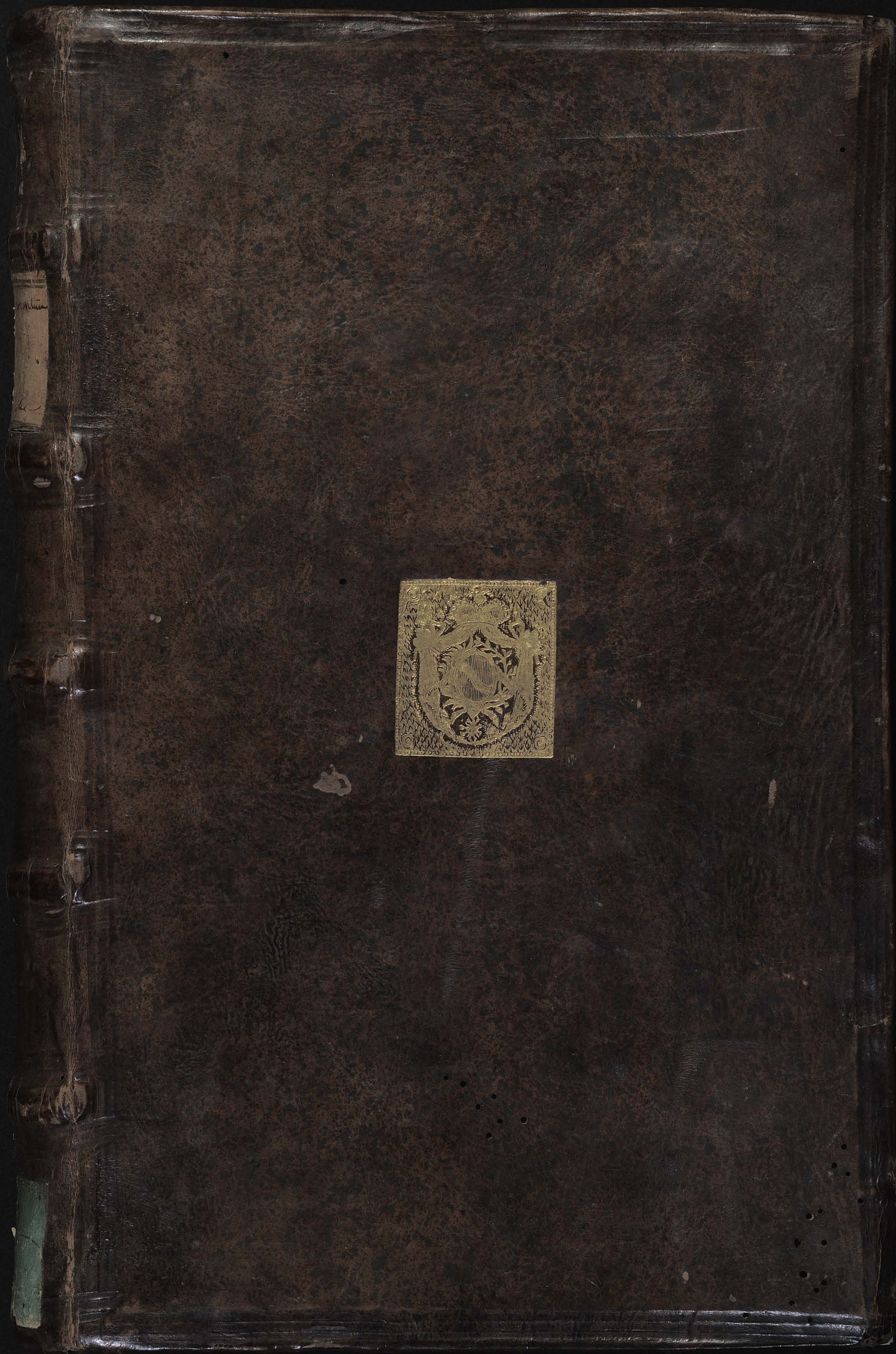

LIBRARIÆ
COLLEGII
MAIOR
CRACOVI

GENTIS SILESIÆ ANNALES

COMPLECTENTES HISTORIAM DE ORIGINE, PROPAGATIONE ET MIGRATIONIBVS gentis, & recitationem præcipuorum euentuum, qui in Ecclesia & Republica vsq; ad necem LVDOVICI Hungariæ & Bohemiæ regis acciderunt.

CONTEXTI

EX ANTIQVITATE SACRA ET ETHNICA, ET ex scriptis recentioribus:

A

IOACHIMO CVREO FREISTADIENSI,

PHILOSOPHO ET MEDICO IN INCLYTA vrbe Glogouiensi.

Z ostrożnością czytać
bo to Luter [redacted]

Cum Priuilegio Cæsareo amplissimo ad annos X.

WITEBERGÆ M. D. LXXI.

Auspicijs D. MAXIMILIANI II. Imperatoris Augusti, inuicti, pij, pacifici, felicis, patriæ Patris.

SVB VMBRA ALARVM TVARVM.

O DOMINVM CLEMENTEM ET BONVM.

AD INVICTISS. ET POTENTISS. ROMANORVM IMPERATOREM D. MAXIMILIANVM II. AVGVSTVM, HVNgariæ, Boëmiæ &c. Regem, Austriæ Archiducem &c. Silesiæ Principem & dominum clementissimum, Procœmium, subiectissima reuerentia scriptum.

PSAM NATVRAE VOCEM INGENIOsus & fœlix Poëta hoc dulci carmine expreßit:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Allicit, immemores nec sinit esse sui.

Afficimur enim naturali & suaui desiderio, erga loca illa, quæ nos nascentes exceperunt, & vbi auras vitales hausimus. Illi ipsi etiam parietes, cunæ & cubilia bonæ menti dulcia sunt, quæ fuerunt prima vitæ nostræ hospitia. Ideo vir laude sapientiæ præcipuè celebris Vlysses apud veterem Poëtam non modo asperam & sterilem suam Ithacam, magnæ aliarum regionum vbertati antefert: Verum etiam in præcipua felicitate sua optat fumum de patrijs pòsse videre focis. Nec vero vsu & familiaritate solum ille amor accenditur, sed ipse sapiens naturæ conditor, has blandas flammas, mollesq́; στοργὰς animis hominum impreßit, vt eos excitent ad considerationem magnarum rerum, & amorem illorum bonorum, quæ ipse vult in vita præcipuè aspici & conseruari.

Omnibus hominibus non monstrosè efferis, exilium insuaue est, quod, vt Princeps Thebanus apud Euripidem inquit, μεῖζον ἐστὶ κακὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ. Orbitas enim ipsa calamitosa est, & longa tela plerunq; magnorum malorum exilia comitatur, vt quidem Spartani in Elegia sua castrensi sonuerunt: Curat nemo vagos & lædere nemo veretur, Non exul curæ ducitur esse DEO*. Illam ipsam acerbitatem & infelicitatem vbi consideramus, aut experimur: vult Deus, vt animum nostrum subeat recordatio de primo generis humani exilio inprimis infelici & luctuoso.*

Verè natura hominum orba fuit post lapsum. Homo enim mersus in peccatum & mortem Deum rectorem excußerat. Vicißim igitur Deus hominem à se auulsum deseruit, desijtq́; eum luce suæ sapientiæ, iusticiæ, & vitæ implere. Ex statu etiam immortalitatis & beatitudinis, ex Paradiso in solitudinem ad magnas vitæ ærumnas extruditur. Et adhuc quidem tota posteritas exulat. Ipsa vero præcipuè Ecclesia exul est, quæ multis calamitatibus in hac vita premitur, & raro defensionem politicam adipiscitur. Atq; insigniora eiusdem Ecclesiæ membra, sæpißimè tristia sustinent exilia. Simul vero inter ipsarum tantarum miseriarum sensum, de sanatione & restitutione nostri cogitandum est.

Admiranda sapientia & ex immensa bonitate, ipse Filius Dei factus est deprecator pro genere humano, & assumta massa nostræ naturæ humanæ, sponte factus est exul, gustauit huius vitæ calamitates, sustinuit pœnam pro genere humano, vt nobis patriam æternam & beatam redderet. Istæ igitur molles flammæ sint commonefactiones de cœlesti patria, vnde est origo animarum, vbi nostrum est πολίτευμα, Eam sciamus esse amandam & expetendam. Hunc portum omnes electi in hoc ærumnoso vitæ exilio fide & pia spe sunt complexi. Cupio ἀναλῦσαι, inquit Apostolus, & esse cum Christo.

Vt fessus & mœstus viator, cæca de nocte in solitudine ignota vagans & errans, auide auroram, lucem, dulce hospitium, quietem & suauem suorum conspectum expetit: Ita sancti in huius vitæ tenebris, & tristi exilio, cupidè æternam illam patriam suspiciunt, vbi deposito hoc sordium, peccatorum & caliginis onere, luce & conspectu Dei & beatorum fruentur, & rursus suos, quos præmiserunt in illas felices mansiones, suauiter complectentur.

Sed quia Deus in hac vita voce Euangelij sibi colligit Ecclesiam & æternæ vitæ exordia, in istis ipsis miseris tugurijs vult inchoari, simul illum amorem vult esse stimulum, vt singuli vera ornamenta patriæ maiori cum cura tueantur, inter quæ deinde certi & distincti gradus sunt considerandi.

Primus & præcipuus, est veræ Ecclesiæ societas. Illa enim vera & natiua est patria. Singuli igitur non fumum tantùm in patria optemus & spectemus, vt ille Ethnicus politicus, Sed demus operam suo quisq; loco, vt & publice & priuatim Sol iusticiæ Filius Dei nobis oriatur & luceat, accendens in nobis illius vitæ initia, quæ in altera cœlesti statu perficietur. Non igitur tantum latifundia, solum, muros, parietes, sed multo magis veram Religionem custodiamus, eamq; puram & sinceram tanquam præcipuum thesaurum & nobilissimam patrimonij partem posteritati conseruemus.

Ad hunc primum scopum, cætera vitæ bona sunt omnino referenda. Ipsa Imperia & Respub: Deus vult esse hospitia & muros Ecclesiarũ. Tota etiam educatio, Oeconomiarum & Politiarum gubernatio, ad hoc summum bonum, ad piam Ecclesiarum constitutionem pertinent. Et quia cœlestis doctrinæ propagatio sine studijs & literis fieri non potest, vt quidem semper erudita fuit vera Ecclesia, intelligamus hoc capite simul diligentiam discendi artes vitæ necessarias, & amorem doctrinarum, & bonarum literarum comprehendi, atq; cuilibet suo loco commendari.

Secundus gradus inter patriæ ornamenta est, Reipub: Legum & Politici status consideratio. Magnum decus & insigne bonum est, habere patriam, in qua iusta est forma gubernationis, vbi Politica disciplina honestè regitur. Sapienter Plato disputat, dissimiles esse voces & sonos singularum Politiarum, vt quidem nunc Tyrannidis Turcicæ & aliorum

crudelium & impiorum Imperiorum, barbari & asperi sunt sonitus, tandem optime definiens causam hanc, inquit, ἡ τῆς μὲν ἂν τῶν πολιτειῶν τὴν αὑτῆς φθέγγηται φωνὴν πρός τε θεοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῇ φωνῇ τὰς πράξεις ἑπομένας ἀποδιδῷ θάλλει τε καὶ σώζεται. Illa demum Respub: quæ consentientem vocem ad Deum & homines sonat, & consentaneas actiones voci illi edit, floret & seruatur.

Rectè quidem Plato. Voluntas enim Dei est, vt in toto genere humano semper immota norma gubernationis sit, Decalogus rectè intellectus, Et vult Deus, Magistratum esse vocem & custodem æternæ suæ legis, in veræ Religionis plantatione, Ecclesiarum defensione, & in ciuilis vitæ officijs. Eruditum etiam est Elogium Pindaricum, quod breuiter præcipuas virtutes politicas nominat: ἐν τᾷδε εὐνομία ναίει κασιγνηταί τε βάθρον πόλιων ἀσφαλὴς δίκα, καὶ ὁμότροπος εἰράνα, τάμιαι ἄνδρασι πλούτου, χρύσεαι παῖδες εὐβούλου θέμιτος ἐθέλουσι ἀλέξειν ὕβριν κόρου μητέρα θρασύμυθον. In ea vrbe Lex habitat, & sorores eius, Iusticia fundamentum vrbium, & concors Pax filiæ Themidis, quæ sunt custodes opum, & volunt iniuriam arcere, matrem fastus.

Tertio loco aspiciendæ sunt Oeconomicæ gubernationes. Ingens ornamentum est Oeconomia recte constituta, in qua fœdera coniugiorum sanctè & castè seruantur, vbi nutricatio, educatio & institutio sobolis, mandatis DEI & naturæ respondet. Et cum pars Iusticiæ sit, seruire valetudini, etiam illa diligentia, nutrix Sedulitatis, & frugalitatis, laude digna est, quæ est, quæ & luxum, aut immodicas profusiones, simulq́ sordes & squalores similes barbariei Amaxobiorum totam rem familiarem in plaustris vehentium, fugit, & in rebus ad victum, ad habitationem, ad vestitum pertinentibus, delectum, mundiciem, & elegantiam naturæ conuenientem amat & seruat. Grata etiam mente celebranda est Dei bonitas, fœcundantis terram, agros, flumina, & venas metallicas, & tribuentis ista munera nutricationis, sine quibus cætera bona haberi & retineri non possunt. Ista quidem sunt præcipua ornamenta, propter quæ singuli ciues virtute & pietate præditi, patriæ amorem & obseruantiam debent.

Sed non satis est tantum præsentis temporis statum aspexisse, verum cura digna est homine, retro spectare antecedentia tempora, & maiorum virtutem considerare. Præcipua enim pars pietatis erga patriam, pertinens ad Gratitudinem, est cognoscere historiam, & res gestas apud maiores. Grata memoria retinenda est antiquitatis & progenitorum, à quibus non solum origo est stirpis, Sed qui fuerunt οἰκισταὶ, à quibus illa ornamenta. Religionis, Legum & disciplinæ accepimus, & quorum recordatione obligamur, vt similia bona ad posteritatem transmittamus.

Præterea cum homines aut regulis aut exemplis iudicent, & tempora ipsa optima sint exempla, cum ijdem euentus tantum mutatis nominibus

in vita recurrant, vt inquit Thucydides, historia prudentiæ & virtutis magistra est. Vehementius autem mouent, & vtilius erudiunt exempla domestica maiorum & cognatorum, Et ingens dulcedo est homini honesto, maiorum virtutem & splendorem intueri. Singulari quidem consilio Dei in omnibus gentibus excultis laudata forma Religionis & status politici sunt excitatæ aliquæ heroicæ familiæ egregijs donis ad constitutionem Ecclesiarum & Imperiorum ornatæ.

Et quamuis proh dolor, verum est, etiam heroicam sapientiam & virtutem facile amitti, vbi humana anima à Deo amplius non regitur, sicut exempla Alexandri, Themistoclis, Saulis & multorum aliorum satis ostendunt: Tamen certum est, diuinitus hominum gradus esse distinctos, propagantur etiam vt Physici docent, aliqua virtutum semina & igniculi in posteritatem, & aliquantisper aliqui ex posteris in heroicis familijs donis excellunt. Rectè dixit Poëta: Fortes creatur fortibus & bonis. Sapienter etiam scripsit Pindarus: φυᾷ τὸ γενναῖον ἐπιπρέπει ἐκ πατέρων παισὶν λῆμα. Generosi parentum animi natura in filijs excellunt. Sed potior causa est, quod Deus ipse excellentes familias seruat, & aliquos ex posteritate præstantibus donis ornat.

In historia igitur patriæ cognoscendæ & celebrandæ sunt familiæ, quæ à Deo reliquis sunt prælatæ, & donatæ sunt sapientia, virtutibus & successibus diuinis. Et quia in narrationibus historicis duplicia exempla occurrunt, alia de Misericordia, alia de ira Dei testificantia: Oremus Deum, vt ipse nos regat, & nos faciat vasa Misericordiæ, & organa nostris animabus & alijs salutaria, non autem fiamus Vasa iræ, patriæ & generis humani pestes, sicut multis præstantibus viris accidit.

Edidit Thucydides historiam grauissimè & sapientissimè scriptam, quam omnium ætatum eruditi, & præsertim sapientes politici, admirati sunt, & tamen in illa ipsa vix vnus vir bonus inter gubernatores Nicias describitur. Reliqui, vt Pausanias dixit, fuerunt parricidæ patriæ, quod quidem vocabulum est longè tristissimum. Vt ille fortis Imperator, milites suos præliaturos, alloquitur & monet, vt singuli putent in se momentum totius rei collocatum esse, ita quidem omnes ciues honestos: erga propriam patriam affectos esse oportet, & decet singulos operas & officia omnia ad salutem & tranquillitatem patriæ conseruandam conferre. Iuuemus igitur singuli patriam, primum quidem & præcipue vera animi pietate, & ardentibus apud Deum precibus. Nisi enim Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Deinde singuli suo loco, patriæ tanquam dulcissimæ matri pareant, & magna cura ornamenta patriæ studeant tueri, & cogitent, tali se fœdere obligatos, vt eadem bona, religionis, linguarum, artium, ciuilis disciplinæ cum ipso patrimonio posteritati tradant.

Apud Xenophontem optimus Rex Archidamus, ita ſuos Spartanos pugnaturos affatur: Nunc, inquit, ciues ſimus ſtrenui, & animoſi, ἀποδῶμεν τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν πατρίδα. Quæ vox quidem verè heroica, in quacunq; gente omnium animis debet eſſe infixa. Debetur patriæ reuerentia, debetur obedientia, accedat etiam diligentia in vitandis ciuilium diſſenſionum & motuum occaſionibus. Nemo laxet frenos iniuſtis cupiditatibus ambitionis, odiorum, curioſitatis, vſque incenſus patriæ tranquillitatem turbet. Imò cogitetur ſimul eidem deberi ἐπιείκειαν tolerantem quaſdam offenſiones & iniurias, & eaſdem paci publicæ condonantem. Vt quidem in omnibus prudentibus ſcriptis, de hac ipſa virtute & φιλοστοργίᾳ, plurima extant præcepta. Rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem. Non deſerite congregationem veſtram, voce diuina mandatum eſt. Et nunc quidem vnicum tantum inſigne dictum ex Platone aſſcribo.

Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστι πάτρις, καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ, καὶ παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι, καὶ σέβεσθαι δεῖ, καὶ μᾶλλον ὑπείκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσαν ἢ πατέρα.

Patriæ maior debetur honos, q̃ vel matri vel patri, & omnibus parentibus, Illis enim omnibus præſtantior & ſanctior eſt, & in maiori habetur autoritate, apud DEOS & homines ſapientes. Maiori etiam reuerentia colitur, magis etiam cedere & blandiri oportet patriæ moroſæ & iracundæ, quàm patri.

Eiuſmodi quidem pietatis, & gratitudinis cultum etiam noſtræ gentis Sileſiæ ciues dulciſſimæ patriæ noſtræ debent. Nam ea Dei beneficio, illa ornamenta, quæ nominauimus, feliciter adepta eſt, eaq; à ſingulis diligenter aſpici & plurimi fieri æquiſſimum eſt. Vidi autem hiſtoriam noſtræ gentis, quæ vera & natiua pictura eſt patriæ, hactenus deſiderari, cuius quidem neglectionis hanc reperio cauſam, quod certæ annotationes vetuſtiorum temporum in his locis ſcriptæ non ſint. Nam cum iſti populi ſerio doctrinam Chriſtianam acceperint, non patuit in hæc loca aditus viris doctis, qui Annales potuiſſent conſtituere, & ſi quæ olim conſcripta ſunt monumenta, ea illæ creberrimæ migrationes, mutationes & vaſtationes plane abſorbuerunt.

Suſcepi igitur in me laborem iſtum, & amore patriæ & Reipub: ex antiquitate & annotationibus recentioribus, Annales, quales potui, contexui, eóſque, cum ad hanc operam hortatores aſſiduos habeam viros dignitate & ſapientia præſtantes, nunc Deo iuuante edo. Sub M. T. C. verò felicibus auſpicijs prodeunt iſti breues commentarij Imperator Auguſte, quia M. T. vt quidem clementiſſimo & exoptatiſſimo Domino Sileſiæ, eiuſdem hiſtoria iure optimo debetur. Semper quidem heroici Monarchæ & Principes lectione hiſtoriarum & cognitione temporum & euentuum delectati ſunt. Mens enim humana præſertim generoſa, cum ſit condita ad immortalitatem, auide conſiderat antiquitatis ſtatum. Et ratiocinationes ab exemplis ſumtæ, alunt & augent prudentiam.

D. Maximilianus quidem I. ita studiosus historiarum fuisse perhibetur, vt etiam commentarios rerum suarum dictare solitus sit. Et D. Carolum Quintum Imperatorem laudatissimum, cum alias historias sapienter scriptas, tum ipsum etiam volumen Thucydidis diligenter in ipsa senecta legisse audiuimus. D. etiam Ferdinandus, beatissimae memoriae, & dilexit studia historica, & magnis sumtibus vtiles historicos in lucem & vsum hominum produxit.

Accipe igitur Imperator Auguste, serena fronte, & clementer hoc tenue scriptum, quod per me M. T. C. communis exhibet patria, Quae quidem pro eximia φιλοστοργίᾳ & sollicitudine atq; affectione paterna M. T. humilima cum demissione agit gratias, & sese deinceps etiam pietati & benignitati Augustae tuae commendat. Tribuat aeternus & propitius Deus C. M. T. longa & foelicia vitae spacia, gubernationem piam, tranquillam, laetam & florentem, faciatq; vt M. T. C. diutissime, vt talus in illa Gigantaea statua, Imperium orbis Christiani fulciat, sustentet & seruet, donec aeternum Regnum in coelo inchoabitur.

Glogouiae in vrbe Elysiorum XXVI. Maij, quo ante annos 38. D. Ferdinandus Imp. celebrauit Sacrum Nuptiale cum laudatissima sua sponsa Anna Vladislai Regis Hungariae & Bohemiae filia. Anno 1570.

M. T. C.

humill: seruus

IOACHIMVS CVREVS.

AD ÆQVVM ET CANDIDVM LECTOREM.

MVLTÆ APVD SAPIENTES SCRIPTORES leguntur querelæ de iniustis calumnijs & maledicentia. κακηγορία δάκος ἄδινον, inquit vetus Poëta, Maledicentia est lugubris morsus. Et admodum tristis & querula vox extat in libris Sacris: Calumnia conturbat sapientem, & frangit robur cordis eius. Maxime autem ista vltima mūdi senecta, quæ quasi effœta est, & minus veras virtutes gignit, prona est ad calumnias, & multos quidem, vt olim de Archilocho dictum est, saginat maledicentia. Ideo etiam bona & fœlicia ingenia metu Sycophantarum debilitantur, vt magis sese abdant, minusq; se patefaciant, aut in lucem prodire velint. Præcipuè vero omnibus ætatibus scriptiones historicæ expositæ fuerunt calumnijs, & iniquissimis etiam imperitorum iudicijs, quod ideo accidit, quia de euentibus maxima pars hominum iudicare solet, non ex vera ratione, sed ex affectibus. Domesticis vitijs & erratis blandimur ex naturali quadam φιλαυτίᾳ, odio vero causæ vel partis aduersæ etiam recte facta deprauantur sinistra interpretatione.

NOTA

Ego itaq; cum necessarijs de causis hos Commentarios faciam publicos, publicè me etiam munire & excusare volui, contra iniqua aliquorum iudicia. Et principio de consilio & voluntate mea vere affirmo, me non voluisse vlla narratione aliquem ordinem honestorum hominum in vita sauciare, aut contumelia afficere. Non enim illo Satyrico aut Momico genere scribendi, quod nunc apud multos est plausibile, delector, sed cupio seruire bonis mentibus, quibus inquisitio de veteri statu patriæ nostræ grata est. Leges historiæ me non transilijsse arbitror. Etsi vero interdum narrationibus, præsertim insignioribus subijcio Epiphonemata Ethnica, tamen hoc iure in reprehensionem cadere non potest.

Nam cum ex sententia optimorum autorum, historia sit pars Philosophiæ Ethicæ, & ornetur hoc amplissimo Elogio, quod sit magistra & speculum vitæ, certè exempla ad Regulas accommodare necesse est. Infirma enim est ratiocinatio ab exemplis petita, nisi fundamentis doctrinæ moralis, quæ docet de virtutibus, sustentetur, & ad certam normam reuocetur, vt quidem prudenter Iurisconsultus dixit: Non exemplis sed legibus iudicandum est. Sua natura igitur iudicat historia de exemplis & euentibus, vt Physica de substantia & causis rerum conditarum. Modestè tamen

me

me libertate illa historica vsum esse opinor, certè inprimis dixi, petulanter neminem lædere volui.

Gliscit nunc controuersia de Religione omnium acerrima. Ego vero liberè profiteor, me esse ciuem veræ & sinceræ Ecclesiæ DEI, quæ retinet & amplectitur veritatem monstratam in scriptis Propheticis & Apostolicis, cuiusq; summa expressa est in confessione illa, quæ olim potentissimo Cæsari Carolo V. Augustæ fuit exhibita. Ideo vbi incidunt narrationes de statu, mutationibus, & disputationibus in Religione, scribo quid acciderit, & verecunde meam sententiam significo. Neq; enim historicus illum præcipuum neruum humanæ societatis in historia præterire potest. Et ludere Pyrrhonio more in tali causa pium non est. Seuere enim dictum est: Nolite errare, Deus non irridetur. Mihi autem satis est, si perseuero in Thesi, ordinem nullum in vita volo deformare, singuli in sese descendant & inquirant. Quare me veniam ab illis, qui sapientia & moderatione excellunt, & quibus ordo hierarchicus carus est, impetraturum confido.

Discedo interdum à narrationibus scriptorum Polonicorum, cum videam, res illas aliter & probabilius recitatas esse à Germanis. Et manifestum est, non solum negligentiam fuisse veterum historicorum in istis populis magnam, sed eos etiam sæpe nimium affectibus indulsisse. Neq; vero aliquis suspicabitur, me odio gentis illa immutasse, quia ego gentem Polonicam ortam à nobilissima & antiquissima stirpe Heneta maxime veneror, & videmus eam continua serie à prima antiquitate nunquam fuisse effœtam, sed semper peperisse ingenia excellentia sapientia, prudentia politica, sagacitate & artibus bellicis. Et huic Regno, quod tot seculis à ceruicibus nostris arma Scythica & Moscouitica arcet, tota Europa debet gratiam, & inprimis Silesia, quæ colonia & filia est huius Regni, atq; cum eo multis officijs & arctissimis vinculis coniunctissima.

Mihi etiam priuatim cum multis præstantibus viris in hac gente dulcis & sincera intercedit amicitia. Sed vt nulla Imperia sunt sine erratis & miserijs: ita in hoc etiam Regno fuerunt dissimiles gubernatores, & dissimiles etiam euenerunt Euentus, quod tamen gloriæ & autoritati publicæ nihil detrahit. Historia vero requirit fidelem commemorationem rerum quæ acciderunt. Ex vetustioribus autoribus, quos secutus sim, ostendet ipsius scripti contextus. Recentes annotationes habui ad manus etiam non paucas, scriptas in præcipuis vrbibus, collegijs & cœnobijs.

Multa debemus viro industrio & doctissimo Francisco Fabro, qui diligenter inquisiuit, veteres historias, sed si quem hæc lectio iuuabit, is sciat, se præcipuè debere gratiam viro sapientia,

doctrina,

doctrina, & magna dignitate præstantissimo D. Sigefrido Ribischio Vratislauiensi, Inuictissimi Imperat. Maximiliani II. per Pannoniam consiliario. Is enim, cum in hoc studium incubuisset multos annos, & iam delineationem historiæ à primis exordijs prudenter instituisset, postea mira sagacitate & sedulitate omnia vetera monumenta, quæcunque extant in Prouincia apud Principes, vrbes, monasteria & collegia, inquisiuit, & mihi omnia communicauit liberalissime, & monuit de rebus necessarijs sapienter & amanter.

Huius igitur memoriam grata posteritas, si quæ nostro hoc labore fruetur, retinebit. Nunc oro omnes viros bonos, vt in legendo adhibeant candorem, & si quibus nota sunt vberiora, vt ea ad ornandam patriam proferant. Ego, si Deus mihi vitam prorogauerit, & ad has operas otium & tranquillitatem concesserit, etiam Germanicam editionem instituam.

Bene & feliciter vale, Candide Lector.

INDEX COPIOSVS ET VTILIS RERVM MEMORABILIVM, QVÆ IN HOC ANNALIVM LIBRO comprehenduntur.

A

B

C

Carolus

Cotbu=

D

E

F

Fran-

Fulco

G

Glogo=

H

Heduigis

Hunga-

I

Iohannes

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

Vanda-

X

Z

Τῷ θεῷ δόξα.

FINIS.

ANNALES GENTIS ELYSIÆ.

VMANISSIMAE VRBIS ATTICAE fuit consuetudo, vt publico & honorifico funere efferrentur illi, qui ex ciuitate in prælijs pro patria occubuerant: vbi post exequias à præcipuæ dignitatis senatore, in cœtu populi accurata laudabantur oratione: qua & mortuis suus habebatur honos, viuentes ad virtutem accendebantur, & propinquis defunctorum luctus verbis & re ipsa eximebatur. Nam liberi impuberes interfectorum publica impensa ad maturam vsq; ætatem alebantur.

Patriam amare est uirtus.

Recitat vero historicus grauissimus ac sapientissimus Thucydides orationẽ eiusmodi funebrem sub nomine Periclis, quam olim oratores eius ætatis secuti sunt. Verum quia, ex perpetua quadam consuetudine Thucydidea, in eam quasi omnia, quæ prudentissimè & acutissimè cogitari poterant, infarcta sunt: ita vt ea rerum maximarum densitas formam orationis obscuret, & contextum verborum efficiat quasi confragosum & insuauem: Plato ciuis sapiens & amans suæ patriæ proposuit formam meliorẽ ac suauiorem: quam quidem Socrates, suo consilio, mulieri sapienti & ingeniosæ Aspasiæ attribuit. Ibi inter reliqua dicitur, merito terram Atticam à suis ciuibus esse amandam & colendam præ alijs, quod ipsa, ex consentienti testimonio vetustatis, & præstantissimam naturam inter omnes, nempe hominem, progenuerit, & pro conseruatione eiusdem duplex nutrimentum liberaliter producat: res quidem ex terra natas pro cibo corporis: pro animæ vero alimento honestas leges religionis, & ciuilis disciplinæ: quæ inter bona huius vitæ sunt summa & nobilissima.

Hanc sapientissimi Platonis orationem vere honestam cum legerem, cogitabam etiam Silesiæ nostræ suos ciues & alumnos, nõ minorem animi gratitudinem & obseruantiam, quàm Athenienses suæ Atticæ, debere. Nam & hæc nostra prouincia, quæ magnitudine Atticam fortassis plus quam duplo superat, est, vt ille suam Ithacam celebrat, ἀγαθὴ κουροτρόφος, nutrix fœcunda & benefica hominum: quibus in vtroq; sexu, Dei beneficio, nec ad figuram & decus corporis, nec ad bonitatem ingeniorum quid deest: & quæ, benedicente Deo, res nascentes ex terra magna vbertate in plerisq; locis fundit, quæ alicubi venas auri, argenti, plumbi & ferri gignit: res etiam ad vestitum, non modo suarum, sed multarum aliarum gentium, conficiendum largissimè suppeditat: & præterea multis seculis exculta est disciplina honestiore, quàm alij populi efferi & inhumani: & inprimis studio pietatis nunc annos 600. excelluit, &

Silesiæ ornamenta.

nostra ætate in multis locis fouet Ecclesias & Scholas religiosa beneficentia constitutas, in quibus sonat vox cœlestis doctrinæ, & homines ad veram Dei agnitionem & inuocationem flectuntur: Ita vt hac in parte, eaq; præcipua, ipsas etiam Athenas, & alias orbis regiones Idolorum cultu inquinatas, longè superet.

Hæc Dei dona decet nos agnoscere, & grato animo celebrare, eaq; nos ad pietatem & virtutem maiorum nostrorum imitandam exuscitent, vt hæc patriæ nostræ ornamenta tueamur & augeamus, & cogitemus, nos in hac mortali & ærumnosa patria aditum quærere oportere ad veræ patriæ possessionem, vbi cessante culina, corpora nostra erunt augustiora, ad gloriam corporis ipsius Filij Dei immutata, & animæ nobiliori cibo, quam est Platonicus, conspectu & perfusione diuinæ lucis, iusticiæ & æternæ beatitudines pascentur.

Autoris consilium.

Ego igitur vt meo loco amorem & officia mea patriæ ostenderem, quam vero & dulci amore complector, etsi occupatus alijs laboribus & molestijs multis, mediocri cura antiquitatem nostræ gentis ex varijs ijsq; dissimilibus monumentis inquisiui: vt aliquæ historiæ veteres nostris hominibus fierent notiores & stirps nostræ gentis, quasi ex Cimmerijs tenebris eruta, aliquo pacto innotesceret.

Partitio Annalium.

Distribuo autem Annales in duas partes, ex quibus prior recitat natales, migrationes & mutationes nostræ gentis: deinde historiam præcipuorum euentuum, qui in his populis, præsertim ab annis 600. posteaquam Silesia religionem Christi accepit, acciderunt: Altera continet breuem delineationem & Silesiæ, qualis nunc est, & vrbis ipsius metropolitanæ, inclytæ Vratislauiæ: præterea chorographiam particularem illius partis, quæ nominatur Ducatus Glogouiensis, & annotationem rerum memorabilium, quæ istis vrbibus contigerunt. Non expectabunt vero lectores, in hoc breui scripto particulares descriptiones omnium vrbium & locorum huius regionis. Nam iste labor requirit minus occupatum, & cùm iam edita sit pictura, poterit ea inspici. Sed breuem historiam condo, quæ originem nostræ gentis, & res præclarè & memorabiliter apud maiores nostros gestas, monstret: quod ipsum bonis mentibus & patriæ amantibus gratum futurum non dubito. Nam pius est, patriæ scribere facta, labor.

Tabula chorographica Silesiæ.

Silesia fuit neglecta ab historicis.

Fuit autem hæc inquisitio mihi satis laboriosa & ardua, cum non modo in illa annalium, & in ipsa scriptionis, quæ non ante multa secula apud nos cœpit, neglectione: verum etiam demum in ipsorum scriptorum, interdum incuria, interdum quadam maleuolẽtia, iustum corpus historiæ contexere mihi difficilè fuerit. Meminimus virum pietate & doctrina præstantem Philippum Melanthonem sæpe conqueri solitum de gentis nostræ Germanicæ infœlicitate, cui nec sapientia nec heroica defuit fortuna: Et tamen res gestæ Imperatorum

peratorum præstantium consilio & virtute, ex inscitia scriptorum aut omissæ aut deformatæ sunt. Ita, cum nostra Silesia genuerit principes aliquos excellentes pietate, iusticia & fortitudine, quales fuerunt Boleslaus procerus, eiusdem filius Henricus Barbatus, nepos Henricus pius, & quidam alij: tamen adeo negligenter res illorum annotatæ sunt, vt auido & diligenti lectori nulla ex parte satisfiat.

Monumentorum veterum tanta est penuria, vt periti rerum Silesiarum scribant, non monstrari posse alias literas vetustiores in Silesia, quàm quæ editæ sunt à Friderico 1. Cæsare, anno Christi 1200. exceptis paucis monasteriorum fundationibus, ex quibus Vicentina vetustissima tempus hoc annos 60. antecedit. In paginis vero, scriptis à sacerdotibus Polonis, breues reperiuntur narrationes de Silesia, & quidem vix 200. annorum. Fermè enim Silesiæ mentionem facere incipiunt sub eam ætatem, quando filijs Vladislai, ope Friderici Barbarossæ, à principibus patruis attributa est Silesia. Tandem vero, vbi Silesia desertis Polonis coniunxit se cum regno Bohemiæ, illi quidem mutili historici eam ex suis chronicis quasi relegant, nec amplius, nisi quasi aliud agentes, de ea scribunt: ab eo etiam tempore, alia scripta, complectentia certam seriem rerum gestarum, non sunt edita.

Historiæ Silesiæ in chronicis Polonicis sunt mutilæ.

Copiosissimus autem inter omnes scriptores Polonos est Iohannes Duglossus, qui floruit ante annos 100. nec dum historia ipsius typis expressa est, ex qua posteriores suas descripserunt Epitomas. Ego præstiti quantum potui: & si qui, inuitati hac mea opera, plura aut meliora edent, illis vnà mecum omnes boni & patriæ amantes gratiam habebunt. Interea cogitent boni vetus illud: ἂν μὴ παρῇ κρέα, τάριχη στερκτέον, & grati amplectantur istas micas, ex varijs sordibus collectas.

Iohannes Duglossus copiosissimus inter historicos Polonos.

Certè debemus hoc patriæ, & pijs manibus maiorum nostrorum, vt dona Dei, quibus eos Deus in hac vita ornauit, celebremus: exempla virtutum in ipsis imitemur, eaq; non minus diligenter, quàm hæreditates & possessiones, in nos transferamus.

ORIGO VETERIS GENTIS Elysiæ repetita ex scriptis Biblicis & antiquitate ethnica.

ORdior narrationem ab hac nota Hypothesi. Constat ex annotationibus certis, Silesiam doctrinam Christi recepisse sub annum nati Saluatoris 965. tunc cùm imperium Romanum & Germanicum adhuc gubernaret Otto primus princeps vere heroicus, qui Ecclesias Christi apud Henetos, Danos & vicinos populos pia cura & liberalitate constituit: Et parebat tunc hæc regio Principi Poloniæ; Ita enim tota gens tunc nominabatur. Ab ea quidem

Silesia inserta Ecclesiæ Christi.

ætate incipiunt historiæ veteres nostri populi. Nam ante illud seculum nullus vsus fuit scriptionis & literarum in his locis, aut certè is multo ante in illa barbarie desierat.

Sed cum ætas ea valde recens sit, nec dubium esse possit, longè antè prouinciam hanc, in qua non est magna aëris & soli inclementia, cultam fuisse, quærere oportet, quales eam populi tenuerint. Et cum non extet descriptio melior, quam est Taciti apud antiquos, autoritati ipsius plurimum tribuo. Ipsius igitur verba examinabimus. Neq; tamen nostri est instituti totius Germaniæ veteris inquirere historiam, sed de Silesia potissimum verba sumus facturi. Si quis autem expetit integram descriptionem, eum remittimus ad scripta optimi nostri Philippi, qui in hac etiam parte verè fuit Germaniæ lumen: deinde ad Chronicon Clarissimi D. Peuceri, qui & vestigia sancti sui patris imitatus est fœlicissimè, & quædam plenius exposuit.

Silesiæ veteris descriptio ex Tacito & alijs autoribus.

Apud Tacitum generalis appellatio, complectens multos populos, est Sueuorum. Hos constituit quadruplices. Sunt enim alij Septentrionales, vt Senones, & vicini populi ad littus maris Balthici: Alij Australes, vbi sunt Hermunduri, Narisci, Marcomanni, Quadi: Alij Orientales, Pannoniæ & Sarmatiæ finitimi, vt Lygij, Arij, Heluecones, Manimi, Elysij, Naharuali: Quidam autem sunt littorales & maritimi, vt Gothones, Rugij, Lemouij, Suiones, Aestij & Sitones. Hoc pacto limites Sueuiæ veteris fuerunt Albis, mons Carpathus, qui olim Sueuus dictus est, & continuo tractu ad orientem excurrit, & mare Sarmaticum vel Balthicum. Assentitur autem etiam Strabo, qui scribit, Sueuorum gentem esse maximam.

Sueuorum distinctæ gẽtes.

Sueuiæ veteris limites.

Strabo de Sueuis.

Vnde autem nomen ipsum deductum sit dubitari potest. Existimant aliqui, gentem sic dictam à Principe: Sed tamen nondum ita liquebit etymologia: & Beroso, qui texuit fabulam non historiam, parum est fidei. Non dubium autem est, multas esse appellationes apud veteres sæpe vnius gentis, quas scriptores Græci vel Romani, tanquam ignotas, mirè deprauarunt: sicut inprimis hoc familiare est Iulio Cæsari, & Ptolemæo. Cognata igitur nomina sunt Sueui, Suedi, Suiones, Sidini vel Sitones, Syebi, quos Ptolemæus collocat ad mare Caspium. In insulis aquilonaribus adhuc hodie extant nomina Suedorum & Nortuedorum: vnde credibile est, ex veteri lingua gentem ita appellatam esse à situ versus Austrum: sicut aliam à plaga aquilonari.

Sueuiæ etymologia.

Narrat Tacitus, peculiare insigne esse Sueuorum omnium, etiam ad senectam vsq;, cæsariem ad humeros vsq; alere & demittere: quod quidem obseruatum esse seculo superiori, adhuc meminerunt seniores. Tribuit vero genti tantam pietatem, vt Senones qui tenuerunt eam partem, vbi nunc sunt oppida veteris Marchiæ, dictam esse putet ἀπὸ τοῦ σέβειν, hoc est, à cultu diuino. Progressæ

Senones à pietate & cultu sacro.

sunt

ſunt autem iſtæ gentes Sueuicæ ante ætatem Iulij in Rhetiam & Vindeliciam loca Germaniæ magis Occidentalia, vbi hæſit appellatio huius populi. Ideo Strabo Sueuos ad fontes Danubij collocat. Ab huius gentis nomine fluuius Sueuus dictus eſt, qui nunc Sprea nominatur: & fortaſſis ipſi montes etiam Sudetes, qui fuerunt limes Sueuorum ad occidentem. Nam apparet, nomen hoc eſſe ab Auſtro. Plinius appellatione generali Hermionum, hoc eſt, militum, ſcribit comprehendi Sueuos, Hermunduros, Cattos & Cheruſcos: & manifeſtum eſt, præcipuum robur militiæ fuiſſe inter has gentes, quibus Auguſti ætate dominatus eſt Harminius. Et nominat Plinius flumen noſtrum Viadrum eo in loco Guttalum, quæ vox ſine dubio eſt à Gotthis. Lingua Heneta eum fluuium deinde nominauit Oderam, quod, teſte Dugloſſo, eſt à rapiendo vel ſpoliãdo, quod inundationibus crebris latè vicinos campos vaſtet.

Sueui migrarunt in Rhetiam.

Sueuus fluuius & Sudetes montes à Sueuis.

Hermiones Plinij.

Guttalus Plinij eſt Viadrus uel Odera.

Obſeruetur igitur, veteres, præſertim autem Tacitum, populos Sileſiæ generali appellatione Sueuorum cenſuiſſe: eoſdem Plinius nominauit Hermiones, hoc eſt, Germanos. Nunc accuratius incolas ipſos inueſtigemus ex Tacito. Hermunduros & Nariſcos ſcribit vicinos eſſe Marcomannis & Quadis. Sedes Hermundurorum nota eſt, quia expreſſè ſcribit, Albim oriri in Hermunduris. Sunt autem fontes Albis in illis iugis montium, qui hodie nominantur Gigantæi, aut potius Riphæi, & abſunt paucis miliaribus à finibus Sileſiæ, quales nunc ſunt.

Montes Riphæi Sileſiæ.

Tenebant verò olim Hermunduri trigonum illum inter Albim & Salam, à fontibus Albis fermè vſq; ad confluentem, qui hodie appellatur Miſnia, à veteribus Myſis, qui vnà cum Henetis tandem immigrarunt. Nariſcos Ptolemæus appellat Variſcos, quos dicit habitaſſe ad montes Sudetes verſus Auſtrum, eoſq; vicinos eſſe Marcomannis ſcribit Tacitus. Manet autem hodie appellatio Marcomannorum, qui ſunt Moraui, ſic dicti, quod fuerunt in limite Pannoniarum. Marck enim veteri voce limitem ſignificat.

Hermundurorum ſedes.

Marcomanni ſunt Moraui.

Nariſci igitur erunt illi populi, qui nunc vocantur Voitlandi, & pars aliqua Bauariæ ſuperioris. Hos tres enim populos, Tacitus dicit eſſe frontem Germaniæ, & porrigi ad Danubium vſq;. Ptolemæus Marcomannos diſtinctos eſſe à Nariſcis inquit interiectu ſyluæ Gabretæ, quod nomen aliqui putant eſſe Germanicum, die hohe Breite / hoc eſt, montana planicies: qualis eſt ad Noricum, cui nomen Nariſcorum eſt vicinum.

Nariſcorum ſedes.

Gabreta ſylua.

Quadi collocantur, vt ſint magis Orientales, quàm iſti, ita vt verſus Occidentem vicinos habeant Marcomannos, ad Orientem & Aquilonem Lygios, ad Auſtrum Pannonios: & occuparunt hac ratione bonam partem Morauiæ, Sileſiæ illius, quæ nunc dicitur ſuperior: vbi ſunt ducatus Teſchinenſis, Ratiborienſis, Opolienſis, oppida Epiſcopi Vratislauienſis, tractum ad radices

Quadorum ſedes.

 montium

montium Sudetum: Deinde fermè Poloniam minorem vniuersam. A tergo horum, id est, versus Orientem, ad radices Carpathi montis, collocant Tacitus & Ptolemæus alias gentes, quas volunt esse ignobiliores Germanis, quamuis illis sint Sueui intermixti. Nominant Marsignos, qui forte sunt Marsi, quorum meminit Plutarchus in Sylla, etsi posteriores, ad Arctum inter Cimbros Marsos numerarunt. Variæ enim fuerunt gentium harum migrationes.

Carpathi montis accolæ.

Marsigni uel Marsi.

Dicunt vocabulum significare loca palustria & humilia, qualia solent esse in vallibus montium, postea sunt Gotthini, haud dubio Gotthi, Osi, Burij: ex quibus Marsignos & Burios dicit loqui lingua Germanica, Gotthos gallica, quam ego interpretor fuisse Henetam. Nam ita video loqui etiam alios ex vetustis scriptoribus, Osos Pannonica, quæ fortassis tunc aliqua ex parte fuit Græca.

Gallica lingua fuit Heneta, Gotthica Germanica.

Pannonica lingua affinis Græcæ.

Existimo autem secundum descriptionem Taciti, istas gentes consedisse ad radices Carpathi versus orientem. Nam partem Aquilonarem paulò pòst commemorat: & crediderim illos ipsos Gotthinos non procul abfuisse à Transsyluania, vbi adhuc hodie sunt reliquiæ Gotthorum, hoc est, Germanorum. Ideo Tacitus significat, istos habitare in montibus, facit eos metallicos, sicut adhuc hodie in istis iugis montium sunt venæ metallicæ. Burios etiam & vicinos, non fuisse ignotos Græcis manifestum est inde, quod in Comœdijs serui nominantur Burriæ: quod aliqui dicunt esse quasi Brugos, aut Bituriges, & factum esse à Phrygibus. Et ab illis gentibus Gotthicis, vicinis Græcorum sunt nomina seruorum, Getæ, Daui, Mysidis: Hos autem populos facit vectigales partim Quadis partim vero Sarmatis, hoc est, Scythis & Henetis versus Orientem. Postea vltra montem Sueuum vel Carpathum, in illam latissimam planiciem, vsque ad montes Bohemicos, vel fontes Albis, & ad Aquilonem ad ipsa penè vsque ostia vistulæ, collocat præcipue Lygios: quæ appellatio quasi est generalis, conueniens pluribus, illisque potentibus populis, Ptolemæus & Strabo vocant eos Luios.

Transsyluani sunt reliquiæ Gotthorum.

Burij in Comœdijs.

Serui in Comœdijs.

Lygiorum appellatio comprehendit Silesios.

Numerat vero Tacitus hos, Arios, Heluecones, Manimos Elysios & Naharualos. Inter hæc vocabula penè terribilia procul dubio latent maiores nostri veteres Silesij. Sed hic etiam, qui optimè conijcit, vates est optimus. Fermè enim cum gentibus istis nomina etiam interierunt: Conabimur tamen explicare pleraque, probabilibus innixi coniecturis.

Primam gentem inter Lygios nominat Arios, qui videntur proximi fuisse Carpatho in prima ora Poloniæ maioris, vt nunc sunt vocabula. Deinde in illa planicie camporum Poloniæ maioris videtur collocare Heluecones & Manimos, ad ripam vsque Viadri aquilonarem. Vltra Viadrum ad montes Bohemos vsque statuit Elysios, sicut & Ptolemæus. Post Senones, id est, post Marchiam Bran-

Arij proximi Carpatho.

Heluecones et Manimi incolæ Poloniæ maioris.

Elygiorum & Ilmgorum sedes.

Brandeburgensem statuit Ilingos, qui & ipsi sunt Elysij, vbi nunc videlicet est Silesia media, inferior, vtracq; Lusatia, ad Sueuum fluuium vsq; & amnem Elistrum. Versus Septentrionem verò & Occidentem constituit Naharualos, in eam regionem, vt arbitror, vbi nunc est Masouia, ad ipsam vsq; Lithuaniam. Deinde vltra Lygios ad ostia Vistulæ, vbi nunc est pars Pomeraniæ & Prusiæ, locat Gothones, qui sunt Gotthi, à quibus est appellatio sinus Codani, vbi nunc est Dantiscum. Deinde in ipso littore Oceani sunt Rugij, pars Pomeraniæ & Prusiæ, item Lemouij, qui sunt Liuonienses. Postea numerat Suiones, Suedos & ab altera parte versus ortum & Aquilonem multos populos, Henetos & Teutonas mixtos, Prucinos, Venedos, Fennos, Bastarnas sparsos per illa spaciosa loca Liuoniæ vlterioris, Finlandiæ, Rusiæ vel Moschouiæ, Lithuaniæ ad ipsam vsque Tauricam Chersonesum, qui tamen, teste Tacito, in naturam Sarmatarum vel Scytharum degenerant.

Naharuali incolæ Masouiæ.

Gotthones fuerunt in ripa Vistulæ aquilonari.

Arctoarum gentium distinctio.

Inuenimus igitur, incolas veteris Silesiæ fuisse Quados, deinde Lygios, præcipuè verò Elysios, & fortasis aliqua ex parte ad ripam Oderæ Manimos. Difficilè verò est diuinare, vtrum aliqua restent vestigia vel indicia veterum appellationum in hac regione, inter tantas & tam varias harum gentium migrationes & mutationes. Vrbes fuisse in his locis magnas & frequentes, quales nunc sunt, non est credibile. Nam ab omnibus scriptoribus traditur, populos istos sua fermè in plaustris circumtulisse, paratos ad profectiones quotidianas. Deinde etsi quædam loca, vbi religionis & commerciorum causa fuerint conuentus celebriores, sua habuerunt nomina: tamen illa tandem amissa sunt, vbi Polonia vnà cum Imperio etiam linguam suam in hæc loca propagauit, atq; ita vetustissimorum locorum appellationes in hac terra sunt Henetæ. Interea tamen credibile est, aliqua vetera nomina esse conseruata, eaqúe tunc, cum vrbes conderentur, in vsum esse reuocata. Grata enim solet esse recordatio vetustatis.

Silesiæ ueteris incolæ.

Silesiæ ueteris uestigia in nominibus.

Heneta lingua propagata in Silesiam per Polonos.

Non sunt autem alienæ appellationes istæ à veteribus nominibus, Lignicium, Libusium, Luebena à Lygijs vel Luijs: Suiniz, Suibusium à Suionibus vel Sueuis: Quariz à Quadis: Mana à Manimis. Deinde Sorabia à Sorabis vel Seruijs: Sagana à Sacis, & si quæ aliæ possunt inueniri allusiones: non enim quærimus demonstrationes in talibus, sed præcipua æstimatio sumitur à cognato sono. Post hanc veterum ciuium Silesiæ indicationem, inquirenda est origo horum populorum, & Etymologiæ nominum. Stultum vero est, si quis arbitretur, paucos homines post diluuium in hos gelidos & asperos mundi angulos sese abdidisse, & inter hæc frigora gentes has esse natas & propagatas.

Silesiæ gentis prima origo.

Primi generis humani parentes in regionem Orientalem amœnissimam & blandissimam collocati sunt, & post diluuium senex Noa, propter memoriam veteris Ecclesiæ, amauit illam primam generis humani patriam, eamq; cum filiis & nepotibus suis excoluit: quam, etsi in illa aquarum inundatione & illuuie magna facta fuerat mutatio, ex spaciis dierum & vmbris in Gnomone obseruare potuit.

Deinde, posteaquam in Babylone Deus multitudinem, instituentem nouos cultus, & humana præsidia sine mandato Dei, sermone confuso dissipauit, paulatim posteri Noæ in vicinis regionibus sedes quæsiuerunt: nec dubium est, primo tempore repletas esse terras clementiores & orienti viciniores, demum autem crescente multitudine populorum, & inualescente tyrannide Monarchiarum, multas gentes noua loca quæsiuisse, & aliqua agmina in hæc climata Borealia commigrasse. Neq; ex solis coniecturis ista ratiocinamur, sed indicant hoc scriptores magnæ autoritatis, vt paulò pòst referemus.

Getes Arctoæ nnumeratæ à scriptoribus ueteribus.

Natales verò nostrarum gentium vbi quærimus, ad scripta diuina nos potissimum respicere oportet. Et est hoc vnum ex præcipuis testimoniis conuincentibus, solius Ecclesiæ doctrinam esse veritatis immotæ & indubitatæ, quod nulla alia volumina veriorem monstrant gentium originem, quam scriptura sacra. Prius verò ex scriptoribus antiquis Græcis excerpemus nomina gentium nostrarum Septentrionalium, & vetustas ipsarum sedes indicabimus, deinde earundem originem & primos parentes ex libris sacris quæremus.

Heneti uel Paphlagones apud Homerũ.

In Homero, omnis literaturæ, vt olim dictum, parente antiquissimo, qui vixit ætate Esaiæ Prophetæ, numerantur quinq; populi Septentrionales: sed ex illis plæriq; tunc adhuc habitabant in Asia. Primùm facit mentio Henetorum vel Paphlagonum, qui sedes suas habuerunt in littore ponti Euxini. Sic enim inquit:

παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο πυλαιμένεος λάσιον κῆρ
ἐξ ἐνετῶν ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Heneti sunt Sarmatæ.

Tribuit Poëta genti Henetæ robur militare, &, vt Strabo hunc versum exponit, eximiam peritiam rei equestris, & narrat etiam, Dionysium superiorem ab Henetis ad Adriam solitum esse petere generosam sobolem equorum. Sunt autem iidem Heneti & Venedi: & Ptolemæus inquit, maximam partem Sarmatarum esse Henetos. Deinde sunt in Homero Ascanii, de quibus inquit:

φόρκυς αὖ φρύγας ἦγε καὶ ἀσκάνιος θεοειδὴς τῆλ' ἐξ ἀσκανίης.

Ascanij sunt Tuiscones.

Ascanius, proculdubio, est ab Ascanes filio Gomer, vt postea dicemus, & communis est opinio, Hebræorum Tuiscones esse dictos quasi ab Ascanes. Et fuit in illa regione Phrygiæ, adhuc Romanis temporibus, ad vrbem Niceam palus Ascania. Notum est

etiam adhuc quædam loca in Germania nomen illud retinere, & crebra in Romanis historijs fit mentio Teutonum.

Mysi apud Homerum.

Tertio sunt apud Homerum Mysi, quibus, sicut obseruauit etiam Strabo, tres magnas virtutes tribuit, Fortitudinem, Temperantiam & Iusticiam. Nominat enim eos δικαιοτάτους ἀνθρώπων. Statuunt verò eruditi, Mysos hodie tenere trigonum illum, vbi olim habitabant Hermunduri. Mentionem etiam facit Homerus Cimmeriorum, qui sunt Cimbri. Eos collocat in remotissimas partes Oceani versus Arctũ: quia iam tunc fortè audiuerat de Chersoneso Cimbrica, aut certè de Cimbris habitãtibus ad paludẽ Mæotidem.

Cimmerij Homero sunt Cimbri.

Noricũ apud Homerum.

Deinde apud Homerum vsitatum epitheton est, νώροπα χαλκόν, quod etiam veteres, vt Strabo, & alij interpretati sunt de ære Norico. Quia iam tunc in Norico præstantes fuerunt ferri fodinæ. In carmine Argonautico Apollonij etiam de Henetis dicitur: Παφλαγόνων τοῖσι δ' ἐνετήιος ἐμβασίλευε. Et scribitur ibi, Paphlagonas eos dictos esse posterioribus temporibus à Paphlago Phinei filio. In eodem Poëta ad littus Euxini statuuntur Moschi, & μοσσύνοικοι.

Heneti apud Apollonium.

Moschi apud Apollonium.

Addit autem commentator, μόσσυνοι sunt ligneæ casæ, & genti iam tunc feritatem insignem tribuit. Sed inter veteres non est alius, à quo iuuari possimus melius, quam Herodotus, qui accuratè in sua historia seriem & sedes præcipuarum gentium distinxit, & incipit narrationem suam ab eo fermè tempore, vbi historia sacra desinit. Sunt in Herodoto narrationes de Cimbris, quos dicit eiectos fuisse ex sedibus suis à Scytis nomadibus, & transijsse in Asiam minorem: Deinde tamen eosdem à Crœso fuisse reiectos.

Cimmeriorum historia apud Herodotum.

Inter Persas numerat Germanos, eosq; dicit fuisse agricolas, postea Daios, Sacas. Nomen Germani aliqui existimarunt esse vocem Romanam, & inquit Strabo, eos sic à Romanis fuisse appellatos, quod prorsus essent fratres Gallorum, hoc est, feri & agrestes. Verum illud fuisse in vsu, longè antequam populi ad Rhenum Romanis innotuerunt, tum hæc Herodoti, tum etiam aliæ narrationes ostendunt.

Germani apud Herodotum.

Germani unde dicti.

Deriuant aliqui hoc ex sono nostræ linguæ, vt sit Hermenner, sicut Hermiones, aut Garmhan: sed concinnum est, quod tradidit Philippus, vocabulum esse ex ortu Hebræo, & significare miseros exules. Non autem istis gentibus cultum & linguam Hebræam fuisse ignotam, paulò pòst ostendemus. Daij deinde sunt Dani, & aiunt vocem ipsam à sapientia vel scientia esse factam. Sacæ putantur esse Saxones, & vocabulum significat Sacerdotem, seu vatem: vnde sunt nomina Saga, item nostrum Segen. Addit autẽ Herodotus, Sacas à Persis habitos fuisse pro Scytis. Quia istæ gentes ad mare Caspium sedes suas habuerunt, vbi crebro factæ sunt mutationes.

Daij apud Herodotum.

Sacarum apud Herodotum etymologia & sedes.

Præterea nominat Mysos & Paphlagonas, quos facit vicinos Phrygum & Lydorum, sicut etiam cæteri. Inter Paphlagones verò, versus Colchidẽ, statuit Lygios, qui meo iudicio sunt Silesij veteres.

Mysi & Paphlagones apud Herodotum.

Dicit

Arij apud Herodotum habitarunt ad mare Caspium.
Ariorum habitus.

Dicit etiam, Medos olim appellatos fuisse Arios, hæsisse postea hanc vocem in illis populis, qui etiam non procul à mari Caspio habitarunt, & fuerunt vicini Bactrianorum, Sogdianorum & Carmanorum, quæ gentes adhuc hodie aduersus Turcos fortissimè præliantur. Describit arma & habitum eiusmodi Ariorum, qualis adhuc hodie fermè est nobilitatis Polonicæ. Supra autem dictum est, Arios fuisse incolas Poloniæ maioris.

Sarmatæ apud Herodotum.

Sauromatas vel Sarmatas Herodotus numerat inter Scytas. Mentionem etiam facit Getarum, qui iam ea ætate habitabant prope Thraciam, ad Tauricam Chersonesum, & vicinis in locis. Memorabile autem est, quod dicit, audiuisse se à Thracibus, hoc est, à Gotthis, ad ripam Aquilonarem Istri vsq; ad Henetos Adriaticos habitare gentem quandam præualidam, quæ nominatur Syginæ: vocabulum autem lingua Lygiorum significare mercatorem. Longius vero ad Arctum esse solitudines incultas, vbi ingentia examina apum viuant. Hoc tamen ipsi verisimile non videtur. Quia existimat illud enorme frigus huic præsertim insecto exangui futurum intolerabile. Sed res ipsa ostendit, apes, animal ad laborem natum, maximè delectari illa dierum Solsticialium in regionibus Arctois longitudine, inq; ijs degere agminibus frequentissimis, neq; tamen in illis suis cauernulis à frigore enecari.

Syginæ apud Herodotum.

Arctoæ gentes distinctæ apud Herodotum.
Cimbri sunt Germani apud Herodotum.
Cimbri & Heneti habuerūt promiscuas sedes.
Scytæ fuerunt diuersi à Cimbris.

Moschi & Mossynæci collocantur in illud littus Euxini, sicut apud Apollonium, & alibi: Ita apud Herodotum fermè triplex classis reperitur gentium, quarum in plaga Arctoa apud Tacitum, & alios fit mentio. Aliæ sunt Cimbricæ, quæ comprehendunt omnes populos Germanicos, aliæ Henetæ, quæ tamen & olim in Asia, & postea in Europa promiscuas sedes habuerunt cum Teutonico populo, aliæ Scyticæ.

Moschi & Paphlagones apud Xenophontem.
Thraciæ regnum apud Thucydidem.

Xenophon in historia reditus Græcorum post interfectum Cyrum iuniorem, in eodem littore Euxini nominat Moschos & Mossynæcos, & vituperat eos propter crudelitatem & barbariem. Mentionem etiam facit in eodem littore Paphlagonum. Thucydides in sua historia grauissima tantum meminit Getarum, qui tamen ex Asia ad ripam Istri migrauerant prope Thraces & Odrysios, vbi regnum condiderant, cuius tantam ait fuisse potentiam, vt Rex Geticus quotannis ex reditibus ordinarijs acceperit ad 24000. Coronatorum.

Arctoæ gentes habitarunt in oriente.

Arctoarum gentium origo ex libris sacris.

Posteaquam igitur plerosq; ex populis Arctois inuenimus olim in Asia ad orientem suas habuisse sedes, restat inuestigemus, quæ fuerit prima illorum origo, & qua ratione eos in hæc loca ad Boream migrasse existimemus. Si quis vero nostram hanc diligentiam tanquam superstitiosam, & nimis dubiam ridebit aut aspernabitur, illi respondebimus, quod apud Platonem Socrates in sua apologia ad iudices opponit: οὐδὲ ἡμεῖς ἐκ δρυὸς ἢ πέτρης πεφύκαμεν, ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων: Neq; vero nos ex quercu aut scopulis, sed ex hominibus

nibus nati sumus. Quare nos etiam maiores nostros inquirere, & ad primos generis humani propagatores respicere æquum est.

Etsi vero in appellationibus nepotum Noæ, à quibus origo est populorum, dissimiles sunt ratiocinationes, quarum aliquæ ex libris Propheticis habent certitudinem, aliquæ probabili nituntur coniectura: tamen multa ex illis iudicari possunt.

Cimmerij sunt à Gomer.

A filio Iaphet, Gomer, orti sunt Cymmerij, qui postea dicti sunt Cimbri, & ipsum vocabulum significat finitorem. Fuit prima sedes Cimbrorum in littore Euxini Aquilonari, à Colchide vsque ad paludem Mæotidem, vbi fuit Bosphorus Cimmerius: & sunt qui affirmant, etiam hodie in Colchide vsum linguæ Teutonicæ nondum desijsse. Illi Cimmerij tandem aucta hominum in mundo frequentia vrgebantur à Scytis, qui à Ponto ad Aquilonem incertis vagabantur sedibus ad Caucasum vsque: & video à veteribus Scytas illos nominatos νόμαδας. Putantur vero orti esse à Magog filio Iaphet, vocabulum significat de tecto, hoc est, populum vagabundum, cui in plaustris sunt culinæ, cubilia & stabula, ab his orti sunt populi Turcici & Tartari.

Scytæ à Magog.

Arij fuerunt Medi ulteriores.

A Madai sunt Medi, quod ideo indico, quia Arij, qui numerantur à Tacito inter Lygios, scribuntur fuisse Medi, & strabo perspicuè ait, eos habitasse ad littus maris Caspij. Gentem græcam à Iauan, quem ipsi nominant Iouem, habere originem certum est.

Græci sunt à Iauan uel Ioue.

Moschi à Mesech.

A Mesech sunt Moschi, vox est ab extendendis arcubus. Omnes scriptores huic genti asscribunt crudelitatem & feritatem magnam, & nota est querela Psalmi: Heu mihi quod exulo in Mesech & Cedar, id est, inter Moschos & Arabes. Nam cum distantia longissima non sit à Cappadocia, vbi olim fuit sedes Moschorum, in Syriam, potuit ea gens nota esse Iudæis, & significatum est, Ecclesiam vltimis mundi temporibus afflictum iri à Moschis, & Turcis, qui ab Arabibus attracti sunt.

Psalmi querela de Moschis & Turcis.

Ascanij fuerũt religiosi.

Ex filijs deinde Gomer est Ascanes, vnde fermè omnes Hebræi genitos esse scribunt Tuiscones, id est, Teutones. Etymologia vocabuli religiosa est, Significat enim custodem, vel sacerdotem ignis. Fuit autem cultus ignis apud vetustatem fermè primus, ortus à sacrificijs patrum, quæ incendebantur cœlitus, vnde, cum lychni accensi ab illo igne asseruarentur, posteritas ritum illum mutauit in superstitionem, & idolum, quod constanter retinuerunt Persæ.

Ignis sacri cultus unde cœperit.

Riphæi à Riphat, & sunt Sarmatæ.

Ascania vero, vt supra ex Homero retulimus, fuit propè Phrygiam & Paphlagoniam in Asia minori. Est & alius inter filios Gomer, Riphat, vnde ortos esse scribunt populos Septentrionales, habitantes ad montes Riphæos, & appellati sunt alio nomine Sarmatæ. Memoria vero dignum est, quod scribit Iosephus, Riphæos esse Paphlagonas & Henetos. Consentit enim cum Ptolemæo, qui dicit, maximam partem Sarmatarum esse Henetos.

Riphæi fuerunt Heneti.

Ex

Ex Asia igitur in regiones illas Arctoas Russiæ & Moscorum progressi sunt.

Elysij sunt ab Elysa filio Iauan.

Inter filios Iauan est Elisa, à quo sunt ex testimonio multorum Aeoles in Asia minori. Valde autem cognatum est hoc nomen Elysijs & Lygijs, & Lygij ab Herodoto in eandem Asiam minorem non longè à Paphlagonia collocantur. Inde igitur gentem nostram deduco.

Elysa fuit doctor pietatis.

Gotthi sunt à Gether.

Mysi fuerunt Lydij.

Pia verò isthæc est appellatio, quia significat salutem Domini, fortassis quia & ipse Elisa fuit doctor monstrans suis nepotibus salutem, & bona cœlestia. Vltimo loco inter filios Sem est Gether, à quo deducuntur Getæ vel Gotthi. Vocabulum significat militem. Etiam Gotthi sedes suas olim in Asia habuerunt. Mysos fuisse ex posteritate Lydorum, scribit Herodotus: Quod si verum est, Mysi sunt à Ludim filio Mizraim, à quo sunt orti Aegyptij.

Arctoarum gentium veteres sedes.

Hæ sunt fermè appellationes nostrorum populorum, quæ reperiuntur apud veteres. Nam de nominibus recentioribus postea dicemus. Habitarunt igitur in Asia minori, ante tempora Persica, simul Mysi, Ascanij, Lygij & Heneti. Et rursus paulò amplius ad Orientem & Aquilonem ad mare Caspium vsq;, & in aliqua parte Armeniæ Moschi, Cimbri, Germani, Daij, Sacæ, Arij, Syebi, & vltra hos Scytæ.

Arctoarum gentium triplex lingua, Teutonica, Heneta & ab his diuersa Schytica.

Constat autem harum gentium fuisse distinctas linguas, & de Scytis quidem certum est, eos sermone, moribus & omni viuendi ratione à populis his mitioribus, & humanioribus fuisse segregatos. Recitat Strabo, veteres scripsisse, olim in illo littore Asiæ minoris fuisse vsum duplicis linguæ, quarum altera fuit Paphlagonica vel Heneta, altera proculdubio Cimbrica vel Teutonica. Ideo etiam postea Antiochus Hierax, reliquias de exercitu Celtarum & Germanorum, qui duce Brenno Græciam & Asiam inuaserant, deduxit in veteres sedes Henetorum, tanquam ad Gentes cognatas moribus & lingua, & dicta est terra illa Galatia.

Arctoarum gentium migrationes ex oriente in Europam.

Sicut igitur à principio promiscuas habuerunt sedes: ita simul etiam gentes hæ coniunctæ ex suis sedibus antiquis commigrarunt. Etsi verò de tempore istarum migrationum non constat, nec vno anno ista acciderunt, tamen consentaneum est, circa initium Monarchiæ Persicæ, post captum Crœsum, magna agmina istorum populorum Asiam reliquisse, cum ductores Cyri crudeliter grassarentur, & fierent initia sæuæ tyrannidis.

Strabo de migrationibus Henetorum.

Narrat historia, tantam fuisse illorum bellorum asperitatem, vt magna hominum multitudo, viri cum vxoribus, & paruis natis in naues conscenderent, & sese sponte nauibus mersis in aquis suffocarent, vt manus irati militis effugerent. Strabo scribit, bis diuersis temporibus Henetos sedes nouas quæsiuisse: primum quidem duce Antenore transijsse eos ad littus maris Adriatici: secundo vero euocatos eos fuisse à Cimbris, cum quibus se coniunxerint,

& in

& in Europam fuerint transgresſi: quæ narratio vero maximè eſt conſentanea.

Nam cum Cimbri in illo littore commodiſsime poſſent per nauigationes & itinera terreſtria ſitum regionum Borealium explorare, credibile eſt populos illos, lingua & moribus cognatos, & oppreſſos noua tyrannide bellorum, fuiſſe edoctos de ſpacioſiſsimis illis campis ad Aquilonem, qui aut erant deſerti, aut ſine vllis ſedibus fixis percurrebantur à Scythis.

Teſtatur ſimiliter Diodorus Siculus, gentes progreſſas ex Paphlagonia & Media, latiſsima ſpacia ad Septrentionem occupaſſe repulſis Scythis, eoſdem deinde Scythas, vbi limites imperij Perſici nudatos præſidijs iſtarum gentium inuaſiſſent, viciſſe & interfeciſſe Cyrum. *Diodorus Siculus de migrationibus populorum.*

Crebra autem tunc acciderunt multorum populorum in Aſia exilia. Nam & magna agmina ex Ionia nauigationibus in oram maris Gallici delata ſunt, vbi conditis vrbibus, & præſertim Maſſilia, in illud littus, eruditionem & ſapientiam græcam importarunt. Eadem ætate, teſte Stephano, ex Tharſo, vrbe & portu Ciliciæ, magni cœtus ex ijſdem noſtris Lygijs, ſecuti Iōnes, littora maris Gallici verſus Italiam compleuerunt, & tam regioni, quam mari ſuum nomen indiderunt: qui populi quidem toto vitæ ordine diu à vicinis fuerunt diuerſi. Credibile vero eſt, inuitatos eos fuiſſe à Tyrrhenis, qui aliquanto ante collecti ex Lydijs in Italia conſederant. *Stephanus de migrationibus Lygiorum.*

Sub illam igitur ætatem gentes Henetæ, Aſcaniæ, Lygiæ ex Aſia minore commotæ, Cimbros ſecutæ ſunt, cum quibus, ex cognatione linguæ & morum, coniunxerunt ſe multi populi ad mare Caſpium, Germani, Arij, Daij, Sacæ, & alij, quos Ptolemæus numerat. *Gotthicæ uel Cimbricæ gētes uicerunt Scythas.*

Apparet enim ingentia horum fuiſſe agmina, non ſolum quod ampliſſimas regiones compleuerunt, verum etiam quod gentem Scythicam, quæ multitudine & robore tunc inprimis antecellebat, vicerunt & repulerunt. Paulatim tamen, vt credo, plures populi, cognitis ſucceſsibus priorum, & amplitudine locorum, ſecuti ſunt: ſicut nunc videmus ſubinde colonias ex Hiſpanijs, & vicinis inſulis, in orbem recens inuentum, emitti: progreſsiones etiam illas non ſubito in remotiſsima loca, ſed paulatim factas eſſe opinabile eſt. Ideo primum ad Tauricam cherſoneſum, ad paludem Mæotidem, & ad oſtia multorum fluminum, quæ ibi ſeſe in Euxinum infundunt, conſederunt: vnde & ibi manſit appellatio Boſphori Cimmerij, & certum eſt, in illa vicinia diu habitaſſe gentem Gotthicam. *Cimbrorum prima profectio ad Tauricam Cherſoneſum.*

Fuit in Taurica cherſoneſo celebris vrbs, quam ſcriptores multi non rectè nominarunt Theodoſiam, cum apud Demoſthe- *Theudaſia urbs Tauricæ Cherſoneſi.*

nem vocetur Teudasia, id est, Deutschhausen/quam ætate auorum tenuerunt Genuenses, donec immanis ille tyrannus Mahometus, qui Constantinopolin cœpit, etiam hos populos deuorauit. Sunt tamen qui constanter affirmant, adhuc hodie reliquias gentis Gotthicæ superesse, quæ nostra vtantur lingua, & recitare solebat D. Philippus sermonem D. Pirchameri Noribergensis, qui narrauit, mercatores Noribergenses, nauigaturos cum Venetis in Cretam & Cyprum, tempestate in littus maris Aegæi, non procul à Bosphoro Thratio, eiectos: ibi cum ignari hominum & locorum, oberrarent, conspectum fuisse ab illis adolescentem, qui currum ducebat, & auditum fuisse procul ipsius cantum: cum autem accederet propius, agnouisse se eum verba Germanica sonare. Tum verò pauidi, rati spectro aliquo se terreri, serò tandem eum compellant sua lingua, cuias esset. Ille, manu ostensis vicinis montibus, respondit, non procul inde suam abesse patriam, in eaq; habitare suam gentem, quæ esset Gotthica, nec in illa valle sese rerum necessariarum copia egere, salem tantummodo aliunde peti, quem inclinante Autumno, antequam per hybernos menses itinera niuibus intercluduntur, soleant importare.

Historia de reliquijs Gotthorũ in Taurica Chersoneso.

Illi ipsi etiam veteres Germani ex Transsyluania, quos aliqui fabulosè fingunt eò traductos à Carolo magno, cum is in loca ea nunquam peruenerit, reliquiæ Gotthorum sunt, qui sub regno Macedonum, & antè latè in totis illis regionibus dominabantur, vt supra ex Thucydide annotauimus: & Rex Getarum Lysimachum vnum ex celeberrimis Alexandri ductoribus cepit, & honorificè eum donatum domum remisit. Tandem illæ ipsæ gentes Gotthicæ & Henetæ, latius progressæ, Pannoniam, & Germaniæ etiam partem compleuerunt: Oppressi sunt deinde ab Hunnis & ab Attila.

Getarum rex Lysimachum captum dimisit.

Gotthi in Pannonia oppressi sunt ab Hunnis & Attila Scytha.

Vir præstans pietate erga Deum & patriam, Philippus commemorabat, cogitare se, gentes illas Asiaticas ductores itinerum habuisse Israëlitas. Nam post dispersionem decem tribuum, plurimi Israëlitæ in Asiam minorem migrarunt, & his gentibus, de quibus locuti sumus, se immiscuerunt, quod singulari Dei consilio & bonitate accidit, vt hoc modo multi etiam ex Ethnicis de vera agnitione Dei erudirentur.

Israëlitæ fuerunt ductores Cimbrorum.

Ideo Herdotus scribit, in Colchide, vbi olim Cimbri habitarunt, se reperisse Circumcisionem: & omnino etiam ante natum Christum, in Germania frequentes inter nostros homines, quos diligebant præ alijs populis, habitarunt Iudæi. Sciunt etiam illi, quibus nota est vrbs Veneta & Italia, Iudæos, eò vel ex Media, Turcia & Constantinopoli accedentes, callere nostram linguam Germanicam, eaq; familiariter vti. Apud plerosq; ex vetustissimis scriptoribus multa fabulosè dicuntur de gentibus Hyperboreis, quibus tamen nullam certam possunt assignare sedem: loca enim Occidentalia maximè incognita fuerunt veteribus Græcis.

Iudæi fuerunt mixti Germanis.

Hyperborei sunt Germani.

Prædi-

Prædicant autem omnes insignem eorum pietatem, religionem, & in omni genere virtutem planè diuinam: & narrant, quotannis eos decimas, & munera sua misisse in Delum, quæ dicunt eò esse perlata ex mari Adriatico: ibi autem verisimile est munera ea, partim ab Israëlitis, partim à pijs hominibus, quos liber Actorum nominat viros religiosos, ex Germania Hierosolymam, secundum mandatum legis, missa esse.

Hanc coniecturam à vero non esse alienam inde constat, quod apud Pindarum fontes Istri constituuntur esse apud Hyperboreos, qui dicuntur in ripa illa habitare. Mirum est autem, cum celebre nomen apud Poëtas sit campi Elysij, non inquisitum esse, quæ sit origo illius appellationis.

Hyperborei habitarunt ad Istrum.

Elysij Campi sunt nominati nouæ sedes Germanorum.

Non est dubium, Poëtas voluisse nominare regionem beatam: sicut posteriores scripserunt de Insulis fortunatis in Oceano Atlantico, ita fortassis illa vetustas ex sermone patrum & maiorum audiuit, pias & religiosas illas gentes Ascanios & Elysios, qui fuerunt custodes, & propagatores pietatis & religionis, secessisse in longinquas regiones, quasi in alium mundum, fugientes tyrannidem & bella, vbi in vita quieta & beata Deo seruiant: vnde postea mentio Hyperboreorum & Elysiorum à Poëtis obseruata est.

Scribit etiam Tacitus, inter Naharuallos populos Lygiorum, esse lucum consecratum religioni, nec coli ibi simulacra, sed sacerdotem præsidentem, ornatu penè muliebri concionari de duobus dijs, quos aliqui dicunt esse Castorem & Pollucem. Planè similia de Hyperboreis commemorat Diodorus, citans veterem scriptorem Hecatæum. Referunt autem isti mutila, & quæ ex incerta tantum fama acceperunt. Persas non admisisse simulacra in cultibus suis autor est Herodotus, quod ipsum acceptum à Iudæis gentes illæ retinuerunt. Ideo inquit Tacitus, potius illum cultum fuisse religiosum fœdus, ad quædam exercitia pietatis & virtutum institutum, qualis nimirum fuit lex Mosaica. Habitus etiam sacerdotis, quem describit, non multum dissimilis est ab ornatu Pontificis Iudaici.

Lygij habuerunt peculiarem cultum.

Hyperborei apud Hecatæum.

Persæ non coluerunt simulacra.

Fortassis etiam illi ipsi duo fratres, quos veneratæ sunt illæ gentes, fuerunt Moyses & Aaron, præcipui populi Israëlitici doctores. Sed nos coniecturas recitamus, quas, si cui probabiles videntur, retineat: sin minus, explodat sanè, neq; enim in hoc, vt ille dicebat, vertitur salus Græciæ. Hoc tamen homini prudenti facile persuaserim, populos hos non modo cultum & vestitum orientalium gentium, quod scriptores testantur, sed etiam religionem eandem, in hæc loca importasse, sicut annales Polonici narrant, sub Vladislao Iagellone, ante annos 200. vbi Lithuani primum fidem Christi profiteri cœperunt, præcipuum in illis locis fuisse

Sacerdotis Lygij habitus peculiaris.

Germani religionem populorum Orientalium importarunt in hæc loca.

cultum sacri ignis. Et certum est, has gentes, quæ ab initio fuerunt meliores & simpliciores, non fuisse cito inquinatas illa mirifica & portentosa Idolomania, quam excogitauit vafricies Græca, & ostentatio Italica: etsi deinde posteritas paulatim fuit oblita vetustæ pietatis, & simul cum humanitate ciuili etiam veterem religionem exuit, deprauata & effera facta istis continuis migrationibus, bellis, asperitate cœli, & consuetudine vicinorum barbarorum.

Maiorum nostrorum exilia & ærumnæ.

Cogitandum vero est pijs mentibus in istis tot & tam longinquis profectionibus, quæ non potuerunt fieri sine grauissimis ærumnis & incommodis, de primo generis humani exilio, & de singulorum calamitatibus in hoc mundo vbi extorres vagamur: vt expectare discamus reditum ad veram & beatam patriam in cœlis, cuius monstrator est Filius Dei, custos Ecclesiæ suæ, cui in domo Patris sui parauit mansiones æternas & fœlices.

Germani & Heneti promiscue habitarunt.

Qua ratione singulæ prouinciæ inter gentes istas sint distributæ, non recenseo, sed remitto lectorem ad Chronicon D. Peuceri, mihi satis est explorasse Silesiam, quam occuparunt Lygij, qui fuerunt Sueui, id est, Germani vel Gotthi. Omnino autem consentaneum est etiam antiquissimis temporibus, præsertim in his finibus vetustæ Sarmatiæ, promiscuas sedes fuisse Germanorum & Henetorum: sicut passim eius rei extant documenta. Vsitatum est, vt sæpe vicina loca easdem habeant appellationes, sed alter lingua Teutonica, alter Heneta.

Strabonis testimonium de promiscua habitatione Germanorum & Henetorum.

Ita scribit Strabo, Tracibus & Getis permistam esse gentem Gallicam Lygiriscos, quam ego puto esse Henetos & Lygios: Imperium tamen ante tempora Gotthica fuit penes Germanos, id est, Lygios, & valde probabilis opinio est illorum qui existimant, illos pupulos, qui constabant ex Germanis vel Gotthis & Henetis, obedientibus tamen Germanis, dictos esse Vandalos. Scribit Dion, libro 55. Albim oriri in montibus Vandalicis. Procopius dicit Vandalos esse gentem Gotthicam, & nostra lingua tamen ita appellat Henetos. Ergo mixtos fuisse hos populos oportet. Nec differunt significatione hæc vocabula, Heneti, Venedi, Vandali, Galli, Vallen, Galatæ, Celtæ, quia omnia sunt à vagando, & ipsum nomen Heneti significat νόμαδες.

Vandali sunt Germani & Heneti mixti.

Henetorum appellationes.

Ingeuones Plinij.

Apud Plinium quasi opponuntur inter se Vindelici, qui & ipsi sunt Vandali, vel Vinden, & Ingeuones: ibi aliqui arbitrantur Ingeuones significare agricolas & indigenas, Vandalos vero mercatores, qui propter commertia suscipiunt profectiones: Agrigricolas autem & indigenas illos alio nomine dictos esse Francos.

Sigynæ sunt Vandali.

Fermè hæc opinio congruit ad Herodotum, qui scribit, à ripa Istri ad Adriam vsque habitare Sigynas populos, posteros Medorum, eosque vti habitu Medico, vocabulum autem ipsum lingua Lygiorum

glorum significare mercatorem. Non potuit Herodotus digito tangere loca ista, quæ Græcis non erant explorata: sed voluit procul dubio designare Vandalos, & credo etymon nominis esse Germanicum, à proficiscendo. Et præterea ista narratio Herodoti sit nobis testimonio, gentes nostras ex Oriente huc commigrasse. Constet igitur, Silesiam olim fuisse sedem, partim Quadorum, partim Elysiorum, & aliqua ex parte Manimorum. *Silesiæ ueteris incolæ.*

Quale sit Etymon appellationis Quadorum ego non inuenio: si quis putet esse dictionem Henetam, ab audacia & feritate factam, non repugno. De Lygijs & Elysijs dixi meam sententiam. Manimi videntur per Aphæresin dicti ab Almanis, quod est ab Alanis. Vandali, cum inuaderent Galliam, & Hispanias, dicuntur secum traxisse Alanos & Sueuos, quæ gentes proculdubio ex his locis se commouerunt. *Quadi unde dicti.* *Manimi ab Almanis.*

Etymon vocabuli Philippus putabat esse hebræorum Elan, id est, iuuenis. Norhualli apud Tacitum, sunt Vandali Boreales, Norduallen. Quare & hæc appellatio sententiam nostram de Vandalis confirmat. Arios fuisse Medos, ex Strabone & Herodoto ostensum est. Vtrum Heluecones sint ex nostro idiomate auxiliatores, non affirmo. *Alani dicti ab Elan.* *Norhualli Boreales Vandali.*

Eutropius libro sexto inquit, Heluetios, cum quibus dimicauit Cæsar, esse Quados: hæc opinio si vera est, illæ ipsæ gentes Helueticæ ex his regionibus, quæ nunc sunt regni Poloniæ, eò sunt progressæ, ea, vt credibile est, ætate, vbi tota hæc gens Sueuica colonias emisit in Rhetiam, Vindeliciam & alias prouincias vltra Rhenum. Nec hodie mores & ingenia Heluetiorum aliena sunt à natura Silesiaca. *Heluetij sunt Quadi.* *Heluetij ex Heluiconibus sunt.*

De Sarmatis, qui vltra Lygios ad Aquilonem habitarunt, facilis est ratio. Græci eos nominant Sauromatas, & vocabulum significat ducem altitudinis, quia versus cardinem terra videtur assurgere in altitudinem, aut quia populi illi existimati sunt habitare ad montes Riphæos, vnde & Riphæi sunt appellati. Ex testimonio vero Iosephi & Ptolemæi, fuerunt magna ex parte Heneti, probabile tamen est, in illa plaga Arctoa fuisse illis permixtos Scytas, sed tales, qui leges Henetorum acceperant & illis parebant.

In latissimis igitur campis versus polum, vbi nunc est Russia, cum vicinis prouincijs, quæ fortassis amplius 400. milliaribus complectuntur, sedes habuerunt Heneti Septentrionales. Moschi vel Mossineci, quorum appellatio in illis locis hæsit, his fuerunt mixti, teste Tacito, aliqui Teutonici, & passim etiam Scytæ: sed ita, vt imperium esset penes Henetos, qui tamen in illis locis nominati sunt Sarmatæ, & postea Moschi. Appellatio autem Henetorum mansit penes Henetos Australes, qui primum dicti sunt Venedi, illis accesserunt noui coloni ex Sarmatia, qui vniuersum illud littus compleuerunt, superatis etiam & pulsis Gotthis veteribus incolis. *Henetorum alij Septentrionales alij Australes.*

 Ibi nunc

Ibi nunc sunt Prouinciæ Illyricæ Seruia, Albania, Rascia & aliæ: & tanta est autoritas linguæ Sclauonicæ, vt ipsius in aula Turcica maior vsus sit, quam sermonis patrij.

Græci non distinxerũt inter Scytas & Henetos.

Græci quidam ignari harum rerum non distinxerunt inter Henetos vel Sarmatas & Scythas. Ideo narrationes de iusticia Scytharum, & historia Zamolxis, qui fuit auditor Pythagoræ, & Scholasticus Aegyptius, item Anacharsis, proculdubio pertinent ad Henetos: & memoria dignum est, Henetos, præsertim australes, à Strabone & alijs vetustis scriptoribus, sæpe nominari Gallos, id est, Vandalos, atq; ita lingua Gallica illis significat linguam Henetam vel Vandalicam.

Heneti sunt nominati Galli.

Sclauus dicitur à nobilitate.

Nomen Sclauorum quando cæperit dubitatur: certum tamen est, non esse vetustissimum. Suidas dicit, Sclauos esse gentem vltra Istrum. Illis quibus lingua Heneta nota est, dubium non est, vocabulum esse factum à nobilitate & celebritate gentis, quæ hac appellatione sese voluit distinguere à Scytis vel Tartaris.

MORES ET RES GESTÆ VEterum Lygiorum & Elysiorum ex historijs Græcis & Romanis.

ENumeratis veteribus ciuibus Silesiæ, inquirendæ essent historiæ illius antiquitatis. Verum, cum nullus aut exiguus fuerit vsus literarum & scriptionis apud nostros maiores, ex monumentis patrijs nihil cognoscere possumus. Germanis credo aut græcos, aut potius hebræos characteres fuisse vsitatos: sed eos, præsertim in tantis, & perpetuis illis mutationibus, ad sacra, non verò ad annotationes rerum gestarum adhibuerunt. Latina vero lingua illis planè fuit ignota. Et si quæ etiam scripta essent, illa iam dudum millies interijssent.

Germanorum ueterum Religio.

De religione veterum Germanorum nostras indicauimus coniecturas, videlicet, inter illas idolatrias, & superstitiones simul interspersas fuisse reliquias gentis Israëliticæ, & cum illis aliquos ex nostris consensisse: sicut proculdubio ab initio non fuit ea gentium harum barbaries, quæ postea inoleuit. Disciplinæ honestas commendata est etiam à scriptoribus Romanis, & illud testimonium ab hoste prolatum, maioris est ponderis.

Tacitus laudauit disciplinam ueterum Germanorum.

Est hæc vox Taciti: Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges. Significat enim nostros maiores natura, educatione & consuetudine à sceleribus abhorruisse, quæ alibi nec legum doctrina, nec pœnarum seueritate prohiberi possunt, quamuis & illam antiquitatem in puniendis sceleribus fuisse asperiorem certum est. Etiam Aeschylus Scythas, id est, Henetos, nominat εὐνόμους, & de Saxonibus scribitur, quod etiam ante acceptam fidem Christi, ad-

Æschylus laudat Scytas uel Henetos.

ulteros mares & fœminas viuentes cremauerint. De rebus gestis veterum Teutonum non plus scimus, quàm sumitur ex historijs hostium ipsorum præcipuè Romanorum.

Historia Romana primum celebrat direptionem Romæ factam anno vrbis 365. à Celtis. Appellati sunt autem Celtæ non solum illi, qui incolebant regnum, quod nunc nominatur Gallia, sed etiam ipsi Germani, sicut aliquoties scribit Suidas, Germanos ad ripam Rheni habitantes, nominari Celtas, existimant autem eruditi, vocabulum esse idem quod Galata, Galli & Vallen. In ea vero expeditione fuerunt plures & diuersæ gentes, & procul dubio etiam multi ex nostris. Senas in Italia aiunt esse conditas à Senonibus, qui fuerunt vicini Elysiorum. Nominatur dux eorum Brennus, à cuius nomine Brennopyrgum in Senonibus pleriq; deducunt.

Roma capta à Gallis.

Sena Italiæ condita à Senonibus.

Etsi verò ad extremum exitus fuit funestus Gallis: tamen eos satis iustam causam belli in Romanos habuisse apparet: Neq; etiam victoria crudelissime fuissent vsi, si non irritati fuissent à Romanis. Post annos deinde 108. narratur alia expeditio Celtarum, facta duce Brenno in Græciam, ibi magna se multitudo per Pannoniam in Macedoniam infudit: & quamuis multum acceperunt detrimenti: tamen superstites fuerunt reliquiæ, quibus sedes in Asia minori ad fluuium Halyn, vbi olim veterum Henetorum fuit patria, datæ sunt, ad eos scripsit D. Paulus: & apparet tunc etiam gentem eam fuisse pronam in superstitiones, & nimis credulam, ideo appellat eos ἀνοήτους.

Brenni expeditio in Græciam.

Annis sexaginta post hanc expeditionem, celebratur aliud bellum Celticum in Italia, vbi Marcellus consul interfecit ducem Celticum Viridomarum, & retulit Romam spolia opima. Deinde post annos 113. describitur bellum Cimbricum, quod fuit crudelissimum, & durauit per quinquennium. Scribit Plutarchus, irruisse in Italiam 300000. Cimbrorum & Teutonum militum: traxisse autem illos secum turbam mulierum & puerorum infinitam, fuisse sermonem, exercitum illum collectum esse inde à palude Mæotide ad Rhenum vsq;. Ergo & nostri homines fuerunt intermixti.

Celticum bellum in Italia.

Cimbricum bellum.

Initia fuerunt læta Cimbris, complentibus omnia horribili laniena & vastatione. Trucidarunt in aditu Alpium 8000. homines ex Romanorum exercitu. Sed tandem fatali casu bis victi, & crudelissima strage ad internecionem deleti sunt à Mario, cui mulier Iudaica Martha in suo exercitu victoriam prædixerat. Dies vltimi & truculentissimi prælij fuit 29. Iulij, quo interfecti sunt homines 120000. capti 60000.

Cimbrorum uel Germanorum miserabilis strages.

Tanta autem fuit sæuicia aut immanitas victorum, vt viri fugientes ex acie seipsos mactarent in castris, matres iugulatis liberis seipsas interimerent, & cum arbores deessent, inuenti sunt, qui collo se ad cornua boum alligauerunt, à quibus raptati & necati sunt. Conspecta est in castris infœlix mater pendens ex præalto carpento, cui ex vtroq; pede parui nati strangulati funibus pendebant. Acciderunt hæc anno ab vrbe condita 652. ante natum Christum fermè centesimo.

Hæc nostrorum maiorum tristia cum vxoribus & paruis natis exilia, & tragicos etiam interitus legentes, cogitemus de ærumnis generis humani, & de ira Dei aduersus peccata, qui in his populis etiam idolatriam & crudelitatem puniuit.

Sueui progreßi uersus occidentem.

Neque vero solum externa bella à maioribus nostris gesta sunt: verum domi etiam fuerunt mutationes, & migrationes tristes. Gens nostra Sueuica circa hæc ipsa, vt arbitror, tempora, cum mota suis sedibus non proficisceretur vniuersa in Italiam, aut inde esset repulsa, Rhetiam & Vindeliciam inuasit: &, si Eutropio credimus, Quadi etiam suos Heluecones in illa iuga Alpium, vbi nunc sunt Heluetij, collocarunt: Bellis deinde Iulij Cæsaris, non solum multæ gentes afflictæ sunt, sed etiam Heluetiorum & aliorum virtus inclaruit. Recitat autem in sua historia, etiam Marcomannos adiunctis sibi Arijs, Sueuis & alijs, sub Ariouisto rege in Galliam aduersus Cæsarem militatum transijsse.

Sueui militarunt contra Iulium Cæsarem.

Tempore Augusti, cum pleraq; pars orbis terrarum esset pacata, & circa illos ipsos annos, quibus Christus adolescentulus in Iudæa cum matre & Ioseph ad festiuitates vsitatas Hierosolymam proficiscebatur, in Germania fuerunt horribiles motus, cum Drusus Germanicus, Augusti priuignus, vniuersam Germaniam ad Albim vsq; concuteret. Verum is non multo post ad Moguntiam ex vulnere mortuus est, & anno ætatis Christi vndecimo, tres legiones Romanæ à Principe iuuene, & præstanti virtute Harminio, trucidatæ sunt, interfecto Quintilio Varo. Post quam cladem Romæ maxima fuit consternatio, quia Augustus metuebat, Harminium rectà progressurum in Italiam. Et quidem Drusum viuentem, & in medio cursu victoriarum hortatus erat, ne transcenderet Albim, neq; gentes illas bellicosissimas irritaret.

Harminius uicit Quintilium Varum.

Fuit vero in exercitu Harminij robur militiæ Germanicæ, quia potentissimis gentibus ad Albim & Hercyniam syluam dominabatur, & in communi periculo multi ex vicinis eum secuti sunt. Tandem artificijs Romanorum Boij & Sueui, id est, isti nostri populi concitati sunt in Harminium, ex quibus dissensionibus ciuilibus magnæ acceptæ sunt clades. Nam scribit Strabo, vxorem, filium trimum, & socerum Harminij Romæ ductos esse in Triumpho. Ipse tamen fuit victor, & cum anno duodecimo post victoriam Quintilianam floreret potentia & autoritate, domi

Sueui oppugnarunt Harminium.

Harminij uxor & filij Romæ ducti sunt in Triumpho.

domi ex insidijs à suis cognatis, qui conducti erant à Tiberio, interfectus est. Harminius domi necatur à suis.

Ex ruina Harminij deinde creuit potentia regni Marcomannici, cuius autor fuisse putatur Maroboducus, qui adolescens Romæ vixit, & reuersus in patriam amplum regnum Marcomannorum, & Quadorum condidit. Scribit Strabo eum domuisse magnam gentem Luios, qui sunt Lygij: præterea populos Sueuicos ad ipsum vsque mare Balticum: & transtulisse regiam suam in Bohemiam (ita enim legendum est apud Strabonem βοίεμον) in quam multos ex Marcomannis collocauit. Manifestum est autem, magnam fuisse illius regni potentiam, cùm prouinciæ, quæ nunc incipiunt à Morauia cum parte Australi ipsius Bohemiæ, vniuersa Polonia, Silesia, Marchia & Pomerania ad mare vsque, essent cõiunctæ. Rex iste cum patriam sæpe magna cum gloria defendisset, & acerrimè resisteret Romanis, discordia domestica regno pulsus est, & fugisse scribitur ad hostes suos Romanos, atque ita Rauennæ in exilio, penè sicut Themistocles, Coriolanus, Alcibiades, & multi alij consenuit, & inglorius extinctus est. Talia sunt ludibria fortunæ humanæ, & tamen illi ipsi euentus gubernantur à Deo, puniente superbiam humanam, & mutante regna propter peccata. Maroboducus autor regni Marcomannici.

Neque tamen amisso illo rege potentia Marcomannorum extincta est. Domitiani ætate legio Romana cum duce interfecta est in Sarmatia, hoc est, in his ipsis locis. Nominat Tacitus & aliud genus regium Tudri, qui Tudrus fortassis est, qui Antoninorum tempore Romanos fortiter est adortus.

Coniunxerat sibi fœdere rex Marcomannorum omnes vicinas gentes, ipsamque etiam Sarmatiam, &, vt scribit Iulius Capitolinus, vsque ad Scythas. Numerat enim inter socios, populos Arctoos, Bastarnas, Peucinos, Ostrogotthos, Roxolanos. Hæc conspiratio tantum attulit Romanis terrorem, vt vterque Imperator Lucius & M. Antoninus Philosophus, in Germaniam profectionem instituerent, & ait Eutropius, non fuisse lenius bellum, quam fuerunt Punica. In ipso autem apparatu belli, qui fuit eò difficilior, quod magna pars militum atroci pestilentia illius temporis esset consumpta, Aquilegiæ Lucius Cæsar extinctus est Apoplexia, ibi cum M. Antoninus cadauer eius Romam reueheret, bellum extractum est, & vires hostium interea auctæ: Peracto tamen funere, Imperator validissimas copias euocauit ad hoc bellum, vbi & Galenus, vt esset custos valetudinis Imperatoris, exercitum iussus est sequi, verum ipse apud Cæsarem placidum & facilem impetrauit, vt in studijs suis, & scriptionibus librorum in vrbe relinqueretur. Tudrus rex bellum gerit cum Romanis.

Totum autẽ biennium in bello illo consumpsit Antoninus, etsi ducebat secum exercitũ robore & multitudine præstantem. Et cum sæpe asperrima fierent prælia, accessit tanta siccitas, vt milites & equi siti perirent. Ibi in exercitu Romano scribitur precibus legionis Legio Christiana precibus suis impetrauit pluuiã.

cuiusdam

cuiusdam Christianæ impetrata esse larga pluuia, & terribilia fulmina in Quados ceciderunt. Parta demum victoria Imperator huic legioni dedit nomen κεραυνόβολος, id est, fulminatrix, & decreta facta contra Christianos aboleuit. Multitudini captæ ex Marcomannis dedit Antoninus sedes in Italia.

Acciderunt hæc circa annum Christi 170. Nec tamen quieuerunt isti populi, sed subinde aucti nouis auxilijs, Pannoniam & vicina loca inuaserunt: & tantam virtutem, & vires Quadorum & Marcomannorum fuisse dicit Tacitus, vt ad suam ætatem vsq; reges ex gente ipsorum retinuerint, & sæpius pecunia quam armis à Romanis placarentur.

Quadi non cesserunt Romanis.

In historia Decij deinde sub annum Christi 256. narrantur bella Romanorum cum Gotthis. Sub istam ætatem condiderunt imperium suum Gotthi, cum quibus proculdubio pleriq; Gotthi à Pannonia ad littus Balthicum vsq; sese coniunxerunt. Sicut Tacitus Gotthinos ad Austrum & Orientem, & rursus Gotthones ad Aquilonem facit vicinos Lygiorum. In illo bello perierunt Decius pater & filius, Deo puniente tyrannidem & sæuitiam in Christianos.

Gotthicum Regnum.

Iulius Capitolinus & Herodianus narrant, etiam Maximum ante Decium parasse bellum in Sarmatas, verum in ipso apparatu eum esse interfectum. Sicut autem ab vna parte commouebant se validissima cum potentia Gotthi: ita ab altera parte Marcomanni & Quadi, adiunctis sibi auxilijs populorum Henetorum, assiduè in Romanos bella moliebantur. Aureliani ætate circa annum Domini 274. populi regni Marcomannici instar rapidi torrentis in ipsam Italiam penetrarunt, & capto Mediolano multisq; alijs vrbibus, terrorem similem Cimbrico vel Celtico Romanis incusserunt. Sed Aurelianus Imperator bellicosissimus & fœlix tribus magnis prælijs ad Placentiam & Ticinum eos vicit, & deleuit, cum prius tamen magnas clades accepisset. Neq; post hunc Imperatorem finis fuit bellorum, quæ excitarunt populi Germanici & Heneti, Alemanni, Franci, Marcomanni, Gotthi, Saxones, donec Imperium Romanum ab ipsis euersum est. Et quidem ab initio apparuit, hanc gentem, quam nunquam edomuerunt Romani, fatalem futuram huic Monarchiæ: sicut olim Græcia fatalis fuit regno Persico, & nostro Turci. Repressi tamen sunt aliquot annos populi nostri virtute Imperatorum, Constantini, Iouiniani & aliorum.

Marcomanni gesserunt bellum ingens cum Aureliano Cæsare.

Germania fuit fatalis imperio Romano.

Valentiniano deinde res fuit cum Saxonibus circa annum Christi 370. illis repulsis mouit bellum in Quados, qui inuaserant Pannonias, & accessit ad Brigionem, aut ad Brigotium oppidum Quadorum, teste Paulo Diacono, qui scripsit paralipomena Eutropij. Ibi cum incensus ira vehementius cum legatis Quadorum contenderet, vena ipsi in pectore rupta est, vnde post paucos dies peri-

Quadi oppugnarunt Valentinianum.

Brigotium oppidum Quadorum.

peripneumonia extinctus est. Vtrum illa vrbs sit nostra Brega in Silesia superiori non affirmabo, sonus tamen & situs affinia sunt.

Circa hanc ætatem, extincta stirpe & autoritate regum Marcomannorum, videntur cœpisse initia potentiæ Vandalicæ in his nostris regionibus, quæ gens procul dubio conflata fuit ex Germanis & Henetis. Quia cum Teutonum vel Sueuorum vires tot expeditionibus, & cladibus valde essent attritæ, & subinde magnæ cateruæ, populis quærentibus nouas sedes, hinc inde se coniungerent, ex vicina Sarmatia in has regiones noui migrarunt coloni, qui ipsis Germanis sunt interspersi. Sed iam tunc cœperunt inimicitiæ inter Gotthos & Vandalos. *Vandalici regni initia.*

Gotthi sub Valente, pulsis præsidijs Romanis, Pannoniam occuparunt. Deinde à præfectis filiorum Theodosij attracti sunt isti populi in Italiam, à Ruffino Gotthi, à Stillicone Vandali. Gotthi tandem anno Christi 414. sub Honorio, duce Alarico Romã 26. die Augusti teste Cedreno ceperũt. Vandali peruagati Galliam, in Hispaniam irruerunt: sed inde pulsi sunt à Gotthis, & ab ipsis Romanis præsidibus, euocati in Aphricã, ibi Gensericus rex immanem sæuitiam in pios exercuit: quia Vandali, sicut isti populi omnes, culpa Cæsarum Græcorum, qui tales ipsis miserant doctores, contaminati erãt furoribus Arrianis: & dum obsiderent Hipponem, in vrbe mortuus est Augustinus, consumtus ingenti animi dolore, propter ruinas & calamitates Ecclesiæ, anno ætatis 76. anno Christi 430. Gensericus postea regnum Vandalicum in Aphrica cõstituit, ex quo est adortus Italiam, & Romam anno Christi 459. captam spoliauit. *Roma capta à Gotthis & Vandalis.*

Durauit autem regnum Vandalorum in Aphrica annos 95. desijt sub Iustiniano, vltimo rege victo & capto à Bellisario. Sub eodem Iustiniano anno Christi 546. tertio Roma à Totila rege Gotthico capta & destructa est. Sed has historias recitare integras non est nostri instituti: satis est nos inquirere nostræ gentis mutationes. Quæ fuerit fortuna Lygiorum, qui domi in suis sedibus manserant, etiam significat historia.

Tempore Valentiniani tertij, circa annum Christi 434. Attila Hunnos ex Scythia Orientali in Pannoniam adduxit, quorum fuit multitudo, & trucenlentia maxima: & non solum Gotthos sibi subiecit, verũ etiam populos, quicunq; Carpatho erant vicini, domuit: & perspicuè dicitur in historia, seruijsse ipsi Ardaricum regem Gepidarum, qui nunc sunt Sepusij, orti & ipsi à Gotthis, deinde Marcomannos, Sueuos, Quados. Iste motus Attilæ irruentis, non minima causa fuit, cur Gotthi & Vandali facilius sese passi sunt in Italiam & Galliam vocari. *Attila regnauit in Silesia.*

Vandali impares Gotthis miserunt ad Attilam oratum, vt ipsis veniret auxilio in Hispanias contra Gotthos. Ibi ille Tyrannus planè Stygius contraxit ex omnibus populis sibi seruientibus quin- *Attilæ Sæuitia.*

quies

quies centena millia hominum, infudit se in Germaniam & Galliam vbi omnia tanta rabie immanitatis compleuit, vt ad eius famam tanquam infernalem spirantis flammam, totus orbis expauesceret.

Aetius Romanus, usus auxilio Henetorũ & Gotthorũ, fudit Attilam.

Occurrit ipsi tamen ad Tolosam Galliæ vrbem, Aëtius dux Romanus peritus & fœlix, qui optimo consilio adiunxerat sibi Gotthos & Francos: imò narrat historia scripta ea ætate, omnes populos ad Aquilonem, inter quos fuerunt etiam Sarmatæ, id est, Heneti, vicini Attilæ, ad exercitum Aëtij, tanquam ad restinguendum commune incendium, concurrisse: & tandem ita atrox prælium commissum est, quale fortaßis aliud in genere humano non fuit, cæsa sunt centum octoginta millia hominum, & magni torrentes sanguinis, raptantes secum cadauera, fluxerunt.

Theodoricus rex Gotthorum interfectus.

Etsi victoria penè fuit ambigua, cum ex partibus Aëtij cecidisset Theodoricus rex Gotthorum, tamen Attila campo cessit, & reliquias sui exercitus reduxit in Pannoniam. Aëtius suo quodam consilio noluit vrgere victoriam, quod tamen postea perdidit Italiam.

Attila inuasit Italiam.

Attila extinguitur.

Non autem hæc subito acciderunt. Nam cum Attila in vastatione Germaniæ & Galliæ consumsisset annos penè sex, primum anno Christi 455. ad Tolosam cæsus est. Rediens in Pannoniam collegit omnes copias, tanquam alter Phaëton, minitans orbi terrarum faces & cineres. Inuasit igitur Italiam, cepit aliquot potentes vrbes, & cum Romam esset petiturus, mirabili Dei consilio à Leone Episcopo vrbis, & senatoribus legatis exoratur, vt vrbi parcat. Rursus igitur domum redijt, & meditabatur bellum in Sarmatas & Germanos. Sed cum illi noua nupta adduceretur, in conuiuio repentè sanguinem vomens extinctus est, correptus procul dubio Apoplexia forti, quæ eum euestigio strangulauit.

Attilæ filij uicti sunt à Gotthis.

Hunni & Auari occupant Pannoniam.

Ita subito liberatus est mundus grauissimo terrore circa annum Christi 459. Post eius mortem, cum ipse tantum fecisset vastationes, neq; vllam formam regni constituisset, filij ipsius victi, necati, & ex Pannonia pulsi sunt, quam Gotthi recuperarunt, & retinuerunt annos centum. Deinde rursus ab Hunnis confirmatis auxilijs Auarorum victi sunt. Inde est appellatio Hungarorum, ab Hunnis & Auaris.

Sarmatici regni initium post mortem Attilæ.

Mortuo Attila, & attritis gentium nostrarum viribus, tot migrationibus & cladibus, credo non multo post cœpisse Sarmatas Lygijs, & vicinis prouincijs dominari, cum quidem in Germania nulla esset alia potentia, quæ illos impediret. Nam Franci, Saxones, Sueui, & pleriq; alij, iam in Italiam & Galliam migrauerant: ipsi autem Sarmatæ aucti auxilijs vicinorum Roxolanorum & aliorum, sedes desertas Lygiorum & aliorum Sueuorum occuparunt.

runt. Inter Gotthos tamen & hos populos iam fuit inimicitia. Nam & Theodoricus rex, quem nominant Veronensem, loca vltra Carpathum depopulatus est.

Eadem verò ætate Longobardi, ex suis sedibus progreßi, occuparunt Noricum & Pannoniæ partem: quod ita accidisse puto, quia gentes illæ Germanicæ & Sueuicæ, respuentes imperium Sarmatarum, vltrò patriam reliquerunt: quæ fuit, teste Ptolemæo, ad medium Albis, circa Magdeburgum. Sicut autem in aliis migrationibus plures fuerunt populi coniuncti, etsi appellatio penes illos mansit, qui fuerunt autores & duces: ita tunc Senones, & procul dubio, multi ex Lygijs, Longobardis se adiunxerunt. *Longobardi fugerunt regnum Sarmatarum.*

Manserunt in illa ora Pannoniæ annos quadraginta duos: Tandem anno Christi 568. transgreßi in Italiam, inde depulerunt Gotthos, & constituerunt in ea regnum, quod durauit annos 204. & deletum est à Carolo magno. *Longobardorum regnum in Italia.*

IMPERIVM SCLAVORVM IN Silesia, quod sub idolomania Ethnica durauit annos fermè 500.

Recitauimus historiam veterum Lygiorum, qualem ex scriptis antiquorum excerpere, & probabili coniectura assequi potuimus: nunc autem nouum seculum & nouum regnum ordimur. Primum autem, cum tam tristes casus nostræ gentis in tam terribilibus migrationibus & cladibus legimus, subeat animum nostrum cogitatio de miserijs generis humani, & de ira Dei delentis totas gentes propter peccata: & simul filio Dei, monstratori patriæ magis beatæ & stabilis, nos commendemus, & speremus eum Ecclesiæ suæ præparasse sedem quietam & faustam, quæ erit sine ærumnis in domo patris sui, vbi sunt multæ mansiones.

Post interitum igitur Attilæ, desertis sedibus non solum veterum Lygiorum, verum etiam vicinorum Germanorum, Senonum, Hermundurorum, Marcomannorum, Boiorum, commouit se gens Sarmatica ex illis amplißimis regionibus, quæ nunc habent nomen Rußiæ vel Moschouiæ, ab ipso mari glaciali vsque ad paludem Mæotidem, & has terras occupauit, reliquijs incolarum coactis, vt ipsorum acciperent Imperium. Supra autem de origine gentis huius diximus, quam existimamus esse Henetam, & distinguendam à barbarie Scythica vel Tartarica. *Sarmatæ sunt egreßi ex Moscouia in Poloniam & Silesiam.*

Hæc opinio, quæ nititur coniecturis probabilibus, procul dubio est accipienda. Itaque mirum est, inueniri inter ipsos scriptores Polonos, eosque primi nominis, qui malunt gentem suam Sclauoni- *Sarmatæ fuerunt Heneti non Scythæ.*

nicam ex Scythis à Caucaſo educere, quam eam honeſtà origine antiquitatis ornare.

Conſtat ex indicatione veterum Geographorum, Sarmatas hæc ipſa loca inhabitaſſe, quæ nunc ſunt Moſcouia. Perſpicuè vero dicitur ab antiquis, maximam partem Sarmatarum eſſe Henetos. Sedes vero Henetorum veterum monſtrantur in Aſia à vetuſtis ſcriptoribus: addunt etiam multi, eos cum Cimbris ad Arctum migraſſe. Quæ igitur eſt ratio, ea reuocandi in dubium? Si quem mouet nouitas appellationis Sclauorum, vt ideo exiſtimet gentem etiam eſſe nouam, is cogitet, valde vſitatum eſſe, vt populi mutatis ſedibus, etiam vel à loco, vel ab euentu aliquo noua nomina quærant: ſicut ipſa Italia, Gallia & Germania ſæpe mutarunt appellationes. Ita cum gens Sarmatica, id eſt, Heneta in hac parte Europæ nouum regnum conſtitueret, etiam recentia vocabula quæſita ſunt, quibus ſeſe à Scythis, & ab ipſis Moſchis diſcernerent.

Sarmatæ ſe nominarunt Sclauos.

Omnes ſcriptores Polonici narrant, gentem Sclauonicam duos habuiſſe ductores, eoſq; fratres Lechum & Zechum. Lechi agmen compleuit ſedes veterum Lygiorum & Quadorum: & potitus eſt his locis ſine bello, quia & fermè tunc ea erant deſerta, & ſi quæ erant reliquiæ veterum incolarum, illi fortaſſe ipſi Sclauos accerſiuerunt metu vicinorum.

Lechus & Zechus ductores Sclauorum.

Zechus occupauit amœniam illam vallem inter montes Sudetes, cedentibus ipſi Marcomannis & Hermunduris: eamq;, ſeruato veteri nomine, appellauit Bohemiam. Immiſit etiam nouos colonos in regionem veterum Marcomannorum, quos nominauit Morauos, aut à flumine aut ex antiqua appellatione, & ſimiliter alios in illum tractum, qui eſt inter Albim & Salam, qui dicti ſunt Sorabi, quod ipſum nomen eſt à Sarmatis: vnde etiam eſt Sorauia oppidum Sileſiæ. Aliud deinde agmen magnam partem littoris Balthici inuaſit, illi Vindi, Veneti vel Heneti ſunt nominati, quorum ſedes ad ipſum vſq; Sueuum fluuium, & ditionem Brandeburgenſem pertinuerunt. Ita poſt exhauſtas vires Germaniæ creuit potentia Henetorum.

Zechus occupauit Bohemiam.

Heneti occupant ueteres ſedes Germanorum.

De appellatione Poloniæ, quæ genti Sclauicæ, propagatæ in has noſtras regiones, attributa eſt, etiam ipſi autores patrij non conſentiunt: deriuant aliqui vocem à planicie, alij à ductore gentis. Mihi veriſimilia protuliſſe videtur vir omnibus vitæ ornamentis clariſsimus D. Sigiſmundus ab Herberſtein, qui in hiſtoria ſua Moſcouitica, ex annalibus Moſchorum tradidit, olim ad nobilem vrbem Kiouiam, vbi eſt confluens Neparis & Boryſthenis, non longè à ripa paludis Mæotidis, habitaſſe populos Ruthenicos, qui dicebantur Poleni, id eſt, Campeſtres. Inde igitur proculdubio commota eſt maxima multitudo Sarmatica, quæ in noſtra loca migrauit. Et credibile eſt nomen illud vetuſtum eſſe. Nam ampliſ-

Poloni dicti à camporum planitie.

ſima illa

ſima illa gens Sarmatica, olim etiam vocabulis diuerſis fuit diſtincta, quæ ſecum deinde in has regiones importarunt.

Exiſtimo verò Polonos dictos eſſe reſpectu aliorum, qui dicebantur Riphæi, hoc eſt, montani, quod propius mundi cardinem, aut ad montes habitarunt, cum ipſi Poloni incolerent agros vicinos Euxino & Auſtro. Ex Riphæis vero veteribus multi ſecuti ſunt Zechum in Bohemiam, qui, vt opinabile eſt, ſuam appellationem iſtis montibus impreſſerunt. Nam altiſsima iuga Sudetum, quæ Sileſiam attingunt, adhuc hodie nominantur montes Riphæi vel Gigantæi. *Riphæi montes Sileſiæ à populis Riphæis.*

De rebus geſtis Henetorum ab initio, pauca aut nulla extant monumenta, ſed poſt receptam Chriſti doctrinam, quædam ex veteri ſermone maiorum annotata fuerunt. Ego in hoc breui ſcripto non texam integram hiſtoriam regni Poloniæ, cum hoc à meo conſilio & argumento ſit alienum. Exponam vero breuiter tempora præcipuarum mutationum in hoc regno, cui tunc Sileſia fuit ſubiecta: & oſtendam eorum congruentiam cum hiſtorijs Germanicis. Copioſius autem deſcribam ea, quæ propriè pertinent ad Sileſiam.

Imperium Lechi exiſtimatur fuiſſe placidum & quietum, nec traditur, quos habuerit filios ſuperſtites, aut quam diu illi regnauerint. Dicuntur eo tempore condita quædam oppida & arces in Polonia, ſtructura non multum magnifica, vt Gneſna, quæ fuit ſedes Principis, & dicitur ſignificare nidum. Poſt interitum ſtirpis Lechi in Polonia fuit Ariſtocratia, Prouincijs diuiſis inter ſeptem Principes, quos ipſi ſua lingua Veiuodas, ſcriptores Latini Palatinos nominarunt: cuius dignitatis ſimulacra adhuc hodie in Polonia conſpiciuntur. *Lechi regnum Placidum.* *Gneſna urbs Poloniæ condita à Lecho.* *Ariſtocratia in Polonia.*

Abrogato rurſus ſtatu Ariſtocratico, delatum eſt regnum ad quendam Cracum, quem multi ineptè nominant Grachum, & affingunt fabulas de Romana origine: ille condidit vrbem, in veteri ſede Quadorum, Cracouiam. Mortuo patre Craco & filio Leſeo, regnaſſe dicunt apud Polonos puellam Vendam, filiam Craci, viraginem animoſam, quæ fortiter defendit patriam aduerſus vicinos, & ferme eodem tempore Bohemica hiſtoria narrat de puella Valaſca, quæ Bohemiam ſeptennium cum ſuis virginibus obtinuit. Hiſtoriæ ſunt ſimiles veteribus narrationibus de Amazonibus. *Palatini Poloniæ.* *Cracus rex condidit Cracouiam.* *Venda filia Craci uirago.*

Fuit illi bellum cum vicinis Germanis, qui haud dubiè fuerunt Franci & Saxones. Nam illi ſcribuntur repreſſiſſe Sarmatas. Cauſa belli narratur, quod dux Teutonicus petiuerit coniugium Vendæ, & cum ea Principatum quoq;. Hunni deinde confirmati acceſſione Auarorum, qui ex Prouincia Iura, vltra Moſcouiam ſita, ſe commouerant, & Gotthis rurſus regnum Pannoniæ, poſt cen- *Hunni adoriuntur Poloniam.*

tesimum annum fermè ab excessu Attilæ, eripuerant, adorti sunt etiam vicinam Poloniam, quæ, cum eo tempore esset sine certo Principe, scribitur esse defensa à quodam Premislao, qui deinde factus est Princeps.

Carolus Magnus repreßit Polonos.

Carolus erexit Marchias contra Polonos.

Postea recensentur duo Lechi, pater & filius, quibus intercessit bellum cum Carolo Magno, quod incidit in annum Christi 786. aut circiter: & excitatum est hac occasione, quod Poloni, aut auiditate prædæ, aut metu potentiæ Hungaricæ, coniunxerunt se cum Hungaris aduersus Germanos, eos repressit Carolus, & ex Pannonia superiori eiecit, erecta contra eos Marchia orientali, quæ deinde nominata est Austria. Polonos etiam Carolus terruit, & ad petitionem pacis adegit, qui Aquisgrani per legatos reconciliati sunt Carolo ea conditione, vt perspicuè testantur scriptores illius seculi, Eginhartus & alij, vt Imperatori soluerent tributum.

Carolo Magno Poloni fuerunt tributarij.

Idem Carolus, ad arcendos Polonos à Germania, muniuit Brandeburgum anno 789. collocatis eò colonis ex Alsatia, quos tamen Poloni non multo post mortuo Carolo eiecerunt. Nam filij huius Lesci, quos habuit plures, veteres sedes Longobardorum, Senonum & vicinorum inter se partiti sunt, & excitatis multis munitionibus sese aduersus Germanos defenderunt. Cum illis tamen populis Henetis, Polonis & Bohemis, assidua bella gessisse scribitur Ludouicus Caroli filius, circa annum Domini 830. Anno Domini 823. Francofurti iste Ludouicus Principes Henetos, ad se accersitos, pacauit.

Pompilius Princeps Polonorum discerptus à muribus.

Polonica historia deinde commemorat, duos Pompilios Principes, patrem quidem virum non malum: sed filium sceleratum, qui cupiditate regnandi patruos Principes veneno sustulit, & deinde memorabili Dei iudicio à muribus & gliribus scribitur esse discerptus cum coniuge & liberis. Referatur igitur & hic euentus inter exempla pœnarum diuinarum, propter tragica peccata hominum.

Piastus ciuis Crusuicensis autor stirpis regiæ in Polonia.

Deinde euectus est ad regnum quidam honestus & mediocris fortunæ ciuis Crusuicensis Piastus, qui celebratur ob beneficentiam & hospitalitatem. Ab hoc ciue, præstanti pietate & beneficentia descendunt longo ordine reges Poloniæ: & illis extinctis, ex ea familia adhuc superstites sunt Inclyti Principes Lignicenses & Brigenses. Fuit hoc circa annum Domini 870. Ludouicus Balbus Cæsar Principem quendam Sclauicum sub idem tempus bello vicit, & excæcauit.

Post Piastum collocatur Semouitus cuius gubernatio fuit fœlix. Recuperauit aliquot ex Prouincijs amissis discordia Principum: & multa ademit Morauis. Arnolphus Cæsar circa annum Christi 888. Morauos domuit: & Sclauos in limitibus coëgit ad seruandam pacem. Post hunc numeratur Lescus Quartus filius

Semouiti,

Semouiti, qui fuit amans quietis & pacis. Illi succeſsit Semomyslus, qui & ipſe contentus ſuis finibus quieuit.

Sub his duobus Principibus circa annum Chriſti 910. & proximi hunc ſequentes, Principes Sclauici, qui tenebant tunc bonam Marchiæ Brandeburgenſis & Miſniæ partem, & his adiuncti Bohemi crudeliſsimè vaſtarunt vicinam Germaniam, ſed ſub annum 920. ab Henrico Aucupe grauiter cæſi ſunt, & pleriq; ex illis deuicti & domiti. Principem Bohemicum captum coëgit, vt fieret tributarins Romani imperij. Cepit Brandeburgum, & alia loca anno 927. & vt Germaniam muniret aliquo ſtabili præſidio, in limitibus conſtituit Marchias, Brandeburgenſem, Miſnenſem, & Luſaticam, quibus præfecit viros nobiles, præſtantes robore animi & vſu militiæ, qui deinde multos annos aſperrima bella geſſerunt cum Polonis & Henetis vario ſucceſſu. *Henricus Auceps repreßit Sclauos.* *Henricus Auceps conſtituit multas Marchias contra Sclauos.*

Quàm igitur tunc Sileſia illis continuis bellicis excurſionibus fuerit afflicta, & exhauſta, facile poteſt æſtimari. Semomyslo naſcitur vnicus filius, iſqúe cœcus, Mieslaus, qui poſt ſeptimum ætatis annum ex miraculo viſum recepiſſe ſcribitur, quod fuit omen ſignificans, ſub eo Principe veram lucem Chriſti populos Sarmaticos accepturos. *Mieslaus cœcus recipit uiſum.*

Hactenus annales Polonici recitant hiſtoriam valde perplexam & mancam. Sed ab hoc tempore, quo Chriſtiana doctrina huic genti innotuit, & ab exteris hominibus doctis cum religione ſimul literæ, & aliqua ſtudiorum initia illata ſunt, etiam monumenta publica meliori cura conſcripta ſunt, & ea, quæ memoria hominum adhuc extabant, repetita.

Nunc igitur Principes & Reges Polonorum ſuo ordine nominabimus, & ea quæ Sileſiæ acciderunt explicatè referemus.

MIESLAVS PRIMVS PRINCEPS Chriſtianus in gente Sarmatica.

SErò doctrinam filij Dei amplexa eſt gens Sclauonica. Quia & natura prona eſt in ſuperſtitiones, & quia propter continua bella, eáque immania, non patuit aditus doctoribus Euangelij in hæc loca. Contra vero in Germania ſuperiori cito ſemina Euangelij ſparſa ſunt. Quia in Germaniam penetrabant Romani exercitus, & conſtituebantur ibi coloniæ Romanæ, in quas, pietate hominum nobilium, vocabantur Apoſtolorum diſcipuli, qui ipſi quoq; in his locis, vbi maior erat modeſtia morum, libentius viuebant, quam in Græcia vel Aſia, quæ erant horribili turpitudine contaminatæ. *Sclaui ſero acceperunt religionem Chriſtianam.*

Legimus igitur, Dionyſium Areopagitam veniſſe Luteciam, Lazarum reſuſcitatum ex morte Maſſiliam, Maternum audito-

Apostolorum discipuli docuerunt in Germania.

rem Petri Argentoratum, Crescentem Moguntiam, Clementem Metim, Lucium Cyrenæum, qui fuit filius Simonis Cyrenæi illius, qui Christum iuuit in gestanda cruce, Augustam Tiberiam, quæ nunc est Ratispona, Marcum Pauli Comitem, ad vrbem Passau.

Ecclesiæ Germanicæ laudatæ ab Irenæo.

Ab his igitur iam tunc vox doctrinæ in illo populo propagata est, & citat Irenæus honorificè testimonia Ecclesiarum Germanicarum: Vlteriores autem gentes, Gotthicæ, Vandalicæ, & deinde Longobardicæ, culpa Imperatorum Græcorum infectæ sunt labe dogmatis Arriani, quod ipsi deinde immani cum sæuitia defenderunt, grauissimè afflictis pijs, qui retinebant veritatem in hoc articulo: ita vt verè existimari possit, tyrannidem & rabiem istam irritasse iram Dei, & fatales pœnas attraxisse in hos populos, qui plerique miserabiliter trucidati & deleti sunt.

Gotthicæ & Vandalicæ gentes fuerunt punitæ propter furores Arrianorum.

Carolus Magnus religionem Christianam propagauit in Saxoniam.

Gentem Saxonicam ad verum cultum Dei flexit Carolus Magnus, qui in quodam diplomate affirmat, bellum se gessisse, vt gens Saxonica in posterum, non sibi, sed Deo seruiat. Inter gentes Henetas, nationes Illyricæ & vicinæ, primæ Christianam doctrinam acceperunt, quod accidisse scribitur sub annum Christi 860. illisque concessum est, vt in templis vterentur lingua populari: cum in senatu Pontificis inter deliberationes de hoc negotio, subito, vt dicunt, audita esset vox: Omnis Spiritus laudet Dominum, quamuis, vt aliqui ex vetustioribus recitant, & credibile est, hoc testimonium tunc ab ipsis legatis Cyrillo Episcopo & alijs citatum sit. Morauos deinde erudijt Methodius, curante hoc Arnolpho Imperatore: neque multo post Bohemi quoque ad Ecclesiam accesserunt, docente eos eodem Methodio, qui tunc erat exul.

Illyricæ gẽtes primæ inter Henetas acceperunt doctrinam Christi.

Moraui & Bohemi inserti Ecclesiæ.

Fuisse hoc circa annum Christi 895. constat, & in historia Aeneæ Syluij errorem esse centum annorum, quem ego suspicor à typographo commissum. In Prouincias etiam Poloniæ paulò pòst emanabat notitia Euangelij, & passim instituebantur congressus in syluis, & locis solis, ob metum magistratus, tandem cum in aula quoque religio illucesceret, Princeps persuasus à suis, appetijt nuptias filiæ Ducis Bohemorum Boleslai (qui iugulauit postea fratrem Venceslaum, quem Bohemi inter sanctos numerant) puellæ Dambronicæ, quod nomen fuit etiam auiæ paternæ, fœminæ sceleratæ. Cum his nuptijs Mieslaus simul religionem Christianam suscepit, accepto sacro Baptismate Gnesnæ. Fuit hoc anno 965.

Mieslaus & Polonia accipiunt fidem Christi.

Egidius Cardinalis Tusculanus constituit Ecclesias in Polonia.

Statim posteaquam hoc Romam delatum est, Pontifex Iohannes 13. misit in Poloniam Egidium Cardinalem Tusculanum, qui hinc inde in Regno constituit Episcopatus, vt nominant, & Ecclesijs præfecit homines Italos & Germanos, qui facerent initium

religio-

religionis, & populum erudirent. Ex edicto itaq; regio, simulachra idolatrica vbiq; in Polonia publicè confracta & exusta sunt, die septimo Martij, is fuit eo anno dies Dominicus quartus in quadragesima, quem nominant, Lætare Hierusalem. Horum Encæniorum memoria diu conseruata est in hac gente, & eo Dominico die gestata sunt simulacra terribilia, similia spectris, in perticis, eáque tandem in cœnum deturbata, qui mos adhuc hodie à pueris & puellis in Silesia repræsentatur, & nominatur dies ille Dominica mortis. Quia etiam malos genios solebat colere, & placare vetustas Ethnica, ne nocerent.

Encænia Poloniæ & Silesiæ.

Qualis autem tunc fuerit forma, vel status religionis, ostendunt historiæ illorum temporum: Plurimum creuerant superstitiones sub Ludouico pio Imperatore Caroli filio, & paulatim confirmati sunt multi tetri abusus, sed tamen Monarchia Pontificia nondum fuit ad supremum culmen euecta. Ideoq; illa ipsa collegia Canonicorum olim fuerunt scholæ, in quibus adolescentia erudiebatur in doctrina cœlesti, in bonis artibus, & simul habebat exercitia precationum & lectionum in templis: illis collegijs Episcopus, tanquam præcipuus rector & inspector doctrinæ & disciplinæ Ecclesiasticæ, præerat: sicut circa illam ætatem Otto secundus, filius præstantissimi Imperatoris Ottonis primi, adolescens didicit literas & Ecclesiæ doctrinam in collegio Hildeshemensi, & publicè vna cum suis æqualibus in templo precatus est, & cecinit.

Religionis status sub Mieslao primo principe Christiano.

Collegia Canonicorū fuerunt scholæ.

Tales scholæ tunc etiam in Polonia constitutæ sunt, quæ etsi sua habuerunt iam contagia: tamen non fuerunt illi abusus intolerabiles, quos excogitauit ætas posterior. Ideo & sacerdotes tunc habuerunt vxores, & nondum instituta illa theatrica circumgestatione panis, minus erat idolatrici cultus in missis: neq; homines ita ad statuas sese prouoluebant: nondum etiam noua illa examina Monachorum nata erant; etsi, vt dixi, paulatim lux veræ doctrinæ extinguebatur, quæ fermè tota conticuit centesimo anno post hanc ætatem, vbi Pontifex Romanus, oppressis Imperatoribus Romanis, ad se omnem potestatem traduxit.

Sacerdotes fuerunt mariti.

Magna autem liberalitate Principis, constituta sunt nouem collegia in Polonia, ex quibus Gnesnensi præfecerunt Archiepiscopum: qui esset præcipuus gubernator ministerij in toto regno: addunt quidam, eandem dignitatem atributam etiam Cracouiensi, sed quam multo post amiserit. Inter cætera collegia fuit etiam Smogrense, quod deinde successu temporis Bicinam, tandem Vratislauiam translatum est. Est autem Smogra ignobilis pagus in parte Aquilonari Viadri, milliaribus fermè decem distans à Vratislauia: vnde æstimari potest, Silesiam tunc non-

Episcopatus nouem constituti in Polonia.

Smogrensis Episcopatus.

dum habuisse vrbes frequentes, & ipsum collegium non fuisse simile Episcopatui Vratislauiensi, qualis nunc est.

Godefridus primus Episcopus Smogrensis.

Fuit autem primus Episcopus Smogrensis Godefridus Romanus vir doctus & pius, qui rexit Ecclesiam annos septendecim inter magnas ærumnas & labores, cum populus adhuc mordicus quasdam opiniones & ritus idolatricos retineret, & nobilitas, sicut narrat historia, barbaricam exerceret crudelitatem. Beneficentia tamen Principis, etiam istis doctoribus locuples constitutus est victus. Nam attributæ sunt Episcopis in omnibus Prouincijs decimæ ex omnibus frugibus agrorum. Quod ipsum sicut in illa vastitate regionis nondum excultæ fuit necessarium: ita sequenti ætate multas peperit offensiones in Silesia, Episcopo ius suum defendente, Principibus verò & ordinibus volentibus excutere illud onus nimis, vt visum est, graue.

Decimæ sunt concessæ Episcopis in Polonia.

Ritus obseruatus à nobilitate in templis.

Inter alia scribitur in historia, nobilitatem, vt testaretur studium suum in defendenda & propaganda religione recens accepta, anno Christi 979. fecisse publicum decretum, vt Sacerdote inchoante recitationem Euangelij ad aram, omnes nobiles gladios aliqua ex parte nudarent, eosq; choro respondente vsitato cantu, tandem reconderent.

Hungaria accepit religionem Christianam.

Eadem ætate Hungaria etiam fidem Christi amplexa est, & Stephano regi ipsorum imposita corona, quam Mieslaus etiam petiuit à Romano Pontifice, sed reiectus fuit ad Imperatorem Ottonem Tertium, cuius maxima fuit autoritas etiam in Italia, à quo deinde filius Mieslai titulum regium impetrauit.

Periodi fatales Regnorū.

Hic autem cogitandum est, cum ex consentienti testimonio historiæ totius mundi, fatalis Periodus regnorum, post quam graues solent incidere mutationes, sit quingentorum annorum, quid tribus his regnis Hungarico, Polonico & Gallico, in quo tunc etiam noua familia Hugonis Capeti, Caroli Magni stirpe excussa, cœpit regnare, circumacta hac periodo sit expectandum: & notum est qualis iam facies publici status in his regnis conspiciatur. Deum igitur precemur, faciat vt possimus effugere ventura mala, & stare in conspectu Filij hominis.

Vrbanus Episcopus Smogrensis.

Moschi insequuntur Ecclesijs Græcorū.

Mortuo Godefrido Episcopo Smogrensi successit Vrbanus etiam Romanus, qui accersitis viris doctis, & adducta supellectile vtilium librorum, studia literarum in Silesia excitauit. Fuit hoc anno Christi 983. Anno deinde 987. gens Moscouitica vel Ruthenica didicit & accepit ritus religionis Græcæ, qui legatis missis ad explorationem & inspectionem Ceremoniarum Ecclesiasticarum, melius placuerant quam Latini: sicut vsitatum est homines neglecta doctrina delabi ad externa spectacula.

Tantum

Tantum autem postea gens illa addidit superstitionum, vt ipsi Græci eos nunc vix pro suis agnoscant. Cum apud ipsos, teste viro grauissimo & nobilissimo Sigismundo ab Herberstein, nunquam populus publica explicatione doctrinæ, & concionibus erudiatur: Caput pietatis collocatur in quibusdam superstitiosis obseuationibus, & cultu statuarum: & quia sunt oppressi tyrannide horribili, opiniones sui Principis etiam in religione solent habere pro lege immutabili: propemodum sicut Athenienses degeneres olim fecerunt decretum, quicquid visum esset regi, illud esse pium & iustum. Tueatur nos Filius Dei ab impietate & crudelitate Mesech & Cedar.

Gubernatio vero Mieslai alioqui fuit tranquilla. Scribitur duo tantum gessisse bella. Ruthenicum, quo deinde sæpe Poloni implicati sunt, & Bohemicum: vt collocaret in ducatum, patruum filium Boleslai pupillum, quem aliqui proceres aspernabantur, Ornasse dicitur Prouincias extructis aliquot vrbibus & arcibus: inter quas etiam numeratur Vratislauia, cuius instaurationem omnino in hæc tempora puto incidere: sicut etiam Glogouiæ: Sed de his infra dicetur.

Mieslai primi bella & mors.

Vratislauiæ & Glogouiæ urbium Silesiæ exordia.

Anno 987. horribilis fuit fames in Polonia, & in toto mundo, propter magnam sterilitatem. Decessit Mieslaus Anno 999. Reliquit superstites Boleslaum filium, & nepotem Mieslaum.

BOLESLAVS PRIMVS DICTVS *Acer, primus Poloniæ Rex.*

NAtus est anno Christi 967. ex muliere Bohemica, quæ fuit neptis S. Venceslai ex fratre, vt supra dictum est. Fuit Princeps sapiens, iustus & fœlix, & verè suæ gentis Augustus. Impetrauit ab Imperatore Ottone tertio nomen regium. Imposita est ipsi corona Gnesnæ ab ipso Cæsare. Scriptores Poloni referunt, Ottonem ex voto profectum Gnesnam, vt inuiseret sepulchrum Adalberti, interfecti propter doctrinam à Prutenis, & describunt pompam plusquam Persicam, qua dicunt exceptum & tractatum fuisse Cæsarem à suo Rege.

Otto tertius Imperator proficiscitur Gnesnam.

Ista procul dubio vanitate veterum historicorum conficta sunt. Neq; enim Otto Imperator potens & fœlix, ob hanc causam tam longum iter ingressus esse putari debet: cum ea ætate nondum in frequenti vsu essent illæ peregrinationes, & Martyr ille recens parum esset notus Germanis. Deinde neq; tunc potuit esse ille fastus, & ostentatio purpuræ & auri in Polonia: cum regnum adhuc esset nouum, parum excultum vrbibus, atq; ideo minime opulentum, ita vt ipsi scriptores non arbitrentur, tunc vsum fuisse numismatis aurei vel argentei in Polonia.

Sed credibile eſt Boleslaum, vt exemplo Hungariæ, ſuas Prouincias in certam formam regni redigeret, quod ad hæredes ſuos poſſet tranſmittere, appetiuiſſe nomen regium à Cæſare, & Ottonem etiam pacis & quietis publicæ cauſa, vt tandem illa longa bella inter Sclauos, & Principes Imperij, præſertim Marchiones, finiret, non grauatim hoc iter ſuſcepiſſe: Neq; dubium eſt, exquiſitos illi fuiſſe habitos honores pro ratione ætatis illius, vbi nondum valde regnauit luxus. Imperator hoſpiti ſuo Boleslao regi donaſſe ſcribitur vnum ex clauis, quibus Christus dicitur confixus eſſe in cruce, & lanceam D. Mauricij.

Otto tertius ornauit Boleslaum I. dignitate regia.

Obſeruandum vero eſt, quod plærıq; ex ſcriptoribus Germanicis, propinqui etiam illi ætati, narrant, regnum Poloniæ tunc eſſe factum tributarium Imperio: illudq; non modo vero conſentaneum eſt, verum etiam in ſequentibus narrationibus ſubinde repetitur. Hiſtoria Polonica hoc conſtanter negat, etſi hæc ſocietas, & ſubiectio imperio tunc florente, cuiq; aliæ gentes nobiliſsimæ parebant, regno huic nihil eſſet ignominioſa.

Regnum Poloniæ fit tributarium imperio Romano.

Optandum erat ab omnibus prudentibus, Eccleſiæ, patriæq; amantibus, talem eſſe regnorum in Europa coniunctionem, vt emineret aliquis inſigni autoritate, & potentia munitus, qui eſſet Dux publici conſilij, & murus contra incurſiones barbararum gentium, quæ & huic & alijs regnis minantur excidia.

Tales olim fuerunt Cyrus, Auguſtus, Conſtantinus, Carolus Magnus, ſub quibus Monarchiæ conſtitutæ ſunt armis & legibus: in iſta vero ſæculi noſtri diſsipatione, odijs & diſsidijs Europæ, fatales impendent interitus.

Vt firmior eſſet concordia tunc inita, Otto neptem ſuam ex ſorore Mechtilde filiam Erenfridi Comitis Palatini ad Rhenum Rixam, deſpondit Mieslao filio Boleslai, puero duodecim annorum, quæ eodem anno in Poloniam miſſa eſt, ibiq; educata. Inter ſcriptores exigua eſt diſſenſio de tempore. Nam Poloni ſcribunt, Ottonem Gneſnæ fuiſſe anno 1001. Deinde fuiſſe eum ſuperſtitem annos duos, quibus ordinem & ἀξίωμα Principum Electorum in Germania inſtituit: voluntq; eum veneno extinctum eſſe, anno 1003. Hiſtoria autem Germanica nominat annum 1001. mortis Ottonis. Sed diuerſitas hæc leuis & parui momenti eſt.

Rixa neptis Ottonis tertij deſpondetur Mieslao filio Boleslai.

Adalbertus vero ille, Polonorum numen, fuit Epiſcopus Pragenſis, præſtans pietate & virtute: Is cum Bohemiam, propter gentis impietatem, reliquiſſet, profectus eſt in Italiam, deinde paſſim in Hungaria & Polonia Eccleſias recens naſcentes inſpexit, tandem Pruſsiam, adhuc tunc idolatricam, adijt, eam de Chriſto erudire cœpit, & ibi à populo barbaro interficitur, anno 997. Cadauer eius emit à Prutenis Boleslaus, & Gneſnæ ſepelijt. Dies mortis

Adalbertus Epiſcopus Pragenſis & Martyr.

mortis eius, qui est 23. Aprilis, toti Poloniæ est festus, præcipuè verò Gnesnensibus, vbi celebres tunc sunt nondinæ.

Inter bella Boleslai primum nominatur Bohemicum, de quo dissimiles sunt narrationes, aliæ Polonorum, aliæ Bohemorum: & accusatur Aeneas Syluius, quod fuerit Polonis iniquior. Graues clades tamen Boleslaum tunc intulisse Bohemiæ constat: adeoq; genti imperasse tributum. Scribitur autem, Bohemos irritasse Polonos, cum extremam oram Silesiæ ad montes Sudetes essent depopulati. Ita sub hanc ætatem factum est initium bellorum inter gentes Henetas, Polonicam & Bohemicam, quod multis annis post subinde solitum est recrudescere, eoq; grauissime sæpe concussa & afflicta est Silesia, quæ propter vicinitatem fuit exposita primis periculis.

Boleslai primi bella.

Bohemica & Polonica bella inchoantur sub Boleslao primo.

Anno 1008. conuertit se Boleslaus ad bellum Russicum vel Moscouiticum, quod fuit difficile, & tamen faustum Boleslao. Nam multis magnis prælijs Moschos vicit, & vsq; ad Borysthenem progressus est, occupata vrbe Kiouia, vbi olim fuit Polonorum patria. In eo bello tanta fuit virtus ipsius Boleslai, vt Moschi appellauerint ipsum acrem. Tertium bellum Poloni nominant Saxonicum, quod inchoatum est anno 1012. & durauit vltra quinquennium.

Boleslaus primus uicit Moschos.

Scribunt Poloni causam Boleslaum hanc habuisse, quod gentes Sarmaticæ, dictæ Heneti & Vendæ, in littore Balthico & ad Albim fluuium passim à Germanis essent oppressi & domiti. Volunt autem, regem suum impunè peruagatum esse vniuersam Germaniam Septentrionalem ad ipsam vsq; Cimbricam Chersonesum, & ad ripam Salæ trophæa & limites ipsum fixisse. Verum ex consensu historicorum, qui illi sæculo fuerunt viciniores, intelligi potest, Boleslaum repudiata pace, quam cum Ottone iniuerat sub Henrici Bauari imperio, quem initio ciuilia arma, & deinde bella Italica exercuerunt, inprimis vicinas Marchias, Lusaticam & Misnensem, cum exercitu percurrisse: occupasse etiam vrbes Budissinam & Misenam, vt Henetis seu Vandalis, quos in suam potestatem Marchiones redegerant, esset præsidio.

Boleslaus primus uastauit Germaniam.

Boleslaus primus occupauit Budissinam & Misenam urbes.

Etsi autem ad Cimbricam vsq; Chersonesum eum victorem peruasisse nostri scriptores non commemorant, & vix credibile sit, robur penè vniuersæ Germaniæ illi tam facile fuisse cessurum, quod Carolum Magnum totos triginta annos repressit: tamen Vandalicam gentem, quæ à ripa Albis ad Salam vsq; habitabat, cum aliquot annos coniunctam cum regno Poloniæ retinuisse, consentaneum est.

Historiæ nostræ narrant, tantam fuisse tunc Vandalorum crudelitatem, vt etiam odio nominis Germanici doctrina Christi abiecta, redirent ad veteres idolomanias; & Episcopatus Magdeburgen-

Vandalorum crudelitas in proprias Ecclesias.

burgensem, Mersburgensem, Misnensem, constitutos ab Ottone primo, armis diruerent, Episcopis trucidatis: quod sine dubio fiducia auxiliorum Polonicorum factum est. Sed Henricus Bauarus, sedatis motibus intestinis, arma conuertit in Principem Bohemicum, qui spreta autoritate Cæsaris sese tributarium Polonorum effecerat, & intra paucos annos, vt referunt nostræ historiæ, non modo Bohemum ad officium compulit, verumetiam Vandalos domuit, Episcopatus & templa diruta instaurauit, & Boleslaum ad seruanda vetera pacta adegit. Hoc tamen ego crediderim, non insigni aliqua clade, sed transactione cum Imperatore eum rediisse in gratiam.

Pacem Germanicam excepit bellum Prussicum. Habitabant vero in Prusia olim populi, & ibi adhuc sunt reliquiæ illorum, qui lingua Henetæ vel Sclauonicæ planè dissimili vtebantur, sicut & in locis aliquot Liuoniæ, cui erant intermixta vocabula latina.

Prußiæ ueteris incolæ.

De origine gentis illius, neminem probabilius quid afferre vidi, quam D. Peucerum virum Clariss: qui putat eos in illas regiones Arctoas, desertas tunc à Sclauis, qui sese in Germaniam & Poloniam infuderant, migrasse ex Valachia, & fuisse olim colonos Italicos collocatos in Valachiam ab Imperatoribus Græcis, vt arcerent Sclauos ab imperio Constantinopolitano, sed superatos tandem multitudine & vi Sclauorum, patriam reliquisse.

Etsi autem posteritas inter barbaros, vt ille inquit, barbara facta est: tamen aliquos mores gentis Italicæ veteris in quotidiano vsu balneorum, in ritu funerum, in cremandis cadaueribus suorum, retinuerit. Huic genti, quæ & tunc, & multo post mordicus sua retinebat idola, intulit bellum Boleslaus euentu satis fœlici. Nam aliqui ex Borussis tributum illi promiserunt. Verum ante ingressum nobilitatis & ordinis Teutonici, nullus fuit finis bellorum & tumultuum.

Boleslaus primus uicit Borussos.

Vltimum bellum denuo ipsi intercesit cum Moschis, quod tamen cito vna victoria, eaque insigni finiit. Domi fuit iustus & industrius in vniuersa gubernatione, & inprimis commendatur pietas ipsius erga tenuiores, quibus præsidio erat contra crudelitatem nobilitatis, adeo vt, si ipsi essent imperiti, suo sumptu curaret illis patronos, qui causam ipsorum proponerent: & sæpe tam reum quam actorem inopes, vsque ad finem litis sumptu suo in aula aleret.

Boleslai primi Iusticia & pietas.

Recitatur dictum eius memorabile, malle sese sola gallina vesci, & interea æquale ius omnibus dicere, quam inter magnas delitias vitæ conniuere ad scelera potentum. Laudatur etiam in primis studium eius erga religionem, & munificentia in Ecclesias. Distinxit etiam prouincias regni, distributis oneribus militaribus,

vt in

vt in subitis casibus Reipub: facilis & certa esset collectio exercitus, quæ ratio adhuc regno illi salutaris est, & in limitibus, ad arcendas incursiones hostium, erexit arces & munitiones. Denique talis fuit Boleslaus, vt certum sit eum annumerandum præcipuis generis humani Principibus, qui à Deo ad constitutionem Ecclesiarum & regnorum excitati sunt. Meritò igitur retinenda est eius memoria, tanquam Principis armati à Deo sapientia, virtute & fœlicitate in rebus gerendis.

Boleslaus primus fuit heroicus Rex.

Habitus eius depingitur, quod fuerit temperamenti quodammodo medij inter biliosum & sanguineum. Ideo fuit animosus & promtus ad magna facinora sine crudelitate, & in pace modestus & humanus. Decessit anno 1025. proximo post mortem Henrici Bauari, anno ætatis 58. Ante mortem instituit sibi successorem Mieslaum filium, cui moriens Rempub: & Ecclesiam diligenter commendauit, illiquè futuras calamitates & clades regni prædixit.

Narrat Duglossus, Cometam eo anno fulsisse, qui existimatus sit fuisse nuncius mortis regiæ. Sepultus est Posnaniæ, magnumque sui desiderium populis suis reliquit.

Cometa apparuit.

MIESLAVS SECVNDVS.

HIc multum fuit dissimilis patri, imbecillis corpore & animo, adeo vt ante mortem parum mente constaret. Rexit eum Regina Coniunx, mulier sapiens, quæ cum ex consideratione potentiæ Germanicæ, & amore suæ gentis hortatrix esset viro, ne opponeret sese Imperatori, venit in odium apud Polonos. Quiescente igitur Mieslao, cum etiam alioqui infœlix esset præliator, Bohemi recuperarunt Morauiam, & præsidia Polonica ex suo regno eiecerunt. Imperator etiam Conradus Saliquus, vir acer & prudens, Henetos in locis Germaniæ imperio coniunxit. Creuerunt inde Duces Mechelburgenses, Respublica Lubecensis & alij.

Mieslaus secundus imbecillis Rex.

Narrant etiam Poloni, Marchionem Brandeburgensem, tunc planè repudiato imperio Polonorum, factum esse Imperij Principem: quod si verum est, non video quomodo potuerit ab Ottone tertio, Marchio Brandeburgensis inter electores cooptari. Pomeraniam tamen Mieslaus armis retinuit in sua obedientia. Moritur 1034. sepultus Posnaniæ. Coronationi Mieslai interfuit Clemens Episcopus Smogrensis, iste repurgauit Silesiam ab omnibus idolatrijs Ethnicis. Fuit homo Romanus, mortuus anno 1027. successorem habuit Lucilium Italum, qui inhonestos mores sui Sacerdotij seuerè castigauit.

Heneti traducti in potestatem Principum Germanicorum.

Clemens Episcopus Smogrensis.

CASIMIRVS MONACHVS.

MOrtuo Mieslao, cum filius propter ætatem teneriorem, nondum aptus esset ad gubernationem, regnum commendatum est Rixæ reginæ: Sed ea iam tunc inuisa erat Polonis & creuit deinde odium in ipsam. Etsi autem historia Polonica eam accusat propter auaritiam, tamen annales alij valde vetusti manuscripti laudant eius pietatem & iusticiam: scribunt autem eam in se concitasse odia gentis, quod exemplo Boleslai soceri, coherceret nimiam licentiam nobilitatis, quæ partim adhuc implicata idolatricis cultibus, partim ex feritate morum, grassabatur in Ecclesias, exercebat tyrannidem in subditos, & aspernabatur autoritatem reginæ.

Rixa regina Vidua unà cum filio Casimiro proficiscitur in exilium.

In ista ἀναρχίᾳ cum mulier prudens & sancta, sicut ipsi fatentur Poloni, insidijs & manifesta vi se peti videret, profecta est in exilium ad Conradum Cæsarem in Germaniam, cui vt ius suum in Poloniam seruaret integrum, transmisit vtrumque diadema Regis & Reginæ: asportauit etiam nobilem thesaurum ex Polonia pro viatico & alimento. Filium adolescentem, aut tunc statim, sicut credibile est, secum abduxit, aut, vt aliqui volunt, eum ex Hungaria, quo secesserat, accersiuit, eum deinde, cum prius domi autoritate patris adhibitus esset ad studia, misit Luteciam in scholam, qui inspecta etiam Italia, semper sua persona dissimulata, tandem ingressus est religionem Monachorum ordinis Diui Benedicti, vbi in literis, & exercitijs pietatis exul vitam suam transigere decreuerat.

Casimirus ingreditur monasterium.

Polonia duriter fuit afflicta exulante Casimiro.

Interea Polonos secuta est Nemesis. Regnum intestinis seditionibus, & externis bellis penè funditus perditum est. Nam cum nullus finis esset tyrannidis, nobilitas etiam ipsa inter sese latrocinia exerceret, orta est seditio multitudinis rusticæ, quæ passim crudelem in modum grassata est, & iam reuocabantur veteres idolatrici cultus. Moschi etiam ab vna parte Poloniam latissimè sunt depopulati. Quidam Maslaus occupauit Masouiam, eamque de suo nomine dixit.

Bohemi atrociter uastant Poloniam.

Ab altera vero parte Bisetislaus Bohemorum Princeps, vlturus veteres iniurias, cum exercitu infesto Silesiam & Poloniam inuasit: Cepit, sicut dicitur, nominatim Vratislauiam, &, vt scribit Syluius, Cracouiam: deinde Posnaniam, atque etiam sedem Regiam Gnesnam, quam vnà cum templo beneficentia Principum Polonorum ornato & ditato spoliauit, & inde auexit corpus S. Adalberti: etsi Poloni præ se ferant, Bohemos Gaudentij cadauer ex errore, pro Adalberto abripuisse, penè sicut apud Herodotum Rex Aegyptius decepisse dicitur Cambysen. Itaque nunc etiam ea res in dubio est, & vtrique suum Adalbertum ostendunt.

Hæc acciderunt anno Christi 1038. Nec reliquisset Poloniam Bohemus, nisi Conradus Imperator, exoratus precibus Reginæ Rixæ exulis, quæ populi sui, quamuis ingrati, mouebatur interitu, eum vi & armis retraxisset, quod bellum inchoatum à patre Conrado, qui anno proximo pòst decesit, filius Henricus Tertius, teste Syluio, est prosecutus: is tandem capta Praga metropoli Regni, Principem ad pacem adegit.

Bohemi retrahuntur ex Polonia à Cæsare Conrado.

Rixa exul seruauit regnum Poloniæ.

Adijcit Syluius, tunc ex sententia Imperatoris Silesiam fuisse relictam Bisetislao, aut Prædislao, vt alij eum nominant, ita vt quotannis Prouinciæ huius nomine tributum Imperio Romano penderet, quod fuit auri triginta, argenti 150. librarum. Hoc si ita accidit, necesse est Silesiam paulò post à Casimiro esse recuperatam, & haud scio, an non postea hoc prætextu Iohannes Rex Bohemiæ, Silesiam à Polonis repetiuerit. Litigatum est etiam Romæ coram Pontifice de ornamentis templorum, sed nullo cum successu.

Silesia traditur Bohemis ab Imperatore.

Interea reliquiæ ex nobilitate Polonica serò peccata sua intellexerunt, & inierunt consilium de reuocando Casimiro, & cum à matre cognouissent, eum in Gallia Cluniaci esse Monachum, profecti eò inuenerunt eum mutato nomine dici Carolum, & iam sacris initiatum. Multa tentarunt, vt iuuenem placarent, tandem etiam impetrarunt à Romano Pontifice, vt eum solueret religione. Sed Pontifex Polonis grauem, & penè ridiculam multam imposuit.

Casimirus ex Monasterio reuocatur ad regnum.

Ἐπιτίμια imposita Polonis à Romano Pontifice.

Ex populo enim singuli iussi sunt soluere quotannis Pontifici nummulum vnum, vt inde in æde D. Petri Romæ perpetua aleretur lucerna, quamuis historici vetustiores affirmant, initio datos esse ternos nummulos, & cribrum auenæ, si igitur ex ea pecunia, quæ fuit maxima, conflata fuit Romæ fax, oportet eam fuisse vastissimam. Pensionem hanc nominarunt nummum S. Petri, & inde scriptores Poloni sumunt argumentum, vbicunque ille numeratus est, fuisse eas regiones ditionis Polonicæ.

Pontifex Romanus facit illi regnum Poloniæ tributarium.

Secundo, omnes Poloni viri iussi sunt radere caput exemplo Monachorum. Tertio iniunctum est nobilitati, vt in templis ex collo fasciam lineam suspenderent, quali vti solent Diaconi: vt ita meminissent, recuperasse Polonos regem, qui fuisset Monachus & Diaconus. Casimirus matrem non persuasit, vt rediret in Poloniam, cum fœmina sapiens metueret, ne veteres offensiones recrudescerent, filium iuuit pecunia, & ab Imperatore Henrico ipsi impetrauit diadema, & nomen Regium. Ipsa in Germania Magdeburgi, aut, vt alij volunt, Salfeldiæ vitam finijt.

Rixa moritur in Germania.

Casimirus renouatis cum Cæsare veteribus pactis, redijt in Poloniam anno 1041. Regnum fermè collapsum virtute sua restituit. Duxit in matrimonium Principis Ruthenici filiam, & hac

affinitate gentem eam sibi conciliauit. Deinde auxilijs Germanicis recuperauit Masouiam, & autorem defectionis, instructum auxilijs Prussicis, fudit & interfecit. Pacato regno ab hostibus, cœpit constituere Ecclesias, & Rempub. Scribunt illi à Bohemis sub certis actionibus redditam esse Silesiam, quam Casimirus exornauit & muniuit.

Silesia redditur Polonis.

Tunc igitur exeruit nomen suum Vratislauia, & in eam vrbem, auctam frequentia hominum & ædificijs, Casimirus collegium Episcopi, quod paucos annos, propter clades bellicas, in oppidulo Bizina fuerat, transtulit anno 1052. illudque pluribus reditibus donauit. Sum autem in ea sententia, Vratislauiam culturam & nomen suum accepisse isto interregni tempore, quando Bohemi Silesiam obtinuerunt, etsi instauratio prius à Mieslao primo fuerat inchoata, vt quidem suo loco copiosius exponetur.

Vratislauia excolitur.

Vratislauia quando nomen acceperit.

Regebat tunc Ecclesiam hanc Hieronymus Romanus, qui sepultus est Vratislauiæ in æde sacra lignea & vili, dicata diuo Iohanni. Apparet verò, gentem nostram singulari pietatis quodam affectu, complexum esse diuum Baptistam, quod ipsum à primis nostris maioribus fuit acceptum.

Hieronymus Episcopus Vratislauiensis.

Nam in historia regum Longobardorum in Italia scribitur, tanta veneratione populum illum, qui in hac vicinia sedes habuit, & ex Silesia fuit collectus, prosecutum esse S. Baptistam, vt vulgo existimatum sit, eos vinci non potuisse, antequam cultum istum spernerent. Casimirus etiam, vt gratus esset suis nutricijs, colonias Monachorum Benedicti in Poloniam deduxit, & sodalicium vnum collocauit Leubusium in Silesiam ad Viadri ripam, vbi olim fuerat celebris cultus idoli Ethnici.

D. Iohannes Baptista religiose cultus est à Silesijs.

Leubusiensis Cœnobij exordium.

In tota vita & gubernatione fuit iustus & clemens. Decessit anno 1058. reliquit superstites filios duos, Boleslaum & Vladislaum. Etiam huius mortem præcessit Cometa.

Cometa visus est ardere.

BOLESLAVS SECVNDVS.

FVit vir acer & bellicosus, beneficus tamen & liberalis in suos, & initia regni fuerunt gloriosa. Tria asperrima bella gesit, Bohemicum, Hungaricum & Moscouiticum, satis fœlici cum successu, & Bohemicum quidem finitum est per nuptias. nam sororem suam collocauit nuptum Principi Bohemorum. Dicitur autem exercitus ipsius corruptus esse otio & voluptatibus in vrbe Kiouia, quæ propter vicinitatem græcas delitias vsurpabat.

Kiouiæ urbis delitiæ.

Interea dum nobilitas in septimum annum abesset, mulieres domi consueuerunt cum seruis, & ex illo prohibito concubitu plurimæ pepererunt. Nobiles mariti, re comperta, deserto Rege re-

currerunt domum. Rex eos consecutus, animaduertit in desertores castrorum asperius, & infantibus mulierum abiectis, catulos uberibus earum admouit. Ipse etiam rapuit nobilis viri coniugem, eaq; est abusus. Accusatur præterea, quod in gubernatione fuerit negligens & sæuus. *Adulteria mulierum Polonicarum.*

Etsi autem videtur esse prægrauatus odio sacerdotum, quod fuit magnum, tamen & hoc exemplum monstrat, quanta sit imbecillitas hominum, in quibus non modo valetudo, robur corporis, aut fortuna, sed etiam ipsa virtus, quæ animæ quoddam decus est, leui occasione mutatur & extinguitur. Iste est, qui iugulauit D. Stanislaum, & suæ genti conciliauit perpetuum patronum. Quamuis vero credibile est, Stanislaum, qui fuit Episcopus Cracouiensis, fuisse virum sanctum, eumq; pietatis zelo arsisse, tamen in ipsius historia recitantur fabulæ plenæ impietatis & ineptiarum. *Boleslaus Secundus iugulauit D. Stanislaum Episcopum.* *Stanislai Episcopi Cracouiensis historia.*

Dicitur obiurgasse Regem propter scelera, & hortatum esse ad vitæ emendationem, quod factum dignum est Episcopo Ecclesiæ. Cum autem hac libertate in se iram irritasset Regis, quæsita sunt artificia, quibus vicissim premeretur & excuteretur: sicut talia consilia Sinonia vsitata sunt in aulis. Subornati sunt igitur, qui criminarentur Stanislaum, quod inuasisset alienum prædium. Episcopus vocatus ad Regem, cum non posset emptionem suam aliter probare, venditorem suum, vt aiunt, qui ante triennium mortuus erat, resuscitatum ad Regem adduxit. Is cum satis excusasset Stanislaum ad Regem, & ab Episcopo tandem esset interrogatus, an optaret per aliquot annos esse superstes in vita, respondit, malle se, vt precibus Stanislai pœnæ purgatorij, quæ alioqui non futuræ essent amplius longæ, ipsi mitigarentur, vt paulò pòst in cœlum possit migrare, atq; ita exanimis in sepulchrum relatus est.

Apparet fabulam hanc fictam esse à sacerdotibus, producentibus venum suas indulgentias, & incendentibus purgatorium, quod ab initio constitutum est à Gregorio, moto à Spectris: etsi illæ narrationes magis verecundæ sunt, quam ista, quæ asscribit huic Episcopo miraculum, quod penè fuit gloriosius, quam resuscitatio Lazari, illudq; volunt esse editum propter retinendum vilem aliquem pagum. Sed vanitas facile se ipsam redarguit. Quia etiam peritis antiquitatis notum est, commentum hoc descriptum & in Poloniam traductum esse ex Heluetia, vbi in Monasterio Seccingensi plane simile in omnibus circumstantijs miraculum accidisse narratur factum à Frudelino Scoto sub annum Christi 500.

Fuit hoc anno 1074. post quinquennium idem Stanislaus Regem, nihil emendantem suam vitam, imitatus forte exemplum D. Ambrosij, publicè excommunicauit, & Cracouiæ cantum & actiones sacras sustulit. Ibi Rex iratus iussit eum trucidare ad aram, 8.

Maij. Cadauer diſſectum in partes canibus obiectum eſt, quod dicunt tamen defenſum à quatuor Aquilis, quæ alioqui in Polonia raro conſpiciuntur, coaluiſſe.

Fuit hæc quidem ſæuitia Regis iniuſta, etſi & zelus Epiſcopi potuit excedere modum: tamen ſeditio, quæ contra ipſum furijs ſacerdotum accenſa eſt, non poteſt excuſari. Nam cum ſacerdotes querimoniam detuliſſent Romam ad Pontificem, ille totum Regnum fulmine ſuo ferijt, iuſſit claudere omnia templa, & tandem alienatis animis nobilium, & ordinum, ipſi Boleslao inſidiæ ſtruuntur, atq; ita infœlix Rex anno 1081. in ſpontaneum proficiſcitur exilium, & in Hungaria paulò pòſt egens & miſer extinctus eſt.

Poloniæ regnum euerſum eſt à Romano Pontifice.

Suadente demum Pontifice, & efficientibus hoc Sacerdotibus, ademptum eſt nomen regium Poloniæ, & ipſi ſacerdotes ornamenta Regia clam ad ſe tranſtulerunt. Inde Polonia plurimis annis ciuilibus diſſenſionibus & cædibus in ea Principum multitudine & vilitate quaſſata & miſerè debilitata eſt. Fuit autem is Pontifex Hildebrandus, qui etiam noſtræ Germaniæ fuit fatalis, cum ſub Henrico Quarto, maieſtatem & potentiam Imperij Germanici ſuis conſilijs inſidioſis euerteret, & Monarchiam Romanam ſtabiliret. Numeretur igitur & hic Boleslaus inter exempla humanæ infirmitatis, & ſimus memores illius dicti, maximis hominibus maxima accidere mala: Obſeruetur etiam, qui ſint fructus regni Pontificij.

Boleslaus Secundus perijt exul.

Hildebrandus Pontifex Germaniæ & Poloniæ fuit fatalis peſtis.

Refertur de hoc Boleslao elegans factum. Allata fuerat in aulam magna vis auri & argenti: ſtetit ibi quidam ſacrificus inops, ſpectator, is admirans diuitias illas altùm cepit ingemiſcere, audit hoc Rex, & quærit, quæ ſit cauſa mœroris ſui. Reſpondit ille, admirari ſeſe opulentiam & beatitudinem Regiam, deplorare verò ſuam miſeriam, cui nihil harum pulcherrimarum rerum domi ſit. Rex liberalis, equidem faciam, inquit, vt & tu ſis beatus, & iubet eum tantum auri & argenti accipere, quantum poſſit auferre ſuo pallio, illudq; cum videretur eſſe lacerum & infirmum, Rex curauit ipſi afferri recentius. Sacerdos, ſicut natura hominum eſt auara, tantam molem in veſtem illam infarſit, vt redituro domum, in via ex onere, cum nolet quid abijcere, ceruices fractæ eſſe dicantur. Rex cognito caſu, cadauer & aurum, tanquam damnatum quid, in flumen abijci iuſſit.

Auaritiæ inexplebilis exemplum.

VLADISLAVS PRIMVS
Poloniæ ethnarcha.

PVlſo fratre commendatur gubernatio fratri Vladislao, titulus tamen regis illi non tribuitur, repugnantibus Epiſcopis, qui tunc exemplo ſui Pontificis, & Epiſcoporum Germaniæ, ſummam ſibi in regno vendicabant autoritatem: nec placari poterant propter cædem Stanislai, niſi iniurias ſuas cum malo publico vlciſcerentur.

Ethnarchæ Poloniæ.

tur. Nam cum amplius ducentis annis nullus esset Rex in Polonia, & Principes ipsi inter se dissiderent, nec magna eorum esset autoritas, regnum miserabiliter à Scythis, Moschis & intestinis bellis fuit laceratum. Fuit autem consuetudo, vni ex Principibus tribuere summam autoritatem in regno, cui alij parerent: eum ipsi nominant Monarcham incommodè, nos eum Ethnarcham nuncupabimus.

Initium gubernationis Vladislai incidit in annum Christi 1082. Nupta fuit illi Iudith filia ducis Bohemiæ. Fuit Princeps bonus & quietus, qui bella sua in primis confecit per legatos, fermè sicut Iustinianus. Gessit diuturnum bellum, & vario cum euentu cum Prutenis & Pomeranis. Ita autem tunc creuerat superstitio, vt Princeps vota faceret pro suscipienda mascula prole D. Egidio in Gallia, ad cuius Monasterium missa est splendida legatio cum muneribus. Iam enim cura pietatis penè tota relegabatur ad monachos, vnde & paulò post diuersa examina monachorum prodierunt.

Cum in Pomerania bellum non satis esset prosperum, persuasum est Polonis, puniri milites diuinitus, quod tempore quadragesimæ soliti essent vesci lacticinijs. Mortua Regina etiam Bohemicum bellum suscitatum est, & sunt concitati Bohemi in Polonos ab Henrico Quarto Imperatore, qui anno 1086. Vratislao Principi Bohemorum, Moguntiæ in conuentu Imperij, tribuit nomen & dignitatem regiam, & simul adiudicauit illi Morauiam, tanquam Prouinciam regni, fecitq́ illi potestatem, vt Silesiam, Lusatiam & totam Poloniam ad se traduceret: cuius concessionis causam nullam aliam reperio, quam quod Cæsar querebatur, Imperio non exolui pensiones constitutas & promissas recens suo Patri à Casimiro Monacho: deinde quod Vratislai fideli opera vtebatur in bello ciuili contra Saxones.

Vratislaus Bohemiæ Princeps ornatur dignitate regia, illiq́; adiudicatur Silesia.

Narratur expressè, hanc partem Silesiæ, quæ nominatur inferior, tunc ex diuturna pace bene cultam crudeliter à Bohemis fuisse direptam & vastatam. Anno 1094. tamen translatum est bellum in Morauiam, ibiq́ qua ratione sit sedatum, victoria, an verò, vt aliqui volunt, pretio, non satis constat. Nec multò post ciuilia bella exercuerunt Poloniam. Susceperat Vladislaus filium nothum, Sbigneum, animi, vt apparet, quidem generosi, sed turbulenti, nimisq́ ambitiosi: sed eum, cum legitimum haberet ex Iuditha vxore Boleslaum bonæ indolis Principem, ablegarat in Saxoniam, vt ibi viueret in Monasterio. Interea in aula ex successu militiæ creuerat quidam Palatinus Cracouiensis, Secechus: is, sicut in rebus secundis homines raro manent modesti, abusus sua fortuna & gratia apud Principem, multos ex nobilitate & plebe iniustè afflixit: ita vt plurimi etiam potentes viri in voluntarium exilium in Bohemiam proficiscerentur. Exules tandem instigati à Bohemis, Sbigneum cum aliqua manu Germanorum, Monasterio eductum, ad se accersunt, atq́ ipso duce petunt Silesiam.

Sbigneus mouet bellū contra patrem.

Secechus superbus aulicus.

Solebant vero tunc Principes Poloni in Silesiam collocare gubernatorem, qui sedem suam habebat Vratislauiæ: is tunc erat quidam comes, quem nominant Magnum, illi intercedebant inimicitiæ cum Sececho. Sbigneus igitur cum exulibus accedens ad Vratislauiam nunciat gubernatori, se non venire vt hostem patris sui, sed vt frangerent tyrannidem Secechi, qui sese & totum regnum per vim opprimeret, contra quem auxilia à Silesijs peterent. Etiam ordinibus Prouinciæ grauis erat superbum illius aulici regnum, ideo recipitur Sbigneus in arcem.

Vratislauia defendit exules contra Principem.

Vladislaus pater, missa legatione, mandat Vratislauiensibus, vt Sbigneum eijciant: sed illi profitentur, nunquam sese discessisse à fide Principis, sed orare tantum, vt exules, homines honestos, non sinat ita crudeliter opprimi. Sed Princeps cum exercitu ad vrbem accedit: ibi cum populus, præeunte Episcopo Ziroslao, ipsi prodijsset obuiam, & supplex veniam petijsset, redijt cum illis in gratiam. Sbigneus autem metuens iram patris, iam in Pomeraniam fugerat, vbi tandem prælio victus & captus est à patre. Non multo post tamen Vladislaus bonus pater, exoratus precibus Archiepiscopi, Sbigneum non solum recepit in gratiam, sed eum etiam filio legitimo Boleslao, in adeunda hæreditate exæquauit. Isti duo deinde filij Principis Vratislauiæ inierunt consilium in Secechum, illisqꝫ annitentibus pellitur in exilium, amissa pristina dignitate & loco.

Secechus eijcitur in exilium.

Talis fuit exitus illius aulici, qualis apud Tiberium Seiani, & multorum aliorum, qui sua fortuna & potentia abutuntur ad ὕβριν, & oppressionem infirmorum. Eadem ætate Bohemi rursus aggressi sunt Silesiam, & ad Vratislauiam vsque processerunt, tandem, vt haberent stabilem receptum, Camenzium arcem ad ripam Nissæ, vbi postea Cœnobium constructum est, munierunt: illam tamen paucis annis post rex Bohemicus nepoti suo ex sorore Boleslao, filio Vladislai, restituit.

Intulit etiam Moschis bellum per filium Boleslaum, fœlici cum euentu: sed fermè Polonis semper satis fuit, si Moschos potuerunt arcere à suis finibus. Nam raro eos longius prosecuti sunt. Moritur Vladislaus 1102. anno.

BOLESLAVS TERTIVS, DISTORTVS.

Boleslaus tertius fuit fœlix bellator.

NOn habuit Polonia Principem, qui fuerit acrior & fœlicior præliator, quàm iste Boleslaus: & quidem, etsi naturæ bonitas & generositas magna fuit, videntur fuisse in ipso impetus nimis calidi, cum passim omnes vicinos in se irritaret: Nec tamen plurimis

plurimis & maximis victorijs aliud profecit, quam vt sua tueretur.

Adortus est initio Bohemos, & Morauiam fermè totam vastauit. Deinde instaurauit bellum Pomeranicum, & in hac historia primum fit mentio Glogouiæ. Narrat enim Duglossus, Boleslaum, vt Pomeranos deluderet, collegisse exercitum Glogouiæ, præ se ferens expeditionem Bohemicam, sed inde subitò mouit in Pomeraniam. Fuit ῥιψοκίνδυνος, ita vt cum paucis familiaribus non dubitaret inuadere iustum exercitum Pomeranorum.

Glogouiæ vrbis prima mentio.

Cum prospiceret bellum Bohemicum futurum esse grauius, pleraque loca oportuna in Silesia munijt. Exordia igitur multorum oppidorum & arcium in hoc tempus incidunt. Non multò post immiscuit sese bello Hungarico. Henricus enim Quintus Imperator iustas causas irarum habebat aduersus Colomannum Regem Hungariæ, qui fratrem regno expulerat, & milites Christianos, qui ad Godefridum Bilioneum, Imperatorem expeditionis Asiaticæ contra Sarracenos & Turcos, per Hungariam iter faciebant, passus erat violari & deleri.

Regi Hungariæ misit auxilia Boleslaus, & dum in castris Cæsaris esset Princeps Bohemiæ Suantopultus ipse interea Bohemiam deprædatus est. In Hungaria nihil effectum est. Nam Rex cum Cæsare amicè transegit. Post hoc bellum Boleslaus fratrem Sbigneum, cui pater Masouiam, &, vt aliqui scribunt, Poloniam maiorem etiam dederat, insimulauit proditionis, eumq́ ex regno excussit. Rursus igitur infœlix Sbigneus exulatum in Bohemiam concessit.

Sbigneus denuò exulat.

Anno 1109. exarsit bellum Germanicum cum Cæsare Henrico Quinto. Illud cum describatur à scriptoribus Polonis mirabili cum splendore virtutis Polonicæ, recitabo primum historiam ex ipsorum Chronicis, deinde indicabo, quid de eo bello Germanici scriptores vicini illi seculo, atq́ etiam vetusti annales Polonici annotauerint.

Boleslai tertij bellum cum Henrico quinto Cæsare.

Irascebatur Henricus Cæsar Boleslao propter auxilia missa ab eo Regi Hungarico, & propter deuastatam Bohemiam, præterea Sbigneus exul assiduis precibus opem à Cæsare implorabat. Henricus collecto exercitu, quem sequebatur Suantopultus Bohemorum Princeps cum suis copijs, & Sbigneus cum exulibus, Silesiam, quæ tunc Poloniæ parebat, ingreditur. Libusium oppidum limitaneum cepit, & illud, pro fœlici belli auspicio donauit Archiepiscopo Magdeburgensi. Deinde accedens ad Viadrum adoritur Bythoniam, quæ habebat arcem tunc munitam, hodie vero illa diruta est, & oppidum in alium locum translatum, ea vero à præsidio Polonico fortiter defensa est, ita vt Imperator non sine clade castra inde mouerit.

Henrici Quinti Imperatoris expeditio in Poloniam.

Libusium oppidum capitur ab Henrico Quinto.

Bythonia frustra oppugnatur ab Henrico Quinto.

Postea

Postea scribit Duglossus, Cæsarem in hac vicinia occupasse oppidum Recenum, quod diu ante in memoria hominum esse desijt. Deinde adortus est Glogouiam. Fuit autem ipsi difficile superare flumen Oderæ, cum ripam aduersam ad vrbem Boleslai copiæ tuerentur. Cæsar tamen nouo vado inuento non procul ab vrbe, die S. Bartholemæi ante meridiem, dum populus astat missæ theatricæ, exercitum in alteram ripam traduxit, & multos ex agmine Boleslai incautos oppressit, magna tamen copiarum pars in vrbem euasit. Deinde instituit oppugnationem vrbis Glogouiæ, quam tunc scribunt fuisse frequentem, sed parum munitam, quod muri ex vetustate essent collapsi.

Glogouia oppugnatur ab Henrico Quinto.

Oppidani petierunt à Cæsare inducias quinque dierum, vt Principi possent significare de sua conditione, & promiserunt, si ipsis intra illud tempus præsto non esset, sese dedituros vrbem, Et, Cæsare hoc postulante, præcipuorum ciuium & nobilium filios miserunt in castra pro obsidibus. Interea ipsi reficiunt muros: Boleslaus nunciauit Glogouiensibus, fortiter agerent in defensione patriæ, se ipsis affuturum in tempore: si tamen, quod adhuc expectaret auxilia Hungarica & Ruthenica, intra quintum diem non veniret, ne propterea Cæsarem reciperent: sed potius liberorum obsidum necem excidio patriæ anteferrent: si secus facerent, se ipsos finito bello cum suis regno electurum.

Glogouia sustinet impetus Henrici Quinti.

Obtemperarunt ciues suo principi: Cæsar iratus terribilem instituit oppugnationem: & tandem, vt obsessos acerrimè sese defendentes flecteret, obsides senatorum & nobilium liberos machinis alligatos telis suorum obiecit. Non pepercerunt his ciues, sed extrema quæque subeuntes hostem reijciunt. Cæsar tandem suos reducit in castra, amissis multis fortibus viris: ex quibus nobiles Germani domum remissi sunt, Bohemi vero in campis ad Glogouiam sepulti. Ciuitas Glogouiensis propter hanc fidem & constantiam erga Polonos multis seculis post semper genti illi fuit cara.

Glogouia fuit cara Polonis.

Interea Boleslaus auctus accessione nouorum auxiliorum, ex diuersis partibus sese Cæsari ostendit, & subitis incursionibus ita eum retinuit, vt nunquam vniuersum exercitum mœnibus vrbis posset admouere. Cogitauit etiam, quomodo Cæsari detraheret auxilia Bohemica, quæ sciebat esse robur in exercitu. Suantopulto igitur subornat percussorem, qui sub specie transfugæ Principem in castris, & quidem in tentorio Cæsaris, hasta transfixum occidit die Septembris 21. Sicarius, conscenso equo fugit, & aliquot qui ipsum persequebantur vulneratis, euasit ad suum Principem. Bohemi territi morte sui Ducis, & metu belli domestici, dilapsi sunt, & vnà cum illis Sbigneus, qui erat inuisus Imperatori, eò quod Poloni nihil ad ipsum sese commouerent. Imperatori placuit relinquendam esse Glogouiam: prius tamen in castra venerunt legati Polonorum petentes pacem.

Suantopultus Princeps Bohemorum interficitur in tentorio Henrici.

Cæsar

Cæsar re deliberata, illis respondet, daturum se pacem Boleslao, si velit exoluere pensionem, quam deberet Imperio, & Sbigneo suum patrimonium reddere. Illi respondent, nunquam Polonos ignobilem toleraturos seruitutem, nec Sbigneo homini infido amplius habituros fidem. Cæsar multa locutus de potentia imperij, thesauros suos, magnam vim auri & argenti illis ostendit: vt viderent paratos esse neruos belli. Ibi vnus ex legatis, annulum aureum digito detractum ad reliquum cumulum auri adiecit, cum his verbis: Iungatur aurum auro. Cæsar nihil offensus ea proteruitate, etsi intelligeret, sese contemni, respondit nostra lingua, Habdanck/ quæ verba à Polonis diligenter obseruata sunt, & vniuersa familia deinde nobilitatis illius ita appellata est. Nominantur enim Habdanci.

Habdancorum nobilium familia in Polonia.

Cæsar discedens Gloglouia, deflexit Vratislauiam versus, eam etiam tentaturus. In itinere Boleslaus confirmatis auxilijs sociorum subinde carpebat extremum agmen Cæsaris, nec die nec nocte requiem illis concedens: tandem, cum exercitum Cæsaris multis paruis prælijs, discessione Bohemorum, & ex contagijs videret esse factum imbecilliorem, cum eo iusta acie non procul à Vratislauia conflixit.

Fuit acerrima pugna, & dubio cum euentu, sed Silesij ex insidijs adorti mediam aciem Cæsaris, ordines turbarunt, & fecerunt inclinationem prælij, ita vt Cæsariani effusa fuga dilaberentur: Ipse etiam Cæsar abiectis ornamentis ægrè euasit. Parta victoria Polonorum cadauera sepulta sunt, sed Germanorum bestijs discerpenda relicta sunt.

Boleslaus tertius magno prælio uincit Henricum.

Post paucos igitur dies, cum numerosi greges canum eò vndique accurrerent, & tanta eorum esset rabies, vt viatores tutò locum illum prætergredi non possent: multi enim à canibus lacerabantur, in vtraque lingua campus ille caninus dicitur, Hundsfeldt. Hæc referuntur in Chronicis Polonicis.

Canini campi de nominatio.

Etsi autem nequaquam gloriæ nostrorum maiorum inuidemus: tamen in historia veritatem inquirere necesse est. Inuenio igitur dissentientes ab hac narratione Duglosi, non solum Germanicos scriptores, verum etiam annales vetustiores ipsorum Polonorum.

Atque vt taceam cæteros, historicus grauis & prudens Abbas Vrspergensis, qui illam ætatem attigit, de his rebus talia scribit. Post hæc ad Polonos, gentem longinquam, mouit exercitum: multoque ibi atque diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Existimare igitur possumus, concurrisse causas belli plures, inter quas tamen hæc fuit præcipua, quod Poloni pensionem constitutam sub Ottone, & renouatam sub Casimiro Monacho negarent.

Historici Germani à Polonis dissentiunt.

Etsi

Etsi vero seriem vniuersi belli non describit Vrspergensis, tamen exitum tandem Cæsari fuisse fœlicem significat. Illius magnæ cladis ad Vratislauiam, quæ penè similis fuit Cannensi, nostri non meminerunt. Aliqui ex Germanis memoriæ prodiderunt, ipsum Boleslaum à Cæsare prælio superatum & captum esse. Verum, sicut hoc ex certis rationibus credibile non est, ita maximè verisimilis est narratio vetustorum annalium manuscriptorum, vbi traditur, Cæsarem ad Glogouiam accessisse, eamq; irrito conatu oppugnasse: mouisse etiam ad Vratislauiam, sed exercitum à quotidianis excursionibus Boleslai ita afflictum, vt Cæsar flecti se passus sit ad pacem, propositis conditionibus longè æquioribus, quàm initio belli tulerat. Ideo etiam Duglossus, & reliqui commemorant, Boleslaum anno sequenti ad Cæsarem Bambergam perfectum, ibiq; Cæsari esse reconciliatum, pace etiam per connubia sancita. Boleslao enim ipsi desponsata est Adelheidis filia Henrici Quarti, soror Cæsaris: Vladislao autem filio Boleslai adolescentulo promissa Christina filia Henrici Quinti.

Boleslaus tertius reconciliatur Cæsari.

Boleslaum reuersum à Cæsare, reperio aliquandiu commoratum esse Glogouiæ, quam vrbem quassatam priori bello restituit & ornauit. Hisce igitur annis nouam ætatem huius vrbis cœpisse iudico: eamq; in alteram ripam Australem translatam esse, in eáque paulò post erectum est Collegium Canonicorum, quod vrbi tamen non admodum fuit vtile. Sed hæc legi poterunt suo loco.

Glogouiæ restitutio.

Anno IIII. rursus exarsit bellum Bohemicum. Nam cum Boleslaus videret Cæsarem implicatum esse bello Italico contra Pontifices, ipse inuasit Bohemiam ex veteri odio gentis, eamq; latissimè deuastauit. Sed retraxit eum bellum Prutenicum: ad quod cum anno sequenti esset profectus, interea agmen quoddam prædabundum à Sbigneo emissum Silesiam afflixit, quod tamen virtute incolarum deletum est.

Vladislaus Bohemorum Princeps, fractus magnis cladibus, pacem fecit, annoq; proximè sequenti, sicut conuenerat in conditionibus pacis, Boleslaus fratrem Sbigneum reuocauit ab exilio. Reuersus vero est domum ad necem. Nam cum proceres aulici subinde occinerent Boleslao, Sbigneum nihil remittere de pristino ingenio, eumq; domi grauiorem hostem futurum, mandante Principe trucidatus est. Conflata ipsi dicitur esse hæc calamitas præcipuè à factione Secechi.

Sbigneus reuocatus ab exilio domi necatur à fratre.

Talia solent esse flabella crudelitatis & scelerum in aulis, à quibus plus malorum, quàm ab ipsis Principibus oritur. Ideo in historia Romana recitatur dictum cuiusdam Maximi Tyrij, qui pronunciauit, meliorem esse Rempub: & propè tutiorem, in qua Princeps malus est, ea, in qua sunt amici Principis mali.

Maximi Tyrij apopthegma de aulis.

Ipse Boleslaus ob admissum parricidium vehementer indoluit, neq; vnquam hoc conscientiæ vulnus ipsi satis coaluit, dum vixit. 1121. nuptiæ celebratæ sunt inter Vladislaum filium Boleslai natu maximum, natum ex muliere Ruthenica, & Christinam filiam Henrici Quinti magno cum splendore. 1124. Boleslao etiam negotij quid fuit in Dania. *Vladislaus Secundus ducit Christinam filiam Henrici Quinti.*

Alebat in aula sua iuuenem egregij spiritus Petrum Duuinum Danum, qui autoritate & potentia in regno Danico creuerat. Illius precibus expugnatus Boleslaus, misit classem in Daniam, quæ inde auexit patrem Petri cum magnis opibus. Iste Petrus condidit Monasterium S. Vincentij in suburbijs Vratislauiensibus, in quod collocauit Monachos Præmonstratenses, vt nominant, quod successu temporis auctum est diuitijs ingentibus, & suum Abbatem, si non pietatis, saltem luxus præmonstratorem egregiè pauit. Illud metu belli Turcici, senatus Vratislauiensis demolitus est. Monumenta fundationis monasterij Vicentini edita sunt anno 1139. sub nomine filiorum Boleslai, cum pater recens decessisset. Neq; alia extant vetustiora in nostra hac regione. Anno 1125. decessit Henricus Quintus, cui successit Lotharius Saxo. Extremus actus vitæ Boleslai fuit lugubris. *Fundatio monasterij Vicentini Vratislauiæ.*

Celebre dictum est Pindari, bonam conscientiam suauem esse nutriculam senectæ. Neque enim quantumuis florens fortuna homini dulcis est, vbi conscientia est saucia. Contabuit verò Boleslaus mœstitia propter necem fratris Sbignei: nec vlla vera remedia in illa religionis caligine & corruptelis, anxiæ menti adhibebantur. Profudit opes suas liberalitate prodiga in collegia & monasteria, corpus suum macerabat vigilijs, inedia, laboribus seruilibus & sordidis, vestitu squallido & aspero. Tandem magna ex parte pedes & nudus quidem, habitu rustici hominis, ne agnosceretur, iuit in Galliam ad S. Egidium, quem coluerat pater, rursus magna pecunia effusa in Monachos & egentes. Fuit hoc 1129. Deinde anno sequenti 1130. pedestri itinere inuisit sepulchrum S. Stephani Regis in Hungaria. Tertio adijt reliquias S. Adelberti Gnesnæ, quæ tunc recens publicè erant propositæ multitudini. Boleslaus ad ornamenta ipsius contulit octoginta libras auri, & gemmas multas maximi pretij. Neque tamen sic sanari potuit saucius animus, ignarus veræ & viuificæ consolationis, quam monstrat vox Euangelij. Neque solum sapientiam & animi vigorem amittunt magni Principes, sed etiam fortunam, quod accidit Boleslao. *Boleslaus tertius extinguitur animi mœrore.*

Anno 1133. proficiscitur ad bellum Hungaricum, vt reduceret in regnum patrium nepotes suos ex sorore, & cum metueret bellum Bohemicum, muniuit Vratislauiam præsidio, sed Bohemi irrumpentes in Silesiam, plures quam trecentos vicos & pagos exusserunt, abducta ingenti præda. Boleslaus reuersus, vastauit ali- *Silesia grauiter uastata à Bohemis.*

quam partem Morauiæ. Bohemus, cum metueret se armis Polonorum futurum esse imparem, confugit ad Lotharium Cæsarem, is, vt testantur historiæ Germanicæ, minatus est bellum Boleslao, nisi & pensiones, quas à duodecim annis debebat imperio, exolueret, & Bohemiam relinqueret intactam.

Boleslaus tertius petit pacem à Lothario Cæsare.

Boleslaus iam senex, ideoq; minus animosus, & cum peteretur bello Moscouitico, ad Imperatorem profectus est Bambergam anno 1135. eum datis muneribus placauit, cum Bohemo pactus est inducias trium annorum, & paulò post etiam pacem fecit, quia accepit magnam cladem à Moschis, exercitu eius florentissimo propemodum deleto, ipse vix ægrè ab ignobili milite seruatus euasit. Effudit omnes suas opes in redemptionem captiuorum, neq; tamen illæ satis fuerunt.

Moschi profligant Polonos.

Palatino Cracouiensi, qui fugæ autor fuit, reuersus domum, misit pellem leporis, colum & fusum, vt exprobraret ipsi timiditatem & animum muliebrem: Ille ex mœrore voluntario suspendio vitam finijsse dicitur. Cum igitur ad priores dolores etiam iste accederet, Boleslaus ex melancholia mente errare cœpit. Respuebat congressus & colloquia hominum, in solis locis seipsum excruciabat: perinde vt de illo dicitur: Campis errabat Elæis, Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans: Tandem lenta tabe consumtus est, posteaquam lecto totum annum fuisset affixus, adeptus finem vitæ, qualis contigit Bellerophonti, Aiaci, Herculi, & multis alijs præstantibus viris. Est enim hoc πάθος heroicum, quod nos etiam monet: nec eximiam sapientiam, nec florentem fortunam hominum sine Deo esse diuturnam.

Melancholiæ morbus est πάθος heroicum.

Decessit anno 1139. cum Lotharius eum proximo anno ante antecessisset. Quanta fuerit huius Principis virtus & gloria, inde æstimetur, quod scribitur, quadragies septies eum iusta acie conflixisse, & semper fuisse victorem. Vixit annos 53. imperauit triginta sex. Temperamenti fuit medij inter sanguineum & melancholicum, penè sicut Alexander magnus. Ideo similis ferè in ipso fuit ad præliandum ardor, & periculorum mortisq; contemtus.

Boleslaus tertius sæpißime acie conflixit.

Reliquit superstites filios quinque: Vladislaum, cui attribuit ditionem Cracouiensem & Silesiam, cum summa autoritate, vt esset ethnarcha: Boleslao Crispo assignauit Masouiam & vicinas oras: Mieslao Poloniam maiorem: Henrico puero oram Lublinensem: præterijt autem filium infantem Casimirum, natum paucis mensibus ante suum excessum: rogatus causam, respondit, currum gestari à quatuor rotis, sed suum Casimirum in medio currus sessurum, & tandem ad istum summam rerum peruenturum. Aetate huius Principis, Anno 1131. Sobieslaus Princeps Bohemorum, qui Lusatiæ magnam partem occupauerat, instaurauit & muniuit celebrem vrbem Gorlicium, quæ prius sæpe fuerat vastata.

Boleslai tertij uaticinium de fortuna suorum filiorum.

VLA.

VLADISLAVS SECVNDVS. ethnarcha Princeps Silesiæ. Gentis princeps.

SVccessit patri ex testamento anno 1140. Fuit Princeps, vt apparet, non malus, sed qui nec ingenio nec robore animi valebat. Initio statim Bohemi vastarunt Silesiam, atq; ita patria nostra, inter perpetua bella horum duorum regnorum, fuit infœlicissima, quæ semper primos ictus excipiebat. Bellum tamen hoc tunc cito desijt, Principe Bohemorum mortuo.

Christina coniunx Vladislai accusatur tanquam fax belli ciuilis.

Anno proximo post, cœpit dissidium intestinum inter fratres, culpam huius rei Poloni transferunt in Christinam vxorem Vladislai, filiam Henrici Quinti, cui tribuunt fastum intolerabilem, ambitionem, auaritiam, & inprimis contemptum gentis Polonicæ. Fuit quidem fœmina nobilissima, cuius Proauus, Auus & Pater imperauerant, & ipse Conradus Cæsar, qui fuit natus ex sorore Henrici Quinti, propinquo gradu cognationis eam attingebat. Hæc tanta claritas fortassis muliebri animo auxit spiritus: sed fuit certè superbia & contumacia nobilitatis Polonicæ flagitiosa, quæ & ipsam, & Cæsarem quoq; fastidiebat, & Vladislai patientia & credulitate abutebatur.

Ioci nigri & scurrilis exemplum.

Scribitur ex consilio Christinæ disputatum esse in conuentu Polonico: esse è Republica, vt Prouinciæ parerent vni Principi: nam in illa dissipatione & dilaceratione Regni nihil posse geri salutare. Proceres regni monuerunt Vladislaum, vt seruaret ordinem institutum à Patre: inter quos præcipuè liberas voces emittebat Petrus Danus, cuius supra fecimus mentionem: is, cum antea in odio esset apud Dominam propter iocum quendam scurrilem, tunc etiam Principis animo ab ipso abalienato, creata est illi calamitas ex gynecæo Principis. Historia digna est quæ obseruetur.

Fuerat Petrus comitatus Principem ad venationes, vbi cum nox eos in syluis oppressisset, in cespite parcè cœnati sunt, & deinde super vile stragulum sese proiecerunt. Ibi Princeps per iocum appellans Petrum, inquit: Amice, tua vxor hac nocte cum Abbate Scrinensi longè melius cubat. Petrus, in quo fuit fastus magnus, vt Principem rursus morderet, respondit: Fortassis Domine & tua cum Dobiesso mollius quiescit. Erat autem Dobiessus nobilis Germanus, quem Poloni oderant, & vulgo spargebant, parum honestam illi cum Domina esse familiaritatem. Hoc scomma petulantius valdè vulnerauit pectus Principis, ad quem prius rumores huius rei erant delati: tunc quidem tacuit, sed cum coniugi sollicitudinem suam exponeret, illa, sicut par est, graues in Petrum concepit iras.

Ex occasione autem huius dissensionis, cum minus carus etiam esset Principi, coniunx maritum Principem persuasit, vt eum ex

Petrus Danus miserabiliter mutilatur.

vrbe Vratislauienſi, vbi filiæ ſuæ celebrabat nuptias, rapi curaret: cui deinde linguam & oculos execuit. Accidit hoc anno 1144. Fuit poſt hanc calamitatem ſuperſtes quinquennium, & cum mortuus eſſet, ſepultus eſt Vratislauiæ in monaſterio S. Vincentij: Lapidi ſunt inſcripti iſti rythmi: Hic ſitus eſt Petrus, Maria coniuge fretus, Marmore ſplendente, patre Vuilhelmo peragente. Caluaria Petri adhuc conſpecta eſt, cum cœnobium, anno 1529. euerteretur. Etſi pœna fuit aſperior, tamen exemplum eſt dicti illius: ἀχαλίνων ϛομάτων τέλος δυϛυχία: & ipſe Petrus dicitur fuiſſe autor malarum rerum apud Principes Polonorum: ideo, cum Romam adijſſet ad expianda ſua ſcelera, & iniunctum illi eſſet, vt ſeptem templa conſtrueret, ipſe ædificauit ſeptuaginta ſeptem, inter quæ Vratislauiæ fuerunt hæc: Monaſterium S. Vincentij, & S. Mariæ in arena: Item templa ad S. Michaëlem, & S. Martinum: & tamen poſt illas ἐθελοθρησκείας, & ſatisfactiones fictas, Deus illi impoſuit alia ἐπιτίμια ſeueriora: ſicut ſcriptum eſt: Verebar omnia opera mea. Scio enim, quod non parcis delinquenti. Iſta vero calamitas Petri irritauit Polonorum animos in Chriſtinam quàm maximè, & non deſierunt nobiles inter fratres ſerere lites, donec res erupit in manifeſtum bellum.

Petri Dani mors & mores.

Vladislaus Secundus diris deuouetur ab Archiepiſcopo.

Obſedit Vladislaus fratres in vrbe Poſnanienſi anno 1145. ibi Archiepiſcopus Gneſnenſis ex vrbe profectus eſt in caſtra Principis, & publicè eſt eum execratus, abiens etiam carpento ſuo euertit tentorium Principis: quod omen ſignificauit euerſionem regni. Ipſe Princeps mira patientia omnia tulit, nec dixit nec fecit in Epiſcopum aliquid inclementius: quod ſignum eſt bonitatis naturæ in ipſo.

Tandem, cum ſui negligenter cuſtodirent caſtra, & omnia circum ipſum plena eſſent proditionum & inſidiarum, obſeſſi eruperunt, & exercitum internecione deleuerunt. Ipſe Vladislaus deſertus ab omnibus ſuis, profectus eſt in Germaniam ad Conradum, petiturus ab ipſo auxilia. Poloni Chriſtinam coniugem Vladislai dominam ipſorum cum paruis liberis, nulla habita ratione ſexus & ætatis, eiecerunt. Sic ſiniſtro quodam fato, connubia Principum Polonorum cum Cæſaribus Germanicis ſæpe fuerunt infœlicia.

Chriſtina cum paruis liberis eijcitur in exilium.

NOTA

BOLESLAVS QVARTVS
CRISPVS.

Conradus Cæſar minatur bellum Polonis.

CReatus eſt Ethnarcha pulſo fratre anno 1146. Fuit Princeps bonus & fortis, ſed, vt apparet, tenax offenſionum, & vafer. Magno ſtudio apud ipſum contendebat Conradus Sueuus Cæſar, vt reſtitueret fratrem cum coniuge & liberis, ſed fruſtra. Ideo

anno

anno 1147 Conradus Polonis minatus est bellum, sed cum Poloni, præsertim distracti in plures Dominos, vrgerentur bello Moscouitico, promiserunt se futuros esse in potestate Cæsaris, & parituros iuri.

Cæsar, persuadente S. Bernhardo, profectus est in Asiam: vnde tamen re non bene gesta rediјt, vno prælio non magno fudit copias Turcicas, sed perfidia Græcorum, optima consilia retardata sunt. Anno 1148. electus est in Episcopum Vratislauiensem nobilis Polonus Valtherus, is, cum Silesia ea ætate subinde excoleretur, etiam suum collegium emendauit: templum Cathedrale ex lapide construxit, & instituit ritus in Ceremonijs & vestitu, quas attulisse dicitur Lugduno ex Gallia. Multa vero necessitudo nostræ genti cum Gallia olim intercessit: quia Luteciæ & alibi, opera Caroli magni, & successorum, studia erant excitata, & erant meliora quàm in Italia. *Valtherus Episcopus Vratislauiensis.*

Anno 1149. Conradus Cæsar conatus est reducere Vladislaum exulem. Boleslaus vir callidus excursionibus repentinis interclusit Cæsari comeatum, & tandem cum ad Viadrum, qui tunc valde aqua intumuerat, castra haberet, venit ad Cæsarem cum fratribus: vbi cùm denuò causam se æquo iudicio Cæsaris permissurum sponderet, Cæsar, qui erat ingenio non solum placido, verum etiam simplici, promisit illi pacem, & reduxit exercitum, neq; tamen à Boleslao conditiones impletæ sunt.

Hoc loco & illud annotare volui, magno consensu historicorum traditum esse, anno Christi 1151. adhuc superstitem fuisse in Gallia virum nobilem, qui fuerat armiger Caroli magni, & nominabatur Iohannes de temporibus. Vixit annos 372. Anno 1152 paulò ante mortem Conradi, Vladislaus impetrauit à Cæsare exiguas copias militum, quibus adortus est Silesiam, & vexauit præcipuè oram Vratislauiensem, construxit etiam duas arces in Silesia Niemicum & Grodisium, quas etsi præsidio muniuerat, tamen à Boleslao occupatæ sunt. *Iohannes de Temporibus armiger Caroli Magni uixit annos 372.*

Eadem ætate Principes Germaniæ, populos Sclauorum in Misnia & ad littus Balthicum, valde afflixerunt & deleuerunt: tum quod essent immorigeri suis Principibus, tum odio gentis Polonicæ, quæ videbatur crudeliter agere cum genero, filia & nepotibus Henrici Quinti: In locum illorum accersiuerunt nouos colonos ex Saxonia & Belgico.

Successerat Conrado Fridericus Barbarossa, vir acer & impatiens iniuriarum, & amantissimus patriæ. Is primis annis Imperij sui pacauit intestinos motus Germaniæ: deinde ingressus est Italiam, in qua tunc motus Mediolanensium, potius autoritate quam armis compescuit: neque, vt falso à parasitis Pontificijs deformatur, Italiam turbauit aut iniurius fuit Pontificibus.

Cum autem reuersus esset in Germaniam, & conuentum Principum conuocasset Herbipolin, Vladislaus exul, quem tunc alebant reditus aliqui donati ipsi à Conrado, cum tribus filijs adolescentulis, supplex factus est Imperatori, & petiuit opem contra iniurias Polonorum. Fridericum, sua sponte, sicut fuit in eo animus excelsus, incensum hortabantur Principes Germani, ne Imperij & propinquorum suorum miserias negligeret.

Friderici Barbarossæ expeditio in Polonos.

Etsi igitur stulti motus Mediolanensium eum reuocabant in Italiam: tamen prius bellum in Polonos decreuit. Missis vero legatis in Poloniam, iubebat vt aut Vladislaum cum filijs restituerent, Imperio soluerent tributum, aut expectarent bellum. Ipse, cum Poloni in sententia persisterent, hyemem in apparatu belli consumsit.

Anno proximo 1158. cum magno & firmo exercitu, quem etiam sequebantur Bohemi, in fines Poloniæ progressus est. Boleslaus etiam in illo diuturno metu belli Germanici magnas contraxerat copias, & habebat auxilia vicinarnm gentium valida: tamen ratus sese imparem futurum robori Germanico, Silesiam vltra Viadrum miserabiliter exussit: vt ita hosti copiam comeatuum præcideret: Conflagrarunt tunc Bythonia, Glogouia, & alia bona oppida, incensa à suis.

Fridericus Viadrum 22. Augusti nemine prohibente transit, vagatur impunè in agris Posnaniensibus & Vratislauiensibus: neque Boleslaus, qui interdum ex insidijs sese ostendebant, Cæsari audebat se opponere. Exercitum quidem Cæsaris ex malo victu, & inopia rerum necessariarum, inuasit morbus contagiosus, præsertim dissentericus: ipse tamen, vt vir heroicus, nihil de ardore suo remittebat. Ibi Principes fratres metuentes suis Prouincijs, impetrata potestate adeundi Cæsarem per Bohemum, profecti sunt in castra Cæsaris, & supplices ad genua ipsius prostrati, veniam & pacem petierunt.

Fridericus Barbarossa recipit in gratiam Principes Poloniæ supplices.

Fridericus, vt consuleret honori Imperij, coëgit Boleslaum primum iuramento sese purgare, quòd non ad contumeliam Imperij, sed alijs de causis fratrem eiecisset. Deinde Fridericus, sicut generosi animi sunt placabiles, & quia eum reuocabat Italia, largitus est Boleslao pacem his conditionibus.

Restituat fratrem, & de damnis ipsi illatis, respondeat iure & legibus Magdeburgi: Imperatori mulctæ nomine soluat 2000. libras argenti: Principibus, qui Cæsari militarunt, libras 1000: Aulicis ipsius 200. Coniugi vero Cæsaris 20. libras auri: Postremo, Imperatori, proficiscenti ad bellum Italicum, suo sumtu mittat in auxilium trecentos equites. His conditionibus, quamuis durissimis, transegit Boleslaus, adductus metu extremorum malorum: Fidem tamen deinde in eo fuisse desideratam multi scribunt.

Vt autem firmior esset pax, Mieslao Principi Poloniæ maioris, Boleslai fratri, desponsata est Adelheidis neptis Cæsaris ex sorore.

Anno

Anno 1159. Vladislaus post exilium tredecim annorum, reditum in patriam parauit, sed in ipso apparatu, seu morbo seu veneno à fratribus dato, vt aliqui scribunt, extinguitur: sepultus est Aldeburgi, vbi etiam Christina vxor consenuit, quæ nunquam amplius Poloniam appetiuit.

Vladislaus Secundus moritur in exilio cum coniuge.

Vladislaus reliquit tres filios superstites: Boleslaum, qui dictus est Procerus: Mieslaum, & Conradum, cui tribuerunt cognomen à gracilitate crurum, eum pater curauit educari in studijs ab Abbate Fuldensi: Quia erat valetudine imbecilli. Mortuo patre, Principes Poloni, nepotes orphanos, etiam contra pacta, non receperunt: ideo Boleslaus, qui erat iuuenis egregius, secutus est Cæsarem ad bellum Italicum, & in obsidione Mediolanensi, ex prouocatione dimicauit cum equite Longobardo, staturæ & roboris vastissimi, quem superatum occidit.

Vladislai Secundi filij.

Boleslaus Procerus dimicat ex prouocatione.

Eo in bello etiam Fridericus salutauit Vladislaum, Bohemorum Principem, Regem, cum nomen hoc, à sexaginta annis vsque, Principes Bohemi non vsurpassent: loco Aquilæ nigræ, attribuit ipsi pro insigni album Leonem cum cauda bifurcata. Fridericus igitur, capto & tandem deleto Mediolano, reuersus in Germaniam anno 1163. Principibus Poloniæ seriò mandauit, vt secundum pacta, nepotibus patrimonium suum redderent.

Bohemiæ Princeps usurpat nomen Regium.

Cum autem Cæsar grauissimo bello implicaretur, fraude & scelere Alexandri Pontificis, ita vt filij Vladislai ab eo non possent sperare opem, transegerunt cum patruis, vt omissa Polonia minori, contenti essent ea prouincia, quæ Silesiæ nomine censebatur.

Facta est igitur diuisio Silesiæ inter Principes adolescentes hoc modo: Boleslao Procero assignata est Regio Vratislauiensis, cum illa vicinia, quæ fermè est vmbilicus Silesiæ: Ducatus autem Silesiæ superioris, versus Morauiam & Cracouiam, vt Ratiboriensem, Opoliensem, Teschinensem obtinuit Mieslaus: Partem Silesiæ inferioris vicinam Poloniæ maiori, & Marchiæ, accepit Conradus, qui sedem suam fixit Glogouiæ. De Lusatia vtraque certatum est vario euentu. Manserunt oppida quædam in potestate Principum Silesiæ, aliam partem transtulerunt ad se Marchiones Misnenses, & deinde totam eam occuparunt Bohemi.

Vladislai filij partiuntur inter se Silesiam.

Lusatia sæpe mutauit dominos.

Ab hac igitur stirpe Regia Polonorum descendunt Principes Silesiæ, quorum adhuc aliqui sunt superstites, vt suo loco dicemus, & Silesia prius afflicta & exhausta perpetuis vastationibus bellicis hoc tempore cœpit respirare & coli.

Quidam ex scriptoribus Polonicis referunt, non multo ante hanc ætatem fuisse natum nomen Silesiæ, & fingunt huic Etymon, quod dicti sint Silesij, quasi Slezaci, id est, conuenæ: quia à Sbigneo notho primum, deinde ab his Principibus ducti sint varij & dissimiles populi in hanc regionem, Saxones, Bohemi & alij. Verum cum multa repugnent, ego non assentior: sed simpliciter

puto, repetitam esse veterem appellationem Lygiorum & Elysiorum. Nam etsi veteres Lygij oppressi sunt à Sclauis, qui Imperium & linguam suam in hæc loca propagarunt: tamen consentaneum est, mansisse aliqua vetera nomina, quæ postea in vsum reuocata sunt. Colonos ex Germania Principes hos, qui materna origine erant Germani, & cum Germanis multis vinculis amicitiæ coniuncti, huc deduxisse certum est: Et extructæ sunt paulatim vrbes, lingua & moribus Germanorum introductis. Posteaquam verò Silesia à regno Poloniæ auulsa est, sermo etiam Sclauicus penè ex toto vnà extinctus est.

Silesia accepit colonos ex Germania.

Iniecerat Boleslaus nepotibus quasi compedes. Retinuerat enim sibi munitiones quasdam in Silesia oportunas: vt, vbi opus esset, eos continere posset in officio. Aegrè tulit hoc Boleslaus Procerus, quod tamen esset imbecillior, & instaret bellum Prutenicum, dissimulauit hoc.

Silesij & Poloni profligantur à Borußis.

Silesij igitur, coniuncti cum Polonis, mouerunt bellum in Prutenos, qui aspernabantur Imperium Polonorum, & simul religionem Christianam proiecerant. Sed exitus belli fuit funestus. Nam anno 1167. flos roboris Polonici à Prutenis trucidatus est, interfecto Duce Henrico Lublinensi, fratre Boleslai, cuius auus maternus fuit Henricus Quartus Imperator. Regio ipsius attributa est Casimiro, qui fuit natu minimus inter filios Boleslai distorti.

Boleslaus Crispus uenit in odium apud suam gentem.

Post biennium Principes Silesij pararunt bellum in Boleslaum Ethnarcham, propter veteres & recentes iniurias. Boleslaus Crispus, qui venerat in odium nobilitatis & populi, intercessione sacerdotum confecit cum illis pacem, præsidijs suis ex tota Silesia deductis. Nec multò post nobilitas Cracouiensis conata est Boleslaum Crispum deturbare ex imperio, & dignitatem transferre in Casimirum, cuius tamen modestia tanta fuit, vt conspirationi illorum nollet assentiri.

Anno deinde 1175. Boleslaus decessit, reliquit superstitem vnicum filium Lescum, qui est nominatus Albus: eique tutorem præfecit Casimirum fratrem.

MIESLAVS SENEX
Ethnarcha.

NOn magna fuit autoritas & potentia Principum Poloniæ, in illa regni distractione: ideò de illis multa dicere non est opus. Fuit hic Mieslaus natu maximus inter fratres, ideo dignitas gubernationis ipsi est commendata. Erat autem Princeps Poloniæ maioris & Pomeraniæ. Rexit hoc tempore Poloniam annos quatuor. Quod autem diceretur esse asper & immitis, conspiratione Episcoporum & nobilium ipsi adimitur gubernatio.

Accidit

Accidit hoc anno 1177. quo Barbarossa, nouo & tyrannico exemplo, Pontifici Venetijs coactus est fieri supplex. Boleslaus Silesius fuit occupatus in excolenda & ornanda Silesia. Anno 1175. in monasterium Leubense, quo Casimirus olim collocauerat Benedictinos, adduxit ex cœnobio Portensi Cistercienses: Quia amabat ordinem illum propter matrem, quæ in Porta fuit sepulta. Boleslaus etiam, vt referunt annales, munijt & amplificauit Lignicium & Lubenam.

Fridericus Barbarossa conculcatur à Pontifice.

Leubense monasterium accipit uarios Monachos.

Potest igitur existimari, oppida illa multò ante fuisse condita: neque alienum esse à veritate, nomen à veteribus Lygijs esse deductum. Mortuo etiam Conrado Glogouiensi, inferior Silesia peruenit ad Boleslaum. Casimirus Polonicus expleuit vaticinium patris Boleslai: renunciatus est enim ethnarcha Poloniæ. Fuit Princeps beneficus & humanus. Mieslaus senex, cum sese munijsset affinitate Principum Germanorum, molitus est bellum in fratrem: sed nihil impetrauit à generis Germanis. Otto etiam filius ademit illi magnam Poloniæ maioris partem. Sub hoc Principe magna pars Pomeraniæ occupata est à Marchionibus Brandeburgensibus: vnde postea sunt orti Duces Pomeraniæ, subditi Imperio.

Lignicium & Lubena instaurantur.

Conradus primus Glogouiensis moritur.

Pomerania uenit in potestatem Marchionum Brandeburgensium.

Anno 1179. orta est dissensio inter fratres Principes Silesiæ, Boleslaum Procerum & Mieslaum Ratiboriensem, qui, vt credibile est, irascebatur fratri, quod ad se traduxisset Silesiam inferiorem mortuo Conrado. Occupata tunc esse scribitur Vratislauia à Mieslao: verum Casimirus ethnarcha maturè dissidia inter ipsos sedauit: Et Mieslao, vt quiesceret, partem in territorio Cracouiensi attribuit.

Casimirus deinde emendauit statum Reipub: Polonicæ, & constitutis iustis & honestis legibus, sustulit barbaricos mores nobilium, qui rapiebant ex alieno, & sæuiebant in agricolas, & bona sacra. Has leges confirmauit Alexander Pontifex, & egit Polonis gratiam, quod sub Friderico Cæsare, semper ipsum agnouissent pro Papa.

Casimirus Ethnarcha condit leges in Polonia.

Fuerunt deinde varij motus in Polonia: Mieslaus auxilijs Pomeranorum occupauit Poloniam maiorem, superato filio Ottone: Cum quo tamen deinde pacem fecit. Idem Mieslaus à nobilitate Poloniæ minoris, quæ ægre ferebat, à Casimiro coherceri licentiam ipsorum, reuocatur ad gubernationem, sed tamen paulò pòst rursus cessit Casimiro.

Anno deinde 1192. Principes Silesiæ vnà cum Casimiro iuerunt ad bellum Prutenicum, & fœliciter rem gesserunt. Biennio post moritur Casimirus Princeps pius & iustus. Talis fuit gubernatio illius temporis in Polonia, vt similis esset anarchiæ, & sternebatur paulatim via ad irruptiones Tartaricas, quæ gens paulò pòst, sicut accipiter ranam & murem prælliantes inter sese, deglutiuit.

Præteriti

Præteriti ſunt, non ſolum Principes Sileſiæ, qui adhuc erant in odio apud nobilitatem, verum etiam Mieslaus: & hoc fuit poëma Epiſcopi Cracouienſis Fulconis, qui euexit Leſcum Album, filium Boleslai Criſpi, vt ipſe conſilia gubernationis regeret. Secutum eſt igitur ciuile bellum. Mieslaum ſenem iuuabant Sileſij: ſed is, non expectatis auxilijs Sileſiorum, conflixit cum ductoribus Leſci, non procul à Cracouia.

Leſcus Albus oppugnatur à Sileſijs.

In eo prælio vincitur, filius ipſius Boleslaus necatur, ipſe accepit vulnus. Re iam perdita ſuperueniunt Sileſij, quos ducebant Mieslaus Ratiborienſis, & Iaroslaus filius Boleslai proceri, illi inſtaurant prælium & Polonos pellunt. Non tamen longius procedunt, cum viderent ſeſe deſeri à Mieslao ſene & ſuis: ita poſt victoriam Cadmæam vtraq; pars quieſcit.

Cœlibatus ſacerdotum cœpit in Polonia.

Anno 1197. memorabilis mutatio accidit in Eccleſijs harum regionum. Cardinalis enim Capuanus Petrus, miſſus à Pontifice Cæleſtino tertio, venit in Poloniam, & ex mandato Pontificio ſanxit legem cœlibatus inter Sacerdotes in Polonia, diremit multa coniugia, & maritis vxores ademit: quæ tyrannis, non potuit fieri ſine dolore multorum piorum hominum. In Bohemia legatus ille penè fuiſſet diſcerptus. Ita fermè centeſimo anno, poſtquam Hildebrandus Pontifex Germanis iugum cœlibatus impoſuit, coniugia Sacerdotum in Polonia prohibita ſuut. Nec ego de iſto vulnere Eccleſiæ diſputabo longius: ſed cogitetur, quod impuritas illa, quæ hanc prohibitionem ſecuta eſt, fatales mutationes Europæ attraxerit, ſicut ſcriptum eſt: Omnis anima, quæ fecerit abominationes has, delebitur. Neque etiam pij in parte aduerſa ſuis morbis & vitijs blandiri poſſunt.

Boleslaus Procerus oppugnatur à filio Epiſcopo.

Hiſce annis in Sileſia Iaroslaus filius patrem Boleslaum eſt perſecutus. Oderat is nouercam, & accuſabat patrem, quòd æquior eſſet filijs ex ea natis, quàm ipſi: Adiutus igitur à patruo Mileslao, duce Ratiborienſi, ita afflixit patrem, vt cogeretur ipſi cedere Vratislauia. Tandem patri eſt reconciliatus: qui ipſi tribuit territorium Niſſenſe. Iſte Iaroslaus anno 1198. electus eſt in Epiſcopum Vratislauienſem, & odio patris & fratris, patrimonium ſuum Niſſam cum vicinis oppidis Eccleſiæ donauit. Sed propter ingratitudinem erga patrem dedit pœnas. Mortuus eſt anno 1201. 23. Ianuarij, ſepultus Vratislauiæ.

Boleslai Proceri mors & Epitaphium.

Boleslaus Procerus deceſſit eodem anno, 6. Decembris, ſepultus eſt in monaſterio Leubenſi. Dominatus eſt in Sileſia annos 38. Habuit duas vxores, quarum prior fuit mulier Moſcouitica Venceslaua, ex qua ſuſcepit Iaroslaum Epiſcopum, & Boleslaum, qui mortuus eſt adoleſcens: præterea filiam Otiliam. Duxit deinde Adelheidem, quæ fuit ſoror coniugis Conradi Sueui. Ea peperit ipſi Henricum, qui nominatur Barbatus: Conradum, mortuum in adoleſcentia: Iohannem, qui educatus eſt apud auiam, & mortuus in

Boleslai Proceri liberi.

tuus in pueritia, sepelitur in porta, & Adelheidem nuptam Diopoldo Marchioni Morauiæ.

Extinctis autem quatuor filijs ipso viuente, reliquit superstitem vnicum filium, & hæredem Henricum Barbatum. Hic Princeps præstans pietate & virtute, dignus est, vt grata memoria ipsius conseruetur. Fuit enim οἰκιστὴς Silesiæ, quam ornauit legibus & vrbibus. Sepulchro Boleslai sunt inscripti tales versiculi:

Dux Boleslaus honor patriæ, virtute deinceps
Cui par nullus erit per regna Polonica princeps:
Conditur hoc loculo, locus à quo conditus iste
Dæmonis ara prius tua transit in atria Christe.

HENRICVS BARBATVS PRINceps Silesiæ, postea etiam Poloniæ ethnarcha.

MOrtuo patre adeptus est vniuersam Silesiam, excepta illa ora, quæ attingit Poloniam & Morauiam. Nam eam tenebant filij Mieslai. Coniugem habuit, fœminam sanctitate & bonitate vitæ præstantem, Heduigin, filiam ducis Meraniæ Carinthiæ & Istriæ. Soror Heduigis fuit Gerdrudis nupta Regi Hungariæ Andreæ, quæ peperit Elizabetham Thuringiacam: & præterea Belam, qui patri in regno successit, ex quo nata est Cunegundis, vxor Boleslai Pudici in Polonia: & ita in vna familia tres fœminæ, Heduigis, Elizabetha & Cunegundis, sunt inter sanctos numeratæ. Sed de stirpe hac postea plura dicemus. B. Heduigis Parentela

Henricus exemplo patris studuit patriæ addere culturam: ad quam rem assiduè ipsi fuit hortatrix Heduigis coniunx, quæ, cùm esset orta ex nobili stirpe Germanica, passim magnæ familiæ ex Germania in hanc regionem commigrarunt. Anno 1203. cœpit ædificare celebre collegium virginum, Trebnicij. Laboratum est in hac ædificatione totos annos sedecim: ordo est Cisterciensis. Monasterium conditum est sub honore D. Bartholemæi, & virgines huc translatæ sunt ex cœnobio Bambergensi, vbi frater Heduigis erat Episcopus. *Trebnicense monasterium extruitur.*

Locus iste electus est ex voto Principis, qui ibi periculosè cum equo in voraginem cœnosam fuerat collapsus. Nomen dicunt esse factum ex euentu. Nam cum Princeps structura iam perfecta interrogaret virgines, ecquid peterent amplius: nullius rei sese virgines responderunt egere, subiecit Princeps: Nominetur igitur Trebniz, id est, nullius rei egens. Attributi sunt Monasterio huic reditus pro alendis mille hominibus ex bonis dotalicijs S. Heduigis: & dicuntur insumta in ædificationem, & alios vsus, 40000. Ioachimicorum, vt nunc numeramus, quæ summa tunc grandis fuit. *Trebnicensis cœnobij appellatio.*

Toto

Toto tempore ædificationis homines malefici, damnati ad mortem, missi sunt huc ex tota Prouincia, vt labore scelera sua expiarent. Interea dum Princeps & Domina occupati sunt in ornanda sua Prouincia, graues calamitates domesticæ eos oppresserunt.

Gerdrudis Reginæ Hungaricæ interitus.

Anno enim 1213. in Hungaria Gerdrudis Regina, soror S. Heduigis, miserabiliter à Barone quodam Hungarico interfecta est. Accidit hoc 28. Septembris: & sunt de ea cæde dissimiles narrationes. Aliqui enim scribunt, fratrem Reginæ, qui sibi sumebat multum licentiæ, stuprasse illius Baronis coniugem, & ad hoc scelus habuisse adiutricem sororem Reginam. Aliqui autem narrant, Hungaros struxisse insidias vitæ Regis & Reginæ, quòd putaretur nimium euehere Germanos, præteritis Hungaris.

Calix ministerialis in Ecclesia Vratislauiensi.

Illa Gerdrudis Ecclesiæ Vratislauiensi donauit auream coronam, qua ipsa fuerat ornata: eam collegium conflauit, & fieri inde curauit calicem, ad usus sacros, ex quo populus sanguinem Christi hauriebat in sancta cœna, quales passim in Germania ante ætatem synodi Constantiensis in vsu fuerunt, & sunt illa ætate nominati ministeriales. Eodem anno exarsit luctuosum bellum ciuile inter filios Henrici Barbati, Conradum & Henricum.

Susceperat quidem ex coniuge Heduige tres filios, Boleslaum, Conradum & Henricum. Illis, cum essent adolescentes, pater, qui hortante coniuge Heduige ad exercitia pietatis sese conferebat, distribuerat Prouincias, vt ipso viuente assuefierent ad officia gubernationis.

Boleslaum collocauerat in extremam oram Silesiæ inferioris, in ditionem Libusensem, quæ longè excurrebat in eam partem, quæ nunc est Marchia, & Lusatia inferior. Sed Boleslaus Princeps prodigus & negligens, magnam partem oræ illius Marchioni Brandeburgensi in perpetuum vendidit, & ipse paulò post cœlebs descessit, vt quidem Duglossus retulit. Conrado, qui patri carior erat, attribuerat aliquam partem Silesiæ inferioris, Crosnam, Saganum, & Lusatiam superiorem: illicꝫ nupserat filia ducis Saxoniæ. Reliquam autem Silesiam assignabat Henrico, quem diligebat mater. Conradus erat ingenio turbulento, & oderat nobilitatem Germanicam, quæ erat apud fratrem & matrem, denunciauit fratri bellum, quod in hæreditate ab ipso esset defraudatus.

Henrici Barbati filij excitant ciuile bellum.

Augebant autem ipsi animum auxilia Polonorum, cum quibus sese solebat coniungere. Parentes cum magna sollicitudine & lacrymis conati sunt eum placare: sed cum viderent eum incitari suis furijs, pater secessit Glogouiam, mater vero Nimpsecum. Fratres collectis copijs præliati sunt inter Lignicium & Goltpergam ad pagum, qui hodie etiam nominatur Ecclesia Russa. Ibi, post dimica-

dimicationem atrocem, victoria mansit penes Henricum, cum Germanorum esset virtus in ea pugna eximia.

Conradus, amisso exercitu, fugit Glogouiam, vt pater ipsum contra fratrem tueretur. Ibi, cum post paucos dies in syluas Bythomienses ad venationes esset profectus, memorabili Dei iudicio, punientis inobedientiam liberorum, propè pagum Tarnau ex equo prolapsus est, & ceruicibus fractis occubuit. Cadauer relatum est Trebnicium, & ibi à sorore Agnete, quæ fratrem tenerrimè amabat, sepultum est. Mater Heduigis dicitur præuidisse ipsius interitum. Hoc vulnere domestico accepto, Henricus Barbatus ipse cœpit rursus onera gubernationis subire. *Conradus filius Henrici Barbati extinguitur lapsu.*

Anno 1217. Henricus Princeps sapiens, & æstimator prudens virium Polonicarum, quæ in illa Principum multitudine, & discordia erant imbecilles, Conrado Principi Masouiensi, qui valdè premebatur bello Prutenico, autor fuit, vt accerseret ordinem equestrem Teutonicorum, qui se nominant Marianos. Is ante annos viginti septem in Palæstina cœperat, cum adhuc Hierosolyma expugnata à Godefrido Bilioneo in potestate Christianorum esset, & latè iam in Germaniam erat propagatus, fauente ipsis Friderico secundo Cæsare.

Profitebantur studium amplificandi religionem Christianam, & propagandi limites Imperij. Quibus in rebus multos annos vtiliter Europæ seruierunt. Consilia autem Prutenica, primum vndecimo anno post, euentum suum acceperunt, Polonis iam tum ab istis vicinis sibi metuentibus.

Memorabilis etiam est hic annus propter tyrannidem Archiepiscopi Gnesnensis, qui primùm hoc tempore multis sacerdotibus vxores, quas etiam post edictum Pontificium, editum ante annos viginti, retinebant, eripuit, & coëgit eos abiurare coniugium. Adeo recens est ille impurus cœlibatus in his Prouincijs. *Cœlibatus Sacerdotum denuo stabilitur.*

Anno 1221. & triennio proximò post dicitur in omnibus his regionibus sæuisse fames & pestilentia atrocissima. Eodem tempore quidam Nicolaus, homo nobilis, qui fuit Canonicus Vratislauiensis & Cancellarius Henrici Barbati, imitatus pietatem sui Principis, & multorum aliorum, qui tunc quasi certabant inter sese in condendis Monasterijs, prædia sua, quæ habebat ditissima, legauit ad cultum diuinum, & extruxit cœnobium amplum, quod de nomine sui Principis appellauit Henrichouium. Tandem cum sibi nondum satisfaceret, ipse etiam religionem illam, quæ est Cisterciensium, ingressus est. Annotarunt alij, istum Nicolaum quarto anno post in vita sua sacerdotali non vero monastica, emigrasse, sed in talibus non est res magni momenti ἀνεμώλια βάζειν. *Monasterium Henrichouiense erigitur.*

Anno etiam 1220. tres nobiles fratres Comites de Virbna, Stephanus, Andreas & Franciscus erexerunt locuples Monasterium

Virbnenses domini condunt monasterium Suidniciæ.

rium Suidniciæ, quod nominatum est S. Mariæ. Hæc familia deinde aliqua ex parte migrauit in Poloniam maiorem, quæ tunc etiam parebat Principibus Silesiæ: & sunt inde hodie superstites nobiles Domini de Risina, quorum domicilium non procul abest à Fraunstadio, viri præstantes virtute & humanitate.

Anno 1222. vniuersa Polonia & Silesia, indicta magna expeditione, fecit periculum, an possent Prutenos perdomare: repressi sunt illi quidem, sed vinci non potuerunt. Frustra etiam euocati sunt milites Liuonienses: nam & illi robori huius gentis, quod fuit eximium, & non indignum origine Romana, fuerunt impares.

Anno 1225. penè erupisset bellum ciuile inter Silesiam & Poloniam, sed illud tamen adhuc in herba sublatum est. Lescus albus retinuerat dignitatem Ethnarchiæ, & cum ea ditionem Cracouiensem. Is, quamuis fuit Princeps modestus & bonus: tamen non potuit vitare offensiones aliquorum, & accusabatur, quod in quosdam nobiles fuisset asperior. Ideo pars aduersa accersebat Henricum Silesium, cui alioqui ea dignitas tanquam Principi natu maximo deberetur.

Henricus Barbatus parcit publicæ tranquillitati.

Henricum Principem iustum & pium, non mouit alia causa, quàm vtilitas Reipublicæ, cui inter illos motus bellicos, & metum Tartarorum, qui iam tunc deuictis Moschis, incumbebant Poloniæ, opus esset Principe potenti, & armato excellenti autoritate, qui posset opponi Prutenis, Tartaris & alijs barbaris gentibus. Ideo, quamuis multum dissuadente S. Heduige, passus est se pertrahi in hanc sententiam, & collecto exercitu profectus est in Poloniam occupaturus Cracouiam. Verum, cum animaduerteret, Lescum carum esse Episcopis, & multis honestis hominibus, abiectis armis cum ipso citò transegit, & Cracouiam ingressus, à Lesco amicè habitus, domum redijt.

Henricus Barbatus diuinitus tegitur.

Tanta enim fuit virtus huius Principis, vt pietatem, etiam optimis occasionibus amplificandæ suæ potentiæ anteferret. Biennio post accidit casus plane tragicus in Polonia. Miserat in Pomeraniam gubernatorem Lescus Suantopultum, is, florens opibus & gratia populari, volebat se nominari Principem Pomeraniæ: Et iuuabat eum Vladislaus Dux Poloniæ maioris, gener ipsius. Lescus, re deliberata cum Henrico Silesio, quem amabat vt patrem, statuit eum publico conuentu Principum Poloniæ, tanquam seditiosum, opprimere sine armis, cum magna esset potentia Suantopulti.

Indicitur igitur conuentus totius regni, in villa quadam Poloniæ Maioris, Gausana, & vocatur eò Suantopultus: sed ipse iam præmonitus de suo periculo, vicissim struebat insidias vitæ Principum omnium, vt deleta stirpe regia, dominatum totius regni inuaderet. Atque ita decimoquarto die Nouemb: adiutus à genero, Princi-

Principes, Lescum & Henricum, qui tunc balneum ingressi erant, cum armatis adoritur.

Lescus, hortantibus & subleuantibus eum suis in equum nudus exilijt & fugit: sed Suantopultus eum tanquam verum hostem persequens, quamuis acerrimè sese defendentem, obtruncauit. Interea Henrico, qui ex ætate iam grauis erat, & ad fugam ineptus, immissi sunt percussores in balneum: Quo iam ex vulneribus collapso, obiecit sese gladijs hostium quidam Germanus peregrinus de Visenburg, qui transfixus gladio, demum sese proiecit in Henricum: Ibi sicarij, cum vtrumque exanimem putarent, discesserunt. Henricus autem se colligens, clam lectica Vratislauiam delatus est, & posteritatem Visenburgij ad magnas opes & honores euexit.

Ita diuinitus bonus iste Princeps, ex media morte retractus & seruatus est, virtute sui ministri: sicut Alexander à Clyto ad Granicum: & recens ad Pestum Hungariæ à viro nobili Princeps Mauritius. Suantopultus, cum Princeps distineretur alijs bellis multis, possessionem Pomeraniæ retinuit.

Henricus Barbatus renunciatur ethnarcha Poloniæ.

Vidua Lesci, mater Boleslai Pudici, & nobilitas Cracouiensis accersiuit Henricum Barbatum, vt tutorio nomine Rempub: & ditionem Craçouiensem administraret. Leuirum Conradum Ducem Masouiæ, vidua propter crudelitatem oderat, sicut & reliquus populus: & cum Henricus floreret opinione pietatis, & potens esset, sperabant eius gubernationem vtiliorem futuram Reipub. penè perditæ ex ignauia superiorum Principum, quàm Conradi. Etsi hoc ægrè tulit Conradus, tamen prius sese munijt contra Prutenos.

Cruciferorum ordo migrat ad Borussos.

Roma igitur vocatur ordo Teutonicus equitum, qui paulò ante Asia à Saracenis pulsi erant. Profectus est eò cum equitibus ordinis Henricus de Salza magister, ille cum Principe Masouio certis rationibus transegit, de quibus adhuc hodie disceptatur. Hoc tamen constat, illis fuisse attributum agrum Culmensem, Prussiæ vicinum, ea conditione, vt essent murus Poloniæ ab ea parte contra irruptiones Prutenorum, qui erant hostes acerbissimi Polonorum, eosque sine intermissione fatigabant. Neque dubium est, Polonos in tanto metu, & cum inter domestica dissidia nihil opis à gente sua expectarent, valde fuisse liberales, præsertim in donanda tota Prussia, quam bonos illos Germanos prius sanguine suo emere oportebat.

Confirmauit hæc pacta Pontifex Romanus Gregorius Nonus, & præterea Fridericus Secundus, in cuius diplomate refertur, agrum Culmensem, & oram quandam inter Prussiam & nouam Marchiam, & quicquid à Prutenis caperent deinceps, ipsis donatum esse. Neque dubium est, contra officium fieri, quod Fridericus Cæsar iustus & bonus accusatur, quasi suo diplomate confirmauerit falsa

rit falsa, non expressa in pactis, cum ista gesta sint ex consensu vtriusque partis. Sed hæc longiori disputatione examinare non est necesse.

Conradus, cum Germano milite limites suos versus Prussiam muniisset, moto bello conatus est Henricum depellere ex Ducatu Cracouiensi, quem erectis multis munitionibus firmauerat: Sed Conradus bis acie victus, & amisso filio, domum rediit.

Henricus Barbatus capitur & dimittitur.

Hyeme eadem proditione, vt scribit Duglossus, quorundam nobilium, Henricus in Polonia minori, in templo astans ad missam, à Conrado oppressus, & in Masouiam abductus est. Henricus filius, qui nominabatur Pius, motus calamitate patris, subito quas potuit collegit copias, liberaturus patrem. Sed S. Heduigis, cui ab initio consilia mariti, implicantis se rebus Polonicis, displicuerant, anteuertens expeditionem filij, ipsa in Masouiam ad Conradum profecta est, eumq; precibus, & lacrymis exorauit, vt ad pacem se flecti pateretur. Conradus motus fœminæ sanctitate amicè cum Henrico marito transegit. Renunciauit Henricus iuri suo in Ducatu Cracouiensi, etiam præstito iuramento: & vt firmior esset pax, duæ Neptes S. Heduigis ex filio Henrico, quas ipsi peperat Anna filia Ottocari Regis Bohemiæ, duobus filijs Conradi sunt promissæ.

Heduigis sedat ciuilia bella.

Ita sancta hæc fœmina imitata exemplum Sapientis Abigael, sedato intestino bello, & pace his regionibus reddita, maritum suum ex carcere domum reduxit. Eodem anno Elizabetha Thuringiaca, neptis S. Heduigis, relata est inter Sanctos. Conradus propter sæuitiam in magno apud omnes erat odio: & Pontifex Romanus noua inflammabat bella, absoluit Henricum Barbatum à iuramento, iussitque eum eijcere Conradum. Recruduit igitur bellum inter cognatos Principes, quod primum sedatum est anno 1236.

Elizabetha Thuringica refertur in catalogum Sanctorum.

Henricus Barbatus occupat Poloniam maiorem.

Interea anno 1233. cum in Polonia maiori superstes esset vnicus Princeps Vladislaus, Sputator dictus, qui superioribus annis fuerat adiutor Suantopulti in opprimendis Principibus, Henricus memor veterum iniuriarum, & vt præsidio esset nobilitati in Polonia maiori, quam crudeliter spoliabat Vladislaus, multum dehortante ipsum coniuge Heduige, exercitum duxit in Poloniam maiorem, eamque fermè totam in suam redegit potestatem. Vladislaus fugit ad Socerum in Pomeraniam.

Henrici Barbati nepotes ex sorore.

Henricus Poloniæ maiori præfecit Brunonem Nepotem suum ex Adelheide sorore, filium Diopoldi Marchionis Morauiæ. Nam hunc Diopoldum Bohemiæ Rex Ottocarus ex Prouincia sua eiecerat: vxor vero cum quatuor filijs ad Henricum fratrem fugerat. Ex quibus tres in Silesia perierunt, quartus mortuus est

in Col-

in Collegio Magdeburgensi. Ab hoc tempore ad mortem vsque Henricus habuit titulum Ducis totius Silesiæ, maioris & minoris Poloniæ.

Henrici Barbati titulus.

Anno 1236. fuerunt nuptiæ inter Constantiam filiam Henrici Pij, & Casimirum filium Conradi Masouiensis. Eodem tempore Vladislaus Sputator, auxilijs Pomeranorũ adiutus, deprædatus est Poloniam maiorem, & Brunonem Nepotem Henrici Barbati, Præfectum Poloniæ maioris, per proditionem trucidauit. Scriptores Poloni opinantur, ipsi accidisse hanc calamitatem, quod vexaret Episcopum Posnaniensem, quem etiam aliquot diescaptiuum tenuit.

Anno 1237. fuerunt nuptiæ Vratislauiæ inter Boleslaum filium Conradi Masouiensis, & Gerdrudim filiam Henrici Pij. Heduigis, etsi erat in vicinia, tamen in vrbem non accessit. Henricus Barbatus, cum esset Ethnarcha Poloniæ, multa in moribus & legibus barbaricis Polonorum emendauit: & Rempub: honestius constituit.

Henricus Barbatus constituit Rempub.

Anno vero 1238. cum ad componendas res Silesiæ inferioris proficisceretur Crosnam, in itinere cœpit languere, & pauló pôst 19. Martij Crosnæ in pia confessione decessit, Princeps sapiens, pius, iustus, & verè patriæ nostræ pater. Etsi autem non est annotatum, quot annos vixerit, tamen colligere possum, eum non procul abfuisse ab anno ætatis septuagesimo, quem pater Boleslaus excesserat. Heduigis maritum ardentissimè dilexerat, tamen quodam prætextu religionis illius ætatis fascinata, eum deserebat, & totos annos triginta maritus ex voto, quod præsente Episcopo fecerant, eam non attigit, à quo tempore Henricus, vultu etiam pietatem præ se ferens, comam & barbam aluit, vnde cognomen Barbati accepit. Heduigis etiam maritum Principem non alloquebatur, nisi quando pro calamitosis erat deprecatrix: vbi tamen testes aliquos semper adhibebat.

Henricus Barbatus moritur.

Heduigis torua pietas.

Cum ipsi esset nunciatus morbus Principis, non accessit eum, neque in funere eum fleuit: sed cum ex immiti studio pietatis, præsertim in senecta, animus eius quasi obriguisset, disputauit, impium esse, significatione luctus diuinæ voluntati velle aduersari. Sepultus est Henricus in monasterio Trebnicensi. Hunc Principem Heroicum Deus excitauerat, vt in hac nostra Silesia, pulsa barbarie, pietatem & humanitatem plantaret.

Anno 1232. decessit Laurentius Episcopus Vratislauiensis, vir magni ingenij & industriæ. Scribitur morbum contraxisse in pago Preichau ex nimio & assiduo odore rosarum, qui fortassis illi catharrum & febrim conciliauerat. Tanta autem tunc fuit ambitio Episcoporum: vt, cum Laurentius in publico consessu nollet cedere Iuoni Cracouiensi, Iuo ipse Romam profectus sit, vt impetraret diploma à Pontifice, quò sua Ecclesia Vratislauiensi & reliquis præferretur.

Laurentius Episcopus contraxit letalem morbum ex odore rosarum.

HENRICVS SECVNDVS PIVS, *Silesiæ & Poloniæ maioris Princeps.*

MOrtuo patre, primo anno pacauit Poloniam maiorem, quæ turbata erat armis Vladislai: Redegit Gnesnam in suam potestatem, nec multò post Vladislaus ex mœrore animi, propter amissum patrimonium, in Pomerania obijt. Cadauer tamen Posnaniam, permittente hoc Henrico, delatum est, ibiq́ue sepultum. Reliquit superstites duos filios Boleslaum & Primislaum: illis vt patrimonium filius redderet, Heduigis mater valde instabat, sed nihil profecit. Retinuerunt igitur tantùm exiguam appendicem Poloniæ maioris versus Masouiam.

Mieslaus Masouiensis discerpitur à muribus.

Hoc tempore aiunt in Masouia memorabile exemplum diuini iudicij ostensum esse, in Mieslao filio Conradi Ducis Masouiensis, qui, cum expilaret suos, & illorum bona per vim abriperet, in conuiuio, quod ex spolijs miserorum apparauerat, concerptus & consumtus esse dicitur à gliribus & muribus. Ita antiquitas non frustra dixit: Malum virum vel mus mordeat.

Boleslaus Pudicus ducit uxorem Cunegundam.

Boleslaum Princeps Cracouiensis, qui sustinebat titulum Ethnarchæ, etsi in nulla apud alios Principes erat autoritate, vt sese muniret contra Conradum Masouiensem, duxit filiam Regis Hungarici Belæ Cunigundim, cuius Auia paterna fuerat Gerdrudis soror S. Heduigis. Accepit dotem luculentam, & ipsi coniuges, præstantes forma & ætate, mirabili illius seculi superstitione, vt imitarentur exemplum Henrici Barbati & S. Heduigis, perpetuam fouerunt continentiam, & à consuetudine coniugali prorsus abstinuerunt. Inde Princeps ipse appellatus est Boleslaus Pudicus: ac Cunigundis præcipuam laudem sanctimoniæ habuit.

HISTORIA TARTARICA.

IN Propheta admodum tristis querela de dissipatione gentis Israëliticæ recitatur: Iniquitates nostræ, sicut venti dissipauerunt nos. Ait Propheta, propter idola, & scelera, decem tribus Israël sedibus suis auulsas, in longinquas & barbaras regiones disiectas esse, perinde sicut vehementes ventorum turbines cumulum palearum, magno impetu sublatum in auras, solent dispergere, ita vt nunquam illæ quisquiliæ possint recolligi aut coaceruari: ita in pœnis publicis, vbi sese nouæ & barbaræ gentes infundunt, totæ familiæ abripiuntur, parentes à complexu liberorum, vxores à maritis

maritis auelluntur, & in diuersas plagas barbarici orbis ad seruitutem, ipsa morte tristiorem, abducuntur: vt plerumque in toto vitæ spacio miseri homines de suis dulcissimis corporibus, parentibus vel liberis nihil penitus resciscant.

Talia nunc accidunt in vicina nobis Pannonia, vbi grassatur crudelitas latronum Turcicorum: Et talis ante annos trecentos & viginti octo, fuit facies publici & priuati status in tota Polonia, & in maxima parte nostræ Silesiæ, quando rabies Scythica patriam nostram laniena horribili compleuit, & innumerabilem hominum turbam aut trucidauit, aut in rigidissima antra Arctoa, ad sua plaustra barbarica abreptam, auexit.

In hæc igitur tam luctuosa spectacula vbi intuemur, expauescamus de iræ Dei aduersus scelera hominum magnitudine, & seriam cogitationem de emendatione vitæ nostræ instituamus, memores illius tristissimæ comminationis Christi: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes ita peribitis. *Fatalium pœnarum imago.*

Imminent nobis ex vicinia gentes immani rabie nostrum cruorem sitientes, Turcica, Tartarica & Moscouitica: & qualia sint repagula, quæ humana industria in hoc animorum nostrorum torpore, & publica segnicie atque discordia, illis obijcit, est in conspectu. Precemur igitur Filium Dei, qui est magnus Michaël, stans in excubijs pro filijs sui populi, vt ipse à nobis arceat barbaricas vastationes, nec sinat hanc terram, vt Propheta minatur, anathemate percuti. Nunc recito historiam verè tragicam.

Anno 1140. dicuntur magna agmina Tartarorum erupisse ex vltimis limitibus Arctois in Græciam, sed tunc sunt reiecti ab Imperatore Græco Alexio. Cesserunt igitur rursus ad paludem Mæotidem, & Russiam vel Moscouiam inuaserunt. Post annorum verò aliquot continua bella, Moschi victi sunt à Tartaris, & magna pars Russiæ est facta Scythis vectigalis. *Tartarorum excursiones.* *Tartari uincunt & domant Moschos.*

Tanta autem fuit tyrannis seruitutis Tartaricæ, vt Principes Moscouitici, qui alioqui potentia & opibus antecelluerunt, etiam plebeio nuncio Regis Tartarici, petituro tributum, pedibus, ipsi sedenti in equo obuiam prodirent, poculum lactis equini, quod gens illa habet in delitijs, porrigerent, & guttas lactis, quæ Scytha potante in iubas equi excidebant, ore lamberent. Legato recitaturo literas sui Principis substernebant preciosam vestem: ex pellibus Sabellinis, vt nominant, & ipse, cum tota nobilitate insidens genibus, mandata Tyranni auscultabat. Hoc tam turpe iugum primus Iohannes Moschus, sub annum Christi 1479. excussit, *Tartari crudeliter imperant Moschis.* *Tartari dominati sunt in Moscouia annos 300.*

cuſſit, cum Tartari dominati eſſent in Moſcouia annos fermè trecentos.

Tartarorum irruptiones in Poloniam.

Anno 1240. Tartari, progreſſi ex Moſcouia, depopulati ſunt Poloniam ad ripam Viſtulæ vſque, abducta magna præda hominum & aliarum rerum. Eadem hyeme denuò reuerſi ſunt, & Viſtula amne glacie concreto, ferme ad ipſam vſq; Cracouiam nemine prohibente vagati ſunt, rapinis & cædibus omnia complentes.

Boleslai Pudici imbecillitas.

Sedebat Boleslaus Pudicus, Princeps iuuenis & imbecillis, Cracouiæ ſpectator incendiorum & direptionis Prouinciæ ſuæ, & cum inter Principes Polonos nulla eſſet coniunctio, nihil poterat rebus ſuis afferri opis. Vtebatur vero remedijs valde peruerſis: cumulabat miſſas, inuocationes hominum mortuorum, cultus ſtatuarum: cum iſta fatales illas pœnas attraxiſſent.

Tartarorum irruptiones ſæuiſsima.

Anno vero 1241. quaſi tota gens Scythica, ex ſuis ſedibus proſiliens, locuſtarum inſtar, regiones Europæas inuaſit: &, cum duplex collegiſſent agmen: Alterum, Ducibus Batto & Caidano, vt quidem veriſſimæ hiſtoriæ teſtantur, in Hungariam, quam propter ſoli bonitatem ſemper appetiuerunt alienæ gentes, irrupit: eamque, Bella Rege pulſo, totum triennium crudelem in modum vaſtauit: Alterum verò, duce Peta, inuaſit Poloniam, & primum quidem, quaſi antecurſores emiſit ſub initium Quadrageſimæ, qui ingentem turbam hominum vtriuſque ſexus, vinctam loris abripiebat.

Tartari uaſtant Pannoniam.

Tartari uincunt Polonos.

Hunc globum, qui nondum erat maximus, adorti ſunt aliquot fortes viri Poloni, collectis copijs non magnis ex nobilitate & populo, qui, etſi acerrimè dimicarunt, & magnam ſtragem hoſtium ediderunt: tamen tandem ſuperati multitudine, ceſſerunt. Interea Tartaris ſuperuenit nouus exercitus, qui dicitur expleuiſſe numerum 5000000 hominum. Iſte diuiſit ſeſe in duo agmina, quorum alterum ad vaſtandam Maſouiam miſſum eſt: alterum rectà petijt Cracouiam.

Tartarorum crudelitas.

In eo publico metu, etſi deerat idoneus rector, tamen præfecti regni, moti ſpectaculis nimis miſerabilibus, cum non modo pagi & vrbes ab omnibus partibus arderent, verum etiam contaminarentur templa, rideretur religio Chriſtiana, & miſeri homines nobiles & ignobiles aut paſſim mactarentur, excruciati omnibus tormentis, aut vincti pecudum more raptarentur, contraxerunt quos potuerunt milites, & corpora ſua furori Tartarico obiecerunt.

Tartari rurſus uincunt Polonos.

Pugnatum eſt non procul à Cracouia acerrimè 18. Martij: ſed Poloni rurſus victi multitudine, amiſſa præcipua nobilitate gentis, fugientes ſeſe abdiderunt in ſyluas. Boleslaus Princeps in

Carpa-

Carpatum montem fugit, & ibi cum coniuge sua delituit. Cracouia ab omni populo deserta est, quam Tartari spoliatam incenderunt. Neque diu ibi commorati, properarunt in Silesiam, vt Principem Henricum, cuius potentiam metuebant, imparatum opprimerent.

Tartari diripiunt & incendunt Cracouiam.

Ripas Viadri ad Ratiboriam præsidio munierat Mieslaus Dux Ratiboriensium, is Tartaros, qui primi flumen ingressi fuerant, fortiter repulit multis interfectis: Sed deinde, conspecta tanta multitudine, expauit, & discedens cum suis, recepit sese ad Henricum. Inde Vratislauiam delati sunt, sperantes ex ea vrbe, quam esse caput in Silesia didicerant, vberem prædam. Sed cum vrbs ea ætate nondum valeret robore militari, & parum esset munita, ciues res suas in arcem comportauerant, ipsi vero discesserant, præsiderarij deinde tecta, ne ijs frueretur hostis, inflammauerant.

Tartari, decepti sua spe, instituunt terribilem oppugnationem arcis: sed manifestè ibi conspecta est præsentia Dei, defendentis aliquas Ecclesiæ reliquias. Tartari enim territi sunt flammis ex cœlo cadentibus, & latè inter ordines ipsorum discursantibus: & ita precibus piorum ab arce, sicut olim Attila ab vrbe Aurelia in Gallia fulguribus & tonitru, reiecti sunt.

Tartari frustra oppugnãt arcem Vratislauiensem.

Proximo die post Dominicam Paschæ coniunxit sese cum illis alterum agmen, quod Masouiam vastauerat, atq; simul recta Lignicium contendunt. Compleuerat fama de irruptione Scytharum vniuersam Germaniam, & ingens erat omnium metus: sed cum Imperium tunc certo careret gubernatore, & machinationibus Pontificum omnia essent distracta & pessundata, non fuit ea alacritas nostræ gentis in arcendis Scythis, quale olim fuerat robur animorum sub Ottone primo, qui Hunnos trucidauerat.

Contraxerat tamen Henricus exercitum triginta millium hominum, quod vni Principi etiam hac ætate, vbi istæ regiones longè magis sunt populosæ, factu foret difficile. S. Heduigis in illo tumultu bellico, cum virginibus & nuru Anna, coniuge Principis, recipit sese in oppidum Crosnam: abiens autem, etsi sese præsagire mortem filij diceret: tamen Henricum complexa, hortata est, vt fortiter sese immani hosti pro Ecclesia & Republica Christiana opponeret, & aut speciosam victoriam de hoste reportaret, aut, si Deo ita videretur, honesta morte occumberet.

Henricus Pius opponit se Tartaris.

Heduigis filio Henrico Pio ualedicit.

Ipsi Henrico egredienti Lignicio infaustum omen accidit. Tegula enim ex templo diuæ Mariæ delapsa fermè caput ipsi fregisset: processit autem in campum, qui Volstadia dicitur, ibiq; hostem expectauit.

Henricus Pius pene opprimitur ruina.

Volstadia locus prælij cum Tartaris.

Exercitum suum distinxerat in quinque agmina, motus clade Polonorum, quos recentes copiæ Tartarorum in media victoria oppresserant. Primum agmen constabat ex militibus voluntarijs, qui pro eius ætatis more ex Germania hinc inde collecti erant, & signati cruce, testabantur, sese paratos esse subire mortem pro defensione Ecclesiæ Christi: His adiunxerat metallicos fossores, accitos Goltperga, vbi tunc erant locupletes venæ. Ductor huius agminis erat Boleslaus exul, filius Diepoldi Marchionis Morauiæ, amitinus Henrici.

Henricus Pius instruit acies.

In secundo erant Poloni ex maiori & minori Polonia vocati, quibus præerat Sulislaus. In tertio erat Mieslaus Dux Ratiboriensis cum suis copijs: is tamen iussus est in pugna sese cum secundo agmine coniungere. Quartum tenebat Pompo Magister Prussiæ cum militibus sui ordinis, qui itidem, vt viri fortes, ad arcendos barbaros accurrerant. Vltimo loco constiterat ipse Princeps cum robore exercitus, qui ex Silesijs, Polonis & militibus Germanis stipendio conductis constabat. Totidem acies Tartari instruxerant: sed ita, vt quælibet longè vniuersum exercitum Henrici superaret.

Henricus Pius confligit cum Tartaris.

Commissum est prælium die nono Aprilis, & inchoauit pugnam acies signatorum cruce, & metallicorum: nam hoc postulauerant à Principe. Illi primum agmen Tartaricum repulerunt: sed cum incautè sinerent sese à reliquo exercitu longius auelli, multitudine hostium circumdati sunt, & omnes densissimo quasi imbre sagittarum, erant enim penè nudi, obtriti. *Cecidit ibi Marchio* Boleslaus inter primos animose dimicans.

Coniungunt sese euestigio agmina Sulislai & Mieslai, & feruntur in hostem audacter, neque deest successus. Nam cum haberent plures armatos balistis, facilè illi inermes sagittarios pepulerunt & iugularunt: Tartari suis laborantibus submittunt duo agmina, nec tamen Poloni cedunt.

Tartarorum Stratagema.

Ecce autem in medio ardore pugnæ audita est vox horribilis, equitis ignoti, errantis circum latera exercitus, & inclamantis nostros lingua Sclauonica, Fugite, fugite: Ibi Mieslaus cum suis conturbatus, principium fugæ fecit & euasit. Henricus autem affatus Pomponem, eumq́ ad virtutem cohortatus, cum reliquis duobus agminibus Tartaris sese opponit, tantaq́ fuit virtus nostrorum, vt Tartari effusè inciperent fugere.

Interea siue diabolicis præstigijs, siue panico terrore quopiam, sicut verum est illud Taciti: *Primi in omnibus prælijs oculi vincuntur*, nostri sunt turbati. Iactabatur à Scythis vexillum, in quo visum est depictum caput monstrosi hominis, quod voraginem quandam fumorum & halituum teterrimi fœtoris eructabat, barbaros caligine sua occultabat, nostros verò terrore & fœtore enecabat.

Vtrum

Vtrum hæc ita acciderint, non certò affirmo. Gens quidem Scythica semper fuit dedita incantationibus & veneficijs: & ante prælium humanas hostias mactauerant, vt semper cum Magia diabolica, infanticidia sunt coniuncta. Tali igitur spectio acies nostrorum territæ & dissolutæ sunt: & cecidit ibi Pompo Magister ordinis cum multis fortibus viris. Henricus cum paucis suorum in media hostium acie nusquam fugam respectans præliabatur: tandem admonitus à suis cæpit sese recipere.

Tartari Magi & incantatoris.

Cruciferorum Magister interficitur in prælio Tartarico.

Erant ad latus ipsius quatuor tantum viri nobiles, inter quos vnus fuit Clemens Præfectus Glogouiensis, illi omni ope conati sunt Principem eripere, & cum equus ipsius saucius amplius non progrederetur, eum in equum recentem imposuerunt.

Glogouiensis præfectus acriter tuetur suum Principem.

Ex comitibus vero vnus Iohannes anteibat, & ferro Tartaros submouebat: eum cum animosè sequeretur Princeps, & vnum ex Tartaris, qui maximè eum premebat, gladio feriret, brachio sublato ab alio Scytha proximo hasta ad alam traiectus est, & equo excussus. Comites circa Dominum præliantes etiam occisi sunt: Solus Iohannes euasit acceptis duodecim vulneribus, quem cum persequerentur nouem Tartari, ipse nactus in fuga tres alios Christianos, illis fretus conuertit sese, & octo ex illis Tartaris sua manu iugulauit, nonum autem captiuum abduxit. Postea, vt Deo pro tanto beneficio esset gratus, ingressus est religionem monachorum Dominicanorum.

Henricus Pius pro patria occumbit.

Tartari cadaueri Principis caput amputarunt illudq́; hastæ infixum circumtulerunt. Lignicium vrbs incensa est, sed arx valido est munita præsidio, ab eo cum Tartari postulassent deditionem, responsum est, pro vno Principe necato, sese habere plures Dominos adolescentes, quos non essent deserturi.

Lignicium incenditur.

Tartari attenuati tam cruenta victoria, & metuentes arma ex vicina Germania, nihil progressi vlterius, vastata Morauia, ad suum Imperatorem in Hungariam sunt profecti. Tanta verò strages Christianorum edita esse dicitur: vt, cum Tartari post victoriam, singulis cadaueribus singulas auriculas præciderent, nouem grandes sacci expleti esse scribantur.

Tartari reuertuntur in Hungariam.

Tartari magnam multitudinem trucidarunt.

Corpus Henrici ab vxore Anna ex sexto digito sinistri pedis agnitum est, & Vratislauiæ in Templo S. Iacobi sepultum. In loco prælij etiam templum conditum est. Hic fuit exitus Generosi & verè Pij huius Principis, congruens ad vetus dictum: Pro patria decus est magnum profundere vitam: cui tota Germania, quam suo sanguine texit, ne eam etiam, sicut Poloniam, Scythæ percurrerent, debet gratiam.

Henrici Pij sepultura.

Eiu

Etsi enim Princeps ipse mortuus est: tamen ita vires Tartarorum attriuit, vt sibi ipsis diffiderent, & ad suos reuerterentur. Fuit Henrico nupta, vt superius retuli, Anna filia Ottocari primi Bohemiæ Regis. Suscepit ex ea liberos nouem, quatuor filios, & quinque filias. Filij fuerunt Boleslaus Caluus, Henricus Tertius, Vladislaus & Conradus. Ex quibus duo, Vladislaus & Conradus, consilio Auiæ, missi sunt ad studia, Patauium in Italiam Vladislaus, Conradus Lutetiam: & destinati ab ea ad sacra: cum diuisio Silesiæ inter tot Principes videretur inutilis.

Henrici Pij liberi.

Vladislaus Patauij honestè vixit, & beneficentia multorum animos sibi conciliauit. Nam inter reliqua officia, solebat tenuiorum ciuium filias, data dote ex suo, elocare, ne turpi quæstui addicerentur. Is deinde creatus est Archiepiscopus Saltzburgensis, quia propter stirpem maternam carus erat collegio illius loci.

Vladislaus Henrici Pij filius discit Patauij. Vladislaus eligitur in Archiepiscopum Saltzburgensem.

Conrado promittebatur Episcopatus Bambergensis, quem multi ex familia S. Heduigis tenuerant: sed ipse repudiata ea dignitate à fratribus patrimonium repetiuit, vt suo loco dicemus.

BREVIS EXPOSITIO STIRPIS & vitæ Beatæ Heduigis.

NOn laudanda est profanitas illorum, qui aut simulatione religionis, aut barbarie quadam veteres historias hominum, quos Deus excellentibus donis ornauit, negligunt & aspernantur. Sed verè pietas Deo grata est, exempla præsentiæ ipsius in sanctis hominibus intueri, & filio Dei, conseruatori Ecclesiæ, qui perpetuo sibi agmen aliquod ex genere humano excerpit, gratias agere, sicut recte dictum est: Hos ego cum laudo, laus ea tota Dei est.

Sanctorum hominum memoria retinenda est.

Etsi enim posteriorum temporum in Ecclesia non ea est sinceritas, neque is veræ fidei splendor, qui fuit ætate Apostolorum, & paulò pòst, & præter alias superstitiones, quibus deformata est Ecclesia, etiam pernitiosus mos in cultu & adoratione hominum sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, inuectus est: tamen etiam in illa caligine testimonia de Ecclesiæ conseruatione, & de præsentia Spiritus sancti in electis edita sunt.

Nos etiam præcipuo modo debemus gratitudinem Heduigi Silesiæ, quæ olim, non vt domina, sed vt mater patriam nostram amauit, eamq; plantatione religionis, literarum & virtutis excoluit. De vita igitur ipsius breuem habebimus sermonem. Nata fuit Heduigis patre Bertholdo, Duce Meraniæ, Carinthiæ & Istriæ: matre vero Agnete nata ex Marchionibus Austriæ, vt quidem ipsa historia, quæ in templis legitur, perspicuè asseuerat.

Heduigis parentes.

Fuit

Fuit autem familia paterna ex stirpe Arnolphi Imperatoris, nati ex posteritate Caroli Magni, qui anno Christi nongentesimo perijt pthiriasi. Is habuit filium naturalem Rapoldum conditorem stirpis Andechessanæ in Bauaria: vnde postea nati sunt Principes, qui tenuerunt ducatus Istriæ, Carinthiæ & Meraniæ, quam scriptores multi non recte nominant Morauiam.

Ducatus autem Meraniæ tempore Friderici Barbarossæ, & paulò ante, nominabatur Regio illa, quæ olim fuit sedes Nariscorum: & postea dicta est Voitlandia. Extincta enim mascula stirpe Ducum Meraniæ sub Friderico Secundo, ducatus ille à vicinis, cum nullus esset certus Imperator, discerptus est. Partem enim Episcopi Bambergensis, & Vuirtzburgensis: Aliam autem partem Burggrauius Norimbergensis, occuparunt. *Meraniæ ducatus ubi fuerit.*

Genuit ea familia aliquot præstantes viros, inter quos celebratur Otto Cancellarius Henrici Sexti Imperatoris, qui postea factus est Episcopus Bambergensis, & Pomeranos fidem Christi docuit, vnde Pomeranorum Apostolus est vocatus. Inuenio autem annotatum alicubi, Bertholdum patrem Heduigis, à quibusdam ordinibus, mortuo Friderico Barbarossa, propter opes & potentiam vocatum esse ad Imperium contra Philippum Bambergensem. Bertholdus tamen, cum animaduerteret huic, munito studijs principum, sese futurum imparem, volens de suo iure cessit. Non extincta sunt autem odia in filijs erga Philippum, qui deinde anno 1208. Ottoni Vitelspachio Principi Palatino, cui Heduigis filiam Gerdrudem desponderat, adiutores fuerunt, vt Cæsarem interficeret.

Nati sunt Bertholdo quatuor filij: Ecbertus Episcopus Bambergensis: Bertholdus Patriarcha Aquilegiensis: Henricus & Otto Marchiones Istriæ, qui omnes anno 1231. fuerunt in exercitu Friderici ducis Austriæ, cui materna stirpe erant cognati, in bello contra Regem Bohemiæ. Sed cum propter mortem Friderici copiæ dilaberentur, nullus fuit illius expeditionis successus. Ex istis fuit vltimus Otto, qui anno 1248. Plasseburgi interfectus est, & cum eo stirps mascula deleta. *Heduigis fratres & sorores.*

Collocauit idem Bertholdus nuptum filiam Gerdrudem Andreæ Regi Vngariæ, quæ à Barone Vngarico in sua aula, propter adulterij procurationem, vt putabatur, miserabiliter est interfecta. Ex ista Gerdrude nata est Elizabetha, nupta Principi præstanti Ludouico Landgrauio Thuringiæ & Hassiæ, qui profecturus ad bellum Turcicum in Asiam, Brundusij decessit. Ista Elizabetha, fœmina sancta & modesta, à mariti fratre in exilium pulsa est, & Bambergæ ab Episcopo cognato in monasterio nutrita. Ex huius tamen filia Sophia, materna stirps est Landgrauiorum Hassiæ. *Heduigis cognatæ Elizabetha & Cunegunda.*

Ex Bela deinde Rege Vngariæ, filio Gerdrudis, nata est Cunegundis vxor Boleslai pudici, Principis Cracouiensis: quæ etiam opinione sanctitatis celebris est: ita vt singulari fato hæc familia fœminas nobiles ob pietatem produxerit. A teneris verò annis vsque laudata est probitas Heduigis, in qua semper eximia fuit modestia, & ardens ad precationem & exercitia pietatis studium. Promissa est Henrico Barbato anno ætatis duodecimo, eique deinde luculentam attulit dotem, cuius maximam partem maritus Princeps, ab ipsa exoratus, in condendo & locupletando cœnobio virginum Trebnicensi insumsit. In Silesia vere ita vixit, vt fuerit innocentiæ, sanctitatis & mansuetudinis exemplar.

Heduigis adolescentia.

Historia de ipsa ineptè & barbarè scripta, celebrat tantum ipsius opera ceremonialia, & dura exercitia in victu, cultu corporis, in sustinenda inedia, vigilijs & similibus. Etsi autem illa, vbi fiunt fide vera in Christum prælucente, & vbi iusta seruatur mediocritas, suam laudem habent, sicut etiam externa disciplina in renatis pulchrum decus est: tamen in hac pia fœmina alia ornamenta nobiliora fulserunt: neque solum virtutibus Ethnicis, aut gestibus illis externis, tanquam folio ficus, tecta fuit: sed, cum intus in corde ad Deum esset conuersa, & gubernatorem haberet Spiritum sanctum, accendebantur in ipsa virtutes diuinæ, vera lux agnoscens Deum, & vera fides, ad Deum fiducia mediatoris accedens, ardens pietas, dilectio, castitas, beneficentia erga Ecclesiam & Rempublicam, aliæque multæ. Harum virtutum testimonia & documenta in tota vita ipsius lucent.

Heduigis virtutes.

Ipsa non solum apud Principem suum deprecatrix est pro populo, pro afflictis, flectit eum ad clementiam, & iusticiam, verum etiam apud Deum: & sicut pia & modesta Esther, est socia & ducissa communium precationum, ardentibus votis Ecclesiam & Rempublicam Deo commendat: Ita, vt ex assiduo insessu in genibus, etiam grandes & duri calli in genibus ipsius excitati scribantur: Neque dubium est, propter huius sanctæ fœminæ preces, ærumnas publicas esse lenitas, & arma Scythica repressa.

Heduigis ardens pietas.

Fuit deinde suo Principi hortatrix ad propagationem religionis & pietatis in hac gente: Neque suo labori suisque sumtibus pepercit, vt latè per totam prouinciam Ecclesiæ & Scholæ, quæ olim fuerunt in monasterijs, constituerentur. Curauit etiam Silesiam ornari vrbibus, legibus, disciplina & ædificijs: sicut non dubium est, hanc regionem tunc primum culturam accepisse. Accersiuit ex Germania multas familias, qui noui coloni literas & humanitatem simul huc intulerunt.

Heduigis Silesiæ addidit culturam.

Constat verò, non esse opera meliora inter homines, quàm communicationem sapientiæ cœlestis, & honestarum legum in so-

cietate

cietate politica, quæ hæc nostra regio ab ista benefica omnium matre accepit, mores ipsius ita fuerunt placidi, itáq; ab asperitate alieni, vt, sicut Cyrus Xenophontæus, nunquam vehementi ira, etiam in magna rei indignitate, exarsisse legatur.

In vita interiori ita erat amans castitatis, & tanta fuit in rebus aduersis patientia, vt etiam in alteram partem potius deliquerit. Nam, cum sexies fuisset puerpera, tandem maritum magnis precibus eò adduxit, vt consuetudini coniugali renunciaret, ab eáque fermè triginta annos sese abstineret, in morte etiam mariti & filij adeò sese Deo obtemperare ostendebat, vt edere gestus aliquos mœsticiam significantes impium esse duceret. *Heduigis næui.*

Ista quidem, & alia superstitionum labe, ex sordibus ætatis illius fuit aspersa, vt semper in Ecclesia aliàs maior, aliàs minor est lux: Et tunc, fabricata iam monarchia Pontificia, & orbe terrarum vbiq; nouos & monstrosos fœtus monachorum parturiente, tetrum chaos abusuum Ecclesiam contaminauit, quibus contagijs etiam ipsa inquinata est. Scimus autem, monstrata veritate cœlesti, redargui idolatricos cultus superioris ætatis in cultu statuarum & mortuorum hominum, in profanatione sacræ Cœnæ, & alijs. *Heduigis incidit in seculum infœlix.*

Opinio, quæ damnat coniugia, in animis huius & aliarum fœminarum inoleuerat, ex iniqua lege cœlibatus: cùm vita coniugalis, impuritas & contaminatio pietatis esse existimaretur: Neque interea erudirentur homines de mirando consilio Dei, qui naturam hoc modo condidit, & hunc ordinem propagationis in genere humano, circumscriptum certa lege, ex arcana sua sapientia instituit, sicut dicitur: Dixit Deus, non est bonum, hominem esse solum. Neque etiam pijs fœminis ardentibus zelo pietatis proponebantur hæc & similia dicta, commonefacientia de veris exercitijs fidei & dilectionis: Saluatur mulier per filiorum generationem, si manserint in fide & dilectione.

Hos fontes si doctores illius ætatis monstrassent, intelligi potuisset, coniugium esse veram castitatem, &, vt Paulus verecunde loquitur, debitam beneuolentiam inter coniuges Deo non displicere. Nec impium est, in morte parentum, liberorum aut propinquorum esse in mœrore, nec illa stoica ἀστοργία monachorum est laudanda.

Indoluit Christus in morte sui amici Lazari, & Ioseph ostendens signa mœsticiæ propter patris sui decessionem, non resistit voluntati Dei. Quia vtrumq; vult Deus: nos calamitate & morte nostrorum affici, cum ipse στοργὰς naturæ humanæ impresserit: & simul tamen apprehensione verarum consolationum ex Euangelio dolorem moderari. Inter istas maculas tamen, cum nostra domina fundamentum sanæ doctrinæ retineret, & fiducia mediatoris quo- *Heduigis propter stipulas non fuit reiecta à Deo.*

tidiè ardenter remiſſionem peccatorum peteret, non fuit abiecta propter illas ſtipulas, quas ædificio Chriſti indocti doctores aſſuebant.

Et ſunt in omnibus ſanctis næui multi & magni, non tamen contra conſcientiam, & quas illi, cum ſunt admoniti, non pertinaciter defendunt, ſicut oſtendunt exempla Apoſtolorum & multorum aliorum. Ideo dulcis à Paulo eſt monſtrata conſolatio, qui ait: Fundamentum aliud poni non poteſt, præter id quod poſitum eſt quod eſt Chriſtus Ieſus. Dies, inquit Apoſtolus, declarabit, qualis ſit cuiuſque ædificatio, & ille, qui detrimentum patietur, ſaluabitur vt per ignem. In veris enim tentationibus manifeſtum fit piæ menti, non ſubſiſtere ſtipulas commenticiarum opinionum, & ſimul Deus errores etiam in ſanctis, multis triſtibus exemplis punit, ſicut huius ſanctæ fœminæ, tam multæ & graues fuerunt ærumnæ, vt non dubium ſit, eam illa magnitudine calamitatum commonefactam & fractam, non modo fuiſſe modeſtiorem, verum etiam quaſi omnium mundanarum rerum fuiſſe pertæſam.

Heduigis calamitates ingentes.

Vidit enim tragicum exitum ſuæ ſororis Reginæ, qui, quod grauiſſimum eſt, ſcelere fratris & ſuo accerſitus eſſe putabatur. Vidit deinde filiam illius Gerdrudis Elizabetham Thuringiacam, fœminam ſanctam, marito mortuo, miſerabiliter, in exilium proijci, vbi & paulò pòſt mœrore animi contabuit. Conſpiratione præterea fratrum, interfectus eſt Philippus Bambergenſis, Cæſar vtilis Imperio, & quidem ab illo ipſo Ottone, qui futurus erat gener ipſius: Ideo necato illo noluit filiam promittere alteri, ſed eam vna cum cæteris ſororibus in collegium virginum Trebnicenſe incluſit: Paulò pòſt conſpexit dimicare exemplo penè Thebaico, inter ſeſe filios, iugulari multos ciues, & homines innocentes, ipſumqúe deinde filium, terribili exemplo diuinæ vindictæ, ceruices ex equo frangere.

Vulneratus eſt ipſius maritus, optimus Princeps, ex inſidijs lethaliter, abductus deinde in carcerem, vbi ipſa ſuo labore, precibus & lacrymis, eum liberauit & diſſidia pacauit. Tandem poſt mortem ſui Principis fuit ſpectatrix horribilis lanienæ & tyrannidis Scythicæ, quæ fuit grauior etiam, quàm nunc eſt aſperitas Turcica.

In quanto igitur eam dolore fuiſſe credimus, cùm vidit hanc regionem ſtudio ipſius religione & vrbibus excultam, crudelem in modum vaſtari, vri, diripi, & deinde filium Principem præſtantem pietate & virtute, patrem multorum filiorum, ante ſenectam in prælio à Scytis trucidari. Hic tantorum malorum concurſus etiam virile & conſtans cor, potuiſſet frangere: ipſa tamen addicta precationi, & fontibus verarum conſolationum, etſi fuit triſtior & toruior: tamen eam animi retinuit æquabilitatem, vt

Heduigis robur & conſtantia.

verè

verè de ea prædicari poſſit: Tamen per ipſas lucet ærumnas fides. Sed non inſtitui nunc longum panægyricum, Tantum in hac hiſtoria breuem etiam huius Sanctæ fœminæ, quæ fuit huius regionis ſingulare decus, mentionem facere volui.

Heduigis deceßio. Conſumta mœſticia & ærumnis, in pia inuocatione Chriſti deceſſit anno 1243. biennio poſt cladem Lignicenſem, 15. Octobris, cum aliquamdiu decubuiſſet ex torrido, vt apparet, marcore, quem ex curis & genere vitæ aſpero contraxit. *Heduigis apotheoſis.* Anno vigeſimo tertio poſt deceſſionem eius, laborantibus in hac cauſa multis potentibus viris, à Clemente in numerum diuorum relata eſt, & inſtitutæ ſolennes feriæ, cum precatione & cantu valde ſuperſtitioſo. Iuſſi ſunt homines exuuias ipſius inuiſere, eas adorare, & ab ea bona, quorum ſolus Deus dator eſt, petere. Ea nos merito repudiamus, cum ſciamus, nequaquam ornari pios defunctos, vbi deformatur Deus: Sed gratam ipſius memoriam conſeruemus, & Deum oremus, vt ſubinde excitet Principes & dominas pietate & caritate in patriam præſtantes, vt ipſi inter nos perpetuo Eccleſia colligatur, quæ eum agnoſcat & celebret ſine erroribus idolatricis.

Heduigis poſteritas adhuc ſuperſtes. Reliquit beata Heduigis numeroſam poſteritatem, quæ diu in Sileſia eſt dominata, & adhuc hodie ſuperſtites ſunt inclyti Principes Lignicenſes & Bregenſes, nati paterna quidem ſtirpe ex vetuſta familia Regum Poloniæ: materna verò ex poſteritate *Lignicenſium principum laudata nobilitas.* Caroli Magni & Beatæ Heduigis, quæ certe eſt nobilitas eximia, Quos Deus, etſi diadema Regni Poloniæ illis per iuiuriam detractum eſt, ornauit multis præclaris vitæ commodis, &, quod maximum eſt, vera agnitione Filij ſui: ita vt hic etiam exemplum diuinæ illius promiſſionis conſpiciatur: Generationi rectorum benedicetur: quam Poëta Ethnicus acceptam alicubi in poëma ſuum tranſtulit, ἐυσεβέων παίδεσσι τὰ λῷα, δυσσεβέων δ᾽ οὔ.

FILII HENRICI SECVNDI Pij, Sileſiæ Principes.

Henricus Pius. Anna filia regis Bohemiæ.

Henricus Tertius Vratiſlauienſis.	Boleslaus Caluus vel ſæuus Lignicenſis.	Conradus Glogouienſis Saganenſis & Croſſenenſis.	Vladiſlaus Archiepiſcopus Saltzburgenſis, & poſtea gubernator Vratiſlauienſis.

Boleslaus Caluus malus Princeps amittit Poloniam.

GRata erat memoria Henrici Pij apud Polonos, ideo post abitum Tartarorum Boleslaus, Henrici filius, vocatus est ad Ducatum Cracouiensem, & electus in summum Principem, quia Boleslaus pudicus existimabatur perijsse. Receptus est Cracouiæ cum lætitia: sed cito exeruit se ipsius natura: fuit enim μωρόκακος, stupidus, infans & iniustus. Ideo facili negotio eum ex Polonia excussit Conradus Masouiensis: & dum illi litigant, interea Tartari rursus per iuga Carpathi ex Hungaria sese tumultuaria manu effundunt, Cracouiam opprimunt & diripiunt, necatis pluribus hominibus, quàm prius. Nec multo pòst amisit Boleslaus etiam Poloniam maiorem. Nobilitas enim, quæ detestabatur ipsius arrogantiam, reuocauit filios Vladislai exulis, modestos Principes, Primislaum & Boleslaum: Ita nec sapientia, nec fortuna humano consilio ad hæredes potest transmitti.

Tartari rursus uastant Cracouiam.

Auia autem Heduigis hortata est nepotes, vt omitterent Poloniam, Silesiam vero ipsi ornarent & tuerentur diligenter. Sed statim post mortem S. Heduigis Boleslaus Princeps prodigus & iniustus, voluit sibi suam assignari partem in Prouincia, ne cogeretur reuereri matrem & Episcopum Thomam, quem mater colebat & audiebat. Facta est igitur talis diuisio, vt Boleslao, ipso ita eligente, tribueretur Ducatus Vratislauiensis, Lignicensis autem & Glogouiensis ditio relinqueretur Henrico: simul tamen vterque alterum ex fratribus, qui destinati erant ad professiones sacras, haberet in hæreditate consortem: Henricus Vladislaum: Boleslaus, Conradum. Post exiguum tamen temporis interuallum, Boleslaus partem Lignicensem, tanquam meliorem postulauit: & quamuis iniquum petebat, tamen à matre vidua, quæ paci studebat, impetrauit quod voluit.

Fuit hoc anno 1244. Non multò verò post idem Boleslaus, turbata pace, excitauit graue & exitiale bellum in Silesia, quæ nondum sese ex vastationibus Scythicis collegerat. Conradus enim mutata voluntate repudiauit Sacerdotium: quia Auia eum inuitum ad illud addixerat: & quia illa familia non amplius erat grata in Franconia: Reuersus igitur Lutecia hæreditatem suam à fratre Boleslao petebat.

Boleslai Calui furores.

Vladislaus autem, qui creatus erat Archiepiscopus Saltzburgensis, integrum suum patrimonium fratri Henrico reliquit. Ibi Boleslai πλεονεξία fuit intolerabilis. Postulabat enim rursus, vt facta commutatione ducatuum, Henricus migraret Lignicium, & fratrem Conradum placaret, sibi autem Ducatum Vratislauiensem daret integrum. Sed hoc ordines sui dissuadebant & iniusticiam Boleslai detestabantur. Ortum est igitur Ciuile bellum inter fratres diuturnum, & admodum Silesiæ funestum.

Anno

Anno 1245. primum adortus est Henricum fratrem Boleslaus, conuocatis militibus, & prædonibus vndique ex Germania: accurrit Vratislauiam, ea post incendia Scythica adhuc erat exigua & infirma, & quidem formam nouæ vrbis tunc accipiebat. Donata enim fuit iure ciuitatum Germanicarum, abolita barbarie Polonica, ideo ciues passim ex Germania eò confluebant, & nouis tunc etiam mœnibus cingebatur. Inter illas difficultates tamen sustinuit trimestrem obsidionem Boleslai, & eum re infecta abire coëgit.

Vratislauia post uastationes Scythicas instauratur.

Boleslaus Caluus frustra obsidet Vratislauiam.

In reditu autem diripuit & incendit Nouoforum, & templo, ad quod miseri homines cum vxoribus & paruis natis confugerant, vt religione loci sese tuerentur, ad quingentos homines fœdè inflammato exussit. Reuersus domum totam Silesiam latronibus compleuit, qui deinde grauiter Prouinciam afflixerunt. Nam cum illis stipendia non exolueret, agros hinc inde sunt deprædati. Inuenio apud Duglossum, eo tempore ipsum à sua nobilitate, quod existimaretur mente errare, captum & custoditum fuisse, tandemque, cum resipiscere videretur, dimissum esse. Neque tamen sic quieuit.

Nouoforum oppidum incenditur.

Nam, cum in Lusatia Sittauiam & Gorlicium quibusdam ex suis hominibus ditioribus oppignorasset, denuo Vratislauiam, quamuis infœliciter, inuasit. Nam non modo cum clade reiectus est: Sed paulò pòst etiam ab Henrici fratris militibus exceptus & Vratislauiam ductus est. Frater, hortante proculdubio matre, eum honeste habuit, & cum fidem dedisset, se Conrado patrimonium daturum, dimissus est.

Boleslaus Caluus capitur.

Interea anno 1248. Vratislauiam accesserunt legati Pontificij, missi ex concilio Lugdunensi ab Innocentio Quarto, quibus mandatum erat, vt peterent auxilia contra Fridericum Secundum, Cæsarem, quem Pontifices tunc crudeliter persequebantur: & vt vicissim quodam officio hanc gentem rusticam deliniret, nunciatum est illis ex decreto Pontificis, ieiunium annuum quadragesimæ, deinceps non à Dominica, quam Ecclesia nominat Septuagesimam, vt hactenus ex ritu Græcorum vsitatum fuerat, inchoandum esse, sed serius more Romano, agitatis prius Bacchanalibus: Ita, cum temulenti homines libenter admitterent orgia Bacchi, Pontifex impetrauit nummos.

Silesia accipit munus à Pontifice.

Ieiunia ueteris Silesiæ.

Profecti iidem legati in extremam Scythiam, ad magnum Imperatorem Tartaricum Chamum, petituri ab eo, vt Christianis hominibus parceret, nec in eos amplius sæuiret: Exhibitis muneribus quatuor annorum inducias dicuntur impetrasse: quamuis de ea legatione & itinere scripta, plena fabularum & ineptiarum, edita sunt

Boleslaus Caluus euertit Silesiam.

Boleslaus vero rursus suis furijs exagitatus, vt neruos belli corraderet, extremam oram Lusatiæ & Silesiæ inferioris, agrum Libusiensem & vicina oppida Brandeburgensibus Marchionibus oppignorauit, & Vratislauiense territorium tertiò vastauit. Paulò pòst, alienatis à se suorum animis, Crosnensis ditio Conrado dedita est: Struebat illi insidias frater Boleslaus: in Henrico vero Vratislauiense parum inueniebat præsidij, fugit igitur in Poloniam maiorem ad Primislaum Principem Gnesnensem, cui soror Principum Silesiæ Elizabeth erat nupta.

Conradi Secundi Glogouiẽsis nuptiæ.

Primislaus collocauit Conrado nuptum suam sororem Salomeam fœminam pietate præstantem, & cum missa legatione nihil æqui impetraret à Boleslao, vnà cum Conrado totam Silesiam, quæ duobus fratribus parebat, deuastauit: locis sacris tamen pepercerunt, & vt esset certa munitio, vnde perpetuæ fierent excursiones, fuit autor Conrado, vt prope Glogouiam nouam arcem muniret, & in eam præsidiarios collocaret: hanc scriptores non rectè nominant Bythomiam, cum sit Pridomia. Notum est enim ex sermone maiorum, Principem Glogouiensem domicilium suum in pago Pridomia habuisse.

Conradus munit Pridomiã.

Ex ea munitione, habeo autores, qui vtrumque Principem, Henricum & Boleslaum, captos esse scribunt: & quamuis Boleslaus corruptis custodibus elapsus est, tamen, vt scribit Duglossus, Henricus promisit, aut se fratrem adducturum, vt tribueret ipsi patrimonium, aut sese de suo illi aliquid daturum. Demum igitur 1255. Glogouiæ fuit conuentus, causa constituendæ pacis inter fratres: ibi, annitente Episcopo Vratislauiense, & nobilitate regionis, Boleslaus ducatum suum cum fratre Conrado diuisit, ipsique attribuit Glogouiam, Saganum, Sprottam, Crosnam, & vicina oppida, quæ tamen tunc non fuerunt multa.

Conradus Secundus occupat Glogouiã.

Autor est Duglossus, Anno 1250. Ottocarum Bohemiæ regem occupasse Ducatum Opoliensem in Silesia superiori, eumque tradidisse filio suo naturali Nicolao, ab eoque posteriores Duces Opolienses esse propagatos: quod tamen, vt mihi parum compertum in medio relinquo. Postremus ex Opoliensibus Principibus Iohannes videri voluit, familiam suam à Mieslao Boleslai Proceri fratre continua descensione adhuc esse superstitem. Aeneas Syluius asseuerat, hunc Ottocarum fuisse Silesiæ Dominum, quod fortassis inde sparsum est, quia ducatus istos Silesiæ superioris inuaserat. Paucis annis pòst Boleslaus Pudicus Cracouiensis, & Vladislaus Ratiboriensis, Opoliensem ditionem latè vastarunt, vt inde Bohemos excuterent, sed nullo cum successu.

S. Stanislai apotheosis.

Anno 1254. non sine magno labore, & grauibus impensis in curia Romana obtineri potuit apotheosis S. Stanislai, anno post necem ipsius centesimo septuagesimoquinto. Multi prudentiores ex se-

ex Senatu Cardinalium aduersabantur, cum iudicarent, hoc modo religionem prostitui.

Narrat historia, in ipso articulo renunciationis publicæ adolescentem mortuum, qui ad sepulchrum efferebatur, precibus S. Stanislai reuixisse: Sed nos, qui talibus miraculis non assueuimus, donamus illis suum aduocatum, contenti nostro mediatore, qui est ad dextram æterni Patris, interpellans pro nobis. Vix dum sedato ciuili bello inter fratres Silesios, Boleslaus nouum incendium excitauit.

Questus fuerat Episcopo, exhaustum sese esse multorum annorum bellis, & grande æs alienum contraxisse, ideo orare se, pateretur decimas, quas ipsi ex veteri instituto soluebat, in summam pecuniæ commutari, & promittebat illi in annos singulos decies mille marcas, vt nominamus. Negauit Episcopus, hoc sibi aut licere, aut expedire, & ius suum defendebat. Boleslaus autem irritatus, anno 1256. Episcopum cum ditioribus duobus Canonicis ruri captum, & vestibus exutum in carcerem abduxit. Archiepiscopus Gnesnensis è uestigio ad sua fulmina decurrit, & terribili sonitu campanarum quotidiè Boleslaum est execratus. Istas diras cum Boleslaus negligeret, querelam hanc detulit ad Pontificem Alexandrum Quartum. Is vt veteres iubebant, ἀμὰ κυρηκείῳ δόρυ vsurpans, mandauit Episcopis Polonicis, & præterea Archiepiscopo Magdeburgensi, vt Poloniam & Germaniam in arma aduersus Boleslaum concitarent.

Boleslaus Caluus intercipit Episcopum Vratislauiensem.

Extant literæ ipsius plenæ hypocriticæ crudelitatis. Sed interea Thomas fractus squallore carceris, datis obsidibus promisit, se in territorio trium fratrum Silesiæ, nam reliqui duo Vratisauiensis & Glogouiensis, conniuebant, admissurum commutationem decimarum: & præterea soluit λύτρον marcarum bis mille. Scriptor Polonicus addit Epiphonema, & iudicat hos Principes propter hoc scelus Regno Poloniæ excidisse.

Ab hoc tempore Sacerdotes, qui tunc soli scribebant annales, & de Principibus ex affectu suo iudicabant, Boleslao appellationem Sœui tribuerunt. Episcopus tamen proximo anno pòst, in Synodo prouinciali testatus est, nihil se eorum seruaturum, quæ cum Boleslao esset pactus.

Anno 1257. decessit Primislaus Princeps Poloniæ maioris, iustus & pius, itáque continens, vt de eo scriptum sit, nunquam eum ebrium, aut ira incensum visum fuisse: Non excesserat annum ætatis trigesimum sextum. Elizabeth vxor, filia Henrici Pij, peperit illi filium Posthumum Primislaum, cui deinde ex longo interuallo diadema Regni Poloniæ est impositum.

Eodem

Boleslaus Caluus capitur à fratre Conrado.

Eodem anno accidit caſus ridiculus. Non coaluerat vulnus offenſionis inter Boleslaum & Conradum: & quia recens deceſſerat Primislaus, cuius auxilijs Conradus nitebatur, Boleslaus ratus adueniſſe tempus, quo fratri rurſus poſſet detrahere Glogouiam, & lætus illo ſucceſſu ex Epiſcopo capto, per ſpeciem amicitiæ fratrem ad conuiuium Lignicium inuitauit. Conſtituerat autem ibi eum detinere. Sed Conradus præmonitus de ſuo periculo, & iratus fratri propter perfidiam, cogitauit quomodo in eum facinus retorqueret. Clam igitur armatam manum in lucum prope Lignicium abſcondit, ipſe cum familiaribus ad fratrem ingreditur, quem, cum in porta obuium habuiſſet, eum comprehendit, & vocatis ſuis equitibus ex luco Glogouiam abduxit. Non tamen cum eo egit crudeliter, ſed tantum coëgit eum numerare pecuniam, quam ab Epiſcopo mulctæ nomine extorſerat: vt extaret exemplum huius dicti: Væ qui ſpolias, quia ſpoliaberis. Item:

Τεύχων ὡς ἑτέρῳ τι ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει.

Terræmotus in Polonia.

Tartari rurſus uaſtant Poloniam & Cracouiam.

Anno 1258. & proximo poſt, annotatum eſt, Poloniam valido terræmotu eſſe concuſſam, quo ab omnibus iudicatum eſt, graues clades denunciari. Et quidem anno 1260. denuo Tartari, qui ductores & adiutores habebant Moſchos, vniuerſam ferme Poloniam per ſpacium trimeſtre percurrerunt, & crudeliter depopulati ſunt, Cracouia vrbe & multis alijs oppidis captis & incenſis, ad ipſam oram vſque Sileſiæ, & ditionem Opolienſem ſunt graſſati.

Cruciferi ſtrenue arcent Borusſos & ſeruant Poloniam.

Hiſce annis etiam pertinax & aſperum bellum geſſit ordo Teutonicus in Pruſſia, & magna tunc fuit virtus nobilitatis Germaniæ, quæ ſponte militatum in ea pia cauſa proficiſcebatur, & ſuo corpore & ſanguine arcebat à Polonia immanitatem barbarorum, quam proculdubio, niſi iſte fuiſſet ipſis obiectus murus, tunc bellis ciuilibus, & vaſtationibus Scythicis plane exhauſtam, totam deuoraſſent. Quare non dubium eſt, gentem Polonicam ordini iſti multis nominibus gratiam debere.

Cometa proxime anteceſſit circumgeſtationem panis conſecrati.

Henricus Tertius Vratislauienſis moritur.

Anno 1264. terribilis fulſit Cometa: eoq; ipſo anno inſtituta eſt circumgeſtatio theatrica panis conſecrati. Anno 1266. deceſſit Vratislauiæ 5. Decembris Henricus Tertius, Princeps bonus & amans ſui populi. Sæpe autem in hiſtoria Sileſia, & de iſto Henrico quoque refertur, quod Principes veneno ſint ſublati. Ego Sileſijs tunc nota fuiſſe venena vix crediderim: ſed illud rudius ſeculum, malignas febres ex veneni hauſtu contractas eſſe ſuſpicatum eſt. Sepultus eſt in monaſterio S. Claræ.

Habuit duas vxores: quarum prior fuit filia Conradi Ducis Maſouiæ, Iuditha: Peperit illi Henricum & Heduigin: ex altera, quæ fuit filia Ducis Saxoniæ, nullos liberos genuit. Filio attribuit

tutorem

tutorem Vladislaum Archiepiſcopum fratrem, qui commigrauit Vratislauiam, cámque tutorio nomine quadriennium gubernauit.

Vladislaus Archiepiſcopus imperat Vratislauiæ & moritur.

Anno 1267. mortuus eſt Thomas Epiſcopus Vratislauienſis: reditus Eccleſiæ illius Vladislaus à Pontifice ad triennium ad ſuos vſus impetrauit: Trienniócꝫ pòſt ipſe Vladislaus extinctus eſt, Princeps celebris ob munificentiam in egenos.

HENRICVS QVARTVS PROBVS Vratislauienſis filius Henrici Tertij.

Partus monſtroſe fœcundus.

ANnus 1270. fuit plenus prodigijs, quæ ſignificarunt ſequentes motus & clades. Mulier nobilis vno partu effudit pueros triginta ſex, eoſcꝫ viuentes, ſed qui ſtatim poſt extincti ſunt. Viadrus & Niſſa in Sileſia ſanguine fluxerunt. Hiſce annis, donec fuit pax, Conradus Glogouienſis, vna cum coniuge ſua fœmina pia & benefica, occupatus fuit in ornanda & augenda Glogouia.

Glogouia excolitur à Conrado & Salome.

Sacerdotum collegium ex urbe Glogouia in inſulam ſuburbanam transfertur.

Hoc igitur tempore exiſtimatur collegium ſacerdotum, cui tunc maxima pars ciuitatis parebat, in illam quaſi Viadri inſulam eſſe translatum, vbi olim fuit vrbs: In templum vero vrbanum ſacerdotum collocauit monachos inſtituti S. Dominici: Structura tamen prius immutata, & æde ſacra pulcherrima erecta, foris verò collegio templum ſuo ſumtu extruxit, & in illud ſtatuam ſuam poſuit. In oppido arcem condidit, & relicta Pridomia in vrbem commigrauit. Ipſi etiam vrbi, adhuc oppreſſæ barbarie & ſeruitute antiqua, leges & iura Germanica donauit, vt plures ciues huc ea Reipub: ἐυνομίαν alliceret.

Salome Glogouienſis moritur.

Gubernauit hæc conſilia omnia Salome ducisſa, fœmina ſapientia & pietate excellens, deceſſit anno 1271. ſepulta eſt apud Dominicanos, quos ipſa in vrbem vocauerat. Conradus egens pecuniæ eodem anno acceſſit ad ſecundas nuptias, & liberis ſuis induxit nouercam, Brigittam Theodorici Marchionis Miſnenſis filiam, Conradini illius viduam, qui ſcelere Pontificis Neapoli necatus eſt. Attulit Conrado dotem aureorum decies mille. Non multò poſt nuptias Boleslauiæ penè oppreſſus eſſet à fratre Boleslao, qui denuò illi tendebat inſidias, ſed euaſit tamen.

Conradus Secundus Glogouienſis accedit ad ſecundas nuptias.

Conradus mulctatur propter dotem uxoris mortuæ.

Anno proximo pòſt Brigitta mortua rurſus eum magna clade inuoluit. Nam cum dotis nomine Marchioni Miſniæ oppignoraſſet Croſnam, Greiffenſteinium, & quaſdam alias arces, nec vxore mortua redderet pecuniam, Marchio pater bona ea dotalitia occupauit, & Archiepiſcopo Magdeburgenſi vendidit. Anno 1275. deceſſit etiam Heduigis coniunx Boleslai Lignicenſis, nata ex familia

Princi-

Principum Anhaltinorum: Ipse statim post contraxit matrimonium cum filia Ducis Pomeraniæ, quæ tamen offensa vagis libidinibus mariti, pedes ad patrem est reuersa.

Infantis uox fatidica.

In Polonia inter alia portenta hoc anno, infans medij anni prorupisse in hæc verba scribitur: Venient Tartari, & Polonis capita præcident. Interrogatus vnde hoc sciret, dixit: A Deo: & cum rursus quærerent, quid de ipso futurum esset, & meum, inquit, caput præcident, idque duodecimo anno post accidit. Henricus Probus Vratislauiensis, cui curatores fideles multum pecuniæ corraserant, anno 1276. oppida oppignorata à Conrado Glogouiense, redemit, cum in pactis ita conuenisset. Grauiter hoc tulerunt patrui, Boleslaus & Conradus, qui ære alieno erant oppressi.

Boleslaus Caluus capit Henricum Probum Vratislauiensem.

Anno proximo post Boleslaus Lignicensis, cuius fuit improbitas enormis, Henricum adolescentem, rusticantem in suo pago, captum abduxit. Causa prætexebatur, quod hæreditas, relicta à Vladislao Archiepiscopo, non minus ad ipsum & Conradum fratrem quàm ad Henricum pertineret: quod tamen erat expressè contra vetera pacta primæ diuisionis. Vratislauienses conqueruntur de hac iniuria apud vicinos Principes, & petunt auxilia: illi moti hoc scelere indicunt Boleslao bellum, cum alij tum etiam Primislaus Posnaniensis, natus ex sorore Boleslai, & Conradus Glogouiensis: Vratislauienses etiam, cum scirent Boleslaum vsurum auxilijs Germanorum, Crosnam hypothecæ nomine tradiderunt Marchioni Brandeburgensi pro aureis quatuor mille, ea conditione, ne ipse sese cum Boleslao coniungeret. Sed Boleslaus numeratis stipendijs multos milites ex Germania ad se traduxit.

Boleslaus Caluus profligat Principes Silesiæ.

Rursus igitur anno 1277. die S. Georgij infœlici fato Silesiæ fit atrox pugna. Boleslaus habebat in suo exercitu tres filios, Henricum, Boleslaum & Bernhardum. Ipse pater conspecta multitudine copiarum hostium, desperans de victoria, coniecit se in fugam. Sed filius Henricus iuuenis animose pugnam restituit, & tandem victoria, quamuis cruenta, potitus est. Captus est in eo prælio ab Henrico Primislaus Posnaniensis. Vratislauienses tamen, vt opem ferrent captiuo Principi suo, ad Ottocarum Bohemum, cuius tunc magna erat potentia, confugerunt: ab eo petiuerunt, vt aut authoritate, aut armis apud Boleslaum nepotem suum ex sorore, dimissionem sui Principis impetraret: & vt eum facilius flecterent, ditionem Glocensem ad tempora vitæ Regiæ, ipsi tradiderunt.

Boleslaus Caluus extorquet aliquot oppida ab Henrico Probo.

Ottocarus, qui distinebatur alijs bellis, pacem fecit in Silesia, sed iniquam. Nam Henricus Probus Boleslao cessit Nouoforum, Strigoniam, Strozam, Greiffenbergum, & alia quædam oppidula. Ita captiui Principes Henricus Probus, & Primislaus

dimissi

dimiſſi ſunt. Henricus Probus Croſnam à Marchione, cui exoluit aureos ſexies mille, recepit. Non diu fruebatur iſta lætitia Boleslaus. Nam anno 1278. mortuus eſt Princeps iniuſtus, & qui ſæpe mente delirabat.

Boleslaus Caluus Princeps delirus & tyrannicus extinguitur.

Scribitur mandaſſe, vt porci paſcerentur non granis frumentorum, ſed fœno, quia æſtate veſcerentur gramine. Iuſſerat quendam plectere capite, qui ſupplicium meritus non erat: Ablegarunt igitur eum familiares, & renunciauerunt Principi, eum eſſe necatum. Vidit autem poſtea eundem Goltpergæ, & perſuaſus eſt à ſuis, multos ex mortuis in montes Goltpergenſes commigrare. Sepultus eſt cum coniuge & liberis Lignicij in monaſterio Dominicanorum, quod ipſe erexerat.

BOLESLAVS SÆVVS.

Henricus Quintus Obæſus, Princeps Lignicenſis, & deinde Vratislauienſis.	Boleslaus Princeps Suidnicenſis.	Bernhardus agilis, qui deceſſit ſine liberis 1280.

ANno 1278. quo defunctus eſt Boleslaus Lignicenſis, Henricus Probus poſt necem Ottocari Regis Bohemiæ recepit ditionem Glocenſem, & duxit Mechtildem, filiam Ottonis Marchionis Brandeburgenſis, qui tunc erat Bohemiæ gubernator.

Henricus Probus recipit ditionem Glocenſem.

Anno 1281. nouum ſcelus inter Principes noſtros ortum eſt. Henricus Probus tunc non reſpondens nomini ſuo vlturus veteres iniurias, ſub ſpecie amicitiæ ad ſe vocauit Henricum Lignicenſem, Henricum Glogouienſem, Conradi filium, & Primislaum Poſnanienſem, eos detinuit, & in carcerem coniecit. Leſcus niger, qui tunc erat Princeps Cracouienſis, animoſus & iuſtus vir, motus rei indignitate, collecto exercitu ex tota Polonia, omnem ditionem Vratislauienſem ad ipſa vſque mœnia vrbis vaſtauit: Captiui Principes tamen non ſunt dimiſſi. Tandem, vt ſe liberarent: Primislaus agrum Rudenſem in Polonia Henrico Probo ceſſit: reliqui duo Henrici promiſerunt, ſe vocatos, quocunque tempore, Henrico Probo cum triginta haſtatis militaturos.

Henricus Probus capit & mulctat cognatos Principes.

Anno 1284. Henricus Probus quædam ademit Primislao in Polonia maiori: & cum videretur id bellum futurum eſſe longum, Thomæ Epiſcopo & Sacerdotibus imperauit pecuniam in bellum, quæ cum ipſi eſſet negata, conuertit arma in Epiſcopum, & ipſi oppida, quæcunque poſſidebat, ademit. Torſit in illum ob hoc facinus fulmen excommunicationis Archiepiſcopus Gneſnenſis. Sed cum Vratislauiæ omnia templa clauderentur, & Sacerdotes

omnes conticuissent, Franscifcani Monachi, vt gratificarentur Principi, vsitato suo more sonabant & boabant. Ideo Henricus ordinem Sacerdotalem afflixit grauius.

Accusauerat Principem Episcopus in concilio Lugdunensi, sed Henricus ibi, vbi omnia venalia sunt, largitione absolutionem impetrauit. Ita Episcopus mœstus ex Gallia domum reuersus est, & concessit ad Ducem Casimirum Ratiboriensem. Post aliquot vero annos Henricus iratus Casimiro, quod hostem suum receptaret, bellum ipsi intulit, & Ratiboriam obsedit.

Henricus Probus reconciliatur Episcopo.

Episcopus placaturus Principem precibus, quem minis expugnare non potuerat, ornatu solenni ex vrbe in castra hostium processit: cui Henricus, quasi subito afflatus numine aliquo, supplex factus est, & ea, quæ ipsi detraxerat, reddidit. Tanta etiam postea eum incessit religio, vt non solum sacerdotibus nouum collegium Vratislauiæ, sub nomine S. Crucis conderet, & munificè illud donaret, anno nempe 1288. Verum etiam dicitur Episcopo obtulisse dono ipsam vrbem Vratislauiam, quam tamen Episcopus, veritus odia Principum, accipere noluit. Ob hanc in religiosos liberalitatem, sacerdotes obliti omnium offensionum, eum cognomine probi ornarunt.

Casimirus Opoliensis coniungit se cum Rege Bohemiæ.

Memorabile etiam hoc accidit, quod hoc tempore Casimirus Opoliensium Dux, sese regno Bohemiæ subdidit: vbi tunc imperabat Venceslaus, Ottocari filius: atq; ita paulatim Bohemi pedem in hac regione posuêre, cum nulla tunc esset Principum Poloniæ coniunctio & autoritas.

Anno 1289. mortuo Lesco Nigro Cracouiensi sine liberis, vrbs Cracouiensis, in quam Lescus ciues Germanos collocauerat, & multi ex nobilitate vocarunt ad Ducatum, & dignitatem Ethnarchiæ Henricum Probum: quem vrbs cupidè recepit, & ab omnibus ordinibus Princeps renunciatus est. Sed anno proximo post Principes Poloni, qui fastidiebant imperium Germanicum, subornarunt Vladislaum Masouiæ Principem, quem postea à breuitate staturæ, Locticum, id est, cubitalem dixerunt: eumq; auxilijs iuuerunt, vt Henricum excuteret.

Henricus Probus dimicat de Cracouiensi Ducatu.

Decumbebat iam tunc Henricus, tamen, cum viderentur hæc pertinere ad iniuriam totius Silesiæ, impetrauit copias à cognatis Principibus. Fuerunt igitur in exercitu illo Henricus Lignicensis, Primislaus Dux Sprottensis & Saganensis, filius Conradi Glogouiensis, & Boleslaus Opoliensis. Pugnatum est 26. Februarij anno 1290. non procul à Cracouia: ibi cum Silesij superarentur multitudine, & cecidisset in acie fortissimè dimicans Primislaus Sprottensis adolescens, Poloni victoriam obtinuerunt, sed multo sanguine suorum emtam.

Vladislaus Locticus profligat Principes Silesios.

Vladis-

Vladislaus victor, sicut fides cadit cum fortuna, Cracouia potitus est: sed eandem paulò pòst recepit. Henricus opera ciuium sibi fidelium: & Vladislaus habitu Monachi euasit. Hinc est, quod veteres annales Henrico Probo tribuunt nomen Regis Poloniæ: sed tamen ea dignitate non diu potuit frui. Nam dum Henricus Lignicensis Cracouiæ Rempub: constituit, interea 22. Augusti, domi moritur Henricus Probus. Scribunt illi esse submistratum venenum: ego credo eum ex lenta tabe decessisse.

Henricus Probus decedit.

Henricus moriens sine liberis, testamento, vt creditum est, hæredem scripserat Conradum Glogouiensem patruum, sed Vratislauienses accersebant Henricum Lignicensem, cui erant æquiores. Illo ingrediente vrbem & tenente arma, Conradus fremens domum profectus est. Ducatum Cracouiensem Probus assignauerat Primislao Posnaniensi.

Henrici Probi testamentum præbet causam tumultibus bellicis.

Penè defessus sum in recitanda laniena nostrorum Principum, & tamen adhuc restant deteriora. Cogitent verò assentatores Pontificij, vbi hæc enormia exempla perfidiæ & scelerum legunt, an rectè declamitent, nostram hanc primam ætatem propter doctrinam repurgatam esse efferatam.

Poloniæ fuit conditio tunc misera, quæ subinde excursionibus Scythicis, Moschouiticis, & Lithuanicis exercebatur: neq; habebat Principem, cuius ea esset authoritas, vt aut domi pacem tueretur, aut foris hosti sese opponeret. Cracouienses appetebant Primislaum Posnaniensem: sed Venceslaus Bohemiæ Rex inuitatus à vidua Lesci, & adiutus à Marchionibus Brandeburgensibus, magnam partem Poloniæ minoris occupauit: & iam tunc cœpit vsurpare titulum Regni Poloniæ.

Polonicæ Reipub. status miserabilis.

Venceslaus Bohemus inuadit regnum Poloniæ.

Anno 1291. Conradus Glogouiensis mouit bellum aduersus Henricum Quintum Lignicensem propter occupatam Vratislauiam: & quidem pleraq; oppida Henrici afflixit & vastauit. Habebat Henricus fratrem Boleslaum Suidnicensem Principem vafrum & cupidum pecuniæ: is, cum vterq; Princeps frater & Conradus amicitiam & opem eius exposcerent, callidè decepit vtrumq;. Accepit primum à fratre dono oppida Iaurauiam & Strigouium, nec tamen misit auxilia. Clam etiam fœdere coniunxit sese cum Conrado Glogouiense, neque tamen illum etiam iuuit.

Conradus Glogouiensis oppugnat Henricum Quintum Vratislauiensem.

Boleslaus Suidnicenses crescit ex fratre.

Non multo post Henricus, vt vberiori bolo expleret cupiditatem fratris, donauit illi oppida Francosteinum, Reichenbachium & Strelam. Boleslaus tamen non mutauit ingenium suum. Conradus vero Glogouiensis, cum bellum illi non satis prosperè procederet, ad dolos conuersus est.

Anno 1293. conflatum est periculum Henrico ex propria aula. Aulicus enim quidam carus Principi, de cuius patre Henricus propter cædem iniustam, quamuis inuitus, supplicium sumserat,

Conradi Glogouiensis crudeliter in rependum.

Principem suum ex insidijs in balneo flumentano Vratislauiæ captum, & prope nudum abductum, Conrado Glogouiensi tradidit die 9. Octobris, qui nouo genere crudelitatis in ipsum sæuijt.

Inclusit enim ipsum in caueam ferream, cuius ea erat angustia, vt nec stare, nec sedere, nec iacere etiam exporrectus posset: ea duo solum habebat orificia, alterum pro cibo admittendo, alterum pro egerendis excrementis, in qua nepotem per spacium semestre & amplius cruciauit: ita vt ex illuuie totus vermibus & vlceribus scateret. Liberauit sese tandem durissimis conditionibus. Nam Conrado exoluit aureorum triginta millia, & magnam partem Ducatus Vratislauiensis illi cessit, Namslauiam, Bernstadiam, Olsnam, Creuzbergam, Bicinam, Cunstadiam, Rosenbergam, & præterea Boleslauiam & Hannouiam cum suis agris. Squallore tamen carceris morbum contraxit, ex quo non diu fuit superstes Henricus.

Cunegundæ mores & fabellæ de ipsa. Mortua est hisce annis in monasterio, quod viuente marito Boleslao pudico fuerat ingressa Cunegundis: de cuius miraculis miras texunt historias sacrifici Poloni: & vt extet testimonium impudentiæ, audent comminisci, eam octoginta homines mortuos resuscitasse.

Polonia denuo creat regem. Anno 1295. nobilitas Poloniæ maioris inijt consilium creandi regis, ex longo interuallo. Igitur, cum infœlix regnum satis diuturnas pœnas iræ sacerdotum propter necem Stanislai dedisset, post annum ducentesimum decimum quintum impositum est diadema Regium Primislao Duci Posnaniensi: Etsi magnam partem Poloniæ iam tenebat Venceslaus Bohemus. *Primislaus Poloniæ rex trucidatur.* Videbatur Primislaus futurus vtilis Rex: Sed proximo anno post, octauo mense Regni, Die S. Dorotheæ, cum agitaret orgia Bacchi, ex improuiso oppressus est à Marchionibus Brandeburgensibus, cum quibus diu inimicitias, propter fines exercuerat, & qui potius fauebant Venceslao, tanquam Regi veriori.

Primislaus Poloniæ Rex iugulat coniugem suam. Primislaus, cum sæpe compellatus sese non dederet, obtruncatus est. Existimatur pœnas dedisse propter parcidium. Nam priorem coniugem, fœminam præstantem, quod esset infœcunda, manibus ancillarum in gynecæo strangulauerat. Marchiones vsi victoria, magnam partem agrorum limitaneorum, vbi nunc est Marchia noua, Polonis detraxerunt.

Henrici Quinti Vratislauiensis mors & liberi. Eodem anno mortuus est Henricus Lignicensis: reliquit tres filios, Boleslaum, Henricum & Vladislaum: tutorem illis emit fratrem Boleslaum data illi arce Zottenberga. In Polonia, interfecto Rege Primislao, quidam detulerunt regnum ad Vladislaum Locticum, qui, etsi fuit ambitiosus, tamen, cum Venceslaus Bohemiæ Rex magnam partem Poloniæ obtineret, titulo Regio abstinuit, & nominauit sese dominum & hæredem Poloniæ. *Vladislaus Locticus aspirat ad regnum Poloniæ.*

BOLES.

BOLESLAVS SVVIDNICENSIS tutor filiorum Henrici Quinti Vratislauienſis.

NIſi Conradi iam ſenis moderatio motus ſedaſſet, rurſus Sileſia fuiſſet implicata ciuili bello. Nam Boleslaus minabatur bellum Conrado, quòd fratri Henrico defuncto multa oppida per vim extorſiſſet. Conradus, qui conſenuerat, & videbat Sileſiæ iminere bellum ex Polonia, tranſegit cum Boleslao, illicq; Boleslauiam & Hannouiam reddidit: Boleslauienſe territorium ſibi retinuit: Et, ſicut fuit ſtudioſus in muniendis vrbibus, excitauit in eo arcem munitam Clizdorffiam. Ita Boleslauia adiuncta eſt ditioni Iaurauienſi. Hannouiam attribuit ſuis pupillis, & in agro il lo condidit arcem Cuzenam. *Conradus Glogouienſis reconciliator.*

Eodem anno Vladislaus Locticus, qui valde oderat Sileſiam, quod à Principibus Sileſiæ fuiſſet excuſſus ex Ducatu Cracouienſi: & quia ipſi, iocantes in ipſius ambitionem, nominabant eum regulum, ſubita incurſione regionem ad Viadrum, præſertim Vratislauienſem, acerbè vaſtauit. Iſte vafer & ſuperbus Pygmæus, præcipuè fax fuit diſſidij, inter Sileſiam & Poloniam: & Poloniam: & eius præcipue ſcelere, & crudelitate factum eſt, quod gens noſtra abalienata à Polonia, præſidia Bohemica, & regni illius ſocietatem appetiuit. *Vladislaus Locticus fax diſſidij inter Polonos & Sileſios.*

Boleslaus etiam iniquus fuit in vrbem Vratislauienſem, quæ non ſemper conſilijs callidis Principis aſſentiebatur. Scriptum eſt, eum mœnia vrbis depreſſiſſe, ſed tamen etiam ille motus cito ſedatus eſt.

Anno 1298. deceſſit Conradus Glogouienſis in vltima ſenecta. Nam conijcere poſſum, eum egreſſum fuiſſe annum ætatis ſeptuageſimum. Viuens diſtribuerat filijs poſſeſſiones. Nam Primislaus, qui in pugna Polonica cecidit, fuit Dominus Sprottæ & Sagani. In vrbem Saganenſem collocauit monachos euocatos ex oppido Naumburgo, cuius monaſterij fundator fuerat Henricus Barbatus, proauus Primislai. Reliqui duo ſuperſtites fuerunt patri, ex quibus Henricus fuit Dominus Glogouiæ, Conradus autem Stinauiæ & vicinorum oppidorum in ripa Viadri, qui cum eſſet gibboſus, & ad negotia politica ineptus, aſſcriptus collegio Vratislauienſi, ſacerdos Primarius, qui præpoſitus nominatur, renunciatus eſt, vulgus eum appellauit Hertzog Köberlein. *Conradi Secundi Glogouienſis exitus.*

Multum frequentia hominum & opibus ditio Glogouienſis ſub hoc Conrado creuit: & cum Poloni iam his Principibus eſſent iniqui, ipſi propoſitis immunitatibus paſſim inuitarunt in hæc loca Germanos nobiles & ciues. Ideo multi ex nobilitate, originem ſuarum familiarum ex media Germania huc tranſlatam agnoſcunt. *Sileſiæ nobilitas huc migrauit ex Germaniæ Prouincijs.*

Vetuſtiſſimæ quidem familiæ nobiles, ferme huc ex illis regionibus, quæ parebant patri S. Heduigis, commigrarunt: ſicut audiui, virum nobilem, doctrina egregia, virtute & dignitate præſtantem, D. Ioachimum à Berg, Inuictiſſimi Cæſaris Maximiliani Conſiliarium, recitare: ſeſe in profectione ſua, qua plurimarum gentium regiones, ſtudia & mores inſpexit: inſignia familiæ ſuæ, (quæ in Ducatu Glogouienſi domicilium habet) & cognatam ſtirpem in Comitatu Tirolenſi & in Stiria reperiſſe. Magnam deinde nobilitatem huc inuitauit ex Saxonia Mechtildis Saxoniæ Ducis filia Henrici coniunx.

Ioachimus à Berg Imperialis Conſiliarius.

Fuit Conradus Princeps in ſuos quidem beneficus, verum aſperior & tenax offenſionum. In Polonia Vladislaum Locticum, propter iniuſtam vaſtationem Sileſiæ, & alia ſcelera, furiæ vltrices perſecutæ ſunt. Venit in odium apud omnes ordines: & tota Polonia ſeſe Venceslao Bohemiæ Regi ſubiecit: qui duxit Elizabetam, Primislai Regis filiam, & cum ea adeptus eſt Poloniam maiorem & Pomeraniam.

Vladislaus Locticus exulat.

Locticus vero toto regno pulſus, errauit hinc inde, penè vt Telephus in Tragœdia. Coronam regni Venceslaus accepit anno 1300. quo anno nundinas anni Iubilæi Bonifacius Octauus Romæ indixit. Venceslaus in Poloniæ præfecturas collocauit Bohemos & Germanos, quod ægrè tulerunt Poloni. Regnante hoc Rege ſcribitur in Polonia cœpiſſe vſus monetæ argenteæ, importatis groſſis qui tunc recens cudebantur in Bohemia: prius enim aut permutatione rerum fiebant contractus, aut vtebantur rudibus maſſis argenteis.

Monetæ argenteæ uſus cœpit in Polonia.

PRINCIPES GLOGOVIENSES.

Conradus Secundus Glogouienſis mortuus anno 1298. — Salome filia Ducis Poſnanienſis.

- Primislaus Princeps Sprottenſis, interfectus anno 1290.
- Henricus Tertius Fidelis, Princeps Glogouiæ.
- Conradus Tertius Stinauienſis, præpoſitus Vratislauienſis, vixit cœlebs.

PRINCIPES SVIDNICENSES.

Boleslaus Suidnicenſis, Filius Boleslai Calui Lignicenſis, mortuus anno 1301. Sepultus in monaſterio Griſſenſi, cuius fuit fundator.

Bernhardus Suidnicensis.	Henricus Iaurensis.	Boleslaus Monsterbergensis.

BOleslaus Suidnicensis pater, fuit Princeps prudens & diues, primus onera militaria in nobilitatem distribuit pro facultate possessionum, cum prius omnes viritim militarent. Cum conspiceret Regem Bohemiæ appetere Silesiam, muniјt sese collecta pecunia, & excitatis multis munitionibus. Tunc enim Brega, Otmachania, & alia oppida fossis & aggeribus cincta sunt. Venceslaum etiam adducentem exercitum contra ipsum, ita terruit, vt subitò in Bohemiam regrederetur.

Boleslaus Suidnicensis primus, fuit sapiens Princeps.

Anno 1303. Conradus Stinauiensis, annitente fratre, renunciatus est Archiepiscopus Saltzburgensis, propter veterem memoriam stirpis, & Vladislaum patruum: Henricus frater eum illustri comitatu instructum dimisit, & ditionem eius ad sese traduxit. Sed ille bonus Silesius, vt erat ingenio simplici, cum Viennæ deficeret lagena suæ cereuisiæ Stinauiensis, flagitauit ibi aliam, & cum non inueniret, sciscitatus de Saltzburga, audiuit ibi nullum esse vsum cereuisiæ, sed hauriri generosa vina Italica, & variј generis: tùm ille non passus est sese auelli à suo dolio patrio, Sed aperte contestatus est, malle se Episcopatum, quam cereuisiam deserere, atque ita in patriam ad potum cereuisiæ Stinauiensis remigrauit.

Conradi Stinauiensis simplicitas.

Henricus Glogouiensis offensus agresti facto fratris, eum tanquam hominem parum sanæ mentis, Glogouiæ inclusit in turrim arcis, quæ tunc erat in ea parte, vbi nunc est porta Nosocomiј: vbi aliquamdiu asseruatus est. Tandem à nobilibus suis, ex agris Stinauiensi & Rudensi, qui eum diligebant propter placidos mores, ex arce ereptus est, & bona sua recuperauit. Nobilitatem illam ob fidem ornauit Priuilegiјs & concessionibus egregiјs: multos etiam ad luculentas opes euexit. Kobenam oppidulum nobili à Donau dono attribuit. Verum sequenti anno post ex morbo decessit. Atque ita vnicus Dux vniuersi Ducatus Glogouiensis est relictus.

Conradus Stinauiensis ex carcere liberatur à sua nobilitate.

In Polonia noui motus exorti sunt, mortuo Rege Venceslao 1306. Locticus armatus latronibus Hungaricis & rusticis, inuasit Poloniam minorem: eum, cum anno sequenti repressurus esset Venceslaus iunior Bohemiæ Rex, in itinere Olomuziј ex insidiјs miserabiliter interfectus est. Extinctis hoc modo regibus, ordines in Polonia maiori accersiuerunt Henricum Glogouiensem, qui potitus est tota ea regione: vnde multi ab eo tempore appellarunt eum Regem Poloniæ. Sed ex vetustis monumentis apparet, titulum ipsius fuisse huiusmodi: Henricus D. G. hæres Poloniæ, Dux Silesiæ, Dominus Glogouiæ & Posnaniæ. Tanta enim fuit opinio de ipsius virtute, vt plurimi, qui oderant vitia Loctici, illi se subiјcerent, præsertim Episcopi.

Henricus Tertius Glogouicensis uocatur ad regnũ Poloniæ.

In annalibus Polonicis extat memorabilis vox. Inquit enim scriptor, beatum fuisse futurum Regnum Poloniæ, si diadema regni fuisset impositum nepotibus S. Heduigis. Proculdubio enim coniunctio Silesiæ cum Polonia vtriqúe fuisset salutaris, non minus quam terræ Lithuanicæ accessio: quæ alioqui, præsertim si fuisset concordia inter Reges Polonicos, & ordinem in Prussia, non potuisset diu robur harum gentium sustinere. Sed nos etiam, quod in Comœdia dicitur, taceamus & feramus quod est fatale.

Glogouiensis ditionis uastatio.

Locticus irritatus studio nobilitatis in Polonia maiori erga Henricum, tota æstate anni 1306. agrum ciuium Glogouiensium miserabiliter vastauit: & cum Henricus præcipua loca muniisset præsidijs, nec hosti pugnandi copiam faceret, bellum in miseram turbam agrestium, & in tecta redundauit. Mansit tamen Polonia maior in fide Henrici, ad triennium, Sed anno proximo ante mortem Principis, sacerdotes cœperunt odisse Henricum, & cum ab Vladislao Loctico plura sperarent, ad illum se inflectebant.

Henricus Tertius Glogouiensis moritur.

Henricus misit cum exercitu ad pacandam Poloniam Iohannem Bibersteinium, qui tamen non bene rem gessit. Interea cum etiam rursus ciuile bellum sibi videret imminere Henricus, & mœror morbum, ex quo tunc decumbebat, augeret, 9. Decembris 1309. extinctus est, Princeps iustus & in disciplina sancienda constans.

Mechtildis Henrici Tertij Glogouiensis coniunx fœmina sapiens.

Habet laudem, quod itinera omnia in Ducatu suo optimè pacauerit, & latrocinia, quibus tunc Silesia plena erat, acerrimè eradicauerit. Ideo nobilitati Polonicæ, quæ amabat licentiam, minus fuit carus. Sepultus est in monasterio Leubensi. Habuit coniugem Mechtildem filiam Alberti Ducis Brunsuicensis piam & beneficam mulierem, quæ multa oppida noua condidit, in eáque ciues Germanicos collocauit. Sepulta est Glogouiæ in templo collegij sacerdotum.

PRINCIPES GLOGOVIENSES.

Henricus Tertius dictus fidelis, filius Conradi.	Vxor Mechtildis filia Alberti Brunsuicensis.

Henricus Princeps Saganensis.	Conradus Olsnicensis.	Iohannes Stinoniensis & Gurensis.	Primislaus Glogouiensis.

Mortuo

MOrtuo Henrico, etiam maiori Polonia potitus est Vladislaus Locticus, & nomen regium, etiam non assentientibus Principibus Silesiæ, qui tamen illius regni erant membra & hæredes, vsurpauit. Deinde, cum Locticus esset infensissimus Germanis, secuta sunt ea vulnera abalienationis, quæ nunquam potuerunt sanari. Cracouiæ Locticus asperrimè sæuijt in Silesios, & ciuitati etiam iura sua, quæ olim à Principibus Polonis acceperant, ademit: quamuis deinde patrum nostrorum memoria, laudatissimus Rex Sigismundus, quædam in meliorem ordinem, reuocatis antiquis moribus, redegit.

Vladislaus Locticus potitur regno Poloniæ.

Implicauit etiam Poloniam bello Prutenico, quod deinde multis seculis non potuit restingui: ita cum esset in eo πολυπραγμοσύνη, sæuitia, & imbecillitas virium, multa infœlici cum successu mouit. In Silesia tunc vbiq; erant Principes adolescentes, & rerum imperiti, nec erat aliquis excellens consilio & animo, qui rebus ruentibus potuisset mederi. Nunc autem, dum inter se tanquam Cadmæi fratres dimicant, exhausti viribus & robore, tandem in alterius peruenerunt potestatem. Initium dissidiorum ortum est à Boleslao Lignicense hoc modo.

Vladislaus Locticus abalienauit Silesios à Polonia.

PRINCIPES VRATISLAVIENses & Lignicenses.

Henricus Quintus Obesus Princeps Vratislauiensis & Lignicensis.

Henricus Sextus Vratislauiensis.	Vladislaus amens Lignicensis.	Boleslaus Brigensis & Lignicensis.

EXtincto Henrico Quinto Vratislauiense, mortuo etiam Boleslao Suidnicense, patruo & tutore ipsorum, Boleslaus vocatus est in aulam Regiam Venceslai, qui ipsi desponderat filiam Margaritam: Mansit apud socerum dum vixit. Interea tutorio nomine Ducatum Vratislauiensem administrauit Episcopus Henricus, homo prodigus & negligens, qui magnam pecuniam pupillis dissipauit.

Reuertitur ex Bohemia Boleslaus, iuuenis animi ferocis, turbidi & incogitantis: is vt extorqueret aliquid ab Henrico Glogouiense, & deinde à filijs, turbatis veteribus pactis, intulit bellum Ducibus Glogouiensibus, quod etsi tumultuaria manu, hinc inde vario euentu gestum est: tamen exitus fuit fœlicior Boleslao, & aliquid emunxit à cognatis Principibus Glogouiensibus: Sed cum intolerabili prodigalitate donaret, consumeret & distraheret sua, breui magnæ opes, collectæ à suo patre, dilapsæ sunt. Tulerunt hoc indigne fratres adolescentes, ideo rem eò deduxerunt, vt fieret hæreditatis paternæ diuisio.

Boleslaus Brigensis Princeps prodigus & turbulentus.

Consti-

Vladislaus amens Princeps Lignicensis. Constitutæ sunt tres partes: Prima fuit Ducatus Vratislauiensis: Secunda Lignicensis: Tertia Brigensis. Inita vero est hæc ratio, vt Dux Vratislauiensis Bregensi, cuius territorium erat minoris precij, numeraret aureorum octodecim millia: Lignicensis vero triginta duo millia. Boleslaus cupidus pecuniæ, & instructus ad fraudem, sponte Brigensem Ducatum elegit. Henricus Vratislauiensis, ope suorum, fratri pecuniæ summam quam promiserat numerauit. Vladislaus Lignicensis, qui & natura erat cerebri parum sani, & iam destinatus fuit ad sacra, cum esset inops, fratri Boleslao hypothecæ nomine pro debito mediam partem Lignicij concessit. Sed non diu inter ipsos fuit concordia.

Boleslaus fratri erat grauis, ideo vt is quoquo modo amoueret eum, & ad aliquas conditiones adigeret, adiunxit sibi latrocinia, & ditionem fratris sui Boleslai vastabat. Sed homo miser captus & in carcerem coniectus est, & tandem, nisi mallet perire, coactus est iniquam facere sponsionem. Renunciauit Lignitio, & accepit singulis annis à fratre pro victu aureos quingentos, sed ista pacta, metu extorta, non fuerunt diuturna.

Rursus prædabatur Vladislaus in ditione Bregensi: & cum incautus oberraret, interceptus est, & in tetrum carcerem annum integrum inclusus: vbi plane in maniam incidit, neque vnquam rectè resipuit. Nam etiam cum à fratre dimissus esset, inops & amens in regione vagabatur, & pascebatur vt plurimum ruri à pastoribus. Tandem secessit in Masouiam, & fecit nuptias cum muliere anu, filia Ducis Masouiæ, quæ nonnihil dotis habebat, ibiq; vixit, donec post reditum probè iniurias suas in fratre vltus est, vt postea dicemus.

Fames horribilis in Silesia. Eodem tempore, anno 1315. & proxime sequentibus, pene inaudita fuit fames in Polonia & Silesia, adeo vt, sicut historici consentientes testantur, ventum sit ad humanas carnes, & quod terribile auditu est, parentes cadauera liberorum, liberi parentum, præ rabie inediæ lacerarunt & vorarunt.

Non credo, in vllis historijs inueniri exemplum simile, præterquam in obsidionibus accidisse, vbi humanæ carnes laniatæ sunt: ideo commonefacti istis tàm horribilibus spectaculis cogitemus de ira Dei, cuius magnitudo in tam tristibus pœnis conspicitur. *Silesiæ calamitates ingentes.* Hanc inediam, vt par est, atrox pestilentia excepit, quæ magnam partem hominum absumsit. Ita, cum simul in hac nostra patria fames, pestis & bellum grassarentur, facile inire rationem possumus, vtrum hæc nostra ætas sola sit calamitosa.

Henricus Septimus Cæsar tollitur veneno. Anno 1319. Florentiæ Henricus Septimus Cæsar, pater Iohannis Bohemiæ Regis veneno necatus est, quod Monachus pani consecrato in sancta Cœna illenisse scribitur: sicut memoria patrum, eodem modo perijsse Romæ Hadrianum VI. Pontificem, sunt qui constanter affirmant.

Eodem

Eodem anno Boleslaus auctus viribus ex accessione Lignicij, mouit bellum in Conradum Olsnizensem, qui tenebat ea oppida, quæ olim auus ipsius Conradus Henrico Quinto Boleslai patri ademerat: Et Conradus fuit impar Boleslao, ideo ad tantam inopiam redactus est, vt etiam vestimenta distraheret & venderet. Ipse Boleslaus misertus egestatis ipsius, reliquis oppidis ad sese traductis, reliquit Conrado Volauiam. Non potuit ea rapina explere lacunas vesani Principis.

Boleslai Brigensis furores.

Adeo enim paulò pòst decoxit, vt Hannouiam & Goltbergam ciuibus Vratislauiensibus, (iam enim ditescebat Vratislauia) oppignoraret, agrum vero Nuncensem hypothecæ nomine traderet Bernhardo Suidnicensi, à quo accepit Iudæum prædiuitem, comprehensum in itinere: eum coëgit Boleslaus exoluere octies mille aureorum. Recitat historia, eam fuisse Principis huius leuitatem, vt liberos suos etiam, obsides Vratislauiensibus pro pecunia daret.

Nota.

SILESIA REDACTA IN FORMAM *Prouinciæ Regni Bohemiæ.*

CErtarunt inter sese multis seculis duæ gentes, ex eadem stirpe Heneta ortæ, Bohemica & Polonica: inter quæ bella Silesia, quæ fuit Regni Poloniæ Prouincia, & in primo limite sita, grauiter fuit afflicta, & magnas vices mutationum sustinuit.

Silesiorum & Polonorum distractiones & earum origo.

Pacata est virtute & autoritate Friderici Barbarossæ, & distributa inter filios Vladislai, & tamen regno Poloniæ adhuc adhæsit, quamuis illorum Principum, qui sese gerebant pro Ethnarchis, exigua fuit autoritas: Subinde tamen voluntates distractæ sunt. Quia Poloni oderunt filios & nepotes Vladislai: & deinde ægrè ferebant coniunctionem Principum Silesiorum cum Germanis, quos iudicabant insidiari suæ libertati: & qui tanquam noui coloni accersiti ex Germania, passim regionem complebant.

Ita igitur creuerunt odia, vt non solum hos Principes, quibus successio debebatur in regno Poloniæ, iniquè præterirent, sed etiam nobilitas, his Principibus, qui tamen Regni erant præcipua membra, non assentientibus, ex autoritate episcoporum, qui profecto regnum hoc, sicut alia multa, euerterunt, priuato arbitrio crearent Reges, & Principes Silesios ex ditionibus, quas in Polonia tenebant, deturbarent.

Rebus & animis hoc modo exulceratis, superuenit Iohannes Luceburgensis, Henrici Septimi imperatoris filius, Bohemiæ Rex, Princeps humanus quidem & beneficus, sed callidus & ingenij plane Gallici. Is, vt vnguis in vlcere, odia inter gentes auxit, & Silesios Principes paulatim ad sese prece, pretio, & minis traduxit. Aspernabatur Locticus Silesios, & omnibus Germanis passim erat iniquissimus.

Iohannes Luceburgensis Rex Bohemiæ Silesiam in suam traducit potestatem.

Principes Silesij rursus eum contemnebant, & per ludibrium Regem Cracouiensem nominabant: neque tamen inter ipsos Principes erat consensus, nec ea potentia, vt suis viribus sese possent tueri. Eam occasionem Iohannes Rex non neglexit: sed cum Principes Silesiæ superioris, iam à Venceslao vsque, parerent Bohemiæ, & ipse etiam adhuc sese pro Rege Poloniæ gereret, anno 1322. inijt rationem, qua reliquos Principes etiam expugnaret.

Emit à Boleslao Monsterbergensi ditionem Glocensem, vt eam tanquam escam, famelicis Principibus obijceret. Non multo pòst scelere Boleslai Lignicensis, Iohannes Rex consecutus est, quod voluit. Is oppressus ære alieno, & egens, cum non inueniret amplius vnde raperet, incipit vexare Henricum Sextum fratrem, Ducem Vratislauiensem, Principem placidum & imbellem: Postulauit ab eo, vt secum faceret commutationem, & relicta Vratislauia migraret Lignicium. Hoc cum recusaret Henricus, Boleslaus immisit ipsi vndique latrones, qui ditionem eius deprædabantur: & Consiliarios Henrici, qui ipsi aduersabantur, in ipsa vrbe Vratislauiensi capiebat & trucidabat.

Henricus Sextus Vratislauiensis motus scelere fratris coniungit se cum Bohemis.

Hac iniuria motus Henricus, cœpit cogitare de præsidio, & primum quidem deliberatum est de accersendo Loctico: sed in illo parum fuit auxilij: Ciuitas Vratislauiensis, quæ iam frequentia ciuium & opibus florebat, hortata est Principem, vt sese Regi Bohemiæ subijceret: non solum, quod is genere esset Germanus, verum etiam, quod natus esset patre Cæsare, eoque viro valde laudato: & talia ipse de sese daret documenta, vt videretur futurus vtilis Princeps, & protector miseræ Silesiæ.

Vicit hoc Consilium in aula, & missa legatione vocatur Rex Iohannes, is petijt, vt Henricus, qui nullos habebat liberos masculos, sese hæredem scriberet: & vt persuaderet facilius, promisit Rex, se ditionem Glocensem Henrico ad tempora vitæ daturum. His itaq; conditionibus transactum est, & magna læticia ciuitatum, imperium Regi promissum.

Iohannes Rex Bohemiæ ornauit ciuitates.

Nec vero ingratus fuit Iohannes Rex erga ciuitates, vt falso eum criminantur annales Polonici: sed & tunc vrbem Vratislauiensem multis beneficijs, iudiciorum & aliarum immunitatum concessione ornauit, & deinde reliquas etiam vrbes auxit & texit benefice: Fuit hoc anno 1327.

Constituto hoc ordine in Ducatu Vratislauiensi, Rex etiam animum ad cæteros Principes Silesiæ adiecit: quos, etsi potentia ipsius magna erat, persuasione non vero armis mouere volebat, & expetebant eum ingenti cum desiderio ferme ciuitates omnes, ipsaq; Glogouia, quæ à Germanis habitabatur, qui amabant disciplinam, & detestabantur ἀναρχίαν illarum Rerumpublicarum. Tenebat

Glogo=

Glogouiam Primislaus Henrici filius, Princeps adolescens quidem, sed animo & robore virili. Is nulla potuit ratione adduci, vt sese Bohemo subijceret.

Etsi enim ex Polonia excussus erat, nec tenebat in Polonia maiori, nisi exiguam appendicem, videlicet agrum Fraustadiensem & Costensem: tamen, ne videretur abijcere spem adipiscendi regni, noluit sese à Polonis segregare, sed, vt apparet ex veteribus monumentis, ipse etiam se dominum & hæredem regni Poloniæ scribebat.

Verum Primislaus circa annum Domini 1331. iuuenis extinctus est veneno, vt aiunt Poloni, aut rapida febri, vt consentaneum est. Interea Iohannes Rex laborabat, vt in suam potestatem etiam Boleslaum Lignicensem redigeret, qui, vt homo turbulentus, valde repugnabat. Redemit Rex à ciuibus Vratislauiensibus Hannouiam & Goltbergam: eaque oppida traditurus fuisset Boleslao, si se passus fuisset flecti, sed sæpe hoc accidit, quod olim dictum est, τ αὐταῖς τέχναισιν ἁλώσεται ἅπερ ὑπῆρξεν. Inuentus est tandem laqueus, in quo hæsit.

Venit ex Masouia Vladislaus Lignicensis frater Boleslai, qui dotem suæ aniculæ prodegerat: is, prolatis monumentis, Iohanni Regi ius suum in ditione Lignicensi demonstrat, & de insidijs & iniquitate fratris conqueritur. Offert etiam Regi, se ius suum illi venditurum. Rex receptis literis mittit ad Boleslaum, illique rem omnem nunciat, & monet, nisi sese obedientiæ regni Bohemiæ permittat, fore vt toto Ducatu excidat.

Boleslaus Brigensis subijcit se Iohanni Regi Bohemiæ.

Boleslaus, cum amplius tergiuersari non posset, in fidem Bohemiæ sese dedidit anno 1331. simul etiam Regi occasio data est, qua sibi Glogouiam adiunxit. Primislao mortuo sine hæredibus, & cadauere delato in monasterium Leubense, succedebant tres fratres superstites. Conrado Olsnicensi à Iohanne data est Stinania. Ipse Iohannes retinuit Guram, & mediam partem Glogouiæ adeptus est, Alteram Henricus Saganensis accepit.

Glogouia uenit in potestatem Iohannis Regis Bohemiæ.

Iohannes Regi partem suam Glogouiæ vendidit: qui putabat se hac ratione Henricum ad subiectionem perducturum. Sed cum Henricus ex quadam inutili superbia reluctaretur, Rex cum exercitu ad Glogouiam accessit, & in pagum Creideluisium, qui duobus miliaribus ab vrbe abest, ciues euocauit, & postulauit, vt in vrbem admitteretur. Disputatum fuit aliquamdiu, sed cum Rex denunciasset ipsis, vt facerent finem ambigendi, iam enim vexillum suum in arce erectum volitare, vrbem ingressus est, eamque Henrico pulso totam in suam redegit potestatem.

Fuit hoc anno 1333. & præfectus vrbi à rege datus est Baro Bohemicus Heinemannus Dubensis. Henricus Saganensis reuersus domum, non multo post mortuus est mœrore animi & in monasterio Saganensi sepultus.

Mansit Glogouia sub imperio Regum Bohemiæ annos plures viginti, quo tempore tamen subinde turbis bellicis fuit impetita, vt paulò pòst referemus.

IOHANNES PRIMVS BOHEMIÆ Rex, Princeps Silesiæ, Dominus Vratislauiæ & Glogouiæ.

NOn solum cupiditate proferendi Imperij mouebatur Iohannes Rex, vt Bohemiæ adijceret Silesiam, sed etiam ideo, vt hac detracta facilius reprimi posset Locticus, qui potitus regno Poloniæ, crudeles & Scythicas in vicinis oris Germaniæ faciebat vastationes. Nam cum secum traheret agmen latronum, Hungaricorum & Lithuanorum, adortus est Marchiam Brandeburgensem, in qua breui spacio temporis exussit supra 140. pagos & vicos: & tanta fuit barbarorum immanitas, vt nulli sexui aut ordini parcerent.

Vladislai Loctici crudelitas.

Narratur memorabile exemplum continentiæ & prudentiæ de virgine sacra in Marchia. Irruperant in Cœnobium virginum milites barbari, sæuientes in corpora virginum, libidine & crudelitate. Virgo autem quædam florens ætate & pietate, amansq; inprimis pudicitiæ, latronem, qui ipsam erat oppressurus per vim, amice affata est: Age, inquit, mi homo, antequam violor, audi quid sim prolocutura. Video te motum forma mea vitæ meæ velle parcere, ego igitur, vt tibi grata sim, artem quandam maximi certè pretij te docebo, qua aduersus omnes ictus & quascunq; ferri iniurias poteris esse tutus: & ne in animo tuo vlla suspicio vel dubitatio resideat, iubeo vt in meis ceruicibus periculum artis huius facias. Munio igitur me hac incantatione, quam postea tibi patefaciam, tu quantum potes collum meum gladio ferito: Paruit barbarus, ignarus puellaris inuenti, & virgini genibus insidenti, & tacita voce Spiritum suum Filio Dei commendanti, ceruices vno ictu præcidit.

Exemplum continentiæ in uirgine sacra.

Ita egregia virgo morte pudicitiam suam redemit, & vera fide, intuente Filium Dei, ferrum & mortem verè superauit. Accidit hoc anno 1326. Dicuntur supra sex millia hominum in seruitutem à barbaris latronibus abducta esse.

Postquam Loctico successit deprædatio, afflixit deinde ordinem Prutenicum, qui domita & pacata Prussia ante paucos annos, tunc adhuc dies & noctes erat in excubijs pro ipsa Polonia, contra incursiones Lithuanorum & vicinorum populorum, qui adhuc erant idolatræ, & nunquam quiescebant.

Vladislaus Locticus incipit oppugnare Cruciferos.

Iohannes Rex, cum in Silesia transegisset cum Henrico Vratislauiense, vocatus in auxilium ab ordine Prutenico, duxit exercitum

citum in Prussiam. Nusquam autem sese ostendente Loctico, late Poloniam vastauit: multa loca Masouiæ in potestatem Ordinis redegit: & cum titulum regis Poloniæ vsurparet, autoritate sua ordini agros, quos ab ipso postulabat Locticus, confirmauit. Exempla monumentorum illorum recitat Duglossus. Principem etiam Masouiæ coëgit, vt in verba sua iuraret: accidit hoc anno 1328. Sed cum Iohannes regressus esset in Bohemiam, Locticus rursus acciuit Hungaros & Lithuanos, atque cum magno exercitu, in quo promiscuè gentes erant Christianæ & idolatricæ, aduersus Ordinem profectus est.

Etsi vero nobilitas Germanica, mota rei indignitate, militatum magno numero in Prussiam proficiscebatur: tamen illud agmen, collatum ad copias hostiles, exiguum erat. Vigesimo septimo Septembris igitur, anno 1331. proditione cuiusdam ductoris Polonici, quem antea Cruciferi ad sese receperant, & euexerant, Germani cæsi sunt.

Vladislaus Locticus profligat Cruciferos.

Recens scriptor Polonicus, de cuius consilio & labore ego non volo pronunciare, etsi ipse non parcat alijs, & vicissim ipse plerisque ex suis popularibus & ciuibus displiceat, affingit Loctico ante prælium concionem, ad suos milites, plane Punicam: in ea totam gentem Germanicam iniuste & atrociter criminatur, exprobrat ipsi immanitatem, plusquam Turcicam, profanitatem & contemtum religionis: Credo, vt eloquentiam suam in deformando nomine Germanico ostenderet: sicut apud Alexandrum Callisthenes in vituperandis Macedonibus: & vt indulgeret suo dolori & iræ, propter idola & scelera sui gregis ab hominibus Germanis monstrata.

Annales Polonici nimis cōtemtim loquūtur de Germania.

Sed, sicut vbique laudem habet modestia: ita præcipuè ea decet historiam, quæ debet esse vera & verecunda narratio rerum, quæ acciderunt, condita sale candido, non scurrilitate Momi. Addunt scriptores Poloni aliqui, ex Germanis cecidisse 40000. ex suis vix triginta: quæ ipsa etiam vanitas digna est reprehensione. Optandum est, ne vnquam vel Poloni Germanos, vel Germani Polonos vincant, sed vt omnium Christianorum arma consocientur in communem hostem.

Scribitur post illam pugnam euenisse festiuus iocus. Obequitabat postridie in loco prælij Rex, vt stragem hostium inspiceret, & vidit quendam ex sua nobilitate grauiter vulneratum corpore supino iacere, qui, cum abdomine discisso intestina ipsi effluerent, ventrem vtraque vola comprimebat, rex motus hoc spectaculo, ad comites suos inquit, proculdubio miser iste homo graues experitur cruciatus. Ille attollens oculos, dixit: Imò optime rex grauiores cruciatus sunt illius, qui in eodem pago cogitur tolerare importunum vicinum, sicut mihi accidit. Rex delectatur sermone viri, Quiescas, inquit, si Deus tibi vitam largitus fuerit, faciam vt liber

Iocus prolatus à nobili Polono lætaliter uulnerato.

ſis ab eo cruciatu: & cum ex mandato Regis ſanatus eſſet, etiam vicinus ipſius amotus eſt, & pagus vniuerſus vna cum alijs ornamentis ipſi ex liberalitate Regia donatus.

Victoria ea nihil vſus eſt Locticus, quia & Ordo rurſus vires ſuas colligebat, & ab altera parte à Bohemis illi bellum conflatum eſt. Iohannes enim Rex, qui tunc erat Vratislauiæ, cognita clade ordinis, ſubito duplici agmine Poloniam adortus eſt: quorum alterum ex Glogouia progreſſum, oram Poloniæ maioris ad Poſnaniam depopulatum eſt: Alterum autem exercitum ipſe Rex ad Cracouiam duxit: verum ex inopia comeatus, domum non multo poſt redijt.

Inuenio tamen autores, qui affirmant, Locticum retractum ex Pruſſia, data pecunia Iohannem Regem placaſſe.

Vladislaus Locticus denuo inuadit Sileſiam.

Anno 1333. Cum ordo Prutenicus confirmatis viribus grauiter afflixiſſet Poloniam maiorem, & Locticus ſerius educens exercitum, tandem inducias cum illis pactus eſſet, idem Locticus contra fidem datam Regi Iohanni, effudit iram ſuam in Sileſios, & deprædatus eſt oram vicinam ripæ Viadri, quæ tunc erat in poteſtate Principum Glogouienſium, Iohannis Stinauienſis & Henrici Saganenſis.

Coſtenſis ditio occupatur à Vladislao Loctico.

Ridiculum eſt verò, quod narrant, tunc plures quam quinquaginta munitiones perueniſſe in poteſtatem Loctici: cum ne quidem tota Sileſia tot munita loca tum haberet, multo minus ille exiguus ager Coſtenſis & Frauſtadienſis: & quidem ipſum oppidum Frauſtadium, quod proximum illis erat, adhuc in fide Principis Glogouienſis manſit. Sed Coſtenum, quod Sileſijs hactenus paruerat, amiſſum eſt. Eodem tamen anno perijt Cracouiæ Locticus, quem Iohannes Rex & tota Sileſia nominabat Regem Cracouiæ.

Anno 1335. delecti ſunt arbitri ab vtraq; parte, à Rege Caſimiro Polono, Loctici filio, & Cruciferis, Carolus Hungariæ Rex, & Iohannes Rex Bohemiæ, qui pro ſua autoritate pronunciarent: ſed illa pacta deinde turbarunt nobiles Poloni. Tunc etiam Iohannes Rex Caſimiro de ſuo iure in regno Poloniæ ceſſit. Caſimirus verò renunciauit Sileſiæ, & exoluit Iohanni Regi, ſicut teſtatur Aeneas Syluus, 20000 libras argenti.

Lignicenſes exoluerunt æs alienum ſui Principis.

Interea in Sileſia Boleslaus Lignicenſis, cum ſtrenuè egeret, amiſit coniugem ſuam, filiam Regis Bohemiæ, & hoc anno duxit mulierem Cracouienſem, aut vt quidem annales & fortaſſis rectius habent, Croattam benè dotatam. Ea pecunia redemit Brigam & Olauiam: filijs autem Venceslao & Ludouico ceſſit de ditione Lignicenſi, vt de ea ipſi ſibi conſulerent. Ordines in gratiam Principum iuniorum ipſi æs alienum perſoluerunt, ibiq; viuente patre ſimul habitarunt.

Anno

Anno 1337. decessit Henricus Sextus Vratislauiensis, & habuit hæredem Regem Bohemiæ, qui statim pòst venit Vratislauiam sabbato, qui præcedit Dominicum diem, quem Ecclesia nominat Palmarum, iuratum est in verba ipsius magna ordinum lætitia. Eo tempore ortum est certamen inter Episcopum & regem tali de causa.

Henricus Sextus Vratislauiensis moriens relinquit suam ditionem Bohemiæ Regi.

Erat Episcopus Vratislauiensis Nancerus, translatus eò ex Episcopatu Cracouiensi. Nam cum acerbius litigasset cum Rege Loctico, Rex iratus pugno faciem eius cecidit, & profugere eum coëgit. Venit Vratislauiam, cum alij de Episcopatu septennium Romæ disceptassent. Fuit autem iniquus regi Iohanni, & ipsi appetenti imperium Silesiæ, qua poterat ratione, aduersabatur. Postulabat Iohannes arcem quandam in vltimis Poloniæ finibus, Mielesiam, vt haberet munitionem ad arcendos Polonos. Eam regi, promittenti etiam liberalem compensationem Episcopus non tradidit: Rex tamen præfectum arcis sacerdotem induxit, vt eam dederet.

Nanceri Episcopi importunitas.

Tulit hoc indignè Episcopus, & subinde maximè importunis flagitationibus arcem reposcebat: & cum non impetraret quod vellet, fremens viam, qua animũ suum expleret, iniuit, & ingressus ad Regem, qui tunc erat in monasterio S. Iacobi, eum diris coram omnibus audientibus acerbissimè deuouit. Rex beneficus & mitis, etsi videret sese iniquè contemni, tamen nihil asperius statuit in furiosum Episcopum, sed repressit sese ac inquit: Quam temerarius est iste sacerdos, quærit qui ipsum occidat, ego tamen sanguinem eius non fundam.

Iohannis Regis patientia erga Nancerum.

Egredientem Nancerum à rege pro foribus conclauis conuenit Senatus Vratislauiensis, illi amicè affati Episcopum, dixerunt: rectius ipsum facturum fuisse, si mitius cum rege egisset, neque ita sæuijsset. Ille feruens & furens ira, at ego inquit, vos etiam tanquam consceleratos diris deuoueo, neque vestrum regulum, qui regio nomine dignus non est, metuo.

Fuit isto conuitio magis irritatus Rex, quam bruto fulmine: & cum de eo cum Episcopo expostularet, responsum est illi, indignum eum esse titulo regis, qui in regno suo nullum habeat Archiepiscopum. Rex, ne ab homine maledico prouocaretur ad sæuitiam, iussit eum cum suo Sacerdotio ex vrbe emigrare. Iusserat Episcopus claudere omnia templa vrbis, senatus autem Vratislauiensis ea patefaciebat, & erant sacerdotes humiliores, qui rem diuinam faciebant.

Interea Rex diligenter laborabat de concordia cum Episcopo, qui erat Nissæ, & petebat, vt edictum tyrannicum aboleret: sed cum ab homine pertinaci & superbo nihil æqui impetraret, ipse bona Episcopi & Sacerdotum rebellium occupauit, eosq́ solum vertere iussit, mandauit etiam omnibus Principibus Silesiæ, vt idem

Iohannes Rex eijcit Episcopum cum sua factione.

facerent in suis ditionibus. Paruit Regi valde obedienter Boleslaus Brigensis, quem bona Ecclesiastica in illa sua egestate aliquantum recrearunt. Spoliabat enim sacerdotes, eorumq́ue prædia & bona rapiebat, vbicunque ipsi occasio dabatur.

Etsi autem Pontifex Romanis annitentibus Polonis censuram Nanceri confirmauit, & Iohanni denegauit absolutionem, tamen Vratislauienses illam tyrannidem fermè quadriennium æquo animo patiebantur, & interea bonis sacerdotum fruebantur.

Nancerus moritur in exilio.

Tandem anno 1341. Nancerus Regi nondum reconciliatus mortuus est in exilio. Valde hunc prædicant annales Poloni scripti à sacerdotibus, & narrantur indicia præcipuæ ipsius pietatis, quod singulis diebus solitus sit plures audire missas, & quotannis Sacerdotibus secundarijs, quos Vicarios nominant, munera Cracouiam mittere. Ego de ipsius zelo non disputo, qui quomodo congruat ad normam monstratam in concionibus Christi & Apostolorum, facile piæ mentes iudicabunt.

Extincto Nancero, qui fuit fax dissidij in Silesia, verus imitator Pontificum Romanorum, Pretislaus Roma missus est ad Episcopatum Vratislauiensem: is cum Carolo Marchione Morauiæ filio Iohannis redijt in gratiam: sacerdotibus exigua quædam facta est restitutio, & tamen, vt illis expleretur animus, magistratus Vratislauiensis in monasterio S. Adalberti supplex ab Episcopo nudatis capitibus & pedibus veniam petiuit. Carolus promisit Ecclesiæ benignitatem & defensionem.

Vratislauia reconciliatur Episcopo.

Boleslaus Brigensis moritur.

Anno 1342. decessit Boleslaus Brigensis: Cœperat ægrotare in ferijs Paschalibus, cum post fastidia ieiunij quadragesimalis in vna mensa tredecim pullos gallinaceos edisset, & varia genera potuum ad nauseam vsque infudisset. Angebatur autem ante mortem, quod nondum absolutionem ab Episcopo impetrasset, &, vt nominabant, interdicti relaxationem: Magno tamen labore filiorum, missi sunt duo Canonici Vratislauienses Brigam de nocte, qui iubente Episcopo absolutionem illi nunciarunt, nec multo post Princeps lætus illo beneficio animam exhalauit. Cadauer sepultum est in monasterio Leubensi.

Anno 1340. aut proxime sequenti Carolus ex mandato patris bellum fecit Boleslao Duci Monsterbergensi: qui, sicut etiam Princeps Suidnicensis, adhuc non insertus erat regno Bohemiæ: Cum Bernhardo Suidnicensi nupta esset filia Regis Locticí. Obsedit hoc anno Carolus Francosteinum, quod tunc erat mediocriter munitum: In ea obsidione accidit exemplum dignum memoria.

Boleslai Monsterbergensis egregia beneficentia.

Strenuè suam vrbem defendebat Boleslaus, & quodam die subita facta eruptione, plures nobiles Bohemos & Morauos, in castris Caroli oppressos, in vrbem captiuos abduxerat. Carolus non ignarus naturæ Boleslai, in Castra vocauit coniuges nobilium capti-

captiuorum, fœminas nobilitate & forma præstantes, & instructo conuiuio magnifico Boleslaum ex vrbe ad prandium inuitauit. Gessit Boleslaus morem Carolo Principi generoso & benefico: Peracto prandio fœminæ nobiles, cum prius blanditijs & singulari comitate animum Principis emollijssent, & exhilarassent, precatæ sunt, vt ipsis maritos captos, nobili beneficentia restitueret, ibi tanta fuit virtus Boleslai, vt euestigio sine pretio captiuos ex vrbe accersitos coniugibus ipsorum donaret: & simul spectantibus Principibus in mutuos amplexus & salutationes ruerunt.

Scribitur autem, Boleslaum, si captiuos vendere & mulctare voluisset, tantam potuisse emungere pecuniam, vt ea etiam pretium sui Ducatus fuisset superatura. Carolus motus virtute Boleslai, pacem cum eo fecit æquis conditionibus. Nam Boleslaus professus est, sese socium Regni Bohemiæ, & muneris loco à Carolo accepit ditionem Glocensem, quæ morte Henrici Vratislauiensis ad Regem redierat, ad tempora vitæ suæ vtendam & fruendam.

Fuit alioqui Boleslaus Princeps facetus, amans vrbanitatis & iocorum, sed tamen nec profanus, nec indoctus. In morbo, cum vicinam mortem præsagiret, vera fide ad Filium Dei conuersus, clara voce hoc canticum valde pium, quod sonare solet Ecclesia, cecinit: Tribularer, si nescirem misericordias tuas Domine, tu dixisti: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: qui Cananæum & Publicanum vocasti ad pœnitentiam, & Petrum lacrymantem suscepisti, misericors Domine. Edita hac pia confessione suorum peccatorum, & viuifica consolatione, lætus ex hac vita migrauit.

Boleslai Monsterbergensis urbanitas & pietas.

Hæc exempla non solum ostendunt, tunc fuisse virtutem laudatam in nostris hominibus, sed etiam monstrant, qualis in multis pijs pectoribus fulserit lux veræ conuersionis & fidei: etsi in publico ministerio fuit ingens chaos caliginis & superstitionum, perinde sicut Simeon, dominantibus in populo Dei Pharisæis & Sadducæis, tamen in amplexu Christi lætam expectat decessionem.

Anno 1343. Casimirus Poloniæ Rex contra pacta subito inuasit Henricum Saganensem, qui adhuc tenebat territorium Fraustadiense: Oppidum Fraustadia interceptum est, antequam de suo periculo docere posset Regem Iohannem Henricus. Præferebat Casimirus, illum agrum olim à Polonia maiori fuisse auulsum, cum tamen ea vrbs à Silesijs condita sit, & totus ager hodie etiam ab hominibus Germanis habitetur.

Fraustadia occupatur à Rege Poloniæ.

Occupata Fraustadia progressus est ad Stinauiam, ibi cum aliquamdiu esset grassatus, Principes, Henricus Saganensis, Iohannes Gurensis, & Conradus Olsnicensis ad Regem in castra venerunt, & metu maioris mali, cessione territorij Fraustadiensis pacem ob-

tinuerunt. Oppidanis, interuenientibus Principibus, conseruatæ sunt immunitates, & inter alias ius cudendæ monetæ, quod ex beneficio Principum Glogouiensium acceperant.

Eodem anno transegit Casimirus cum Cruciferis, confectis super ea re instrumentis obsignatis sigillo regio & ordinum, nec tamen eam transactionem diu seruauit Polonia. Anno 1345. Iohannes rex vlturus iniustum bellum Casimiri contra Silesios: Inuasit cum exercitu Poloniam, etsi ipse erat senex, & iam alterum oculum amiserat. Progressus est ad Cracouiam vsq;, sed inopia comeatus in Silesiam rediit. Extremum agmen ipsius in reditu à Polonis cladem passum est, & cum longius euagarentur Poloni, præsertim Masouii, à Conrado Olsnicensi magna strage cæsi & fugati sunt.

PRINCIPES SVIDNICENSES.

Bernhardus Suidnicensis, cui nupta fuit filia Loctici.		Henricus Iaurensis vxor Agnes filia Regis Venceslai Bohemici, non reliquit prolem.
Boleslaus Suidnicensis, & post mortem fratris etiam Iaurensis: Vxor ipsius fuit Agnes filia Leopoldi Ducis Austriæ, quæ fuit domina ducatus vsq; ad annum 1392.	Henricus Secundus Iaurensis nullum reliquit post se filium.	
	Anna nupta Carolo Quarto Cæsari.	

BELLVM SVIDNICENSE.

IOhannes Rex reuersus ab expeditione Polonica, cum & infœlicitas belli & senecta eum facerent acerbiorem, irasci cœpit Principi Suidnicensi, qui nondum agnoscebat Regem Bohemiæ: parebat tunc vterq; Ducatus Boleslao Suidnicensi Henrico Iaurense iam mortuo. Rex obsedit Suidniciam, quia autem non erat magna spes victoriæ, & alienus etiam erat à sæuitia Iohannes, & tamen iurauerat, se muros Suidniciæ manu contacturum, attigit portam vrbis, & exercitum reduxit. Cepit deinde Landishutam & properauit in Bohemiam ad bellum Gallicum, eam vrbem paulò pòst recuperauit Boleslaus, cum in vrbem immisisset currus fœni, in quibus latebant armati: quod Stratagema hac ætate in bellis Italicis imitati sunt Hispani.

Suidnicia obsidetur à Iohanne Rege.

Iohannis Regis interitus.

Anno 1346. in bello Gallico contra Anglos interfectus est Iohannes Rex, qui etsi orbatus erat vtroq; lumine & admodum senex, tamen adduxerat auxilia Regi Gallico Philippo affini, aduersus Eduardum Anglicum Regem. Cecidit vigesimo septimo Augusti, quo die etiam occisus est Ottocarus, Bohemiæ Rex.

Is igitur

Is igitur à Bohemis tanquam nefastus habetur, quod duos Reges iugulauerit, etsi hac ætate biduo post eiusdem mensis, etiam tertius Rex Ludouicus occubuit. Regnauit Iohannes annos triginta quinque. Dies nefasti Regibus Bohemiæ.

CAROLVS QVARTVS IMPERATOR, *Rex Bohemiæ, Princeps Silesiæ, Dominus Vratislauiæ & Glogouiæ.*

PRINCIPES LIGNICENSES.

Boleslaus Brigensis.
Catharina Cracouiensis vel Illyrica secunda vxor, quæ non peperit.

Venceslaus Lignicensis vxor filia Ducis Theschinensis.	Ludouicus Brigensis & Lubensis, coniunx filia Henrici Glogouiensis.

RVrsus orta sunt dissidia inter fratres Principes Lignicenses, de quibus breuissimè quædam recitabimus, neque enim delectare possunt lectorem istæ μυομαχίαι. Catharina vidua Boleslai Brigensis nomine dotis suæ Brigam & Olauiam retinebat: duo fratres autem simul habitabant Lignicij, sed culpa aulicorum, sicut vbiq; solent esse tales furiæ, creuerunt inter illos odia.

Diuiserunt igitur patrimonium: Ludouico cessit ager Lignicensis, in quo tunc recens erant inuentæ venæ auri vberes: Venceslao fuit attributa Goltperga, Hannouia & Lubena: Sed Venceslaus vir callidus & pleonecticus iniјt consilia, vt fratrem Lignicio excuteret, cum videret ex venis metallicis fratri singulis fermè septimanis centum quinquaginta libras auri accedere. Lignicensis ager habuit uenas auri.

Iuit igitur ad Carolum, qui tunc adhuc Bohemiam nomine patris gubernabat, & illi sua oppida pro certo precio obtulit: Ludouico, qui iam susceperat filios ex cõiuge sua, grauis erat illa iactura: persuasus inter illas curas à consiliarijs, qui erant corrupti largitionibus, cedit fratri etiam Lignicio, ipse contentus fuit vnica arce & annuo stipendio quadringentorum aureorum, sed inita fuerunt talia pacta, & obsignata ab ordinibus ditionis: Siquidem Venceslaus sine heredibus decederet, vt totus Ducatus integer perueniret ad fratrem Ludouicum, aut filios ipsius, sin verò relinqueret filios, Ludouicus quidem superstes Ducatum totum, quoad viueret, obtineret, post mortem autem suam, filij vtriusq; fratris ex æquo Ducatum partirentur.

Post hanc transactionem & migrationem Ludouici Principis boni & iusti, Venceslaus, qui antea simulauerat morbum, conualuit,

ualuit, & imitatus exemplum patris inutili sumtu sua profundebat, oppida etiam passim, nolente & prohibente fratre, oppignorabat. Ludouicus Lubenam redemit sua pecunia, ibiq; habitauit. Interea nati sunt etiam Venceslao filij ex muliere Teschinensi, illis volebat relinquere vniuersam hæreditatem, excluso fratre Ludouico & filijs ipsius. Hinc igitur nouæ natæ sunt lites, & ordines Ducatus grauiter sunt aduersati Venceslao, propter hanc perfidiam, & ipsi fratres subinde inter se dimicabant excursionibus.

Decessit autem postea Catharina nouerca, & putabatur inuenta esse ratio dirimendi fratres. Venceslaus, vt crearet fratri nouum periculum, partem suam in oppidis, relictis à nouerca, vendidit Boleslao vltimo Suidnicensi, qui fretus sua potentia & fauore Caroli Cæsaris, cum quo non multo ante transegerat, valde Ludouicum vexauit. Carolus tamen misertus Ludouici Bregam & Hannouiam ipsi attribuit. Venceslaus verò, cum sua prodegisset, & venæ metallicæ exaruissent, in magna inopia mortuus est.

Carolus Quartus Imperator ingreditur Vratislauiam.

Carolus Quartus Cæsar ingressus est Vratislauiam regia pompa 1348. 7. Nouembris: tanti autem tunc fuerunt spiritus Episcopi Prætislai, & sui Collegij, vt Cæsari vix ad portas vsque Cœmiterij sui templi obuiam prodirent. Initæ sunt rationes, quibus ad officium adduceretur Boleslaus Suidnicensis: & primum, vt incuteretur ipsi terror, Carolus à Nicolao Principe Monsterbergensi filio Boleslai emit Francosteinum, vt ex vicina munitione agro Suidnicensi subinde possent inferri damna.

Carolus Cæsar ducit Annam Iaurensem.

Tandem verò hæ lites matrimonio sunt diremptæ. Nam cum Boleslaus educaret Annam filiam Henrici fratris sui mortui, ea Carolo Cæsari post mortem secundæ coniugis, quæ fuit filia Regis Galliæ Blanca vidua, est desponsata, & dotis nomine vterque ducatus, Suidnicensis & Iaurensis, Cæsari promissus. Boleslaus Suidnicensis decessit anno 1368. Vxor Agnes filia Leopoldi Ducis Austriæ Ducatum obtinuit ad tempora vitæ suæ, mortua est 1392.

Agnes domina Suidnicensis & Iaurensis.

Nicolaus Monsterbergensis adeptus viaticum inuisit Palestinam & Hierosolymam: rediens domum decessit in Hungaria, reliquit duos filios: Henricum & Boleslaum, qui cum & ipsi sine sobole mascula morerentur, hæredes habuerunt Reges Bohemiæ. Boleslaus qui vltimo loco superstes mansit, mirabili casu interijt. In arce enim quæ à conditore Boleslao nomen accepit Bolckenhanum, à morione quem ad rabiosam iram prouocauerat iactu lateris occisus est, & in monasterio Grissensi sepultus. Sapientes tunc iudicarunt omen hoc significare dignitatis Silesiæ ruinam & interitum. Sed hæc postea acciderunt.

Boleslai Secundi Monsterbergensis miserabilis interitus.

PRIN.

PRINCIPES GLOGOVIENSES.

Henricus Quartus Saganensis, post mortem Primislai fratris etiam Glogouiensis, pulsus à Iohanne Rege, vxor Mechtildis filia Marchionis Brandeburgensis.

Henricus Quintus ferreus Saganensis, postea ex beneficio Caroli Cæsaris Glogouiensis, qui fuit in Coronatione Cæsaris, & profectus est Hierosolymam.

GLogouiam obtinebat Bohemiæ Rex, eamque per suum capitaneum gubernabat. Sagani dominabatur Henricus Quintus ferreus. Fuit vir magno animo præditus, qui subinde tumultuarijs excursionibus Glogouiam à Rege repetiuit. Impetrauit tandem à Carolo, quod postulabat, anno 1360. vt postea dicemus.

Anno 1349. & proximè sequenti horribilis pestilentia non solum Poloniam & Silesiam, verum magnam partem orbis cogniti peruagata est. Descripta est ea à viro diserto Iohanne Boccatio lingua Italica. Recitantur symptomata terribilia, non dissimilia illis, quæ acciderunt in pestilentia Attica, quæ grassata est secundo anno belli Peloponnesiaci, & descripta est ab Hipocrate, vt à medico eruditissime, deinde à Thucydide. *Pestilentia uniuersalis.*

Fuerunt autem in ista, signa putredinis & corruptionis in aëre horribilis. In Italia & alibi iacebant homines subito extincti in vijs publicis, quorum halitu cum afflarentur animalia domestica, repente cum indicijs & symptomatibus veneni extincta sunt. Narrant aliqui, fuisse tunc communem opinionem, tertiam partem generis humani ea lue fuisse consumtam: & obseruatum est, continua propagatione venenum ex oriente ad occidentem vsque esse perlatum.

Nostrorum vero hominum ea fuit rusticitas, vt crederent à Iudæis puteos & fontes venenis esse infectos, & tales morbos excitatos, ideo crudelibus modis vbique in miseram turbam Iudæorum, nulla habita, nec sexus, nec ætatis ratione sæuitum est, neque tamen scelere & tyrannide ira Dei potuit restingui. Vagata est etiam eo tempore per Europam colluuies quædam hominum, qui nudata corpora publicè cædebant flagris, & simul cum illa hypocritica pœnitentia circumferebant dogmata perniciosa, turpitudines vitæ, multas libidinum confusiones & alias, perinde sicut olim Pepusiani, Carpocrates, Marcion, & recens Anabaptistæ, sed seueritate Principum isti etiam cito pulsi sunt. *Flagelliferorum Secta.*

Carolus

Carolus Imperator, extincto Gunthero Suartzburgensi, quem aliqui trahebant ad Imperium, solus rerum potitus est anno 1350. & statim sese conuertit ad augendam potentiam, & ornamenta sui regni. Regnum quidem Bohemiæ, & præcipuè vrbem Pragam, vbi & Academiam celebrem instituit, ad eam euexit dignitatem & ornatum, vt ruinæ adhuc sint admirationi: & Aeneas Sylvius, qui vidit Pragam florentem, scribit eam nec minorem, nec ignobiliorem esse Hetrusca Florentia.

Carolus Cæsar exornauit Bohemiam & Vratislauiam.

Dilexit etiam imprimis Vratislauiam, quæ patri & ipsi semper fuit fida, ornauit eam ædificijs & immunitatibus amplis. Bis ex interuallo non longo Vratislauia tunc conflagrauerat, ideo Carolus anno 1353. quasi nouam structuram vrbis exorsus est. Produxit ambitum ciuitatis in alteram ripam Olauiæ fluuij, longo spacio, extruxit insigne templum S. Dorotheæ sacrum, & ciuitatem in hunc ordinem & spacia destinxit, ita vt nulli ex vrbibus Germaniæ aut splendore aut amœnitate cedat.

Vratislauia fuit cara Carolo Cæsari.

Quia etiam sacerdotes Collegij iam tunc ciuitatem oderant, eiusq; crescentem potentiam verebantur, eamq; omnibus modis impedire conabantur, ideo Carolus non solum ciuitati fuit præsidio, sed etiam legatos senatus Vratislauiensis anno 1355. cum Romam ad coronationem proficisceretur, vnà secum duxit, vt coram Pontifice fieret transactio. Sed Pontifex Carolo, nec in hac re, nec in alijs tunc morem gessit. Reuersus ex Italia, ciuitati Vratislauiensi commendauit ius & magistratum præfecturæ Ducatus Vratislauiensis.

Carolus Cæsar misit literas familiares ad Senatum Vratislauiensem.

Tanta nimirum tunc fuit opinio fidei & virtutis in Cæsare erga vrbem, eamq; ita amauit, vt adhuc hodiè monstrentur literæ scriptæ manu Cæsaris Caroli ad senatum Vratislauiensem, vbi petit, nunciari sibi, ecquid adhuc ipsi cum suis valeant, & addit, se valde de ipsis esse sollicitum. Credo autem tempore pestilentiæ illa esse scripta.

Vere igitur Carolus fuit pater nostræ patriæ, & in illa maiestate Imperij ciuitates & magistratus vrbium, qui tamen tunc erant humiliores, non modo non est aspernatus, sed vrbes tanquam præcipuos neruos regnorum suorum texit, amplificauit legibus, ædificijs & immunitatibus ornauit. Pacauit etiam Glogouiam Carolus, & quamuis armatus esset summa potentia, tamen Henricum Saganensem in gratiam recepit, ipsiq; partem Glogouiæ quam pater Iohannes patri Henrici ademerat restituit: & inuenio, ipsum Cæsarem hoc anno Glogouiam accepisse, & vrbem in duas æquales partes esse partitum, ita vt vnam partem, nempe Aquilonarem, sibi & regno Bohemiæ retineret, alteram assignaret Henrico, qui habitabat Sagani.

Carolus Cæsar Rempub. Glogouiæ constituit.

Duplex igitur fuit gubernatio ab hoc tempore in vrbe Glogouiensi, & duplex magistratus siue senatus. Neque Glogouia ad

vnum

vnum dominum rediјt, nisi 120. anno post. Ipso etiam imperante inuenio linguam Germanicam fuisse excultam, eamq́ue vsurpari cœpisse in scribendis literis & monumentis publicis, cum antea solius latinæ linguæ in talibus scriptionibus esset vsus.

Cessantibus igitur dissidijs, & lanienis Principum, conquieuit hæc regio, & creuit numero hominum, & cultura, adeò, vt Casimirus Poloniæ Rex Loctici filius, inuitatus illo successu & industria Germanorum in Silesia, ipse etiam multos colonos Germanos in Prouincias Poloniæ, Russiam & alias collocaret, qui multa bona oppida extruxerunt, & Rex passus est ipsos iure Teutonico vti: & Cracouiæ etiam tribunal Teutonicum erexit. *Carolo Cæsare imperante floruit Silesia.*

Gratam igitur memoriam Caroli retineamus, qui non dissimilis Cyro vel Augusto, & alijs sapientibus & florentibus Monarchis, nostram hanc regionem paterno amore complexus est, & optimarum rerum ornamentis eam donauit, vt verè fuerit exemplum aurei illius dicti: Bonus Princeps nihil differt à bono patre.

Anno 1353. in his regionibus inopinata tempestas accidit. Nam cum menses verni ad ipsum vsque medium Maij laudabili cœli constitutione segetes, & res natas ex terra optime produxissent, Sabbato, qui præcessit diem Pentecostes, præter expectationem, hybernum gelu ortum est, illudq́ue nix alta duos cubitos secuta, quæ cum ad sextum vsque diem agros oppleret, & omnes ex interitu frugum perniciosam timerent sterilitatem & famem, niue eliquata, ita grato humore frumenta sunt rigata, vt vberrima messis sequeretur. *Hyems intempestiua.*

Anno 1362. Anna coniunx Caroli Cæsaris, filia Henrici Iaurensis, peperit Norimbergæ Venceslaum, qui secundo anno post, opera patris Cæsaris, electus est Rex Romanorum: & datur Carolo vitio, quod plus dilexerit Bohemicum regnum, quàm imperium Romanum, à quo multa largitionibus alienauit. *Carolo Cæsare nascitur filius Venceslaus ex Anna Iaurensi.*

PRINCIPES LIGNICENSES.

Venceslaus Lignicensis, vxor fœmina Theschinensis.			Ludouicus Brigensis, vxor filia Henrici Glogouiensis.	
Rupertus Princeps Lignicensis.	Boleslaus iuuenis in ludis equestribus perijt.	Venceslaus Episcopus Libusianus deinde Vratislauiensis.	Henricus Decanus Vratislauiensis & deinde Episcop9 Vladislauiēsis.	Henricus dictus Stigmatias Brigensis & tādem Lignicēsis.

VEnceslaus Lignicensis moriens reliquit quatuor filios, constituit illis tutorem fratrem suum Ludouicum Brigensem, is nihil memor iniuriarum fratris, optime præfuit patrimonio nepotum, & cum Ducatus oneratus esset ære alieno grauissimo, industria Ludouici illud magna ex parte est exolutum, & Principibus Ducatus conseruatus. Statim post puerperium decessit Regina Anna Silesia coniunx Caroli. Cæsar accessit ad quartas nuptias, & duxit Elizabetam neptem Casimiri Regis Poloniæ ex sorore. Conciliauit hoc matrimonium legatus Pontificius, vt hoc modo impediretur bellum, quod Carolus Cæsar illaturus erat Ludouico Hungariæ Regi, qui natus erat ex sorore Casimiri, & in regno Poloniæ designatus successor. Nuptiæ fuerunt Cracouiæ tempore Bacchanaliorum anno 1363. Aderant ibi præter Casimirum & Carolum, Reges, Hungariæ, Daniæ, & Cypri, & Principes magno numero. Præcipuus fuit splendor cuiusdam Germani Vernici, qui erat Consul Cracouiensis, & thesaurarius Regis: 15. Reges domum suam ad epulas inuitauerat. post magnificum conuiuium distribuit munera Regia inter Reges & Principes, & suo Regi Casimiro dicitur donasse ad centum millia aureorum, ita enim reperio annotatum: & addunt quidam, consulem illum primum accubitum assignasse Casimiro suo Regi, secundum Imperatori, quod an fuerit ciuile non intelligo. Dos fuit centum millia aureorum. Ictum est fœdus inter Reges, quod tamen non fuit diuturnum.

Anna Iaurensis coniunx Caroli moritur.

Carolus Cæsar facit nuptias Cracouiæ.

Regum congressus Cracouiæ.

Nam anno 1369. Ludouicus denuò sibi coniunxit Casimirum & adortus est Carolum bello, quod tamen mors Casimiri non multo post interrupit. Memorabile est, quod eodem anno scribitur, venas argenti Bythonienses, quæ prius fuerunt satis locupletes, subito euanuisse. Existimatum est, hanc fuisse pœnam crudelitatis, quod paulò ante oppidum illud concionatorem loci illius interfecerat.

Bythonienses venæ euanuerunt.

Mortuus est Casimirus Rex Poloniæ anno 1370. Nonis Nouembris, & cum eo regnum in vetere stirpe Regum Poloniæ defecit. Fuit Rex amans pacis, qui Poloniæ insignem addidit culturam, erectis multis magnificis munitionibus & templis. Contaminabatur libidinibus & cum inter cæteras aleret concubinam Iudaicam Esther eius intercessione, Iudæis magnas immunitates in regno cessit. Successorem habuit Ludouicum Hungariæ Regem.

Casimirus Secundus, Rex Poloniæ moritur.

Casimirus Secundus euexit Iudæos.

Anno 1375. mortuus est Episcopus Pretislaus Vratislauiæ, vir excelsi spiritus, & industrius in augendis censibus sui Episcopatus. Emit vrbem & agrum Grotcensem à Principe Lignicensi, & multis alijs reditibus Episcopatum suum locupletauit, adeò vt is tunc passim nominaretur aureus. Sed cito hoc odoratus est accipiter Gregorius Vndecimus, is prohibuit fieri electionem alterius Episcopi, & per suum quæstorem coëgit collegium, pro bonis relictis à Pretislao sibi numerari triginta millia aureorum, & pro reditibus

Vratislauiensis Episcopatus nominatur aureus.

Vratislauiensis Episcopatus emungitur à Romano Pontifice.

ditibus Episcopatus, cui aliquot annos nullum dedit Episcopum, octies mille aureorum quotannis: ita euenit hoc quod dicitur: Sic vos non vobis nidificatis aues.

Anno 1378. mortuus est Carolus Quartus Imperator laudatissimus, qui sapientiam, virtutem, & sua regna imprimis amauit. Studia pietatis & doctrinarum ita dilexit, vt in recenti Academia Pragensi sæpe publicis disputationibus vsque ad multum diem soleret assidere, ibiq; sciscitari & audire doctorum sententias de varijs controuersijs: admonitus, vt in arcem ad prandium ascenderet, respondit, se magis isto dulci cibo animæ, quam vllis delicijs escarum delectari. *Caroli Quarti uirtutes & Mors.*

Similis fuit hæc pietas & discendi auiditas ardori Caroli Magni, & paucorum aliorum ex veteribus Regibus, qui & scholas egregia beneficentia erexerunt, & in illis exercitijs pietatis & doctrinarum, ipsi interfuerunt, sicut ea virtus his dulcibus versiculis prædicatur:

Huc Reges quoq; sæpe comeabant, Doctorum sapientia fruentes,
Hymnos inter & hos choros sonantes, Cum Tyronibus aureis in armis,
Ætas aurea Principum bonorum, Hæc exempla dabat sequenda plebi.

Autor est Carolus sanctionis illius augustæ de electione Rom. Cæsaris, quam vulgo nominant auream Bullam: ea cum complectatur neruos & fundamenta, quibus Imperium in nostra gente Germanica innititur, fatendum est, etiam de Imperio Romano, cuius autoritatem ante ipsius ætatem labefactarant, & penè euerterant ciuiles dissensiones, & seditiones, excitatæ artibus Pontificum Romanorum, eum optime esse meritum.

Reliquit Carolus superstites tres filios: Venceslaum Romanorum & Bohemiæ Regem: Iohannem, quem collocauit in Lusatiam, vbi non multo post perijt: & Sigismundum natum ex Elisabetha Polonica, quem Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex, facta pace cum Carolo in suam aulam recepit adolescentulum, illicq; promisit nuptum filiam suam natu maiorem Mariam: Pater autem Carolus à Ludouico Romano, filio Ludouici Bauari, emit ipsi Marchiam Brandeburgensem. *Caroli Quarti Liberi.*

VENCESLAVS ROMANORVM & Bohemiæ Rex, Silesiæ Princeps.

NOndum excesserat annum decimum quintum ætatis Venceslaus, cum vocaretur ad gubernationem. Etsi autem vituperatur propter luxum & ignauiam: tamen apparet in illo fuisse naturam non malam. Quia acerrimè oderat scelera & imposturas impiorum sacerdotum, & fuit alienus à sæuitia, sed deprauarunt eum malorum consilia, & cum in ætate tenera careret gubernatore, & inspectore, assuefactus est ad desidiam & compotiones. *Venceslaus Cæsar fuit ignauos Princeps.*

PRINCIPES GLOGOVIENSES.

Henricus Quintus Ferreus Saganensis & Glogouiensis.

Henricus Sextus senior Saganensis.	Henricus Septimus Rapoldus Glogouiensis.	Henricus Octauus Passer Freistadiensis, & Sprotensis tandem Glogouiensis & Saganensis.

Henrici Ferrei Glogouiensis res gestæ & Mors.

HEnricus ferreus mortuus est anno 1369. Princeps magnanimus & fœlix. Fuit comitatus Carolum Romam ad coronationem, inde ex religiosa & laudanda consuetudine nostrorum maiorum profectus est in Palestinam, vt intueretur vestigia illa, vbi patefactiones cœlestes editæ sunt, & vbi Christus conspectus est.

Henrici Ferrei filij.

Vixerunt simul Principes adolescentes ad annum vsq; Christi 1380. deinde facta est ditionis diuisio: Henrico Seniori datus est Ducatus Saganensis: Henricus Rapoldus, sic dictus à conditore stirpis paternæ S. Heduigis, quem Silesij appellarunt Rumpoldum, tenuit mediam partem Glogouiæ, & vicina oppida: Henricus, qui propter fœcunditatem dictus est Passer, habuit Freistadium & Sprottam.

Venceslaus Cæsar mulctat sacerdotes Vratislauienses.

Anno 1381. rursus in Sylesia ortum est bellum, seu sacrum seu Sacerdotale. Irascebatur Venceslaus Rex Collegio Vratislauiensi, quod nollet recipere in Episcopum quendam ex nobili familia dominorum de Duba, qui gratia apud Reges Bohemiæ valebant. Sed Collegium appetebat Venceslaum Lignicensem, qui tunc erat Episcopus Libusianus, & tamen reditus interea prædæ erant Romano Pontifici.

Inter eas dissensiones incidit κωμικοτραγικὴ, quæ Regi præbuit occasionem castigandi sacerdotes, à quibus putabat se contemni. Nam hoc anno Rupertus Lignicensis fratri suo Henrico Decano Vratislauiensi, sub festa natalicia misit cereuisiam Suidnicensem, quæ tunc habebat laudem probitatis: Vector autem comprahensus ex mandato Senatus, qui alioqui totus addictus erat Regi, captus & in carcerem ductus est: quia hoc fiebat contra edictum ciuitatis, quod vetabat importari peregrinam cereuisiam.

Collegium in vrbem ob factum hoc iaculatur fulmen excommunicationis, iubet claudere templa, & cessare sacra. Senatus querelam ad Regem detulit, qui cum frustra apud Collegium laboraret de pacificatione, tandem vigesimo septimo Iunij ipse venit Vratislauiam cogniturus de causa. Rogauit vero Collegium, permitteret, quam diu ipse in vrbe esset, propter reuerentiam sui sacra publice fieri. Hoc cum non impetraret, exarsit ira Rex & Sacerdotes omnes iussit vrbe excedere. Abbatem in arena, qui responderat ipsi durius, in carcerem duci iussit. Transtulit deinde ad sese omnia Prædia, & bona Ecclesiasticorum.

Adducti

Adducti sunt Vratislauiam ingentes greges pecorum ex villis sacerdotalibus, & tanta fuit vilitas, vt trecentæ oues tribus aureis vsitatis venderentur, bos vero aurei quadrante. Magna vero armenta abacta sunt in Bohemiam. *Pecorum mira uilitas.*

Anno sequenti placatus est Rex Venceslaus, cum illi permissum esset, vt nullam faceret restitutionem Collegio, tunc elatus est in Episcopum Venceslaus Lignicensis. Senatus autem Vratislauiensis ea conditione impetrauit veniam ab Episcopo, vt promitteret, semper post electionem noui Senatus, iuraturos se Episcopo, quod libertatem Ecclesiæ velint seruare. Ita Venceslaus Rex tandem vltus est iniurias aui sui Iohannis acceptas ab Episcopo. Neque tamen Venceslaus Episcopus etiam illo quinquennio, quo præfuit, fuit vtilis Oeconomus, sed opes reliquas inutili sumtu prodegit.

Eodem anno in Hungaria extinctus est Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex, qui celebratur ob bonitatem & clementiam erga tenuiores. Narratur de eo, quod ætate patrum nostrorum fecit Dux Eberhardus Virtembergensis, quod sæpe dissimulato habitu immiscuit sese cœtibus inopum, & ab illis sciscitatus est, ecquid præfecti sui & magistratus delinquerent. *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex, socer Sigismundi Cæsaris.*

Poloniam non amauit. Nam & ab initio ornamenta regni secum asportauit in Hungariam, & plerumque Regnum per matrem gubernauit: quia videbat tantam esse licentiam nobilitatis in ea gente, vt autoritas Regum esset exigua. Quare in illa neglectione regni valde oppressi sunt tenuiores, & populus grauissimis oneribus à præfectis regijs, qui penè sanguinem ipsorum exugebant, exhaustus. Fuit fœlix præliator. Nam & in Italia res magnas gessit contra Gallos in Regno Neapolitano. Annis aliquot ante mortem pretio & vectigalium imminutione impetrauit à Polonis, vt promitterent passuros sese, vt altera ex filiabus pro arbitrio patris apud ipsos regnaret. Paulò igitur ante mortem, accersitis ad se ordinibus Regni Poloniæ, in Hungariam, dedit illis Sigismundum Marchionem Brandeburgensem in Regem, & Senatus Polonicus è vestigio in verba ipsius iurauit.

Sigismundus à Socero iussus est proficisci in Poloniam, & regnum in possessionem accipere. Sed mortuo Ludouico Poloni iuramenti obliti inierunt consilia de pellendo Sigismundo, & creando nouo Rege. Offendebantur austeritate Sigismundi, qui videbatur futurus esse Rex Germanus, & postulaturus obedientiam à suis. Et multi, assueti rapinis sub Ludouico, maluissent nullum esse Regem, vt haberent impunitatem grassandi pro libidine. *Ludouicus Hungariæ & Poloniæ Rex Poloniæ Regnum tradit genero Sigismundo.*

Vt autem non deesset prætextus, instigata est socrus Sigismundi, mulier ambitiosa & curiosa, vt peteret à Polonis sibi permitti, vtram ex filiabus apud Polonos vellet regnare. Optimus igitur adolescens Sigismundus circumuentus istis difficultatibus & iniquitate aliquorum in Polonia, qui tamen iuramenti religione ipsi erant *Sigismundus excutitur ex Polonia.*

deuincti, volens regno cessit, ne ciuile bellum excitaret, etsi non deerant studia suarum partium apud honestiores in regno.

Rediens in Hungariam, & ibi res turbatas inuenit, culpa socrus, quæ curauerat Mariæ, absente marito Sigismundo, imponere diadema Regni Hungariæ, ita vt videretur futura Regina sine marito. Sed interea multi ex nobilitate Hungarica detestati muliebrem audaciam, accersunt Carolum Neapolitanum nepotem Ludouici ex fratre, is Regnum Hungariæ vi & arte ad sese transtulit. Quamuis verò Maria, monente matre, propter metum Caroli fecit nuptias cum Sigismundo, tamen Sigismundus, qui nihil fidere poterat Hungaris, veniente Carolo cum exercitu, in Bohemiam profectus est. Sed idem Carolus insidijs Reginæ matris paulò pòst interfectus est, & ipsa Regina deinde ab alio Principe Hungarico, qui vlciscebatur necem Caroli, capta & in flumen proiecta est.

Hungariæ regnum turbatur à socru Sigismundi.

Maria Hungarica nubit Sigismundo.

Maria verò, quæ vna cum matre capta fuit, Sigismundo paranti bellum remissa est, qui tandem anno 1385. regnum Hungariæ adeptus est. Interea etiam Poloniam suæ persequebantur Erynnyes: Quassata enim est crudeliter ciuilibus rapinis & motibus. Studebant aliqui transferre regnum ad Semouitum Masouiæ Ducem, cuius eo tempore magna erat in Polonia potentia, eiusque filia demum fuit mater Friderici Tertij Imperatoris: sed repugnabant multi, præsertim ordines ex Polonia minori. Inde orta sunt bella & vastationes Regni.

Poloniæ regnum turbatur eiecto Sigismundo.

Silesij Duces iuuabant Semouitum, & Henricus Rapoldus Glogouiensis cum Iohanne Gurense vsus illa occasione conatus est occupare Fraustadiam, sed nullo cum successu, vastatis agris domum reuersi sunt. Non multo post Poloni, vlturi clades illas, collectis copijs subito inuaserunt ducatum Glogouiensem, sed ab Henrico Rapoldo profligati sunt, plurimique in vndis Viadri suffocati sunt. Regina Hungariæ coniunx Ludouici, paulò ante mortem expugnata importunis legationibus & denunciationibus Polonorum, tandem Heduigin filiam virginem misit in Poloniam, eique assignauit tutorem Sigismundum Marchionem: sed eum rursus repudiarunt Poloni, & vetuerunt ne regnum ingrederetur. Ipsi autem Heduigi coronam regni die S. Heduigis Silesiæ, Cracouiæ imposuerunt anno 1384. Deliberatum est deinde de marito dando nouæ reginæ. Educauerat Ludouicus Rex in aula sua Vilhelmum Austriæ Ducem, ipsique puero desponderat filiam Heduigin, &, sicut Regum mos est, curauerat vt cōcumberent ante annos nubiles, atque ita omnino eum ad spem alterius regni aluerat. Is igitur missa Legatione orauit Polonos, vt sponsam suam sibi traderēt, & amabat eum ardentissime regina virgo. Sed Poloni bonum Principem Vilhelmum adeo sunt aspernati, vt frustra deprecante & tegente eum Regina, Cracouia, quo vocante Regina sese contulerat, per ignominiam exclusus sit, amissis ingentibus opibus, quas secum aduexerat.

Henricus Rapoldus Glogouiensis profligat Polonos.

Heduigis filia regis Hungariæ coronatur in reginam Poloniæ.

Vilhelmo Austriæ Principi eripitur coniunx Heduigis.

Poloni

Poloni verò regnum promiſerunt Iagelloni Principi Lithuanico, cuius auus, qui fuit ſeruus, rapuerat imperium, occiſo iuſto Principe: Perinde ſicut apud Lydos Gyges. Iagello contra pollicitus, ſe vna cum ſua gente fidem Chriſti profeſſurum, & Prouincias Lithuanicas regno Polonico adiuncturum. *Iagello Lithuanus ducit Heduigin Reginam.*

Aſſenſa fuit Heduigis Regina conditionibus his, etſi inuita, atq; ita 1386. 12. Februarij Iagello regia pompa Cracouiam ingreſſus eſt. Biduo poſt baptizatus eſt, & nomen Vladislai accepit. Sic igitur, præteritis Principibus Sileſiæ & Maſouiæ, qui nati erant ex veteri ſtirpe regum Poloniæ, excluſis etiam Sigiſmundo Rege Vngariæ & Vilhelmo Auſtriæ Principe, Regnum Poloniæ in familiam Iagellonis translatum eſt, cui ſcribuntur fuiſſe fratres vndecim, robore animi & corporis excellentes. *Iagello baptizatur & nominatur Vladislaus.*

Caſimirus etiam Vladislai filius reliquit ſuperſtites ſex filios, Principes præſtantiſſimos, & tamen quomodo hæc tam numeroſa poſteritas maſcula redacta ſit ad vnicum caput videt noſtra ætas: Sed ſunt fatales Periodi regnorum, familiarum, & prorſus omnium rerum humanarum, vt quidem recte & prudenter dictum eſt: Conſtat æterna poſitumq; lege eſt, vt conſtet genitum nihil. *Iagellonis familia.*

In hiſtoria Lithuanica recitatur, præcipuum inter hos populos fuiſſe cultum ſacri ignis, qui proculdubio ex vetuſtate Ethnica vſque fuit propagatus. Baptiſati ſunt per turmas, & ſingulis turmis ſimilia nomina impoſita. *Lithuanicæ gentis religio.*

Sub hoc tempus in Bohemia motæ ſunt diſputationes de religione, & Iohannes Huſſus vir doctus & piæ vitæ, quod etiam aduerſarij ipſius fatentur, nundinas indulgentiarum & fabellas Purgatorij cœpit arguere. Scribitur ſumſiſſe occaſionem ex libro Vicleſi Angli: Paulatim deinde illuſtrata ſunt plura doctrinæ capita, & turbæ etiam ſecutæ, in quibus fermè ab vtráque parte peccatum eſt. *Iohannes Huſſus taxat ſuperſtitiones Pontificum.*

Anno 1383. Venceslaus Rex motus concionibus Huſſi, ipſe paſſim Eccleſias regni inſpexit, & Sacerdotes, qui ſcorta alebant, Pragæ publica ignominia affecit. Paulò pòſt in Sileſia etiam cœpit ſtatus eſſe turbulentus. Nam Venceslaus Rex, inſtigantibus ſacerdotibus, paſſim venit in odium, quod parum fortiter videretur aduerſari Huſſiticis, & ipſe viribus imbecillis gubernationem negligebat. *Venceslaus Cæſar iraſcitur peccatis ſacerdotum.*

Interea magna agmina prædonum confluebant, qui hinc inde prædas ex Sileſia agebant, quorum tanta fuit potentia, vt etiam Olſnam vrbem, quæ erat ſub poteſtate Conradi Principis, caperent: & mandato Regis vaſtatus eſt Ducatus Opolienſis, quod Princeps ille propter inobedientiam accuſaretur. Vratislauiæ etiam orta ſunt ſemina diſſidiorum, quæ deinde in ciuilem ſeditionem eruperunt. *Sileſiæ motus ſub Venceslao Cæſare.*

Sub annum Christi 1390. recruduit bellum Prutenicum inter ordinem & regem, qui cum esset Lithuanus, acerrime oderat ordinem propter clades multorum annorum illatas Lithuaniæ. Sigismundo mortua est Maria coniunx, & ipse, perfidia suorum, implicatus est grauissimis seditionibus & periculis in regno Hungariæ. Flabellum autem turbarum erat Vladislaus Poloniæ Rex, qui, excusso Sigismundo regnum ad sese, propter coniugem Heduigin, transferre cupiebat. Sed tamen illi conatus eum frustrati sunt, & Sigismundus, ne quid sibi deesset, vltro anno 1392. Cracouiam accessisse dicitur, vbi interueniente Heduige fœmina pia & iusta, Vladislaus Sigismundo reconciliatus est, & inter vtrumq; societas inita.

Sigismundus Cæsar amittit Mariam coniugem.

Anno 1394. Venceslaus Rex in Bohemia à quibusdam regni Baronibus adiuuante ciuitate Pragensi captus, & custodiæ traditus est, cum propter dissidia religionis maximi motus in regno gliscerent, neque Venceslaus illis posset mederi. Euasit tamen inde post septimanas Septendecim ope Iodoci Marchionis Morauiæ.

Venceslaus Cæsar capitur.

Academia Pragensis ex consensu Scholasticorum & Lectorum Lipsiam migrauit. In Silesia superiori Vladislaus Poloniæ Rex affixit Vladislaum Opoliensem Ducem desertum à suo Rege Bohemo. Is, etsi Polonis iusto in bello par non erat, tamen intercipiendis mercibus Polonorum, & spoliandis passim ditioribus in itinere multum negotij Poloniæ facessit.

Pragensis Academia migrat Lipsiam.

Annus 1395. aut, vt annotarunt Poloni, 96. nobilis est ex clade Christianorum ad Nicopolin. Attraxerant in Græciam auxilia gentis Turcicæ Principes Græci, conficientes patriam ciuilibus vulneribus, nec postea potuerunt inde amoueri Turci, & cum se paulatim confirmassent, anno 1392. adorti sunt Mysiam, Bulgariam, Rasciam, & vicinos Pannoniæ tractus, qui tunc Hungaris parebant, inde factis excursionibus Pannoniæ quoque oras, antequam Sigismundus suis posset ferre opem, vastarunt.

Nicopoliensis clades.

Turcorum primæ irruptiones in regnum Hungariæ.

Vlturus igitur iniurias suorum & repressurus irruentes Turcos Sigismundus, validum exercitum ex omni Europa collegit. Ad Nicopolin Mysiæ vrbem conditam à Traiano in memoriam victoriæ partæ ex Decebalo, obuiam habuit Baiazetem primum, Turcorum Cæsarem, cum quo summis copijs conflixit, & cum in media pugna, eaq; Christianis non infœlici, Galli qui ex ambitione primum locum sibi deposcerant, temere aciem nudassent, exercitus noster fœda fuga dissipatus est, & inde Turcis initium datum est, non modo in vicinam Pannoniam irrumpendi, verum etiam arma nostra contemnendi. Sigismundus traiecto Istro Constantinopolim fuga delatus est, inde in Rhodum peruenit, & demum opera Venetorum in regnum suum reuersus est. Philippus Burgundiæ Princeps, captus eo in prælio, annos aliquot circumductus est, antequam liberatus fuit. Et tamen ipse Baiazetes non multo pòst fuit exemplum humanæ instabilitatis. Vagabatur in Asia cum innumerabili

Sigismundus Cæsar defertur Venetias.

merabili hominum turba Tamerlanes Scytha, qui, sicut olim Attila, toti orbi terrarum terrorem incutiebat. Is Baiazetem superatum bello & captum in ferrea cauea, tanquam bestiam circumtulit. Vastauit magnam orientis partem, & cum meditaretur bellum in Europam quoq;, & iam magnas copias Polonorum in finibus Russiæ deleuisset, morte extinctus est, & regnum eius subito dissipatum: sicut olim Alexandri, Macedonis, & postea Attilæ Hunni.

Baiazetes Turcorum Cæsar capitur à Tamerlane Scythia.

Traxisse secum dicitur hominum duodecies centena millia. Absente Sigismundo rursus sollicitabat Hungaros Vladislaus Poloniæ Rex. Sed Sigismundo post reditum denuo Cracouiam accedente, & cum Heduigis esset deprecatrix, tunc etiam pax est facta. Ipsa vero Heduigis anno proximo post primo in puerperio decessit. Sanctitas & beneficentia in ea fuit eximia Maritum Regem, qui iniuste bona quorundam tenuiorum ad sese transtulerat, reprehendebat, is cum responderet: Redditurum ea suis dominis, subiecit Regina, bona quidem restituere miseris his poterimus, sed lachrymas, quas ipsis excussimus, quis reddet? Incommoditatem etiam mariti Regis, qui eam impudicitiæ insimulabat, etsi ad illud fastigium ab ipsa fuerat euectus, placide tulit, & innocentiam suam publicè ostendit. Munierunt deinde sese nouis affinitatibus Sigismundus & Vladislaus, duxerunt sorores, filias Comitis Ciliæ, natas ex filia Casimiri, quondam Regis Poloniæ, Sigismundus Barbaram, Vladislaus Annam.

Heduigis Regina Poloniæ moritur.

Sigismundi Cæsaris secunda coniunx.

Pontifex Romanis iratus Venceslao, quod disputationes religionis in Bohemia non compesceret, autor fuit Electoribus Imperij, vt nouum crearent Cæsarem: & quidem Venceslai nulla erat autoritas in Germania. Renunciatus est Imperator Rupertus Comes Palatinus Rheni, Princeps iustus, sed imbecillis & inops. Ideo Italia fermè tota factionibus concussa & lacerata, ab Imperio est alienata. Fuit hoc anno 1400. Sigismundus init rationem, qua Venceslaum fratrem, etiam à gubernatione regni Bohemici posset amouere. Et captus est quidem Venceslaus Pragæ à Iodoco Marchione Morauiæ, & auxilijs Misnensibus anno 1401. Sed Sigismundus etiam in calamitatem incidit. Nam cum seuerius animaduerteret in Hungaros, qui ipsum, præsertim post cladem Nicopoliensem, fastidiebant, & vno in conuentu triginta duos Principes viros securi percuteret, conspiratione suorum oppressus & captus est, traditusq; in custodiam duobus adolescentibus, quorum mater vidua mota misericordia erga Regem, qui eam lingua Hungarica supplex affatus & precatus fuit, elapsus est, & regnum recuperauit, pulso Ladislao Neapolitano. Inuenio deinde Sigismundum anno 1402. venisse Pragam 29. Iunij, & Venceslaum fratrem captum inde abduxisse, eumq; in custodiam tradidisse Alberto Austriæ Principi: Viennæ in amplis ædibus honestè asseruatus est: Sed tamen tunc etiam euasit & regnum rursus adeptus est.

Venceslaus Cæsar amouetur ab imperio.

Venceslaus Cæsar denuo capitur.

Sigismundus Cæsar capitur.

Principes

PRINCIPES LIGNICENSES.

Rupertus filius Venceslai solus Lignicij dominatus est. Vxor Heduigis Casimiri Regis Poloniæ vidua, Non reliquit sobolem mortuus 1390.

Venceslaus non duxit vxorem.

Henricus Stigmatias filius Ludouici Brigensis Dux Lignicensis & Brigensis, fuerunt duo filij huius.

Ludouicus Lignicensis & Brigensis, vxor Elizabeth soror Marchionis Brandeburgensis primi Electoris, cuius filia nupta Iohanni Lubensi patri Friderici primi Lignicensis.

Henricus Lubensis & dominus minorum oppidorum.

PRINCIPES GLOGOVIENSES.

Henricus Passer post mortem fratrum dominus totius Ducatus Glogouiensis & Saganensis, moritur 1395.

Iohannes Saganensis seiunctus à reliquis fratribus qui Saganum à Glogouia auulsit.

Henricus Nonus, Rapoldus mortuus in Dania.

Venceslaus Crosnensis vbi perijt.

Henricus Decimus, dominus totius ducatus Glogouiensis.

VLadislaus Poloniæ Rex inijt consilia, quomodo Prouincias detractas regno Poloniæ, arte quadam recuperaret: & primum quidem Sigismundum Hungariæ Regem, & Marchionem Brandeburgensem persuasit, vt pro certa pecunia Marchiam nouam, quæ olim fuerat ditionis Polonicæ, sibi oppignoraret: Sed cum tota summa non exsolueretur, & Sigismundus consilia Regis intelligeret, res fuit impedita.

Poloniæ & Bohemiæ Reges congrediuntur Vratislauiæ.

Conuertit sese etiam Vladislaus ad Venceslaum Regem, qui assidue metuebat, ne omnino regno pelleretur, cum omnibus esset inuisus, illi promisit opem contra fratrem & alios. Conuenerunt ipsi Reges Vratislauiæ anno 1404. & Vladislaus, vt Bohemis suam ostenderet potentiam, dicitur in comitatu suo adduxisse quinquies mille equites: Postulauit Vladislaus restitutionem Silesiæ, & quidem à Rege simplici, & imbelli hoc impetrasset, nisi quidam ordines hoc impedijssent. Facta est tamen pax inter Reges, & amice inde decessum est.

Circiter

Circiter illud tempus Venceslaus in Ducatum Monsterbergensem, qui ad Regem Bohemiæ morte priorum Principum deuolutus erat, collocauit Iohannem Tropauiensem: Boleslao vero Teschinensi alteram partem Glogouiæ attribuit, quæ hactenus fuerat in potestate Regum Bohemiæ. Horum consiliorum videtur autor fuisse Vladislaus Polonicus, vt Venceslaus hac ratione aduersus Sigismundum fratrem sese muniret, collocatis in limitibus Silesiæ Principibus animosis & bellicosis.

Venceslaus Cæsar distribuit Ducatus in Silesiâ nouis Principibus.

Glogouienses Principes erant adolescentes, & annis aliquot simul vixerunt, donec Iohannes Saganensis primùm hæreditatem suam postulauit. Vratislauiæ paulò ante motus à plebe orti erant, ab eâque ordo Senatorius immutatus. Sed Rex eo anno suo consilio nouum Senatum ex optimis ciuibus delegit, qui tamen mense Septembri eiusdem anni rursus à populo loco motus est. Ita, cum nulla tunc esset autoritas Regis in his regionibus, multum fuit vbiq; turbarum & dissensionum. Vladislaus Polonicus hisce annis denuò graue bellum meditabatur in ordinem Prutenicum, quod Regina Heduigis viuens pro sua pietate sæpe auerterat: & vt haberet prætextum aliquem elegantem, putauit sese abuti posse infantia Venceslai Bohemi, quem recens sibi Vratislauiæ deuinxerat: ad eum igitur reiecit arbitrium controuersiæ inter ipsum & ordinem. Assensi sunt & Germani in Prussia, innocentia sua freti.

Vratislauia concutitur motibus seditiosis.

Venceslaus, qui in illa etiam ignauia sua tamen oderat iniusticiam & malas artes, anno 1409. sententiam contra Polonos pronunciauit. Vladislaus atrox euestigio bellum exorsus est, & quamuis eum ex Regno Hungariæ retinere conabatur Sigismundus, tamen id frustra fuit, & ipse Sigismūdus denuo hoc anno à Calepino Amurathis filio Turco grauiter cæsus est. Anno 1410. Vladislaus cum exercitu fines Prussiæ ingressus est, & cum secum duceret maximos greges Scytharum & Lithuanorum, enormis crudelitas edita est in vtrumq; sexum, in sacra & profana, adeo vt ipsi Poloni honestiores tantam rabiem apud ipsum Regem grauiter detestarentur. Magister ordinis auxilia ex omni Germania acciuerat: sed ea fuerunt imbecillia. Neq; enim ea erat in Germania coniunctio, quæ communibus viribus tam potentem hostem repelleret. Profligatus est igitur Ordo ingenti strage à Vladislao eodem anno 15. Iulij, qui Polonis festus est, interfecto ipso Magistro, & multis fortibus viris. Sacerdotes Poloni eam victoriam suo Stanislao retulerunt acceptam, quem in aëre tempore pugnæ dixerunt esse conspectum. Captus est in eo prælio inter alios Conradus albus Dux Olsnicensis. Poloni ea victoria non sunt vsi, & occasionem rei bene gerendæ amiserunt. Militauit etiam in Prussia Iohannes Dux Monsterbergensis cum multis nobilibus Silesijs. Non multo post pax inita est, incommoda Polonis, ideo neq; ea fuit stabilis. Mortuo Ruperto Cæsare, electus est Sigismundus, quem Hungari noluerūt sequi ad bellum Polonicum.

Vladislaus Iagello profligat ordinem in Prussia.

Sigismundus creatur Cæsar.

Eodem

Eodem anno rursus Silesiæ irati fuerunt sacerdotes. Nam cum abductus esset à quibusdam nobilibus Suffraganeus Vratislauiensis, tota ea ditio multos menses anathemate notata fuit, & anno proximè sequenti, in curia Vratislauiensi detentus est ob quædam crimina Iohannes Episcopus Vladislauiensis, frater Principis Opoliensis: Ibi denuo fulmen sacrum in vrbem emissum est, & vix magno labore placati sacerdotes.

Anno 1412. sæua pestilentia in tota Silesia grassata est, durauit ea per biennium. Eodem anno Ernestus Austriæ Archidux duxit Cimbariam filiam Semouiti Ducis Masouiæ, neptem Vladislai Regis ex sorore. Cuspinianus scribit, tale fuisse robur huius fœminæ, vt etiam vola manus ferreum clauum parieti infigeret. Fuit ea mater Friderici Tertij Imperatoris, qui etiam fuit longæuus & valetudine firma. Ita non frustra dictum est, hominem plus accipere à matre quàm à patre. Vladislaus, facta pace cum cruciferis, Budam profectus est, ibiq;, cum reconciliatus esset Sigismundo, ab eo recepit ornamenta Regni, quæ Elizabetha olim Ludouici Regis coniunx in Hungariam abstulerat.

Friderici Tertij Imperatoris mater.

Vladislaus Iagello proficiscitur Budam.

Anno 1414. inchoatum est concilium Constantiense, quod sedauit intestina bella Pontificum. Eodem anno Vladislaus pacem initam cum Cruciferis temere turbauit, quia videbat eos, in illa distractione imperij, oportunos esse ad prædam. Militabant tunc in exercitu Polonorum, hauddubie adducti autoritate Venceslai Regis, Principes Silesiæ magno numero: Bernhardus Opoliensis: Iohannes Ratiboriensis: Boleslaus Teschinensis & Glogouiensis: Conradus Albus Olsnicensis: Venceslaus Glogouiensis: Iohannes Lubensis: Venceslaus Tropauiensis.

Constantiensis concilij exordium.

Bellum famelicum in Prussia.

Appellatum est hoc bellum famelicum, quia ex inedia & contagijs magna multitudo perijt, & Rex pactis cum cruciferis duorum annorum inducijs, causam dijudicandam concilio Constantiensi commendauit.

Anno 1415. editum est in eodem concilio atrox illud sæuitiæ & perfidiæ exemplum, cum Iohannes Hussus emendator primus corruptelarum Pontificiarum, contra datam fidem ab ipso Cæsare, crudeliter exureretur. Historia ea literis prodita est, ideo eam prætermitto.

Iohannes Hussus afficitur supplicio.

Scribitur autem, virum Generosum, virtute & fide præstantem Casparum Sliccium, qui fuit Cancellarius trium Imperatorum, & negotijs illis nomine sui Cæsaris intererat, assurrexisse, cum decretum in Hussum & Hieronymum pronunciaretur, & testatum esse, non assentiri se perfidiæ sacerdotum. Quàm constanter supplicium pertulerint, & quam in pia, & læta confessione decesserint, Hussus quidem hoc anno, Hieronymus autem sequenti, etiam hostium ipsorum scriptis traditum est.

Irritauit

Irritauit ea tyrannis iram Dei, & grauissimas pœnas Germaniæ attraxit. Bohemi enim, vbi resciuerunt cõtra fidem publicam in suos sæuitum esse, vniuersi quasi fanatico furore incensi sunt, & quamuis causam ab initio defenderent non malam, tamen ab hoc tempore exacerbati scelere sacerdotum, cupidi vindictæ, consociarunt arma, & passim domi primum, deinde foris etiam in vicinis regionibus grassati sunt ferro & flamma in aduersarios crudelem in modum.

Constat Hussum, cum duceretur ad rogum, etiam hanc vocem fatidicam edidisse, & dixisse, post centum annos exoriturum cygnum, quem non, sicut istum imbecillem anserem, vstulaturi sint sacerdotes: haud dubie repurgatorem cœlestis doctrinæ D. Martinum Lutherum designans. *Iohannis Hußi uox fatidica & precatio.*

Memoriæ digna est etiam precatio, quam subinde in via ad supplicium repetiuit: Iesu Christe, filij Dei viui, qui passus es pro nobis, miserere mei.

Eodem anno, die sexta quæ proxime secuta est festum corporis Christi, vt nominant, tanta conspecta est Eclipsis Solis, vt sidera tanquam de nocte lucerent, & aues territæ exanimes deciderent. *Eclipsis Solis horribilis.* Habeo autores, qui scribunt, Constantiæ in concilio Eclipsin accidisse ea hora, qua ex more Pontificio fiebat circumgestatio theatrica consecrati panis: quod proculdubio pœnas euenturas propter hoc tetrum idolum, & simul inclinationem regni Pontificij significauit: sicut paulò pòst secuta sunt bella Bohemica, in quibus optima pars Germaniæ vastata est, & in Græcia constituta tyrannis Turcica, quæ idolomaniæ & peccatorum Europæ est vindex.

Sigismundus Imperator, cuius fuit excellens pietas & probitas in hoc concilio nocte natalis Domini, historiam nati saluatoris, cuius initium est: Exijt decretum à Cæsare Augusto, habitu Diaconi cecinit, & anno 1417. in eadem vrbe, Marchiam & dignitatem Electoratus donauit Friderico Burggrauio Norimbergensi. *Sigismundus Cæsar Burggrauium Noricum collocat in Marchiam.* Quia, cum ipse careret sobole mascula, & Fridericus ipsi bonam operam nauasset in multis bellis, hanc ipsi reddidit gratiam, & simul vtile iudicabat futurum imperio, si Princeps industrius & fortis collocaretur in limites Imperij versus Poloniam, cuius tunc magna erat potentia, & quæ Prussiæ inhiabat. Nec fefellit Sigismundum suum consilium.

Nam & ista familia Principes aliquot sapientia & fortitudine præstantes genuit, & tandem ad eam hæreditas magnæ partis Prussiæ peruenit. Interea torpescente domi Venceslao, anno 1418. feruebant motus in Bohemia, & Hussitici incensi ira aduersus Pontificios, qui ipsos conabantur delere, diripiunt templa innumera, quæ tam fuerunt opulenta & augusta, vt Aeneas Syluius scribat, nullum regnum totius Europæ templis splendidioribus, quàm fuerunt Bohemica, fuisse ornatum. *Bohemici regni magnificentia.*

Vratislauiensis seditio.

Vratislauiæ etiam cruenta exarsit seditio. Plebs enim acta in subitum quendam furorem, die 18. Iulij armata curiam expugnauit, magnam partem senatus, aut suis manibus, aut per carnificem trucidauit: vnum etiam ex præcipuis, ex loco sublimi deturbauit, vbi hastis armatorum sese induit. Deinde ex arbitrio populi senatus lectus est. Tantum licentiæ in promiscua multitudine excitauit & confirmauit segnicies Regis, & impunitas peccatorum.

Venceslai Cæsaris mors.

Anno 1419. 10. Augusti apoplexia mortuus est Pragæ Venceslaus Rex. Furore.n.populi Pragæ etiam trucidatus fuit Senatus, qui defendebat Pontificios. Eius rei atrocis nuncius cum ad Regem esset perlatus, & simul pincerna ita loqueretur, vt causam horum motuum in regem videretur transferre, Venceslaus stricto pugione eum persequitur, atque ex ea vehementi animi perturbatione, apoplexia correptus interijt. Regnauit post mortem patris annos quadraginta vnum.

SIGISMVNDVS IMPERATOR,
Hungariæ & Bohemiæ Rex, Princeps Silesiæ.

BELLVM HVSSITICVM.

Celebris fama fuit apud nostros belli Bohemici, quod nominare soliti sunt Hussiticum & hæreticum. Nam auditores & sectatores Hussi, irritati perfidia & sæuitia Pontificiorum, coniunxerunt sese, & armis aduersarios represserunt: Et quidem, sicut initio causam bonam tuebantur, ita victoriæ illæ incredibiles, quas adepti sunt, testantur, Deum ipsos habuisse protectorem: Sed deinde, cum consilia seditiosa miscerent, & grassarentur nimis magna cum immanitate, suam causam corruperunt, & pœnas sibi ipsis attraxerunt.

Insidiabantur ipsis Pontificij varijs artibus, & contra eos incitabant monarchas, habebant etiam domi hostes, qui eos premebant & persequebantur. Ipsi igitur rursus sese communierunt, donec lis ea in sæuum bellum prorupit. Mortuo Venceslao, creatus est Dux multitudinis Iohannes Zischa, cuius tantum fuit animi robur, tantaq; fœlicitas, vt veteribus Ducibus possit annumerari.

Iohannis Zischæ robur & successus.

Bohemi Pontificij accersebant subinde auxilia ex vicina Lusatia, & omnes Germani acerbe Hussiticos oderant. Ideo Zischa, ægre ferens iniurias illas, manum quandam militum immisit in Lusatiam superiorem, quæ mense Septembri adorta est vrbem Budissinam, ea tamen ciuium virtute defensa est. Interea domi confluxerat ad Zischam ingens multitudo, adeo vt toti regno esset formidabilis.

Sophia

Sophia vidua Venceslai accersebat Sigismundum, cui secundum leges debebatur successio in regno. Sed is rursus tunc infœlici exitu exercitum contra Turcos ducebat, & Legatos Pragam misit, qui interea summæ rerum præessent. Zischa etiam cum suis professus est, velle sese agnoscere Regem Sigismundum, modo religioni pacem daret, quod cum promitterent gubernatores, Zischa arces, quas occupauerat, reddidit, & suos domum remisit.

Sigismundus reuersus ab expeditione Turcica, iter in Bohemiam parabat, venerunt ad eum legati Bohemorum in Morauia, polliciti omnem fidem & obedientiam: Sed ipse, accensus ab Episcopis, minus benigne ipsis respondit: & prius diuertit Vratislauiam, vt in ea vrbe, quam amabat, motus, excitatos à plebe, sedaret.

Ingressus est Vratislauiam die Epiphaniorum, anno 1420. pacauit initio seditionem vrbanam, & die sexto Martij sumtum est supplicium de ciuibus viginti duobus, qui fermè erant tribuni opificum, & seditionis, in qua Senatus iugulatus fuerat, autores. Multi etiam in exilium eiecti sunt, & bona eorum in ærarium Senatus illata. Eodem tempore tulit sententiam in causa Prutenica.

Sigismundus Cæsar uenit Vratislauiam.

Anno enim superiori Legati Pontificij, sicut Prius alij Monarchæ multi, causam Polonorum damnauerant: Vladislaus verò, qui egre ferebat, traduci sese de iniusticia in tota Europa, Cæsarem sibi conciliare conatus est: Promisit illi auxilia in Bohemos, & ipsum arbitrum in causa Prutenica delegit: Probarunt hoc etiam Germani. Ibi Sigismundus Vratislauiæ, præcipuè motus causæ æquitate, deinde quod pacata iam Bohemia, putaret sese carere posse opera Vladislai, pronunciauit pro ordine contra Polonos. Hoc, cum esset renunciatum Vladislao & Vitoldo Lithuaniæ Duci fratri, ita sunt commoti, vt etiam in eiulatus & feros vlulatus prorumperent.

Sigismundus Cæsar sumit supplicium de seditiosis.

Sigismundus Cæsar offendit Polonos.

Missi sunt deinde Oratores ad Cæsarem, qui verbis adeo procacibus & immodestis vsi sunt, vt Cæsar, alioqui mitis & humanus Princeps, in Viadrum eos præcipites, proijci mandaret. Intercessione tamen Principum seruati & dimissi sunt. Interea in Bohemia rursus omnis spes pacis turbata. Nam Hussitici offensi asperitate Sigismundi, & Pragenses, propter exempla Vratislauiensia, similes metuentes pœnas, nouos exercitus contraxerunt, multa oppida munierunt, & Sigismundo aditum in regnum intercluserunt.

Zischa, qui fermè diutissimè quieuerat, pene fuisset oppressus à Pontificijs, tandem victor aliquot prælijs, nouam vrbem condidit, quam Thabor appellauit: Præterea, cum audiuissent de offensione Poloni & Cæsaris, miserunt legatos in Poloniam, qui Vladislao Regnum Bohemiæ deferrent.

Thabor urbs Bohemiæ.

Cæsar, cum ista cognouisset, conatus est Vladislaum placare, & promisit illi, se mitigaturum decretum. Vladislaus, sicut in eo fuit vafricies mirabilis, cogitauit quomodo Cæsarem in illis suis periculis mulctaret, illiq; Silesiam & Prussiam detraheret: Promisit se non accepturum Regnum Bohemiæ, si Sigismundus ipsi auxilia mitteret contra Cruciferos, & interea pignoris loco ipsi Silesiam traderet. Cæsar, qui & ipse ingenio valebat, vt Polonum quadam spe duceret, assensus est, & insuper Vladislao coniugium Sophiæ viduæ Venceslai fratris obtulit, & dotis nomine Silesiam, cum centum millibus aureorum. Sed hæc pacta, post coronationem Sigismundi, non sunt perfecta.

Vladislai Iagellonis consilia non procedunt.

Lætus hoc successu Vladislaus, etiam alterum murum conatus est Cruciferis diruere. Filio Marchionis Friderici Brandeburgensis promisit in matrimonium filiam Heduigin, cum amplissimis conditionibus, quæ postea morte virginis omnes reciderunt in nihilum. Ita male processerunt artes Regis.

Sigismundus cognita rebellione Bohemiæ, in Silesia magnas contraxit copias, impetrauit etiam auxilia à vicinis Principibus Misnensibus, & Marchionibus. Militarunt ipsi Silesij Duces quatuordecim, inter quos fuit Henricus Rapoldus Glogouiensis. Inuasit Bohemiam anno 1421. Arx Pragensis ipsi est dedita, in eaq; accepit coronam Regni: ciuitatem, quæ aduocauerat Zischam in præsidium, arctissime obsedit, eámque, sicut certos habeo autores, ex illis, qui tunc vixerunt, cepisset, nisi maluisset vrbi & regno suo parcere.

Sigismundus Cæsar infert bellum Bohemiæ.

Commissa sunt aliquot parua prælia, pleraque secunda Hussiticis: & Sigismundus detestatus illud ciuile bellum, posteaquam præsidia in aliquas munitiones collocasset, Bohemia excessit. Creauit hæc expeditio maxima mala Silesiæ. Nam Hussitici irritati, multos postea annos crudeliter in Silesia & in alijs regionibus sunt grassati. Zischa in vrbe Pragensi, & tota vicinia templa diruit, euertit statuas, & imagines, quod dicerent, eas seruire idolatriæ.

Zischa euertit imagines & statuas.

Sigismundus Cæsar, euocatis multis Germaniæ Principibus, denuo in Autumno Zischæ bellum intulit: ipse cum copijs Hungaricis & Austriacis superuenit sub initium anni 1422. sed ea expeditio etiam fuit infausta. Vladislaus, vt Cæsarem premeret, eodem tempore submisit in Bohemiam Sigismundum Coributhum Lithuanum fratrem, cum equitibus bis mille, vt auxilia Hussiticis ferret. Recepit eum Praga & reliqua multitudo. Sed Zischa constanter negauit, se passurum Regem alienigenam.

Coributhus frater Vladislai Iagellones inuadit Bohemiam.

Obsedit cum magna multitudine arcem Carolosteinum, & inter alias machinas oppugnationis conjecta sunt in arcem ad duo millia vasorum repleta cadaueribus & excrementis humanis: ex

quo

quo intolerabili fœtore obſeſſis dentes computruiſſe & excidiſſe dicuntur. Tolerarunt tamen milites Cæſaris obſidionem patienter, & tandem poſt multos menſes obſidio à Friderico Marchione Brandeburgenſi eſt ſoluta.

Anno 1423. cum Cæſar & Polonus in finibus Pannoniæ conueniſſent, & reconciliati eſſent, Coributhus ex Bohemia, nulla re memorabili perfecta, reuocatus eſt. Ziſcha tamen nihilominus impetus Cæſaris & vicinorum Principum magno animo ſuſtinuit, & Coributhus contra pacta in Bohemiam remiſſus eſt, rege vel iubente vel conniuente. *Coributhus euocatur ex Bohemia.*

Adeo autem fœlices erant ſucceſſus Ziſchæ, vt Sigiſmundus eum ſibi clam conciliare conaretur, & fuit eius tanta etiam in illa ſua fortuna virtus, vt redire in gratiam cum Cæſare, illiq; regnum tradere promitteret. Sed inter illas tractationes peſtilentia extinctus eſt. Celebre eſt hoc ipſius Apophtegma ante mortem, cum iuſsit, vt ſibi mortuo detraherent pellem, illamq; tympano obducerent. Fore enim, vt, ſonante ſuo corio in prælijs, hoſtes effuſe fugerent. *Ziſchæ mors.*

Etſi non excuſari poſſunt omnia facinora ipſius, tamen apparet eum præditum fuiſſe robore animi eximio, & fortuna ipſi miris modis reſpondit. Cæſarem etiam hoſtem, ex Bohemia non voluit plane excludi, & ipſe ſolus aduerſatus eſt, ne Coributhus Lithuanus reciperetur. Ipſo etiam viuente nondum factæ ſunt crudeliſsimæ vaſtationes in Sileſia & vicinis regionibus.

Mortuo vero Ziſcha, cum Huſſitici in duo agmina conceſſiſſent, quorum alterum & potentius ducebat Procopius magnus, alterum Procopius minor, crudelia latrocinia ſecuta ſunt. Anno 1426. factum eſt initium irruptionum Huſſiticarum in Sileſiam. Duxiſſe eos ſcribitur ex vicina Morauia quidam ſacrificus Morauus Brodicus, qui deinde Sileſiam grauiſſimè vexauit. *Hußitici uaſtant Sileſiam.*

Vere huius anni, torrentis inſtar, peruagati ſunt magnam partem Sileſiæ ſuperioris: oppida infirmiora vi capta diſſiparunt & incenderunt, agris omnibus vaſtatis. A Niſſa vrbe virtute ciuium repulſi ſunt: Peruenerunt Hannouiam vſque, & ipſa ſuburbia Vratislauiæ ſpoliata inflammarunt. Erant autem in illa caterua non ſolum Bohemi Huſſitici, ſed latrones variarum gentium, Poloni, Moraui, Hungari, & alij.

Anno proximo ſequenti eadem manus latronum rurſus Sileſiam inuaſit, & fuit eorum tanta rabies, vt Laubenæ, Hannouiæ & Goldpergæ pueros in ſcholis, & ſacerdotes in templis mactarent, & alioqui promiſcuas cædes facerent, qualis legitur fuiſſe crudelitas Mycaleſſi edita à Thracibus, quos attraxerant tempore *Hußiticorum rabies in Sileſia.*

belli Peloponnesiaci Athenienses, qui eodem anno in Sicilia robur suum militare & imperium amiserunt.

Hußitici magnum exercitum Germanorum profligarunt.

Eodem anno fermè ex tota Germania, & vicinis etiam gentibus, ingentes exercitus in Bohemiam ducti sunt, & tamen ille flos Europæ, quasi panico terrore concussus, hoste nondum conspecto, fœdissima fuga dilapsus est, omnibus impedimentis & machinis bellicis amissis. Memini honestum senem referre sermonem vetustum Bohemi, qui bello illi interfuerat: is dixerat, deprehensum fuisse manifestè, diuina virtute, non potentia Bohemica, Germanos tunc fuisse superatos.

Vratislauia & Suidnicia urbes defendunt Silesiam.

Anno 1429. Sigismundus rursus infœliciter lacessiuit Turcos. Amisso exercitu traiecto Istro fugit in Transsyluaniam. In Silesia, cùm tota regio in motu esset propter arma Bohemica, ciuitates, Vratislauia & Suidnicia sese coniunxerunt, quæ, in reliquorum Principum aut ignauia aut imbecillitate, pro patria in excubijs fuerunt, de eáque optimè meritæ sunt.

Iohannes Princeps Monsterbergensis cadit in prælio.

In aditu Silesiæ opposuit sese latronibus Bohemicis Iohannes Princeps Monsterbergensis: is in prælio fortiter dimicans non procul à Glocio die 26. Decembris interfectus est: percurrerunt deinde magnam regionis partem. Die Antonij, Vratislauienses eripuerunt ipsis Olauiam, & non procul à Suidnizia paulò pòst magnam cateruam eorum conciderunt, ademta sunt illis spolia, quæ ex Ducatu Lignicensi congesserant: 8. Octobris copiæ Vratislauienses Monsterbergam oppidum recuperarunt & arcem illius oppidi diruerunt. Mense Nouembri Hussitici per proditionem adepti sunt arcem Otmachoniensem, quæ erat Episcopi, inde multas prædas egerunt. Anno 1430. Cœnobium Trebnicense direptum est ab ipsis.

Vratislauienses reprimunt Hußiticos.

Sigismundus Cæsar abalienat Vitoldum à fratre Vladislao.

Sigismundus reuersus à bello Turcico, cum acerbè odisset Polonum, qui non solum putabatur Coributhum & Polonos in Bohemia fouere, sed etiam insidiari Silesiæ, quia magna pars agminis Bohemici constabat ex latronibus Polonicis, inijt consilium, quomodo sereret lites domesticas, & Vladislao auxilia Vitoldi Lithuani, à quo totus pendebat, & per quem omnia bella confecerat, detraheret. Ipse enim manu minus erat promtus.

Vitoldo seni ambitioso Cæsar fecit spem, si profiteretur sese socium Cæsaris, quod vellet ipsi tribuere dignitatem regiam, & titulum regis Lithuaniæ. Gratum hoc fuit Vitoldo, & cum Poloni acerrime ipsi aduersarentur, totum sese ab amicitia eorum auertit, nec conquieuisset, nisi re perfecta, si non inopinata morte, vel peste vel veneno fuisset extinctus.

Ipse

Ipſe Cæſar agebat conuentus Norimbergæ, & Iulianus Cardinalis legatus Pontificius, rurſus totam Germaniam, in Bohemos armabat. Sed etiam illa expeditio, quæ ſuſcepta fuit anno 1431. fuit infœliciſſima, & totus exercitus pauidus, nunquam viſo hoſte, rurſus in fugam effuſus eſt, caſtra ipſa à Bohemis capta ſunt, & in illis ornamenta Cardinalis legati, quæ pro ludibrio circumgeſtarunt.

Iulianus Cardinalis mouet infœlix bellum in Bohemos.

Fuerunt in eo exercitu præcipui Germaniæ Principes, & inter illos Saxoniæ & Marchiæ Duces. Imperator exercitus erat Fridericus Marchio Brandeburgenſis. Pulſis Germanis, Huſſitici rurſus rabiem ſuam in vicinos ſuos effuderunt. In Sileſia populabundi vſque ad Lubenam peruenerunt, quam cum expugnare non potuiſſent, facibus iniectis exuſſerunt.

In publico periculo coniunxerunt ſeſe Conradus Cantienſis, Conradus Olſnicenſis, Ludouicus Olauienſis, Ciuitates, Vratislauienſis & Suidnicenſis. Menſe Maio infœliciter obſederunt Creuzbergam, quod erat munitum præſidio Huſſitico. Deinde totos menſes duos fruſtra conſumſerunt in oppugnatione oppidi Nimcæ, & tamen inde etiam, amiſſis multis fortibus viris, nulla re perfecta, redierunt.

Sigiſmundus Cæſar, vbi bella Bohemica male videt procedere, nouam, ſicut in eo eximia fuit ſapientia, iniit rationem. Coibat opera ſua Synodus Baſileæ, eò inuitat Bohemos, ad cauſæ ſuæ declarationem in Synodo, quod faciebat eo conſilio, vt legitimus ſeruaretur ordo cognitionis, & vt abſentibus Primoribus Huſſiticorum, inter ipſos Bohemos diſſidia ſereret.

Baſilienſis Synodus.

Obſecuti ſunt Bohemi, & ſplendidam legationem Baſileam miſerunt, in qua etiam fuit Procopius magnus: ſed prius Egræ ipſis ampliſſima cautio à Synodo miſſa eſt, quæ etiam noſtra ætate à ſocijs Auguſtanæ confeſſionis, concilio Tridentino propoſita eſt, in ea hæc fuerunt capita: Vt ipſi quoque decidendi haberent facultatem: Vt ſacra ſcriptura, veteris Eccleſiæ praxis, concilia & interpretes, cum ſacra Scriptura conſentientes, in ea controuerſia eſſent loco iudicis: Vt ipſis domi liceret ipſorum ſacra perficere: Et ne quid in ipſorum doctrinæ contemtum, aut vituperationem fieret.

Baſilenſis Synodus formulam cautionis exhibet Bohemis.

Oſtendunt iſtæ actiones, in illo cœtu Bohemorum fuiſſe homines nec indoctos, nec communium rerum in vita imperitos. In ipſo autem concilio propoſita fuerunt capita diſſimilia, inter quæ hanc etiam quæſtionem agitatam eſſe ſcribunt: An ſacerdotibus liceat habere proprium: quamuis iniquitate aduerſariorum, multa illis eſſe afficta conſtat.

Sigiſmundus Cæſar interea profectus eſt in Italiam, vt ſuſciperet coronam Imperij à Pontifice, & vt Pontificem cum Synodo re-

conciliaret: fuit hoc anno 1432. In Silesia varij fuerunt motus, Hussitici ripam Viadri vtramq; in Silesia superiori latè rursus vastarunt, & multa monasteria, Trebnicense, Leubense, & alia exusserunt.

Sigismundus Cæsar proficiscitur Romam.

Anno 1433. Boleslaus Opoliensis, qui iuuabat & fouebat Hussitas, acie victus est à Duce Ratiboriense Nicolao. Mense vero Maio quidam latro nobilis, Dux Hussiticus, qui tenebat arcem Nimensem, Petrus Polonus, à copijs Vratislauiensium & Suidnicensium profligatus & captus est. Eodem anno Sigismundo Romæ ab Eugenio Papa imposita est corona Cæsarea.

Hußitici euertuntur domesticis dissensionibus.

In Synodo Basiliensi, dum disceptatur cum Bohemis, domi ipsorum dissensiones intestinæ natæ sunt. Nobilitas enim inuidens successibus & autoritati Procopij, Thaboritas bello adorta est, commissa est pugna atrox, anno 1434, mense Iunio, Vbi vterque Procopius fortiter dimicantes in acie ceciderunt, Thaboritæ capti, in horrea inclusi sunt, & magna multitudo immisso igne crudelem in modum combusta.

Bohemos seditiosos, domo eiectos à sua nobilitate, fouit & suscepit Vladislaus Polonus, eorumq; opera ex improuiso magnam partem Marchiæ & Pomeraniæ crudelissimis cædibus, rapinis & incendijs vexauit: Ciuitas Gubena funditus destructa est, interfectis promiscuè omnibus, ita vt tunc dictum sit, oppidum illud commune sepulchrum suorum ciuium factum fuisse. Acerrime, propter hanc impiam societatem, Regem obiurgauit Sbigneus Episcopus Cracouiensis vir ingenuus & grauis. Non diu scelere illo lætatus est Vladislaus. Nam Calendis Iunij hoc anno valde senex mortuus est.

Gubenæ vrbis miserabile excidium.

Fuit Princeps non sæuus, sed clemens & munificus vsque ad prodigalitatem, sed vafer adeo, vt plerunque Græca fide agere videretur. Oderunt eum sacerdotes, quòd ipsorum census non multum augeret. Adeò etiam indulgebat suspitionibus, vt ferme omnes coniuges, quas ex ordine habuit quatuor, adulterij reas faceret, & deinde re euulgata per totum regnum ipsis ignosceret. Reliquit ex vltima coniuge Sophia Ruthenica duos filios, Vladislaum & Casimirum admodum adhuc adolescentes.

Vladislai Iagellonis mors & mores.

Eodem anno in Silesia captus est Brodicus cum alijs quibusdam Hussitarum capitaneis. Sigismundus debilitatis viribus Bohemorum, egit cum ordinibus de pace, eamq; tandem confecit sub certis conditionibus, inter quas fuerit hæc: Vt Bohemis integer vsus sacræ cœnæ permitteretur: deinde priuatim nobilitati permissum esse dicitur, vt bona sacra, quæ occuparant, sub certa pactione retinerent: Et Rochezanæ, qui erat præcipuus doctor ipsorum, facta est spes de Episcopatu Pragensi.

Anno

Anno 1435. Conradus Episcopus Vratislauiensis, cum alia ratione non posset recuperare Othmachaniam, munitam præsidio Hussitico, extorsit à ciuitate Vratislauiensi ductores Bohemorum captiuos, eosq; liberos dimisit, & sic sua arce potitus est.

Anno 1436. Sigismundus Cæsar Pragam ingressus est, & ab omnibus ordinibus honorifice susceptus. Decesset eodem anno, Calend. Aprilis Ludouicus Princeps Lignicensis. Conradus Episcopus Vratislauiensis, vt expleret suas lacunas, vltro prædia Hussiticorum in vicina Bohemia & Moria depopulatus est, eosq; magis irritauit.

Sigismundus Cæsar potitur regno Bohemiæ & moritur.

Etiam concordia in Bohemia non fuit diuturna, cum Cæsar Hussiticos propter religionem premeret. Sed ipse Sigismundus anno proximè sequenti, 1437. agens annum ætatis septuagesimum, qui æger, Praga iussit se in Hungariam deportari, cum metueret, ne Hungari, quos in comitatu suo habuit & dilexit, post mortem à Bohemis violarentur, in vrbe Morauiæ Znoyma 9. Decembris decessit.

Vxorem Barbaram paulò ante mortem, quæ nouas turbas moliebatur, & appetebat nuptias Regis Poloniæ, custodiæ tradidit. Atque ita Cæsaris cadauer & coniunx captiua, simul in Hungariam delata sunt: quod spectaculum etiam commonefecit homines de vicibus, & conuersione rerum humanarum.

Hoc anno tanta fuit fames in Silesia, vt passim populus herbas & gramina voraret, eamq; sæua secuta est pestilentia.

ALBERTVS CÆSAR, HVNGARIÆ & Bohemiæ Rex, Archidux Austriæ, Princeps Silesiæ.

SIgismundus Cæsar, sapientia & bonitate præstantissimus: sed infœlix bellator, sine hærede masculo decessit, ante mortem autor fuit proceribus vtriusque regni, vt Albertum Austriæ Principem, cum quo Elizabetha filia Sigismundi nupta erat, eligerent. Obtemperatum est consilio Sigismundi, & ad Albertum summa rerum delata.

Alberto & coniugi imposita fuit corona regni Hungariæ Calend. Ianuarij anno 1438. In conuentu etiam ordinum Bohemiæ, cum expositum esset, Elizabetham natam ex præstantissimis Bohemiæ Regibus longo ordine, & inter Bohemiam & Austriam fœdus solenne conceptum extare, vt mascula sobole in altera familia deficiente, altera succederet: Albertus 6. Maij publice Rex Bohemiæ est renunciatus. Non multo post Francoforti quoque ab Electoribus, ad Imperium Romanum vocatus est.

Albertus Austriæ Exarchus peruenit ad imperium & alia regna.

PRIN-

PRINCIPES SILESIÆ, *Olsnicenses & Stinauienses.*

QVatuor erant Conradi Olsnicenses, ex quibus primus erat E-piscopus Vratislauiensis, qui successerat Venceslao Lignicensi. Secundus dictus est Albus, Olsnicensis cui, sæpe res fuit cum Polonis, & qui Silesiæ propter fœdera Polonica fuit detrimento. Captus est à filio, & à gubernatione remotus. Tertius erat Conradus Volauiensis & Stinauiensis, pater Venceslai, qui fuit vltimus Princeps ex hac stirpe Stinauiæ. Quartus Cantiensis, qui vna cum reliquis ordinibus Bohemos repulit.

LIGNICENSES.

Elizabetha vidua Ludouici, domina Lignicensis.

Henricus Lubensis postea ex testamento Venceslai Episcopi, Lignicensis.

Ludouicus Lubensis, vxor Margaris, Opoliensis.

Rupertus dominus & miles Rhodius.

Margarita nupta Principi Opoliensi.

Heduigis ex dispensatione Pontificis nupta Iohanni Lubensi.

Iohannes Lubensis, vxor Heduigis Lignicensis.

Henricus Golepergensis non reliquit sobolem.

Fridericus Primus, vxor Ludomella filia Georgij Bohemiæ Regis.

Fridericus Secundus, Iohannes mortuus in adolescentia. Gregorius Brigensis.

GLOGOVIENSES.

MEdiam partem Glogouiæ & oppidum Guram tenebat Vladislaus Teschinensis, qui patri Boleslao successerat: Is anno 1442. duxit Margaritam filiam Comitis Ciliæ & Geritiæ, cum ampla dote, quam postea eiecit Iohannes Saganensis. Ducatum Glogouiensem obtinebat Henricus Decimus, qui Domicilium suum Freistadium collocauerat. Fuit Princeps sapiens, amansq́ue quietis. Ditionem suam modestia & patientia sua immunem à vastationibus Hussiticis seruauit. Plura de illo leges in altero libro.

SAGA-

SAGANENSES.

Iohannes Saganensis frater Henrici Freistadiensis, vir malus & tyrannus. Vxor filia Lantgrauij Thuringiæ. Mortuus anno 1439.

Venceslaus vixit Vratislauiæ priuatus, omnibus carus, obijt 1488. elatus est honorificentissimo funere, sepultus in templo S. Barbaræ.

Rudolphus occubuit in bello Prutenico.

Balthasar necatus à fratre in turri Pribusiensi.

Iohannes Saganensis, & post mortem Henrici Vndecimi Glogouiensis: deinde culpa sua profugus & exul.

IN Silesia superiori dominabantur, Venceslaus Tropauiensis & Ratiboriensis, Bernhardus, Iohannes, & Nicolaus Opolienses. Silesiæ penè omnis tunc fuit status miserrimus, quæ quassata fuit bellis, fame, pestilentia, & alijs cladibus: præterea in tanto numero Principum, pleræque ciuitates tunc valde exhauriebantur & attenuabantur. Vrbes, Vratislauia & Suidnizia tunc mediocriter florebant, & erant Duces publici consilij.

BELLVM POLONICVM.

Vladislaus Varnensis accepit regnum Poloniæ.

VLadislao Iagelloni successit anno 1434. in Polonia filius Vladislaus adolescens, etsi inter ipsos ordines aliquandiu fuerunt dissensiones. Gliscebat autem tunc odium inter Poloniam & Silesiam. Quia, cùm diu fuissent iræ inter Polonum & Cæsarem, nec vnquam fida inter ipsos esset amicitia, ex leui occasione turbæ, præsertim in limitibus, mouebantur.

Silesiæ & Poloniæ inimicitiæ.

Deinde bello Hussitico agmina hostilia magna ex parte constabant ex latronibus Polonis, qui nullum genus immanitatis prætermittebant in affligenda hac terra, adeò, vt consideranti excidia tot vrbium, & interitus multorum innocentum hominum, appareat Turcicam asperitatem & sæuitiam tunc fuisse editam. Imbellem enim turbam Scholasticorum & Sacerdotum passim mactabant, & sæpe cum statuis homines etiam viuos, quoscunque adipisci poterant, exurebant. Ideo Principes & ordines irritati, interdum rursus fines regni Poloniæ populabantur, & nulla erat firma concordia inter has gentes.

Rebus hoc modo exulceratis superuenit nouus motus, qui apertum bellum excitauit. Albertus enim Rex appellatus, non planè approbauerat conditiones, quas ipsi tulerant proceres Hussiticorum. Ideo illi alienati à Rege, anno 1438. vocarunt ad Regnum

Vladislaus Varnensis oppugnat Albertum Cæsarem. Casimirum, Vladislai Poloni fratrem, adolescentem tredecim annorum. Vladislaus, etsi intelligebat, istos conatus paucorum seditiosorum esse iniustos, & dissuadebant negotium illud præcipui & honestissimi ex nobilitate Polonica: tamen, vt natura hominum auida est gloriæ & opum, autor fuit fratri, vt acciperet regnum. Missa sunt auxilia bis mille equitum in Bohemiam, & simul facta spes, statim post secuturum esse Casimirum.

Verum Albertus, cum intelligeret consilia Polonorum, subito nō expectatis omnibus copijs, in Bohemiam profectus est. Venit Pragam 11. Iunij, anno 1438. ornatus est corona regni, die Petri & Pauli. Habebant seditiosi, cum quibus Poloni sese coniunxerant, exercitum 14000. hominum.

Cæsar, quem iuuabant vicini Principes, Albertus Bauariæ, Fridericus Saxoniæ, Albertus Marchio Brandeburgensis, contraxerat ad triginta millia hominum, & euestigio hostem insecutus est. Poloni quidem ab initio, Cæsari flagitanti prælium, masculè responderant: sed tandem sibi diffidentes, locarunt castra ad vrbem Thabor, ne possent ad pugnam cogi. Venit in eundem locum Cæsar, & dies aliquot ibi castra habens, paruis prælijs hostes fatigabat, & præcipue ex ingentibus machinis bellicis eos subinde impetebat, & plurimos discerpebat.

Poloni territi, campo relicto in vrbem sese abdiderunt, quam cùm per aliquot dies frustra obsedisset Cæsar, & exercitus fame laboraret Pragam reuersus est. *Poloni in Bohemia funduntur.* Poloni vero re male gesta amissis equis, pedibus domum reuersi sunt. Incidit in eos in reditu Fridericus Princeps Misnensis, penéque ab illis fuisset oppressus, sed tandem sese colligens totum agmen dissipauit, & multis interfectis, victor domum redijt.

Vladislaus Varnensis uastat Silesiam. Interea Vladislaus laturus suis opem in Bohemia, Silesiam superiorem vnà cum fratre ingressus est, & omnem agrum Bregensem & Nissensem latè vastauit, adeoq; terruit aliquot Principes Silesiæ, vt promitterent, se deserto Alberto iuraturos in verba Casimiri, quamprimum is coronam Bohemicam capiti imposuisset. Sed Vladislaus de clade suorum certior factus, exercitu dimisso domum redijt.

Ex maiori etiam Polonia impetus est factus in agrum Glogouiensem mense Septembri, & pene per fraudem fuisset occupatum collegium Canonicorum: sed à Glogouiensibus, quibus hoc fuerat nunciatum, cum clade reiecti sunt. *Albertus Cæsar uenit Vratislauiam.* Albertus vero Cæsar, cum iniecta esset mentio pacis conficiendæ inter ipsum & Polonum, sicut fuit amans quietis, & malebat arma opponere irruentibus Turcis, Praga in Silesiam profectus est, & per Gorlicium iter faciens, Vratislauiam venit 18. Nouembris eodem anno.

Venerunt ad Cæsarem Legati Poloni, quorum Princeps fuit Archiepiscopus Gnesnensis, sub initium anni 1439. quibus ob recentes

centes clades acceptas à Polonis, nullus est habitus honos. Actum est de pace, sed non conuenerunt. Induciæ modo ad breue tempus, annitentibus legatis concilij Basiliensis, factæ. Albertus Vratislauiæ statum Reipub. correxit, & accidit ipsi infaustum omen: Ex gradu prolapsus fregit pedem, & ab eo tempore claudicauit. Significauit proculdubio amissionem regni, & interitum stirpis. Vratislauiensibus ducem belli dedit Albertum Marchionem, qui postea nomen Achillis Germanici adeptus est, is fortiter repulit Polonos, & vicinas oras late depopulatus est.

Alberti Cæsaris lapsus Vratislauiæ.

Cæsar Vratislauia profectus est die Stanislai, properans ad bellum Turcicum. Antequam autem Turcos assequi potuit, cognouit Cæsarem Turcicum, capta arce Rasciæ, quam oppugnabat, & filio Despoti, cuius vxorem in matrimonio habebat, excœcato, domum rediisse. Ideo ipse Albertus etiam Budam reuertitur. In itinere ex immodico vsu peponum in dissenteriam incidit, & cum nihil reueritus vim morbi, Viennam in patriam proficisceretur, in itinere 27. Octobris in pago, qui longus dicitur, expirauit, Princeps præstans omnibus virtutibus heroicis, & qui toti Europæ prodesse potuisset, si Deus ipsi longiorem vitam tribuisset.

Albertus Cæsar moritur in Pannonia.

INTERREGNVM.

TEmpus à mortuo Alberto vsque ad annum Christi 1453. quo Ladislaus posthumus regnare cœpit, nomino interregnum: Quia & Rex puer à regno aberat, & nullus erat gubernator Silesiæ, cuius magna esset autoritas. Ideo tunc fuit status miserabilis huius Prouinciæ, sicut plurimum semper solet esse mali in ἀναρχίᾳ. Affligebatur autem Silesia duplici malo, latrocinijs domesticis, illisque grauissimis, & simul excursionibus Polonicis. Graues enim erant inimicitiæ inter regnum Poloniæ & Silesiam. De illis igitur euentibus pauca sunt dicenda.

Extincto optimo Rege Alberto, in vtroque regno, Hungariæ & Bohemiæ magnæ fuerunt disputationes & dissensiones de electione. Hungaris imminebat potentia Turcica, quæ indies maiores accipiebat vires, & iam adeptus erat regnum Amurathes Tyrannus acer & fortunatus. Ideo Principes regni, inter quos iam inclarescebat Huniades, iudicabant quærendum esse regem, qui tutò Tyranno Turcico posset opponi.

Elizabetha vidua Alberti grauida, orabat vt electionem differrent, donec ipsa peperisset: tandem persuasa precibus potentum, assensa est, vt vocaretur ad regnum Vladislaus Polonus, cuius opes erant magnæ, & ipse robore animi etiam excellere videbatur. Legatis autem expresse mandata data sunt, vt, si regina Elizabeth, re nondum transacta, marem enixa fuisset, ipsi omisso toto negotio in Hungariam redirent. Sed quamuis Vladislao Cracouiæ nun-

Elizabetha vidua Alberti postulata & res gestæ.

ciatum fuit, reginam peperisse filium Ladislaum, cui proculdubio ex iure successio in regno debebatur: tamen Vladislao, etiam reclamantibus quibusdam ex nobilitate Polonica, hortatores fuerunt Hungari, vt progrederetur: Et probabat hanc electionem etiam Huniades: Quia iudicabat Turcis, minantibus excidia toti orbi Christiano, opponendum esse virum fortem & potentem, præsertim cum deinde putaretur inueniri posse ratio, qua regina placaretur, & posthumus ipse etiam ætate iam adulta regnaret.

Ladislaus Posthumus nascitur.

Natus est vero Ladislaus Posthumus anno 1440. in Principio quadragesimæ. Elizabeth mater coronam regni Hungariæ, quam singulari quadam arte adepta fuerat, infanti die Palmarum in cunis imposuit, & cum Vladislaum venientem cum exercitu metueret, infantem cum corona misit educandum & custodiendum ad Fridericum Austriæ Archiducem, qui recens in Cæsarem Romanorum erat electus.

Ladislao imponitur corona in cunis.

Similes erant motus in Bohemia: Proceres post longam disceptationem, vocarunt ad regnum Albertum Bauariæ Ducem, cuius tanta fuit virtus, vt legationi Bohemicæ, offerenti ipsi amplissimum regnum, responderet: Non se spoliaturum infantem Ladislaum suo auito regno, & Patrimonio. Diuinam enim vocem, & exempla omnium ætatum docere, tragicas pœnas talem perfidiam sequi: & præterea prohiberi sese autoritate Cæsaris, qui hoc vetuerit. Fridericus etiam Cæsar, & regnum & regni gubernationem recusauit. Tandem igitur decretum est regnum Ladislao, & interea constituti sunt duo gubernatores, Mainardus, ad quem respiciebant Pontificij, & Ptarsco, quem sequebantur Hussitici. Sed illa concordia non fuit diuturna: superato & capto Mainardo, vniuersa potestas translata est ad Georgium Podiebracium, qui Ptarsconi defuncto successerat. Is autoritate Regia deinceps summæ rerum præfuit, & Ecclesias Hussiticas defendit. In Silesia tamen nullum fuit eius imperium, sed ordines singuli in suos regnabant, etsi Ladislaum pro Rege agnoscebant, & pro eo cum Polonis inimicitias exercebant.

Ladislaus renunciatur rex Bohemiæ.

Vladislaus Varnensis occupat regnum Hungariæ.

Eodem anno Vladislaus Polonus ingressus est Hungariam cum maximo splendore: duxit secum opes ingentes, quas in suos effudit: post multam disputationem, in Alba regali coronatus est: & Corona Caluariæ S. Stephani detracta ipsiq; imposita est: quod tunc etiam pro omine funesto plerique acceperunt. Sed paulò pòst multi ex ordinibus, quos prius terruerant arma Vladislai, rursus ad partes Ladislai sese conuerterunt: & nisi fortitudo Huniadis Vladislaum defendisset, in graues calamitates incidere potuisset.

Huniades defendit Vladislaum Varnensem.

In illis excursionibus, quibus Huniades exercitus reginæ Elizabethæ reprimebat, primum celebre nomen militiæ adeptus est. De familia eius non cõstat. Certum est eum natum fuisse ex nobili muliere

muliere Græca, patrem autem, ex fama constanti, habuit Sigismundum Cæsarem: Etsi aliqui dicant, fuisse eum nobilem Valachum. Reginam tuebantur & iuuabant Germani, Austria, Morauia, Silesia, & aliqui Hungari, quibus grata erat memoria regum, Sigismundi & Alberti.

Huniadis genus.

Fuit ex præcipuis ductoribus Iohannes Giscra Bohemus, cui, memorabili exemplo, post aliquot annos à Ladislao, sextum agente ætatis annum, gratia habita est. Impetrauerat ab Imperatore Giscra, vt sibi liceret inuisere & alloqui suum regem, ad quem cum deductus esset, dicitur ruisse in amplexus pueri, & dixisse: Video & teneo nunc tandem te mi Rex. Vtinam scires, quos pro te susceperim labores, & qualia vulnera pro te mihi infligi passus sim. En testantur de mea fide istæ cicatrices, patri tuo tibique vitam deuoui. Nulla fortunæ commutatio meum erga te animum immutabit, sola mors me tibi auferet. Sed tu hæc per ætatem nondum intelligis, & subridens: Quale igitur à te præmium meæ fidei accipio? Et quale das tuo militi stipendium? Ladislaus puer, miratus sermonem viri, & iam ex generosa indole amans virtutis, circumspexit, ecquid inueniret muneris digni suo milite. Arripuit tandem crumenam pendentem de paxillo, in qua Oeconomus seruabat argentum, quod solebat inter inopes distribuere, ex illa extraxit nummulos sex, neque enim reperiebat plures, eosque Giscræ donabat, quos ipse auro obductos, pro documento regiæ liberalitatis, deinceps ex collo gestauit.

Iohannes Giscra Bohemus.

Eodem tempore inciderunt & alij motus. Nam Concilium Basiliense Papam, qui sese autoritati concilij anteferebat nec illi parebat, loco mouerat, & elegerat Amadæum Sabaudiæ ducem, qui religionem ingressus fuerat, eumque nominauit Fœlicem. Vterque Pontifex suffragia in Europa colligebat, pro stabiliendo suo loco. Sed quia Fridericus Cæsar motus reuerentia erga Ecclesiam Romanam, Eugenij partes sequebatur, ideo Silesia & omnes vicinæ Prouinciæ eundem pro legitimo Pontifice agnoscebant, & paulò pòst Basiliense concilium dissipatum est, cum Monarchæ illud non defenderent.

Fœlix sua sponte Eugenio loco cessit: Academia tamen Cracouiensis edito publico scripto confirmauit, concilij autoritatem potentiæ Romani Pontificis esse anteferendam. Ipse etiam Aeneas Syluius, qui tunc erat scriba Concilij Basiliensis, eandem defendit sententiam, & impugnauit tyrannidem Pontificum, qui tollerent iudicia ex Ecclesia: sed postea euectus ad Pontificatum, anathemate percussit omnes, quicunque negarent Pontificem concilio esse superiorem. Ita Christo per ludibrium in hoc mundo purpura iniicitur, & opinio religionis ad affectus hominum inflectitur.

Cracouiensis Academia defendit concilium contra Pontificem.

Æneæ Syluij ingenium uanum.

Interea dum in Hungaria Poloni cum Regina litigant & pugnant, Amurathes, vsus illa occasione grauiter oras Pannoniæ de-

Huniades reprimit Turcos.

uastauit: aduersus quem cum missus esset Iohannes Huniades, tribus splendidissimis victorijs Turcos repressit, duobus Bassis interfectis, & tertio in fugam pulso.

Elizabetha uidua Alberti extinguitur.

Anno 1442. cum magno studio partium ageretur de concordia inter Vladislaum & Elizabetham sancienda, & cum inuentæ essent concordiæ rationes, spem pacis repentina mors Elizabethæ interrupit. Fuerat ea cum rege collocuta, reuersa vero domum magnis torminibus ventris intra triduum extincta est. Decessit 24. Septembris die. Retulerunt aliqui ex medicis, correptam eam fuisse vteri inflammatione, & dissenteria perniciosa: Alij autem suspicati sunt, eam venenum hausisse. Mortua regina, à Bohemis, qui Ladislai partes tuebantur, pax est turbata.

Interea in Silesia perpetuæ erant excursiones Polonorum & Silesiorum, cum magna clade vtriusque gentis, & omnia itinera infesta erant grauissimis latrocinijs, quæ multi ex Principibus superioris Silesiæ fouebant, adeo vt magnæ vrbes ab ipsis occuparentur & vastarentur.

Leonhardus Hassenheimerus Austriacus Dux Silesiorum.

Anno 1442. venit in Silesiam capitaneus Austriacus Leonhardus Hassenheimerus, missus ab Elizabetha, vt esset Dux belli contra Polonos: receptus fuit à Vratislauiensibus, & bonam operam initio in reprimendis Polonis nauauit. Sed interuenerunt domestica dissidia. Nam Conradus Albus Olsnicensis, qui superioribus annis, deserto Rege Ladislao, sese coniunxerat cum Polonis, magnum agmen Polonorum in Silesiam duxit. Vratislauienses impares numero illorum, pacti sunt inducias cum Conrado. Sed suburbia Lignicensia vastata & exusta sunt: sicut & multa ex vicinis locis.

In vniuersa igitur misera hac Prouincia, quæ tota plena fuit multiplici Ate, vix vna fuit benigna Lite, Henricus Freistadiensis, qui multis offensionibus hinc inde medebatur, & suum patrimonium tuebatur. Vratislauiensis etiam ciuitas, sua virtute & sumtu grassatores repressit. Nam alioqui hæc prouincia in aliorum peruenisset manus. Conradus autem Episcopus, cuius erat πολυπραγμοσύνη infelix, multa mouebat, & tantum noua incendia concitabat, & clades suis vrbibus accersebat.

HISTORIA CLADIS Varnensis.

ANno 1443. fuit initium expeditionis in Turcos, quam deinde clades Varnensis est secuta. Etsi autem illæ res gestæ non proximè attingunt Silesiam, tamen, cum sint memorabiles, & toti orbi Christiano communes: Quia etiam Silesia tunc cum regno Hungariæ fuit coniuncta: nos eas breuiter, & explicatè exponemus, secuti

inprimis Duglossum, qui ea ætate vixit, & floruit, & historiam planius certiusque, quam pleriq; alij, descripsit.

Terræmotus in regno Hungariæ, Bohemiæ & Poloniæ.

Ineunte æstate huius anni, Nonis Iunij, valido terræmotu concussæ sunt istæ regiones omnes, Bohemia, Silesia, Polonia, & inprimis Hungaria, ita vt magna ædificia & arces passim corruerent. Amurathes, etsi superiori anno à septimestri obsidione Belgradi, quod Taurinum apud veteres fuisse putatur, cum clade repulsus erat, & deinde tribus prælijs legatos ipsius vicerat Huniades: tamen, cum ipse, vt olim dictum est, ignem spiraret, maximo studio bellum redintegrauit, sperans in illa Europæ distractione, nullas vires ipsi pares futuras. Ideo missa legatione, nulla alia conditione Vladislao pacem offerebat, nisi aut tributum solueret, aut Belgradum traderet.

Amurathes frustra obsedit Belgradum.

Amurathi denunciatur bellum.

Regem adolescentem & cupiditate gloriæ flagrantem accendebat ista Turci superbia, & præterea cohortationes Iuliani Cardinalis, qui missus erat ab Eugenio, vt bellum in Turcos concitaret. Decretum est igitur à Concilio Hungarico bellum in Amurathem. A Cæsare & Germanis nulla auxilia impetrauit Vladislaus, cui Imperium irascebatur propter Ladislaum. Fridericus tamen, ne salutem publicam impedire videretur, in biennium cum eo inducias pactus est. Opera vero Iuliani confluxit quædam multitudo promiscua, cui Cardinalis crucem præferebat, pro eius ætatis consuetudine.

Vladislai Varnensis prima expeditio in Turcos.

Vladislaum iuuabant Poloni mediocribus cum copijs, quamuis ipsis bellum hoc minime placebat. Egressus est Rex Buda 22. Iulij, & adortus fines Turcicos, plurima in Bulgaria & Rascia cepit oppida. Cum obuium post aliquot dies exercitum Turcicum haberet, Huniadem cum decem millibus militum præmisit, is de nocte castra Turcica oppressit, eáque fœlicitate rem gessit, vt agmine illó ad internecionem trucidato, dicantur interfecta esse ad triginta millia Turcorum: Per Bulgariam deinde ad ipsam vsque Macedoniam penetrarunt. Fauces autem montium Hemi obsederat grandis exercitus Turcicus, ductore Carambeio Amurathis propinquo, Asiæ minoris Satrapa, cui Cæsar suus seriò edixerat, ne in aciem prælij cum hoste animoso descenderet, sed itinerum claustra obseruaret.

Huniades magnam stragem Turcorum edit.

Huniades Carabeium Turcum profligatum capit.

Carambeius verò contemta paucitate exercitus Regij, pridie natalis Saluatoris, vltro Christianos aggressus est. Contracta est igitur acerrima pugna, in qua rursus fortuna & virtus Huniadis enituit. Præcipuè enim opera ipsius totus ille exercitus fusus & dissipatus est. Carambeium captum à gregario milite, Huniades quadraginta aureis emit, eumq́ue deinde vendidit quinquaginta

millibus. Rex, quo minus vlterius progrederetur, fame, quæ toti exercitui grauis erat, impediebatur.

Vladislaus Varnensis uictor domum regreditur.

Sub initium igitur anni 1444. confectis magnis itineribus cum triumpho Budam rediit. Illectus his lætis initiis belli Vladislaus, omnibus viribus, missis hinc inde legatis ad Monarchas, bellum parauit, & cum factione Ladislai inducias fecit. Interea Amurathes, remittens suos spiritus, pacem ab Vladislao petere constituit. Quia vires ipsius aduersa prælia suorum ducum languefecerant, terrebat eum consociatio etiam armorum inter Christianos Principes, & præcipuè, quia Asiam populabatur Princeps Carmanorum, quem præ omnibus aliis vlcisci cupiebat.

Amurathes petit pacem à Vladislao.

Habuit in conficienda pace adiutorem Despotum exulem, cuius regnum & filios possidebat Turcus: is emollire animum Huniadis, à quo summa rerum pendebat, conatus est: Perfecit vt Carambeius ab ipso maximo precio redimeretur: Deinde ipse Despotus promisit, se daturum Huniadi omnia oppida & arces, quas ex liberalitate regum Hungariæ tenebat.

Huniadem virum fortem & sapientem mouebant non solum præmia, sed consideratio status rerum Hungaricarum, qui erat vehementer perturbatus, & videbat non esse eam coniunctionem Christianorum Principum, quæ Tyranno Turcico posset opponi. Fuit igitur autor suo Regi, vt legatos Turcicos, acturos de pace, audiret.

Amurathes durißimis conditionibus impetrat pacem à Vladislao.

Admissi sunt ad regem, sedentem in concilio augusta cum dignitate, & pacem re disputata grauissimis cum conditionibus acceperunt. Spondebant enim Amurathis nomine, Cæsarem ipsorum cessurum de omnibus Prouinciis regno Hungariæ contiguis, ad ipsam vsque interiorem Græciam, & redditurum Regi quindecim fortissimas & locupletes vrbes & arces, præterea totam eam regionem, quam Despoto ademerat, vna cum filiis captiuis. Accepit hoc Rex, & pauci sunt illis constituti dies, quibus ista implerent.

Ita igitur pactus est inducias cum illis in decennium: & dicuntur solennia interuenisse iuramenta. Hungari enim positis digitis in codicem Euangelii, Turci autem in Alcoranum suum, iurarunt, sese seruaturos pacem sine dolo. Amurathes confecta vt rebatur pace, subito omnes suas copias in Asiam ad bellum Carmanicum traduxit.

Non multo post præfecti classis Pontificiæ, & ipse Imperator Constantinopolitanus Palæologolus, Vladislao nunciarunt, totum

totum mare Aegeum iam à classe Christianorum teneri & obsideri, nec Amurathi vspiam transitum in Europam patere, eumq́ hortantur summis precibus, ne tam pulchram occasionem debellandi Turcum amitteret, sed in Græciam progrederetur. Hanc oportunitatem arripuit Iulianus Cardinalis, qui semper pacem dissuaserat, & instabat, vt Rex bellum prosequeretur.

Iulianus Cardinalis Pontifex & Græci turbant pacem cū Turca.

Huic, cum honesti homines ex Hungaria, & præcipuè ex Polonia, religionem iuramenti opponerent, & monerent, ne Regem adolescentem scelere inuolueret, respondit is: Recens fœdus cum Turcis esse irritum, quod factum fuerit inscio Pontifice, sine quo Reges alij non possent inire pacta cum hostibus Ecclesiæ. Sese igitur autoritate Pontificia Vladislaum à iuramenti religione absoluere. Præterea Turcos, cum intra diem octauum munitiones, vt promisissent, non reddidissent, fœdus violasse.

Hæc Pharmaca, in speciem modo prudentia, imponi conscientiæ suæ passus est Rex adolescens, quem dulcedo gloriæ, iam degustata, huc illuc impellebat. Huniades difficulter assensus est, sed tandem, ne ipse solus videretur deesse communi causæ, cessit cupiditati Episcoporum, qui fatali cœcitate sine modo bellum vrgebant: & vt fideliorem, magisq́ promtam nauaret operam Huniades, promissum est ipsi Bulgariæ regnum finito bello.

Ne autem Rex mutare posset animum, Iulianus ipsum & nobilitatem regni coëgit sub iuramento promittere, quod mense Septembri eius anni inchoare vellent bellum, & exemplum iuramenti illius, quod est terribile, misit ad præfectos classis Italicæ.

Post medium igitur mensis Septembris, Rex castra in Turcos mouit, & exercitum longe infirmiorem quam anno superiori eduxit. Nam præter quindecim millia equitum Hungarorum & Polonorum, erat peditatus non magnus, qui fermè constabat ex militibus promiscuis, cruce signatis. Sparsa enim fama de pace, pleriqúe illorum dilapsi erant, multi etiam terrore iuramenti retinebantur. Ipse Rex visus est minus alacer, quàm consueuerat, etsi sacerdotes eum subinde inflammabant.

Vladislai Varnensis altera expeditio in Turcos.

Vladislaus Varnensis habet infirmum exercitum.

Turci, vti conuenerat in fœdere, filios Despoti remiserunt, & munitiones etiam plerasqúe reddiderunt, ne vlla penes ipsos videretur residere culpa. Istrum Rex transijt tertio Nouembris, & constituerat recto itinere petere Hellespontum, vt sese, cum classe Italica, quæ ibi stare dicebatur, coniungeret, quia autem, fauces Hemi superare exercitu minus valido, ipsi erat difficile, de-

flexit ad leuam versus Pontum Euxinum, vt deinde in littore recta descenderet.

Draculæ Valachi colloquium cum Vladislao Varnensi.

Ad Nicopolin Bulgariæ metropolin cum castra haberet, venit ad eum Dracula Valachiæ Princeps, qui cum inspexisset exercitus regij paucitatem: Rex, inquit, scio ego, Cæsarem Turcicum frequentius agmen ad venationes solere educere, quam tuæ istæ sunt copiæ, quibus eum debellare cogitas. Reuertere igitur in tuum regnum, & tibi tuisqúe parce.

Nihil mouit regem Dracula. Mittam igitur, inquit, ad te filium meum cum militibus quater mille, & simul duos pernicissimos equos, duosq; iuuenes Valachos, fidos & viarum omnium peritos, vt post aduersum belli casum, vnà cum filio meo te periculo eripias.

Rex sermonem Draculæ contemsit, quia fidebat classi. Munitiones quidem Turcicas summa vi adoriri noluit, sed parcebat militibus. Turci tamen, qui multum metuebant Vladislaum, sua sponte arces quasdam tradiderunt, & ipse aliquot etiam expugnauit.

Amurathes redit in Europam.

Interea Amurathes cognita expeditione Regis in Græciam, fremens & gemens, ex Asia cum exercitu 80000. vt tradit Iouius, in Europam mira celeritate sese prorumpit, & Hellespontum, nemine prohibente, paruis nauibus traiecit. De eo traiectu, qui toti orbi Christiano magnas clades attraxit, diuersæ sunt narrationes: Putant aliqui, hoc accidisse ex negligentia Italorum, aliqui etiam memoriæ prodiderunt, Genuensibus in singula capita singulos aureos datos, vt Turcos transportarent. Quocunque autem modo res cecidit ea, siue socordia, siue perfidia, præcipue Tyrannidem Turcicam, qualis nunc est, stabiliuit.

Italicæ classis segnicies perdidit Vladislaum.

Vladislaus capit Varnam.

Fuit hoc cito nunciatum Regi, is tamen magno animo institutum suum prosecutus est, & properauit Constantinopolin, vt cum Paleologo sese coniungeret, Die 9. Nouembris dedita ipsi est Varna, quæ aut Anchialos, aut Dionysipolis veterum fuit, & vix viginti miliaribus nostris Constantinopoli abest, non procul à littore Ponti Euxini.

Cœpit statim Vladislaus Varnam munire, Sed decimo Nouembris sub ortum solis nunciatur iam conspecta esse castra Turcica, & hostes ad prælium progredi. Subito igitur per castra denunciatur prælium, & rege ex abscessu pedis laborante, Huniadi datur negotium instruendi aciem. Machinæ bellicæ, in quibus futurum erat maximum ad victoriam momentum, exercitum non erant consecutæ.

Instruxit

Instruxit Huniades aciem ad figuram Lunæ falcatæ, camq; curribus & impedimentis clausit. Expectatum est in campo ad tres horas consistentibus suo ordine militibus, interea vehementes flatus Caurorum cœlo sereno orti, signa quæ in terram defixa stabant, abripuerunt, & concerpserunt: quod pro tristi omine statim acceptum est.

Varnense prælium antecessit omen infaustum.

Turci circumductis copijs suis per montes, agmen dextrum, vbi Episcopi cum suis Hungaris consistebant, aggressi sunt, quorum equi cum territi essent à Camelis, qui odore inimico solent esse graues equis, effusa fuga ad montes trepidè dilapsi sunt. Sed in altero cornu melior erat fortuna. Nam Huniades & ipse Rex, Turcos latè profligarunt & submouerunt: demum conuersi ad alterum cornu, vbi adhuc Iulianus Cardinalis cum paucis pugnabat, etiam hostem dissipant, magna multudine trucidata.

Varnense prælium.

In hoc rerum statu, Huniades fugientibus nullum locum respirandi concedens, acriter eos persequitur, interea Rex adolescens cum parte copiarum non magna, in qua præcipua erat nobilitas Polonica, dissipato equitatu Turcico, inuadit Phalangem pedestrem Ianizerorum, vt nominant, in qua constiterat ipse Amurathes, & suos trepidos ex fuga recipiebat: neque videbatur periclitari velle de summa rerum, cum de victoria iam desperasset: Huniades, audita infœlici temeritate regis, magnis precibus eum frustra reuocat, & obtestatur, vt postquam satis gloriæ partum esset de hoste, aliqua ex parte superato, reciperet sese in castra. Suos enim dissipatos & defessos, non futuros pares robori Amurathis. Respondit Rex animosius quam cautius: Turpe esse illi, qui bellum intulisset, fugere.

Vladislaus Varnensis in principio pugnæ fuit superior.

Adortus igitur Amurathem, contraxit cum eo acerrimam dimicationem, & quamuis equitum non magnus erat vsus propter imbrem sagittarum, quibus equi configebantur, & viæ cuspidibus impediebantur, tamen manus prætoria insignem edidit stragem in hostili exercitu, adeò vt tota acies nutare & fugam spectare videretur.

Huniades frustra reuocat Vladislaum prœliantem.

Relatum etiam est, ipsum regem sua manu Bassam Asiaticum magni nominis virum mactasse, atque iudicatum est, tunc victoriam adhuc penes regem futuram fuisse, si Huniadi denuo monenti paruisset, & prælio excessisset. Sed cum nihilo secius in confertissimos hostium cuneos impetum faceret, & tamen sui, sole iam occidente, aut ad prædam, aut ad fugam dilaberentur, circumuentus à globo Ianizerorum, confosso equo perijt, cum iam esset crepusculum. Exitum tamen Regis nemo certò retulit.

Vladislaus Varnensis interficitur.

Nocte sequenti, qua pugnantes oppressi fuerant, vtraq; pars se victam credidit. Et cum Huniades, qui cadauer regis frustra conatus

Huniades colligit reliquias ex prælio Varnensi.

natus erat recuperare, reliquias exercitus per montes in Valachiam duceret, dicitur vnus ex Turcis eos inclamasse: Quo fugitis viri Hungari cum victoria vestra sit: & in castris regijs multi, qui fugam Turcorum conspexerant, regem suum victorem rediturum sperabant.

Episcopi interfecti in prælio Varnensi.

Tertio demum die castra capta sunt, edita miserabili cæde promiscuæ multitudinis, mulierum, puerorum, sauciorum. Episcopi ferme omnes, qui primi sese in fugam coniecerant, interfecti sunt. Iulianus Cardinalis, qui diutius restiterat, dicitur se adiunxisse Huniadi, & tamen etiam is, incertum quo casu, ab hostibus an ab amicis in reditu perijt. Narrant eum à Valacho spoliatum, & in flumen proiectum esse. Ex Polonis scribuntur tantum duo euasisse fuga, sed ex captiuis multi domum remissi sunt.

Amurathes adeptus victoriam cruentam.

Existimatum est, ex Christiano exercitu, in pugna non cecidisse supra quinque millia hominum, cum Turcorum supra triginta millia perijssent, adeò vt ipse Amurathes dixerit, actum de se fore, si iterum hoc modo esset vincendum. Ex nostris tamen maior pars in longa fuga extincta est, nec effugisse putatur tertia pars. De Polonis captiuis memorabilis refertur hæc historia.

Varnense prælium secutum est memorabile factum.

Delecti fuerunt ex omni numero captiuorum, duodecim ingenui adolescentes Poloni, forma corporis, & pulchra carnositate eximij, illi secernebantur, vt circumcisi seruirent fœdæ libidini Tyranni. Deducti fuerunt in cubiculum, & cum intellexissent, qualis esset futura ipsorum conditio, in necem Amurathis coniurarunt, sed cum in societatem parum caute adhibuissent quendam Bulgarum, ab ipso sunt proditi. Illi tamen, re patefacta, vt crudelibus supplicijs, quæ in ipsos statuebantur, sese eriperent, foribus cubiculi obseratis, intus mutuis vulneribus sese confecerunt.

Varnensis clades fuit pœna violatæ fidei.

Hæc est illa clades Varnensis, post quam robur Christiani nominis Turcis cœpit esse despectui, & subinde crescente potentia Turcica, vicinorum regnorum ruinæ & interitus secuti sunt. Statuerunt autem, illa etiam ætate, pij & prudentes homines, hoc triste exemplum iræ Dei referendum esse ad has comminationes diuinas: Non habebit Deus insontem eum, qui vanè vsurpauerit nomen eius. Item: Væ qui spolias, quia spoliaberis.

Attraxerunt Regem adolescentem & imperitum in alienum patrimonium Hungari. Deinde contra datam fidem sub graui obtestatione nominis Dei, & imprecatione diuinæ iræ, rupta sunt fœdera, cum canerent classica sacerdotes, Cardinalis & Episcopi, ideo secutus est tam tragicus exitus, & ipsæ tubæ belli, vna cum rege & exercitu interierunt.

Scribitur Amurathem, in primo prælij concursu aspicientem statuam crucifixionis Christi, quam pro signo circumferebat Cardinalis, alta voce inclamasse: Crucifixe, si Deus es, effunde iram tuam in populum tuum, qui iuramentum sub tuo nomine factum, scelerate violant. Ipse Rex cum caderet, vix dum excesserat annum vigesimum. Indoles in ipso fuit mirifica ad omnes magnas virtutes, sed in illa ætate, cum regeretur aliorum consilijs iniustis & perniciosis, & ipse nimis auidus esset gloriæ, incidit in hanc tam tristem calamitatem.

Amurathis uox in prælio Varnensi.

Vladislai Varnensis ætas & ingenium.

Eodem anno memorabile prælium ad Basileam factum est. Nam Delphinus Gallicus, incitatus à Romano Pontifice, ad dissipandam Synodum Basiliensem, exercitum viginti millium, qui plerique fuerunt collecti ex Armoricis, ad mœnia Basileæ adduxit. Etsi autem dilapsi sunt Episcopi, qui ad Synodum conuenerant: tamen Gallicus exercitus, qui in illa tota ora Germaniæ magnam crudelitatem exercuit, pœnas dedit.

Heluetiorum pugna ad Basileam.

Nam cum subito ex obsidione Tigurina, quatuor millia Heluetiorum accersita essent, ab hoc exercitu exiguo magna multitudo Gallorum interfecta est. Fuitq; tanta virtus Heluetiorum, vt, quanquam numero longè impares essent hostibus, tamen non cesserint, sed in prælio omnes pugnantes interfecti sint, præter nouem viros. Nec aliud exemplum legimus similius pugnæ Spartanorum ad Thermopylas.

Accidit & alius casus memorabilis. Nam cum postridie in loco prælij obambularet nobilis quidam, hostis Heluetiorum, & videret quendam ex suis lethaliter vulneratum ibi animam agere, monuit eum, vt læto animo tolleraret lotionem eam rosaceam, significans cruorem Heluetiorum copiose fusum. Hunc sarcasmum cum exaudiret miles Helueticus, qui prope in eodem loco moriebatur, subsidens in genua saxum arripuit, eoque caput nobilis illius fregit, ita vt paulò post etiam expiraret. Nunc reuertimur ad res Silesias.

Vagabantur in Silesia, præsertim superiori, magna agmina latronum Bohemicorum, Polonorum, & indigenarum, quibus sese coniunxerat Conradus Albus Olsnicensis, illi grauiter vexabant oppidanos & agricolas. Respub: Vratislauiensis fœdus fecit cum Vilhelmo Tropauiensi, qui tenebat etiam ducatum Monsterbergensem. Multas arces, occupatas à prædonibus, expugnarunt, & diruerunt anno 1443.

Silesia affligitur à latrocinijs.

Anno proximè sequenti, Conradus Episcopus, fratrem Conradum Album, qui iuuabat hostes Silesiæ, captum Vratislauiæ, misit Nissam, & tandem dimissus est, cum interuenisset grauis sponsio de seruanda pace. Sed tamen idem Conradus paulò post ad ingenium suum redijt. In Polonia minori belligerabatur Boleslaus Opoliensis, cuius fuit magna autoritas, & iuuabant eum vicini Principes.

Principes. Causa belli erat, quod Sbigneus Cardinalis Cracouiensis, pecuniæ summa non magna, arte quadam vsus, ad se transtulerat agrum Seueriensem in ditione Teschinensi.

Anno igitur isto Boleslaus mercatores Cracouienses ituros ad nundinas Vratislauienses ad diem nati Baptistæ oppressit, illisq́ue ducenta millia aureorum ademit. Demum Rege interfecto fuit conuentus in Glogouia minori, & ibi inita aliqua pax quæ tamen non fuit diuturna.

Huniades captus à Dracula.

Anno 1445. in Hungaria res perditæ, seruatæ sunt Dei beneficio, & virtute vnius Huniadis. Huniadem reuertentem ex pugna Varnensi, ceperat Dracula Valachus, & tamen eundem paulò pòst dimisit. Huniades domi collectis, quas potuit, copijs, Turcos, qui inuaserant Pannoniam, ad Sauum fluuium nocturno prælio ingenti vicit & deleuit, atque ita eripuit Amurathi spem potiundi regni Hungariæ. Repressit etiam Vlricum Comitem Ciliæ, qui Prouincias aliquas Sclauonicas, pertinentes ad regnum Hungariæ, ad sese transferre conabatur.

Huniades rursus reprimit Turcos.

Deinde eo in conuentu, quo Hungari Ladislaum puerum regem suum nominarunt, Huniades ab omnibus ordinibus appellatus est Prorex Hungariæ, & statim post infidum Valachum, qui attrahebat Turcos, bello superatum cepit, & vna cum filio altero interfecit, alteri autem filiorum vitam & libertatem seruauit. Vere igitur fuit murus Christiani orbis illo difficili tempore.

Huniades renũciatur Prorex Hungariæ.

Huniades interficit Draculam Valachum.

In Silesia Conradus Episcopus Vratislauiensis, cùm iniquitate temporum, & infaustis bellis oppressus, maximam partem Episcopatus amisisset, aut valde debilitasset, volens cessit ea dignitate, & non multo pòst mortuus est: Ei successit Petrus, quem nominant Nauacum: ea res præbuit occasionem nouo motui. Nam cum Principes, qui ipsi maluissent induere exuuias Conradi, dolerent prælatum ipsis esse alienum, Vilhelmus Tropauiensis arma conuertit in bona Episcopi, & paucis diebus ferme totam ditionem deuastauit. Tandem eodem anno, post clades acceptas, Vilhelmus reconciliatus est collegio sacerdotum, opera Vladislai Glogouiensis Principis.

Leonhardus Hassenheimerus plectitur capite.

Anno sequenti in Nouoforo oppido, mandante Senatu Vratislauiensi, capitali supplicio affectus est Leonhardus Hassenheimerus Dux copiarum Vratislauiensium, accusatus propter perfidiam & proditionem à suo magistratu. Propter eam causam Vladislaus Glogouiensis & Teschinensis denunciauit bellum Vratislauiensibus, illosq́ue grauiter afflixit. Sedata est hæc controuersia triennio post à Petro Episcopo. Ita vere misera fuit conditio harum regionum, quarum Rex puer erat.

Vladislaus Glogouiensis infert bellum Vratislauiæ.

In Po-

In Polonia Vladislao successit Casimirus frater, etsi diu fuit tergiuersatus, antequam acciperet regnum, vt à Polonis aliquid extorqueret pro Lithuanis, quibus fauebat. Anno 1448. in Hungaria infœliciter cum Turcis dimicauit Huniades. *Casimirus Tertius accepit regnum Poloniæ.*

Amurathes inuadebat Hungariam, illi vltro obuiam cum exercitu 22000. processit Huniades, qui perpetuò erat in excubijs pro suo regno, & tunc oblata videbatur noua occasio rei bene gerendæ. Nam fœdere coniunxerat sese cum Huniade Alexander Princeps Epirotarum, quem Turci Scanderbassam appellarunt, vir acerrimus, & præliator fœlix contra Turcos: ita vt ab initio regni Turcici non legantur vixisse viri, quorum fuerit virtus & fortuna maior in reprimendis Turcis, quàm fuerunt isti duo, Huniades & Alexander. *Huniades superatur à à Turcis.* *Alexandri Scanderbassæ uirtus.*

Tunc autem ad constitutum diem adesse non potuit Alexander. Quia Georgius Rasciæ Despotus, qui post cladem Varnensem Amurathi fuerat reconciliatus, eiusque beneficio ditionem suam recuperauerat, eum impediebat. Huniades tamen nihil formidans vim hostilem, conflixit cum Amurathe toto triduo. Tandem autem multitudine superatus cessit.

Ceciderunt ex Hungaris Octo millia, ex Turcis triginta quatuor millia. Adeo cruenta fuit victoria Turcorum. Huniades fugiens interceptus est à Despoto, nec dimissus est, priusquam pro se daret obsidem filium Ladislaum, quem tamen pater paulò pòst bello repetijt & recepit. *Huniades capitura Despoto.*

Cum vero Turci, irati Despoto propter dimissionem Huniadum, inuaderent Rasciam armis, Huniades subito collectis copijs, eos ita terruit, vt ignominiosa fuga domum dilaberentur. Ita verum est, solam eam dextram, quam Deus heroica virtute & fortuna armat, esse fortunatam. Amurathes eodem anno mortuus est, & reliquit successorem, terribilem generis humani tyrannum, Mahometum filium. Huniades non multo post reconciliatus est Cæsari Friderico, cui indixerat bellum, quod coronam regni Hungariæ, & Ladislaum Regem retineret apud sese, cum puer, importunis postulationibus regnorum suorum omnium, exposceretur. *Huniades uincit Turcos.* *Mahometus incipit regnare.*

Cæsar Huniadi, qui Austriæ oram vastauit, ignouit, Sed Ladislaum non dimisit, cum hauddubiè præuideret & metueret euentum, qui postea secutus est. In Silesia propter mutationem monetæ multum fuit dissensionum. Cudebatur enim

fermè in omnibus ciuitatibus moneta, eáque vilis, ideo Poloni eam non recipiebant,& impediebantur commercia.

Vrbs autem Vratislauienſis, cuius magni referebat, habito delectu, multarum ciuitatum & Principum monetam edicto publico vetuit expendi, vnde per multos annos ea de re litigatum eſt. Conradus Albus Olſnicenſis pater à filio Conrado Albo iuniori vnà cum matre captus eſt, opera quorundam ordinum in Sileſia, quia erat in odio, quod coniungeret ſeſe cum Polonis contra Sileſiam. Tandem intercedentibus Epiſcopo Petro,& Vladislao Glogouienſi, ex carcere dimiſſus eſt, cum filio omnem ſuum Ducatum ceſſiſſet, atque ita Vratislauiæ vitam ſuam finijt.

Ladislaus puer Romæ coram Pontifice perorat.

Anno 1452. profectus eſt in Italiam ad ſuſcipiendam Coronam à Pontifice Cæſar Fridericus, qui in ſuo comitatu duxit Ladislaum Regem: is cum eſſet puer duodecim annorum, Romæ coram Pontifice Nicolao recitauit longam orationem Latinam, qua prædicabat dignitatem Romani Pontificis, eáque adhuc extat.

LADISLAVS POSTHVMVS, *Hungariæ & Bohemiæ Rex, Archidux Auſtriæ, Princeps Sileſiæ.*

GRaue erat omnibus Prouincijs Ladislai, regem detineri in aula Cæſaris: & ſperabant, futurum meliorem ſtatum omnium regnorum, ſi ipſe Rex ſua præſentia turbulentos terreret. Sed Cæſar nullo pacto adduci potuit, vt puerum in ea ætate alienæ fidei crederet, & præceptorem Ladislai, virum alioqui eruditum, qui in itinere Italico, conatus fuerat furtim Regem abducere in ſua regna, depræhenſum, in carcerem coniecerat.

Ladislai Præceptor conijcitur in carcerem.

Ladislaus dimittitur à Cæſare Friderico.

Cæſari autem reuerſo ex Italia, Auſtriaci, quorum princeps erat Vlricus Ciliæ Comes, bellum ob detentionem Ladislai intulerunt, ibi cum aliquas clades accepiſſet Cæſar, interuenientibus Germanis Principibus, Ladislaum Viennam ad ſuos dimiſit, illique Auſtriæ parte, quæ in hæreditatem ipſi obuenerat, ceſſit: Eo nomine Vratislauiæ, ſicut & alibi, publicè edita ſunt ſpectacula & ludi in ſignum lætitiæ facti.

Ipſe

Ipse Ladislaus totum sese tradidit potestati Vlrici Comitis Ciliæ. Gubernator vero Hungariæ renunciatus est Huniades, quem Rex noua dignitate ornauit, & appellauit eum Comitem Bistirciensem. Bohemiam autem regendam tradidit Georgio Podiebracio, atque ita quasi triumuiratus in regno isto constitutus.

Sed anno proximo post orta est Vlrico Comiti Ciliæ calamitas in aula. Nam cum imperium eius esset graue nobilitati Austriacæ, & passim accusaretur ob auaritiam inexplebilem, singulari arte, apud Regem adolescentem, egentem tunc auro, perfectum est, vt iuberet Comitem ex aula emigrare, atque is ita paulò pòst cum ignominia aula & vrbe eiectus est.

Vlricus Ciliæ comes ex aula eijcitur.

Anno 1453. capta est Constantinopolis 29. Maij à Mahometo Cæsare Turcico Tyranno omnium acerrimo. Anno superiori vicerat idem Mahometus regem Carmanorum in Cilicia, vbi olim etiam habitasse putatur gens Teutonica, & illi ipsi Carmanni diu ac fortiter arma Turcica sustinuerunt. Subactis Carmanis, Mahometus pacem, quam cum Imperatore Constantinopolitano pepegerat, subito abrupit, & instructa classe, & ædificata arce in ora Propontidos, vt vsum maris Græcis eriperet, aspirabat ad occupandam Constantinopolin. Prorupit eò cum paucis nobilibus, despecta classe Turcica, Isidorus Cardinalis Kiouiensis, vt Paleogolum suo aduentu confirmaret.

Constantinopolis expugnatur.

Hoc verò anno Mahometus vrbem, terra mariqúe diu obsessam, tandem proditione, vt scribitur, Gertucæ hominis Græci (quem ipsum tamen, detestatus perfidiam eius, Mahometus postea diro affecit supplicio) expugnauit. Vbi, necato Cæsare Græco, inenarrabilia exempla impietatis, blasphemiarum & crudelitatis in Deum & hominem edita sunt.

Ita ista vrbs, quæ amplius mille annos fuit hospitium Ecclesiæ, sedes eruditæ doctrinæ, & arx Imperij, peruenit in potestatem barbari, qui intra proximum decennium, inde non solum Græciam, Peloponnesum, Mytilenen occupauit, Athenas captas solo æquauit: Verum etiam in Asia, alteram arcem Imperij Trapezuntem cepit. Hoc modo magna ex parte deletæ sunt Ecclesiæ Græcæ & Asiaticæ, & extincta studia in ea natione, quæ ingeniorum sagacitate cæteris gentibus omnibus antecelluit, & in possessione doctrinæ fuit amplius duobus millibus annorum.

Græcia redigitur in seruitutem Turcicam.

Trapezuntinum regnum euertitur à Turcis.

Exules Græci literas & Philosophiæ studia importarunt in Italiam: deinde, vt ille senex Græcus scitè de Capnione dixit,

Ladislaus Pragæ accipit coronam. etiam Alpes Græcia transuolauit, & studia in Germania quoque accensa sunt. Ladislaus Regia pompa Pragam ingressus est 24. Octobris: Corona regni imposita est ipsi die Apostolorum Simonis & Iudæ.

RES LIGNICENSES.

Lignicij hisce annis fuit status admodum turbulentus. Vidua Elizabetha educabat in spem successionis nepotem Fridericum, natum anno 1446. ex filia Heduige, sed huic consilio multi ex Lignicensibus aduersabantur, & cum ipsa decessisset anno 1450. plane repudiatus est vterq; Princeps, Iohannes Lubensis Friderici pater, & Henricus Goltbergensis. Eiecto igitur Iohanne Lubense, ciuitas iurauit in verba Ladislai Regis Bohemiæ.

Fridericus Primus post magnos motus recipit Lignicium. Facta est deinde spes Principi Misniæ de possessione Ducatus Lignicensis, & varij secuti sunt motus intestini & alij. Iohannes Lubensis armis conatus est recuperare Lignicium, sed anno 1452. die Ruffi mediocri prælio victus & pulsus est, & anno sequenti post, mœrore animi extinctus.

Anno deinde 1454. Senatu obtruncato per seditionem, & expulso præfecto regio, reductus est Fridericus cum matre, & tamen nulla fuit firma concordia, donec tandem à rege Mathia, opera Alberti Marchionis Brandeburgensis, Fridericus possessionem vniuersi Ducatus consecutus est.

Iubilæus celebratur in Sil. sia. Vratislauiæ anno 1451. Fuit Iubilæus Pontificius, quia Papa illectus quæstu superioris anni, vt plus emungeret, nundinas indulgentiarum his gentibus domum misit, ea conditione, vt mediam partem viatici, quod quilibet arbitrari posset, se insumturum fuisse, si Romam proficisceretur, poneret in arcam. Tanta tunc fuit impudentia Romana, & caligo Germanica.

Iohannes Capistranus hypocrita. Venit etiam in Germaniam Iohannes Capistranus Monachus, quem nostra & Polonica gens penè viuentem adorauit. Consilium autem Pontificis fuit plenum calliditatis. Videbat Ecclesias Bohemicas nulla potentia posse opprimi, & cum illæ adeptæ essent patronum potentem Georgium Podiebracium, qui Regio nomine & autoritate præerat, metuebat ne serperent dogmata ipsorum ad vicinos, præsertim cum ex decreto Concilij Basiliensis, vsus sacri calicis, populo illi esset permissus, quod ægerrimè ferebat aula Romana, & quidem in Silesia superiori, & in Polonia minori iam multi erant æquiores Bohemis quam Pontificijs.

Delegit

Delegit igitur Capistranum, vt is mirabili specie sanctimoniæ, & prompta facundia, quasi Gorgonis capite has gentes imperitas tum artium Italicarum, terreret, & in officio contineret. Profitebatur is se socium instituti cuiusdam Bernhardini Senensis, qui monachos Franciscanos, diffluentes nimio luxu, ad veterem rigorem reuocauerat, adhibitis multis exercitijs asperis & superstitiosis, illum Pontifex catalogo Sanctorum recens asscripserat, & Capistrano mandauerat, vt vbiq; in Germania colonos huius nouæ professionis sereret, quæ futura esset propugnatrix autoritatis Pontificiæ.

Iohannes Capistranus plantauit Monachos in Silesia.

Detinebat Capistranus, qui plerumq; in area publici fori disserebat, homines tanquam alter Hercules Gallicus, cui pinguntur catenulæ porrigi ex lingua, quibus auditores etiam nolentes attrahat, ita vt duas horas eum audirent concionantem lingua latina, quem eius sermonem alius deinde rursus duas horas lingua vernacula interpretabatur.

Iohannis Capistrani conciones.

Conciones ipsius erant aut de controuersia cœnæ sacræ, quæ erat Pontificijs cum Bohemis, vbi contendebat magno studio, non esse necessarium laico, vt nominant, vti poculo sanguinis Christi, aut hortabatur populum ad emendationem vitæ, grauiter accusatis sceleribus hominum.

Actum fuit de colloquio inter ipsum & Rochezanam Episcopum Bohemum, sed illud rursus arte quadam fuit discussum, quia apparebat Bohemos non admirari illam grandiloquentiam & hypocrisin Italicam. Vratislauiam venit anno 1453. 13. Februarij, & duxit secum monachos sui ordinis triginta. Inuectus est acriter in peccata hominum. Voluit aboleri ludos alearum, & vbique tabularum illarum magnos aceruos exussit. Inuisit etiam Suidniciam & Iaurauiam.

Intulit autem in Silesiam duas res non bonas: Primum monachos Bernhardinos, qui se nominant Obseruantes, illisq; Vratislauiæ, Glogouiæ, & alibi sunt condita cubilia ocij & hypocriseos. Deinde aliud non minus perniciosum, sæuitiam in Iudæos valde detestandam. Inflammabat magistratum, vt videretur ardere zelo pietatis in illud miserum genus hominum, quibus tandem inuenta est causa, quod diceretur contumelia affecisse panem consecratum, cui Pontificij etiam extra vsum institutum corpus Christi alligant. Ibi immani crudelitate totus grex miseræ huius gentis, viri, mulieres, pueri, in omnibus pene vrbibus Silesiæ captus est, & magna agmina sine vlla misericordiæ ostensione ad flammas ducta, & crudeliter combusta.

Iohannes Capistranus sæuit in Iudæos.

Lignicij, cùm vrbs arderet, multi Iudæi in carcere cremati sunt. Bona eorum illata sunt in ærarium publicum, & inde missa munera ad regem Ladislaum. Durauit hæc sæuitia amplius anno, tandem vero magistratus Vratislauiensis resipiscens, reliquam

turbam exemtam ex carcere vrbe excedere cum rebus suis permisit. Existimari potest etiam hac immanitate attractas esse pœnas publicas, quæ paulò pòst in illis infœlicibus bellis, Silesiam peruagatæ sunt. Iniustas enim cædes, præsertim promiscuas, Deus seuerissimè punit: & quamuis hæc gens blasphema est, tamen magistratus ab initio non debet illis præbere domicilium in suis regionibus, non autem postea contra ius hospitij, & pacem Politicam eos mactare.

Iudæi non sunt recipiendi à magistratu.

Ladislai soror nubit Casimiro regi.

Eodem anno splendidæ fuerunt legationes duorum Regum, Ladislai & Casimiri Vratislauiæ, post longam tractationem 20. Augusti soror Ladislai Elizabeth Casimiro cum dote centum millium aureorum, in vxorem promissa est. Legati isti secum abduxerunt Vratislauia Capistranum, quem magnis precibus accersebat Sbigneus Cardinalis Cracouiensis. Aduentanti ipsi Cracouiam, Rex, Cardinalis & tota vrbs tanquam numini, obuiam processit, & cum ad vnum annum ibi commoraretur, prope diuini honores illi sunt habiti.

Iohannes Capistranus proficiscitur in Poloniam.

Tantum illi tribuerunt, vt scribatur etiam mortuos resuscitasse Ita animos hominum terrere & quasi fascinare solet opinio singularis cuiusdam sanctitatis, & quasi arctioris commercij cum Deo: sicut olim in vetustate ethnica legumlatores autoritatem sibi apud populum conciliarunt, quod existimarentur habere colloquia cum dijs. Minos cum Ioue, Lycurgus cum Apolline, Numa cum Egeria.

Silesia iurare solet in uerba regis præsentis.

Ladislaus post coronationem Pragæ mansit amplius anno. Decreuerat reuerti ex Bohemia in Austriam, & inde inuisere Hungariam: Sed cum per totum annum frustra cum ordinibus Silesiæ actum esset de præstanda fide, neque illi contra leges patrias iurare vellent, nisi Rex adesset coram, tandem profectio in Silesiam indicta est. Ladislaus Pragæ incensus à Sacerdotibus Pontificijs, etsi ipse fuit ingenio placidissimo, iniquus fuit in Bohemos, qui mutationem in religione fecerant, quæ res ipsi fuit exitio. Nam totum regnum pendebat ex nutu Georgij Podiebracij gubernatoris, qui erat constans propugnator religionis emendatæ.

Prutenici belli semina.

Anno 1454. fuit initium belli Prutenici, quod durauit annos tredecim: illud cum vna attigerit etiam Silesiam, opus est, vt præcipua capita historiæ belli illius referamus. Erat sancita pax ex vtriusque partis consensione inter Polonum & ordinem Prutenicum, sed non erant restincta semina veteris odij, & præcipuè Casimirus captabat qualescunque occasiones, quibus ad sese retrahere posset Prussiam, excussa nobilitate Germanica. Tandem sicut ingenia Heneta, præsertim vbi excoluntur, non obscurè referunt naturam gentis Græcæ, cum qua etiam Heneti vetustissimis seculis in Asia communes habuerunt sedes, mira vafricie inuenta est πρόφασις belli.

Heneta gens ualet ingenio.

Aliquot

Aliquot vrbes in Prussia querebantur de acerbitate Cruciferorum, illisq; aperte cœperunt resistere, & detrectare imperium Magistri, qui tunc erat ipsorum legitimus magistratus. Magister & nobilitas detulerunt querimoniam ad Casimirum, à quo tanquam confœderato opem aduersus seditiosos expectabant. Sed ille non modo non compescuit Prutenos, verum etiam, quod dicitur, fuit vnguis in vlcere: in fidem tamen eos non recepit, quia nondum eiecerant præsidia ordinis. Sequenti autem anno, cum Fridericus Imperator, ad quem reiecta erat cognitio de causa, damnasset Prutenos, tanquam seditiosos, & iussisset eos parere suo magistratui, quinquaginta sex oppida, & munitiones in Prussia simul ab ordine defecerunt, & missis legatis ad regem, qui tunc celebrabat nuptias cum Elizabetha, mense Februario, anno 1454. Pruteni Casimiro deditionem obtulerunt.

Prussica gens discedit à suo magistratu.

Disputatum fuit ea de re in consilio Polonico, & Sbigneus Cardinalis vir ingenuus, quem multi honestiores ex nobilitate Polonica sequebantur, acerrime hanc iniquitatem, quæ erat contra fœdera, dissuasit: sed vicit ratio vtilitatis. Instituta est accusatio in publico cœtu contra Ordinem, in qua commemorantur exempla tyrannidum & libidinum ipsorum, partim vera partim falsa, etsi etiam quidam ex illis sibi sumpserunt licentiam delinquendi non bonam, & ita paratum bellum in ordinem.

Dehortabantur Casimirum ab hoc instituto iniusto Cæsar cum vniuersa Germania, Pontifex, Galliæ Rex, Philippus Burgundus, Ladislaus Rex, & pene tota Europa, orabantq; vt omisso bello ciuili & iniusto, coniungeret arma cum ipsis contra Turcos: sed frustra fuerunt omnes preces. Recepit igitur Prutenos in fidem suam optimis conditionibus, permisit vt vterentur legibus patrijs, & inserti regno Poloniæ fruerentur honoribus & omnibus commodis regni, néue cogerentur tolerare in Prouincia gubernatores Polonos. Aboleuit vectigalia, donauit illis immunitates, & inprimis ciuitati Gedanensi magnam partem agrorum attribuit, quos antea possederat ordo, & solum sibi reseruauit annuam pensionem 20000. aureorum, & vt ciuitas sibi cum comitatu aulico, singulis annis quatridui sumtus præberet.

Prutenis donantur magnæ immunitates à rege Poloniæ.

His rebus ita constitutis in perniciem ordinis Germanorum, quorum maiores gladios barbaricos à ceruicibus Polonorum depulerant, & ciuitates istas sanguine suo emerant, Casimirus exercitum collegit & Prussiam inuasit. Nam seditiosi ciues ordinem, quem superabant multitudine, eiectum ex omnibus vrbibus & arcibus, in Mariæburgum incluserant. Huic igitur occasioni noluit deesse Casimirus, & videbatur facili negocio bellum finiturus. Sed affuerunt ordini in tempore auxilia collecta mercede ex vicina Silesia & Bohemia, quæ ducebant Rodolphus & Balthasar Principes Saganenses: neque tamen ea numerum octo millium excedebant.

Cruciferi superant Casimirum Regem.

Ea manus non magna, 17. Septembris ad oppidum Cunizam cum Casimiro, trahente exercitum numerosissimum, conflixit, & regem nobili clade affecit.

Nam quamuis Rodolphus fortiter dimicans in prima acie cecidisset, captus etiam esset Schombergius, vnus ex præcipuis ductoribus: tamen Balthasar Saganensis animose pugnam restituit, & ipsum agmen, in quo constiterat Rex, in fœdam fugam profligauit. Capta sunt castra regia, referta multis preciosis rebus, & plurimis impedimentis. Quatuor enim millia curruum sunt inuenta.

Venerunt etiam in potestatem ordinis, multi ex præcipua nobilitate, in Polonia minori, qui ab ordine nimis iracundè & asperè habiti sunt, vnde etiam odia creuerunt. Autores defectionis in potioribus vrbibus magno studio bellum redintegrarunt. In Silesia Rex Ladislaus venit Vratislauiam die S. Nicolai, quo die etiam anno 1563. diuus Cæsar Maximilianus Secundus eandem vrbem, celebri cum pompa, aduentu expectatissimo ingressus est.

Ladislaus rex ingreditur Vratislauiam.

Habuit Ladislaus in comitatu suo duos Principes Bauariæ, Vilhelmum & Ottonem, Albertum & Fridericum Marchiones Brandeburgenses, & deinde Principes Silesiæ, & proceres regni maximo numero. Vndecimo Decembris in area publica fori iuratum est in verba Ladislai, agentis tunc annum ætatis decimumquintum. Missa fuit Vratislauiam legatio Polonica, cuius Princeps fuit Iohannes Archiepiscopus Gnesnensis. Rogauerat Ladislaus sororium suum Casimirum, vt ipse accederet Vratislauiam, & esset arbiter inter Ladislaum & Principes Misnenses, qui ambigebant de finibus, deinde vt sedaretur bellum inter ipsum & ordinem Prutenicum. Verum Rex à pace fuit alienus.

Georgij Podiebracij sermo de religione Vratislauiæ.

Die natali Saluatoris missam more Pontificio in æde cathedrali cecinit Archiepiscopus, astante Rege & Principibus: ibi fuisse memorabile colloquium inter Georgium Podiebracium, & quendam nobilem histrionem gratum Regi, refert Aeneas Syluius.

Accesserat ille morio fictus, homo nobilis, Georgium spectantem pompam sacrorum, eumq; huiusmodi verbis affatus est: Vultu quidem satis commodo te sacra nostra aspicere video, sed cogitationum tuarum solus Deus est conscius. Rogo vero te, proloquere, an non speciosa & magnifica tibi nostra videtur religio? Vides ne, vt Rex & tot nobilissimi Principes, concordes sunt in seruandis ritibus Ecclesiæ Romanæ? Cur non igitur potius his assentiris, quam paucis Bohemis, quorum caput est Rochezana, qui suas opiniones recentes consensui tot seculorum antefert?

Georgius, vt vir sapiens, dedit illi responsum valde appositum. Si, inquit, hæc oratio ex tuo cerebro nata est, non es is, quem

simulas,

ſimulas, & tibi tanquam prudenti reſpondeo: Sin autem alij te ſubmiſerunt, audi quod illis renuncies: Oportet Chriſtianum hominem in religione intueri normam ſcripturæ Propheticæ & Apoſtolicæ, illudq́ ſequi, quod conſcientia ſua erudita & conuicta ex teſtimonijs diuinæ vocis ſibi dictat. Ego igitur, cum Dei beneficio certus ſim, doctrinam, quam amplexus ſum, eſſe conſenſum veræ Eccleſiæ Dei, nec volo nec debeo in gratiam vllius hominis veritatem deſerere, aut aliud externo geſtu præ me ferre, aliud in corde credere. Nam nec Deus, qui eſt ſcrutator cordium, decipi poteſt, & ſimulatio falſa hiſtrionem quidem, qualis tu es, decere poteſt, viro autem nobili fugienda eſt.

Hæc igitur tibi habeto, ſi ſapis: aut illis referto, qui te ſubornarunt. Ladislaus profectus eſt Vratislauia vltimo die Ianuarij, anno 1455. & cum Suidniciam ex itinere diuertiſſet, in Auſtriam redijt. Non multo poſt rurſus in aula, magna eſt facta mutatio. Nam Vlricus Ciliæ comes reconciliatus Regi, eiecit Eizingerum Auſtriacum, cuius hactenus ſumma fuerat apud regem autoritas. Tales nimirum ſunt Euripi in aulis Principum, & tales fiunt conuerſiones fortunæ, quando, vt Pindarus inquit, ſecundus ventus deſinit ſpirare.

Vlricus Ciliæ comes reuocatur in aulam.

In Pruſſia vrgebat bellum Caſimirus, & cum hyeme prioris anni fruſtra laboraſſet, Balthaſar vero Saganenſis Regium montem Pruſſiæ, & alia quædam oppida recuperaſſet, totam Poloniam ad arma vocat, iam inſtante hyeme. Conuenitur ſegniter, & ſine pecunia, rapiuntur ornamenta templorum, nec tamen conficitur pecunia vltra ſex millia aureorum.

Balthaſar Saganenſis militat in Pruſsia.

Interpoſuit deinde ſeſe interceſſorem Fridericus Elector Brandeburgenſis, ſed Caſimirus conditiones pacis, quæ ſuadebant, vt vtraq́ pars cauſam æquo iure coram Pontifice & Cæſare diſceptari permitteret, repudiat, neque tamen aliud quid effectum eſt. Poloni vrgente hyeme domum dilapſi ſunt, amiſſis plurimis equis, grauiuſque ſocios, quàm hoſtes afflixerant. Interea Capitanei quidam, quibus Rex ſtipendia non ſoluerat, conducta manu latrunculorum ex Morauia & Sileſia, latè Poloniam vaſtarunt.

Eodem anno Sbigneus Cardinalis, vir magnæ dignitatis per Poloniam, deceſſit. Romæ etiam mortuus eſt Nicolaus Quintus, qui reliquit theſaurum duodecies centum millium aureorum, comparatum in bellum Turcicum. In Auſtria Cilianus, qui rurſus totum Regem ſolus poſſidebat, inſidias ſtruebat vitæ viri clariſſimi Huniadis, quem ſublatum cupiebat, vt ipſe eius potiretur exuuijs.

Sbigneus Cardinalis moritur.

Nicolai Quinti Pontificis theſaurus.

Vocatur igitur Huniades Viennam, & parabat ipſi necem Cilianus: ſed Huniades præmonitus, ipſum Comitem, non procul à Vienna equitatu ſuo circundatum, in poteſtatem redegit & cum eum ob perfidiam & ſcelera accuſaſſet, tamen incolumem in gratiam regis in vrbem remiſit.

Huniades efugit inſidias Ciliani.

Anno

Belgradensis uictoria in Hungaria.

Anno 1456. fama terribilis compleuit Europam, Mahometum, collectis omnibus regnorum suorum viribus, irruere ad occupanda reliqua regna Christiani orbis, eumq; spe ingenti imperium totius orbis terrarum sibi despondisse, & iam oræ Pannoniæ ab omni parte ardebant, flamma & rapinis excitatis ab antecursoribus Turcorum.

Ladislaus, persuasus ab Huniade erat profectus Budam, sed territus impetu aduentantis Turci, cui Hungari videbantur futuri valde impares, sub specie venationis vrbe egressus, Viennam sese abdidit. Friderico Cæsari cum Ladislao non optimè conueniebat, & nulla erat vera concordia inter Principes Germaniæ, quare ab imperio nihil poterat expectari opis. Solus igitur Huniades suum & suorum corpora asperrimo Tyranno obiecit.

Iohannes Cardinalis mittit copias uoluntarias in Hungariam.

Iuuit eum agmen voluntarium Germanorum, quos Iohannes Cardinalis, legatus Calixti Tertij, collegerat, & cruce signauerat. Capistranus etiam properè ex Polonia accurrens 600. secum adduxit, Polonos & passim in Hungaria concionibus homines ad istam piam militiam hortabatur. Interea nunciatur, Mahometum ad obsidendum Belgradum, cum exercitu 150000. hominum, accedere. Eo igitur sese proripiunt, Huniades & Capistranus, cui Germani plus fidebant, quàm Huniadi Hungaro.

Erat Belgradum circundatum duplici muro, ita vt intermedium esset spacium vel pomœrium satis amplum. Mahometus, qui secum ducebat machinas stupendæ magnitudinis, primum murum sine intermissione verberauit, tandemq; diruit, ibi Turci, proposito signo à suo Imperatore, confertim truci cum vlulatu sese infundunt: Sed acies Christiana, quæ in illo spacio ad murum stabat, alacriter eorum impetum excepit, & Huniades cum expeditis cohortibus Hungarorum, omnibus ex partibus prælium instaurabat, & laborantibus opem ferebat.

Iohannes Capistranus Belgradi præliatur in Turcos.

Ex alta vero turri Capistranus vexillum crucis vibrans, magna voce Christianos ad fortitudinem hortabatur. Virtute igitur nostrorum Turci, amissis præcipuis ductoribus, extra mœnia pulsi sunt, sed rursus paulò pòst, vociferante & castigante eos suo Cæsare irruperunt, & tamen denuò cum clade reiecti sunt. Postea in libero campo atrox contractum est prælium, quod cum ad vigesimam quartam horam vsque durasset, vulnere Mahometi finitum est.

Mahometus Turcus accipit uulnus.

Nam cum Tyranno ipsi acerrimè dimicanti oculus hasta esset traiectus, & ipse semianimis in castra relatus, Turci pugna excesserunt, & nocte sequenti Mahometus incensis castris trepidus in Thraciam rediјt. Machinæ bellicæ, quarum fuit ingens numerus, in potestatem Huniadis, peruenerunt. Ita rursum ope Dei virtus Huniadis, tanquam moles obiecta, exundans flumen Mahome-

tum

tum, qui proculdubio Pannoniam & Germaniam erat completurus, repreſſit.

Capiſtranus hiſtoriam belli ſcripſit ad Pontificem, & ſibi ſoli attribuit gloriam rei geſtæ contra Turcos, nulla facta mentione Huniadis, ideo Aeneas Syluius, ridens ambitionem Monachi, inquit, in eo etiam apparuiſſe, cupiditatem gloriæ viros ſapientes non omnino poſſe exuere. Pontifex Romanus in memoriam tantæ victoriæ, quæ ſalutaris fuit vniuerſo orbi Chriſtiano, inſtituit quotannis eum diem, qui fuit 6. Auguſti, haberi feſtum, & celebrari ſub nomine Transfigurationis Chriſti. Canciones feſti illius, quæ ſunt valde piæ & dulces, ſcripſit Aeneas Syluius Cardinalis, qui tunc præcipua negocia in aula Romana gubernabat.

Iohannis Capiſtrani ambitio.

Feſtum Transfigurationis Chriſti inſtituitur.

Huniades defatigatus laboribus tanti prælij, menſe proximo poſt, 10. Septembris placidè deceſſit, cum patriam pijs precibus Deo commendaſſet, & filios ad virtutem fuiſſet hortatus. In morbo, quamuis iam languidus & morti vicinus, tamen in ædem ſacram ſe vehi iuſſit, vt ibi in publico cœtu ſacra cœna veſceretur, & preces cum Eccleſia ad Deum funderet. Capiſtranus etiam 26. Octobris in Hungaria mortuus eſt. Hos belli motus anteceſſit terribilis Cometa, qui per multos dies arſit.

Huniades pie moritur.

Iohannes Capiſtranus moritur in Hungaria.

Prutenis iam hoc accidebat, quod olim Græci, qui faſtidierant Athenienſes, & adiunxerant ſe Lacedæmonijs ſpe libertatis, de Lycurgo dixerunt, eum vino libertatis triſte acetum infudiſſe. Nam cum Toruniæ & Dantiſci, multi ciues deteſtarentur auarum imperium præſidum Polonorum, miſerabiliter interfecti ſunt.

Sub exitum huius anni, Ladiſlaus adductus conſilio Ciliani, ſtatuit reuiſere Hungariam, quia regi adoleſcenti inſuſurrabat Cilianus, hoſtis Huniadis, Regi non minus carum eſſe debere interitum Huniadis, quam cladem Mahometi. Nunc enim demum ipſum vere regno potiturum, quod antea fuiſſet in manu Huniadis, inſtillauit etiam ipſi crudeliſſimas ſuſpiciones de filijs Huniadis, Ladiſlao & Mathia, & amicis per literas capita duorum adoleſcentum promiſiſſe dicitur.

Ladiſlaus inuiſit Belgradum.

Ducitur ex Buda Belgradum ſub initium anni 1457. monſtratur illi locus prælij, & caſtra Turcica, adhuc madentia tabo & cadauerum illuuie. Tenebat autem Belgradum valido præſidio Ladiſlaus Huniades, qui iam perſenſerat dolos Ciliani, ideo, ſicut fuit magnanimus, Regem cum aulico comitatu in arcem intromiſit, ſed exercitum quatuor millium, quem Cilianus adduxerat, excluſit. Ea occaſione vſus Comes, acerbè Huniadem apud Regem criminatur, tanquam inſidiatorem vitæ regiæ.

Ladiſlaus, qui habebat ſtudia multorum Principum in Hungaria, in conſilio procerum conqueritur de iniuria Ciliani, qui & antea

antea patri esset insidiatus, & vniuersam familiam Huniadum extirpare conaretur. Moti rei indignitate proceres, mittunt qui Cilianum in Consilium vocent. Rex tum temporis rem diuinam spectabat: Comes autem fidens suæ autoritati & gratiæ apud regem, paulisper cunctatus accessit consilium, sed tectus lorica validissima. Cilianum venientem Ladislaus de insidijs sibi structis, & criminationibus apud regem, compellat, & dicitur etiam protulisse literas, scriptas à Comite, de nece Huniadum.

Comes verò inflatus opinione potentiæ suæ, Ladislaum proditorem appellauit, regiq́ suo rebellem, & simul rapuisse dicitur gladium ex manu astantis satellitis, ibi cum alij proceres intercurrerent diremturi litem, & prohibituri Comitem iam ferientem, digiti aliquibus amputati sunt. Ladislaus vero sese colligens Vlricum repulit, quem deinde satellites Hungari, qui moto tumultu irruperant, multis vulneribus confectum obtruncarunt.

Vlricus Cilianus interficitur Belgradi.

Ladislaus cum proceribus euestigio regem, attonitum propter atrocitatem facti, accedit & exposita historia casus, petit sibi ignosci. Profitentur etiam omnes, sese cum vniuerso regno esse in ipsius potestate, & Comitem hostem regni, iure occisum.

Ladislai regis sermo de nece Ciliani.

Rex etsi adolescens, & qui commotus erat nece Vlrici, quem venerabatur vt patrem, tamen dissimulato omni dolore, tantum dixit, Non arbitrari se, Comitem iure esse occisum: & cum amici circumstantes monerent eum, vt casum hunc æquo ferret animo, respondit: Omnino ferendum est, quod mutari non potest. Non possumus reddere vitam ademtam Comiti. Ille suo fato functus est, nos nunc manent nostra, faciat modo propitius Deus, vt ea sint meliora: Quæ vox regis, tunc etiam visa fuit esse ominosa. Ladislao verò promittit fidem publicam, & cadauer Comitis in sepulchrum patrium iubet reuehi.

Ladislaus Rex reconciliatur filijs Huniadis.

Non multo pòst in reditu Rex clementissimè salutauit viduam Huniadis cum liberis, & non modo sanciuit ἀμνηστίαν, & ignouit Ladislao, verumetiam pronunciata insigni laude Huniadis mariti, iussit matrem & liberos deponere vestes lugubres, viduæ filijsq́ ipse donauit vestes purpureas auro intertextas, & instituta est solennis pompa, epularum & chorearum, quasi nuptiæ celebrarentur. Ideo filij Huniadis nihil mali suspicati aulam Regis secuti sunt.

Huniadis filij conijciuntur in carcerem.

Sed cum peruentum esset Budam, amici regis quotidianis calumnijs animum regis sauciabant, & Huniadas atrociter criminabantur. Ita Rex adolescens incensus, Budæ filios Huniadis in arce, portis occlusis, cum aliquot familiaribus comprehendi iubet. Statim producitur Ladislaus adolescens egregius, natus annos 24. cui paterna virtus ex oculis spirabat, flauis crinibus, de more illius ætatis, per humeros fluentibus, indutus talari & aurata veste, eáque, quam

Ladislaus Huniades afficitur supplicio.

quam ipsi Rex donauerat, reuinctis post tergum manibus. Vbi ad locum publici supplicij ventum est, pauca pro excusatione sui locutus, iussus, inter vota ad Deum, in genua procumbit, & erecta ceruice, forti animo mortem expectat.

Præco interea populo denunciabat, hoc modo puniri, qui domino suo essent infideles. Lictor autem religata Ladislai coma, ne collum tegeret, iussus ferire, nutans & tremens ter eum vulnerat, nec tamen ceruicem abscindit. Ladislaus, quanquam pronus in terram lapsus, ligatus & vulneratus esset, tamen rursus se erexisse scribitur, & cum Deum clara voce inuocasset, dixit eum esse testem suæ innocentiæ. Quarto demum ictu caput illi præciditur.

Fuit etiam hoc spectaculum inter tristia exempla, quorum ætas illa fuit ferax. Extinctus fuit miserabiliter Vlricus Comes, qui fuit in odio, non solum apud ordines regnorum, verumetiam apud Cæsarem Fridericum, & tamen ex ipsius arbitrio tot regna pendebant. Deleta fuit memoria meritorum præstantissimi Huniadis, quo nemo regum aut ducum res vtiliores Europæ contra Turcos gessit, & crudeliter sumtum est supplicium de filio, qui tamen & ipse quadam insolentia ex gloria paterna fortassis exitium sibi attraxit. *Ladislai regis error.*

Gessit morem flabellis aulicis Rex adolescens, & illa specie asperitatis, cum tamen ipse natura esset alienissimus ab omni crudelitate, triste sibi creauit periculum & interitum. Capti sunt cum filijs Huniadis etiam alij proceres Hungari, sed illi tamen paulò pòst à rege dimissi sunt, qui palam testatus est, importunitate consiliariorum sese ad ista consilia adactum. Mathiæ autem Huniadi custodia in aula posita est, quia metuebatur, ne esset vindex fraternæ necis. *Mathias Huniades seruatur in custodia.*

Rex, Viennam posteaquam reuersus est, cœpit cogitare de coniugio, tandemq́ꝫ promissa est ipsi Magdelena, filia Caroli Septimi regis Galliæ: & statim consultatum de loco nuptiarum eligendo, quæ futuræ erant splendidissimæ. Neq́ꝫ enim in orbe Christiano tunc erat Rex, cuius potentia posset anteferri viribus Ladislai. *Ladislai regis sponsalia.*

Certatum est inter proceres aulæ ambitiosè. Austriaci flagitabant Viennam, Hungari Budam, Bohemi Pragam. Interea venit ad suburbia Viennæ Georgius gubernator Bohemiæ, trahens secum agmen octingentorum equitum armatorum, qui vrbem intrare noluit, sed tandem obtinuit, vt Rex vrbe egressus triduum cum eo in castris colloqueretur.

Terrebant Bohemos, & præcipuè Georgium insidiæ structæ vitæ Huniadis, & supplicium Ladislai filij: ideo Georgius nulla ratione patiebatur sese persuaderi, vt caput suum fidei procerum aulæ crederet, qui Georgium propter religionem, & propter auto- *Georgius Podiebracius cõtendit cum rege Ladislao & uincit.*

ritatem eximiam quàm maximè oderant: ideo vrgebat importunius etiam, vt nuptiæ Pragæ fierent. Et cum hoc non impetraret, iratus domum rediјt. In itinere tamen legati regij eum consecuti sunt, qui ei nunciarunt futurum, quod peteret, Regemq́ nuptias Pragæ celebraturum. Nec multo post, ante diem dictum, Rex cum ingenti apparatu in Bohemiam profectus est.

Ladislaus Rex uenit Pragam.

Pragæ rursus valde offendit factionem Georgij, quia aspernabatur religionem ipsorum, & videbatur agitare consilia cum suis de opprimendis Ecclesijs Hussiticis, quorum autores erant legati Pontificij, qui regem sine intermissione ad sæuitiam incendebant.

Ladislao creatur periculum à Pontificijs.

Regi etiam in illa ætate, grauato tanta mole curarum, fideles deerant amici & monitores, & suo quodam fato sinistro exercebat inimicitias cum Friderico Cæsare, qui pro sua sapientia optimè potuisset gubernare imbecillem ætatem Ladislai. Quamuis etiam illud verissimè in historia Herodoti à milite Persico prolatum est, qui Thebano hospiti interroganti, cur Principi suo Mardonio, non significaret cladem & necem, quam ipse in conuiuio certò prædicebat, respondit: ξεῖνε ὅτι δεῖ γίνεσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς: Hospes, quod Deo ita decernente euenturum est, non potest humano consilio auerti. Nam etiam recta monentibus nemo obtemperat.

Ladislao sponsa frustra accersitur.

Missa est legatio sumtuosissima in Galliam, quæ adductura erat sponsam, eius Princeps fuit Vlricus Episcopus Patauiensis, qui secum ducebat septingentos equites, & inter illos, equos octoginta candidissimo colore splendentes, secuta etiam pompa muliebris, regijs cum impedimentis & ornamentis, tota etiam Praga in apparando triumpho nuptiali strepebat.

Nunciabatur venturos esse, Cæsarem, regem Poloniæ, præcipuos Germaniæ Principes, frequentissimo cum comitatu. Maxime autem varij in omni populo serebantur sermones: alius spondebat sibi expeditionem omnium regum Christianorum in Turcos: Pontificij sperabant reges deleturos esse Hussiticos, quod quidem Bohemi suspicabantur & metuebant. Sed, vt hic etiam exemplum inconstantiæ humanæ ederetur, omnes illas cogitationes mirificas insperatus regis interitus abrupit. Ita non frustra dictum est:

Ladislaus Rex extinguitur.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu quæ valuere ruunt. Item:
Eheu quàm leuibus pereunt ingentia causis.

τί δέ τις, τί δ' οὔτις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. Quid est aliquis, & quid est nullus? Homo est somnium vmbræ.

Historiam autem mortis Regiæ, de qua non modo dissimiles, verum etiam odiosæ & iniustæ fuerunt narrationes & opiniones, refero

refero, vt relata esse scribitur à Medicis & cubicularijs Regijs. Die Nouembris 22. Rex sederat iudex in disceptatione quadam de nobilitate familiarum Podiebracij & Cernhauri Moraui. Nam hanc litem æmuli, vt Georgius premeretur, suscitauerant.

Visus est autem Rex eo die & corpore & animo paulum esse ægrior. Nam nec prodierat indutus ex more suo, sed iniecerat solum corpori longam vestem talarem, pellibus subductam. In vultu etiam apparebat mœror, neq; eo die visus est ridere. Cœnauit deinde astantibus proceribus aulicis, grauiter & modestè quædam locutus. Sub multam iam noctem in cubiculum suum ductus est, ibiq; rapulas, quæ apud Bohemos sunt mirè dulces, auidè comedit, & superbibit quid ex generosa quadam mulsa, & iam sermones hilariores miscebat cum cubicularijs, priusquam in lectum ascenderet, preces suas pro more ad Deum recitauit pias & ardentes, illisq; finitis conquestus est, stomachum sibi dolere, eumq; grauatum videri. Bohemus vero quidam monuit regem, vt lectum ingrederetur: nam dolorem somno desiturum. Obtemperauit Rex, & horam fermè vnam dormiuit.

Sub mediam noctem experrectus torminum, quæ iam magnam partem ventris occupabant, acerbitate, vocato cubiculario, ait, vim doloris sibi esse intolerabilem. Bohemus incogitantior & imperitior, atque etiam cupidus somni, respondit: Nihil magis lenire dolorem quàm somnum: daret igitur operam, vt dormiret. Rex modestus & placidus, ne turbaret quietem amicorum, dolores etiam sæuissimos, vsque ad horam decimam tertiam, quæ diei vicina est, pertulit.

Tunc demum vocati sunt Medici: Illi, cum frustra conarentur, natura iam superata, cordeq; incenso, per ductus aut superiores aut inferiores ventrem regium ab illa massa maligna exonerare, regi denunciarunt, videri sibi, ipsum hausisse venenum: quibus respondit, scire se ita factum: Sed moneo, inquit, ne hoc spargatis. Me enim non seruabitis, & vobis attrahetis periculum.

Inualescente vi morbi, vocatus est Georgius: qui primum ex Rege percunctatur, quid doleret, deinde hortatur, vt bono sit animo, Deum ipsi affuturum: rogauit etiam, vt sibi suisq; imperaret, quæ vellet, omnia posita esse in ipsius arbitrio. Eum Rex oratione, valde lugubri omnibus suis, allocutus est: Optime mi Georgi, inquit, perspecta est tua erga me fides & virtus egregijs documentis. Nam & tua ope in hoc regnum collocatus sum, illudq; tua virtute huc vsque mihi conseruatum. Speraram quidem me fruiturum hoc tuo beneficio: sed nunc aliter visum est propitio Deo: Ego ex hac vita euocor, regnum in tua manu erit. Peto autem à te duo maximis precibus: Primum vt iustus sis in gubernatione, & æquale ius potenti & inopi dicas: Deinde vt meos homines, qui aulam

Ladislai morituri sermo ad Georgium.

meam ex aliis regnis comitati sunt, sine iniuria in patriam remittas. Hoc vltimum beneficium, quæso te, ne mihi denega.

Georgius respondit: Cogitationes has regis esse intempestiuas, colligeret sese, breui ipsum futurum esse sospitem, & Deo dante in multos annos beatum & florentem regnaturum. Desineret igitur talia loqui, quæ & ipse, & omnes circumstantes cum dolore audirent.

Rex vero apprehensa manu Georgii: Age, inquit, mi Domine Georgi, promitte. Nam ego quidem certo morior, si feceris, quæ peto, ego in altera vita æternum Deum pro te precabor: Scio enim me emigrare ad cœlestem & beatam Dei consuetudinem. Quare tu ne aduerseris meæ petitioni. Excusserat hæc oratio Regis, Georgio & omnibus qui aderant, magnam vim lacrymarum: & Georgius dedit fidem, se facturum imperata.

Finito sermone accersiti sunt sacerdotes, cum quibus de consolatione Euangelii multa locutus est, & pia vota ad Deum miscuit, simul etiam sacra cœna administrata, legauit sua ornamenta Ecclesiæ Pragensi: capillos autem, qui ad humeros vndique expansi, tanquam aurum fulgebant, iussit resecari, ne in morte adhuc videretur fastui indulgere: Sed ministri, prætexentes causas moræ, hoc neglexerunt.

Ladislaus rex pie expirat.

Nocte cum animaduerteret vires cordis languefactas iam concidere, apprehendens manu facem, & intuens imaginem Saluatoris crucifixi, precationem Dominicam inter ardentia suspiria ad finem vsque recitauit, & cum vltima verba: Sed libera nos à malo, pronunciaret, deficiente voce placidissimè expirauit.

Æneæ Syluii epiphonema de interitu Ladislai regis.

Subiungit huic narrationi sanè tristi, memorabile epiphonema Aeneas Syluius, commonefaciens nos de vicibus rerum humanarum: Ladislaus nobilissimus adolescens, natus annos octodecim, in ipso ætatis flore, in ipso gloriæ fastigio, tot regnis & gentibus imperans, tot deliciis atque opibus affluens, inter tot auxiliantium manus, intra trigesimam sextam horam, postquam ægrotare cœpit, extinctus est.

Hæc quidem est historia mortis Ladislai, quam ideo retulimus copiosius, non solum quia interitus regis tunc fuit in ore omni populo, & adhuc hodie in frequenti est memoria apud nostros homines, verum etiam, quia est insigne exemplum inconstantiæ rerum humanarum, quod meritò animos nostros ad timorem Dei & modestiam flectere debet.

Mariæburgū deditur Polonis per proditionem.

In Prussia, proditione præsidiariorum, Mariæburgum oppidum & arx munitissima traditum est Regi Casimiro: Præfectus præsidii fuit Bohemus, qui accepit à Rege quinquaginta sex aureorum

rum millia. Sed multa alia oppida in fidem à Cruciferis recepta sunt.

Interea in Polonia minori crudeles factæ sunt vastationes à militibus, quibus Poloni debebant stipendia, eosq́ iuuabant multi ex Silesijs. Missus est aduersus eos exercitus sexaginta millium, qui sæuierunt in suos sacerdotes, hostibus autem nihil nocuerunt. Die 24. Nouembris, Georgius in consilio procerum Bohemiæ proposuit, gubernationem Regni vsque ad festum Pentecostes sibi à Rege commissam, & postulauit, ne fieret mutatio: Neque aliquis ipsi, penes quem summa erat potestas, aduersatus est.

Die 25. Nouembris, qui sacer est diuæ Catharinæ, corpus Ladislai mortuum solenni cum pompa in sepulchrum Caroli proaui illatum est. Putatum est à nonnullis, ideo maturius, quam ferebat consuetudo, peractum esse funus, ne conspicerentur indicia veneni in cadauere regis. *Ladislai sepultura.*

Respublica Viennensis medicos Germanos, qui sese deprehendisse manifestas notas veneni affirmabant, tacere iussit, ne iram Bohemorum in vrbem concitarent. In vulgus fama edita fuit, regem pestilentia extinctum fuisse, & in inguine venenatum apparuisse tumerem, quem Medici Bubonem nominant.

Anno 1458. mortuo Ladislao Posthumo, 2. Martij renunciatus est Bohemiæ Rex Georgius Podiebracius. Appetebant regnum Bohemiæ præcipui orbis Christiani Monarchæ, Galliæ Rex ingentibus pollicitationibus propositis, postulabat, vt aut filium suum, aut illum, cui filiam, promissam olim Ladislao, traditurus esset, eligerent. Sed illa legatio facta iam electione primum fuit audita. Aspirabat etiam ad regnum Casimirus Polonorum Rex, qui habebat in matrimonio sororem Ladislai: Similiter Vilhelmus Saxoniæ Princeps, cui nupta erat soror Ladislai natu maior. Fridericus Imperator ad se reuocabat electionis potestatem. Sperabant etiam Austriaci Principes. Sed illi omnes præteriti sunt, & euectus ad dignitatem regiam Georgius, vir clarus consilio & armis, charusq́ suis Bohemis ob studium religionis. *Georgius renunciatur rex Bohemiæ.*

GEORGIVS BOHEMIÆ REX, quem Silesia fermè non agnouit pro Rege.

IN Hungaria mirabili fato eligitur Rex Mathias Huniades, qui erat captiuus in aula Ladislai. Abductus fuerat à Rege Viennam, sed non vnà Pragam profectus est. Quia mater Huniadum mulier generosa, & auunculus Mathiæ, Michaël Silagio, vt est apud Bonfinium, graue bellum minabantur Ladislao, nisi Mathiam di- *Mathias Huniades ex carcere uocatur ad Regnum.*

mitteret, & tanta erant studia Principum Hungarorum erga Huniadas, vt etiam attracturi Turcos viderentur: nisi Rex morem ipsis gessisset: Priusquam tamen ex pacto Matthias dimitteretur, Ladislaus decessit.

Georgius, intelligens suum compendium, properè nomine Regis, cuius mors nondum euulgata erat, literis scriptis Mathiam accersijt Pragam, eumq; in potestatem suam traduxit. Missa autem fuit splendida legatio Pragam, quæ Mathiam ad regnum reposcebat. Georgius vir Prudens, acceptis quinquaginta aureorum millibus, non solum adolescentem dimisit, verum etiam collocauit ipsi nuptum filiam suam, fecit cum eo fœdus, eumq; comitatum vsque ad fines Pannoniæ exercitui Hungarico tradidit.

Mathias ducit filiam Georgij.

Grata erat omnibus memoria patris, viri excellentissimi, & in ipso Mathia præclara indoles ad maximas virtutes, iudicio patris, & aliorum sapientum elucere videbatur. A teneris adhibitus ad optima studia fuerat, & literas artiumq; multarum semina mirabili celeritate & auiditate didicit. Erat pater imperitus linguæ latinæ, in maximè arduis verò deliberationibus & tractationibus cum legatis Pontificis, aut aliorum Regum, qui negocia sua lingua latina proponebant, non vtebatur alio interprete, quàm filio Mathia, qui cogitationes & consilia patris eleganter & splendide exponebat.

Mathiæ indoles.

Animaduersum est, eum in prima pueritia, cum audiret, Musicos patrios sonare poëmata de prælijs & laboribus Rolandi vel Theodorici Veronensis, gaudio & animi alacritate exilijsse, & gestus pugnantium manibus & pedibus expressisse, in eáque intentione sæpe magnam partem diei, oblitus cibi potusq;, immoratus fuit. Ideoq; & parentes optimè de illo sperabant, & Iohannes Cardinalis legatus Pontificius, qui illa ætate laudem sapientiæ habuit, palam dixit, se in hoc puero virtutem & fortunam regiam manifestè deprehendere.

Iohannis Cardinalis præsagium de Mathia.

Amisit patrem anno ætatis duodecimo: inter gratulationes verò hominum, vbiq; occursantium, & fausta optantium, ex carcere Budam ad amplissimum Regnum ductus est, anno ætatis, vt scribit Galeotus Martius familiaris ipsius, decimoquarto.

Vniuersa Silesia ægerrimè tulit electionem Georgij, quia & Hussitici, propter memoriam vastitatis factæ in Silesia, erant in odio, & ipse Georgius putabatur non fuisse ignarus necis Ladislai, de qua circumferebantur cantilenæ, & narrationes iniquæ & falsæ. Die 22. Martij Lignicij fuit conuentus Principum & ordinum Silesiæ, in quo fœdus factum est contra Georgium Regem, quem ex communi consensu omnes repudiabant, propendebant verò ad Vilhelmum Saxoniæ Ducem, Ladislai sororium. Erantq; in eo conuentu legati Ducum Saxoniæ, Vilhelmi & Friderici Electoris, qui in fœdus illud Principes suos asscripserunt.

Georgius Rex repudiatur à Silesijs.

Rursus

Rurſus Vratislauiæ 19. Aprilis fœdus illud confirmatum eſt. Venerunt ad eum conuentum legati Georgij, qui poſtulabant iuramentum fidelitatis ab ordinibus, ſed reiecti ſunt. Georgius, cuius prudentia & patientia, etiam in iſta ætate prouectiori, fuit eximia, inibat rationes, quomodo pacatè & ſine cæde poſſet componere turbas regni. Diligenter igitur per legatos ſuos egit apud Pontificem de concordia, illicq́ reconciliatus eſt. Quia aula Romana meminerat, infœliciter olim Germaniam cum Bohemia fuiſſe commiſſam, & ſperabat arte quadam emolliri poſſe animos gentis ferocioris, cui faciebat ſpem de conceſſione integri Sacramenti, quam maxime Georgius flagitabat.

Georgius reconciliatur Pontifici.

Miſſæ ſunt igitur Roma Pontificiæ Bullæ, quibus titulus regni Georgio tribuebatur, atque ita, cum plurimorum animos flexiſſet, die 7. Maij Pragæ coronatus eſt. Circumlata eſt per Sileſiam formula iuramenti, vbi Georgius promittit, ſe obſeruaturum fidem traditam à viris Catholicis, quod Pontificij intelligi volebant de religione Romana: ſed ipſe Georgius poſtea interpretatus eſt de conſenſu Eccleſiæ Catholicæ, congruente ad normam ſcripturæ Apoſtolicæ.

Georgius iurauit in religionem Catholicam.

Peracta coronatione multorum ſtudia, præſertim eorum, qui erant amantes quietis, ad Georgium conuertebantur. Ipſe Rex in Morauiam & Luſatiam profectus eſt, eaſq́ Prouincias mirifica humanitate & benignitate deuinctas ſibi in fidem recepit.

Iodocus Roſembergius Epiſcopus Vratislauienſis, qui ante biennium ex commendatione Regis Ladislai Petro ſucceſſerat, ſuadebat Sileſiæ, vt idem faceret, neque inutili pertinacia clades patriæ accerſeret. Non abhorrebant à ſtudio pacis præcipui Sileſiæ Principes, ſed mirabili quodam fato Ciuitatis Vratislauienſis is fuit ardor contra Georgium, qualis fermè olim fuit vrbis Atticæ in reprimendo Philippo Macedonum Rege. Ideo conſtanter omnem mentionem pacis abijciebat, & ſpargebat, edicta Pontificia per fraudem eſſe extorta.

Vratislauienſis Epiſcopus ſuadet pacem.

Ipſe etiam Epiſcopus publicè in concionibus laceratus eſt, præſertim à Monachis, & magna affectus contumelia, quòd contra acta prioris temporis nunc remolleſceret, & ſuaderet recipiendum eſſe in Regem hominem hæreticum, Eccleſiæ Romanæ hoſtem. Ideo Epiſcopus vir placidus, vt exploraret animum Pij Secundi Pontificis, qui recens in locum Calixti defuncti electus fuerat, menſe Septembri Romam profectus eſt.

Fuit autem is Pius Aeneas Syluius Senenſis, qui ex parentibus mediocris fortunæ natus, commendatione literarum, quæ tunc in Italia renaſcebantur, venit in noticiam potentum, & primum fuit ſcriba Concilij Baſilienſis. Deinde à Caſparo Scliccio, Cancellario Friderici Cæſaris, qui amabat ſtudia doctrinæ, impetrauit

Pius Senenſis Pontifex.

locum in aula. Ibi cum innotuisset Cæsari, & probaretur ipsius industria, commendatus est illi Episcopatus Tergestinus, tandem etiam Senensis, & cum migrasset in curiam Pontificis, asscriptus cœtui Cardinalium, præcipua negocia sub Calixto gubernabat, illiq; mortuo successit. Ita vt ætate illa lusisse videatur fortuna, quæ & ad præcipua regna euexit homines tenuiores, & fastigium Monarchiæ Pontificiæ tribuit homini inopi & penè ignobili.

Erat autem Pius non solum vir sapiens & callidus, verum etiam omnium rerum Germanicarum valde peritus, quas in aula Cæsaris didicerat: ideo, cum sciret Georgium non esse æquum aulæ Pontificiæ, astutè ipsi aduersarios concitabat, & tamen eum simulatione beneuolentiæ lactabat, ne manifestum bellum accendere videretur.

In Prussia nondum conticuerat bellum Polonicum, sed hoc anno Casimirus Rex rursus suam nobilitatem ad expeditionem Prussicam euocauit. Cruciferi habebant exigua quædam auxilia Germanorum: Polonorum verò tanta fuit multitudo, vt teste Duglosso, singulis diebus ad centena millia aureorum insumerent. Nihil tamen memorabile gestum: sed, cum fame homines & iumenta perirent, Poloni domum reuersi sunt.

Matthias sedat seditiones in Hungaria.

In Hungaria Mathias adolescens compescebat seditiones domesticas, quas excitabant aduersus eum quidam ex suis nobilibus, adiuti à Casimiro Poloniæ Rege, qui Pannoniam ad se trahere nitebatur. Sed illud agmen penè vniuersum Mathias deleuit. Fuit deinde in iugis Carpathi nobilis latro Telephus, qui ex illis montibus latè prædas agebat, multis annis. Eum Matthias non sine difficultate cum manipulo suo seditiosorum hominum superauit, & ex Regno eiecit.

Georgius rex reconciliatur Friderico Cæsari.

Georgius verò Rex, recepta Morauia, inuenit rationem, qua sibi conciliaret Cæsarem Fridericum. Austriacos, qui paruerant Ladislao Regi, & quos alioqui oderat, quod illi frequenti sermone spargerent, quasi scelere Georgij Rex esset necatus, contractis copijs terruit, vt Friderico Cæsari sese dederent. Impetrauit igitur à Cæsare diplomata, quæ testabantur, autoritate Cæsaris Georgium in Regnum collocatum, & mandabant subditis Regni, vt eum agnoscerent. Posteaquam vero in Bohemiam regressus est Georgius, reliqui Principes Austriaci Morauiam latè vastarunt.

Anno 1459. mense Martio, Cotbusij, Principes Saxoniæ, Henricus Freistadiensis, Collegium sacerdotum Vratislauiensium, ciuitas Vratislauiensis, & plurimi alij ex ordinibus Prouinciæ, collocuti sunt de fœdere in annos aliquot faciendo aduersus Georgium Regem. Sed altero mense post tota res fuit discussa:

Quia Principes & vrbes plæræq;, cum intelligerent, Georgium etiam à Cæsare esse appellatum regem, promiserunt ipsi obedientiam. Sed Vratislauia vnà cum collegio, quod acerbè oderat Georgium, & quotidianis concionibus per suos oratores Monachos, ciues inflammabat, nulla ratione passa est sese flecti. Sacerdotibus, qui erant faces publici incendij, denunciarunt bellum, Capitaneus Glocensis, & Princeps Teschinensis, qui multa prædia eorum passim deuastarunt & exusserunt.

Georgius à tota ferme Silesia agnoscitur pro rege.

Georgius autem, qui sperabat æquitate & clementia sese animos Silesiorum expugnaturum, Pridie Calend. Septembris venit Suidniciam, ea vrbs cum vniuersa nobilitate honorifice regem excepit. Iauroniæ deinde ab omnibus Principibus & ciuitatibus salutatus est Rex, soli Vratislauienses & Namslauienses, qui eorum sequebantur autoritatem, eum repudiarunt.

Vratislauia opponit se Georgio.

Inijt autem rationem, quomodo Vratislauiam posset adducere ad officium sine magna immanitate. Distribuit præsidia in varia loca, vt vrbi commeatus intercluderetur. Præcipui duces copiarum erant Boleslaus Opoliensis, Vladislaus Glogouiensis, & Conradus Albus Olsnicensis. Occupauerant Bohemi iam Nouoforum oppidum, & aliquot vicinas arces: Principes vero isti Calen. Octobris subito contractis suis militibus, ex ripa Viadri Aquilonari adorti sunt monasterium S. Vincentij in suburbijs Vratislauiæ, quo si essent potiti, facilem habuissent aditum ad vrbem. Sed virtute ciuium & præsidiariorum militum, acre cum illis est commissum certamen, & cum glande vulneratus esset Vladislaus Glogouiensis, pugna diremta est, & Principes cum magna clade repulsi sunt, ita vt postridie totus exercitus dilaberetur. Vladislaus ex vulnere illo quadriennium decubuit, & nullo hærede relicto, Glogouiæ decessit. Eruperunt deinde milites Vratislauienses, & plures ex nobilitate, qui ipsis erant iniqui, profligarunt. Georgius omisso infelici bello, in Bohemiam redijt.

Vladislaus Glogouiensis ad Vratislauiam letale uulnus accipit.

Cretensis Archiepiscopus non bene rem gerit in Silesia & Polonia.

Pius vero Pontifex, vt audiuit litem Bohemicam in manifestum erumpere bellum, misit in Germaniam Hieronymum Landum Archiepiscopum Cretensem, cui mandauerat cognitionem & compositionem belli Bohemici, & iusserat eum quoque esse arbitrum inter Casimirum & Cruciferos.

Vratislauiẽsis Episcopi concertatio cum Legato Pontificio.

Venit is Vratislauiam die S. Martini. Iodocus Episcopus in senatu ordinum grauiter disserebat, sedandum esse perniciosum illud bellum ciuile, & Georgium recipiendum pro Rege, in eum acriter inuectus est Cretensis, adeoq; incanduit, vt Iodocum venenum patriæ appellaret. Sed Episcopus masculè & appositè respondit: Bene, inquit, pronunciauit de Cretensibus D. Paulus, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Eorumq; tu es Archiepiscopus, & rectè quidem. Nam qualis populus, talis Pastor.

Tandem

Tandem multorum grauium virorum opera, quibus illa consilia exitiosa displicebant, Cretensis duxit secum aliquos præcipuos Senatores & Canonicos Pragam, & cum Georgio rege inducias ad triennium pactus est, vt hoc temporis spacio appareret, vtrum Georgius serio Ecclesiam Romanam veneraretur.

Inter Casimirum & Georgium Reges, interea hisce annis mirificæ fuerunt simulationes, cum Georgius metueret, ne Casimirus Silesios nutantes in fide, sibi coniungeret: Casimirus autem nollet implicari Bohemico bello durante Prutenico. Legatio Archiepiscopi Cretensis ingrata fuit Polonis, quia Pius Pontifex Mantuæ in Synodo publicè testatus fuerat, Casimirum gerere iniustum bellum cum Cruciferis, & iusserat Casimirum ordini restituere vrbes ademtas.

Pius Pontifex damnauit Casimirum.

Ardebat præterea tota Polonia ciuilibus dissensionibus & factionum studijs: Casimirus Rex placidus & mitis, ita contemnebatur, vt etiam pueri publicè eum per ludibrium, tanquam parum prudentem inclamarent. Proceribus regni in publico conuentu longa oratione ipsius segnitiem insectantibus, breuiter respondit, nihil se rectè posse facere, cum destitueretur neruis, hoc est, pecunia, & ipsi bona regia occupata tenerent.

Mathias infert bellum Friderico Imperatori.

In Pannonia intercessit Mathiæ bellum cum Friderico Cæsare, quod deinde sequentibus annis subinde solitum est recrudescere. Retinebat Fridericus coronam regni Hungariæ, quam olim vnà cum puero miserat ad eum mater Ladislai, & habebat studia aliquorum procerum, qui ipsi faciebant spem de regno, copiæ etiam Cæsaris hoc anno fuerunt victrices. Motus tamen sedati sunt, & Cæsari multæ factæ promissiones.

Pius Senensis donat Vratislauiæ Iubileum.

Anno 1460. vbiq; fermè atrox sæuijt pestilentia. Pius vero Pontifex, misertus calamitatum & sumtuum Vratislauiensium, largitus est illis in quinquennium gratiam anni Iubilæi, vt nominant. Conflata est per nundinas illas grandis pecunia, cuius tamen bona pars Romam sub specie belli Turcici translata est. Propter mutationes etiam monetæ multæ fuerunt in Silesia dissensiones.

Anno 1461. Fulsit Cometa, qui proculdubio significauit cladem regni Bohemiæ, quæ paulò pòst secuta est. In Prussia segne & infœlix bellum Casimirus gerebat cum Cruciferis. Nobilitas Polonica succensebat suo regi, & omnia domi ipsorum plena erant discordiarum. Legatus Pontificius in nulla erat autoritate apud regem. Quia Pontifex existimabatur fauere Cruciferis, & odisse Poloniam, quæ ipsi aliquando negauerat Episcopatum Varmiensem.

Acerbe autem Rex à legato obiurgatus est, quod contra voluntatem Pontificis vellet Episcopatum vni ex suis attribuere, repudiato

pudiato illo, quem designauerat Pontifex, & ita incaluerunt, vt cum Rex diceret, potius se regnum amissurum, quàm passurum, vt Cracouiam iste collocaretur, Legatus responderet, præstabilius esse, tria regna Christiani orbis euerti, quam autoritatem Pontificiam conuelli. Tanti nimirum tunc fuerunt spiritus Pontificiorum. *Casimiri regis disceptatio cũ legato Pontificio.*

Casimirus igitur, cum finem belli Prutenici nullum prospiceret, & metueret ne Pontifex alicunde sibi concitaret hostes, amicitiam Georgij expetiuit, cui ipsi quoque cum Pontifice non optime conueniebat. Decretum est igitur, vt anno sequenti ipsi reges Glogouiæ conuenirent.

Anno 1462. 15. Maij venit Georgius Rex Glogouiam, habuit in comitatu equites bis mille, duos Episcopos, Vratislauiensem & Olomucensem, & quatuor Principes Silesiæ, Conradum album & nigrum Olsnicenses, Henricum Freistadiensem, & Iohannem Pribusiensem. Casimirus traxit secum quinque millia equitum, & præcipuos regni sui proceres, 18. Maij. *Georgius & Casimirus reges congrediuntur Glogouiæ.*

Georgius sperauerat se superaturum Polonos splendore, sed fuit inferior. Processit Casimiro obuiam ad vnum milliare, salutationes mutuæ ex equis factæ sunt. Casimirus ductus est in arcem, Georgius diuertit in curia vrbana. Collocuti sunt totos dies nouem, & tandem fœdus initum, quod ad vtriusque mortem vsque esset stabile. Valde istum congressum regum detestati sunt sacerdotes. Quia intelligebant, vtrumq; regem sese munire contra Pontificem. *Casimirus Georgium superauit splendore.*

Decretum est inter alia, vt subinde alternis vicibus in Polonia & Silesia proceres conuenirent, & controuersias finium & alias amicè dirimerent. Scribitur Casimirum, Georgium adeo magnifico excepisse conuiuio, vt ipse Georgius, cum se victum videret, non auderet Casimirum inuitare ad sese. Post illud fœdus Georgio creuit animus, coëgit Fridericum Marchionem Brandeburgensem cedere sibi de Lusatia inferiori, quam obtinuerat à Ladislao Rege: Marchio solum sibi Cotbusium cum paucis alijs oppidis retinuit. Nam Marchio tunc etiam in odio erat apud Casimirum, quod existimaretur fauere Cruciferis. *Georgius & Casimirus iunguntur fœdere.* *Lusatia inferior recipitur à Georgio rege.*

Postea mense Iulio Georgius euocauit ordines omnium suarum Prouinciarum Pragam, ibi tandem in publico conuentu totum sese aperuit. Retulit quàm demissè & apud Calixtum, & recens apud Pium Pontifices laborauerit de concordia Ecclesiarum Bohemicarum cum Romana: Sed nihil æqui sese posse in superba illa aula impetrare. Nam etiam vsum sacri calicis, quem Bohemis Basiliense Concilium concesserat, sibi negari. *Georgius Rex palam religionem suam profitetur.*

Quare

Quare se nunc publicè coram Deo & coram ipsis suis subditis profiteri, etsi ipse pacis & quietis sit studiosissimus: tamen, cum veritas cœlestis vocis anteferenda sit omnibus rebus humanis, non se toleraturum esse idola Pontificia, sed pro defensione veritatis etiam cerebrum suum se velle effundere, & honestam, si Deus ita velit, oppetere mortem.

Sedebat Rex, cum ista loqueretur, augustis suis indutus ornamentis, & assidebat ipsi regina splendide etiam ornata. Hæc oratio Regis tam vehemens vniuersum cœtum commouit, & dissimiliter affecit. Nam Bohemi quidam magnanimitate & constantia sui regis lætabantur. Reliqui autem, addicti Pontifici, dolebant Regem, quem crediderant reuersurum ad obedientiam Ecclesiæ Romanæ, in sese concitare iram & fulmen Pontificis, & præsagiebant secutura mala.

Dimisso conuentu, Georgius cogitauit de via, qua sibi arctius adhuc deuinciret Imperatorem. Discordia erat inter Cæsarem & Principes Austriæ reliquos, qui ægrè ferebant, partem Austriæ, quam habuerat Ladislaus, ad solum Cæsarem peruenisse, & habebant studia aliquorum in ciuitate Viennensi. Hoc vero anno, cum Cæsar sex Senatores captos inclusisset carceri, multitudo concitata Cæsarem vnà cum Maximiliano in arce duos menses obsidebat, & reposcebat captiuos. Iuuabant vero ciuitatem reliqui Principes Austriæ.

Fridericus Cæsar oppugnatur à ciuibus Viennensibus.

Georgius igitur contractis ex Bohemia copijs tulit opem Cæsari, eumq; eripere ex arce conatus est. Etsi autem Viennenses armis reijcere non potuit, prohibitus à Principibus Austriæ, tamen hostes ita terruit, vt Cæsari reconciliarentur. Viennensis ducatus ex transactione attributus est Maximiliano Friderici filio, & puero, qui tunc quartum ætatis annum nondum excesserat, tutor datus est in ducatu illo Albertus Austriæ Princeps, frater Cæsaris.

Fridericus, vt gratus esset Georgio, creauit filios ipsius Principes Monsterbergenses, quorum familia, Dei beneficio, adhuc superstes est. Fuit hoc anno 1463. Ad Rhenum etiam crudele bellum fuit inter Principes.

Monsterbergensium Principum origo.

Pius Senensis, qui etiam Cardinalis adhuc oderat Moguntinum Archiepiscopum, quod is aduersaretur expilationibus Pontificijs in Germania, constituit eius autoritati, quæ est præcipua, injicere frenum.

Fuit electus Comes Isenbergius, huic inter alias conditiones Pius etiam hanc proposuit, vt iuraret se non conuocaturum esse Electores, nisi Romano Pontifice consulto & assentiente. Ita enim astutè autoritatem Electorum languefacere, & ad ipsos Pontifices transferre conatus est. Aduersatus est Isenbergius, ideo Papa eligi iubet Comitem Nassauiensem, & fulmen excommunicationis edit contra

Bellum ad Rhenum.

contra Iſenbergium, & Fridericum Palatinum cum ſocijs, qui Iſenbergium defendebant.

Palatinus Rheni cepit multos Principes.

Hinc magnum bellum ortum eſt, & hoc anno Pridie Calend. Iulij facta pugna, à Palatino victore capti ſunt Carolus Marchio Badenſis, Georgius Epiſcopus Metenſis, Epiſcopus Spirenſis, Vlricus Comes Virtembergenſis, & præterea quingenti Comites & nobiles. In cœna primi diei nullus illis eſt appoſitus panis, quod non imitati eſſent legem Cyri, qui iuſſit parci agricolis & ſegetibus, tandem numerata pecunia dimiſſi ſunt.

Pius Senenſis denuo perſequitur Georgium regem.

Menſe Martio eiuſdem anni Pontifex, qui reſciuerat Georgium abiecisse ſpem pacificationis cum Eccleſia Romana, ciuitatem Vratislauienſem & Namslauienſem ipſius obedientiæ exemit, & ſub pœna excommunicationis vetuit, ne quis Georgio oppugnaturo Vratislauienſes ferret opem. Fuit hoc leue principium fulminis Pontificij, quod deinde longe terribilius emiſſum eſt.

Georgius, qui præuidebat, iram Pontificis, quæ maximis etiam Imperatoribus grauis fuiſſet, ſibi futuram intolerabilem, Vratislauienſibus poſt finitas triennales inducias, alias quatuor annorum obtulit. Sed Vratislauia, Cretenſi eos ad bellum inſtigante, hoc repudiauit.

Cretenſis Archiepiſcopus offendit Polonos.

In Polonia Cretenſis nihil perfecit: Quia videbatur eſſe æquior cauſæ Cruciferorum, & interceptæ erant literæ ipſius, quibus ſcribebat, gentem Polonicam ignaram eſſe timoris Dei, atque ita pene cum contumelia regno eiectus eſt. Neque dubium eſt, Polonos ſubituros fuiſſe indignationem aulæ Pontificiæ, ſi diutius vixiſſet Pius.

Mahometus occupat Lesbon & Boſnæ regnum.

Mahometi Turcici ingentes fuerunt hoc anno ſucceſſus. Nam & Lesbon inſulam potentem, & pauló pòſt regnum Boſnæ, opibus & munitionibus florens, in ſuam poteſtatem traduxit: Regem Stephanum, cum vrbe præcipua Iaiza in deditionem acceptum, contra datam fidem palo alligatum ſagittis confixit, increpante Mahometo auaritiam & ignauiam ipſius, quod perire maluerit, quam immenſos theſauros auri & argenti, qui apud ipſum reperti fuerant, attingere. Ex gente illa Triballica, & Heneta, quæ robore corporis præſtat, Mahometus multos phalangi ſuæ prætoriæ aſcripſit, quos milites Ianizeros vocauit.

Stephanus Rex Boſnæ trucidatur.

Ianizeri delecti ex Henetis.

Mathias recuperat Boſnæ regnum.

Imminebant vicinæ Pannoniæ iam vndique Turci, ſed virtute & diligentia Mathiæ fruſtrati ſunt ſucceſſu. Nam præſidium, quod collocauerat ad limites regni Auſtrales verſus Boſnam, fœliciter dimicauit cum Turcis, deleto toto agmine, in quo fuerunt quater mille exercitati milites, & magna caterua Raſcianorum, quæ in ſeruitutem abducebatur, liberata eſt.

In altero limite Aquilonari ad Tranſſyluaniam, rurſus duces ſui fœliciter pugnarunt, & repulerunt Turcos. Inuitatus hoc ſucceſſu Rex, pacem cum Cæſare & alijs vicinis confirmauit, & expe-

ditionem in annum sequentem aduersus Mahometum meditatus est.

Anno itaq; sequenti magno animo adortus Turcos, Halibecum Ducem Mahometi celebrem fudit & fugauit: eadem æstate Iaizam munitissimam arcem, vnà cum viginti septem aliis oppidis Bosnæ & Rasciæ recepit. Eodem tempore Anconæ moritur Pius Pontifex, qui euocauerat omnes Christianos Principes ad piam militiam contra Turcos, cuius ipse volebat esse ductor.

Pius Senensis moritur.

Extant de ea expeditione rescripta ipsius plena mirifici ardoris. Professi fuerant militiam illam Mathias Rex, Philippus Burgundiæ Dux, & Princeps Venetus. Confluebat vndique magna multitudo ex omnibus regnis Christianis. Sed cum totam administrationem belli mors Pontificis interrupisset miseri aduenæ cruce signati malè ab Italis accepti sunt, ita vt magni greges passim fame extinguerentur. Plærique deinde in reditu latrocinia exercuerunt.

Bellum sacrũ mors Pontificis interrupit.

Electus est in locum Pij Paulus Secundus, qui inclementior erat Bohemis quam Turcis, eaqûe consilia Europam euerterunt. Initia Pontificatus sui exorsus est à classico contra Bohemos, omissa cura belli Turcici, & terribile fulmen excommunicationis emisit in regem Georgium, quem dignitate priuauit, & vniuerso regno deturbare conatus est.

Paulus Secundus concitat bellum in Bohemiam.

Exemplum edicti Pontificij lectum est Vratislauiæ 5. Augusti, Anno 1465. & magnam in populo excitauit lætitiam. Venit etiam Vratislauiam nouus legatus Pontificius Rodolphus, homo Germanus, sed imbutus arte & dignitate Italica.

Erat autem Episcopus Lauantinensis, is, sicut habebat in mandatis, iniquissimis etiam conditionibus omnes controuersias inter Monarchas tollebat, & vniuersos in Bohemos concitabat. Episcopus Iodocus, ipso accedente, profectus est in Bohemiam, vt patriam de suo periculo doceret. Non multo post inde reuersus, reconciliauit Conradum Olsnicensem Casimiro Regi, cum quo ipsi erat lis propter hæreditatem vxoris suæ in Masuonia, placatus est dono aureorum octies mille, summa nempe exigua, si æstimari debebat pretium patrimonij.

Missa fuit eo anno legatio ad Tartaricos reges, quæ nomine Cæsaris & Pontificis eos incendebat ad bellum contra Mahometum Turcicum, promissis grandibus stipendijs.

Tartari ostenderunt se facturos postulata, si iuberet hoc Casimirus Rex. Sed ab eo, vrgente adhuc bellum Prutenicum, hoc non potuit impetrari. Ita odia & ambitiones iniustæ Christianorum Regum exacuerunt gladios Turcicos, quibus nunc nulla potentia par est.

Tartaris non permittitur ut inuadant Turcos.

Anno

Anno 1466. facta est pax inter Casimirum & ordinem Prutenicum, post bellum tredecim annorum. Redactus erat ordo ad paucos, & Germania implicata ciuili bello parum eos iuuabat: Cæsar etiam à Mathia rege distinebatur, ne posset ipsis adesse, ideo facilius legato Pontificio, qui sitiebat cruorem Bohemicum, obtemperauit in accipiendis conditionibus pacis.

Cruciferi transigunt cum Casimiro Rege.

Præcipuum caput transactionis hoc fuit, vt Prussia auelleretur ab Imperio, & Magister ordinis esset sub clientela Regis Poloniæ. Nam reliquæ conditiones fuerunt tolerabiles. Magna enim pars Prussiæ illis relinquebatur, quia ipse Casimirus etiam expetebat pacem, quod exhaustus esset pecunia, & præuideret bellum Mathiæ regis Hungariæ, viri acerrimi.

Fuit igitur etiam ille euentus belli non funestissimus Germanis. Nam cum nobilitas ordinis, seditione suorum ciuium ex tota terra penè esset pulsa, & in duas munitiones inclusa, & præterea, inuaderet eos potentia vniuersæ Poloniæ, regni populosissimi, tamen Dei benignitate, & virtute sua, tot annos impetum hostilem egregiè sustinuerunt, & magnam partem Prouinciæ recuperarunt: ita vt & hoc exemplum non malè congruat ad sermonem Isocratis, qui dixit, se vidisse exitium omnium bellorum, quæ maximè varia sua ætate in Græcia gesta sunt, non secundum vires: sed secundum iusticiam fuisse.

Rodolpho legato splendida munera oblata sunt, sed ipse impetrauit, vt eadem donarentur Magistro ordinis: qua re ostendit, se affici calamitate Cruciferorum oppressorum per vim. Prutenis, qui manserunt in potestate Regis, hoc accidit, quod Xenophon habet in Epiphonemate suæ historiæ de bellis Græciæ: Cùm existimaretur esse debellatum, plus fuit confusionum in Græcia, quàm ante bellum. Nam mutatione imperiorum raro mutantur calamitates, & sæpe, vt aliàs dictum est, liberatores Rerumpublicarum solent vino libertatis acerbum acetum infundere, neque illa prudentis Poëtæ querela vana est, qui dicit:

Libertatis amor stultum cur decipis orbem.

Rodolphus confecta pace, Casimirum incendebat aduersus Georgium: cui quidem ad inuadendam Bohemiam voluntas non deerat, sed malebat eum arte quadam excutere, ne videretur fœdus factum frangere.

Rodolphus legatus Pontificius est tuba ciuilis belli.

Reuersus in Silesiam, publicis concionibus & execrationibus plebem inflammabat in Bohemos, & euocabat homines, proposita spe de merito vitæ æternæ, non secus ac contra Turcos prius factum fuerat. Conuenit magna multitudo ex plebe, sed nobilitas detestabatur furores Pontificiorum, qui patriæ attracturi erant clades. Dux copiarum constitutus est Balthasar Saganensis, qui exercitus in Prussia duxerat.

Anno 1467. die 15. Maij egressi Vratislauia occuparunt Monsterbergam, & paulò pòst Francosteinum. Reliquerunt ibi præsidia equitum & peditum non contemnenda. Verum Duces regij ex ditione Glocensi collecto exercitu ex vicina Bohemia, adiuti etiam à Marchionibus Misnensibus & Brandeburgensibus, Vratislauienses in vrbem inclusos obsederunt, ibi re desperata, equitatus profugit, pedites autem & promiscua multitudo die S. Viti à Bohemis oppressi, iugulati & capti sunt.

Vratislauienses superātur à ducibus Georgij regis.

Venerunt in potestatem hostium multæ insignes machinæ bellicæ, quas adduxerant Vratislauienses. Rursus die S. Iacobi Vratislauienses cum exercitu quatuor millium tentarunt Francosteinum, sed cum clade tunc etiam reiecti sunt. Ita πολυπραγμοσύνη, præsertim quæ regitur iniusta cupiditate sacerdotum, nunquam est fœlix.

Paulò pòst tumultus bellici ad Saganum & Freistadium, furente Iohanne Pribusiense, exorti sunt, & restincti ab Henrico Freistadiense, de quibus in altero libro scribetur. Legatus Pontificius, cui recens Roma noui socij superuenerant, post cladem Francosteinensem Cracouiam rursus excurrit, & Casimiro nomine Pontificis denunciauit, nisi ipse acciperet Regnum Bohemiæ, Pontificem illud traditurum alteri, eumq; nullo modo passurum, vt ibi dominaretur hostis Ecclesiæ Romanæ.

Paulò ante fuerant apud Regem legati Georgij, qui orabant, ne contra fœdus pateretur sese inflammari à Pontificijs ad iniustum bellum. Casimirus, Rex circumspectus & astutus, videbat Georgio nec vires nec fortunam adhuc deesse, & iuuabant eum etiam missis auxilijs Principes Misnenses & Brandeburgenses, ipséque Georgius multos ex Proceribus seditiosis fœlici bello persequebatur & vlciscebatur, ideo ratus expectandos esse flatus fortunæ, reiecit negocium in aliud tempus, & respondit: Sine assensu omnium suorum in re tanta nihil posse statui.

Misit tamen legationem in Bohemiam, quæ moneret Georgium, vt supplex fieret Pontifici, & qualicunque ratione cum eo transigeret. Georgius opposuit Polonis, quàm nullam causam tanti odij in ipsum haberet Pontifex, à quo concessionem Synodi Basiliensis non posset impetrare: Si tamen putaretur ipsi esse iniurius, non recusare sese iudicem ipsum Casimirum, ex cuius sententia errata sua velit corrigere.

Rodolphus, qui cognouerat responsum Georgij, conuocauit ordines Morauiæ, Bohemiæ & Silesiæ, qui defecerant à Georgio, mense Decembri Vratislauiam, & perfecit, vt significaretur Casimiro, non se posse ipsum accipere pro arbitro, causa iam iudicata à Pontifice, cui necesse esset parêre, & Georgium ex regno deturbare.

In Silesia & Polonia rursus magna hoc anno grassata est pestilentia. Valachiam infœliciter tentauit Mathias Rex magna cum strage suorum, à Stephano Valachorum Principe, viro supra modum strenuo & impigro, ex insidijs oppressus & cæsus est. Ipse acceptis tribus vulneribus æger lectica in Hungariam relatus est.

Mathias uincitur & uulneratur in bello Valachio.

Rodolphus legatus, feruore suo contra Bohemos ita sibi conciliauit studia sacerdotum, vt mortuo Iodoco eligeretur in Episcopum Vratislauiensem. Pontifex regnum Bohemiæ tanquam pomum Eridos proiecit inter Monarchas, de quo mirificis studijs, odijs, artibus & bellis certatum est. Deferebat illud Mathiæ, cuius sciebat eum esse ardorem, vt semel moto bello, non esset conquieturus, nisi parta victoria. Fridericus etiam Cæsar, persuasus à Pontifice, cui totus erat addictus, ab amicitia Georgij Regis sese auertit, & non spernebat consilia suorum, qui monebant, vt in Regnum illud filium suum Maximilianum, egregiæ indolis adolescentem, collocaret.

Rodolphus legatus Pontificius eligitur in Episcopum Vratislauiensem.

Fridericus Cæsar transigit cum Mathia.

Renouauit igitur fœdus cum Mathia, hoc postulante, ab eoque assentientibus Hungaris designatus est successor in regno Pannoniæ. His ita constitutis, anno 1468. mittitur legatus ad Casimirum, qui & ipse hoc pomum captabat, Prothasius Episcopus Olomucensis, is secreto hortatus est Regem, ne irritaret aduersus se arma fortissimi Regis Mathiæ, qui iam haberet amicum Cæsarem, sed affinitate vtrumque sibi conciliaret, cum Mathias esset viduus, & Maximilianus adhuc puer. Hoc modo enim filias ipsius regnaturas, &, si nullus superstes relinqueretur hæres masculus, sine sanguine regna illa ad suos filios reditura.

Rex, qui optime & poëma & autorem eius agnoscebat, respondit alienius & penè rusticè, Successionem in regno Bohemiæ sibi ex lege & pacto deberi, si quis igitur illud esset appetiturus, se ius suum non neglecturum. Mathiam nolle sese generum, qui aliquoties grauiter ipsum offendisset. Post Prothasium e uestigio aduenit nuncius Georgij, qui iam omnia erat odoratus, orabat regem, vt constanter fœdus seruaret, daturum sese operam, vt vnus ex filijs Casimiri ad regnum accerseretur.

Fuit hoc gratum Casimiro, renunciauit igitur ipsi, seruaturum se pacta, modo Georgius etiam faceret, vt promissa apparerent. Interea Mathias collecto ingenti exercitu, omissa expeditione Turcica, quam habebat in animo, inuadit Morauiam: cui quidem ad fines Bohemiæ Georgius occurrit, sed impar Mathiæ, amissis multis militibus & equis, domum regreditur: reliquit vero in castris filium Victorinum, natu maximum, qui paulò ante Austriam populatus fuerat, & à militibus Cæsaris, cum incautius oberraret, cum clade reiectus, eum Mathias inclusum in quandam munitionem arctissimè obsedit.

Mathias infert bellum Georgio.

Frater Henricus eum liberaturus accesserat, sed frustra laborauit. Victorinus tamen, deceptis stationibus vigiliarum, elapsus est. Arces verò & munitiones multæ in prima ora Bohemiæ, & in Morauia, Mathiæ deditionem fecerunt. Casimirus, qui videbat premi Georgium, callidè conatus est ipsi detrahere regnum. Postulauit enim, vt vni ex filijs suis regno cederet, ita enim tam graue bellum commodissimè posse sedari. Sed Georgius, qui technas illas fraudulentas detestabatur, hoc se facturum negauit.

Silesiæ populus trucidatur in finibus Bohemiæ.

In Silesia Vratislauienses cum socijs expugnarunt & diruerunt arcem Francosteinensem. Eodem tempore ex vtraque Lusatia, concitante vbique plebem Rodolpho Episcopo, collecta est multitudo signata cruce, illicq; magna misit auxilia Henricus Freistadiensis Glogouia & Freistadio: verum imperitus ille populus, dum sibi parum cauet, magna edita strage repulsus est, & plurimi ex subditis ducis Henrici desiderati.

Rodolphus Episcopus eadem æstate Principes Olsnicenses & Fridericum Lignicensem, quibus ingrati erant illi tumultus, emisso fulmine excommunicationis Ecclesia exclusit, quòd non ferrent opem cæteris in profligando Georgio. Inuenio annotatum, eo etiam anno terribilem conspectum esse Cometam, & quidem orbis terrarum penè vniuersus, bellis & cædibus hominum tunc concutiebatur. Nam & in Gallia circumferebant arma, Galliæ Rex Ludouicus Vndecimus, & Carolus Burgundus, qui hoc anno Leodium, vrbem potentem & claram, quinto anno belli captam exussit, magna hominum multitudine trucidata, aut in flumen proiecta.

Leodium urbs solo æquatur à Carolo Burgundo.

Fridericus Imperator, posteaquam sibi fœdere nouo coniunxerat Mathiam, de quo ita bene sperabat, vt eum appellaret filium suum, eiq́ue abiens Austriam tanquam tutori commendaret, profectus est in Italiam: cuius itineris causa vulgo quidem ferebatur esse religiosum votum, sed Cæsar vir omnium prudentissimus Pontificis autoritate res suas stabilire coram cogitabat. Respub. Veneta habuit ei honores exquisitissimos, quam vrbem secundo tunc reuisebat. Celebris fuit sermo ætate auorum nostrorum, Fridericum inter epulas narrasse, se quidem Rempub: Venetam amicè complexurum, suos autem filios & nepotes graues futuros esse hostes eiusdem.

Fridericus Tertius Cæsar denuo adit Romam.

Romam venit Pridie natalis Saluatoris, & vt hoc etiam annotem, tanquam exemplum eximiæ pietatis in principibus veteribus, ingressus est vrbem hora quinta noctis, sicut ab occasu Solis solent numerare horas Itali & Silesij. Iam tunc autem, pro more illius noctis, Paulus Secundus Papa precibus & cantibus nocturnis in æde Diui Petri præsidebat. Cæsar nihil moratus euestigio in templum cum aulico suo comitatu intrauit, ibique

indutus

indutus ornatu, vt nominant, Diaconi, historiam Euangelicam de nato Christo publicè cecinit, cuius initium est: Exijt edictum à Cæsare Augusto. Paucas deinde horas ad lucem vsque, in aula Papæ quieuit. Mane autem ab orto sole pompæ missæ Pontificiæ, quæ mirabili cum strepitu & splendore peragitur, indutus ornamentis Cæsareis, ad vesperam vsque astitit.

Friderici Cæsaris pietas.

Sequentibus diebus cum Pontifice & Senatu Cardinalium multa secreto tractauit, denunciatum tamen est, eum à Pontifice pro se & filio Maximiliano, confirmationem regnorum Hungariæ & Bohemiæ petiuisse, rogasse etiam Pontificem, ne ratam haberet pacificationem Prutenicam inter Casimirum & ordinem, quæ expressa videbatur vltima necessitate, & facta in detrimentum Imperij Germanici. Sed dum optimus Cæsar obit Italiam, & præsidium quærit à Pontifice, cui sua modo Monarchia cara erat, interea in Bohemia ea facta est rerum conuersio, vt Fridericus Mathiæ grauiter inciperet succensere.

Ineunte enim vere anni 1469. Mathias ducens exercitum 16000. hominum, in quo erat equitatus decem millium, adortus Bohemiam & Morauiam Georgij, ita crudeliter prouincias illas deuastauit, vt ab omni hominum memoria, Bohemi cladem tristiorem sese non expertos esse dicerent.

Mathias grauiter affligit Georgium.

Georgio deerant vires, quas tam rapido flumini posset opponere, impetrauit igitur à Mathia colloquium, eumq; oratione valde querula & demissa affatus esse scribitur. Quæ mea peccata in te tanta sunt, inquit, optime mi fili, vt in me ita aspere sæuire statueris, qui te ex carcere, vbi vitæ & necis tuæ potestatem habebam, ad locuples regnum emisi, etiam filia mea nuptum tibi data, tu verò nunc, proiecto omni humanitatis sensu, mihi dignitatem & vitam eripis.

Mathiæ & Georgij regum congressus.

Mathias generosè respondit: Nullo priuato odio, inquit, in te incensus sum, sed quia Pontifex caput Ecclesiæ, te, tanquam hæreticum & hostem Ecclesiæ, damnauit, regno deturbauit, mihiq; mandat, vt te excutiam, & accedit etiam autoritas Romani Cæsaris, ego tanquam Princeps pius & religiosus obedio. Georgius, lacrymis obortis, Mathiæ respondit: Deus, qui est inspector & iudex cordium, testis erit meæ affectionis, & ille mihi benignè tribuet, vt in vera fide & agnitione ipsius ex hac vita migrem: Oro autem te, paciscere mecum paucorum dierum inducias, & vocato ad te legatos Pontificios, ego ipsis audientibus meam innocentiam demonstrabo.

Assensus est Mathias, qui, etsi erat asper, tamen libenter parcebat supplicibus. Constitutus est dies colloquio, quartus Aprilis, in vrbe Olomucensi, eò cum accessisset Georgius, diuertit in vicinum oppidum Sternbergam. Inchoata est ibi quidem tractatio,

ſed cum videret Georgius, Epiſcopos, qui aderant magno numero, omnem ſpem pacis interuertere, petijt vt ipſi Reges ſoli inter ſe colloquerentur.

Obtemperauit Mathias, & ita duo Reges in vicino prædio ſæpe & diu collocuti ſunt. Etſi autem non prorſus conſtabat, quid ibi actum eſſet, tamen apparebat, Georgium conqueſtum de Caſimiro, à quo eſſet deſertus, & qui, ipſo excluſo, conaretur filium in Bohemiam collocare. Mathiæ etiam ſpem ſucceſſionis, præterito Caſimiro & Cæſare, feciſſe putatur. Factæ ſunt igitur induciæ in vnum annum, vt interea de conditionibus perpetuæ pacis ageretur.

Mathiæ regis ingenuitas. Oſtendit Mathias eo in congreſſu exemplum Principis generoſi & verè heroici. Comitati ipſum fuerant Olomuciam in vrbem vſque duo Georgij filij, Victorinus & Henricus, allecti regis comitate, & beneuolentiæ ſignificatione. Hoc cum odoratus eſſet accipiter, legatus Pontificius, regem adit, eumq; nomine Pontificis orat, faceret tandem finem difficilis huius belli, & totum orbem Chriſtianum periculo, ſocios vero grauiſſimis ſumtibus liberaret. Mathias inopinata petitione motus, proloquere, inquit, Pater, quânam ratione exiſtimes nos victoria potiri poſſe. Equidem ego viam talem nondum reperio, qui video Bohemiam viris & munitionibus egregiè munitam, diu adhuc noſtros impetus poſſe ſuſtinere. At tu, inquit legatus, filios Georgij, qui incaute vrbem intrarunt, detineto: hoc enim modo pater, cuius ſpes omnes ex filijs pendent, poteſtati tuæ ſeſe permittet. Nec tamen perfidiæ crimen ſubibis, cum illis ſalutem & reditum non promiſeris.

Mathias irritatus ſcelerato conſilio ſacerdotis: Apage te, inquit, ſacerdos, neque ego hoc modo fidem meam regiam contaminauero. Comiter & amicè ego adoleſcentes regios in via affatus ſum, ipſiq; fidem meam & ſermonis benignitatem ſecuti, vrbi ſeſe crediderunt, hos ego nunquam fefellero, neque magis vultus meus, quam expreſſa oratio vel ſponſio, mendax futurus eſt, cum ſimulatio inſidioſa animo verè regio ſit maximè indigna. Tibi etiam, ne poſthac in regnis meis talia conſilia feras, ſeriò veto. Atq; ita Rex adoleſcentes, honorificè donatos, patri remiſit.

MATHIAS HVNIADES
Hungariæ & Bohemiæ Rex, Princeps Sileſiæ.

GEorgius plenus bona ſpe domum proficiſcebatur. Interea Epiſcopi, qui nullam mentionem pacis tolerare poterant, perfecerunt apud quoſdam ordines Bohemiæ, vt etiam inconſulto Cæſare, tertio Maij, Mathias Olomuciæ renunciaretur Rex Bohemiæ.

Mathias

Mathias aliquandiu tergiuersatus, tamen, cum putaret placari posse Georgium, qui simile aliquid proposuerat, regnum accepit, & digitis pro more in codicem Euangeliorum impositis, iurauit se dominaturum sine iniusticia & crudelitate. Facta electione, Mathias vrgentibus Episcopis profectus est in Silesiam. Ingressus est Vratislauiam 26. Maij, qui fuit dies sexta post ferias sanctæ Pentecostes, adduxit equitatum quinque millium, in quo fuerunt Principes magni nominis. Deductus est à nobilitate & populo ad pontem vsque Viadri, vbi ab Episcopo & sacerdotibus exceptus est: Mathias equo descendens osculatus est reliquias Sanctorum oblatas à sacerdote, tandem templum intrauit, & peractis sacris cantionibus, in curiam Cæsaream diuertit.

Mathias renunciatur rex Bohemiæ.

Mathias uenit Vratislauiam.

Reperio apud Mathiam tunc fuisse Vratislauiæ Principes Silesiæ octodecim. Venit etiam eò Albertus Marchio Brandeburgensis: is honorificè fuit acceptus à Rege, & reconciliauit Mathiæ Fridericum Lignicensem, nepotem suum, quem Rex in Ducatum illum collocauit, & nauauit deinde Fridericus Mathiæ egregiam operam in bellis Bohemicis & Polonicis. Calendis Iunij ciuitas Vratislauiensis iurauit in verba Mathiæ, eam deinde secuti sunt Principes, & alij ordines, cum Silesiæ tum Lusatiæ. Mathias etiam Vratislauia excurrit, & sepulchrum beatæ Heduigis inuisit.

Fridericus Primus collocatus in ducatum Lignicẽsem à Mathia.

Regi tunc non bene conueniebat cum Conrado Nigro Olsnicense, & Iohanne Pribusiense, qui adhuc Georgio fauebant. Quinto Iulij Mathias Vratislauia digrediens, in Morauiam rediit. Georgius Rex Pragæ quidem istos conatus Mathiæ ægrè ferebat, sed tamen, ne ipse inducias rumpere videretur, quiescebat. Cum autem mense Iunio denunciasset illi Mathias, non se posse impetrare vsum sacri calicis Bohemis à legatis Pontificijs, sicut promiserat, Georgius amicitiam ipsi renunciauit, atque ita assentiente Rege, & proceribus regni, qui erant partium Georgij, electus est in Regem Bohemiæ Vladislaus, filius natu maximus Casimiri.

Casimiro hæc electio denunciata est 19. Iulij, sed fuerunt adiunctæ tales conditiones; Georgius teneat regnum vsque ad mortem, illi succedat Vladislaus: Casimirus interea impetret à Pontifice, vt Georgius legitimo modo audiatur, aut si hoc non obtinetur, contra hostes eum quoscunque defendat. Reginæ Iohannæ, coniugi Georgij seruentur bona dotalia, filijs sui ducatus, proceribus regni magistratus & honores, quos habuerunt sub Georgio. Casimiro non placebant omnia, & dehortabantur eum ab amicitia Georgij magno studio Episcopi, tamen ne videretur fastidire Bohemos, misit legationem Pragam, quæ de illis conditionibus cum Bohemis ageret.

Vladislaus Casimiri filius eligitur in regem Bohemiæ contra Mathiam.

Mathias reuersus in Morauiam, nactus est Victorinum filium Georgij, qui cum exercitu vastabat Morauiam, eum profligatum, &

Victorinus Georgij Regis filius captus à Mathia.

tum, & demum 29. Iulij captum misit Budam, vbi per biennium fuit in custodia. His rebus perfectis, reuisit Hungariam, turbatam à Casimiro, qui illi vndiq; submittebat aduersarios. Nam & proceres regni ab eo abalienabat, & Stephanus Valachiæ Princeps, socius Casimiri, Transsyluaniam populatus fuerat.

Henricus Monsterbergensis acerbe depopulatur Silesiam.

Interea autem dum Rex medetur turbis Hungaricis, grauiter fuit afflicta Silesia. Sub initium enim Septembris, Henricus Monsterbergensis, filius Georgij, vlturus iniurias patris, collecto exercitu Silesiam inuasit: Vrbes quidem, Sittauiam, Laubenam, Boleslauiam, Goltpergam, Hannouiam, pecunia mulctauit, sed omnia bona sacerdotum, & pagos plurimos diripuit, & exussit.

Metuebat suæ ditioni Henricus Freistadiensis, ideo collectis copijs non contemnendis, processit ad Lubenam, vt opponeret se Henrico irruenti: sed is deflexit in agros Vratislauienses, vbi rapinis, flamma & ferro cuncta deuastauit. Sæuijt autem inprimis in prædia Episcopi & Sacerdotum, qui erant flabella huius incendij.

Mathias re cognita, etiam pecunia Silesios iuuerat, vt sese opponerent hosti, sed ea fuit ordinum segnities, vt nulla mitterentur auxilia. Occurrit Henrico Monsterbergensi in Morauia cum tumultuaria manu suorum Mathias: sed à Bohemis victus & fugatus est. Vratislauiæ magnum periculum fuit de seditione, quia promiscua turba vociferabatur, consilijs Episcopi & Senatus accersitum esse Mathiam, & tantas clades regno attractas.

Mathiæ Regis ingenium apertum.

Ardente eo bello, & satagente Mathia, venit ad Regem quidam ex familiaribus Georgij, qui ferro se Georgium confixurum spondebat, si à rege premium aureorum quinquies mille sibi promitteretur. Mathias, scripto chirographo, argentum, quod postulabat, pollicitus est. Promisit etiam vberiora, si quidem præstitisset, quod in se receperat. Non multo post nunciauit idem regi, gladio quidem Georgium, fidis satellitibus stipatum, iugulari non posse, sed eundem veneno certò, modo hoc iuberet Rex, sese sublaturum. Mathias vero ne venena Georgio misceret edixit, & addidit, delectari se voce verè heroica Fabricij, qui dixerat, Romanos ferro non venenis pugnare consueuisse, exemplumq; illius imitatus, monuit Georgium, vitaret venena, nullisq; cibis, nisi prius à fidissimis prægustatis, vteretur.

Stephani Valachi res gestæ in Tartaros.

Tartari eo anno effusi in Prouincias regni Poloniæ, supra decem millia hominum in seruitutem abduxerunt. Attigerunt etiam Valachiam, sed Stephanus Valachiæ Princeps, quo tunc vix alius fuit Dux bellicosior, ex loco oportuno Tartaros adortus, ingenti strage eos profligauit, capto filio Regis Tartarici: eum

pater

pater postea, missa legatione, in qua erant centum oratores, repetijt, addita graui comminatione. Sed Stephanus, vir non modo imperterritus, verumetiam crudelis, Regium filium in conspectu legatorum in quatuor partes dissecari curauit, legatos vero palo transfixit, vno tantum resectis naribus & auribus ad suum regem remisso, qui historiam rei gestæ exponeret.

Eadem hyeme, fluminibus omnibus glacie concretis, Turci irruptione facta, oras maritimas Hungariæ per Sclauoniam ad vsque Ciliam atrociter & impunè vastarunt, cum Cæsar & Mathias, arte Romani Pontificis, alijs bellis essent impliciti. Initio anni 1470. Mathias, qui formidabat iram Cæsaris, conatus est eum placare, & inuenio annotatum, Mathiam, qui inter alios in suo comitatu habebat Fridericum Principem Lignicensem, accessisse Viennam ad Cæsarem, neque tamen facta est concordia. Nam paulò pòst Cæsar misit legatum ad Casimirum, qui Mathia obsidente omnes vias, vix potuit penetrare in Poloniam.

Conquestus est is de iniurijs Mathiæ, exposuit quàm amanter ipsum esset complexus Cæsar, quomodo illum iuuisset sua commendatione apud Pontificem: verum ipsum ardentem cupiditate iniusta proferendi Imperij, Cæsari non seruare pacta, concitasse etiam seditionem in Austria contra Cæsarem, vt hoc modo ipsum distineret. Quare Cæsarem deinceps Mathiam deserturum, & quæsiturum amicitiam Polonorum. *Fridericus Cæsar auertit se ab amicitia Mathiæ.*

Grata fuit hæc legatio Casimiro, qui alioqui societatem Cæsaris expetebat. Mittit igitur idoneos homines ex suis in Austriam, qui fœdus cum Imperatore faciant, & etiam de affinitate mutua deliberent. Verum cum Cæsar Regem Hungariæ sese scriberet, Senatus Polonicus fœdus illud non probauit: quia putabat filijs Casimiri deberi successionem in regno illo.

Mathias hoc anno fuit occupatus in pacando suo regno, & colligenda pecunia. Nam & domesticæ seditiones ipsi, arte Polonorum, concitabantur, & superiori anno magnos fecerat sumtus. Interea Georgius mediocri cum successu percurrit Morauiam, & ex altera parte Henricus Monsterbergensis Silesiam ex ditione Glocensi acerbè rapinis & flamma vexauit. Mandante rege Mathia, vetus moneta edicto prohibita est, & excusa noua, & quidem adhuc hodie extant tales grossi. Iubente etiam Rege, aliqua pecuniæ summa, vt populus oppressus miserijs bellorum placaretur, in multitudinem coniecta est.

Pontifex, qui erat fax tanti ciuilis incendij per Europam, cum intelligeret, malè audire se, quod suis consilijs attraheret & confirmaret arma Turcica, eò perduxit Venetos, quibus tunc Mahometus grauis erat hostis, & recens Chalcidem illis ademerat, vt Mathiam

thiam eligerent Imperatorem in bellum Turcicum, ipsiq́ sumtus promitterent. Intelligebat Mathias consilia Italica, quæ ipsum ita irretire cupiebant bello Turcico, vt progressus in Græciam, inde se non posset explicare, nisi bello ex sententia confecto: neque solum vires suas metiebatur, quæ valde impares erant Mahometo, verum etiam meminerat Vladislaum Polonum desertum & deceptum fuisse ab Italis, & videbat inhiare suis regnis, ab omnibus partibus, hostes intestinos, eosq́ue grauissimos. Ideo, quod olim dictum est, Cretizans cum Cretensi, respondit, assensurum se postulatis, modo Veneti prius oram Dalmatiæ, interceptam à Pannonia, redderent. Ibi cum Veneti tergiuersarentur, nihil fuit perfectum.

Mathias respuit titulum Imperatoris in bello Turcico.

Annus 1471. rursus plenus fuit ingentibus motibus. Mathias, cum hostes experiretur Turcum, Fridericum Cæsarem, Polonum, Bohemum, Stephanum Valachum, & domi glisceret seditio, statuit transigere cum Georgio, misertus infœlicitatis ipsius. Promittit igitur illi regnum ad mortem vsque: Victorino filio libertatem, & dominatum aliquem in Morauia aut Silesia. Placuit hoc vehementer toti Bohemiæ, & iam nemo cogitabat de accersendo Polono. Sed gratum nomen pacis mors Georgij conturbauit, is confectus senio & ærumnis, 22. Martij ex hydrope decessit.

Georgij Regis mors.

Fuit vir cupidus gloriæ quidem, & vaferrimus, sed alienus à sæuitia, & constans in sua religione, à qua nec ostentatione opum, nec vllo metu periculorum potuit auelli. Monumento Adriani VI. Belgici, Pontificis Romæ inscriptum est: *Hic nihil sibi infœlicius in vita duxit, quàm quod imperaret: ita profecto longè fœlicior fuisset Georgius, si nunquam regnasset.* Corpus pro more Principum vbi euisceratum est, deprehensum est, mediam fermè epatis partem fuisse consumtam, eáque cœnosæ cuidam putrilagini similis fuit. Inuenti sunt etiam calculi grandiusculi in fellis vesicula.

Pontificij, tanquam ostentum æternæ damnationis, hoc sparserunt, sed notum est, hydropicis hoc modo sensim colliquari & absumi epar, lapillos vero cum in bilis folliculo, tum in ipsa epatis massa, in sectionibus Italicis crebrò vidimus: quod ipsum nos commonefacere debet, primam generis humani originem esse ex materia cœnosa & lapidosa, & tandem fore, vt corpora nostra rursus in lutum transmutentur. Rodiezana moriens quindecim diebus regem præcesserat.

Rodiezana moritur.

Etsi autem fortassis sua habuit vitia: sicut impetus ardentes, & grauium negociorum moles, non semper sine erroribus procedunt, tamen certum est, fabellas, quæ de horrenda ipsius decessione euulgatæ sunt, confictas esse à Pontificijs, hostibus Bohemorum.

In Bohe-

In Bohemia ordines in diuersa studia propter creandum nouum Regem scindebantur. Nam alij cupiebant Mathiam, alij Cæsarem, alij Polonum, alij alios. Albertus Princeps Misnensis, cui & ipsi iuris aliquid videbatur esse in illo regno, cum exercitu 5000. Bohemiam ingressus est, & denunciauit proceribus, vt liberam facerent electionem, se ipsis præsidio futurum. Tandem arte Bohemorum Hussiticorum, qui Mathiam & Cæsarem, tanquam nimis acres propugnatores aulæ Pontificiæ, oderant, comitia in montes Cuthnos translata sunt: ibi inter magnas rixas & confusiones, aut ipse Casimirus, aut filius natu maximus acclamatus est Rex Bohemiæ. Mouerant consilium legati Poloni, qui promiserunt, Casimirum pro sua autoritate placaturum esse Pontificem, & abliturum omnia edicta edita contra illud regnum. Præterea polliciti sunt, Vladislaum exoluturum debita regni, quorum summa trecenta millia aureorum excedebat. Missa est statim legatio Cracouiam, quæ accersiuit Vladislaum.

Vladislaus uocatur ad regnum Bohemiæ.

Interea Mathias, qui cognita morte Georgij, Iglauiam venerat, & frustra quosdam ex præcipuis proceribus suarum partium ad comitia miserat, à legatis Pontificijs, qui Romana diplomata proferebant, in Regem Bohemiæ consecratus est. Deinde celeriter in Hungariam regressus est, vt colligeret exercitum, quem Vladislao profecturo in Bohemiam, opponeret. Interea Fridericus Lignicensis, & Iohannes Pribusiensis, qui militabant Mathiæ, & præterea Franciscus Hagecus, qui erat Dux belli apud Vratislauienses, cum copijs subitarijs Bohemiam grauissimè deuastarunt, grassati in bona illorum, qui Mathiæ aduersabantur.

Albertus Misnensis, Ernesti Electoris frater, rebus hoc modo in Bohemia turbatis, domum redijt. Pater Casimirus filium Vladislaum instruit ad profectionem Bohemicam, eò quidem maturius, ne eum anteuerteret Mathias, qui hærebat adhuc in Hungaria, & occupatus erat in sedandis intestinis motibus, quos ipsi concitabat Casimirus.

Proficiscitur Vladislaus ex Polonia cum equitatu septem millium, peditatu duorum millium. Adiunxerant se ipsi in primo aditu Silesiæ aliqui Principes, inimici Mathiæ, inter quos erant præcipui Olsnicenses: raptim verò transibat, quia metuebat Mathiam, ne is eum consequeretur. Et properauit quidem Mathias magno studio, sed extremum agmen adipisci vix potuit non procul à Glocio: atque ita Vladislaus à Bohemis ibi eum expectantibus cum exercitu, receptus est, & Pragam ductus. Imposita est ipsi corona regni Bohemiæ 16. Augusti, ab Episcopis Polonis, quos deinde pœna excommunicationis affecit Pontifex.

Vladislaus peruenit in Bohemiam.

Vladislao imponitur corona regni Bohemiæ.

Autumno huius anni fulsit Cometa per quatuor septimanas ante ortum Solis, percurrit signa Virginis & Libræ: putabatur accensus

Cometa conspicitur.

accensus esse & regi à Marte. Denunciauit vastationem & ærumnas Silesiæ. Casimirus, vt Mathiam distineret domestico bello, conciliauit sibi studia quorundam procerum Hungaricorum, illi facta conspiratione, accersunt ad regnum Hungariæ Casimirum filium, quem pater instructum exercitu viginti millium in Hungariam misit: & erat plenus bona spe, Mathiam ex vtroque regno, Bohemiæ & Hungariæ, posse excuti.

Casimirus filius regis Poloniæ infœliciter inuadit Hungariam.

Habuit in castris illis quadringentos equites Silesios, quos ex Ducatu Glogouiensi collectos, adiuuante eos Principe Primislao Canonico, ducebant Abrahamus Baro Donauiensis, & Iohannes Lestius. Sed expeditionis illius exitus fuit infaustus. Nam Principes Hungari, territi à Mathia, nihil sese commouerunt, & Mathias munitiones limitaneas præsidijs firmis tuebatur, & Polonos mora frangebat. Hyeme per ocium exacta, & profusa pecunia, quam aduexerat Casimirus, sub initium noui anni reduxit exercitum in Poloniam.

Mathias vero, edoctus de illo receptu, qui erat simillimus fugæ, adortus est eos, intercepit omnia impedimenta exercitus, & plurimos equos adeptus est: Poloni vero cum suo Principe, inglorij, & cum clade domum redierunt. Interea dum ita dissident, & cruorem ciuilem fundunt Christiani Monarchæ, Mahometus vsus ea occasione, emisit Isabecum, magistrum equitatus Europæi, virum impigrum & immitem, qui non solum oras maritimas Illyrici, verum etiam Prouincias Austriæ ad ipsos vsque Italiæ limites, facta miserabili populatione, percurrit: & cum diu in Stiria, & tota illa vicinia vagaretur, scribitur abduxisse vltra quinquaginta millia hominum.

Mahometus late uastat prouincias Christianorum.

Fridericus Cæsar, qui erat Dominus illorum locorum, agebat tunc conuentus ordinum imperij Ratisbonæ, & proponebat Principibus controuersiam de regno Bohemico, vbi, etsi legati Pontificij & Mathiæ valde intercederent, ne Cæsar probaret electionem Vladislai, quam Pontifex dicebat esse factam ab hæreticis, odio religionis Romanæ, tamen, cum Cæsar vehementer irasceretur Mathiæ, facta est inclinatio ad Vladislaum: vnde postea luctuosa bella in Austria secuta sunt, & Pontifex irritatus in Cæsarem, non modo optimum & placidissimum senem, asperrime per literas obiurgauit, verum etiam Mathiam contra Cæsarem quantum potuit armauit.

Cometa denuo conspectus.

Mense Ianuario & Februario anni 1472. rursus conspectus est Cometa, per quinque Septimanas, qui, vt annotatum est à Sacerdotibus, fuit Pogonias. Fulgebat post Solis occasum & vagatus est per signa Zodiaci tria, Aquarium, Pisces & Arietem. Iudicatum est tunc excitatum & ductum eum fuisse à Mercurio & Saturno: Portendit clades præcipuis Europæ regnis, Galliæ, Bel-

gico,

gico, Hungariæ & Poloniæ. Secuta est ingens aëris siccitas, ita vt magna flumina exaruerint, & plurima passim fuerunt incendia. *Siccitas aëris inusitata.*

In Pannonia Mathias deleuit reliquias exercitus Polonici, puniuit etiam seditiosos, & Episcopos, Strigoniensem & Quinqueecclesiensem, qui fuerunt autores conspirationis, ita terruit, vt ex mœrore animi Apoplexia superueniente extinguerentur. Casimirus autem Rex fuit in magna sollicitudine propter res aduersas filij, & egestatem suam. *Mathias mulctat Episcopos sui regni.*

Cum enim vrgeretur multis bellis, adeo tamen erat inops, vt, sicut narrant scriptores Poloni, deessent ipsi sumtus ad quotidianum victum. Et cum equitibus, qui superiori anno in Pannonia militauerant, inter quos Silesij etiam erant, non soluerentur stipendia, omnia itinera in Polonia fuerunt infesta latrocinijs. *Casimiri Tertij Regis egestas.*

Cæsar princeps sagacissimus, reuersus à conuentu Ratisponensi, motus precibus Pontificis, & quod cuperet Mathiam bellum transferre in Turcos, ostendit se non abhorrere à concordia. In pactis superiorum temporum promiserat Mathias Cæsari, sese non ducturum vxorem, vt successio in Hungaria Cæsari esset certa, ea conditio tunc ipsi est remissa, facta etiam spes de confirmatione regni Bohemici. Alebat ita Cæsar beneuolentiæ significatione vtrumque, Hungarum & Polonum, & ipse iam tunc respectare cœpit coniugium Burgundicum: vbi Mathias, cui optimè cum Carolo conueniebat, poterat eum impedire. *Fridericus Cæsar respicit ad amicitiam Mathiæ.*

Venit deinde in Poloniam, missus à Sixto recenti Pontifice, vir magnæ dignitatis per Italiam, Marcus Patriarcha & Cardinalis Aquilegiensis Venetus, vt constitueret pacem inter tres Reges, & accenderet bellum Turcicum. Mathias, etsi prosperitas præsens ipsi addebat animum, tamen Casimiro petenti inducias aliquot mensium, assensus est: & ipse magno apparatu moliebatur bellum Turcicum. Sed cum legatus Pontificius, de pace nihil efficeret, Mathias pecuniam, quam grandem corraserat, reseruare statuit in bellum Polonicum, quod omnino futurum videbatur. Atque ita rursus domestica discordia, occasio, rei præclarè gerendæ, amissa est.

Hussancanus enim Persarum Rex, genere Turcus, Asiam minorem penè omnem vastauerat ferro & flamma, captis vrbibus præcipuis, Trapezunte & Sinopoli. Is hortabatur Christianos reges, vt, dum ipse Mahometum in Asia retineret, illi Græciam nudatam robore militari inuaderent. Sed frustra hæc occinebantur Regibus, quorum animi domestica ambitione & odijs ardebant. *Turcicum regnum creuit ex intestinis dißidijs regũ Christianorũ.*

Nam Mathias, Rex plenus spiritus feruentissimi, cum audiuisset proponi à Casimiro conditiones pacis sibi incommodas, renunciauit ipsi per legatos, nihil opus esse tali pace, se propediem Casi-

Turci latißime faciunt uastitatem.

miro regi caluo, reliquos etiam pilos euulsurum. Interim præfectus Turcicus, qui putauerat reges processuros in Græciam, & iustas copias armauerat, ne esset ociosus, triplici excursione omnem oram Sclauonicam, Istriam, & illum Italiæ aditum, qui forum Iulij nominatur, ad ipsum vsque oppidulum S. Danielis, quod vix bidui itinere ab vrbe Veneta distat, depopulatus est, & abegit vltra 12000. hominum, nec vlla in tanta voluntatum distractione, illi opposita est defensio.

In Ducatu Saganensi Silesiæ inferioris, crudele est editum facinus, quod altero libro exponetur. Anno 1473. Cardinalis Venetus, Nissæ, Tropauiæ, & alibi, multum laborauit de pace conficienda inter reges, sed eo successu, qui iam olim significatus est: Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas Impatiens consortis erit. Tandem cum Casimirus Mathiæ quosdam latrones immisisset in Hungariam, tota spes pacis turbata est.

Erat in Pannonia agmen quoddam militum, collectorum ex varijs populis, quod nominabatur Acephalum, illud, vbi domi ocium erat, aut vacatio à bellis, passim grassabatur: & cum Cæsari in Austria quidam proceres aduersarentur, latrones illi seditiosis operam suam nauarunt, & quia putabatur hoc factum Mathia non nesciente, Cæsar denuo illi grauiter succensuit. Attraxit etiam ad se ex illo agmine manum Polonicam, eamq; clam auxit & instruxit Casimirus, eámque in Pannoniam misit, vt Mathiam domi retineret.

Hungari & Poloni acerbißime dißident.

Sed Mathias, tanquam minimè cunctator, collectis copijs non magnis, Polonos non difficulter vicit, recuperatis omnibus locis, quæ iam occupauerant, & præsidijs in limitibus firmauerant. Addidit autem Mathias ignominiæ notam præsidiarijs Polonis. Eripuit illis arma, attribuit in manum fustes, eosq; ita armatos in patriam remisit. Nobiles ex illis iurauerunt, etiam pro rege & patria sua, nunquam tamen arma in Mathiam sumturos. Tanta autem fuit acerbitas odij inter istas gentes, vt quidam præfectus Mathiæ, magni nominis, iuberet nunciari Polonis, se etiam pœnas inferni æquo animo toleraturum, modo prius insignem cladem Polonorum vidisset.

Friderici Cæsaris & Caroli Burgundici congressus.

Fridericus Cæsar ea æstate congressus est in vrbe Treuirorum, cum Carolo Burgundico, qui hoc diu multumq; petiuerat. Fuit ibi actum de multis rebus, & inter alia de coniugio Maximiliani & Mariæ Burgundicæ. Sed perfici tunc nihil potuit. Nam Carolus nolebat pacisci cum Cæsare, nisi in pace simul comprehenderetur Mathias Rex, amicus Caroli. Cæsar vero, cui iam nunciatum erat, Casimirum graue bellum in Mathiam moliri, noluit assentiri: Præterea cum in omnibus rebus esset splendor plus quàm Persicus Caroli, & fastus in oratione & gestu valde indecorus, ita vt fastidire videretur tenuitatem Cæsaris, præ se ferentis parsimoniam

niam

niam & modestiam quandam Laconicam, secuta est animorum alienatio, & Cæsar insalutato Carolo illinc discessit.

Reuersus in Germaniam superiorem, Augustæ legatis Casimiri promisit, se Vladislao insignia regni Bohemici collaturum. Cardinalis Venetus proposuerat, vt vterq; regum, Mathias & Vladislaus, Bohemia sese abdicarent, & paterentur arbitros, vel Galliæ Regem, vel Carolum Burgundicum, vter causam foueret iustiorem, sed hoc frustra fuit. Præfectus Turcicus ex Bosna rursus omnem ferè Stiriam & Carinthiam depopulatus est.

Sed in Asia Mahometum, qui omne robur Asiaticum contraxerat ad delendos Persas, Hussancanus Rex Persicus duobus prælijs superatum fudit & fugauit, cæsis de exercitu Turcico 56000. hominibus, inter quos fuerunt ductores ordinum 150. Mahometus territus tanta clade, non obtulit sese amplius ad pugnam, sed ex castellis, extructis in faucibus montium, machinis bellicis graui detrimento Persas affecit, inter quos filius etiam Hussancani discerptus est.

Hussancanus Rex Persicus uincit Mahometum.

Cracouiæ eo anno mortuus est celebris Theologus Silesius Iohannes Cantiensis, is & ob doctrinam, sua ætate, & vitæ sanctimoniam, fuit clarissimus, ita vt eum Polonia pro numine post mortem adorauerit, & multa ipsi miracula, Pontificia nempe, asscripserit. Fuit eius Apophtegma memorabile, commonefaciens de modestia:

Iohannes Cantiensis celebris Theologus Craconiensis.

Conturbare caue, non est placare suaue.
Infamare caue, nam reuocare graue.

Etiam hoc anno fuit torrida aëris siccitas, rebus terra nascentibus perniciosa, & magna fuit secuta annonæ caritas. In celebri memoria apud patres nostros fuit annus 1474. quo duo Reges Mathiam Vratislauiæ obsederunt & oppugnarunt, infœlici cum euentu. Historiam rerum illarum breuiter recensebo.

Sub initium Februarij Mathias, vt vlcisceretur Polonum, qui toties ipsi latrones in regnum immiserat, exercitum sex millium hominum in Polonos armauit, qui subito oras Poloniæ vndiq; grauiter vastarunt. Exusti sunt supra bis mille vici & pagi, occupatæ etiam aliquot munitiones, & multa millia hominum in Hungariam abducta.

Mathias uastat Poloniã.

Casimirus Rex lenis, interea agebat conuentus suorum ordinum, & frustra disputabat de cohercenda licentia nobilitatis, & puniendis homicidis, nec suos potuit colligere, vt repelleret Hungaros. Pugnauit tamen suis artibus, hoc est, callida dexteritate, & rursus proceres quosdam Hungariæ, præsertim in Transyluania, sibi coniunxit, & contra suum regem concitauit. Verum paulò pòst denuò fiebat mentio induciarum, à quibus ne abhorreret Mathias, duæ eum causæ mouebant. Cupiebat enim prius pacare motus in-

testinos, & imprimis metuebat Mahometum, qui tunc grandi cum exercitu obsidebat Iaizam vrbem, quæ parebat Mathiæ. Et quidem tantus fuit ardor huius regis, vt subito arma in Turcum conuerteret, quem tamen sciebat robore & multitudine longè esse superiorem. Nec virtuti defuit salutaris euentus.

Mahometus cedit Mathiæ uenienti.

Nam Mahometus, cum vrbem per aliquot dies acerrimè, sed frustra oppugnasset, certior factus aduentare Mathiam, bombardis in profluentem demersis, celeri abitu cum ignominia in Thraciam rediјt. Inde apparuit, quam prodesse potuisset orbi Christiano regis huius vigor, si omissis ciuilibus bellis, Turcos, adiutus à cæteris Monarchis, fuisset adortus.

Mathias regressus in regnum, multos ex suis proceribus afflixit, ademtis illis oppidis & arcibus, quod existimarentur colludere cum Polono, cui propter moderationem & facilitatem multi erant æquiores. Interea ex Silesia etiam bellum Poloniæ illatum est.

Iohannes Pribusiensis inuadit Poloniam maiorem.

Iohannes Pribusiensis, qui ducatum suum Saganensem Principibus Saxoniæ vendiderat, & tunc Mathiæ militabat, ex mandato regis contraxerat exercitum sex millium bene armatorum. Senatus Vratislauiensis, ita iubente rege, misit ipsi machinas bellicas. Depopulatus est magnam partem Poloniæ maioris, incendit vicos & pagos supra sexcentos. Oppositus est ipsi exercitus 12000. quem collegerant Palatini illius regionis, illi tamen cum hoste animoso, & instructo bombardis, non ausi sunt congredi: ideo deinceps admodum contumeliosè in Polonia, ob socordiam & infidelitatem, traducti sunt.

Auxit autem eam suspicionem Dux Iohannes, qui prædiјs Palatinorum parcebat, vt hac ratione eos magis inuisos suis redderet. Nullus autem fuisset finis illarum vastationum, nisi Iohannes in flammam in oppido Kiselio lapsus esset, vnde semiuiuus vix extractus, & Stinauiam ad socrum relatus est.

Iohannes Pribusiensis lapsus fuit in ignem.

Casimirus tunc desidebat in Prussia, vbi Mathias etiam illi aduersarios conciliauerat: audita vero vastatione Poloniæ, grauiter exarsit contra Silesiam, eamq́ aspere castigare decreuit.

Casimirus parat bellum in Silesiam.

Edixit igitur expeditionem vniuersalem regni, & omne robur suum ad medium mensis Augusti sibi præsto esse iussit: Vladislao etiam filio, regi placido quidem, sed hebeti & inopi, misit in subsidium belli Silesiј 24000. aureorum, eumq́ monuit, vt sub finem æstatis ad Vratislauiam cum Bohemico exercitu accederet. Sed dum hoc modo indulget iræ Casimirus, & parat bellum in gentem nostram, acerbum accepit nuncium, qui tamen à proposito eum nec auertit, nec permouit, vt cogitaret de defensione.

Tartari deuastant Poloniã.

Tartari enim infusi in vicinas Poloniæ Prouincias, tractum æquantem longitudine milliaria centum, peruagati sunt, ferro & flamma sæuientes promiscuè, & nemine resistente innumerabilem turbam hominum secum raptauerunt. Posteaquam fama per Europam

ropam euulgata est, tres Reges omnibus viribus collectis bellum ciuile instaurare, multi ex Monarchis intercedebant, & de pace agebant, Pontifex, Carolus Burgundicus, & alij Principes. Verum Casimirus, qui omnino sperauerat, Mathiam non toleraturum impressionem totius Poloniæ & Bohemiæ, cum Hungari ipsum in Silesiam non essent secuturi, fuit alienus à pace.

Mathias, vt anteuerteret Casimirum, etsi adhuc erat imparatus, tamen cito Vratislauiam aduolauit, & eò peruenit 13. Septembris. Secutus est eum post aliquot dies exercitus sex millium hominum, qui dicebatur legio nigra, collectus ex militibus veteranis multarum gentium, quos perpetuo alebat in armis grandi cum sumtu. Poloni segniter conueniebant, & sine disciplina militari, atque domi gerebant bellum in suos, præsertim in bona sacerdotum. Mathias vero copias in vicinum agrum Vratislauiensem hinc inde distribuit, vt haberent alimenta, sed milites, Hungari præsertim, graues erant hospites Silesijs, & penè minus tolerabiles quam hostes.

Mathias denuo uenit Vratislauiam cum exercitu.

Silesia grauiter afflicta à militibus.

Rex, qui non abundabat pecunia, sæpe cogebatur conniuere. Dicitur appellatus esse ab Episcopo, & rogatus, mandaret militibus, vt parcerent prædijs sacris. Rex subridens, Optime pater, inquit, tantæ sunt meæ huius temporis occupationes, vt ego non possim omnes coercere, oportet vos etiam partem aliquam communium malorum ferre, & cogitare non frustra vos illud in templis sonare: Pinguis est panis Christi, præbebit delicias regibus. Extorsit etiam à ciuitate ipsa ad 12000. aureorum.

Mathiæ sermo ad Episcopum Vratislauiensem.

Eodem mense venit Vratislauiam Ernestus Saxoniæ Elector, qui adduxit equites sexcentos, optimè armatos, & præterea in comitatu suo habuit multos egregios viros, dignitate & eruditione præstantes. Is persuasit Mathiæ, vt denuo legatos de pace ad Casimirum mitteret, & ipse diligenter per suos intercedebat. Sed cum dilata res esset, & Mathias ignaua arma Casimiri metuere desijsset, Ernestus tunc nihil perfecit, à Casimiro tamen impetrauit, vt in vastatione Silesiæ abstineret à Ducatu Saganensi, qui ipsi parebat, ipse autem Pridie Calend. Octobris publicè Vratislauiæ fidem dedit Mathiæ regi, propter Ducatum illum, quem à Iohanne emerat. Magis enim probabat causam Mathiæ, quam Vladislai.

Ernestus Elector Saxoniæ iurat in uerba Mathiæ.

Casimirus trahens exercitum 60000. in quo erant Lithuani & Scythæ, sub initium Octobris processit in Ducatum Opoliensem, & grassatus est in pagos, & ignobilia oppidula regionis, quæ fermè erant deserta. Viadrum, qui admodum exaruerat, facilè transiuit, nec tentauit Opoliam. Subinde tamen in pabulatores, qui incaute vagabantur, impetum fecerunt equites Mathiæ & grauibus eos affecerunt cladibus. Deinde Casimirus castrametatus est prope oppidum Olauiam: ibi duodecimo Octobris mediocre prælium commissum est.

Casimiri exercitus quem duxit in Silesiam.

Mathias enim ante ortum Solis agmen suorum emiserat, vt illud antecursores exercitus Polonici inuaderet. Sed cum illi elati primo successu, & magna Polonorum multitudine trucidata, progrederentur vlterius, accurrentibus sensim pluribus, cum clade aliqua in vrbem compulsi sunt. Mathias initio castra posuit in ripa Viadri meridionali: sed cum intelligeret, hostem prætergressum esse flumen, transtulit ea in ripam aduersam prope Monasterium S. Vincentij: ibiq; diligenter se communijt, ne incommodo tempore ad dimicationem posset cogi. 24. Octobris venit in castra Casimiri Vladislaus filius cum exercitu 20000. pedestri ferme: Is ad Monsterbergam grauia damna à militibus Mathiæ passus fuerat, qui ex insidijs magnam multitudinem Bohemorum deleuerant.

Mathiæ castra ad Vratislauiam.

Vladislaus cū exercitu uenit in Silesiam.

Vladislaus ea clade irritatus, Francosteinum exussit. Reges, pater & filius, post mutuam salutationem, cum tanto exercitu, qui robori Turcico opponi potuisset, profecti sunt ad oppugnandam Vratislauiam: & primum castris locum ceperunt prope flumen. Sed Mathias, qui ex suis castris perpetuo grandine globorum ex machinis ingentibus, Polonorum castra verberabat, coëgit eos vt retrocederent.

Casimirus & filius infœliciter obsident Vratislauiam.

Omissa igitur oppugnatione deflexerunt ad Austrum ad oppidum Cantium, & longam obsidionem instituere cœperunt. Sed eius consilij fœdus fuit euentus. Nam cum ipsi reges ingenio & consilijs bellicis parum valerent, nec adessent fideles monitores in castris, præterea esset licentia detestanda, culpa præcipuè Bohemorum, qui nihil regem suum reuerebantur, ad omnes partes quotidie sine vlla disciplina, aut ordine, multæ turmæ prædatum excurrebant: ex illis Mathiæ ductores & milites, quos aut Vratislauia emittebat, aut quos in vicinarum vrbium præsidia distribuerat, singulis diebus plurimos trucidabant, magnásque cateruas captas secum raptabant, adeo vt Vratislauiæ & in vicinis vrbibus omnes turres, carceres & ergastula, Polonis & Bohemis replerentur.

Casimiri exercitus sine disciplina militari.

Mathiæ uox de exercitu regum hostium.

Accedebat etiam fames grauis in castris. Nam annona Silesia erat comportata in vrbes: itinera autem Polonica & Bohemica à Mathia, cui multi ex Polonia sese adiunxerant, erant interclusa. Ipse Mathias, quo die exercitus adhuc incolumis, in conspectum ad mœnia Vratislauiæ venit, in altera ripa impauidus stetisse scribitur, & cum tantas copias tantumq; apparatum armorum cerneret, gemens & fremens capillos vulsit, addens, se dominum orbis terrarum futurum fuisse, si tales & tantæ copiæ sibi militassent, istos vero imbelles & desides nihil sua fortuna vti didicisse.

Vratislauia tempore obsidionis nunq̄ clausit portas.

Toto autem tempore obsidionis, Vratislauia portas vrbis nec die nec nocte clausit. Præterea, vt Poloni retraherentur domum,

mum, statum ab initio Silesij, ductore Melchiore Lobelio, ex oppido Suibusio vicinam oram Poloniæ maioris vastarunt. Deinde sub finem Octobris Glogouiam venit Fridericus Lignicensis & Stephanus Palatinus Zepusiensis, illis equitatum suæ nobilitatis addidit Henricus Freistadiensis, ductore Casparo Nosticio. Iste exercitus diuisus in plures turmas, in Polonia maiori magnam fecit vastitatem, & oppidum Mesericium, quod in illis locis magni est nominis, cepit. In altera ora Orientali, Nicolaus Opoliensis etiam populationibus Poloniam afflixit. Grassabatur etiam sæua lues in castris.

Mathiæ ductores uastant Poloniæ oras.

Moti igitur his incommodis reges, pater & filius, flecti se ad pacem passi sunt. 19. Nouembris in libero campo primum congressi sunt Casimirus & Mathias, vbi quidem ambitione quadam ridicula inter reges certatum est. Vladislaum Mathias ad colloquium non admittebat: ipse autem non ignarus moris Polonici, sciebat Polonos postulaturos, vt Casimirum nudato capite, cum significatione demissionis, salutaret. Hoc vt eluderet, progressus est in equo veste aurata pulcherrima indutus, caputq; nudum, etsi aura erat asperrima, corona ex folijs rutæ ornauerat.

Casimiri & Mathiæ congressus ad Vratislauiam.

Casimirum sui multis pellibus texerant, easq; de industria collo obuinxerant, vt honorem Mathiæ habere non posse videretur: In via tamen de consilio & cultu Mathiæ certior factus, ipse etiam capitis tegumenta abiecit. Impetratum est à Mathia, vt pateretur vocari etiam Vladislaum, & colloquio dies dictus ad 21. Nouembris, ibi prope pagum Mocor erecta sunt tria tentoria, sed eo die, cum in collocutione Mathias in Vladislaum excandesceret, nihil fuit perfectum, & tota res in conuentum consiliariorum in vrbem Vratislauiam reiecta.

Casimiri, Mathiæ & Vladislai Regum congressus.

Mathias exercitum Polonicum, qui inedia contabescebat, & miseram vitam vix ex esu raparum fermè sustentabat, totum triduum ex vrbe pauit. Nam super alias clades, 18. Nouembris, incendium in castris ortum fuerat, quod magnam partem castrorum consumsit, perierunt multi homines, iumenta, & supra 500. currus, onusti victu & instrumentis bellicis, cremati sunt.

Mathias exercitum Polonorũ pascit.

Polonorum castra inuasit incendium ad Vratislauiam.

Mathias in tractatione pacis, vnicam & simplicem proponebat conditionem, qua bellum perpetuo finiri posset. Appetebat nuptias Heduigis filiæ Casimiri. Sed turbauit hoc Elizabetha Regina mater, quæ Mathiam maximè oderat, & illi generis ignobilitatem obijciebat: Impediebat etiam hoc magno conatu Fridericus Cæsar. Coniugi autem omnia indulgebat Casimirus Rex. Mathias igitur, cum se sperni videret, noluit de perpetua pace paciscі cum Regibus, sed assensus est, vt fierent induciæ in menses triginta, oppida intercepta vtrinq; reddita sunt, & captiui dimissi: in ea pace etiam Pruteni, qui Mathiæ fauebant, comprehensi sunt.

Elizabetha Poloniæ regina noluit Mathiam generũ.

Mathias paciscitur inducias cum Regibus.

Anno-

Annotatum est à nostris præceptoribus, celebrem fuisse sermonem Principis præstantis sapientia & virtute, Electoris Saxoniæ Iohannis, Ernestum Saxoniæ Electorem & Iohannem Brandeburgicum, eo tempore contraxisse equitatum sex millium, eumq; adduxisse Vratislauiam, & fuisse hortatores Regibus, vt finerent rem amicè componi, quos vt facilius flecterent, professos etiam esse Principes, se futuros hostes illius, qui foret in accipienda pace durior. Causam autem eam in conuentu Regum & Principum splendide proposuisse Marchionem Iohannem, cuius fuit eloquentia & virtus eximia, & ita pacem factam esse.

Historia de Pacificatione perfecta ab Electore Saxoniæ & Brandeburgico.

Hoc vtrum ita acciderit, mihi non constat, neque in annalibus Silesijs aut Polonicis, qui eo anno scripti sunt, hæc narratio extat, quam tamen propterea non reprehendo. Magna enim fuit nostrorum historicorum incuria & imperitia. Septimo quidem anno post, opera Principum Saxoniæ, bellum, quod inter Mathiam & Electorem Brandeburgicum exarserat, sedatum fuit, eò vtrum hæc historia spectet, non scio.

Rebus hoc modo compositis, Poloni & Bohemi domum reuersi sunt, non modo post inutiles sumtus profusos in tanta expeditione, sed etiam amissis septem millibus hominum, & plærisque impedimentis. Fuit tunc inter alios literatos, quorum magnum semper cœtum secum circumducebat, in castris Regijs, Gabriel Veronensis, quem literæ & mirabilis fortuna altè euexerant. Erat ille ex sodalitio Monachorum, qui S. Francisci institutum profitentur, & missus fuerat à Paulo Pontifice ad Mathiam in negocijs Pontificijs.

Gabrielis Veronensis Monachi fortuna.

Rex post Paucorum dierum colloquium ingenium & solertiam viri agnouit, & præcipuè eruditionem ipsius, in studijs Oratorijs & Poëticis valde probauit, nec multo post, vt eum ciuem sui regni haberet, locupletem Episcopatum Agriensem, præteritis multorum Principum filijs, qui eum ambiebant, ipsi attribuit. Post paucos deinde annos, nesciente hoc Gabriele, maximis precibus à Pontifice Sixto petijt, vt Gabriel Collegio Cardinalium asscriberetur.

Pontifex & Collegium regi rescripserunt, aulam Romanam libenter parituram voluntati Mathiæ, modo quemuis alium magis idoneum indicaret. Hunc enim Monachum, obstrictum voto paupertatis, ad tantam dignitatem euehi non posse, nec eum qui inter sordes inopiæ enutritus esset, ad maxima negocia politica in aula Romana posse adhiberi.

Non desijt Rex contendere postulando, donec Pontifex ipsi morem gessit, & Monachum illum olim mendicum, nudisque pedibus incedentem, in senatum Cardinalium legit. Qui tamen, vbi Romam migrauit, opinionem sui vicit, & cum in maxime arduis

rebus mirifica eius esset sagacitas & industria, probauit Mathiam inprimis sapientem esse ingeniorum æstimatorem. Tunc autem, cum adhuc esset Episcopus, Satyrico carmine Polonorum fortunam exagitauit, cuius tale fuit initium:

Bruma venit, nix alta ruit, migrate Poloni
O fugite ad proprios algida turba lares.

Responsum illi fuit ab Archiepiscopo Leopoliensi Polono simili satyra, plena nigri salis. Vladislai milites in reditu ad Suidniciam, & in tota illa vicinia, Casimiri autem in Ducatu Volauiensi & Stinauiensi grauiter spoliarunt loca agrestia, sacra & profana, contra pacta. Stinauiæ Casimirus transijt per pontem Viadri, qui pressus pondere concidit: Perierunt in flumine multi homines & impedimenta, fuit hoc sub initium Decembris.

Casimirus ex Silesia redit in Poloniam.

Bello huic nihil se immiscere potuit Fridericus Cæsar, quia procul tunc aberat alio bello detentus, cuius tamen, quia illustris eius vbiq; fuit fama, breuem facio mentionem. Carolus Burgundiæ Dux vir spiritus excelsi & cupiditatis infinitæ, insidiabatur Germaniæ, & conabatur in suam potestatem traducere omnem ripam Rheni. Inuenit πρόφασιν belli, quod diceret, se opem ferre Episcopo Coloniensi Ruperto, quem sui profligauerant. Hoc prætextu obsedit vrbem Nouesium.

Fridericus Cæsar, assentiente senatu Imperij, edixit expeditionem contra Carolum, & collecto exercitu florentissimo ex robore Germaniæ, Carolo obuiam profectus est: præcipui Duces belli illius fuerunt Albertus Brandeburgensis Elector, & Albertus Saxonicus. Durauit ea obsidio amplius anno, & neuter Principum fortunam belli experiri statuit: Cæsar tamen alias etiam habebat causas, cur nollet dimicare. Nam occultè sibi Carolum conciliauit, & rursus nuptias filiæ Mariæ pro Maximiliano petiuit.

Fridericus Cæsar soluit Obsidionem Nouesianam.

Carolus etiam, qui videbat se imparem esse potentiæ Germanicæ, Cæsari assensus est, & impetrauit à filia literas scriptas ad Maximilianum, quibus testabatur obtemperaturam sese voluntati patris, illisq; muneris loco addidit Adamantem magni pretij. Quæ sponsio sola deinde coniugium illud, mortuo iam Carolo, & rebus omnibus valde turbatis, Maximiliano ratum fecit.

Fridericus Cæsar conciliat filio nuptias Mariæ Burgundiæ.

Egregiè vero tempore illius obsidionis Cæsar elusit artes & simulationem Ludouici Regis Galliæ, qui putabatur calliditate sua ludificari posse omnes homines: Promiserat Ludouicus, cui Carolus perpetuus, & quidem grauis erat hostis, Cæsari auxilia contra Carolum, quæ tamen non mittebat, quia malebat bellum illud in longum tempus duci, & vtramq; partem atteri.

Fridericus Cæsar derisit Ludouicum XI. Galliæ Regem.

Cæsar tandem illi nunciauit, se velle pacisci cum Carolo, cum in Gallia nihil inueniret præsidij. Illi renunciabat Ludouicus, rectè

facturum Cæsarem, si omnes Prouincias Caroli, quæ essent deuin-ctæ Imperio, armis ad se traheret, sese idem facturum de illis, quæ à regno Galliæ penderent. Legatis ista proponentibus, Cæsar se-nex sagacissimus, recitauit Apologum, eumq; vt domum ad regem suum referrent iussit.

Apologus de Vrso.

Vagatus est, inquit, in mea Germania Vrsus vastissimæ ma-gnitudinis, qui omnem vicinum agrum fœde vastabat. Tres au-tem iuuenes oppidani, præditi singulari, vt videri volebant, animi robore, accedunt Cauponem vrbis, ab eo impetrant apparari sibi lautum conuiuium, intra biduum verò omnem se sumtum præstitu-ros spondent. Nunc enim inquiunt venatum egredimur necatum illum truculentum vrsum, quem vbi iugulauerimus, non solum corium magno vendemus, verum etiam munus luculentum à Repub: propter beluam illam vastatricem interemtam, impetra-bimus.

Conueniunt inter se, prandetur hilariter & liberaliter, pransi egrediuntur in syluam ad latibulum feræ, in quam cum opinione citius incidissent, maximo metu perculsi, illico omnes in pedes se coniiciunt. Et quidem vnus in altam arborem conscendit, alius recta ad vrbem currit, tertium autem, qui erat ignauior, Vrsus comprehensum prostrauit, & pedibus fortiter conculcat, rictum deinde prope os admouet. Ille consilio valde vtili, plane mortui speciem simulat, spiritu quantum potest compresso. Ea enim vrsi natura est, vt cadauer non attingat: cum igitur existimaret istum esse extinctum, in suum antrum regreditur.

Adolescens tandem surgit, & vrbem petit, qui in arborem confugerat, vbi illum videt euasisse, consequitur eum, & age, inquit, oro te, quid in aurem tibi immurmurabat bestia. Hoc mihi, inquit, præceptum dedit, ne quod deinceps vendam corium, nisi fera prius capta. Præter hanc fabulam nihil tunc aliud legatis respondit Cæ-sar, quæ tamen regem monebat, ne partiretur exuuias Caroli, nisi eum prius profligasset.

In Silesia Mathias abeunte hoste vocauit ordines Vratisla-uiam, à quibus summis precibus exoratus est, vt coleret pacem cum Polonis, & parceret Silesiæ. Deliberatum est etiam de corrigenda moneta, quæ rursus confusiones multas excitauit. Ineunte anno 1475. profectus est Suidniciam, & expugnauit arcem Furstenstei-num, vbi dicebatur esse receptus latronum Bohemicorum.

Mathias mul-ctat Principes Silesiæ.

Falso verò relatum est à scriptoribus Polonis, Mathiam tunc profligatum esse ab equitatu aulico Vladislai, qui tunc procul in Bohemia aberat. Deinde afflixit multos ex principibus Silesiis, præcipue Duces Ratiborienses, qui putabantur contulisse consilia cum Polonis. Olsnicensem etiam Ducatum vniuersum ad se tra-duxit, hac, vt reperio, occasione. Decesserat Conradus Niger

Olsni-

Olsnicensis, vidua illius, mulier Masouiensis, æqua suæ genti, Casimirum in Silesia consilio & ope iuuerat, & inter alia monuerat Polonos, vt Viadro, qui tunc admodum decreuerat, in alium alueum traducto, vndiq; Mathiam & vrbem obsiderent, quod quidem cum præsenti periculo Regis & vrbis factum fuisset, si Poloni sapere voluissent.

Ideo, finito bello, Mathias iratus mulieri minabatur, se ipsam ex Silesia eiecturum. Conradus vero Albus frater, qui & ipse non satis propitium habebat regem, cum Mathiam placare non posset, & suam ditionem, & eam, quam ex morte fraterna adire debebat, vendidit Ducibus Saxoniæ, quos sciebat valere gratia apud Mathiam, & quidem Rex initio bonam spem fecit Principibus, sed tandem consilijs suorum immutatus, qui dicebant, hac ratione paulatim Silesiam in potestatem Principum exterorum venturam, ipse omnem eam ditionem se emturum professus est, & Cunrado numeraturum pretium quod petebat.

Mathias Olsnicensem ducatum ad se transfert.

Mathias Vratislauiæ resciuit Heduigen Casimiri, quam sæpe appetiuerat, promissam esse Georgio Bauariæ Duci, Ludouici filio. Abiecit tunc omnem spem veræ concordiæ, & planè à Polonis se abalienauit, & vt in illa vicinia ostenderet ipsis, se non esse in exigua autoritate apud exteras gentes, expectauit ibi splendidam legationem Ferdinandi Regis Neapolitanorum, in qua fuerunt multi viri Principes, Senatores Veneti, & comitatus ducentorum equitum, quæ quinto die Februarij Mathiæ promisit coniugium Beatricis filiæ naturalis Regis Ferdinandi, cum dote centum millium aureorum.

Mathiæ promittitur coniugium Beatricis filiæ Ferdinandi regis Neapolitanorum.

Ipse autem Rex profectus est Vratislauia tertia Martij, & transiuit per ditionem Olsnicensem, quæ vniuersa in verba ipsius iurauit. Conradum tamen Album ad mortem vsq; gubernatoris loco Ducatum administrare iussit. Grauis fuit hospes Silesiæ istis mensibus Mathias, & non solum grandibus exactionibus eam exhausit, sed etiam nimium existimabatur indulsisse libidini militum, qui violenter fuerunt grassati. Ideo multorum studia, quæ prius erga ipsum fuerunt eximia, refrixerunt: & quidem vetus est illud apud Thucydidem, qui inquit: In omni bello malê audire gubernatores, propterea quod etiam in bello non infœlici multæ ærumnæ redundent in populum.

Mathias offendit Silesios.

Mahometus, vsus occasione dissidentium inter se Regum Christianorum, sub exitum anni superioris miserat exercitum 120000. militum ad domandam Valachiam, quam volebat constituere pro arce, vnde Poloniam & Hungariam posset inuadere. Sed Stephanus Valachus, etsi desertus erat ab omnibus Principibus, tamen ex suis popularibus & militibus mercede conductis, armauit mediocres copias, quæ non excedebant 40000. vsus autem

Stephanus Valachus profligat ingentes copias Mahometi.

opportunitate loci, exercitum Turcicum pene vniuersum deleuit, magna multitudine trucidata, & alia in Istrum demersa.

Captiuos omnes palis confixit. Bassas vero Principes ad Monarchas Christianos hinc inde misit. Stephanus ea victoria nihil elatus, sed publice professus est, agnoscere se, à Deo hostem esse profligatum, quem tamen irritare alia expeditione noluit, sed vicinos reges appellauit de auxilijs, quæ non impetrauit.

Datur Mathiæ vitio à scriptoribus Polonis, quod literis missis in omnem Europam, & præsertim in Italiam, narrauerit, suis auspicijs & à suo subdito Stephano deuictos esse Turcos. Constat tamen præcipuam partem exercitus Valachici fuisse Hungaros, & de ipso Stephano disceptabant inter se Polonus & Mathias. Dies pugnæ fuit 17. Ianuarij, anni 1475.

Capha urbs occupatur à Mahometo.

Tyrannus Turcicus non est fractus illa calamitate, verum sub initium æstatis terra mariquê, adiutus etiam à Tartaris, obsedit Capham vrbem Genuensium, quæ olim fuit Theudasia, eamq; sexto die Iunij prodentibus vltro, vt scribitur, vrbem Italis, in suam redegit potestatem, & simul plærasq; ex vicinis munitionibus occupauit, atq; ita reliquiæ honestissimæ gentis Gotthicæ in illis locis aut deletæ, aut tristi seruitute oppressæ sunt.

Gotthicæ gentis reliquiæ in Taurica Chersoneso opprimuntur à Mahometo.

Stephanus Valachus eripit insignem prædam Mahometo.

Nauis quædam Caphensium, magnitudine insignis, quam Tyrannus Constantinopolin duci iusserat, mirabili Dei beneficio seruata est. Vehebat ea 150. adolescentulos captos, forma egregios, segregatos ad spurcitiem libidinosam Tyranni, & præterea nobilem supellectilem multam, eam remiges appulerunt Ciliam, & Turcis, qui erant in naui, interfectis, dediderunt sese Stephano Valacho, qui illam vrbem obtinebat.

Mathias reuersus in Hungariam nihil defatigatus tanta mole continuorum bellorum, cito parauit se ad expeditionem Turcicam, & sub initium mensis Octobris exercitum suum familiarem 1000. militum, in quo erant Episcopi, eduxit, instructum machinis bellicis insignibus, & in ripa Saui fluminis Sabaciam arcem munitam à Turcis, & firmatam præsidio 5000. Turcorum, magno cum labore expugnauit, interfectis omnibus Turcis, vicinam deinde oram Turcicam depopulatus est, & propter frigus hybernum intolerabile domum regressus est.

Mathias Sabaciam arcem eripit Mahometo.

Mathiæ singulare symptoma accidit in oppugnatione arcis Sabaciæ.

In ea oppugnatione in ipso rege memorabile quid animaduersum est. Erat is somni breuis & lenissimi, adeo vt leuissimum murmur quietem illius turbaret. Tunc autem, cum horrenda tonitrua ex machinis inusitatæ magnitudinis ederentur, muri ex verberatione continua creparent, terra fragore illo sub pedibus quassata quasi mugiret, tamen ipse Rex in multas horas altum dormiuit, quod ipsum pathos heroicum fuisse existimari potest.

Nam

Nam & Alexander ante prælium ad Arbela in multam lucem profundo oppressus somno dormijsse, vt à Parmenione vix excitari posset, scribitur, animo nimirum heroico, ex longa ratiocinatione de instanti periculo superando, defatigato, & tandem ex certa spe fœlicis exitus corpus grata tranquillitate & quiete perfundente.

Amisit in ea expeditione Franciscum Hagecum ducem magnæ virtutis, eum in Alba regali splendido funere extulit. Nec multo post Turci fluminibus glacie concretis subitaria excursione Hungariam depopulati sunt. Volauit æstate huius anni monstrosa caterua locustarum in Bohemia, Silesia & Polonia, quæ agros multum vastauit. Romæ Pontifex Sixtus, cui graue erat expectare annum quinquagesimum, Iubilæum, vt ærarium suum expleret, indixit: ex Silesia multi hoc anno Romam profecti sunt, & inter alios Fridericus Lignicensis. Sed Pontifex, cui odor lucri erat suauis, sub exitum anni, domi nostræ nundinas eas instistituit, vt plures inescaret.

Locustarum agmina Silesiam & Poloniam implent.

Sixtus Pontifex cumulat Iubilæos.

Vere anni sequentis, qui fuit à nato Saluatore 1476. Mathias misit splendidam legationem in Italiam, quæ adduxit ipsi sponsam suam Beatricem Ferdinandi filiam, virginem optimis artibus bene eruditam, & quæ grata cum facundia, multa ex veteribus scriptoribus latinis apposite recitabat. Eius legationis Principes fuerunt Rodolphus Vratislauiensis, & Iohannes Varadiensis Episcopi: duxerunt secum equites 700. Corona regni Hungariæ Beatrici imposita est die S. Lucæ Budæ, & ibi nuptiæ superba cum pompa peractæ, ad quas Mathias per ironiam etiam Casimirum Polonum inuitauit.

Beatrix coniunx Mathiæ regis excelluit eruditione.

Mathias Rex celebrat nuptias.

Mahometus tandem finiturus bellum Valachicum, cum excidio gentis, ex Thracia exercitum adduxit, conduxerat etiam regem Scythicum, vt ab altera parte se in Valachiam infunderet. Stephanus frustra petiuit auxilia à Polonis, neque tamen ideo animum despondit. Sed collectis suis copijs, obuiam progressus Tartaris, eos magna strage ad Boristhenem vsque cæcidit & fugauit, ademit illis omnem prædam, impedimenta, arma, vestes, & vix pauci per flumen enatarunt.

Interea autem Mahometus absente Stephano prætergressus erat Istrum: Stephanus, quia hosti impar erat, suos ipse vrebat agros, & Turcos, qui longius excurrebant à castris, subinde expedita cum manu equitum opprimebat, ita vt ad triginta millia Turcorum trucidasse dicatur. Sed cum Mahometus eum tandem ingenti cum exercitu circumfunderet, Stephanus in montes sese abdidit. Turci omni Valachia deuastata, etiam vicinis regionibus Poloniæ non pepercerunt.

Stephanus Valachus rursus Tartaros & Turcos reprimit.

Mahometus ad extremum coactus ex inedia, pestilentia, & propter classem in Istro tempestate disiectam, exercitum reduxit.

Neq; sic tamen satis sibi nocuisse Christianis videbatur, verum dum Mathias nuptias facit Budæ, ipse ex regno Bosnæ ingentem magnum prædatoriam emittit, ea perruptis castellis ligneis, quæ ad ripam Danubij extruxerat Mathias, latè Carinthiam & Stiriam populata est.

Traducitur Mathias, quod hoc etiam anno Italiæ nunciauerit, Mahometum metuisse suum aduentum, ideoq; reliquisse Valachiam. Hoc tamen verum est, Mathiam Stephano deserto à Polonis, misisse auxilia, quæ Turci non expectarunt, illis deinde vsus est Stephanus in reprimendis Transalpinis populis, qui magis sæuiebant in Valachos, quàm ipsi Turci, neque obscurum est, hunc regem solum tunc fuisse formidini Turcis, & potuisse eum prodesse orbi Christiano ardore & fortuna sua, nisi fata Europæ, quæ orta fuerunt ex tristibus, ijsq; diu cumulatis peccatis, obstitissent. Italia, annitente Ferdinando Neapolitano, misit ipsi 200000 aureorum in bellum Turcicum, quam pecuniam sequenti anno dissipauit in crudeli bello Austriaco.

Mathias accipit sumtus in bellum Turcicum ex Italia.

Fridericus Cæsar iniquissimus erat Mathiæ, & fortassis, sicut ingenia iracunda multum peccant, ipse præbebat causam offensionum. Reuersus igitur ex Germania inferiori, & à nuptijs Bauaricis, statuit Mathiam bello persequi, quæ consilia in sene alioqui sapientissimo fuerunt plena errorum. Confidebat ipse fœderi Bohemico, & Polonico, quod recens ictum erat inter Cæsarem & duos illos Reges: verum sero tandem apparuit, rectè dictum esse à Lacone illo; Pueros ludere consuesse astragalis, reges fœderibus & iuramentis.

Fridericus Cæsar infœliciter lacessit arma Mathiæ.

Hyeme istius anni, quæ fuit asperrima, adiutus à Vladislao Bohemico exercitu 4000. militum, animaduertit in proceres Austriæ, quorum fides erat suspecta, & qui colludere putabantur cum Mathia. Captæ & per deditionem acceptæ sunt multæ arces, sed moles belli in annum futurum dilata est. In ducatu Glogouiensi hoc anno, mortuo Henrico Freistadiense sine liberis, magna est facta mutatio, & factum initium belli Marchici, quod describetur suo loco.

Celebris est iste annus propter interitum Caroli Burgundici, cuius tantus fuit splendor & fortuna, vt pene omnes Principes Europæ anteiret. Attraxit autem sibi exitium superbia & πολυπραγμοσύνη, quæ vitia multos sapientes & potentes homines euerterunt. Discesserat ab obsidione Nouesiana inflatus opinione potentiæ suæ, & appetebat multas aliorum prouincias.

Caroli Burgundici miserabilis interitus.

Anno 1475. decreuit bellum in Heluetios, qui ipsum non læserant. Miserunt ad ipsum legatos deprecatores, qui obtulerunt ipsi satisfactionem, si quid deliquisse viderentur, & inter alia narrarunt Carolo, tantam esse inopiam populi Heluetici, vt calcaria

Heluetiorum inopia.

& frena equorum per ipsius exercitum, pluris debeant æstimari, quam omnis ea pecunia, quæ ex agris ipsorum posset cogi. Sed Carolus indulsit iræ, & cum Gransonium oppidum potestati ipsius sese permisisset, milites præsidiarios Germanos 500. contra pacta, laqueo strangulauit. Heluetij irritati ea crudelitate & perfidia, raptim collectis suis militibus, obuiam iuerunt hosti.

Heluetij potiuntur ingenti thesauro Caroli Burgundici.

Exercitus Caroli, qui erat instructissimus, quasi panico terrore perculsus, ne quidem conspectum Heluetiorum tulit, sed subito in fugam omnes sese coniecerunt. Cædes non magna facta est, verum Heluetij adepti sunt omnem ferme thesaurum Caroli: Nam, vt esset admirationi legationibus Regum exterorum, quæ castra sequebantur, vniuersam suam pretiosam supellectilem, quæ vix apud aliquem Regem erat magis exquisita, domo secum aduexerat.

Adamas nobilis Caroli Burgundici.

Heluetij, quæ tunc fuit gentis simplicitas, pretia tantarum rerum nihil intelligebant. Tentorium Caroli, quod auro & gemmis mirabili arte contextum fulgebat, ab eis in frusta discerptum, & inter plures diuisum est: patinas argenteas vilissimo pretio pro stanneis vendiderunt. Adamantem ipsius, qui erat in toto orbe terrarum, tanquam miraculum naturæ, celebris, quidam vbi reperisset, tanquam inutilem lapillum abiecit, postea aliquid suspicans, eundem vendidit sacrifico sui oppidi aureo nummo, is dono dedit eum suo Magistratui vrbano, & ab eo accepit duos aureos. Nostra ætate cum peruenisset in manus illustrium Fuggerorum, æstimatur superare pretio suo reditus magnorum regum.

Carolus Burgundicus incidit in Melancholiam.

Carolus ex mœrore animi incidit in Melancholiam, hoc est, in mentis quandam alienationem, quæ ipsum totum immutauit. Est quidem πάθος hoc familiare viris heroicis, sicut ostendunt exempla Nabuchodonosor, Herculis & aliorum, vt etiam hoc modo ostendatur exemplum iræ Dei, qui heroicæ animæ quoque potest adimere eximiam sapientiam & robur, propter peccata. Conflixit demum sub initium anni 1476. cum Heluetijs, qui habebant auxilia ciuitatum Germanicarum, & ab illis ingenti strage victus est.

Carolus Burgundicus rursus superatur ab Heluetijs.

Carolus Burgundicus ad Nanceium uincitur & occiditur.

Tandem sub exitum anni, cum bellum transtulisset in Lotharingiam, quem Principem Heluetij & Germani iuuabant, ad Nanceium oppidum ex magna pertinacia, cum tamen à suis proditus esset, conflixit cum Germanis, copijs suis exiguis, in qua pugna miserabiliter trucidatus est, & sero tandem inter cadauera interemtorum inuentus, eo penè modo, vt de Pompeio olim dictum est:

Iacet ingens littore truncus,
Auulsumq́; humeris caput & sine nomine corpus.

Interfectus est Carolus, vt reperio in annalibus manuscriptis, die Thomæ Apostoli. Sed nos ad nostra reuertimur.

Vladislaus accipit insignia Regni Bohemiæ à Cæsare Friderico.

Anno 1477. Vladislaus vocatus à Cæsare profectus est in Austriam cum exercitu 8000. fecit spem Friderico, etiam secuturas esse copias Polonicas. Exceptus est à Cæsare exquisitis honoribus, & collata sunt ipsi insignia regni Bohemiæ solenni cum pompa Viennæ, multum dissuadente Pontifice & præcipuis Cardinalibus, qui prouidebant, inde funestum oriturum bellum. Vladislaum paulò pòst, apud Viennam agitantem conuiuia, defecit pecunia, & Bohemi, nihil morati imperium Regis, reuertuntur domum, dilabuntur etiam copiæ Cæsaris, ibi Mathias, frustra intercedentibus proceribus Hungaris, & orantibus, vt potius Turcos bello peteret, instar torrentis in Austriam irruit, duxit secum in castra nouam suam nuptam, virilis animi mulierem.

Fridericus Cæsar transigit cum Mathia.

Mathiæ conferuntur insignia regni Bohemiæ à Cæsare Friderico.

Totam vero Austriam ad fines vsque Bauariæ peruastauit, & in potestatem suam redegit: Viennam tamen frustra obsedit, ab eàque fortiter repulsus est. Optimus Cæsar, quem sero pœnitebat suæ credulitatis, frustra implorabat opem Bohemorum & Polonorum ex fœdere. Tandem Casimirus excusans se de auxilijs, misit ipsi in sumtum belli decem millia aureorum. Cæsar iratus peciniolam illam in Poloniam remisit, & cum Mathia durissimis conditionibus transegit. Renunciat iuri suo in regno Hungariæ, Mathiæ confert insignia Regni Bohemiæ, sicut Vladislao: pro munitionibus Austriæ numerat ipsi 180000. aureorum: etsi Mathias, cui non dabatur pecunia, diu postea eas munitiones retinuit.

Accipiebat pacem eo libentius Mathias, quia Turci rursus littus Adriatici maris ad ipsam vsque Venetorum ditionem vastauerant: & respiciebat etiam Silesiam, ne, ardente tunc bello Marchico in Ducatu Glogouiensi, consociarentur arma vicinorum Principum, & ipse aliquid detrimenti caperet.

Annus 1478. paulò fuit quietior, etsi priores motus nondum plane resederant. Casimirus, qui vbiq; bellum infœliciter procedere videbat, animum ad pacem faciendam cum Mathia adiecit. Missi sunt legati, subinde ex vno regno in aliud cursitantes, qui proponebant conditiones. Audita fuit præcipua legatio Polonica à Mathia Vicegradi, non procul à Buda, vbi Mathias arcem regio & Italico cum splendore, sicut in ædificationibus fuit sumtuosus & exquisitus, condiderat.

Mathias in disceptatione de pace apposite respondit legatis Casimiri Regis.

In consilio Hungarico, quod fuit valde augustum, solus Rex linguam Sclauonicam callebat: & quamuis legati non ignari essent linguæ latinæ, eàque ipsos Rex vti malebat, tamen ipsi, ne intelligerentur à familiaribus Regis, de industria orationem sermone patrio ad duas integras horas pronunciarunt. Audiuit eos Rex

patienter

patienter & attentè, cumq́ perorassent, sciscitatus est Latinè ne an Polonicè sibi mallent responderi. Legati hoc arbitrio Regis permiserunt.

Tum Mathias splendidam orationem sermone latino exorsus est, in qua capita concionis Polonicæ dissipata, optimo ordine distinxit: Postulatis Regijs sapienter respondit, & ea, de quibus secum expostulabat Casimirus, grauiter & constanter refutauit. Proposuerant vero oratores Poloni in vestibulo sui sermonis, existimare Casimirum, Mathiam præter officium fecisse, quod Episcopos quosdam regni Poloniæ à Casimiro alienasset, eosq́ in oppugnando suo Rege pecunia iuuisset. Artem enim esse illaudatam, miniméque magno Principe dignam, alterius regis subditos ad seditionem concitare, & contra ius gentium religionem iuramentorum, neruum humanæ societatis euertere.

Caput hoc, quod plurimum habebat aculeorum, Mathias de industria ad finem vsque sibi reseruauerat, & existimabant Poloni, dissimulari hoc studiosè, quod excusari non posset. Verum Mathias tandem subridens: Renunciate, inquit, Regi vestro, olim me puerum à præceptoribus meis tale noëma dedicisse: Honestus est error eorum, qui magnos duces sequuntur. Anteit me ætate Casimirus Rex, eo igitur magistro & duce vsus sum. Concitauit ipse in me non solum præcipuos regni mei Episcopos & proceres, verum etiam seditiosos numeroso iuuit exercitu, vt me ex regno deturbarent. Non igitur mirabitur, si ego leniter exemplum illud aliquando imitari conatus sim. Erubuerunt legati, qui meminerant vera Regem loqui.

Animaduersum est, in tam longo & non præmeditato latino sermone semel omnino in Grammaticam peccasse Regem, quem tamen lapsum euestigio correxit. Promittebatur inter alia Mathiæ magna pecuniæ summa, si regno Bohemiæ vellet renunciare. Inter istas tractationes pacis, præfecti Vladislai conati sunt occupare Pilsinam, quam tenebat Mathias: profligati sunt vero ibi cum magna clade, & Mathias ad faciendam pacem factus est durior: Pepigit tamen postea inducias, quæ subinde extractæ sunt, donec sequenti anno inter ipsos conuenit. Turci rursus hoc anno in Carinthiam excurrerunt.

Mathias Rex fuit peritus latinæ linguæ.

Vratislauiæ fuit nuncius Pontificis Balthasar de Piscia, vir valde incogitans & turbulentus. Is ex mandato Pontificis, vt præ se ferebat, emisit fulmen anathematis in Vladislaum Regem, quem dicebat probare dogmata Hussitica, & in Casimirum Poloniæ Regem, quod is hæreticos defenderet. Vladislaus enim Rex mitis non patiebatur se accendi ad sæuitiam in Ecclesias Hussiticas, hoc ægre ferebat Roma. Ciuitates etiam Silesiæ denunciauit pro ex-

Balthasar legatus Pontificius sæuit in Principes.

communicatis, quod haberent commertia cum Bohemis, eosq; ad nundinas admitterent.

In Ducatu Glogouiensi ardebat bellum Marchicum: Et misit hoc anno Mathias Iohanni Saganensi equitum Pannoniorum 1800. ductore Seleno Bohemo. Seriem belli recitat alter liber.

Mathiæ & Vladislai Regum congressus in urbe Olomucensi.

Anno 1479. Mathias, quamuis omnibus rebus superior, tamen ad pacem se flecti passus est. Fuit conuentus Regum Olomuciæ, Mathiæ & Vladislai, & aderant multarum gentium Principes magno numero. Mirificus ibi fuit splendor Mathiæ, qui suo sumtu Vladislaum excepit.

Accidit in illis pompis conuiuiorum res non illepida, quæ & ipsa de natura Regis Mathiæ docere potest. Conuiuia Regis non solum luxu & magnifico apparatu, aut heluationum immanitate strepebant, sed aut audiebantur viri docti de aliqua parte doctrinæ vtilis disserentes, aut instituebatur dulcis & sedata Musica.

Mathias festiue castigat impudentem Poëtam.

Tunc in illa dissimilium hominum frequentia, admissus fuit ad mensam Regiam homo Germanus, histrio, vt putabatur, nobilis. Rex linguam Germanicam, quam in carcere didicerat, & postea multo vsu familiarem sibi fecerat, amabat: ideo istum audiuit facilius.

Pronunciauit autem ὁμοιοτέλευτα Germanica, scripta à Poëta, vt apparebat, non infœlici, sed parum prudenti: ipse addebat gestus mimicos non indecoros. Primum caput poëmatis recensebat nomina Regum & Principum Christianorum longo ordine, nominabat etiam qualia, & quanta singuli daturi essent auxilia in Tyrannum Turcicum, illiusq; exercitus amplissimi spondebat futurum Imperatorem Mathiam, qui propter excellentem peritiam rei militaris, præsertim in bellis Turcicis, meritò omnibus esset præferendus.

Ex ea deinde mentionis occasione ille Rhapsodus longam telam laudum Mathiæ texebat, in qua virtutes quidem veras in Rege, vt sapientiam, amorem doctrinarum, fortitudinem, recitauit, sed illis parum verecundas hyperbolas immiscuerat, quæ Mathiæ asscribebant robur Giganteum, & speciem corporis excellentiorem humana. Epilogus postremo admodum impudenter erat petax. Nam flagitabat amplum præmium pro tam eleganti Poëmate à Rege.

Mathias, quem in illo præsertim principum cœtu, valde ista impudentia offenderat, iram tamen repressit, & ciuili reprehensione coruum hiantem ludificatum dimisit: Audiui, inquit, carmen tuum non inuenustum, quod mihi maximas virtutes & ornamenta tribuit. Etsi autem optimè sciam, me non esse talem, qualem tu me depingis, tamen tibi non irascor, sed hoc ita interpretor, moneri me, vt serio coner imaginem istam præstantem in vita exprimere, & quidem dabo operam, ne frustra admonitus esse videar.

Verum

Verum illud robur Giganteum, illamq; Ganymedis vel Absolonis pulchritudinem deinceps mihi non asscribas. Tui oculi me iam intuentur, qualis sim, ideo, si deinceps tam manifesta adulatione peccares, non impetrares veniam. Præmium autem illud luculentum, quod postulas, equidem tunc liberaliter dabo, vbi euenerint ea, de quibus tu vaticinaris. Nunc autem tale tempus est, vt optare potius quam sperare ea, quæ tu dixisti, possimus. Imminet nobis bellum Turcicum asperrimum, ista vero Christianorum armorum consociatio nusquam apparet. Eodem quidem isto vrbano sermone Rex & fatuitatem Mimi, & ignauiam Principum Christianorum salsè & prudenter reprehendit.

Transegerunt Reges his conditionibus. Vterq; regum habeat titulum regni Bohemiæ, sed dignitas electionis Cæsareæ maneat penes Vladislaum, qui ipsam quoq; Bohemiam possideat. Prouinciæ vero tres, quæ regno Bohemiæ dicuntur insertæ, Morauia, Silesia & Lusatia, pareant Mathiæ, quæ, si Mathias prior decesserit, redeant ad regnum Bohemiæ, eo tamen euentu Vladislaus exoluet regno Hungariæ 400000. aureorum: sin vero Mathias Vladislao superstes erit, in regno vniuerso succedet, neque Bohemi summam illam numerabunt.

Mathias & Vladislaus quibus conditionibus transegerint.

Interea dum ita disceptant & transigunt reges, magnum vulnus inflictum est Lithuaniæ, Poloniæ, atque, vt nostra ætas sentit, reliquis etiam regnis Christianis. Nam Iohannes Moschus vir bellicosus & impiger, qui post trecentesimum annum fermè iugum Tartaricum excusserat, hac æstate Nouigrodum vrbem amplam ad fines Liuoniæ, quæ annuum tributum centum millium aureorum Principi Lithuanico soluebat, nemine defendente occupauit, in qua gaza incredibilis reperta esse dicitur, ita vt consentienti testimonio scriptorum referatur, trecentos currus totos auro & argento onustos ex ea vrbe in Moscouiam translatos esse, qui autem reliquam prædam auexerunt, fuerunt innumerabiles.

Nouigrodum urbs amplissima capitur à Moscho.

Casimirus Rex bonus & timidior, etsi monitus à suis, tamen Moschos noluit irritare, sed inducias cum hoste, post cladem acceptam pactus est. In Pannonia vero egregiam operam orbi Christiano nauauit Mathias. Mahometus, etsi iam ad senium vergebat, tamen nihil de cupiditate amplificandi regna sua remittebat, & plenus erat bona spe, se adhuc Monarchiam constituturum, deletis reliquis regnis in Europa.

Turcarum [illegible]

Hoc igitur anno misit in Transyluaniam exercitum centum millium, quem ducebant quinq; præcipui Bassæ. Mathias, nuper reuersus ex Morauia, nihil cunctatus, copias suas, quas continuo in armis suis stipendijs alebat, hosti misit obuiam, & vocauit in Hungaria ad arma quos potuit. Exercitui tres præfecit duces, quorum

Mathias deuicit quinq; Bassas Turcicos.

Princeps

Stephanus Bathorus 1579

Princeps erat Stephanus Bathorus, ipse correptus graui articulorum dolore, decumbebat non procul à castris. Tria agmina ordinauerant Hungari, ex quibus in illud, quod ducebat Bathorus, Turci primi inciderunt, & acerrimam pugnam cum illis conseruerunt: Hungaris vero iam penè defatigatis, superuenerunt reliqua duo agmina, & Turcos præter expectationem ex lateribus inuadunt, eosq́ꝫ conturbatos in fugam deijciunt. Concisi sunt fermè omnes, neque Hungari supra quinquaginta captiuos seruarunt, reliquos vero mactarunt.

Iohannes Pannonius Episcopus Varadiensis familiaris Mathiæ Regis.

In Silesia fuit Iohannes Episcopus Varadiensis & Olomucensis familiaris Regis, qui magnam pecuniam nomine Regis ab ordinibus poscebat, & habebat administrum Georgium Stenium, qui propter artes quæstorias deinde factus est gubernator Silesiæ, cum magno damno huius prouinciæ. In Italia hoc anno fuit illa cruenta seditio Florentiæ, vbi Medicei iuuenes à parte aduersa in templo ex insidijs petiti sunt, ex quibus alter iugulatus est, alter vulneratus euasit. Autores cædis, homines illustres, & prædiuites miserabiliter strangulati & mactati sunt. Historiam descripsit Iouius.

Florentina seditio.

Anno sequenti 1480. in Austria rursus bellum erupit: Mathias enim, qui vi morbi superatus nunciabatur mortuus esse, probauit sese viuere. Nam per legatos & exercitum suum familiarem, Austriam fœdè vastauit. Narratur fuisse belli causa, quod Bernhardus Archiepiscopus Strigoniensis magnum auri pondus, & coronam regni Hungariæ in Germaniam asportasset. Sed tamen bellum illud rursus cito conquieuit.

Mahometus frustra oppugnat Rhodum

Mahometus hoc anno oppugnauit Rhodum, virtute tamen militum Germanorum ex ordine Cruciferorum vrbs fortiter est defensa, & Turci ab Insula pulsi. Misit eadem æstate classem in Italiam, quam nudatam præsidio Germanorum Cæsarum, capi posse sperabat. In Apulia multa ignobilia oppida vi cepit. Hydruntum vrbem validam expugnauit, in victos nullum crudelitatis genus prætermisit, Archiepiscopum vrbis medium dissecuit, in promiscuam turbam hominum passim sæuijt, vrbemq́ꝫ ipsam valido præsidio munijt. Bellum hoc administrauit per suos Bassas.

Mahometi exercitus occupat Hydruntum Apuliæ urbem.

In Ducatu Glogouiensi hoc anno Iohannes Princeps ex vrbe eiecit Margaritam viduam Vladislai Ducis. Series euentuum alibi describitur. Annus proximus celebris fuit propter mortem Mahometi Tyranni Turcici. Adortus fuerat Rhodum anno superiori, expugnauerat Hydruntum in Italia, & ipse cum tertio exercitu per Asiam, ineunte vere huius anni, in Syriam proficiscebatur. Sed tertio Maij ad Nicomediam Bithiniæ vrbem inter sæuos cruciatus, qui aut fuerunt colici, aut potius, vt arbitror, ex inflammatione alicuius visceris, extinctus est.

Mahometus Tyrannus Turcicus extinguitur.

In Italia

In Italia Alphonsus Calabriæ princeps adiutus, à cæteris Italis, & præsertim auctus auxilijs Hungaricis Mathiæ regis affinis sui, Hydruntum Turcis eripuit, præsidio Turcico cæso, & captos Turcos ad duram seruitutem hinc inde distribuit. Enituit ibi opera Hungarorum, qui in bellis Turcicis erant exercitati. Ortum est ciuile bellum inter filios Mahometi, Baiazetum & Gemem, qui pulsus à fratre fuit in Aegyptum, & rursus amisso exercitu venit in Rhodum, petens opem à Germanis, qui eum miserunt in Italiam ad Pontificem, vbi ludibrio multos annos habitus est, & tandem apud Carolum 8. Galliæ regem, scelere Alexandri Pontificis, in Campania veneno necatus.

Turci pelluntur ex Italia.

Gemes Mahometi filius fit supplex Christianis & male tractatur.

Erat quidem occasio tunc rei præclarè gerendæ contra Turcos, sed ciuiles lanienæ Christianorum Principum omnia corruperunt. Mathias iam incipiebat languere ex morbo articulorum, ita vt minus esset idoneus ad longas expeditiones, & perpetuo litigabat cum vicinis. Etsi enim interdum erat imago pacis inter ipsum, Cæsarem, Bohemum & Polonum, tamen nulla erat fides & beneuolentia, nec reliquorum regnorum vlla erat coniunctio, Deo nimirum puniente peccata Europæ. Atq; ita vindex dextera potentiæ Turcicæ subinde est confirmata.

Mathias semper litigabat cum uicinis.

Hisce annis grauibus bellis implicitus fuit in Belgico Maximilianus, qui ducta filia Caroli Maria, etsi potentes habuit aduersarios, & initia gubernationis erant infirma, tamen fortiter repressit Ludouicum Vndecimum, qui fraude & aperta vi patrimonium Mariæ inuadebat. Sed anno 1482. Maria Burgundica auia Imperatorum Caroli & Ferdinandi, domina præstans naturæ bonitate, infœlici casu, grauida ex equo in venatione lapsa est, & cum ex illa corporis concussione febris superuenisset, inter lacrymas mariti Principis, & totius populi expirauit.

Maria Burgundica extinguitur.

Reliquit superstites filium Philippum, & Margaritam, quam Ludouicus Vndecimus, filio suo Carolo Octauo despondit, & tamen ab eodem Carolo postea ex agresti ἀσοργία, & auaritia est repudiata. In Silesia Rodolpho Episcopo Vratislauiensi defuncto successit Iohannes Rotus Vendingensis Sueuus, vir doctrinæ & dexteritatis magnæ, cui graues deinde fuerunt lites cum suo sacerdotio.

Margaris Maximiliani filia repudiatur à Carolo Octauo.

Iohannes Rotus fuit sapiens Episcopus

Sequenti anno sæuissima est grassata pestilentia per totam Silesiam, perierunt innumerabiles turbæ hominum, præcipuè in ducatu Glogouiensi, cuius ea fuit fortuna, quæ describitur in veteri oraculo Thucydidæo:

Glogouiensis ducatus miserabilis status.

ἥξει δωριακὸς πόλεμος, καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ.

Bellum enim tristissimum, pestis & fames secuta sunt, ita vt non mirum sit, has vrbes inter tantas difficultates non potuisse emergere ad aliquam celebritatem.

In Bohe-

Vladislaus Bohemicus fuit imbecillis Rex.

In Bohemia tanta fuit gubernationis deformitas, vt Vladislaus palam profiteretur, dolere se, quod regnum illud inops & turbulentum vidisset. Nam ipse, qui natura erat lentus & parum efficax in magnis rebus gerendis, & præterea oppressus ære alieno graui, à suis contemnebatur. Exoluerat filijs Georgij trecenta millia aureorum, & profuderat magnam pecuniam in bella Pannonica. Vectigalia igitur & reditus regni erant in manibus aliorum, & ipse fermè precario regnabat. Tandem hisce annis, cum, instigantibus Pontificijs, cœpisset esse asperior in Hussiticos, vt hoc modo gratiam Pontificis promereretur, insignis exarsit seditio, adeo vt ipse Rex, in quem publicè dicebantur probra omnis generis, esset in periculo vitæ. Pragæ à furente multitudine Senatus trucidatus est. Noxam tamen hanc ita grauem, Rex multitudini, deprecantibus ducibus Monsterbergensibus, remisit, cum vires suas ipse optimè metiretur, & consilia Mathiæ metueret.

Pragensis seditio aduersus Vladislaum.

Anno 1484. Baiazetes pulso fratre, vt vlcisceretur cladem patris Mahometi, acceptam à Stephano Valacho, bellum terra mariq; Valachiæ intulit, & primo impetu, etsi non sine strage suorum, extremam oram Valachiæ ad pontum Euxinum, quæ Bessarabia nominatur, ad ripas Istri & Tyræ occupauit, captis vrbibus Cylia & Moncastro.

Stephano Valacho eripitur Bessarabia à Baiazete.

Stephanus impar tanto hosti, cum frustra implorasset opem vicinorum regum, abdidit se in syluas & montes. Baiazetes autem Valachiam totam peruastauit, & vrbibus, quas ceperat, præsidio firmatis in Thraciam redijt. Sequenti anno Stephanus Valachiæ Princeps, cum se aduersus potentiam Turcicam tueri non posset, iurauit in verba regis Casimiri in castris.

Stephanus Valachus iurat in uerba Casimiri Poloniæ regis.

Ad imitationem autem facti Rodolphi Cæsaris, qui hoc instruxit in superbum regem Bohemiæ Othocarum, tentorium in media actione dilapsum est, & Stephanus victor tot regum conspectus est procumbere ad genua Casimiri, qua re tamen nihil motus est, cum speraret se ope Casimiri recuperaturum amissam regionem, & impetrauit quidem auxilia à Polonis, quæ duxit Iohannes Polacus, qui postea ob crudelitatem editam in ducatu Glogouiensi fuit nobilis. Sed plane irrita fuit ea expeditio, & Stephanum sero pœnituit suæ demissionis: Valachiam quidem, Bessarabia amissa, retinuit.

Stephanus Valachus deluditur Stratagemate à Casimiro rege.

In Austria, superiori anno recruduerat bellum inter Cæsarem & Mathiam, sed pulso exercitu Cæsaris, qui non erat magnus, Mathias totam pene Austriam in suam potestatem redegit, & hoc anno 1485. post longam obsidionem etiam Vienna ipsi mense Iunio dedita est. Sola noua ciuitas adhuc tolerauit impressionem Mathiæ, & mansit in fide Cæsaris.

Mathias occupat Viennam.

Fridericus, cui in iſta ætate & eo in loco dignitatis ſupremæ non poterant iſta non eſſe acerba, oberrauit hinc inde in Germania, cum comitatu octingentorum equitum expeditorum, & vt mederetur animi ſui anxietati, quæſiuit hinc inde θελκτήρια ex conſolationibus Philoſophicis. Paſſim igitur Noribergæ & alibi inſcribebat parietibus hoc apophtegma: Rerum irrecuperabilium ſumma fœlicitas obliuio. Intelligebat tamen morte Mathiæ, quæ in illa valetudine iam tunc non poterat procul abeſſe, omnia ea reditura ad ſuos hæredes.

Friderici Cæſaris animi æquabilitas.

Anno proximo poſt, Maximilianus Francofurti renunciatus eſt Cæſar, qui tamen propter bella Gallica nihil poterat opis afferre patri. Imo ipſe adeo difficili fuit afflictus fortuna, vt in vrbe Bruggenſi ex inſidijs Gallicis, à ſuis ciuibus, enormi cum ſcelere, in carcerem duceretur. Friderico tamen Cæſare cum exercitu in Belgicum deſcendente, dimiſſus eſt, & vrbs graues pœnas perfidiæ ſuæ luit. Reuerendus D. Lutherus exiſtimauit, Bruggenſes ſcelere illo in ſe attraxiſſe iram Dei, ita vt eodem tempore, refugiente mari, celebrem ſuum Portum amitterent, & emporium Antuerpiam transferretur. Anno 1487. noua ciuitas, quæ amplius vno anno obſeſſa fuit, in poteſtatem Mathiæ venit menſe Auguſto.

Maximilianus creatur Cæſar.

Maximilianus detinetur à Bruggenſibus.

Mathias occupat nouam ciuitatem.

Fridericus in conuentu Noribergenſi grauem de Mathia habuit querimoniam, decreta ſunt igitur Cæſari ſubitaria quædam auxilia, & cum copijs mediocribus in Auſtriam miſſus eſt Albertus Dux Saxoniæ: Sed is, cum cerneret Mathiæ impetum & robur, noluit Germaniam tam difficili inuoluere bello, & putauit rectius eſſe, ſi tolerabili aliqua conditione poſſet iniri pax, à qua non videbatur abhorrere Mathias. Venit igitur cum eo in collocutionem menſe Decembri, & in nouem menſes inducias pactus eſt.

Albertus Saxonicus paciſcitur inducias cum Mathia.

Anno 1488. fuit bellum Glogouienſe in Sileſia, & eiectus eſt armis Mathiæ ex ſuo Ducatu Iohannes Saganenſis & Glogouienſis. Hiſtoria narrabitur libro ſequenti. Proximo anno poſt, ductores Regis in Sileſia, & ad fines prouinciarum Marchionum, & Ducum Saxoniæ, circumferebant hinc inde arma, & vaſtitatem in multis locis faciebant Hungari, & milites legionis nigræ.

In Sileſia planè excuſſerunt Conradum Album Olſnicenſem, Henrico vero Monſterbergenſi ademerunt Francoſteinum & Monſterbergam, quod fauiſſe dicerentur hoſti Regis Iohanni Saganenſi. Georgius Stenius legatus Regius præcipuos ordines, præcipuè verò ſacerdotes, grandem popoſcit pecuniam, nec vllam admittebat excuſationem.

Mathiæ ductores affligunt multos ordines Sileſiæ.

Milites distribuebat in præsidia passim, quos Rex ali volebat in Silesia ad bellum Polonicum, quod certo instituerat, vt semel finem diuturnæ inimicitiæ imponeret, illis permittebatur licentia & impunitas grassandi præter omnem modum & legem. Baiazetes Turcus Mathiam formidabat, ideo cum eo inducias pepigerat, ipsiq; magni muneris loco Constantinopoli transmiserat corpus Iohannis Eleemosynarij, quod Budæ celebri cum pompa conditum est.

Baiazetes paciscitur inducias cum Mathia.

Ineunte anno 1490. fuerunt in aula Mathiæ, legati Imperatoris Friderici, Regis Maximiliani, Romani Pontificis, multorum Principum Germaniæ, præterea legati Turcici & Sultani Aegyptij. Fuerunt illis omnibus arduæ deliberationes cum Rege de sedandis odijs & bellis. Prodijt autem orator Pontificius Cardinalis, qui erat Dux consilij publici inter Reges Christianos in pompa publica, magno cum splendore à Rege apparata, in illo suo galero, & longa purpura.

Mathiæ sermo ad legatum Baiazetis.

Turci & Aegyptij mirati formam viri, interrogarunt Mathiam, quisnam hominum esset ille, qui tam peregrino vteretur cultu corporis. Rex, vt eos terreret, festiuè respondit: Est inquit homo supremæ dignitatis, penes quem est potestas etiam remittendi peccata hominum. Ita quidem putabamus, dicebant legati, speciem eius augustiorem esse humana. Meditabantur quidem in Mathiam bellum Cæsar, Imperium, Reges Polonus & Bohemus. Horum tamen impetum ipse nihil metuebat, sed ad omnem euentum erat paratissimus, intercepto præsertim bello Turcico.

Duci Saxoniæ & Marchioni Brandeburgensi, qui visi fuerant consilia contulisse cum Iohanne Saganense, immiserat agmen prædatorium suorum militum ex Silesia, sed cum illi veniam peterent, passus est se facile placari, & omissis alijs, adoriri cupiebat Polonum, qui ipsi erat infestissimus.

Mathias recōciliatur Principibus Saxoniæ & Marchiæ.

Erat aduentus ipsius in Silesia iam in expectatione: Senatui etiam Vratislauiensi nunciauerat, ne magistratum vrbanum ante ipsius aduentum, qui primo vere futurus esset, mutarent: & quidem tunc ab ea vrbe, grauibus criminationibus Georgij Stenij, & aliorum irritatus, erat alienus, ita vt aliquid mali inde oriri publicè potuisset. Verum illos motus omnes, qui proculdubio euertissent Silesiam, & alias Prouincias, abrupit interitus Regis.

Mathias meditatur bellum in Poloniam.

Mathias irascitur Vratislauiæ.

Opprimebatur multis annis crebro arthritide, & inprimis podagra sæua, sicut in tanta animi & corporis commotione, ad quam etiam accedebant noui amores, & liberalis vsus potentium vinorum, necesse erat accidere. Vltimo deinde anno vitæ, natura vi morbi iam debilitata, ex leui Apoplexia correptus est paralysi vtriusque cruris, ita vt pene nihil inambularet. Morabatur autem

Mathias moritur ex Apoplexia Viennæ.

tunc

tunc Viennæne, que de suis spiritibus & ardore aliquid remittebat, sed totus animo erat in armis.

Die Dominico, quem Ecclesia nominat Palmarum, sacra Pontificia sibi in arce celebri cum pompa, vt quidem in omni actione solebat esse magnificus, peragi curauit. Deinde Oratores Caroli Octaui Galliæ Regis, adulatoria & grata facundia gloriam ex rebus ipsius gestis mirificè prædicantes, lætissimus audiuit, accubuit postea ad prandium: ibi cum in mensa secunda ficus recentes, allatas ex Italia, posceret, easque iam ab aulicis dissipatas & consumtas cognosceret, ingenti exarsit ira, ita vt totus tremeret, humoribus vero agitatis, & in ventriculis cerebri eliquatis, euestigio apoplexia secuta est.

Lapsus igitur in terram vnà cum sensu & motu vocem quoq; amisit, & inconditos tantum eiulatus & mugitus inter illos stertores sonuit, atq; die sequenti lunæ, qui fuit quintus Aprilis, intercepto iam anhelitu expirauit. Ita quidem in terris vitam clausit suam Mathias Huniades, qui ob fortunæ suæ benignitatem, & rerum gestarum varietatem & magnitudinem, proculdubio in perpetua apud posteritatem erit memoria.

Apud Thucydidem Pericles inquit, vsitatum esse omnibus laudare mortuos. Ego tamen, sicut nec falsam laudem cuiq; ascribere velim: ita dona Dei in heroicis Principibus iudico esse grata mente agnoscenda & celebranda.

Mathiæ regis uirtutes.

Manifestum est autem, insigni Dei ope & fatali quadam fœlicitate Mathiam ex summis miserijs ad magnum fastigium rerum esse euectum. Cursus etiam ipsius magna èx parte fuit faustus & salutaris suis hominibus: etsi, vt nemo est tetragonus, etiam aliqua in ipso potuerunt desiderari: nec malè in eum quadrare inficior hoc vetus, ἀγαθὸν ἢ πῆμα φίλιππος, sicut neque natura, neque fortuna dissimilis fuit Philippo Macedoni, qui etiam ex carcere ad regnum peruenit: etsi in Mathia impetus longè fuerunt acriores, & similiores ardori Alexandri.

Ego enim existimo, huius Regis autoritatem, quam ipsi conciliauit & memoria paternæ virtutis, quæ certe fuit longè laudatissima, & propria, eáque fœlix alacritas, diuinitus fuisse obiectam irruenti Mahometo, quem profecto in illo cursu victoriarum, & accessione tot opulentissimorum regnorum, vulgaria rerum pagula non potuissent retinere, cum semel in orbem terrarum terribilem suum acinacem Turcicum strinxisset.

Agnoscamus igitur præsentiam & opem Dei, qui armis Mathiæ illum tyrannum, quo inter Turcicos nullus fuit asperior

& fœlicior, à Pannonia & Germania reiecit. Recitatum fuit apud auos nostros, legatum Mahometi Turcici aliquando superba oratione nomine sui Regis poposcisse à Mathia Pannoniæ regnum. Mathias vero, commotus illo Tyrannico postulato, cum vehementer excanduisset, reuertere, inquit, ad dominum tuum euestigio, illicq; renuncia regnare ipsum in Græcia beneficio meo, neque diutius ipsi bene futurum, quàm mihi libuerit.

Mathiæ responsum ad legatum Mahometi.

Quod vero tanti impetus ipsius consumti sunt in lanienis ciuilibus, hoc accidit ex tristi fato Europæ, quod attraxerunt peccata cumulata multis seculis, & fuerunt tubæ horum bellorum Romani Pontifices, qui neglectis incendijs Turcicis, malebant deleri Ecclesias Bohemicas, aduersantes tyrannidi ipsorum.

Mathias peccauit iracundia.

In gubernatione fuit quidem asper, sed tamen crudelis non fuit. Et nota est imago Argonautica, vbi Hercules ex lege cogitur agitare remos, eosq; frangit. Nam Heroici & calidi illi motus non semper vinculis legum coërcentur, & semper tristia peccata sunt τοῦ θυμοῦ in magnis viris, qui minime hoc præstare possunt, quod dicitur: Vince animos, iramq; tuam qui cætera vincis. Ideo sapienter veteres bellatores suis filijs præcipiebant, vt iram frenarent.

Mathias amauit studia.

In vita eius interiori lucebant multæ virtutes egregiæ. Assuefactus erat ad studia doctrinæ à teneris ex autoritate patris, itáque fœliciter didicit linguam latinam, vt adhuc puer in maximis negocijs esset orator & interpres patris. Ideo deinceps in regno etiam artes honestas inprimis dilexit, & multos celebres ob doctrinam, ad magnam dignitatem & opes ex infimo gradu euexit. Instruxit Bibliothecam maximo sumtu, ex qua nostra ætate prodierunt vtilissimi libri, Polybius, Diodorus Siculus, Nicephorus & alij. Ecclesiæ nomen valde semper est veneratus, sed auaritiam & improbitatem sacerdotum maxime oderat. In colloquio quodam aulico vitia Episcoporum festiuissima ironia taxasse scribitur.

Mathias detestabatur auaritiam & uitia Episcoporum.

Alebat Hungaria, cum floreret, duodecim Episcopos, opibus & dignitate maximis principibus pares. Conuenerant vero in aula quidam ex Regis familiaribus, & deplorabant inter se religionem Christianam in pompam esse conuersam, redituśqúe Ecclesiarum ab hominibus improbis immani cum luxu profundi.

Interuenit commodum sermoni isti Rex, & cum audiuisset colloquium amicorum: Ego vero, inquit, non arbitror nominandos esse illos malos, qui maximo studio inferos fugiunt, quod profecto nostri Episcopi solum faciunt. Superbiam quidem non fugiunt. Nam ea, si perijsset ex memoria hominum, cultus & incessus

cessus Episcoporum eam restitueret. Iram adeo non vitant, vt nusquam locorum horribiliora crudelitatis exempla edantur, quàm apud ipsos: sicut credo hisce diebus vos audiuisse, Episcopum, familiarem quendam suum magni nominis virum, ob culpam leuissimam flagris cæsum occidisse.

Auaritia ipsis est carissima. Nam diuina vendunt, sacra vero & profana spoliant, vt opes corradant. Luxus nominatur magnificentia, eum ostendunt tot periti coci, tot structuræ popinarum maxime sumtuosarum, denique tanti greges lenonum & scortorum, quorum appellatio etiam inhonesta est.

Dominantur ibi inuidia, calumniæ, quibus maximè crescunt, ocium, ignauia, insidiæ & alia scelera. Verum vnum est, quod maximè oderunt, detestantur & fugiunt, illudq; hoc est, quod sedem suam apud inferos habere dicitur. Omnibus auide sciscitantibus, quod nam hoc esset, subiecit Rex: Egestas. Ea enim, teste Poëta, inferni est alumna, & inter maxima monstra eam collocat. Ita enim inquit: Malesuada fames & turpis egestas.

Ostendit illa oratio Regis, quæ fuit vehementer salsa, non solum morbos Episcoporum, sed etiam nominauit scelera illa, quæ Pannoniæ fatalem ruinam attraxerunt. Proximo etiam anno ante mortem, voluit ex veris fontibus sibi ostendi, an vsitati reditus, emti cum pacto de reuendendo, sint vsuræ, illisq; modum cœpit constituere: itáque in eam rem incubuit, vt ordinem Ecclesiasticum, qui ipsi repugnabat, grauiter fuisset afflicturus, nisi interitus ipsius ea interrupisset.

Studiosè didicit Mathemata, Astrologiam & diuinationes Physicas, adeo vt ex primo aspectu lineamentorum faciei de temperamento & moribus hominum solertissimè iudicaret. Inimici inuidentes tantæ dexteritati ipsius spargebant, ex artibus magicis ipsum talia rescire.

Mathias fuit peritus diuinationum Physicarum.

Inprimis dilexit Regiomontanum, qui tunc erat præcipuus artifex: eum cum in aulam veniret mensæ suæ adhibebat, & stipendium annuum 200. aureorum illi dedit. Et quidem perpetuo talis erat forma conuiuiorum regiorum, vt aut viros doctos disserentes de aliqua parte doctrinæ ex artibus, vel historijs audiret, vbi ipse crebro & prudenter interfabatur, aut accerseret Musicum, qui ad lyram gesta præstantium virorum in bellis Turcicis sermone patrio, vt multos ad virtutem accenderet, cantabat.

Mathias dilexit Regiomontanum.

Mathiæ conuiuia fuerunt honesta.

Animus erat in ipso in omni re, non solum in prælijs, excelsus & magnificus. Recitabatur aliquando ad mensam historia

de Alphonſo Rege Hiſpano & Neapolitano, auo Reginæ Beatricis, eiuſmodi. Viuebat Alphonſus Tyburi: Oeconomus autem Regius ſubinde comeabat in forum Romanum. Nam vrbs inde milliaribus ſedecim Italicis non magnis diſtat. Quodam autem die orta eſt nobilis & ambitioſa altercatio inter œconomum Regis & Pontificis, qui ſimul ad forum conuenerant.

Mathiæ regis iudicium de facto Alphōſi regis Neapolitani.

Expoſita erat venum in macello vnica murena, eáque pro natura piſcis, qui quatuor libras nunquam excedit, ſatis grandis. Expetebat eam vterq; Oeconomus, piſcator anſam hanc arripiens, auferat, inquit, Murenam, qui plurimum numorum offert: Pontificius obtulit aureos tres, Regius ſex: Rurſus Pontificius decem, Regius vero viginti. Creſcente altercatione, inquit piſcator: Tollat piſcem qui numerauerit triginta aureos.

Obmutuit Pontificius, Regius vero data pecunia, Murenam abſtulit. Laudauit factum Oeconomi ſui Alphonſus, illíque munera dedit. Mathias finita narratione prudenter ſubiecit: Noluiſſem ego Oeconomum, ſi meus fuiſſet, magnificentiam vel liberalitatem in tali re oſtendere, aut ſi omnino feciſſet, laudaſſem. ſi Murenam emptam donaſſet Pontifici, eáque re docuiſſet, Regem ſuum nec gulæ nec auaritiæ eſſe deditum.

Apud Claudianum ſingularis laus eſt Theodoſij, quod non fuerit ſuſpicax: ita Mathias non facile admittebat calumnias illorum, qui conabantur familiares Regis in odium adducere. Miſerat in Pannoniam legatum ſuum Nicolaum Epiſcopum Madruſienſem Pius Senenſis Pontifex. Ille allectus beneficentia & muneribus Regis, totam hyemem in aula commoratus eſt, & artibus ſuis Italicis in præcipuorum Principum amicitiam ſe inſinuauit, qui omnes eum tanquam virum eruditionis & virtutis raræ venerabantur, illíque prodige donabant. Solus Rex primo in congreſſu naturam eius, quæ erat plena ſimulationum, vafriciei & perfidiæ, agnouit, & tamen egregiè omnia diſſimulauit.

Mathias oderat calumnias.

Iſte legatus tandem inijt conſilium creſcendi apud Regem per calumnias, ad quas alioqui animos, præſertim potentum, ingenti pruritu ſciebat eſſe pronos. Accuſabat proditionis præcipuos regni proceres, & qui ipſi plurimum benefecerant. Rex, vt excuteret hominem, ſimulabat ſe mirari de perfidia illorum, quos nunquam offendiſſet, & quibus magnos honores mandaſſet, & vix adduci poſſe, vt crederet. Legatus, vt Regem magis incenderet: Equidem, inquit, Rex ego coram vbi videbitur iſta demonſtrabo: nam ſalutem tuam ego merito omnibus alijs commodis antefero.

Mathias,

Mathias, cum legatus quotidie nouas fabellas commisceretur, quibus animum Regis sauciaret, statuit eum retundere. Et cum ageretur conuentus Principum regni, dixit ad legatum. Age Nicolaë, pollicitus es, te coram probaturum insidias structas vitæ meæ à familiaribus meis, si videtur, iam esset data occasio.

Non putabat legatus regem serio loqui, & promisit se facturum, quæ dixisset. Rex apprehendit illico Episcopum manu, eumque in cœtum procerum duxit: Principes consurrexerunt, & Nicolaum tanquam amicum blandè salutabant. Rex vero dixit, Episcope nunc tempus est, proloquere palam, & nudato proditionem & insidias, quas tu in illis Principibus deprehendisti, & quas toties mihi insusurrasti.

Nicolaus confusus, metu meriti supplicij, & intuens venerandos vultus Principum, de quibus nihil inhonesti vnquam comperçrat, quiq; ipsi benefecerant, totus tremens & gemens, demisso vultu conticuit. At ego, inquit Rex, nisi moueret me autoritas Pontificis, ostenderem tibi, non decere legatos in alieno regno sementem dissidiorum & lanienarum serere, & Principibus honestis periculum vitæ creare. Tibi igitur mando, vt intra biduum regno meo excedas, quod nisi feceris, ego tale exemplum in te statuam, vt orbi terrarum innotescat, Mathiam regem sceleratas tales artes serio odisse.

Discessit vipera illa sine mora. Non addam plures narrationes, istas verò inserui, vt extaret testimonium ingenij & virtutum huius Regis. Pinxit pro symbolo suo in moneta & alibi, coruum gestantem rostro annulum, cuius causam hanc reperio: Eripuerat ipsi coruus nobilem Smaragdum detractum digito: Rex autem persecutus volucrem, globo sclopeti coruum interfecit, & annulum recuperauit: quæ historia penè similis est euentui, qui contigit Polycrati Samio, apud Herodotum. Nam & is Smaragdum suum data opera in mare ex consilio Amasis Aegyptij Regis abiectum, paulò pòst recepit repertum in ventre piscis marini.

Mathias quale symbolum usurpauerit.

Historiarum enim inprimis fuit gnarus, & multa ex historijs Græcis in Latinum sermonem transferri curauit sui vsus causa. Polonici scriptores, qui fuerunt admodum iniqui Mathiæ, perpetuo hosti ipsorum, conqueruntur de viris literatis illius seculi, quod illecti liberalitate Mathiæ, res gestas ipsius valde amplificauerint, cum quibus ego non litigo: sed tamen animaduerti potest, illam ipsam munificentiam potius fuisse virtutem verè regiam & dignam commendatione. Nam & Alexander, qui ineptum suum

Mathias fuit carus uiris doctis suæ ætatis.

Chærilum ditauit, fortasse precio vnius regni venam Homeri emisset.

Mathiæ figura & temperamentum.

Vixit annos penè 47. regnauit 32. Habitus corporis, sicut etiam in vetustis statuis cernitur, fuit fermè quadratus, statura non procera: sed mediocris & virilis, capilli flaui & subcrispi, atque in humeros promissi, oculi χάροποι & viuidi, genæ rubicundæ, longi digiti manuum, ita vt æstimari possit, fuisse temperamentum ipsius medium inter sanguineum & biliosum: qualia nimirum solent esse magnorum bellatorum, in quibus sunt spiritus multi & ardentes, non tamen furiosi & nimis ignei. Nunc reuertimur ad seriem annalium.

VLADISLAVS HVNGARIÆ & Bohemiæ Rex, Silesiæ Princeps, auus maternus Maximiliani Secundi Romanorum Imperatoris.

Maximilianus Cæsar recuperat Austriam.

CAdauer Mathiæ relatum est in Albam regalem, & ibi raptim, cum omnia plena essent motuum, sepultum est. Maximilianus Cæsar Austriam, & ipsam Viennam, mortuo Mathia, facilè recuperauit. Hungari dissentiebant de electione noui Regis. Multi inclinabant ad Maximilianum, sicut iam olim pacta certa intercesserant, & ipse progressus in Hungariam, Albam regalem occupauit.

Maximilianus occupat Albam regalem.

Casimirus Poloniæ Rex volebat in regnum illud collocare filium Iohannem Albertum, eumq; magno exercitu armabat. Budam cum præsidio tenebat Iohannes Coruinus filius naturalis Mathiæ, cui propter memoriam patris multi fauebant. Sed vicerunt consilia Beatricis Reginæ, quæ, vt mulier Hispanica, callide summam rei ad sese traxit, & tamen deinde decepta est. Placuerat illi Vladislaus Rex, quem viderat Olomucij, & cum eo sæpe multumq; eleganti latino sermone, cuius erat peritissima, fuerat confabulata: illius igitur nuptias appetebat, & scribitur, Vladislaus ipsi promisisse coniugium, sicut prius Barbaræ Freistadiensi, filiæ Marchionis Electoris.

Beatrix uidua Vladislaum attrahit.

Beatrix, quæ in manibus habebat thesauros Mathiæ: proceres Regni, & ipsam legionem nigram, vt nominabatur, in suas partes traduxit, & Vladislaum venientem cum Comitatu non magno, ad limites Pannoniæ excepit, & pulso Coruino Budam collocauit. Renunciatus est Hungariæ Rex 15. Iulij, coronatus 14. Septembris. Superuenit ex Polonia Iohannes Albertus cum valido exercitu, & aliquos ex Hungaris ad se pellexit: primas vrbes etiam in aditu regni occupauit.

Vladislaus Bohemicus coronatur in Regem Hungariæ.

Tandem,

Tandem, annitente Vladislao, qui maximè alienus erat à crudelitate, factæ sunt induciæ inter fratres, vt interea posset agi de firma pace. Lusatia primum iurauit in verba Vladislai. Deinde mense Iulio etiam Silesia agnouit eum pro rege. Vagabantur multæ turmæ militum Mathiæ in Silesia, viuentes ex rapto, ex illis plæræq; concisæ sunt ab oppidanis & rusticis. Eiecti sunt etiam cum contumelia ex Prouincia capitanei aliqui, qui existimabantur fuisse flabella bellorum & expilationum.

Iohannes Albertus frustra inuadit Hungariam.

Vratislauiæ atrox exemplum seueritatis editum est. Nam 4. Iulij publicè ceruices abscissæ sunt Henrico Dominico viro magnæ dignitatis, Principi senatus, quod diceretur collusisse cum Georgio Stenio, & Ciuitatem ad Regem esse criminatus. Conradus Olsnicensis & Henricus Monsterbergensis, adepti sunt rursus ciuitates suas, quas amiserant tempore proximi belli. Ducatus Glogouiensis, post eiectum Iohannem Pribusiensem attributus fuerat Iohanni Coruino, qui eum gubernabat per præfectum: is mortuo patre profligatus fuerat à Ducibus Vladislai, & demum cum rege transegerat, vt oppida & arces suas in Hungaria retineret. Mense igitur Septembri, Ducatus in verba Regis iurauit. Post elapsas inducias, duces Vladislai conflixerunt cum Iohanne Alberto Calendis Ianuarij, 1491. eumq; profligarunt.

Henricus Dominicus senator Vratislauiensis afficitur capitali supplicio.

Silesia accepit nouos Magistratus mortuo rege Mathia.

Facta est pax inter fratres: Vladislao est relicta Hungaria, Alberto vero frater attribuit in Silesia ducatus, Glogouiensem & Tropauiensem, illiquè, si ipse sine hærede decessisset, successionem promisit. Post ferias Paschatis Casimirus Teschinensis, præses Silesiæ, legato Iohannis Alberti, Iohanni Polaco Ceruicouensi, viro malo & sæuo, ducatum Glogouiensem tradidit. Eadem æstate Vladislaus pecunia Beatricis Albam regalem recepit. Cedebat autem eò facilius Maximilianus, quod vocaretur ad Bellum Gallicum, & interuenerunt certæ sponsiones, consignatæ monumentis, de successione Maximiliani, aut liberorum ipsius in Hungaria, si stirps mascula defecisset.

Maximiliano promittitur successio in regno Hungariæ.

Pacauit ita totam Hungariam Vladislaus, sed Reginæ non bonam retulit gratiam. Ex concessione enim Pontificis, qui tamen ipse erat Hispanus, nuptias Beatricis, quod diceretur esse sterilis, repudiauit, & miseram mulierem ludificatus est, cum paulò pòst etiam in Italia propinqui ipsius, pater & fratres Arragonij, regno Neapolitano per Carolum Octauum eijcerentur. Ipsa deinde tamen rebus pacatis Neapolim commigrauit, ibiquè vitam finijt.

Beatrix decipitur & Neapoli in exilio moritur.

Eodem anno cœpit gliscere odium in Silesia, inter Episcopum & collegia sacerdotum, quod deinde in litem ignominiosam erupit. Offenderat Episcopus Iohannes sua collegia, quod in sancienda disci-

Iohannes Rotus Episcopus Vratislauiensis corrigit ritus Ecclesiasticos.

da disciplina esset seuerus, & aboleuerat initio statim multos ritus indecoros in templis, & in processionibus. Vetuerat etiam suo quodam consilio modos Musicos in templis, eosq́ nominabat cantun in crumpis. Nam ipse, sicut & Augustinus, querebatur in multi cantum, non pondus sanctorum verborum obseruari.

Quamuis autem Musicam omnibus ætatibus in sacris adhibitam esse constet, eaq́ omnes naturæ non monstrosæ delectentur, tamen manifestum est, oportere esse modum istius rei, & delectun harmoniarum. Affixi sunt libelli publicè, pleni contumeliarum qui excitarunt & auxerunt contentiones maximas: vnde tunc, pro latis multis sceleribus, sacerdotes esse cœperunt inuisi populo.

Iohannes Rotus habuit magna certamina cum suis collegijs.

Et cum doctiores iam legerent scripta Hegij Dauentriensis Rodolphi Agricolæ, & deinde Erasmi, quæ taxant histrionican & abusus in religione, apud multos inoleuit opinio, opus esse emendatione, donec tandem voce Lutheri Gordius nodus dissectu est, & veri morbi Ecclesiæ monstrati. Autumno huius ann Casimirus Teschinensis copijs Regijs expugnauit arces reliquas quæ fuerant munitæ præsidijs Georgij Stenij, & erant receptacula latronum.

Casimirus Polonicus moritur.

Anno 1492. Casimirus Poloniæ Rex, qui instaurabat bellum contra Vladislaum filium, quem testamento exhæredauerat propter acceptam Hungariam, confectus senio & lenta febri, quam sibi conciliauerat, cum Diarrhœam ex consilio Monachorum repressisset esu panis Lithuanici durissimi, expirauit.

Fuit Rex placidus, alienus à seuitia, & abstemius. Apud nobilitatem suam fuit in odio, quod existimaretur esse segnis, & aduersabatur auaritiæ sacerdotum, ideo ipsi regem hunc parcè in historijs suis laudarunt. Vixit annos 64. Regnauit 45. Successit ipsi, post longam altercationem inter ordines, Iohannes Albertus filius, adiutus à matre Elizabetha pecunia & militibus.

Iohannes Albertus renunciatur Poloniæ Rex.

Iohannes Episcopus Varadiensis ingreditur religionem.

Accidit etiam hoc anno memorabilis Metamorphosis: Iohannes enim Varadiensis Episcopus, demum etiam Olomucensis, qui ob studia Poëtices præcipuè, primum innotuit Mathiæ, cum appellaretur Ianus Pannonius, deinde ob ingenij dexteritatem ita carus fuit Regi, vt totum regem pene solus possidere existimaretur, ardua quæqûe negocia administraret, & aulam, superantem splendore potentes etiam Principes, aleret, repudiata sua persona, religionem Monachorum, quos Bernhardinos nominant, ingressus est Vratislauiæ, cœnobium sui ordinis Iaurauiæ extruxit, & hoc anno templum Bernhardinorum Glogouiæ, pro more Pontificio consecrauit.

Mense

Mense Martio, anni sequentis Iohannes Albertus, Poloniæ Rex, Dominus Ducatus Glogouiensis, venit Posnaniam, vbi splendidè eum salutarunt legationes Turcicæ, Venetæ, Cæsaris, Principum Germaniæ & aliorum. Baiazetes sublato Mathia desierat metuere arma Christiana. Moliebatur bellum in Pannoniam, & in Venetos. Appetebat autem amicitiam Polonorum, ne distineretur ad omnes partes. Veneti & reliqui Principes hortabantur Albertum ad bellum Turcicum. Rex, vt haberet spatium deliberandi, pactus est inducias triennales cum Baiazete.

Eadem æstate præfectus Turcicus vastauit limites Pannoniæ, & Hungaros, qui iam tunc desiderabant Mathiam, progressos sibi obuiam, magna strage profligauit. In Ducatu Glogouiensi hoc & sequenti anno horribilis est edita tyrannis, & ciuitatibus ea inflicta vulnera, quæ posteritas adhuc sentit. Autor tantorum malorum fuit Iohannes Polacus, præfectus Regius, similior Phalaridi aut Busiridi, quàm iusto gubernatori. Historia descripta est libro sequenti.

Fridericus Cæsar, cui paulò ante crus, sphacelo affectum, resectum erat, tranquillissimè moritur 19. Augusti, anno ætatis 78. Imperauit annos 53. cum singulari laude bonitatis & humanitatis. Ingenio fuit sagacissimus, ita vt etiam Itali de ipso scripserint, neminem posse inspicere latebrosum pectus Cæsaris. Principes suos dilexit vt pater, amauit Ecclesias & studia. In bellis non fuit valde fœlix, & debilitata potentia Imperij per artes Pontificias, deerant ipsi nerui ad res magnas gerendas.

Friderici Cæsaris Mors.

Annus 1494. celebris est propter bellum Neapolitanum, translatum in Italiam à Carolo gibboso, Galliæ Rege, qui victis & pulsis duobus Regibus Arragonijs patre & filio, Alphonso & Ferdinando, Neapolin in autumno cepit. Deinde propter editum recens exemplum iræ Dei aduersus peccata hominum, præsertim libidines.

Neapolitanum bellum motum à Carolo octauo Galliæ rege.

Imperante Romæ Tyberio, Perusinus quidam eques, ex Aegypto & Græcia in Italiam intulit Lichenas sæuiores Græcorum. Quæ lues ita fœda contagione in nobilitatem Romanam grassata est, in facie præsertim, vt Medici hæsitantes in sanatione, etiam ad caustica descenderent, & multorum potentum hominum vultus vstionibus turpiter deformarent. Osculo plerunque propagabatur: & annotatum reperio, quendam ex senatoribus Medico suo quinque millia aureorum exoluisse, cum deinde Medici accersiti ex Græcia leuissimis auxilijs cutaneum illud vlcus superarent.

Gallici morbi origo.

Lichenes & Elephantiasis morbi translati in Italiam

Testis est etiam Plinius, Elephantiasin, quæ communi appellatione lepra vocatur, antea Italiæ ignotam, cum triumpho Pom-

peij, quem duxit ex Syria & Iudæa, fuisse importatam in Italiam. Ratum est enim hoc: Propter peccata corripis filios hominum. Ita ea ætate, crescentibus libidinibus & sceleribus, nouo exemplo Deus iram suam aduersus peccata hominum ostendit.

Bello Neapolitano, cum Galli, adiuti auxilijs Germanorum, Italiam penè omnem essent peruagati, & tandem Arragonios, qui genere armorum longe erant impares Gallis, Neapoli pepulissent, Hispani sagacitate & dolis Gallos oppugnarunt. Puteos quidem & panes inficiebant, & militibus Gallis, pronis in luxuriem, submiserunt scorta ex suis castris, infecta quadam turpi & noua scabie, quæ celeritate mirabili, per contagia, non solum illa castra, verum omnem propè Europam subito incendit.

Columbi Genuensis res gestæ.

Existimatum est anno superiori luem illam ex Indijs occidentalibus allatam esse, quas tunc repererat Columbus Genuensis, sumtibus Ferdinandi & Elizabethæ, cum Italus ille ingeniosus ex constanti flatu ventorum ratiocinatus esset, non ex mari, verum ex latissima aliqua regione halitus illos diuturnorum ventorum attolli. Dicebatur vero, populis illis luem hanc ita esse familiarem, sicut nobis est vulgaris illa scabies.

Fridericus Cardinalis moritur ex morbo Gallico.

Adeo autem malum serpebat, vt inueniam anno 1495. illud iam apparuisse Cracouiæ, & sequenti post in Silesia. Anno vero 1503. ex eodem morbo, desinente in tabem, consumtus est Fridericus Cardinalis Cracouiensis, Sigismundi Regis frater. Consensu multarum gentium est nominatus Gallicus, quod in castris illis primum esset conspectus: aliqui eum nominabant Pudendagram, quod partes verendas principio attingeret. Nostri Silesij multos annos eum appellarunt morbum nouum.

Gallici morbi appellationes.

Eruditiores Medici, præsertim Galli, vocarunt eum luem Veneream. Vir doctissimus Fracastorius Veronensis, edito Poëmate doctrinæ & leporis mirifici, nuncupauit eum Syphilida, quod ex amatorio complexu spargatur. Disputatum fuit inter Medicos, Astrologos & Philosophos de forma & causis huius morbi, vario & dissimili modo. Hoc tamen animaduersum est, venenata quadam qualitate imbui epar, quæ, nisi maturè restinguitur, sensim reliqua viscera inficit, nec aliter morbum, quàm per communicationem saniei & contagia propagatum: etsi dubium non est, accessisse analogiam quandam in humoribus humani corporis, & in aëre impressam à motu & lumine corporum superiorum.

Gallici morbi forma.

Verum est etiam hoc, morbum nostra ætate iam cœpisse mitescere, ita vt minus grauius affligat: vel quia famliaritatem cum nostro cœlo contraxit, aut quia etiam impressiones cœlestes mutatæ sunt. Illo seculo tanta fuit dolorum acerbitas, vt multi vltro sibi

mortem

mortem consciscerent. Medici quidem anxij ad varia decurrerunt auxilia, sed frustra, donec primum ex imitatione Arabum, in vsum assumtæ sunt inunctiones & suffimigia ex hydrargyro, quod tota antiquitas habuit pro veneno, & inde multis eximiæ opes accreuerunt.

Gallici morbi remedia.

Tandem Consaluus quidam Hispanus, sanationem petiuit ex ipsis Indijs, vnde attulit ligni quoddam genus, huic orbi incognitum, quod sanctum & Guaiacum appellatum est, cuius decocto in superando hoc morbo ita fœliciter vsus est, vt hæredibus suis scribatur reliquisse vltra trecenta millia aureorum: & quidem hodie adhuc apparet, lignum illud, in corrigendis epatis vitijs & humoribus defecandis, miram vim possidere, ita vt nondum inuentum sit in hoc morbo medicamentum salubrius. Sed ista nos excutere prolixius, locus hic non patitur.

Consaluus Hispanus fœliciter medetur morbo Gallico.

Guaiaci ligni uires.

Fuerunt eodem anno vnà fratres, Poloniæ Regis filij, & existimati sunt, post collocutionem longam de nouis quibusdam consilijs inueniendis, discessisse non valde concordes. Aestate anni 1496. Viadrus & omnia flumina quasi prodigiosè aquis intumuerunt, eamq; inundationem mox secuta est pestilentia, omnium sæuissima, quæ innumerabilem turbam hominum absumsit, & tandem in Poloniam etiam serpsit, cum magna hominum strage.

Viadri inundationem sequitur pestilentia.

In Austria & Morauia fuerunt seditiones cruentæ, excitatæ à reliquijs legionis nigræ Mathisianæ. Sed latrones illi maximo numero comprehensi, & crudelibus supplicijs sublati sunt. Anno sequenti fuit infœlix expeditio Polonorum in Valachiam. Erat in Iohanne Alberto Rege, ingenium promtum quidem ad res magnas gerendas, sed deerant ipsi nerui & industria. Astute decreuerat ex regno suo excutere Stephanum Valachum, qui Polonis non erat fidus, in eamq; regionem collocare fratrem Sigismundum, vt ex illa quasi arce facilius posset inuadere Turcos, quibus iam minabatur bellum.

Iohannes Albertus infœliciter inuadit Valachiã.

Quamuis autem videbatur futurus esse impar ad longum bellum, propter licentiam suæ nobilitatis: tamen non omisit conatum suum. Vulgo narratum & creditum est, Callimachum Florentinum, qui solus callebat omnem animum Regis, & superiori anno decesserat, suasisse ipsi, vt etiam aliqua clade indomitos spiritus contumacis suæ nobilitatis reprimeret: Progressus est cum exercitu 80000. in quo fuerunt curruum triginta millia: præ se ferebat, quasi peteret Turcos, sed Stephanus cito subodoratus est, sibi strui insidias, & iuuabant ipsum Hungari, conniuente Vladislao, qui consilium fratris non probauerat: attraxerat etiam milites Turcicos.

Callimachus Florentinus præceptor Iohannis Alberti.

Polonicus exercitus primum ex insidijs hinc inde lacessitus graui est affectus detrimento, tandem etiam iusto prælio flos Polonici equi-

Stephanus Valachus profligat exercitum Polonorum.

nici equitatus cæſus, captus, & in fugam verſus eſt. Niſi autem virtute Sigiſmundi fratris pacata fuiſſent caſtra, longe grauior accepta fuiſſet clades. Nec ſolum res tunc fœdè & infeliciter geſta eſt, verum etiam irritatus eſt Stephanus, vir impiger & indomitus, ita vt ſequenti anno excurreret in vicinas regiones Poloniæ, & poſtquam terrorem ingentem toti regno incuſſiſſet, abduxit vltra centum millia hominum, vt magna pars Turciæ captiuis Polonorum impleretur.

Stephanus Valachus magna agmina Polonorum abduxit in ſeruitutem.

In Sileſia nouum exemplum ſeueritatis in virum Principem ſtatuerunt Epiſcopus & Caſimirus Teſchinenſis. Erant duo Principes Opolienſes fratres, Iohannes & Nicolaus, qui olim grauiter à Mathia fuerant mulctati, quod fauiſſe dicerentur Polonis contra Regem, tunc vero inter cæteros erant Niſſæ, vbi conuentum ordinum Sileſiæ coëgerat Prouinciæ præſes Caſimirus. Forte allatæ ſunt literæ in Senatum Caſimiro, eaſq; tradidit legendas Epiſcopo. Nicolaus Opolienſis, qui non ſolum erat amens, verum etiam præceps & turbulentus, ſubito ſuſpicatur rurſus agitari conſilia, vt ipſe comprehendatur. Stricto igitur pugione adoritur vtrumq; Principem Caſimirum & Epiſcopum, eoſque conatur confodere. Vulnerauit etiam vtrumque leniter, ſed accurrentibus multis ex Principibus & nobilitate, in templum elabitur Opolienſis, inde ex mandato Epiſcopi retractus eſt, qui aiebat, non formidandas eſſe leges Eccleſiaſticas, ſe enim facili negocio locum illum ex ceremonijs ſuis Pontificijs Eccleſiæ reconciliaturum.

Nicolaus Princeps Opolienſis Niſſæ plectitur capite.

Adductus ad Principes & obiurgatus aſperrimis verbis, ducitur in carcerem, & ſequenti die, qui erat 27. Iunij, ſententia capitali per iudices vrbanos pronunciata, in area fori ſpectantibus Principibus capite truncatus eſt. Scriptum eſt, in morte ipſius Deum edidiſſe iræ ſuæ exemplum. Cum enim pro more illius ætatis caligis non vteretur, cadauer ſupino caſu in tergum procidit, ipſoq; iam mortuo genitalia obriguiſſe, & erecta eſſe, conſpecta ſunt. Indulſerat enim libidinibus & adulterijs promiſcue, ita vt lectiſſimarum etiam fœminarum & virginum caſtitas non eſſet propter ipſum tuta, & malè dicitur tractaſſe matrem.

Nicolaus Opolienſis turpiter vixit.

Iudicatum eſt igitur tunc ab omnibus, eum propter ſcelera iſta, tam tragico exitu eſſe punitum, eumq; huic regulæ & ſimilibus annumerandum:

οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδίκων τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

Multi putabant Regem indignè laturum, quod ipſo inconſulto de capite Principis iudicaſſent Sileſij, ſed ipſe, ſicut fuit ingenio placidiſſimo, facilimè eſt placatus, & eodem anno Sileſiæ donauit Priuilegium amplum, & immunitates omnis generis.

Vladiſlaus ornat Sileſiam amplo Priuilegio.

Neq;

Neque hoc anno Silesia fuit immunis à pestilentia, & erant omnia itinera penè obsessa latrocinijs, ita vt ad pauca milliaria etiã nulli tutus pateret transitus. Ducebant turmas latrunculorum Sueuus quidam prædo nobilis, & alij, quos sequebantur multi ex decoctrice nobilitate, & passim spoliabant mercatores. Regis exigua erat autoritas, & is procul aberat. Ex proceribus multi cum latronibus colludebant, atque ita status huius regionis erat valde squallidus & miser.

Silesia est infesta latrocinijs.

Anno 98. fratres, Casimiri filij, inter se, abolita memoria omnium offensionum, fœdus percusserunt, & Vladislaus cedente Johanne Alberto, ex pacto, ducatum Glogouiensem & Tropauiensem assignauit Sigismundo fratri, eumq́ renunciauit Silesiæ præsidem. Sigismundus tamen vix post triennium Glogouiam commigrauit.

Ardebat hisce annis bellis sæuissimis Italia, quam primum turbauerat Carolus Octauus, qui amisso regno Neapolitano, Apoplexia extinctus est in Gallia, & alebant bella ciuilia Principes & Respublicæ. Hoc autem anno Hieronymus Sauanorola vir celebris ob doctrinam & vitæ sanctitatem, crudeliter in foro Florentino exustus est. Fuit in eo aliquid lucis & robur animi tantum, vt publicè inciperet arguere tyrannidem & idola Pontificum. Habebat applausores multos ex nobilitate & plebe, ita vt maiestas Pontificia videretur periclitari, ibi astutè conflatæ sunt ipsi inimicitiæ & odia.

Hieronymus Sauanorola comburitur Florentiæ.

Videbat Sauanorola in republica Florentina dominatum Pontificium acerrime propugnari à Mediceis, qui tunc erant exules, ideo coniunxit se cum parte aduersa, quæ omni conatu Mediceos vrbe excludebat, & dicitur sanè, sicut omnium hominum magna est imbecillitas, in ea tractatione ambitiosius se causis politicis immiscuisse. Ideo ab adulatoribus Pontificijs factio Medicea in ipsum incensa est, quæ populum furentem seditione permouit, vt Sauanorolam captum, tanquam hæreticum crudeli supplicio tolleret: Pietatem eius in Deum, & ardens studium veritatis ostendunt scripta ipsius, quæ supersunt, ex quibus apparet, eum in illa caligine multa vidisse, & eluctatum fuisse ex cœno idolatriæ Pontificiæ.

Hieronymus Sauanorola temere se immiscuit negocijs Reipub.

Viri eruditi & pij illa etiam ætate dolebant, quod non abstineret à negocijs ciuilibus, ideo de eo scriptum est. Immemor errati Sauanorola tui. Exitus ostendit eum etiam oppressum fuisse illa vulgari & celebri tempestate, de qua dicitur: Obruit ingentes ista procella viros. Item: λαῷ μὴ πίστευε, πολύτροπος ἐστὶν ὅμιλος.

In Silesia decessit Henricus Monsterbergensis Princeps, clarus propter prudentiam & bonitatem: adeptus fuerat triennio ante

Henricus Mõsterbergensis fuit adeptus ducatum Olsnicensem & Volauiensem.

à Vladislao Rege, ducatum Olsnicensem & Volauiensem, qu mortuo Conrado Albo sine hæredibus, ex transactione ad Regen peruenerat: ipse autem in Bohemia cesserat Regi ditione Podie bracensi.

Heluetiorum bellum cum Maximiliano.

Anno 99. fuit bellum Helueticum, quod Maximilianu Cæsar, adiutus auxilijs imperij, gessit aduersus Heluetios, non sati quidem prospero cum successu, animosè & constanter tamen. Ac ceptis multis cladibus ab vtraq; parte, & interfectis ad 20000. for tissimorum hominum, facta est pax. Heluetij scribunt, tantam fu isse suorum hominum alacritatem, vt toto belli tempore, etsi al omnibus partibus oppugnabantur, non passi sint hostem vltra spa tium viginti quatuor horarum in sua ditione pedem figere.

Alexander Sextus Pontifex tuba ciuilium bellorũ.

In Italia tuba belli ciuilis erat Alexander Pontifex: is cum Re ge Galliæ Ludouico, & Venetis inijt fœdus, ad deturbandum Sfor tiam ex ducatu Mediolanensi, & Fridericum Arragonium ex re gno Neapolitano, vt locupletaret filium suum, hominem scelera tum, Cæsarem Borgiam. Simul tamen orbem terrarum vocaba Romam ad emendas indulgentias anni Iubilæi: Ideo de eo tun scriptum est:

Pollicitus cœlum Romanus & astra Sacerdos,
Per scelus & cædes ad Styga pandit iter.

Illius fœderis iniqui, exitus fuit non bonus. Nam Sfortia desertus à Christianis regibus, questus est de ambitione & auaritia Venetorum apud Baiazetem Turcicum, qui euestigio statuit castigare Venetos, & crescentem eorum potentiam debilitare.

Baiazetes delet classem Venetorum.

Emissa igitur classe Venetos grauiter cecidit, dissipatis nauibus ipsorum, & simul Duce Scanderbassa præfecto Illyrici, immisit equitatum hominum duodecim millium, qui se per Istriam in Venetiam infuderunt, & ad ipsum vsque Taruisium Venetiarum propugnaculum omnia ferro & igni vastarunt: multos ex prima nobilitate Veneta, in villis suis rusticantes, oppresserunt: plures etiam ex Silesijs & Polonis, qui ad Iubilæum Romam proficiscebantur, in miserabilem seruitutem abduxerunt.

Nec tamen Sfortia impunè tulit, quod Turcos attraxit. Nam ipse eodem autumno, proditus à suis Heluetijs, qui ipsi militabant, Regi Gallorum, in tetro carcere in Gallia contabuit. Ludouicus vero Galliæ Rex regnum Neapolitanum per fraudem occupatum, eadem arte amisit, excussus à Ferdinando Hispano, auo materno Imperatorum Caroli & Ferdinandi, opera Consalui magni, Ducis clarissimi. De Mediolano etiam dimicauit cruentis prælijs cum exitio Galliæ.

Consaluus regnum Neapolitanum redigit in potestatem Hispanorum.

Alexander vero Pontifex anno quarto post, memorabili exitu fato suo functus est. Struebat regnum, per parricidia & rapinas Cæsari

Cæsari Borgiæ, cuius apophtegma erat: Aut Cæsar aut nullus. Mense autem Augusto splendidam apparauit cœnam, ad quam vocauerat præcipuos & ditissimos ex Cardinalibus, quos destinauerat veneno tollere, vt exuuias ipsorum indueret filio. Paratæ erant lagenæ duæ, ex quibus alteri inspersus erat venenatus puluisculus, altera erat sincera seruata pro ipso Pontifice & filio: sed fatali errore pincernæ, facta commutatione, Pontifex & filius biberunt vinum intoxicatum, vnde senex ex rapidissimo æstu cordis statim post extinctus est, filius autem euasit quidem ex morbo, sed ad miseriam seruatus est. Nam custodiæ à successore traditus, & hinc inde ad ludibrium circumductus, in Hispania tandem iugulatus est.

Alexandri Pontificis memorabilis interitus.

Cæsaris Borgiæ exitus.

Filiæ Alexandri mortuæ scriptum est tale Epitaphium, quod commemoratione planè terribili mores Pontificis, qui sacrosanctus dicitur, describit:

Lucretiæ filiæ Alexandri Pontificis horribile Epitaphium.

Conditur hoc tumulo Lucretia nomine, sed re
Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Veneti anno proximo post amiserunt Pylum, Coronen & Methonem vrbem splendidissimam, præterea Naupactum, Dyrrachium, cum Baiazetes eduxisset exercitum centum quinquaginta millium fortissimorum hominum. Capta est Methone anno 1500. 10. Augusti. Trucidata est ingens multitudo ciuium & militum, Episcopo caput cum mitra præcisum. Nec multo post, cum irritarent Maximilianum etiam Cæsarem, illata sunt ipsis arma à Germanis, & ipsi in extremum, non modo imperij, sed etiam salutis sunt adducti discrimen.

Methone capta à Baiazete.

Talis tela calamitatum tragicarum secuta est iniusta consilia, quorum breuis omnino fuit mētio facienda, ne res clarissimæ apud nostros maiores, ex memoria nepotum deleantur. Eodem anno Iubilæo Tartari grauiter depopulati sunt Poloniam, quam incursionem & bella Turcica denunciauerat Cometa. Iohannes etiam Moschus inuasit Lithuaniam, iratus genero suo Alexandro, eamq́ fœde vastauit.

Cometa arsit.

Moschi uastāt Lithuaniam.

Alexander, diffidens viribus suis, collegit ex Silesia & vicinis locis copias mercenarias, quas ductauit Iohannes Polacus, qui iam, succedente Sigismundo, non potuit amplius tyrannidem in ducatu Glogouiensi exercere. Sed qualis fuit Capitaneus talis etiam fuit fortuna expeditionis. Nam cum hostis iam esset reuersus domum, ipsi grassati sunt in amicos & Lithuaniam grauius quàm Moschi afflixerunt.

Anno primo mortuus est Iohannes Albertus Poloniæ Rex, qui meditabatur bellum in Fridericum Misnensem, Prussiæ magistrum, quòd ipse, sic iussus à Maximiliano Cæsare, nollet iurare in verba Regis Poloniæ. Multi ex proceribus Polonis vocabant

Iohannes Albertus Poloniæ rex moritur.

Vladislaus cedit fratri Alexandro de Regno.

ad regnum Vladislaum, illicq; iam erat significatum. Ipse igitur Vladislaus, missis nuncijs, plerisq; Principibus Christianis nunciabat, Deum etiam thronum paternum ad cætera regna sibi donasse.

Alexander Rex Poloniæ.

Sed Poloni, mutata voluntate, accersiuerunt Alexandrum fratrem ex Lithuania: ibi tanta fuit modestia Vladislai, vt in fratrem & Polonos non modo nihil moliretur, sed etiam ipsis gratularetur, nuncios tamen suos, quos potuit, ex via reuocauit, ne à Regibus rideri posset.

In Silesia pugnarunt inter se odijs & contumelijs acerbissimis, Episcopus & sui sacerdotes. Episcopo, qui irritatus iniuria collegiorum, cooptabat sibi, vt nominant, coadiutorem, fauebant Principes & ciuitates initio. Sed Sacerdotes nacti idoneum vexilliferum Opicium, qui olim Glogouiam euerterat, omnia consilia ordinum impedierunt. Conuitijs maximè scurrilibus Episcopum & Principes deformabant, eosq; Romæ, vbi omnia sunt venalia, pecunia oppugnabant.

Vladislaus animi anceps modo huc modo illuc se conuertebat. Interea vero collegijs sacerdotum apud populum maculæ illæ aspersæ sunt, quas deinde nullum flumen verborum, aut potentiæ potuit eluere.

Sigismundus migrat Glogouiam.

Anno secundo Sigismundus frater Regis ex pacto Glogouiam ingressus est, & postquam Silesiæ præfectus est, magno studio eam à latrocinijs repurgauit, cum sine discrimine cōditionis noxios capitalibus supplicijs afficeret. Fuit eius gubernatio salutaris huic ducatui, quem ex ærumnis multorum annorum erexit & recreauit. Dilexit inprimis Glogouiam, eamq; etiam tunc cum regnaret solitus est appellare suam vrbem, sed fata sua eum nimis cito his regionibus eripuerunt.

Vladislaus repudiata Beatrice ducit Annam Gallicam.

Eodem anno Vladislaus Rex duxit in matrimonium Annam, virginem Gallicam ex Vasconibus regiæ stirpis: Quia videbat, regem Ludouicum non habere prolem masculam, ideo aliquid potuit sperare de successione, quamuis hoc frustra fuit. Absoluerat autem eum prius Celæno Romana Alexander à iuramento, quod præstiterat Beatrici viduæ Mathiæ Regis, quam pecunia tandem placauit.

Autumno illius anni Rasciam, quæ Turcis parebat, per Iohannem Coruinum latè & impunè vastauit, quia Baiazetes distinebatur bello Persico, vbi tamen etiam fuit infœlix. Nox Natalis dominici, incipientis annum 1503. fuit memorabilis propter glaciem multam & glabram, in qua homines multi lapsi sunt, & detrimenta valetudinis passi cruribus & brachijs fractis.

Nox Natalis Domini celebris propter glaciem.

Episcopo datus est collega post multam altercationem Iohannes Turso, qui ea nocte domi suæ Vratislauiæ oppressus fuisset à sicarijs, quorum dux erat Adamus Sueuus, celebris latro, nisi tempe-

states

ſtates iniquæ, & glacies eos impediſſent. Litigauit etiam collegium cum vrbe Vratislauienſe, eamq́ fulmine anathematis percuſſit, ſed nullo cum ſucceſſu. Nam vrbs non modo fatua illa fulmina riſit, verum etiam ſacerdotes venerunt in odium grauius apud omnes paſſim, & multi ex latrunculis denunciato bello grandem ab illis extorſerunt pecuniam.

Eodem anno 23. Iulij hora ante meridiem ſeptima, nata eſt Vladislao Regi filia, quam pater principio propter memoriam matris appellauit Elizabetham, ſed tamen eandem poſtea propter deſiderium amiſſæ coniugis, Annam vocari voluit. Nupta ea fuit diuo noſtro Cæſari Ferdinando, cui peperit liberos quindecim, filios quatuor, natas vero vndecim, & quidem primo partu inuictiſſimum Romanorum Imperatorem Maximilianum Secundum. Ipſa domina laudata ab omnibus propter pietatem, & ſuauiſſimos mores, tanquam altera Eſther, anno ætatis 44. in cœleſtem vitam migrauit.

Annæ filiæ Vladislai natalis.

Annæ reginæ uirtutes.

Anno 1504. Fridericus Miſnenſis Pruſſia exceſſit, venit in Germaniam, & Rodelizij mortuus eſt, pulſus ab Alexandro Rege. Mortuus eſt etiam Stephanus Valachus bellator dignus æterna memoria, qui ingenti robore animi & fortuna ſecunda ſuſtinuit impetus Turcorum, Tartarorum, Hungarorum & Polonorum, quos omnes magnis prælijs vicit.

Fridericus Miſnenſis cedit ex Pruſsia.

Stephanus Valachus moritur.

Fuit etiam hoc anno bellum Bauaricum, quod tamen cito finitum eſt, cum Philippus Palatinus victus ad Ratiſponam vnà cum filio, à miti Cæſare Maximiliano facile veniam impetraret. In Germania cœperunt reuireſcere ſtudia literarum, & iam erant in manibus adoleſcentiæ ſcripta Eraſmi. Senatus igitur Vratislauienſis optimo conſilio, ſuadente inprimis Haunoldo capitaneo vrbis, viro ſapiente & magnanimo, decreuit in ſua vrbe erigere Academiam, vt in Sileſia etiam eſſet domicilium artium, vbi noſtri homines rectè poſſent erudiri.

Bauaricum bellum.

Vratislauienſis Academia impeditur.

Magnis ſumtibus igitur anno 1505. impetrarunt in aula Regia conſenſum Regis, qui ideo libentius aſſentiebatur, quod in Regnis ſuis, etſi ampliſſimis, nullam haberet ſcholam publicam, niſi Pragenſem, cuius tamen vix exigua reſtabant ἐρείπια. Iuſſit autem attribui docentibus ſtipendia ex reditibus Eccleſiæ S. Crucis in collegio. Sed ecce, dum omnes benè ſperant, quidam ſacerdotes virtuti & doctrinæ iniqui, & qui ægre ferebant luce doctrinæ ſuam inſcitiam & barbariem prodi, per Academiam Cracouienſem, quæ ipſa etiam regno ſuo barbarico metuebat, apud Pontificem Iulium, totum negocium pecunia impedierunt, atq; opes illas, quas religioſa antiquitas ad alendas Eccleſias & ſcholas contribuit, ocio & luxu, ſicut aſſueuerant, prodegerunt.

Frācofurtensis & Vitebergensis Academiarum initia.

Eo ipso tamen tempore Marchio Brandeburgensis Francofurtensem Academiam constituit & locupletauit, cum initium Vitebergensis, quæ nostra ætate verè fuit oculus Germaniæ, incidisset in annum 1502.

Sub exitum anni cœpit gliscere odium inter Maximilianum Cæsarem & Vladislaum, quod penè in apertum bellum erupisset. Nata erat Vladislao Anna, eam, vt conditiones de successione facilius implerentur, Maximilianus petebat desponderi alteri ex nepotibus suis. Sed iam tunc obstabat illis autoritas Stephani Palatini Transsyluani, quem euexerat Mathias. Is ex coniuge sua filia Ducis Teschinensis, muliere sagacissima & ditissima, susceperat Iohannem filium, pro quo appetebat sponsalia filiæ Regiæ, & ita oppressus erat Rex factionibus procerum, vt se explicare non posset.

Maximilianus parat bellum in Vladislaū.

Sub initium igitur anni 1506. Maximilianns, vt discuteret conspirationem Hungarorum, ipsumq́ etiam Regem, qui alioqui animo & armis parum valebat, terreret, armatus Posonium accessit. Ibi Cæsari significatum est, reginam gestare vterum, dictumq́, recte ipsum facturum, si partum ipsius expectaret. Assensus est Maximilianus, & pactus est cum Vladislao inducias, tandem etiam, cum Calendis Iulij editus esset in lucem filiolus, pacem cum illo constituit.

Ludouici Regis natalis.

Ludouico Regi omniaq́ euenerunt præter naturam.

Puero in baptismo datum est nomen Gallicum Ludouici, cuius deinde fortuna fuit miserabilis. Intempestiuo eum partu effuderat mater, cute nondum carni obuestita, quæ demum inunctionibus medicis producta est. Coronatus est, cum vix esset biennis, destinata est ipsi coniunx, cum esset annorum nouem. Peruenit in regnum anno ætatis decimo, extinctus est etiam immatura morte, cum vix vicesimum annum ætatis expleuisset. Sed de his posterius. 26. vero die eiusdem mensis in puerperio extincta est Anna Regina, Vladislai coniunx, quæ ingens desiderium suo marito Regi reliquit: prædita enim fuit moribus dulcissimis & pudicissimis.

Anna coniunx Vladislai in puerperio extinguitur.

Iohannis Roti Epitaphium.

In Silesia mortuus est Episcopus Iohannes, carus toti regioni, inuisus solis suis sacerdotibus, tumulo ipsius inscriptum est hoc carmen:

Quartus Iohannes iacet hic, vis cætera dicam?
Non alium vellet Slesia Pontificem.

Iohannes Haunoldus præfectus Vratislauiensis senator sapiens.

Mortuus est etiam Iohannes Haunoldus præfectus vrbis Vratislauiensis, vir præstans consilio & dignitate, optime meritus de sua patria, & tota Silesia, ita vt vere fuerit patriæ pater. Lithuaniam effusè populati sunt Tartari, eos penè vniuersos concidit Michaël Glinscius, capitaneus regni, qui gratia & potentia in Lithuania omnes anteibat.

Michaël Glinscius uincit Tartaros.

Regi

Regi Alexandro nunciatum est de victoria, cum iam animam ageret, pro qua sublatis manibus, amissa voce Deo gratias egit, & 19. Augusti expirauit. Huic successit Sigismundus frater, subito Glogouia vocatus, primum in ducatu Lithuanico, deinde assentiente Vladislao, in regno Poloniæ quoque 24. Ianuarij anni 1507. Cracouiæ coronatus est Sigismundus.

Alexander Rex Poloniæ moritur.

Sigismundus Glogouia uocatur ad regnũ Poloniæ.

In ipsius gubernationis initia duæ res memorabiles inciderunt. Erexit in finibus Poloniæ versus Silesiam vectigal nouum & grande: Alienauit etiam à se Michaëlem Glinscium, Principem Ruthenicum. Is militauerat in adolescentia, apud Albertum Saxoniæ Ducem in Phrisia, imbutus disciplina & arte Germanica redierat in patriam, vbi ob egregiam peritiam rei militaris, regibus innotuit, & rebus aliquot præclarè gestis, summum gratiæ locum apud Alexandrum Regem obtinuit, ita vt solus omnia posset.

Sigismundus erexit grandia uectigalia.

Michaëlis Glinscij historia.

Sed potentiam comitata est inuidia, & forte ipse superbia & fiducia suæ potentiæ peccabat: Criminati sunt eum apud Regem proceres, quod affectaret dominatum Lithuaniæ eiecto Rege: illos rumores apud Alexandrum Michaël non modo gratia sua, sed etiam virtute facile extinxit. Nam Tartaros & alios hostes Regis, sæpe fœlicissime fudit, & Lithuaniam tutatus est.

Mortuo vero Alexandro, eædem suspiciones instillatæ sunt Sigismundo. Michaël, vt se purgaret Principi, ad longum iter armatus obuiam profectus est, illi inermi fidem præstitit, & ne delatoribus crederet demisse orauit. Verum Rex paulò pòst indulgens suspicionibus, & accensus ab inimicis Michaëlis, animum ab ipso abalienauit, & subornati sunt illi clam aduersarij potentes, qui palam ipsum proditionis insimularent. Michaël aliquoties summis precibus contendit, vt Rex de causa publicè vellet cognoscere, nec pati, vt fama sua in dubium reuocaretur, & cum Regem videret abalienatum, confugit ad Vladislaum, qui honorifica legatione missa fratrem rogabat, ne Michaëlem tantum virum causa nondum cognita opprimi pateretur.

Frustra fuerunt preces illæ, ideo Michaël coram dixisse fertur: Rex, administretur mihi iusticia peto, aut committetur facinus, quod tibi & mihi erit luctuosum. Non est auditus, ibi ipse indulgens iræ, aduersarium suum, virum Principem, domi in lecto cubantem iugulauit, & rebus suis compositis ad Moschum transfugit, magno tractu ducatus Lithuaniæ simul in potestatem Moschorum traducto.

Sigismundus serò accusans suum consilium, tunc quidem Moschos repressit, sed postea idem Michaël arcem & Ducatum insignem Smolencensem, qui vltra centum annos fuerat in potestate Lithuanorum, Sigismundo eripuit, & Moscho reddidit, in cuius potestate adhuc hodie est, vnde quidem ante biennium impetum in vicinam ditionem magnam & diuitem fecit, eamq̃ue vna

Smolencensis ducatus traditur Moscho.

cum

Polocensis ditio occupatur à Moscho.

cum arce Polocensi occupauit: neque adhuc grassationum ipsius finis est.

Restinguat propitius Deus ignem, qui in pariete proximo Silesiæ ardet, & iuuet nobilissimam gentem Polonicam, vt fœlicius prælietur aduersus immanes Moschos, quàm Hungaria contra Turcos. Dederat fidem Moschus, se attributurum ditionem illam Michaëli, sed fefellit eum: Michaël vir animi sui impotens, rursus irritatus, post aliquot annos, annitente Vladislao, Sigismundo reconciliatus est.

Iohannes Rechenbergius eques Freistadiensis floret in aula Sigismundi.

In ea tractatione professus est Michaël, nulli ex regijs se habiturum fidem, nisi duobus equitibus Germanis in aula Regia, Iohanni Pisbeccio & Iohanni Rechenbergio equiti Freistadiensi Silesio, qui florebat gratia apud Regem, & iam apud fratres nomen & locum celebrem adeptus erat. Sed ea consilia ab ipsis proceribus Polonis, qui oderant Michaëlem, prodita sunt, atq; Michaël ex fuga retractus vinctus & in tetrum carcerem coniectus est, ex quo quidem deinde exemtus est, & tamen rursus in eundem à vidua Moschi, cognata sua inclusus, in squallore & sordibus vitam suam finiuit.

Hic fuit exitus viri strenui quidem, sed ambitiosi & iracundi, fermè talis, qualis fuit Coriolani apud Romanos. Celebre fuit eius nomen in Silesia, & à nostris hominibus appellatus est Pan Michaël. In Silesia post abitum Sigismundi Regis, & cum Fridericus Lignicensis, iuuenis optimæ iam tunc indolis, abesset in peregrinatione Hierosolymitana, præses Prouinciæ constitutus est Iohannes Turso Episcopus, cui anno 1509. successit in eo officio Casimirus Teschinensis.

Ludouicus Pragæ coronatur.

Eodem anno Sigismundus fœliciter belligeratus est cum Valachis, & tandem, persuadente Vladislao fratre, pacem illis concessit. Ludouicus filius Vladislai, nondum triennis, Pragæ vndecimo Martij coronatus est in regem Bohemiæ, quia pater in ista ætate & valetudine sua imbecilli, cupiebat filio prospicere maturè: 20. Maij post cruenta fuit concitata seditio Pragæ.

Pragensis seditio in Vladislaum & Ludouicum.

Incidit lis inter multitudinem vrbanam & aulicos Regis Hungaros, qui aliquid proterue dixerant in religionem Hussiticam: Populus commotus in ædes Regiorum impetum fecit, & multis trucidatis, præcipui proceres vix in arcem Regis se recipere potuerunt. In isto tumultu senex quidam Bohemus vidit Vladislaum Regem, cui astabat Episcopus Iauriensis Hungarus, de fenestra prospicere, in eum grandem sclopetum dirigit: Deo tamen ita gubernante, globus medius inter Regem & Episcopum, in proximum parietem delatus est, & tantum calcem ex fenestra excussit. Rex attonitus, agnoscens præsentiam Dei, agit Deo gratias pro defensione.

Vladislaus Pragæ fuit in periculo uitæ.

Sedato

Sedato motu Bohemus ille, qui vitæ Regis insidiatus erat, corio detracto necatus est, & reliqui autores seditionis tetris sunt affecti supplicijs. Nec Silesia quidem fuit quieta. Discedente Sigismundo, rursus creuerunt latrocinia. Vratislauienses anno superiori impetrarant à Rege equites Pannonios 120. quos alebant suis stipendijs, vt comprehenderent latrones grassantes in vijs, nec tamen multum profecerunt. Nunc vero experti sunt hostem Fridericum Lignicensem, recens ex Palæstina reuersum, quod eum impedijsse dicerentur, quo minus Silesiæ cum Imperio præficeretur.

Fridericus Lignicensis inducit bellum Vratislauiensibus.

Mense Maio mediocris conflictus fuit inter equites Vratislauienses, & Principis: vbi ab vtraq; parte multi sunt desiderati. Audiui à viris senibus, eo tumultu Principem offendisse Regem, sibiq; plurimum nocuisse. Nam cum fermè decretum esset, vt soror Regum ex Polonia ipsi nuberet, & dotis loco acciperet Ducatus, Glogouiensem & Tropauiensem, hanc vnicam causam totum negocium tunc perturbasse. 14. Maij memorabili strage exercitus Venetus à Ludouico Gallorum Rege victus est, in ducatu Mediolanensi ad flumen Abduam.

Veneti uincũtur ad Abduam flumen.

Post eam pugnam infœlicem, Veneti amissis vrbibus, quas habuerunt in Italia hinc inde amplissimas, in paludes suas inclusi sunt, & Cæsar Maximilianus Veronam, Vicentiam, Brixiam Patauium & vicina oppida ad se transtulit. In ea conspiratione, Regum Christianorum contra Venetos solus Baiazetes fidem illis seruauit, & pacem, quam sub nomine tributi illis concesserat, non violauit.

Veneti amittunt plurimas urbes.

Anno 10. Posnaniæ in conuentu regni Poloniæ, Maximilianus & Imperium à Polonis postularunt per Legatos, vt Prussiam antiquis dominis restituerent, nec Magistrum ab Imperio abstraherent. Sed re infecta fuit discessum. Fuit etiam ibi legatus Pontificius, qui hortabatur Polonos ad bellum Turcicum, & obtulit toti regno nundinas Iubilæi, vt corraderet pecuniam, quam insumeret in structuram templi D. Petri Romæ, quod diruebat, & ex fundamentis nouum ædificare instituerat.

Inuenio tunc inter præcipuos proceres frequentem fuisse sermonem, stulte facturos Polonos, si regnum suum pecunia nudarent, qua possent extrui munitiones ad arcendos barbaros, & interea præberent occasionem, vt templa Romæ diruerentur, quæ deinceps fortassis nunquam ædificarentur qua in re non falsi fuerunt vates.

Poloni nolunt conferre pecuniã ad structuram templi D. Petri Romæ.

In Italia res Venetorum aliquo modo restitutæ sunt. Recepit Patauium, segniter eam vrbem Cæsarianis tuentibus, Andreas Grittus: & quamuis Cæsar valido contracto exercitu fortiter eam obsedit

Veneti recipiunt multas urbes.

obſedit & oppugnauit, capi tamen non potuit: tandem cum Iulius Pontifex ex ſuis compendijs fœdus turbaret, noua bella ſecuta ſunt, quæ Italiam penè euerterunt.

Vladiſlaus cũ liberis ingreditur Vratiſlauiam.

Vladiſlaus Rex, ducens ſecum liberos Ludouicum & Annam, venit Vratiſlauiam anno 1511. 29. Ianuarij. Prima & maximè ardua diſceptatio fuit de iuramento præſtando regibus: nec conuenire potuerunt inter ſeſe Principes Bohemi, & Hungari, quibus ſpiritus erant præter omnem modum ſuperbi: Proponebant Bohemi, inde ab antiquis vſque temporibus Sileſiam fuiſſe Prouinciam regni Bohemiæ. Regi igitur eo nomine fidem dari oportere à Sileſijs.

Hungarorum & Bohemorũ diſceptatio Vratiſlauiæ.

Hungari contra allegabant pacta inita inter Mathiam & Vladiſlaum Olomucij, quibus cautum erat, vt mortuo Mathia ſine liberis, Bohemia Hungariæ certam pecuniæ ſummam lueret, atque ita demum Sileſiam reciperet. Ab hac ſententia cum dimoueri non poſſent, totum negocium in aliud tempus reiectum eſt, & Reges quaſi contemtim habiti ſunt. Imo eo ipſo tempore vicina loca Sileſiæ impunè vexabant latrunculi, cum viderent regem beneficum, ſedatum & oppreſſum faſtu ſuæ nobilitatis nihil poſſe.

Verum hæc pernicioſa conſilia poſtea grauis Nemeſis ſecuta eſt: cum, vt nunc præ oculis eſt, Deus regnum ſuperbum & inobediens ſuo magiſtratui, vt in Propheta dicitur, anathemate percuſſerit. Vrbs Vratiſlauienſis cara Regi impetrauit ius Emporij à Rege 12. Februarij, cuius conſilij hæ fuerunt rationes.

Vratiſlauia impetrat ius Emporij à Vladiſlao.

Creuerat ciuitas ex mercimonijs Polonicis, cùm illo rudiori ſeculo Poloni, Vratiſlauiam modò cum mercibus commearent, nec vlteriora loca Germaniæ noſſent: Tunc vero relicta ea vrbe, quæ regnum ipſorum penè excoluit, paſſim noua quærebant Emporia, & ſimul intra ipſum regnum vectigalibus recentibus res Vratiſlauienſium efficiebant deteriores.

Huic incommodo vt irent obuiam, iura Emporij generalis ciuitati apud Regem obtinuerunt, quæ talia ſunt: Vratiſlauia ſit limes Poloniæ & Germaniæ, & neutra gens eam vrbem cum mercibus prætereat, ſed ibi eas deponant, & inter ſe tranſigant. Vt etiam Polonis intercluderentur itinera, Marchio Elector Ioachimus Francoforti ad Viadrum idem ſanxit.

Vratiſlauiæ nocuit Emporium uſurpatum.

Fuit hoc, vere iſtius anni in nundinis vrbium Germanicarum & Polonicarum denunciatum. Conſilia iſta ab initio fortaſſis non malè cogitata, peſſime ceciderunt. Initium turbationis ortum eſt ab ipſis Bohemis, qui odio Vratiſlauienſium, Polonis in Germaniam conceſſerunt tranſitum, contra mandata Regia.

Deinde Sigiſmundus Poloniæ Rex, qui longè fratrem vigilantia & dexteritate ſuperabat, regno ſua commercia cum Vratiſlauienſi,

lauienſibus interdixit, ita vt nec Poloni Vratislauiam proficiſce-rentur, nec Germani in Poloniam admitterentur. Inde Vratisla-uiæ magna fuit ſolitudo, & tota Silesia grauia detrimenta paſſa eſt: multæ etiam ex vrbibus Sileſijs, Vratislauienſibus eo nomine gra-uiter ſuccenſebant.

Etſi autem fuit res plena incommodorum, tamen Vratisla-uienſes, in quartum annum vſque ius ſuum defenderunt, donec ignauia Vladislai ſuccubuerunt. Reges rebus omnibus infectis 15. Martij Vratislauia profecti ſunt.

Lubecenſis Reſpub. capit multas naues.

Vrbs Lubeca ea æſtate egregium facinus edidit in mari Bal-thico, captis multis nauibus, inter quas præcipuæ vehebant æs Cy-prium ad Regem Danicum, hoſtem Lubecæ, quod eo mittebant Fuggeri Auguſtani, qui poſt longam diſputationem, preces & mi-nas Cæſaris & Principum, aliquid receperunt opera Pontificis, qui Lubecam terrebat fulmine anathematis.

Celebris apud noſtros maiores fuit annus 1512. propter me-moriam prælij Rauennatis, quod nos etiam non prætermire omnino in hiſtoria debemus. Veneti, cum oppugnarentur à Cæſare, Gal-lo, Hiſpano & Pontifice, aſtutè placarunt Iulium, facti ipſi ſuppli-ces, qui formidans creſcentem potentiam Gallorum in Italia, pacem cum Venetis fecit, eoſq; vetuit oppugnari.

Concilium Piſanum & Mediolanenſe cõtra Iulium.

Galliæ Rex Ludouicus deteſtatus perfidiam & auaritiam Iulij, non paruit, ideo telum ſuæ excommunicationis in totum regnum vibrauit Iulius. Gallus, vt viciſſim eum vreret, tetigit vlcus minimè tangibile. Perfecit enim, vt quidam Cardinales an-no ſuperiori conuocarent Synodum primum Piſas, deinde Me-diolanum.

Fuerunt in eo cœtu quidam viri pij & docti, qui deteſtaban-tur ſcelera Iulij, & petebant emendationem Eccleſiarum: illi, vt retinerent Cæſarem iam nutantem, promiſerunt ipſi Pontificatum deturbato Iulio.

Maximilianus oderat quidem ſcelera Iulij, & dicitur ali-quando ſuſpexiſſe in cœlum, & dixiſſe: Aeterne Deus, niſi tu vi-gilares, quàm male regeretur mundus per me imbecillum venato-rem, & per illum ebrium atque ſceleratum ſacerdotem Iulium: ta-men, quia nolebat euerti autoritatem Pontificiam, & metuebat potentiam Gallorum, ab amicitia Iulij ſeſe non auertit: ſed pactus eſt inducias cum Venetis, & ſuos homines iuſſit adeſſe Pontifici.

Denunciarunt ſimul bellum Gallo pro tuendo Pontifice Fer-dinandus Hiſpanus, & Henricus Britannus, vir ingenio vario & ambitioſo.

Gaſto Foſſeius Imperator Ludouici Galliæ regis.

Ludouicus nihil territus tanta mole belli, repreſſit domi Bri-tannum: in Italiam vero miſit Gaſtonem Foſſeium, nepotem ex ſorore, cognatum reginæ Hungariæ olim Annæ. Is iuuenis, ſpiri-

tus indomiti & inuicti, sub initium anni incredibili celeritate & fortuna magnam partem Italiæ percurrit, vbique victor, tandem ad Rauennam eum consecuti sunt Ponficij duces, instructi à fœderatis Principibus, præsertim ab Hispano, qui egregiam manum Hispanorum veteranorum duce Nauarro ipsis miserat.

Rauennale prælium.

Conflixerunt ipso die Christiani Paschatis, 11. Aprilis, prælio ita cruento, vt ætas patrum nostrorum & nostra, in Europa non viderit simile, cuius cladis causa fuerunt tormenta bellica, quorum impetus planè diabolicus, tunc ferme primum enituit. Hispani duce Nauarro contemnebant Germanos, qui militabant in castris Gallorum, & adeo certam sibi spondebant victoriam, vt hostes, nullo negocio exhibito, paterentur transire amnem, qui castra dirimebat, deinde vbi vim & copiam hostilium tormentorum vident, iubente Nauarro, corpora in terram sternunt, vt pilas machinarum euitarent, atque explosis demum tormentis hostes iam defatigatos conciderent. Sed interea ita horribilis fuit fragor & tonitru tormentorum ab vtraq; parte, vt cœlum terráque misceri viderentur, & capita abrepta à truncis maximo agmine in campis volitarent, & inuicem præ densitate colliderentur. Galli salubri consilio circumduxerant machinas ad latus hostilis equitatus, eumq; dissiparunt, plerisq; ex præfectis discerptis aut captis.

Machinarum bellicarum ingens uiolentia.

Sero tandem consurgit Nauarrus repressurus Germanos, sed superante equitatu Gallico iam victore, capitur, & primæ acies Hispanorum disiectæ, in fugam conuertuntur. Verum Gasto, qui intemperantius persequebatur fugientes, auulsus à suis equitibus & cinctus, ab Hispanis iam plane victor trucidatus est, cuius cæde nunciata apud Gallos, omnes captiui penè ex Pontificijs miserabiliter iugulati sunt, & nullum genus crudelitatis prætermissum.

Nauarrus capitur à Gallis.

Gasto interficitur uictor.

Ceciderunt ab vtraq; parte, clade fermè æquata, viginti millia hominum, & flos militaris fermè ex omnibus gentibus tunc extinctus est, victoria autem mansit penes Gallos, qua tamen, amisso duce, non sunt vsi. Nam Heluetij adiuti à Cæsarianis, exercitum victorem quidem, sed imbecillem Italia expulerunt.

Heluetij Gallos pellunt ex Italia.

Eodem anno & die, Constantinopoli seditione militari acclamatus est Imperator Selimus, Solymani pater. Conatus fuerat anno superiori fraude & vi patrem suum senem & ægrotum regno excutere, sed fuerat victus magna clade in Thracia apud ignobilem vicum, vbi postea ipse Selimus animam exhalauit. Hoc autem anno, astutia & proditione procerum reuocatus à Patre, rapuit imperium. Pater senex, deserens vrbem inter gemitus & imprecationes in filium, sequenti die post in itinere à medico Iudæo, iubente Selimo, veneno, quod pharmaco miscuerat, necatus est.

Selimus Turcus per parricidium inuadit regnum.

Baiazetes necatur ueneno.

Selimus

Selimi parricidia horribilia.

Selimus, vt regnum sibi stabiliret, interfecit duos fratres, & septem nepotes ex fratribus, ita vt ex stirpe Othomanica ipse solus superesset. Hoc nimirum est, quod in Plutarcho dicitur: Sicut Geometræ in sua arte quædam proponunt postulata, quæ petunt sibi tanquam nota concedi, vt auditorem facilius possint docere: ita commune postulatum regum esse, interficere fratres propter regna.

Iugulauit etiam Mustapham Bassam, qui prodito patre, Selimum ad regnum euexerat. Inter tanta bella ciuilia Turcorum, præclara fuisset occasio rei optime gerendæ contra Turcos, sed Polonus tunc agitabat nuptias, & metuebat Moschos: Vladislaus amabat suum ocium, ideo vltro pacti sunt inducias cum Turco.

Sigismundus ducit Barbaram Transsyluanam.

Sigismundus Rex hoc anno duxit Barbaram, filiam Stephani Transsyluani iam mortui, sororem Iohannis Veidani, Cæsare inuitissimo, vnde etiam graues iræ inter ipsos ortæ sunt. Despondebat enim Cæsar Annam filiam regiam, aut sibi aut nepotibus suis, & simul regnum Hungariæ, si Ludouicus sine hærede moreretur.

Iohannes Rechenbergius victor in ludis equestribus.

Nuptijs Polonicis Cracouiæ interfuerunt, Georgius Bregensis, & Bartholemæus Monsterbergensis Principes Silesij. In ludis equestribus præcipuum præmium datum est Iohanni Rechenbergio equiti Freistadiensi, viro stre nuo, & rei militaris peritissimo, qui tunc viuebat in aula Sigismundi.

Maximilianus expetit amicitiam Moschi.

Poloni sternũt Tartaros.

Iohannes Veidanus etiam per matrem consilia de nuptijs Regiæ filiæ agitabat, illicq; iam fauere videbatur Sigismundus: Propter causam etiam Prutenicam, vbi iniustè agere videbantur Poloni, Cæsar Sigismundo erat iniquus. Ideo sæpè misit ad Moschum, eius amicitiam expetiuit, & ipsi auxilia in Sigismundum promisit. Mirabili etiam fato, eodem mense Aprili, 23. die, Poloni graui pugna deuicerunt Tartaros, magna multitudo cæsa est, & capti sunt 16000.

Bartholomæus Monsterbergensis profligatur à Vratislauiensibus.

In Silesia Bartholemæus Monsterbergensis, vir eloquens quidem, sed præceps & iniustus, indixit bellum Vratislauiensibus, & prædia aliquot mense Octobri exussit. Graue autem detrimentum accepit ad Cantium oppidum, amissis militibus, & duobus signis militaribus: Fridericus Lignicensis coniunxit se cum vrbibus Silesiæ, & audacissimum latronem, qui nominabatur Christophorus niger, Lignicij laqueo necauit.

Heluetij fundunt maximum exercitum Gallorum.

Anno 1513. mirabiles tumultus in omnibus fermè regnis Europæ fuerunt. Mense Iulio octo millia Heluetiorum, qui defendebant Sfortiam Ducem Mediolanensem contra Gallum & Venetos, qui tunc erant socij, adorti sunt exercitum Gallicum numerosissimum, & omnibus rebus instructissimum, eumq; fœdissimè cum admiratione totius Europæ, profligarunt, interfectis octo millibus hominum & clarissimis Ducibus in fugam coniectis.

Maximilianus Cæsar & Henricus Angliæ rex superant prælio Ludouicum Galliæ regem.

Iacobus Scotiæ rex interficitur in prælio ab Anglis.

Mense Septembri in ora Galliæ Occidentali ad Oceanum Cæsar & Henricus Britannus vicerunt Ludouicum Gallum prælio. Decimo etiam Septembris Iacobus Scotiæ Rex, qui contra fœdus & iuramentum, in gratiam regis Galliæ, inferebat bellum Anglis, à Ducibus Henrici, quos Rex, proficiscens ad bellum Gallicum, in regno reliquerat, cum flore nobilitatis & gentis suæ trucidatus est, ad Thylen fluuium.

Annotatum est, nobilem quendam Scotum, qui Londini in Anglia asseruabatur in carcere, dixisse: Si quidem prælium committetur hodie, scio meum Dominum futurum esse inferiorem, quia animaduerto, in illo conflictu & turbine ventorum, Scotiæ admodum esse contrarios ventos.

Vicentinum prælium.

Nec sanè sermo ille ratione & euentu caruit: quia certum est, Angelos, custodes imperiorum & ordinis in regnis, grauiter luctari cum malis spiritibus, qui delectantur cædibus, & ordinis diuini turbatione: sicut ostendit historia Persica, vbi Angelus Danieli refert, se multos annos repressisse diabolum, qui impellebat Græcos ad euersionem regni Persici. Septimo deinde Octobris pugnatum est in Italia ad Vicentiam magno & memorabili prælio.

Veneta urbs terretur machinis bellicis.

Vastauerant duces Cæsaris omnem oram Venetam duriter & miserabiliter, dirutis superbis villis, delitijs nobilitatis Venetæ, in ripa Medoaci, tandem ex vicino aggere littoris, explosis globis tormentorum horribili & insueto boatu, ipsam magnificam vrbem Venetam terruerant.

Exercitus vero Venetus vlturus illas clades, hoc die conflixit cum Cæsarianis, sed improspere. Agmina enim Italica vix primum conspectum Germanorum & Hispanorum sustinuerunt. Capta sunt omnia signa militaria, interfecti homines septies mille, & plurimi viui in potestatem victorum peruenerunt. Maximilianum in sua fortuna primum deseruerunt Heluetij, qui inuito Cæsare cum Gallo pacti sunt, & duces ipsius in Italia nihil tanta victoria vsi sunt.

In Silesia nihil accidit hoc anno memorabile, sed infœlix adhuc fuit forma status publici, cum passim grassarentur latrunculi, & sublata essent commercia cum Polonis. In Moscouia Principi addebat animum amicitia Cæsaris, illum vt facilius retunderet Sigismundus, incepit stipendia quotannis præbere Tartaris, vt subinde bello lacesserent Moschos.

Cruciferorũ seditio in Hungariam.

Crudelis illa seditio & laniena Cruciferorum incidit in annum 1514. Frequens erat sermo inter omnes ordines, nimis grauem esse socordiam nostrorum Regum, quod in illa ciuili dissensione Turcorum, non retraherent ad se ditiones auulsas à regno Hungariæ. Sed Vladislaus, cui dulce erat suum ocium, & qui erat indulgentissimus erga suos proceres, nihil se commouebat.

Thomas

Thomas vero Archiepiscopus Strigoniensis, legatus Pontificius, proposuit venalem vitam æternam illis, qui nomina darent ad bellum Turcicum, eosq; signabat cruce: ibi subito confluxit amplissima quædam colluuies perditissimorum hominum ex tota Hungaria, & simul consurgebant ingentia agmina rusticorum, qui detestati tyrannidem nobilitatis, præsertim Episcoporum, in castra accurrebant. In Pannonia enim ex negligentia Regis creuerat apud nobilitatem fastus, luxus, & crudelitas enormis in subditos.

Caterua illa rustica electo duce, subito totam fermè Pannoniam rabie inaudita peruagata est, vbique trucidata nobilitate & Episcopis, ex quibus ditiores et clariores palis, teterrimo genere supplicij, viuos solebant configere. Ad eum modum cum grassarentur, coniunxerunt se nobiles & ciuitates iubente rege, & ductore quodam Bornemissa fœliciter aliquoties pugnatum est cum Cruciferis, ex quibus multi concisi sunt, multi etiam Budæ supplicijs affecti.

Tandem vero Iohannes Veidanus, Stephani filius, qui postea regnum inuasit, ad internecionem cum ipsis præliatus est, & deleta multitudine comprehendit duces, in quos sæuijt exemplis, quæ vix cadere poterant in sensum humani pectoris. Georgium enim, Imperatorem Rusticorum, in equuleo extendit, caput ipsi corona ex ferro candenti cingit, venas aliquot aperit, & sanguinem profluentem Lucatio fratri Georgij potandum præbet, deinde præcipuos ex rusticis, quos inedia tridui excruciauerat, cogit vt dentibus artus Georgij adhuc spirantis lacerent & vorent.

Iohannis Veidani crudelitas.

Inter illos cruciatus nullum edebat gemitum, tantum precabatur, vt Lucatio fratri, quem ipse inuitum ad hoc bellum traxisset, parcerent. Laniatis membris ipsius, cum iam expirasset, viscera ipsi extrahunt, dissecant, eáque aheno cocta verúque assata militibus voranda proponunt, eosque demum illis Thyesteis epulis satiatos, vnà cum Lucatio longis & diris supplicijs interficiunt.

Non extat simile exemplum sæuitiæ planè inhumanæ in historia mundi: ideo non mirum est, si Deus hanc tantam rabiem in domino & gente sua vltus est, immissis latronibus Scythicis, qui penè soli ab omni hominum memoria propter crudelitatem fuerunt celebres: per quæ enim quis peccat, per eadem punitur.

Sæuitiæ inhumanæ exemplum.

Accitæ sunt copiæ ex Bohemia & Silesia in Hungariam, sed illæ re iam perfecta venerunt: sedarunt tamen motus, qui alioqui fuissent orituri contra Episcopos, & fortè contra ipsum Regem. Die natali Mariæ, ad Borysthenem fluuium pugnatum est nobili prælio inter Moschum & Sigismundum.

Sigismundus ad Borysthenem Moschos ingenti prelio fundit.

Tanta fuit confidentia Moschorum, vt Polonos, numero longè inferiores, vltro paterentur transire fluuium, sed in ipso conflictu opera sclopetariorum, quibus carebant Moschi, sunt victi. Interfecti sunt ad triginta millia, & plurimi capti. Ex illis Sigismundus Rex Proceres quatuordecim misit ad Leonem Pontificem, sed in itinere Cæsar eos liberauit, & ex Lubeca domum remisit. Eidem tamen hyeme cogitatum est de rationibus, quibus Sigismundus posset reconciliari Cæsari, & institutum est, vt reges ipsi coram anno sequenti conuenirent.

Maximilianus liberat Moschos captiuos.

Selimi pugna acerrima cum Persis.

Die Augusti 26. acerrimum prælium commissum est inter Selimum Tyrannum Turcicum & Ismaëlem Sophum, regem Persicum, ad oppidum Choim, situm in ripa Araxis, vbi post longam dimicationem, Persæ iam victores territi tormentis, & vulnere sui regis, campo cesserunt, sed reliquerunt Turcis victoriam admodum cruentam. Ceciderunt vero ex Selimi exercitu supra triginta millia hominum, & equitatus Europæus penè totus deletus est.

Maximiliani Cæsaris & Regum Hungariæ atq; Poloniæ conuentus.

Nobilis conuentus Cæsaris cum regibus Hungariæ & Poloniæ, fuit anno 1515. ad Viennam, 16. Iulij. Egregium fuit studium Sigismundi erga Cæsarem, cum quo redire in gratiam omnibus modis cupiebat. Dictus erat primum dies ad medium mensis Februarij Posonij. Deinde in Martium vsque Cæsar rem protrahi voluit: Proceres Pannoniæ libenter turbassent totum negocium: sed instabat Sigismundus, & mense Martio Cracouia egressus est, quamuis Mechouiensis, illius temporis celebris Astrologus, palam prædiceret, Reges ante medium mensis Iulij Cæsarem non visuros.

Mechouius celebris Astrologus.

Bartholemæus Monsterbergensis perijt in Danubio.

Posonij Cæsar per Legatos cum Regibus de matrimonijs liberorum tractauit, & dum huc illuc cursitant nuncij, Bartholomæus Monsterbergensis, legatus Vladislai ad Maximilianum, nauigans Danubium, in vndis perijt, magna cum lætitia Vratislauiensium, quos criminatus fuerat apud regem, & vt mulcta illis indiceretur perfecerat, quam etiam Rex exoratus ipsi Principi iam donauerat. 16. demum Iulij Cæsar Vienna Pridie egressus, cum Regibus patenti in campo ad pyrum arborem conuenit.

Scribitur Hungaros, cum procul aspicerent turmas Cæsaris ad radios solares ferro collucentes, expauisse, & nunciasse Sigismundo Regi videri sibi, reges parum tuto se armato Cæsari credituros: neque enim ad colloquium amicum opus fuisse armis: quibus renunciauit Sigismundus, se optimo Cæsari nequaquam diffidere, & omnino processurum, sequerentur sanè ipsi, si ita videretur.

Vbi inter se amicissime consalutassent, dicitur Cæsar in hæc verba prorupisse: Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus &

mua & lætemur in ea. Subiecit Rex Sigismundus: Faciat Deus, clementissime Cæsar, vt hic noster congressus sit faustus & salutaris nobis, & toti orbi Christiano.

Maximiliani & Sigismundi salutatio.

Reges deinde inuitati, Cæsarem Viennam comitati sunt: vbi alteri ex nepotibus Cæsaris promissa est Anna Hungarica, Ludouico autem Maria Burgundica, filia Regis Philippi. Actum etiam de successionibus, & certa inita pacta, si regna illa carerent sobole mascula ex stirpe Regum, successionem transferri debere ad Principes Austriacos, nepotes Cæsaris, & de eo solennes literæ consignatæ sunt.

Maximilianus iniuit pacta de successionibus cum regibus.

Annæ Hungaricæ, Viennæ regia corona à Cæsare imposita est, eamq; vnà cum Maria educauit. Obtinuit etiam Sigismundus à fratre, vt Emporium Vratislauiense abrogaret, quod Rex nimis facilis concessit, & prouinciam suam graui detrimento affici passus est. Ita impedientibus Polonis, Silesiæ duo ornamenta, Academia & Emporium ademta sunt.

Vratislauiense Emporium abrogatur.

Vere eiusdem anni Iohannes Transsyluanus, cui proceres Pannoniæ filiam Regis, & gubernationem regni promittebant, vt congredientibus regibus, ipse singulare exemplum fortitudinis ostenderet, collectis copijs Turcos adortus est, sed eo cum euentu, vt victus, & castris exutus ab hoste fugiens domum rediret.

Iohãnes Trãssyluanus profligatur à Turcis.

Sub finem etiam Autumni Cracouiæ Apoplexia extincta est Barbara regina, quam Poloni multum commendant ob egregiam pietatem & virtutem in omni genere. Vt autem firmior esset concordia, promisit Sigismundus Cæsari, se ex ipsius arbitrio ducturum secundam vxorem, atque ita annitente Maximiliano, promissa est ipsi Bona, Iohannis Galeacij Ducis Mediolanensis filia, quæ olim desponsata fuerat Iohanni Coruino.

Barbara Regina Poloniæ moritur.

In Silesia fuerunt nuptiæ inter Elisabetham sororem Sigismundi, & Fridericum Principem Lignicensem, quas conciliauit Iohannes Turzo Episcopus Vratislauiensis. In agro Mediolanensi 13. Septembris tribus horis ante solis occasum, Heluetij, qui tunc, vt olim de Spartanis dictum est, ignem spirabant, adorti sunt iniquo loco castra Regis Francisci Gallici, qui transierat in Italiam, vt recuperaret Ducatum Mediolanensem: Pugna protracta est in quartam noctis horam, donec occidente Luna caligo prælium diremit, quod tamen prima luce sequentis diei redintegratum est, tandem cum Heluetij numero pauciores, & impransi fortissimè se defenderent, deserti à socijs, & superati multitudine hostium supra quinquies mille ex suis amiserunt, plures etiam illustres Galli in prælio ceciderunt.

Bona Mediolanensis despõsata Iohanni Coruino nubit Sigismundo Regi Poloniæ.

Fridericus Lignicensis ducit sororem Sigismundi Regis.

Frãciscus Galliæ Rex prælio fundit Heluetios ad Mediolanum.

LVDOVICVS HVNGARIÆ & Bohemiæ Rex, Silesiæ Princeps.

Vladislaus rex Hungariæ & Bohemiæ moritur. Ferdinandus Hispaniæ & Neapolis rex moritur. Vladislai regis natura.

ANno 1516. mortui sunt duo Reges maximi nominis, 13. Martij Vladislaus, anno ætatis suæ sexagesimo primo. Deinde in Hispania Ferdinandus, qui omnium regnorum hæredem reliquit Carolum Maximiliani nepotem.

Fuit Vladislaus quidem Princeps non admodum ingeniosus, sed tamen præditus iudicio non malo, peritus linguæ latinæ, amans iusticiæ & quietis. In grauioribus deliberationibus, vbi multorum sententias audiuisset tacitus, tandem, si quis scopum negocij attingere videbatur, solebat disputationem hac voce finire, Dobersi: vnde à multis hoc nomine appellatus est. Beneficentia & clementia in eo fuit eximia, adeo vt eo nomine præcipuè laudem quæreret, quod neminem vellet offendere. Ideo eius facilitate multi ex potentibus scelerate abusi sunt.

Vladislaus rex fuit similis Arcadio Cæsari. Ludouici Regis tutores.

Denique, si facienda est collatio, videtur non dissimilis fuisse Arcadio Romano Cæsari, post cuius ætatem etiam statim dilaceratio imperij secuta est per Gotthos & Vandalos. Filio suo nondum decenni constituit tutores, Cæsarem & Sigismundum fratrem.

Selimus aspernatur conuentus Christianorum.

Selimus Turcicus excitatus fama de conuentu Regum superioris anni, & metuens ne arma coniungerentur contra ipsum, in Thraciam ex Asia redijt, duplex agmen prædabundum in Pannoniam emisit, sed vbi ipsi nunciatum est, conuentus regum Christianorum solere tantum celebrari speciosis concionibus, & magnificis conuiuijs, rursus arma in orientem conuertit.

Maximilianus Cæsar ex pacto misit oratores in Moscouiam, qui facerent pacem inter Moschum & Sigismundum. Sed illi re infecta redierunt. Tartari hoc anno crudelissimè Russiam vastarunt. Maxime memorabilia negocia continet annus 1517. cuius initium totum orbem terrarum compleuit fama de Aegypti excidio, & deletione regni Mamaluchorum. Capita euentuum breuissimè nominabo.

Selimus deleto regno Mamaluchorum occupat Ægyptum. Selimus gessit asperrima bella.

Campson rex Aegypti formidabat crescentem potentiam Selimi, illiq́ʒ, nisi quiesceret, bellum denunciauit: hoc fuit initium illius belli, quo, meo iudicio, post bella punica, nullum in genere humano fuit asperius. Intra spacium medij anni quinquies prælio acerrimo dimicatum est, & amissa sunt duo magna regna, Syriacum & Aegyptium.

Selimi victoriæ in Syria & Ægypto.

Die Augusti 26. anno 1516. qui etiam est dies pugnæ ad Arbelam, Selimus in Syria ornatissimum exercitum Sultani Aegyptij vicit, proditione cuiusdam ductoris, qui in pugna ad Turcos

defecit,

defecit, in fuga Rex Campson labore & mœrore animi sine vulnere exanimatus est. Secundo, Selimus in aditu Aegypti rursus cruentissima pugna deleuit magnum exercitum Mamaluchorum. Tertio, 24. Ianuarij anni 1517. idem Selimus non procul à Memphi, magno prælio Sultanum nouum, Tomumbeium superauit, sed tamen robur sui exercitus ab equitatu hostium deletum est. Quarto, occupata vna parte vrbis illius amplissimæ, Mamaluchos in parte munita fortissimè pugnantes deuicit: vbi rursus is fuit ardor animorum, vt Selimus iam de victoria & de vita inciperet desperare, sed tunc etiam à suis proditi fuerunt Mamaluchi. Selimus contra datam fidem illos, qui se dediderunt, omnes interfecit. Vltimo ad ripam Nili Tomumbeium, qui contraxerat reliquias & omnes vires regni, victum cepit cum multo sanguine suorum, eum deinde in vrbe Memphitica excruciatum tormentis, quæ ipse constantissimè pertulit, 13. Aprilis, qui fuit dies Iunæ Christiani Paschatis mulæ impositum & laqueo ex collo pendente, per totam vrbem circumductum, ad frequentissimam portam vrbis suspendi iussit.

Campson Rex extinguitur.

Tomumbeius Rex necatur à Selimo.

Mamaluchi quales homines fuerint.

Hic fuit finis regni Mamaluchorum in Aegypto, qui tenuerunt eam annos 260. Fuerunt autem Mamaluchi serui venditi in Aegyptum ex ea regione, quæ adiacet ponto Euxino & paludi Mæotidi, versus Moscouiam, vbi nunc sunt Circassi. Ibi exercebantur ad militiam abiurata doctrina Christi, amplectebantur furores Mahometi: sicut ipsum nomen significat circumcisos: tandem euehebantur ad honores & ad regnum.

Ægyptus punita est propter blasphemias in Christum.

Tristis autem ista seruitus & calamitas Aegypti, quæ olim fuit florentissimum regnum, commonefaciat omnes homines de ira Dei aduersus peccata generis humani.

Neque enim dubium est, hoc regnum ita miserabiliter discerptum fuisse, quod primum Arij furores genuerit, & latè propagauerit, & quod deinde odio Christianæ religionis, sicut semper istius gentis fuit curiositas & petulantia enormis, Sarracenos & Mahometanos attraxerit.

In Pannonia infœlix orphanus Ludouicus spernebatur à suis proceribus, qui iam constituebant factiones inter sese. Vere huius anni fuit conuentus Budæ, vbi actum fuit de gubernatore constituendo in regnum, & magna erat autoritas Iohannis Veidani, qui ad eam dignitatem aspirabat: miserunt legatos Budam Cæsar & Sigismundus, vt Iohannem, cui nihil fidebant, impedirent.

Nicolaus Schombergius legatus Pontificis ad regnum Hungariæ.

Venit etiam eò Nicolaus Schombergius nobilis Misnensis, qui in Italia fuerat ingressus religionem Dominici, vir eloquens, vaferrimus, & plane natura Italica imbutus. Missus fuerat in Hungariam à Leone, suadente hoc Iulio Medice fratre Pontificis. Cæsari ex ipsa Roma significatum fuerat, vt obseruaret artes istius Monachi, quæ essent mirabiles.

In ipsa

In ipsa tractatione primum mirificè omnium mentes sibi conciliauit, & iam bene de ipso sperabat Cæsar, sed tandem, vbi se patefecit, animaduersum est, eum hoc agere, vt Pontifici permitteretur potestas collocandi in regnum Hungariæ gubernatorem, qui ex ipsius arbitrio ibi regeret, ipsiq; pareret. Tali enim artificio aula Romana conabatur illud potens regnum ad se trahere. Valde autem offendit Cæsarem ista improbitas, neque in tanta dissensione tunc aliquid potuit perfici.

Nicolaus Schombergius offendit Maximilianum Cæsarem. Elisabetha cõiunx Friderici Lignicensis moritur.

Floruit deinde ille Schombergius in Italia multos annos, creatus est Cardinalis, & à Carolo Cæsare impetrauit Archiepiscopatum Capuanum. In Silesia 17. Februarij decessit Elisabetha Polonica in puerperio. Mors eius fuit admodum detrimentosa Friderico Principi marito, qui ex eo coniugio, si præsertim vixisset Vladislaus frater, potuisset crescere.

Lutherus orditur instaurationem doctrinæ sacræ.

Hoc etiam anno fulgere cœpit lux doctrinæ Christi, repurgatæ à D. Luthero. Circumferebantur venales indulgentiæ Romani Pontificis, cuius lacunas, opes totius Europæ in illis sumtibus bellorum, & profusionibus ad luxum, plusquam Persicum, non poterant explere. Tanta autem fuit impudentia quæstorum Pontificiorum, vt publicè prædicarent, ad tinnitum argenti coniecti in cistam, subito animam liberam ex cruciatibus purgatorij in cœlum euolare.

Lutherus taxat indulgentias.

Lutherus verò, vir egregiè doctus & pius, excitatus à Deo, Pridie Calendas Octobris ad valuas templi Vitebergensis, in arce, vbi die omnium Sanctorum solebant esse insignes nundinæ Indulgentiarum, hora duodecima Propositiones affixit, quæ grauiter taxant impiam audaciam Pontificiorum, monstrant veram doctrinam de conuersione, & remissione peccatorum propter obedientiam, & mortem filij Dei. Vnde deinceps, semel motis rebus, paulatim alij articuli, obscurati fecibus Pontificijs, illustrati sunt, & magna lux, Dei beneficio, cœlestis vocis accensa.

Religio in toto orbe terrarum immutata est.

Tempus hoc emendationis prædictum fuit à Iohanne Husso morituro, & à Iohanne Hilteno Isenacensi, Monacho Franciscano. Intuenti vero historiam mundi, mirum est quod intra viginti annos, ferme in toto orbe terrarum motæ sunt disputationes de religione, & multæ factæ mutationes. Nam primum latissimæ illæ terræ Indicæ & Aphricanæ, recens inuentæ, quæ fuerunt implicatæ tetris idolis, magna ex parte doctrinam Christi acceperunt. In Asia secta Mahometica in duas partes scissa est, & Persæ nouos instituerunt cultus. Nunc vero, præeunte Luthero, paulatim magna pars Europæ oculos sustulit ad Solem iusticiæ Filium Dei, relictis tenebris Pontificijs.

Bellum Venetum finitum est fœdere, quod in Belgico factum est Nouioduni inter Franciscum Regem & Carolum, conditionibus

bus

bus iniquissimis adolescenti Carolo, ideo non modò cito turbatum est, verum etiam causam præbuit sæuis bellis, quæ vix hisce proximis annis restingui potuerunt. Sub finem Septembris Glogouia in Silesia penè tota miserabiliter conflagrauit: perierunt in incendio plurimi homines.

Fräciscus rex Galliæ & Carolus Hispanus iunguntur fœdere.

Selimus deuictis regnis Orientis, aspirabat ad imperium Europæ, & reuersus in Thraciam, parabat bellum terra mariq; in orbem Christianum. Maximilianus Cæsar, qui erat in excubijs pro suo imperio, indixit conuentum ordinum Imperij Augustam, anno 1518. belli Turcici causa, vbi conclusum fuit, vt Gallis & Venetis in societatem belli pertractis, Pontifex, Hispanus & Veneti, classe Græciam inuaderent, Cæsar vero auxilijs Germaniæ, Galliæ & Angliæ, ex Pannonia Turcos adoriretur: descripta fuit etiam formula militum & pecuniæ in hanc sacram expeditionem, & videbantur omnium studia in hoc bellum esse erecta.

Selimus parat bellum in regna Christianorum.

Maximilianus deliberat de bello Turcico.

Vocatus fuit etiam Augustam Lutherus ad Cardinalem Caietanum, qui eum minis terrere voluit, vt caneret palinodiam. Ipse in illo tantorum certaminum exordio, aliquanto motus à Pontificijs, promisit Cardinali, se deinceps silere velle, modo etiam aduersarijs suis silentium indiceretur. Sed cum hoc nequaquam impetrasset, & tantum adigeretur ad reuocationem, Augusta discessit, & telam, quam Deus ipsum ordiri voluit, constanti animo pertexuit.

Lutherus Augustæ sistitur Caietano Cardinali.

Pulcherrimas cogitationes Maximiliani de inferendo bello Turcis, & rursus furores Selimi de euertendis Ecclesijs, & regnis Christianorum, vtriusque mors interrupit. Inuaserat Cæsarem lenis & lenta quædam febricula: Medicus vero minus cautus propinauit ipsi pharmacum deiectorium potens, tempore non opportuno, inde & febris aucta est, & diarrhææ colliquatiuæ multorum dierum, ita vires afflixerunt, vt vim morbi amplius non ferrent.

Maximiliani Cæsaris mors & eius uirtutes.

Decessit igitur Cæsar optimus 12. Ianuarij, anni 1519. apud oppidum Velsium, & ex testamento in noua ciuitate sepultus est sub ara, ita vt sacerdos, panem consecratum attollens, supra pectus Cæsaris consistat.

Fuit in eo ingenij & corporis robur planè heroicum, atque is est, qui Deo iuuante inclitam familiam Austriacam ad illud supremum fastigium honorum, vbi nunc fœliciter fulget & floret, euexit. Expertus est in sua gubernatione vtramq; fortunam, quam tamen magnitudine & mediocritate animi egregiè tulit. Nupta ipsi fuit Maria Burgundica, quæ non solum opes & regiam dotem, verum etiam bella & ærumnas attulit: quo tempore ipse tamen potentem & vaferrimum regem Galliæ Ludouicum Vndecimum, etsi omnibus rebus inferior, repressit: & prouinciam suam, aliquot splendidis victorijs partis, tutatus est.

Mortua

Maximiliano eripitur sponsa à Gallo.

Mortua Maria, & quidem infelici ex casu, contraxit coniugium cum muliere Gallica, quam nouo & detestando scelere, ipsi in itinere eripuit petulans & impurus rex Carolus Octauus, & modestissimam virginem, filiam Maximiliani, Margaritam, quæ voluntate patris sui ipsi fuerat desponsata, ex Gallia cum contumelia domum remisit. Inter istas calamitates & dolorem insignem, tamen veram animi æquabilitatem retinuit. Gallo, appetenti regnum Italiæ & Europæ, restitit, & paulò pòst vidit eum extingui florenti in ætate, & scelerum suorum dare pœnas.

Gessit deinde varia bella, Gallicum, Helueticum, Venetum: vbi eius virtus & industria enituit, ita vt Imperio Germanico amissum decus & robur redderet. Respublica Veneta à condita vrbe non est grauius afflicta, quàm ab hoc Cæsare, quem tanquam imbecillem contemnebat.

Memoriæ proditum est, legatos ipsorum, fiducia potentiæ elatos, Romana & superba voce bellum illi denunciasse: S. P. Q. Venetus indicit bellum Maximiliano: quibus Cæsar sapiens & placidus respondit: Ite, inquit, & gerite bellum simili stultitia, qua indixistis.

Sed dolendum est, nondum inuentum esse virum aliquem literatum, & rerum in vita peritum, qui historiam tanti Cæsaris ordine & eleganter describeret, cum tamen ipse Cæsar, non solum in doctos esset munificus, verum etiam lectione & scriptione historiarum inprimis delectaretur. Ego in hoc breui scripto plura commemorare nec debeo nec possum.

Selimus in Thracia extinguitur lue.

Carolus Austriacus creatur Cæsar.

In Thracia vero venenum veneno extinctum est. Selimus enim propè illum pagum, vbi ipse ante annos septem patrem suum senem bello adortus fuerat, pestilentia iugulatus est. 28. Iunij Francofurti ad Mænum renunciatus est Cæsar Carolus Austriacus, Hispaniarum Rex. Historia & disceptatio electionis, quæ est insignis, legatur apud Sleidanum.

Friderici Electoris Saxoniæ sapientia.

Enituit tunc prudentia & dexteritas singularis Friderici Saxoniæ Electoris, qui non modo delatum sibi imperium ab omnibus Electoribus recusauit, excusatione ætatis vsus, verum etiam, cum voluntates principum vehementer essent distractæ, studijs partium Gallicarum atque Austriacarum, ipse, ne ex dissensione ciuili accenderetur bellum in Germania, autor fuit, vt singuli Electores sanctissimè iurarent, non se habituros vllum pro Cæsare, nisi eum, qui ex communi consensu omnium esset electus.

Solymanus succedit Selimo patri.

Pecuniam grandem, quam ipsi obtulerant legati Caroli, reijciebat constanter, & vt idem sui aulici facerent, iussit. Meminerunt aliqui ex senioribus, dixisse Principem illum: Equidem quæro virtutem, sed eam cum non inueniam, accipio potentiam. Selimo successit filius vnicus Solymanus, natus ex muliere Scythica, filia

regis Bosphorani: contudit eodem anno satrapam Syriæ, qui antiquum regnum Mamaluchorum restituere conabatur, victoria magna, sed non incruenta.

In Prussia accensum est bellum inter Sigismundum & Albertum Brandeburgicum Prussiæ Magistrum, qui volebat haberi pro Principe Imperij, & à Polonis reposcebat vrbes olim occupatas proditione subditorum Ordinis. Durauit bellum illud totum quadriennium, & si Albertus impetrasset auxilia Germanica, sicut sperabat, non cessisset Polonis, sed demum noua & inopinata compositione bellum sedatum est. 2. Augusti anno 1520. Nissæ in Silesia moritur Iohannes Turso Episcopus Vratislauiensis: Fortuito vero excitato incendio, aiunt magnam partem cadaueris ante sepulturam flammis esse absumtam, quod ipsum fuit omen emendationis & repurgationis Ecclesiarum in Silesia.

Albertus Brãdeburgicus gerit bellum cum Polonis.

Electus est in locum defuncti nobilis Iacobus Salzensis, Legum doctor, qui nomine regio ducatui Glogouiensi præerat, & Ladislaum Sternbergium fuerat comitatus ad comitia Francofurtensia, vbi propter illustrem operam nauatam Carolo, aulæ regiæ factus est carus. Præfuit Ecclesijs cum laude sapientiæ & moderationis ad annos 19. fuit alienus à sæuitia, ad quam alioqui flabella Diabolorum Episcopos solent accendere.

D. Iacobus Salzensis Episcopus Vratislauiensis.

In littore Oceani congressi sunt Galliæ Rex & Henricus Anglus. Fuit tantum mutua ostentatio opum & splendoris aulici. Adduxerat Henricus ligneam domum mirifici operis, illi inscripserat: Cui adhæreo, præest. Certabant enim inter se Carolus & Franciscus, inter quos iam semina noui belli oriebantur, vter sibi coniungere posset Britannum. Sed Carolus nauigans ex Hispania ad hunc diuertit, eumque ab amicitia Galli auertit. 22. Octobris, Carolus celebri pompa Aquisgranum ductus est, & postridie solenni cum ritu coronatus.

Frãciscus Gallus & Henricus Anglus cõgrediuntur.

Carolus coronatur Aquisgrani.

Fridericus Saxoniæ Elector, propter valetudinem substitit Coloniæ, eoque vocauit ad se Erasmum Louanio, cuius iudicium de Lutheri doctrina sciscitatus est: Erasmus festiuè respondit: Duo esse magna peccata Lutheri, quod attigisset coronam Papæ, & ventres Monachorum. Deinde significauit genus doctrinæ rectum esse, sibique probari, sed suadebat, hortaretur Princeps Lutherum, vt quædam minus horride diceret.

Friderici Electoris Saxoniæ colloquiũ cum Erasmo.

Anno 1521. factum est initium calamitatum Hungaricarum, & perrupta repagula, quæ diu Turcos à ceruicibus Pannoniæ auerterant. Principes occupati erant in apparandis nuptijs, Budæ Ludouicus adolescens quindecim annorum ducebat Mariam Burgundicam: Lincij Ferdinandus Austriæ Archidux, anno ætatis decimo nono celebrabat nuptias cum Anna Hungarica mediocri cum pompa.

Ludouicus & Ferdinandus celebrant nuptias.

Interea Solymanus insidiatus est regno Ludouici, & quiden attractus fuit ex stulta superbia procerum regni. Miserat Solymanus legationem in Pannoniam, quæ pro more phrasi Turcica, denunciabat Ludouico, consedisse Solymanum in paternum solium, & iam portam ipsius regiam patere omnibus, qui aut pacem aut bellum poscere vellent: deliberarent igitur Hungari, vtrum placeret.

Hungari stulta superbia irritant Turcos.

Superbi Principes legatum illum Turcicum retinuerunt, posita ipsi custodia. Disputabant enim, vindicandam esse hoc pacto iniuriam Selimi, qui ante triennium legatum Pannonium apud se detinuisset. Venerat is ad Selimum iturum ad bellum Aegyptium, eumq; ille in castris secum circumduxerat, sed demum Constantinopolin reuersus, honorificè eum in patriam remiserat.

Nunc igitur similiter plectere volebant filium Solymanum, quem aspernabantur, tanquam adolescentem, eumq; stolidum, deditum voluptatibus, & omnium rerum imperitum. Sigismundus Poloniæ Rex, ad quem similis legatio Turcica peruenerat, misit Budam ad nepotem & Senatum Pannonium, eosque monuit, vt vnà secum ablegarent Constantinopolin aliquos ex suis, qui inducias paciscerentur cum Turcis, neque eos in hac ætate Regis, & rerum perturbatione irritarent. Verum consilium Sigismundi neglectum & reiectum est, & existimabatur Hungaris satis esse virium ad arcendum filium, cuius patrem non formidassent.

Solymannus ista detentione sui legati irritatus, bellum in Pannoniam molitur. Multus tamen fuit eo tempore sermo, Leonem Pontificem, qui metuebat Italiæ, & simul irascebatur Hungariæ, quod suum gubernatorem accipere noluisset, pretio in aula Turcica effecisse, vt bellum in Pannoniam transferretur: quam post castigationem aliquam opinabatur facilius accepturam frenum.

Leo Pontifex putatur Turcos immisisse Hungaris.

Collecto igitur exercitu, dum nostri epulantur & ludunt, Belgradum, Hungariæ & Europæ repagulum, adoritur & acerrimè oppugnat. Nostri sero experrecti conueniunt segniter, vrbs Vratislauiensis etiam misit quingentos pedites. Sed antequam ad hostem peruentum est, iam Belgradum 21. Augusti captum est cum ignominia vniuersi orbis Christiani, qui eam arcem contra abauum Solymani Amurathem, & proauum Mahometum, duo fulmina bellica, fortissimè olim defenderat.

Solymanus occupat Belgradum.

In Germania conuentum imperij agebat Carolus nouus Cæsar, ad quem euocatus est Lutherus: is coram Cæsare & Principibus publicè & intrepidè confessionem suam edidit, testatus est, nullo modo veritatem Euangelij sese deserturum & abiecturum. Publica fides ipsi est seruata, in reditu vero, iubente ita suo principe, qui eum, sicut Abdias olim Prophetas, suffurabatur, in suam Pathmon ductus est, & fermè biennio Viteberga abfuit.

Carolus Cæsar agit conuentum Vormatiæ.

Lutheri confeßio in conuentu Vormatienſi.

Cæsar

Cæsar persuasus consilijs suorum, qui traducere in suas partes cupiebant Pontificem, Lutherum & omnes socios ipsius proscripsit. Et fuit sanè hoc quæstuosum aulæ. Pontifex enim deserto Gallo transijt ad Cæsarem, & hoc anno ductores Pontificij & Cæsaris, Prosper Columna & Ferdinandus Piscarius bellator virtutis & fortunæ mirificæ, Gallos victos & fusos Mediolanensi ducatu eiecerunt.

Lutherus proscribitur à Cæsare & ducitur in Pathmon.

Caroli Cæsaris copiæ occupant ducatum Mediolanensem.

Pontifici vero gaudium hoc non fuit solidum. Statim enim post nuncium victoriæ Mediolanensis interijt, hausto veneno, vel in vino, vel, vt creditum est, inter familiaria catapotia, quæ singulis mensibus, pro iuuanda valetudine, solebat deuorare. Decessit etiam hoc anno Iohannes Capnio, præceptor nostri Philippi, illustrator linguæ Græcæ & Hebrææ.

Leo Pontifex tollitur ueneno.

Iohannis Capnionis uita.

Romæ audiuerat Iudæum docentem linguam sacram, cui διδακτρον numerabatur pro singulis horis singuli aurei. In auditorio etiam Argyropyli Græcè legit periodum ex concione Thucydidea scitè, eamq; rectè interpretatus est: ibi senex Argyropylus illacrymans exclamauit: Græcia nostro exilio transuolauit Alpes, cum sentiret studijs linguarum artes & eruditionem Græcam etiam in his horridioribus gentibus accendi.

Fuit illi longum bellum cum stultis & auaris Monachis, qui nihil aliud effecerunt, nisi quod stulticiam suam mundo deridendam propinarunt, & animum addiderunt Luthero, vt totum regnum Monasticum & Pontificium cum applausu Germaniæ conuelleret. 30. Maij mortuus est Georgius Bregensis in Silesia, frater Friderici, Princeps ingeniosus quidem, & optimè educatus in aula Maximiliani Cæsaris, sed corruptus crapula & voluptatibus. Hæredem habuit fratrem Fridericum.

Georgius Bregensis moritur.

Nono Ianuarij anni 1522. Romæ mirabili casu in Pontificem electus est Adrianus vir Belgicus. Natus fuit ex parentibus fortunæ admodum tenuis, Louanij nutritus est ex eleemosyna, innotuit propter laudem industriæ & doctrinæ: ascendit subinde per gradus ad honores, factus est gubernator Academiæ, vocatus est demum in aulam, vt erudiret adolescentem Carolum, qui tamen in discenda lingua latina minus obsequens fuit præceptori, abductus ab alijs ad exercitia equestria.

Adrianus Traiectensis creatur Pontifex.

Adrianus fuit præceptor Caroli Quinti.

Ipse Carolus Cæsar, post multos annos, cum orationem latinam Genuæ eleganter recitatam minus intelligeret, conuersus ad suos: Nunc, inquit, agnosco adhortationes præceptoris mei fuisse veras, qui sæpe prædicebat, me puerilis incuriæ daturum aliquando pœnas. Doleo enim me flores & elegantias sermonis istius non rectè assequi.

Carolus Quintus accusauit incuriam adolescentiæ suæ in discendo.

Adrianus demum in Hispania est factus Episcopus, & vbi Carolus illa regna adeptus est, cum imperio toti Hispaniæ præfectus est. A Leone lectus est in Senatum Cardinalium anno 1517.

Adriano erecti sunt arcus triumphales in Belgico inuerecundi.

Et nunc demum, postquam diu litigassent inter se Cardinales, ne illi fluctus æmulationum mutuo possent sedari, iste absens, alienigena & incognitus Romanis, ad Pontificatum euectus est.

In Belgico sunt ipsi erecti arcus triumphales, &, pro more gentis, ornati dictis sacris petulanter detortis. Ita enim fuit scriptum: Traiectum plantauit, Louanium rigauit, Cæsar dedit incremẽtum. Vir quidam pius, detestatus illam profanitatem, subscripsit: Hic Deus nihil fecit. Fuit in ipso mirabilis Melancholia, oderat studia Poëtica, quod diceret ea aduersari religioni. Cognatis suis, qui ex Belgico pedibus Romam accurrerant, nihil est largitus, ne videretur imitari profusionem superiorum Pontificum in suos.

Adrianus fuit ineptus ad gubernationem.

Cæsarem Carolum in Hispania noluit videre, & somniabat veterem Romam. Sed fuit eius gubernatio breuis & infelicissima. Romæ est grassata sæuissima pestilentia, quæ ideo grauius inualuit, quod ipse contagia, vsitata seueritate Italica, nollet cohercere. Solymanus autem re bene gesta in Pannonia, alterum etiam propugnaculum orbis Christiani, Rhodum oppugnauit.

Solymanus occupat Rhodum.

Defendebant eam fortissimè 700. equites Rhodij in septimum mensem vsque, deserti vero à Pontifice & Christianis regibus, die natali Christi fecerunt deditionem, pacti corporum & rerum suarum incolumitatem, quam Turci egregiè ipsis præstiterunt.

In Silesia fuit hoc anno status turbulentus Vratislauiæ. Iam illuxerat emendatio doctrinæ, instituta per Lutherum, neq; amplius premi poterat veritas. Senatus pio studio quædam monasteria, sine iniuria tamen Monachorum, conuertebat in vsus pauperum. Hoc ægre ferebant Monachi, & inueniebant patronos potentes in aula, Bohemos, Hungaros & Germanos. Re disceptata per aliquot annos, tandem isto anno, cum Pragæ esset Rex Ludouicus, qui à Principibus imperij Noribergæ postulabat auxilia contra Turcos, incensus à Pontificijs minatus est bellum Vratislauiensibus, & vtrique præsidi Silesiæ, Casimiro Teschensi & Friderico Lignicensi mandauit, vt pararent arma. Sed interueniente Georgio Marchione Brandeburgensi, qui præcipuè regem in ea ætate gubernabat, & veram doctrinam amabat, Vratislauiæ controuersia ea sedata est.

Vratislauiæ creatur periculum apud Ludouicum propter emendationem doctrinæ.

Georgius Brãdeburgicus tegit Vratislauienses.

Multis etiam annis de moneta lis fuerat Suidniciæ, & populus contra voluntatem Senatus & Regis non admittebat mutationem. Vocati sunt à Georgio Brandeburgensi & Friderico Lignicensi Vratislauiam ex tribunis & populo, qui putabantur esse autores dissensionum, & cum ex illis aliquot damnati essent ad capitalia supplicia, Georgius tamen Brandeburgensis, exoratus à matronis Vratislauiensibus, vitam suis donauit. Sed Fridericus Lignicensis tres capite plecti curauit.

Suidnicenses ciues afficiuntur supplicio Vratislauiæ.

Accesse-

Accesserunt deinde cum exercitu Suidniciam, vt cogerent ciues ad obedientiam, sed cum Bohemi denunciarent Principibus, se Suidnicensem populum omnino, si opus foret, armis defensurum, domum Principes reuersi sunt, & hoc etiam negocium secundo anno post, amicè transactum est.

Isto anno etiam fuit initium liberationis Monachorum. Pastor Ecclesiæ Kembergensis prope Vitebergam duxit vxorem. Iussus est igitur à Principe causas exponere, cur nec Pontificia lege, nec voto impediantur coniugia diuinitus probata. Inde magnæ disputationes in Academia ortæ sunt de lege cœlibatus, de votis Monasticis & similibus. Lutherus ex suo pathmo misit Propositiones de votis, & totum laqueum legum & votorum impiorum vno ictu conscidit. Eas propositiones cum primum legeret D. Bugenhagius Pomeranus, dixisse scribitur: Hæc res mutationem publici status efficiet, doctrina vero ante has propositiones tradita publicum statum non mutasset. Ita laqueus contritus est, & multi sunt liberati ex tristi seruitute conscientiarum & corporum.

Monachi liberantur ex monasterijs.

Ludouicus ex consilio Principum vincula quædam obedientiæ iniecit Bohemiæ, & gubernatorem generalem regni nominauit Carolum Monsterbergensem, frementibus & indignantibus Bohemis. Ipse paulò pòst in Pannoniam regressus est, quæ ipsi nihil parebat.

Carolus Monsterbergensis constituitur gubernator Silesiæ.

Anno 1523. Romæ Adrianus, qui nimis erat hebes ad aulam Romanam, & fortassis melior, quam decebat Pontificem illius ætatis, Idibus Septembris mortuus est febricula, vt scribunt satellites Pontificij, quam contraxerat quarto Augusti, dum in magno æstu missam canit, sed potius, vt adhuc hodie notum est in Italia, ex veneno, quod Cardinales hostiæ, vt nominant, in missa illeuerant: Successorem habuit Iulium Medicen, qui se nominauit Clementem Septimum: is euertit Romam: huic cum fortiter & fœliciter se opponeret Pompeius Columna Cardinalis, vulgo à Poëtis scriptum est, Romam rursus à Pompeio & Iulio turbari, quærendum igitur esse nouum Brutum, & nouum Photinum.

Adrianus Pontifex Romæ ueneno tollitur.

Clemens Septimus oppugnatur à Pompeio Columna.

Franciscus Galliæ Rex misit in Italiam exercitum peditum 40000. inter quos plurimi erant Heluetij, equitum 1000. & tamen ille, administrante bellum Piscario, à Cæsarianis longe inferioribus, per partes hinc inde oppressus & concisus est. Vratislauiæ etiam hoc anno sacerdotes duxerunt vxores.

Vratislauiæ sacerdotes ducunt uxores.

Semina seditionis rusticanæ orta sunt anno 1524, ex tali occasione, vt quidem vrbs Noriberga in suos annales retulit: Abbas quidam Sueuicus prope Vlmam habebat rusticos seruos, & decedente agricola, ex veteri consuetudine, abducere solebat iumentum aliquod: Tunc autem, mortuo villico quodam auriga, ipse vxori & miseris orphanis eripuit duos equos magni pretij, meliorem patrimonij nempe partem. Hac tyrannide moti rustici, primum con-

Rusticanæ seditionis semina.

currerunt, & deinde aucto paulatim agmine tam crudele incendium ortum est.

In Italia memorabiles acciderunt vices rerum, & celeberrima fuit deinde etiam in nostra regione fama prælij Ticinensis. Annoto igitur præcipua capita euentuum, ex diuersis descriptionibus Pauli Iouij excerpta.

Ticinensis prælij historia.

Aestate anni 1524. duces Cæsariani penetrarunt in Galliam, & oppugnarunt Massiliam, maximo sed irrito cum conatu. Franciscus Rex incensus ira, omnibus viribus parauit bellum, & superatis Alpibus celeriter toto ducatu Mediolanensi potitus est, exceptis duabus vrbibus, Laude Pompeia, quo profugerat cum Hispanis Piscarius, & Ticino, quod defendebat cum Germanis Antonius Leua. Rex inutili consilio statuit oppugnare Antonium: Sed Germani fortissimè sustinuerunt obsidionem in quintum vsque mensem. Anno demum proximo post mirabilis est secuta conuersio. Videbantur Cæsariani iam, penè profligati, expectare vltimum interitum: Pontifex etiam & Veneti ad latus nauis fælicius se inclinauerant. Sed quod sæpè aliâs accidit, tunc etiam fortuna inexpectato flatu Cæsari fauit.

Georgius Fronspergius & Marcus Sittius Germani ductores Cæsaris.

Venerunt auxilia ex Germania, quæ adduxit dux Borbonius, illisque præerant Nicolaus Salmensis comes, Georgius Fronspergius & Marcus Sittius, maximi nominis duces: Piscarius igitur bellator ingenio & manu promtissimus euestigio victoriam sibi despondit.

Coniunxit Hispanos cum Germanis, & Ticinum ad eripiendos Germanos ex obsidione profectus est. Tota Italia, & multi Principes Galliæ monebant Franciscum regem, vt relinqueret obsidionem, nec cum audacissimo milite Cæsariano confligeret, cui paulò pòst esset defutura pecunia, & qui deinde sua sponte esset delapsurus. Sed Rex ex sua quadam opinione statuit perseuerandum esse, & vrgendam oppugnationem: Piscarius diu, etsi vteretur artibus vaferrimè cogitatis, non potuit elicere Gallos ad dimicationem, tandem murum areæ, in qua castra locauerat Rex, quam Itali parcum nominant, cum sit septum ferarum, nocturno tempore perrupit, & partem agminis introduxit, ipse autem cum reliquo exercitu insecutus est.

Ea occasione Franciscus Rex iuuenis, & gloriæ cupidus, in aciem prodijt, & videbatur omnibus rebus superior esse Cæsarianis, tormentis, equitatu, & peditatu, qui constabat ex Heluetijs & Germanis militibus, quos appellabant legionem nigram. Initium etiam pugnæ fœlix fuit Gallis, profligarunt pedites Italos auulsos à reliquo exercitu, tormentis equitatum Cæsaris dissiparunt, & ipse equitatus Gallicus, genere armorum & disciplina militari illustris, latè equites Hispanos & Germanos, quorum non erant supra duo millia, submouit.

Verum inter prælíandum, dum Rex ſtudio vincendi longius à peditatu progreditur, conuerſa fuit fortuna. Nam amiſſus fuit vſus tormentorum, & Piſcarius equitatum Gallicum à tergo & lateribus circumfudit ſclopetarijs Hiſpanis, qui illis ſuis longis cannis ferreis, tunc recens excogitatis, miſerabili procella glandium ornatiſſimos equites conciderunt, ita vt vnus ſæpenumero humilis & retorridus Hiſpanus duos nobiliſſimos equites, aut duos generoſos equos vno globo tranſuerberaret.

Hiſpani ſclopetarij ſternunt equitatum Gallicũ.

Cum ita ab equitatu initium fugæ oriretur, ſimul perturbati ſunt ordines Heluetiorum ab ipſis Gallis fugientibus, & Alphonſus Vaſtius cum peditatu Cæſariano ampliorem ipſis incuſſit terrorem, vt pene nihil motis armis turpiter aufugerent.

Legionis autem Germanicæ tantum fuit robur, vt ipſa videretur reſtituere poſſe prælium, ibi Piſcarius cohortatus Fronſpergium & Sittium, vt pro fortuna Cæſaris egregiè laborarent, ipſe inter primos, Germanos hoſtes in equo inuadit, ſed infœlici cum ſucceſſu. Nam ex equo deturbatus duo grauia accepit vulnera, ita vt pro mortuo haberetur.

Verum Fronſpergius & Sittius, ex peculiari ſua diſciplina, laxatis ordinibus, legionem nigram in medium accipiunt, eamq́ acerrime ſe defendentem vniuerſam contrucidant, imprecati illis mala, quod nati in Germania ferrent arma contra Cæſarem. Interea profligato equitatu Gallico, nobiliſſimis Gallorum ducibus captis, aut interfectis, ipſe Franciſcus Rex prolabente equo capitur acceptis duobus vulneribus non magnis, & Lanoio traditur. Capto rege victoria à Cæſarianis vbiq́ conclamatur, & Galli ſeſe dedunt.

Franciſcus Gallus capitur.

Rex abductus, diu altum tenuit ſilentium, tandem cum à Vaſtio benignè appellaretur in campo, reſpondit: Nihil magis ſe optaſſe quàm mortem, viuere tamen vnica hac ſpe, quod amplius in tota vita nihil triſtius ſibi accidere poſſet, quàm hoc quod iam ſuſtineret. Exiſtimarũt Pontificij, eum globis ſclopetorum non potuiſſe trajci, quod in pectore geſtaret fruſtulum ex ſacra cruce donatum ipſi à Leone Pontifice. Ceciderunt eo die, qui fuit ſacer Mathiæ Apoſtolo, & Caroli Cæſaris natalis, ſupra decem millia hominum. Cæſar, vbi de victoria reſciuit, vetuit excitatis ignibus aut ludis vllam ſignificationem publicæ læticiæ dari, ſed per triduum preces in templis recitari iuſſit, vt victoria illa vtilis eſſet orbi Chriſtiano.

Franciſci Gallici capti uox.

Hæreticorum impostura.

Carolus Quintus modeſte ſe geßit poſt uictoriam Ticinenſem.

Galliæ Rex aliquamdiu aſſeruatus in Italia, cum Pontificem & Venetos nihil conari pro liberatione ſui uideret, in Hiſpaniam à Carolo Lanoio Belga prorege Neapolitano, neſciente Piſcario, ductus eſt. Putauerat Franciſcus, Cæſarem illico amicè ipſum compellaturum, & inito fœdere in ſuum regnum dimiſſurum. Sed iuſſus fuit ſubſiſtere Madritti, & Cæſar per duos menſes eum non vidit.

Franciſci Regis morbus in carcere.

Ideo Rex ex mœrore animi in grauiſſimum incidit morbum, vt de vita ipſius dubitaretur, tandem Cæſar eum inuiſit, atq; amicè affatus & conſolatus eſt, ex ea animi lætitia eueſtigio vires in rege recreatæ ſunt, & morbus facili negocio ſuperatus.

Diſputatum fuit in ſenatu Cæſaris de conditionibus ferendis Franciſco, penè ſimili cum ratione & euentu, ſicut accidit apud Samnites poſt captas legiones Romanorum. Piſcarij & aliorum ducum hæc erat ſententia, vt Cæſar regem liberaliter dimitteret, cum eo amicitiam iungeret, & perſuaderet, vt ab Italia abſtineret: eandem vero Italiam Carolus veterum Cæſarum more perdomaret, & imperata facere cogeret, illudq; futurum eſſe factu facile omnes putabant.

Mercurinus, cuius ſumma apud Cæſarem erat autoritas, contra diſſerebat, non habendam eſſe fidem Regi captiuo, quam ille non eſſet ſeruaturus, vbi liber foret, aut gratia aut armis prius recipiendam eſſe Burgundiam, quam Galli, mortuo Carolo Burgundico, nullo iure ad ſe traxiſſent, deinde inito fœdere regem demum eſſe dimittendum: Italiam vero, deuicta Gallia, vltrò futuram in poteſtate Cæſaris. Carolus vero ſuo quodam fato oblitus illius dicti: medias vias in conſilijs plærumq; eſſe periculoſas, mediam ſententiam elegit: præſcripſit regi conditiones, quibus ipſe promittit reſtitutionem Burgundiæ, renunciat Italiæ, pollicetur Cæſari pecuniam, naues & alia quædam: deſpondetur ipſi ſoror Cæſaris Heleonora, traduntur Cæſari obſides, filij Regij Franciſcus & Henricus: niſi pacta ſeruet, ſpondet ſeſe denuo ſiſtere captiuum.

Carolus Quintus incaute propoſuit conditiones Franciſco captiuo.

Franciſcus rex turbatis conditionibus pacis, Cæſarem bello aggreditur.

Sed, quam primum fines ſui regni attigit, quod fuit ſub initium anni 1526. profitetur publicè nolle ſe pacta illa, expreſſa vltima neceſſitate carceris, ſeruare: & cum Pontifice atque Venetis fœdus facit contra Cæſarem, eo euentu, vt ex breui interuallo Roma bis vnà cum ipſo Pontifice caperetur: Veneti demum ſupplices pacem à Cæſare precari cogerentur, & Galliæ Rex ornatiſſimo exercitu ad Neapolin, Duce Lotrechio miſerè perdito, pro filijs obſidibus vicies centena millia aureorum exolueret. Sed has hiſtorias perſequi inſtitutum noſtrum non patitur.

Ruſticana ſeditio in Germania.

In Germania ille annus 25. fatalis fuit furore ruſticorum, qui vbiq; arma ſumebant contra Magiſtratum. Commouebant eos fanatici concionatores, qui ſimulatis viſionibus & Enthuſiaſmis miſeros homines dementabant & inflammabant. Conciſa fuerunt in diuerſis locis, ſupra 50000. ruſticorum.

Friderici Electoris Saxoniæ mors.

Optimus Princeps Fridericus Saxoniæ Elector triduo ante mortem, ſub initium tumultus ruſticani, orti etiam in Thuringia, concitante plebem Monetario, homine deliro & fanatico, miſit Epiſtolam ad fratrem Ducem Iohannem, in qua conſolatur fratrem, narrat ſperare ſe, Deum omnino protectorem fore iſtius regionis,

& hunc

& hunc errorem plebis non fore longum : monet vt per pastores homines de suo officio rectè erudiantur, & vt ipse comparatis præsidijs, & paucis castigatis, parcat multitudini : postremo significat, natura sua vi morbi superata, se iam in cœlestem vitam migrare, vbi sese denuo sint conspecturi & complexuri. Paruit huic consilio optimus Princeps, & suam plebem facile ad officium reuocauit.

Piscarij fortißimi ducis obitus.

Mense Nouembri eiusdem anni in Italia ex Hectica febri decessit Ferdinandus Daualus Piscarius, bellator virtutis & fortunæ admirandæ. Vix excesserat annum ætatis 34. & tamen nullus ex ductoribus in Europa ipsi poterat comparari. Octies aut etiam sæpius iusta acie conflixit, & semper fuit victor, præterquam in prælio Rauennensi, vbi fuit adhuc Tyro.

Tantum illius industriæ & fortunæ tribuit Italia, vt Pontifex & Veneti offerrent ipsi possessionem regni Neapolitani, si vellet deserere Carolum : cui tamen ipse, etsi pro tantis rebus gestis non multa obtinuit, fuit fidissimus. Ducatus certè Mediolanensis & Galliæ Rex, ita volente Deo, viri huius virtute capti sunt.

Vratislauiæ emendantur Ecclesiæ.

Vratislauiæ in Silesia hoc anno, docentibus D. Ambrosio Moibano, & D. Iohanne Hesso, emendati sunt ritus Ecclesiastici, aboliti impij cultus statuarum & consecrati panis : passim etiam in alijs Silesiæ oppidis Euangelij lux innotuit, sed intermixti fuerunt fanatici doctores, qui multos turbarunt. Nobilis clades ad Mogatium & interitus Regis Ludouici accidit anno 1526. Historiam illam recenseo.

Ludouici regis interitus.

In veteribus fabulis ingeniosè scriptum est, matrem terram ante tempus belli Troiani supplicem factam esse Ioui, grauiterq́ conquestam, intolerabili se pondere hominum malorum & vita indignorum premi, iniret igitur rationem, quomodo sibi posset consuli. Iouem vero re deliberata excitasse bellum Troianum, vt ista tot gentium cæde terra ab inutilibus ponderibus leuaretur & repurgaretur : Ita propemodum tunc Pannoniæ peccata hominum attraxerunt pœnas publicas.

Hungariæ regnum fatales sustinet clades.

Euersæ erant magna ex parte leges sub Vladislao, qui nimium conniuebat, creuerat in ocio luxus, superbia, tyrannis in subditos, cumulabantur idola, cultus statuarum portentoso modo. Vladislao mortuo successit adolescentulus Ludouicus, præstans quidem naturæ bonitate & singulari modestia : sed deerant ipsi idonei rectores. Constitutæ sunt statim factiones inter proceres, Episcopos & Principes, & verè inducebatur quædam ἀναρχία : Iohannes Veidanus, cuius pater sub Mathia inclaruerat, gerebat spiritus indomitos, præstabat opibus, coniunxerat sibi affinitate regem Poloniæ, despondebat sibi gubernationem regni, illi resistebat Cæsar Maximilianus, demum etiam Sigismundus.

Adiunctus

Adiunctus fuit tandem adoleſcenti Georgius Brandeburgenſis, Princeps cognatus, bonus & ſapiens, ſed præualebant ſtudia nobilitatis Hungaricæ. Imminebat ipſis potentiſſimus hoſtis, quem errore & ſuperbia attraxerant, eripuerat ipſis præcipuum regni propugnaculum, & tamen non parabantur neceſſaria ad defenſionem. Bona regia abripuerant harpyæ, præſertim Epiſcopi, & ea profundebant immani cum luxu.

Scripſit vir illuſtris Dominus ab Herberſtein, vidiſſe ſe aliquot conuentus Hungaricos illo tempore, ingreſſos fuiſſe Epiſcopos, & proceres regni aliquos ſplendore plus quam regio, ita vt tota vrbs perſtreperet tubarum clangore, & tympanorum crepitu, non ſecus ac ſi quotidie de hoſte deuicto duceretur triumphus: Viæ publicæ, inquit, equitantibus Epiſcopis ab omni parte refertæ erant ſectatoribus & ſeruis, epulantibus illis audiebatur primum tubarum & tympanorum quaſi tonitru, deinde concentus Muſicus, dignus magnis Monarchis.

Interea in aula Regis adoleſcentis erat ſolitudo, adeoq; detracti ipſi erant nerui, vt interdum egeret: petebatur vinum ad menſam regiam ex cellis vrbanis ciuium, & lagenæ ipſæ ſæpe exhauriebantur ad contumeliam regis à petulantibus ſeruis procerum in veſtibulo.

Ipſi Epiſcopi & Principes certabant odijs, æmulatione, pompa, nec curæ ipſis erat regni ſalus. Nam interea dum ſeſe paſcunt, limites regni erant nudi à militibus, armis & pecunia, ita patebat hoſti aditus facillimus. Intuebantur exemplum Hungariæ etiam reliquæ prouinciæ, quæ & ipſæ in tanto periculo minus erant vigilantes, minusq; liberales quam oportebat. Nam ſcimus, negatam fuiſſe regi adoleſcenti in bellum Turcicum ſummam nõ magnam: quod deinde ſæpe fuit deploratum à prudentibus. Hoc nimirum eſt, quod dixit Poëta: *Nam cætera regna*
Luxuries vitijs, odijsq; ſuperbia vertit.

Irruebat Solymanus copijs ingentibus, impoſiturus tandem finem bello Hungarico, regnumq; in ſuam poteſtatem traducturus. Belgrado Balibeio duce leuioris armaturæ equites emiſit, qui Pannoniam longè lateque effuſe populati ſunt. Ludouicus in iſto metu bellico Oratores miſerat Spiram, vbi tunc erat conuentus imperij, & ſolicitè admodum à Germania, præſertim à Sororio Ferdinando opem petebat.

Ludouicus rex non impetrauit auxilia à Germania.

Intelligebant aliqui periculi magnitudinem, & ſuadebant, vt conſcriberentur copiæ: multi verò in illa voluntatum diſtractione, alias ſerebant ſuſpiciones, ita vt aliud perfici non poſſet, niſi quod decreta eſt legatio ad inſpiciendas res Hungariæ, ſed antequam ea redijt, iam perierat Rex, & Turcus Budam inſpexerat.

Miſit

Misit etiam ad patruum Sigismundum aulæ suæ magistrum virum fidissimum Trepconem, qui eum interpellaret de auxilijs tam necessario suo tempore, aut si ea non impetraret, saltem exoraret Sigismundum, vt ad fines Hungariæ ad paucorum dierum colloquium accederet: cupere enim Ludouicum ipsius vti consilio.

Ludouicus frustra à patruo Sigismundo colloquium exposcit.

Neutrum potuit obtineri. Nam Sigismundus longè à Pannonia Dantiscum progressus est, vt motus vrbanos ibi sedaret. Ibi legatus ille obortis lacrymis, cladem futuram præsagiens, dixit, Ergo, inquit, Rex, neq; dulcem tuum nepotem amplius in hac vita intueberis, neque aliam ab eo vnquam habebis legationem. Et quidem iste nimis verus vates post paucos dies vnà cum domino suo interfectus est. Conuocauerat ordines in isto metu panico Rex Budam, deliberatum est de arcendo hoste, Episcopi appellati de auxilijs, milites & pecuniam infideliter contulerunt. Nobilitas ebria ocio & luxu superbè Turcos contemnebat, quos concisuros & deleturos se exigua manu iactabant.

Volitabat in cœtibus hominum Paulus Tomoræus, Monachus quondam Franciscanus, tunc vero Archiepiscopus Collocensis: is, vt homo imperitus & Thrasonicus, petebat sibi imperium in exercitum, & monstrabat manu, quomodo esse profligaturus hostes: Illiq; credebatur, quod aliquando excursores Turcorum non infœliciter repressisset. Decretum est igitur bellum magno animo, adductæ sunt etiam paucæ cohortes peditum conscriptæ in Germania, & Bohemia, ex pecunia indulgentiarum, vt narrabatur, illisque adiunctus equitatus, ita vt vniuersæ copiæ non excederent numerum vicies quinque millium.

Paulus Tomoræus Monachus bellator.

Ludouici copiæ exiguæ.

Ludouicus ipse, Maria regina Posonium remissa, exultabundus Buda egressus est, & omnium magna erat alacritas. Ideo deinde multus inter prudentes fuit sermo, nullum vnquam regnum maiori cum lætitia amissum esse, quàm illud: proponebant aliqui saniores ex consiliarijs, vt parceretur ætati regis, qui vix vigesimum annum excesserat, & is extra periculum Budæ relinqueretur, sed vicit Tomoræus, vt ipse Rex coram spectator esset fortitudinis suorum militum.

Exercitum regium cito adepti sunt antecursores Turcici, duce Balibeio, qui ad omnes partes diffusi regijs comeatum intercipiebant, eosq; prohibebant ab aquatione. Inter has difficultates ventum est ad Mogatium oppidum, medio loco positum inter Budam & Belgradum: ibi regij compulsi intra castra, quæ carris & plaustris obsepserant, cum arcerentur à flumine, puteis effossis in castris, metu hostilium incursionum, aquam quærere coacti sunt.

Turci antecursores inuadunt exercitum Ludouici.

Disputatum est igitur in consilio Regio de conserenda pugna. Ductores Germani & Bohemi maximè dissuadebant prælium, in illa tanta copiarum imparitate, & disserebant non videri humanum

num eſſe, ſingulos Chriſtianos octonos Turcos, eoſque ſtrenuos & bene armatos poſſe ſuſtinere, hortabantur igitur regem, ſaltem aduentum Iohannis Veidani, qui cum ſuo agmine ſtatim venturus eſſe putabatur, expectaret.

Iohannes Veidanus non uenit in caſtra regis.

Sed Tomoræus, partim ex temeritate partim ex ambitione contra diſſeruit. Videbat Iohanni ſuperuenienti tradendum eſſe imperium exercitus, etſi ipſe fortaſſis nunquam conſtituerat opitulari regi, deinde adeo inflatus erat fiducia ſui roboris & fortunæ, vt Turcos, quamuis iam caſtigatus ab illis, inſolenter adhuc aſpernaretur.

Ludouicus fuit proditus à ſuis.

Franciſci Pereni Epiſcopi præſagium de clade Mogatienſi.

Aſſenſus fuit huic Georgius Sepuſienſis frater Iohannis, qua ratione non liquebat: ſpargebatur tamen tunc palàm, regem domeſticis hoſtibus, qui nihilo ipſi fuiſſent æquiores quàm Turci, circumdatum fuiſſe. Franciſcus tamen Perenus Epiſcopus Varadienſis deteſtatus Tomoræi imprudentiam & temeritatem, publicè dixit, futurum ſe vatem, quid Monachus ille imperator eſſet effecturus: præuideo enim, inquit, eum Chriſtianis faſtis inſerturum diem à cæde triginta millium martyrum Hungaricorum celebrem, qui pro defenſione religionis à Turcis trucidati ſint.

Ludouici uox ante prælium.

Ipſe Rex vrgentibus ſuis dixiſſe fertur, optare ſe, vt omnes ſint forti & præſenti animo, ſe quidem non futurum ignauum nec ſanguini ſuo ſe velle parcere. Poſtridie igitur, qui dies feſtus eſt ob memoriam interfecti Baptiſtæ, Tomoræus inſtruit aciem, permiſtis inter ſe equitibus & peditibus, vt ordinibus ita dilatatis ab hoſtibus circumdari non poſſent.

Ludouicus collocatur in primã aciem.

Memoria proditum eſt, regem in tertium ordinem agminis fuiſſe collocatum, & in ipſo conflictu impetu pugnæ ad primos fuiſſe protruſum: Prope tamen vallum caſtrorum appoſita erat ala lectiſſimorum equitum, vt ea regi, ſi euentus prælij non reſponderet, præſidio eſſet. Sed longe aliter res cecidit quàm putauerat Tomoræus.

Mogatienſe prælium.

Præfecerat Solymanus ſuo exercitui duos præfectos præcipuos, Habraymum & Becramum, eos cum monuiſſet, quid fieri vellet, eductis copijs ex caſtris, tormenta in hoſtem diſplodit, ea verò etſi magnitudine & numero eſſent eximia, tamen Chriſtianis nihil nocuerunt, & vix apices haſtarum perculerunt. Tormenta Ludouici pauca & futilia etiam hoſti nihil attulerunt incommodi.

Tunc vero Turci extendentes latiſſima agmina ſua, non modo Chriſtianam aciem vndique circumfuderunt, verum etiam eodem impetu & tractu ad ipſa vſque caſtra regis peruaſerunt. Cadit inter primos Tomoræus, totus equitatus fœdè conciditur, ala equitum quæ iuſſa fuerat operiri regem, in Turcos, qui caſtra adoriebantur delata eſt. Orta igitur effuſiſſima fuga, Rex prælio ſeſe eripit.

Traditum

Traditum est tantum fuisse fugientium pauorem, vt vnus Turcus immistus primis agminibus regijs, multis nobilissimis & fortissimis Hungaris capita acinace suo nemine sese defendente detruncaret, donec Germanus miles conspecta rei indignitate eum hasta transfixit. Georgius Sepusiensis, cum equo in nauim insilire niteretur, in flumine perijt. *Hungarorum fugientium pauor.*

Rex autem insidens equo vasti corporis, & grauibus protectus armis, vno modo comitatus cubiculario suo Cetericio Silesio, ad amnem non magnum venit, quem minister agilior facile transijt, Rex autem secutus eum inuenit vadum à fugientibus turbatum & cauatum, ita vt minus esset peruium. Equus igitur in luto hæsit, quem cum Rex impelleret, dicitur ripam extractis pedibus anterioribus appetijsse, sed cum posteriores explicare non posset retroactus esse & collapsus supra regem, atque regem in limum altè deturbatum, itaq; suffocatum esse in illa ignobili aqua, cuius profunditas scribitur non superasse sex palmos. *Ludouicus rex suffocatur in aquis.*

Locum illum, cum Regi nullam opem afferre potuisset Ceteticius, notauit: ex cuius indicio deinde corpus regium repertum est. Dicuntur interfecta esse quindecim millia Christianorum, propè sine vulnere Turcorum. Solymanus tanta victoria parta Budam profectus est & 14. Septembris vrbe & arce potitus est. Inuisit ipse quidem regiam arcem, sed in ea non pernoctauit, quod hoc vetaretur lege Turcica. *Ceteticius Silesius fuit spectator mortis Ludouici.* *Solymanus occupat Budam.*

In castris ad eum allata sunt Episcoporum & procerum interfectorum cruenta capita septem, quæ cum ex ordine collocata essent, & à satrapis, qui eos strenuos Papas appellabant, salutarentur & irriderentur, Solymanus nomina eorum percunctatus est. Deinde vehementer detestatus est Ladislaum Strigoniensem, qui regi expetenti negauerat mutuo aurum ad vsum belli, quo tamen maximè abundabat. Merito igitur eum ob auaritiam & perfidiam pœnas luisse dicebat Turcus. *Solymanus detestatur furores Episcoporum.*

Tomoræum arguit propter temeritatem, quod ex latebris Monasticis erumpens maluisset esse bellator quàm monachus. Perenum Varadiensem ob fidem erga regem suum commendauit. Ostensa sunt ipsi demum simulacra Ludouici & Mariæ: vbi palam dixit Turcus, misereri se calamitatis Regis adolescentis, quem insani consiliarij ad prælium & mortem præcipitassent, neque venisse se in Hungariam, vt Ludouico regnum eriperet, sed vt iniuriam & ignominiam acceptam ab Hungaris vltore suo acinace vindicaret.

Ideo, si Rex discrimen prælij euasisset, omnino se fuisse ipsi redditurum regnum, mediocri tributo imposito, quod sciret eum culpa vacare, & sibi gloriosum putaret, si conseruare potuisset nepotem amici sui regis Sigismundi, eumq; qui propinqua affinitate coniunctus esset familiæ Austriacæ florentissimæ. *Solymanus præ se fert dolorem propter necem Ludouici.*

Hæc Mariæ reginæ, quæ tunc Posonij erat, nunciari iussit. Ipse interea per 10. dies, quibus Budæ commoratus est, prædatorias manus in omnes partes Hungariæ emisit, quæ vltra 150000. omnis sexus & ætatis homines mactarunt, aut in seruitutem abduxerunt.

Solymanus ex arce Budensi abstulit ueteres statuas.

Ex arce Budensi, quæ mirifico studio Mathiæ Regis fuit exornata, abstulit tres statuas æneas, prisci & exquisiti operis, Herculis cum claua, Apollonis Cytharædi, & Dianæ cum pharetra, eas tanquam trophæum victoriæ Pannonicæ Byzantij in Hippodromo collocauit. Abduxit etiam tria inusitatæ magnitudinis tormenta, quæ olim Mathias capta bello, ex Bosna aduexerat.

Ludouici sepultura.

Discedente hoste, corpus Regis ex limo extractum, die S. Martini Pannonij in Alba regali, regia, sed miserabili cum pompa sub terram conditum est. Hæc est historia necis Ludouici Regis, adolescentis optimi & modestissimi, de quo verè vsurpari illud querulum carmen de Pallante potest:

Quem non virtutis egentem
Abstulit atra dies & funere mersit acerbo.

Pannoniæ ea fuit fortuna, vt deinceps fermè semper posterior dies priori, vt olim dictum est, ipsi tristior & grauior illuxerit. Redundauit etiam hoc detrimentum ad orbem Christianum vniuersum, qui dormitantibus, aut inuicem pugnantibus nostris Principibus, commodissimum illud propugnaculum vidit à latronibus Scythicis discerpi, & immani seruitute opprimi. Faciat Deus & magnus Michaël, qui stat in excubijs pro filijs populi sui, ne nostri etiam niduli, extincta luce sanctæ doctrinæ, & euerso ordine politico, fiant stabula prædonum Turcicorum.

Iohannes Veidanus à quibusdam acclamatur Hungariæ rex.

Sepulto Rege indictum est armatum concilium, pro more gentis, ibiq; Iohannes Veidanus, qui arma tenebat, & cui mors Regis, non solum grata, verumetiam quæstuosa erat, aliquorum procerum suffragia impetrauit, à quibus Rex renunciatus est, illique imposita corona regni. Sed multi ex honestioribus, memores veterum pactorum, contulerunt se ad Ferdinandum Austriacum, ad quem regnum iusto ordine detulerunt.

FERDINANDVS PRIMVS, ROMAnorum Imperator, Hungariæ & Bohemiæ Rex, Archidux Austriæ, Princeps Silesiæ.

PErduximus annales nostros ad exitum vsque Ludouici Regis, quibus nunc finem imponimus, non modo, quòd historiam sui temporis scribere iudicetur esse periculosum, sed multò magis, quod

quod res gestæ in Hungaria, & apud alias gentes exteras, luculenter prius descriptæ sunt, partim à Iouio Italico, partim à Sleidano: & speramus adhuc alios, sapientia, iudicio & vsu rerum præstantes, daturos meliora. Silesiæ vero status Dei beneficio talis fuit, vt historiam bellorum aut aliarum tragicarum calamitatum texere non possimus.

Exculta est sub potentissimo Cæsare Ferdinando hæc Prouincia literis, religione, opibus, honesta disciplina, morum & ædificiorum elegantia, neque intra annos 76. ex singulari Dei benignitate bellum experta est, cum pleræque ex vicinis regionibus grauiter sint concussæ. Regnante etiam hoc Rege non fuit oppressa enormi aliqua fame, qualem viderunt aliæ gentes, atrocissima etiam pestilentia, qualis olim frequens in hac terra sæuijt, non est conspecta. Quæ quidem beneficia diuinitus collata, grata mente agnoscere, & vera vitæ pietate celebrare nos decet. *Silesiæ bene fuit sub Ferdinando rege.*

Delineationem regionis, qualis nunc est, formam status publici, & mores gentis, breuiter altero in libro describemus. Simul vero gratam & honorificam, cum perpetuo obseruantiæ cultu, memoriam retineamus optimi & beneficentissimi nostri Cæsaris Ferdinandi, quem Deus in illa fatali ruina imperiorum, & inter excidia multorum populorum euexit, texit & gubernauit, ipsiusque cursum voluit esse salutarem omnibus suis regnis, & huic imprimis nostræ patriæ.

Nam si quis Principis huius curriculum mente complectitur, is manifesta signa præsentiæ Dei intuetur, qui inter maxima pericula bellorum & motuum, ærumnas clementer lenijt, & tolerabiles dedit euentus. Natus fuit Ferdinandus Modinæ in regno Castiliæ Hispaniarum anno 1503. 10. Martij, hora pomeridiana decima, patre Philippo, Maximiliani filio, & Iohanna filia Ferdinandi & Isabellæ in Hispanijs. *Ferdinandus Primus est expertus præsentiam Dei.* *Ferdinandi natalis.*

Amisit patrem extinctum maligna febri, quam contraxisse scribitur ex liberaliori & Germanico victu in nouo & insueto climate, cum nondum explesset annum ætatis 4. Ingenij bonitas & vis maturè in ipso eluxit. Auide & rectè didicit linguam Latinam, neque solum vtiles scriptores cum legeret, rectè intelligebat, sed etiam animi cogitata eleganti & vere Romano sermone exponebat, eóque familiariter vtebatur. *Ferdinandi studia & præceptores.*

Secutus est magistros Ludouicum Viuem & Erasmum, quem semper nominabat præceptorem. Initia Mathematum in prima ætate cupide hausit, adeoque artes illas amauit in ætate prouectiori, vt ex inspectione τῶν αὐτομάτων præcipuam caperet oblectationem, quando animum defatigatum ærumnis & laboribus gubernationis, ex contemplatione admirandæ harmoniæ motuum in corpo- *Ferdinandus Erasmum semper nominauit præceptorem.*

ribus cœlestibus recreabat. Eáque in arte ita fuit exercitatus, vt eum nullus Princeps huius ætatis superaret, & poterat cum præstantissimis artificibus de difficillimis hypothesibus eruditè & accuratè disserere.

Ferdinandus studiose coluit fratrem Carolum.

Mortuo vtroque auo, & fratre ad dignitatem imperij vocato, Austriam pro parte patrimonij sui possidendam accepit, & quamuis fratris longè latius esset imperium, tamen illi volens cessit, eum dilexit & obseruauit studiosissimè, ita vt singulare exemplum fidei & concordiæ fraternæ essent isti duo Monarchæ, quale non crebro in historijs ostendi potest.

Ferdinandi castitas coniugalis.

Anna regina coniunx Ferdinandi quindecies fuit puerpera.

Ex autoritate Cæsaris aui desponsata ipsi fuit Anna Vladislai Regis filia, cuius Reginæ ea in Deum & homines fuit pietas, vt sanctis & heroicis matronis, Saræ, Abigail, Esther, & alijs possit iure annumerari. Vixit cum ea in coniugio casto & dulcissimo optimus Princeps, sicut Theodosius cum sua sancta Placilla, ad annum vsque 26. Ipsaque domina quindecies fuit puerpera.

Audiuimus Cæsarem nostrum aliquando compellatum fuisse à suis, qui putabant minus rectè fieri, quod reginam coniugem, & gynecæum ad conuentus imperij secum duceret propter sumtuum magnitudinem, illis Cæsar piè & prudenter respondit: Est, inquit, honesti Principis in coniugio castè viuere, & constat plura profundi in libidines vetitas, quam in sumtus honestæ vitæ coniugalis.

Ferdinandus coronatur Pragæ.

Ferdinandus primum ingreditur Vratislauiam.

Extincto sororio Ludouico renunciatus est primum Bohemiæ Rex, & Pragæ coronatus est 24. Februarij. Calendis Maij eiusdem anni 1527. vnà cum regina Vratislauiam ingressus est. Excipiebatur singulari omnium ordinum studio & gratulatione, qui lætabantur in illo publico luctu, & periculo Deum his regionibus rursus præfecisse Regem sapientem & potentem, qui arcere posset à ceruicibus nostris gladios barbaricos. 20. Maij Rex Suidniciam profectus est, & inde, edoctus de commutatione rerum in Hungaria, celeriter Budam properauit cum exercitu, quem ducebat Nicolaus Salmensis.

Ferdinandi copiæ Iohannem Veidanũ ex Hungaria eijciunt.

Iohannes Budam deseruit, eum tamen assecutus est exercitus Regius ad Tocacium & prælio commisso 25. Septembris, à Rege profligatus est. Cæsus deinde à Iohanne Catianero, & amissis reliquijs suorum in Poloniam fugit. Ferdinandus pulso hoste coronam regni Hungariæ vnà cum Regina accepit, regnumq; in suam traduxit potestatem.

Hieronymi Lasci consilium perdidit Hungariam.

Iohannes inuenit hospitium & auxilia in Polonia, & ex consilio atque ope Hieronymi Lasci, viri ingeniosi, rerumq; aulicarum valde periti, in fidem Tyranni Turcici se dedidit, ex quo consilio impiè ambitioso, in totum orbem Christianum verè Ilias malorum redundauit.

Fuit

Fuit quidem Cæsar noster præliator minus fœlix, quàm Carolus frater, sicut nec Augustus ad arma natus erat, tamen in illis difficillimis fluctibus bellorum, & in tanta armorum imparitate, manifeste conspecta est dextera Dei, qui Regem nostrum & hæc regna aduersus tantam potentiam, qualis nunc est Turcica, clementer defendit, & quamuis præcipui tractus Pannoniæ amissi sunt, tamen mirifica Dei ope repressi sunt barbari, & sæpe parua manu territi, ne progrederentur vlterius, & vicinas regiones absorberent.

Ferdinandum Deus texit cõtra potentiam Turcicam.

Quaternis expeditionibus terribilibus ipse Solymannus tanquam horribile fulmen nostrum Regem inuasit, & quidem spe sua totam Germaniam iam deuorabat. Sed à mœnibus Viennæ planè diuina ope, sicut rex Assyrius ab vrbe Hierosolyma, magna parte exercitus amissa, repulsus est, & deinceps etiam reiectus, ne in vicinam Germaniam posset transire. Debet igitur proculdubio æternam gratiam huic Cæsari Germania, quem Deus voluit esse murum patriæ aduersus irruptiones Tyranni audacissimi & fœlicissimi.

Solymannus quater regnãte Ferdinando uenit in Hungariam.

Solymanus ab obsidione Viennæ à Deo repulsus est.

Qualis fuerit ipsius gubernatio & vita interior, publicè notum est. Olim & recens de aliquibus Principibus pronunciatum fuit dictum Dionis de Antonino Pio, quod profecto in nostrum Cæsarem imprimis congruit: Similis sibi semper fuit, nec mutatus est vlla in re vnquam. Erat autem bonus, & nihil erat in eo ascitum, plurimum autem iuuabatur à doctrina. Item hoc, quod de imperatore Seuero scriptum est: Fuit intentus in ea, quæ agenda erant, & populi fabellas neglexit.

Ferdinandi bonitas, industria & reliquæ uirtutes.

Enituerunt in nostro Imperatore præcipuè hæ virtutes, Pietas, Iusticia, Clementia, Humanitas vel Affabilitas, Temperantia & diligentia, seruans ordinem in omnibus actionibus. Fulgebat in ipso ardens studium pietatis erga Deum, quem in vera fide intuente misericordiam Dei inuocabat: publicè etiam quotidie preces fundebat, quibus Ecclesiæ & imperiorum salutem Deo commendabat.

Ecclesiæ nomen maximè veneratus est, & cum motæ essent controuersiæ de multis articulis doctrinæ, ipse Ecclesias emendatas in hac nostra Silesia non oppressit: sed legitimam in pia Synodo multarum gentium fieri voluit cognitionem, eáque, quod non coiret aut insidiose turbaretur, acerbe indoluit.

Ferdinandus non oppreßit Ecclesias in Silesia.

In morbo etiam suo extremo, non desiit laborare, quomodo Ecclesiis distractis, pia posset afferri concordia, ita vt verum fuerit de ipso, quod D. Ambrosius scripsit de suo Cæsare Theodosio, à quo hic noster natura & instituto non valde fuit dissimilis: Dilexi virum, qui, cum corpore solueretur, magis de Ecclesiarum statu, quam de suis periculis angebatur.

Ferdinandus fuit similis Theodosio.

Erat præterea custos legum & ordinis politici diligentissimus: æquale ius dicebat potenti & inopi: parcebat supplicibus, & multis, qui graues pœnas erant meriti, clementer ignouit. Fluctus etiam ciuilium bellorum singulari cum prudentia sedauit, offensionibus medebatur, & tandem sua autoritate Carolum fratrem flexit, & pacem salutarem Germaniæ reddidit, quæ tamen semel motis armis intestinis, non videbatur etiam ex sapientum iudicio, nisi euerso imperio conquietura.

Ferdinandus fuit amans pacis.

Distribuebat necessarias operas diei in certas horas, quas seruabat accuratissimè, & in tanta corporis imbecillitate sustinebat labores, qui etiam robustissimis videbantur futuri intolerabiles. Sed alebat vires mentis & corporis temperantia & sobrietate, plane inusitata in hac nostræ ætatis ingluuie, ita vt constanter referatur, Cæsarem non visum esse ebrium. Sæpe solum prandebat, & quidem sine longa pompa epularum, vt cognitioni causarum & deliberationibus iustum tempus posset tribuere, peracto prandio promiscue exponebat se omnibus, audiebat omnium, etiam infimorum, sermonem & petitiones, omnibusque commode respondebat.

Ferdinandus fuit tolerans laborum.

Ferdinandi temperantia.

Ferdinandi affabilitas.

Narratur obiurgatum fuisse cubicularium ab ipso acriter, qui noluerat fœminam humiliorem ad colloquium Regis admittere, & addidit Cæsar: Si nos excludimus inopes à conspectu nostro, quid nobis ipsis ad tribunal Dei eueniet?

In mensa familiariter audiebat sermones doctorum de natura rerum, aut alia parte vtilis doctrinæ: vbi ipse non modo multa prudenter sciscitabatur, sed etiam eruditè suam sententiam ostendebat: sæpe etiam ex occasione colloquiorum intermiscebat apophtegmata Ethica, ingeniose & rotunde cogitata: quibusque, sicut Augustus, & multi alij Principes, in quibus fuit heroica quædam melancholia, delectabatur.

Ferdinandi ingeniosa apophtegmata.

Accidit in puncto, quod non speratur in anno, solebat dicere, vbi quid præter expectationem euenisset. Subiecerat vero quidam ex consiliarijs: Perditur in puncto, quod non reparatur in anno: Cæsar rursus respondit: Incommodo isti medentur piæ preces & sapiens consilium. Sed ego non institui panægyricum, quem fortassis scribent alij, verum breuem in calce historiæ de nostra patria etiam patris patriæ mentionem facere debui, qui cum ornatus esset illis virtutibus, quas nominaui, & quæ in gubernatore sunt summæ, rursus Deus eum ad supremæ dignitatis fastigium euexit, largitus est illi senectam tranquillam, florentem autoritate, gratia & laude apud omnes, quam multi alij potentissimi reges & bellatores non sunt adepti, quos ad extremum fortuna destituit & euertit. In ipso autem verè apparuit exemplum huius diuinæ promissionis: Beati mites, illi possidebunt terram. Nam verè pietas & clementia ipsi

Ferdinandus floruit in senecta.

ipsi fuerunt fructuosæ, & amplum atque fœlix ipsi pepererunt imperium. Exitus etiam planè congruit ad dictum: Plantati in domo Domini, etiam in senecta florebunt.

In morbo, quem ex assiduitate laborum & curarum contraxerat, vera fide conuersus ad filium Dei insignia testimonia pietatis suæ in Deum, inuocationis, spei & patientiæ edidit, & in vera inuocatione filij Dei placidissimè decessit 25. die Iulij, quo celebratur recordatio Iacobi Apostoli, filij Zebedæi & Salomes, hora à meridie sexta, anno 1564. Consumtus fuit longa tabe: & in sectione animaduersum est, pulmones ex longis destillationibus vitium & putrilaginem aliquam contraxisse. Vixit annos 61. menses 4. dies 14. horas 20.

Ferdinandi exitus placidissimus.

Oremus omnes pijs votis æternum Deum, patrem vnici Saluatoris nostri Iesu Christi, vt ipse inter nos perpetuo sibi colligat Ecclesiam, sit custos ordinis politici in his regionibus, tueatur sanctissimum magistratum nostrum Maximilianum Secundum Imperatorem, omnium votis exoptatissimum, & inclytam familiam Austriacam, quam ipse in hac mundi senecta ruentis Monarchiæ Romanæ voluit esse columen, & talum in illa Gigantæa Danielis statua, qui compagem adhuc fulciret & sustineret, donec æternum regnum filij Dei inchoetur, eosque Principes, quos præ cæteris ornauit pietate, humanitate, affabilitate & temperantia, diutissimè in florenti cursu gubernationis, repressis Diabolis & omnibus satellitibus ipsorum, Turcis & alijs, conseruet, vt ipse verè inter nos agnoscatur & celebretur, & multi fiant hæredes æternæ vitæ & gloriæ, partæ per Filium Dei Redemptorem nostrum.

Austriaca familia est talus in Gigantea, statua Danielis.

ALTERA PARS ANNALIVM SILESIORVM, COMPLECTENS DESCRIPTIONEM REGIONIS, FORMAM STATVS publici & annotationem euentuum particularium, qui inclytæ vrbi Vratislauiæ & ducatui Glogouiensi acciderunt.

GLOGOVIA JOACHIMI CVREI FREISTADIENSIS.

IN ARGONAVTICO CARMINE Apollonij, heroes Græci deliberantes de reditu, accersunt quendam ex suis peritiorem, Phryxi filium, qui situm terrarum callebat: is narrat, apud Aegyptios in templis vidisse se tabellas religiosè suspensas, in quibus metæ totius terræ, ambitus Oceani, fontes & cursus fluminum, spacia regionum & vrbium insigniorum loca picta fuerint. Et in narratione Herodoti, Aristagoras Milesius Spartanis ostendit æneam tabulam, cui situs & figura orbis terrarum & maris fuit insculpta.

Patriæ situs est cognoscendus.

Hæc cum fuerit illius melioris antiquitatis sapientia, haud dubiè accepta à primis patribus, qui in viridi cespite alicubi considentes, nepotes suos de forma & positu huius mundi, qui est domicilium generis humani, erudierunt, & fortassis in puluere interualla locorum apposité pinxerunt, proculdubio amanda & magnifacienda est: sicut econtra barbaries est digna odio, eorum, qui hanc considerationem, cum aliarum regionum, tum patriæ suæ aspernantur aut negligunt, nihilq; magis solliciti sunt de solo illo, quod eos primum nascentes in hanc lucem excepit & pauit, quam Homericus Cyclops, quem in sua spelunca epulæ, ex carne humana, pascunt.

Martini Heluigij diligentia laudatur.

Laudandum est igitur studium viri docti & periti M. Martini Heluigij, qui superioribus annis picturam nostræ Silesiæ edidit, & optandum est, vt collatis iudicijs & laboribus, subinde plura illustrentur. Ego autem, vt superiori historiæ lucem addam, subijcio breuem delineationem huius prouinciæ, eiusque situm & statum, qualis nunc est, depingo: deinde recitabo positum inclytæ vrbis Vratislauiæ, Silesiæ metropolis, & euentus præcipuos, qui in ea Republica acciderunt. Hæc vbi breuissimè contexuero, conuertam me ad descriptionem ducatus Glogouiensis, patriæ meæ, qui libri huius præcipuum est argumentum.

Etsi

Etsi vero in hac parte non potero recitare res insigniter arduas, quales olim fuerunt bella Punica, aut consilia Senatus Romani de gubernatione orbis terrarum: tamen & ista digna sunt, quæ conseruentur in memoria nostrorum ciuium, & propter recordationem patriæ & maiorum nostrorum, illæ ipsæ narrationes, quamuis exiliores, dulcescunt: sicut apud Homerum vir senex & sapiens Nestor, cum insigni delectatione solet commemorare euentus etiam non arduos, qui in sua vicinia acciderunt.

P. triæ euentus sunt dulces.

Silesia, si quis positum ipsius intueatur, ferme habet figuram tetragoni, sed laterum inæqualium. Longitudo enim, quæ est circiter milliarium quadraginta Germanicorum, valde superat latitudinem, quæ vix est milliarium viginti. Latus orientale statuo à fontibus Vistulæ, qui sunt ad radices Carpathi montis, non procul ab oppido Teschena, vsque ad fontes alterius fluuij non magni, quem lingua Sclauonica Brednicium nuncupat, non procul ab oppido Beuteno, vbi sunt veteres venæ argenti. Hoc latus est milliarium fermè 20. Occidentale latus constituo à fontibus fluuij, quem nominamus Queissam, qui non longè distant à thermis Silesijs, vsque ad confluentem Boberæ & Viadri, qui est ad oppidum Crosnam, quod ipsum lingua Græca significat fimbriam, & est limes Silesiæ versus Marchiam Brandeburgensem, etiam hoc latus est milliarium ferme 20.

Silesiæ delineatio.

Meridionalis pars est à fontibus Vistulæ vsque ad fontes fluuij Queisnæ. Excurrit autem hoc latus in occasum ad radices montium, quos Ptolemæus nominat Sudetes, qui diuidunt Bohemiam à Silesia, longitudo huius est milliarium fermè 40. videlicet ab oppido Teschena, vsque ad fines Lusatiæ. Latus septentrionale metior à fontibus Brednicij & radicibus Carpathi, vsque ad confluentem, qui est Crosnæ, & fermè est milliarium 40.

Deducitur autem hoc propè ripam Viadri vel Guttali, qui olim etiam dictus est esse limes Germaniæ, ita tamen vt interdum in alteram ripam aliquot milliaribus versus Poloniam, quam fermè continentes syluæ à Silesia diuidunt, extendatur. Annoto etiam hoc. Initium longitudinis est à gradu 32. fermè vsque ad 36. & aliquot scrupula. Maxima latitudo est graduum fermè 52. minima paulò minor quam graduum 50. Inde eruditi facilè de situ regionis possunt ratiocinari.

Viadrus est limes Germaniæ.
Silesiæ longitudo & latitudo.
Silesiæ ducatus.

Distribuitur hodie Silesia in Ducatus, vt nominant, Quindecim, ex quibus singuli nomina sua acceperunt à sua metropoli. Ratiboriensis & Tropauiensis, qui sunt finitimi, excurrunt ad montes Sudetes vsque, & attingunt fines Morauiæ: Teschinensis extenditur ad Carpathum vsque, Pannoniæ limites, & ad Poloniam minorem. Opoliensis attingit similiter Poloniam minorem, sicut etiam Bregensis, vbi excurrit vltra Viadrum. Nissensis & Vratislauiensis collocati sunt quasi in vmbilico Prouinciæ: Vratislauiensis tamen in

Ratiboriensis & Tropauiensis ducatus. Teschinensis, Opoliēsis, Bregensis, Nissensis, Vratislauiensis, Olsniensis, Lignicensis, Monsterbergensis, Suidnicensis, Iaurensis, Glogouiensis, Saganensis.

men in ripam fluminis Septentrionalem extenditur. Olsnicensis totus ferme situs est vltra Viadrum, versus Poloniam maiorem: Lignicensis medio loco in regione constitutus est: Monsterbergensis, Suidnicensis & Iaurensis excurrunt vsque ad fines Bohemiæ, & Iaurensis etiam versus occasum ad Lusatiam, quæ nominatur superior. Glogouiensis vicinam habet Poloniam maiorem & Marchiam Brandeburgensem: Saganensis autem Lusatiam inferiorem.

Lignicensium Principum stirps.

De stirpe Principum veterum dictum est in annalibus. Supersunt hodiè tres familiæ in Silesia: Lignicensis, quæ etiam tenet ducatum Bregensem, orta materna stirpe à Carolo Magno, & à beata Heduige, paterna vero à Regibus Poloniæ longo ordine. Autor familiæ ciuis fuit Crusuicensis, qui propter pietatem ad regnum vocatus est, cum Polonia nondum fidem Christi profiteretur.

Tanta generis claritas & vetustas digna est obseruantia, cum præsertim in illustri hoc stemmate, adhuc Dei beneficio conspicimus fulgere pietatem, amorem religionis & artium, virtutem & iusticiam: vt hoc Pindaricum omnino de illis verum sit: σοφοὶ δ' ἐπὶ κάλλιον φέρουσι καὶ τὰν θεόσδοτον δυνάμιν: Sapientes ornant fortunam à Deo datam.

Dominatur autem nunc Bregæ Georgius, Friderici Secundi filius, Lignicij Henricus, filius Friderici Tertij, Principes sapientia & bonitate præstantes, quos Deus in florenti curriculo gubernationis diutissimè conseruet.

Teschinenses Principes.

Teschinenses etiam veteres sunt, origo tamen familiæ mihi non est certo cognita. Enituit virtus eorum sub Regibus Bohemiæ, qui Silesiam ad se transtulerunt, diúque domini fuerunt, etiam aliqua ex parte Ducatus Glogouiensis: Peperit ista familia Principes aliquot excellentes sapientia & virtute, & hodie adhuc cum laude superstes est.

Monsterbergensium Principum stirps.

Principes Monsterbergenses & Olsnicenses sunt orti à Georgio Podiebracio, Bohemiæ Rege, qui filijs suis impetrauit dignitatem Principum à Friderico Tertio Imperatore. Olsnicensem Ducatum permutatione acceperunt à Vladislao Rege. Magna virtus fuit Henrici Glocensis & Monsterbergensis Principis: & quàm salutaris fuerit gubernatio Caroli Ducis Monsterbergensis, qui fuit gubernator totius regni Bohemiæ, præses Silesiæ, & præfectus ducatus Glogouiensis, meminerunt seniores. Nunc quoque reliqui sunt ex ea stirpe Principes pietate & virtute excellentes, quos Deus regat & protegat.

Olsnicenses & Bernstadienses.

Reliqui Ducatus, extinctis veteribus dominis, peruenerunt sub potestatem regum Bohemiæ. Vnum tamen tractum in Ducatu Tro-

catu Tropauiensi, & alterum in Opoliensi impetrauit à Ludouico rege Georgius Marchio Brandeburgensis, qui Regi adolescenti fuit adiunctus tanquam pater, & optime de toto regno fuit meritus.

Georgius Brādeburgicus tenuit ditiones aliquas Silesiæ.

Crosnam etiam & Zulichiam oppida, quæ olim fuerunt ditionis Glogouiensis, ante annos 80. ex transactione in possessionem acceperunt Marchiones Brandeburgenses. Nissam religiosa beneficentia obtinuerunt à Ducibus Lignicensibus iam olim Episcopi, vt ex illis opibus alerentur Ecclesiæ & Scholæ. Ipsi etiam Episcopi emtionibus ditionem suam auxerunt, ita vt apud maiores nostros, Episcopatus ille sit appellatus aureus.

Crosna et Zulichia sunt auulsæ à ducatu Glogouiensi.

Numerantur deinde inter status Prouinciæ tres familiæ nobilium dominorum, qui nominantur liberi Barones, inter quos nunc est præcipuus D. Vilhelmus Curzbachius, dominus Trachenbergensis, & vicinæ ditionis in ripa Viadri Aquilonari, præses consilij Cæsarei in vrbe Vratislauia, vir præstans sapientia, virtute & humanitate. Ditionem Milesiam ad extremos Poloniæ limites tenet eiusdem familiæ generosus Baro D. Sigismundus Curzbachius, cui nupsit Helena Friderici Tertij Lignicensis filia.

Barones qui sunt status prouinciæ.

Curzbachij liberi Barones.

Secundus est dominus Vartembergensis, quam ditionem nunc tenet magnificus D. Malsanius. Tertius est Plessensis ad limites Poloniæ minoris in Ducatu Teschinensi, cuius nunc est dominus magnificus D. Stanislaus Promicius, nepos ex fratre D. Balthasaris Episcopi Vratislauiensis.

Malsanij liberi Barones.

Promicij liberi Barones.

Creuerunt sub Cæsare Ferdinando aliquæ familiæ nobiles opibus & autoritate quàm maximè, inter quas præcipuæ sunt Schöneichij. Late enim iam dominatur in Silesia inferiori D. Fabianus Schöneichius, vir animi excelsi & fortitudinis eximiæ, qui propter scientiam rei militaris & virtutem singularem gratissimus fuit Cæsari & Electori Saxoniæ Mauricio, apud quos summa cum laude ordines duxit.

Fabianus Schöneichius eques auratus potens consilio & opibus.

Sunt deinde Domini Promicij liberi Barones, producti ad magnam dignitatem & opes ab Episcopo Balthasare, qui non modo eximias opes, sed etiam dulcissimam memoriam sui propter placiditatem & studia pacis ad posteritatem reliquit. Sunt deinde aliæ familiæ vetustiores, quæ ante multa secula inclaruerunt: vt Gutschij & aliæ: neq; enim recensere possum omnes. Faciat Deus, vt ista nostræ patriæ nobilitas, quam Deus ornauit generis splendore, autoritate & diuitiarum assiduo incremento, sit in excubijs pro vera Ecclesia, & nostra Republica, & omnes sint organa salutaria, per quæ Deo grata fiant, memores illius commonefactionis diuinæ, pronunciatæ à fœmina sancta & sapiente: Quia prælia Domini præliaris: non inueniatur in te iniquitas: & vocis diui Baptistæ: Estote contenti stipendijs vestris: Neminem concutiatis & neminem calumniemini.

Nobilitatis equestris officia.

Silesia alia superior, alia inferior.

Silesia vsitate diuiditur in superiorem & inferiorem, ita vt Vratislauia constituatur pro vmbilico. Constituitur à Rege præses totius Prouinciæ vir Princeps plerumque, penes quem supremi in regione est autoritas: Singulis deinde ducatibus sui tribuuntur præfecti ex arbitrio Regis, quem tamen certæ leges circumscribunt.

Silesiæ præfectus generalis.

Statuum tribunal in urbe Vratislauiẽsi.

Vratislauiæ supremum ex statibus Prouinciæ conuocatur tribunal, vbi ipse Rex etiam lege agit in eos, qui quocunque modo deliquisse visi sunt. Nunc ex autoritate Cæsarum nostrorum in eadem vrbe constitutum est consilium Cæsareum, ex viris magnæ dignitatis & sapientiæ, qui ordinis & disciplinæ in hac regione, nomine ipsius Cæsaris, sunt custodes.

Cæsarea curia & consilium in urbe Vratislauiensi.

Lusatiæ breuis descriptio.

Lusatiæ, tam superior quàm inferior, Silesiæ nunc non annumerantur: cuius rationem hanc esse puto, quod illi tractus raro, & non diu paruerunt Polonis, sed recepti sunt maturè à Marchionibus Germanicis, qui erant custodes limitum, collocati eò à Cæsaribus.

Varia fortuna illi bellum cum Polonis gesserunt, & tandem inter ruinas illius regni ditiones suas amplificarunt, occupatis vicinis locis Silesiæ. Henricus Barbatus autem & filij ipsius adhuc imperarunt Gorlicio, Sittauiæ & alijs vrbibus. Fuerunt Lusatij illi aliquando coniuncti cum Misnia, tandem Bohemi, qui regnum suum angustum, vndique conabantur extendere, eos ad sese traxerunt. Ingenia, mores & lingua parum à Silesijs differunt: sed vnica fermè appellatio & distincta præfectura facit discrimen. Ipsum vocabulum Lusatiorum affine est voci Elysiorum, vel Lygiorum, quorum sedes in illa vicinia fuisse certum est.

Silesiæ positus ad coelum.

Exposita est Silesia ventis præcipuè Aquilonaribus & Occidentalibus. Nam ad Austrum cingitur montibus Bohemicis, ab ortu vero longis iugis montis Carpathi. Aquilones vero ex Polonia libere in eam excurrunt, & ex Marchia occidentales.

Astrologi arbitrantur eam subiacere Virgini & Mercurio. Nec ab ea cœli aërisq; constitutione ingenia hominum multum diuersa sunt, quæ vt plurimum media sunt inter sanguinea & melancholica. Ideo plerumq; in illis, qui doctrina & vsu exculti non sunt, cernitur naturalis quædam tristitia, morositas, δυσωπία, vel subagrestis quidam pudor.

Silesiorum ingenia.

Verum vbi accedit cultura, ex liberali institutione & assuefactione, apparet ingenia nostrorum hominum non solum optime esse omnium artium capacia, verum etiam accipere ea elegantem quandam dexteritatem ad res magnas efficiendas, & plurimos adiutos literis, cum splendore & vbertate quadam, animi cogitata exponere & proloqui posse: sicut scimus præstantissimum D. Philippum sæpè familiari sermone Silesijs facultatem oratoriam tribuisse.

De ve-

De veteribus incolis Prouinciæ, libro superiori dictum est, posteaquam hæc Regio exhausta fuit perpetuis migrationibus populorum, creberrimis bellis & tyrannide Attilæ, occuparunt eam Sarmatæ, quorum origo Heneta est, progressi ex locis Arctois, vbi nunc domicilium suum habent Moschi. Fuit Silesia prouincia regni Poloniæ, conditi à Lecho, annos penè 860. Expleta enim fuit sub idolomania ethnica integra periodus, sub professione religionis Christianæ anni 360. *Silesiæ ueteris incolæ.*

Ante annos vero 230. auulsa à Polonia propter discordiam Principum & ruinas regni Poloniæ, facta est socia regni Bohemiæ, quod olim ab eadem gente Sarmatica, duce Zecho fuit constitutum. Primus Rex Bohemiæ, cui Imperium fuit in Silesiam, est Iohannes Lucelburgensis, Pater Caroli Quarti Imperatoris.

Imperat nunc ex Regibus Bohemiæ duodecimus, exoptatissimus Maximilianus Secundus Imperator, amor & deliciæ Germaniæ. Ex regibus istis sex fuerunt Romanorum Cæsares, genere Bohemus tantum vnus, Pannonius vnus, Quatuor Lucelburgenses, Quatuor ex inclyta familia Austriaca, Duo Poloni, sanguine tamen materno Austriaci. *Bohemiæ reges, qui imperarũt Silesiæ.*

Scriptura Prophetica, prædicans terræ Palestinæ bonitatem, dicit eam fluere lacte & melle, quod significat abundantiam omnium rerum ad vitam & victum hominum necessariarum. Non tribui potest hæc laus alijs regionibus, præsertim his Arctois, vbi cœli maior est inclementia, & terræ horriditas: tamen etiam nos fateri oportet, Silesiam esse benignam matrem, eamq; satis larga cum vbertate fundere res, quibus vita nostra non potest carere.

Veterum ea fuit diligentia, vt fertilitatem soli in qualibet regione diligenter obseruarent, & quidem pars disciplinæ est, vestigia diuinæ benedictionis agnoscere & celebrare. Isacio Deus scribitur donasse centuplum, hoc est, singulos medimnos frumentorum messem centum tulisse.

Herodotus scribit, agros Babylonios ferre ducentuplum, interdum etiam trecentuplum, & Plinius locum quendam in Aphrica nominat, vbi proueniat trecentuplum, eaque summa vbertas est, quæ in historijs extat. Siciliam & Tauricam Chersonesum, præsertim ad vrbem Theudasiam, ferre sexagecuplum narratur. In Italia alicubi tregecuplum prouenire certum est. In Germania maxima vbertas existimatur assurgere ad quindenos aut circiter medimnos, eamq; aliqui statuunt in veteri sede Senonum, quæ nunc est vetus Marchia, & vicinus tractus. Nam bonitatem soli Thuringiaci, quæ alioqui egregia est, exhauriri multum Isatide, prudentes iudicant. *Silesiæ vbertas.*

Agros Silesiæ meliores, quales sunt ad Strelam & Lubischiam, vbi quasi est sumen regionis: deinde etiam ad Glogouiam,

ferre medimnos octones aut etiam denos constat: & tanta Deo dante frumentorum est copia, vt vicinæ etiam gentes sæpe numero inde alantur. Multis annis, Dei beneficio, non vidit hæc nostra patria insignem aliquam difficultatem annonæ aut famem, qualis fuit olim alibi, & etiam nostra ætate.

Ex Verrinis Ciceronis intelligi potest, precium medimni Attici, qui pene æqualis est mensuræ Glogouiensi, quæ à scapha nomen habet, frumenti in Sicilia fuisse annis mediocribus 24. grossorum alborum, vt loquimur, monetæ nostræ: Chœnix vero frumenti, demensum diurnum serui, emebatur vsitatis annis ferme grossulo nostrate cruciato, aut non multo pluris. Eadem ratio emtionum etiam hodie in hac regione familiaris est.

Pretia rerum ferme manent eadem in mundo.

Ex veteribus Comœdijs colligimus, vitulum communiter emtum fuisse pretio medij Ioachimici, nec hodie mos multum diuersus est: ita vt non temerè pronunciauerit noster Philippus, in genere humano in regionibus cultis & benè habitatis fermè semper eadem mansisse precia rerum. Sed in calamitatibus publicis, Deo puniente peccata hominum, sæpe tristia accidunt exempla.

Fames prædicta ab Agabo.

In Apocalypsi de fame, quæ fuit sub Claudio, dicitur: Chœnix tritici emetur denario. Ea ratione precium Medimni nostratis esset 8. aureorum, vel 10. marcarum Glogouiensium, vt vulgo loquimur. Hæc difficultas magna fuit. In Italia nostra ætate multi homines mortui sunt fame, qui inuenti sunt tenere gramina & herbas in ore. Et tamen acerbiores casus in hac nostra Silesia legimus accidisse.

Fames horribilis in Silesia.

Nam ex consentienti testimonio multorum historicorum, anno 1315. & proximè sequentibus, tanta in Silesia & vicina Polonia fuit annonæ charitas, tantáque fames, vt parentes efferati rabie inediæ cadauera mortuorum liberorum vorarent, & rursus liberi parentum. Tam triste exemplum cum non legamus in alijs historijs, nisi in longis obsidionibus euenisse, agamus Deo gratias, quod in ira misericordiæ suæ recordatur, neq; nos tam terribilibus supplicijs plectit.

Iumentorum etiam optimorum copiam, ad escam & laborem, affatim hæc regio educat, & suppeditat vicina Polonia. Lacticinia tam sunt copiosa apud nos, itaq; proba, vt etiam apud exteras gentes ea clara sint, multæq; familiæ nobiles inde ditescant.

Nec desunt syluæ, quæ alunt feras ad vsus & delicias hominum crebriores quam alibi. Flumina piscosa maiora & minora sunt multa, & præterea stagna ingentis magnitudinis, quæ præbent pisces eximiæ bonitatis & salubritatis, ita vt hac in parte non cedat vlli ex prouincijs Germaniæ.

Thermæ Silesiæ.

Ex beneficio conditoris Dei etiam ad radices Sudetum prope vrbem Hirspergam sunt thermæ, sulphureæ præcipuè, deinde non

nihil

nihil etiam nitrosæ & aluminosæ, quæ propter medicationem appetuntur à multis populis. Est etiam alia aqua medicatrix, cuius scaturigo est non procul à Francosteino, quæ etiam sulphur redolet, & visceribus mirifice prodest.

Constat autem singulare beneficium Dei esse fontes illos medicamentosos, qui vitæ hominum multis modis opitulantur. Metalla aurea vel argentea non quidem in summa copia effodiuntur: Sunt tamen ad radices Carpathi ad Bythoniam oppidum venæ argenti veteres, alicubi etiam ad montes Sudetes reperitur aurum non ignobilius Hungarico: & sunt fluuiȷ, qui auream arenam ducunt: vt Cattus & aliȷ.

Venæ Metallicæ Silesiæ.

NOTA

Ferrum cuditur maximo numero, & multum inde nobilitati accedit lucri. Sale hactenus sumus vsi importato ex Saxonia & Polonia, nunc etiam cura Imperatorum Ferdinandi & Maximiliani, excrementum quoddam maris allatum ex Hispaniȷs, quod ἄλος ἄχνη, spuma maris à veteribus dictum est, & in littoribus illis, post validiorem tempestatem frigore aëris concretum, copiosè reperitur, melius excoquitur & defecatur apud nos, atque in vsum feliciter assumitur.

Sal quo utitur Silesia.

Vinum pluribus in locis colitur, præsertim in Silesia inferiori, subausterum quidem, sed tamen non incommodum. Cereuisia autem triticea magnæ probitatis multiq; nutrimenti passim coquitur, inter quas præcipuam laudem habet Vratislauiensis. His donis fœcunditatis prouincia hæc cum ornata sit, abundat multitudine hominum, frequentia ciuitatum & pagorum. Et quamuis hæreant adhuc in multis locis vestigia negligentiæ Sarmaticæ in ædificando, tamen rursus alibi multi excitantur ad elegantiam in structuris, vtilem ad ordinem & valetudinem in vita.

Vina Silesiæ.

Cereuisia Silesiæ.

Silesia abundat multitudine hominũ.

Oppida autem omnia fermè, valde populosa sunt, referta cœtibus opificum, & habent ea etiam vera ornamenta religionis, studiorum disciplinæ & honestæ Oeconomiæ. Nam in plerisq; vrbibus & pagis, cura magistratus Ecclesiæ emendatæ sunt, & accensa lux doctrinæ purioris, quæ magna diligentia inter grauia pericula hactenus Dei beneficio est conseruata.

Ecclesiæ & studia Silesiæ.

Adiunctæ sunt etiam Ecclesiȷs scholæ, vbi iuuentus ad pietatem & artes vtiles in vita eruditur. Fuit autem magistra nostræ gentis multis annis schola Goltpergensis, quam aluit beneficentia Principum Lignicensium, ibiq; ingenia multorum fœlicissime formauit vir æterna laude dignus Valentinus Trocedorfius, natus ad gubernationem scholarum, ex cuius ludo, tanquam ex equo Troiano, magna examina doctorum prodierunt.

Goltpergensis schola.

Valentinus Trocendorffius formator fœlix iuuentutis.

Fuit is vir imprimis sedulus propagator veræ doctrinæ, & custos seuerus honestæ disciplinæ. Enituit deinde schola Vratislauiensis,

Vratislauiensis schola.

Freistadiensis schola. *Erasmus Benedictus οἰκιστὴς scholæ Freistadiensis.*

lauiensis, & post aliquot annos Freistadiensis, erecta à viro doctrina & virtute præstanti, M. Erasmo Benedicto Freistadiensi, qui ad annos 15. fuerat auditor Philippi, & cum eo in domestica familiaritate coniunctissime vixerat: præreptus quidem fuit immatura morte, cum magno studiorum detrimento, sed tamen propter memoriam ipsius schola est conseruata.

Respublicæ Silesiæ.

Gubernatio politica iusta est, & vbiq; in vrbibus senatus honestis legibus, & Aristocratica gubernatione vitam ciuium regit. Domi liberis & familiæ præscribitur ordo precationum & laborum ab honestis ciuibus, & recitantur à pueris manè, vesperi & ad mensam preces & sententiæ piæ, quibus commonefiunt homines, singulas familias debere esse Ecclesiam & templa Dei, vt recte dictum est: Vult Ecclesiolam quamlibet esse domum.

Oeconomiæ Silesiæ.

Antecellit autem populus Silesiæ plerisque alijs sedulitate, & cura faciendi necessarios labores, ita vt vix alibi reperiantur Oeconomiæ, in quibus diligentius operis domesticis incumbitur, non solum à viris, verum etiam à mulieribus, ijsque nobilibus & ignobilibus. Magna vbique est multitudo opificum, conficiuntur panni maxima in copia. Magna sunt mercimonia ex lino quod tractatur à fœminis nobilibus & alijs.

Mercimonia Silesiæ.

Ideo pecunia in hanc regionem importatur ex precio pannorum, lini, ex rubea tinctorum, quæ ad Vratislauiam colitur, & ex ferro.

Silesia amat mundiciem in victu.

Victus etiam mundior & elegantior est, quàm inter alias gentes, quæ quidem mundicies cum sit nutrix valetudinis, & multarum virtutum, digna est laude. Vult enim Deus nos habere honorem corpori, vt Paulus inquit, hoc est, delectu ciborum, potus, eorum ordine & apparatu conseruare vires corporis non modo, vt corpus sanum fungi possit officio suæ vocationis, verum etiam, vt in homine sobrio & alacri, diuinas suas actiones efficere possit Spiritus Dei, qui in pectoribus piorum habitat.

Matresfamilias Silesiæ.

Ingens decus in illa domestica consuetudine est modestia & industria matronarum, quæ Oeconomias præcipuè gubernant, quarum exempla filiæ, figura, forma corporis & modestia excellentes intuentur, & ab illis ad agnitionem Dei, ad bonos mores, ad scientiam Oeconomicam à prima vsq; ætate assuefiunt.

VRATISLAVIA SILESIAE CAPVT.

Vratislauiæ situs.

LVmen & oculus Silesiæ, vnicumq; veri decoris exemplum est Vratislauia, de qua vrbe nunc pauca sumus dicturi: situs ipsius talis est. Longitudo vrbis est graduum 34. M. 34. Latitudo graduum

duum 51. M. 10. De origine eius nulla extant certa monumenta, ſed nos probabiles coniecturas recitabimus.

In Ptolemæo nominatur ciuitas Budorgis vel Bidorgis, quæ fermè cum hoc ſitu congruit, ideo aliqui ex eruditis opinantur ex ruinis illius cœpiſſe Vratislauiam. Hæc opinio, à qua nec ego, cum ſpatia fermè eadem ſint, abhorreo, ſi certa eſt, iucundum eſt etymologiam & rationem appellationis inquirere. Recito autem meas diuinationes, ſumtas ab affinitate ſoni, qui fermè in talibus ſolet eſſe iudex. *Bidorgis Ptolemæi eſt Vratislauia.*

Docent hiſtoriæ, gentes has Arctoas huc commigraſſe ex oriente, & paulatim eas deinde verſus occidentem longius progreſſas. De peregrinationibus Sueuorum, Francorum, Gotthorum, Vandalorum & aliorum ſupra diximus: Imprimis vero memorabile eſt, quod ſcribitur ab Eutropio, Quados ex his locis in Heluetiam, & vicinam Galliam profectos eſſe, etiam ante Cæſaris tempora, proculdubio in illis terribilibus motibus Cimbricis, vbi omnes hi populi exciti ſuis ſedibus noua loca appetiuerunt. Et manifeſtum eſt, Lygios vel Lygiriſcos populos Gallicos, quibus fuerunt intermiſti Heneti, appellatione & aliјs rebus noſtris fuiſſe cognatos.

Numerantur inter gentes Gallicas Bituriges, quod vocabulum ſine dubio Germanicum eſt. Nam Biturix, ſecundum illam inflexionem, quæ veteribus ſcriptoribus, imperitis linguæ noſtræ, præſertim vero Cæſari & Ptolemæo familiaris eſt, videtur eſſe Biderreich, hoc eſt, vir honeſtus & integer, quē Græci καλὸν κ̀ ἀγαθὸν nominant. Vetus enim lingua noſtræ gentis Biederman nominat, quaſi, ein Man bey ehren / virum honoris & famæ integræ, ſicut contra Schelman appellat virum malum & infamem. Ab iſto Principe profectionis, quem gens Lygia in Galliam & Aquitaniam habuit ducem, manſit appellatio populi. *Biturix Lygius conditor veteris Vratislauiæ.*

Et teſtatur Strabo, ſolos Bituriges inter populos Aquitaniæ eſſe alienigenas, differentes à reliquis lingua, moribus & cultu, atque fortaſſis inde eſt nomen celebris vrbis Burdegala. A Principe igitur Lygio huius nominis cenſemus olim conditam fuiſſe vrbem hanc Budorgim aut Bidorgim. Nomina enim à ſcriptoribus mirificè deprauata ſunt.

Hæc etymologia grata nobis eſſe debet, non ſolum, quia honorifica eſt, verum etiam, quia ominis loco accipi poteſt. Videmus enim, Dei beneficio, hanc præclaram vrbem multis ſeculis verè fuiſſe honeſtatis & pietatis in noſtra gente magiſtram, eamque ſingulari cum cura religionem & virtutum ornamenta in hac regione plantaſſe & defendiſſe. *Biturigis etymon.*

Etſi autem potentia ciuitatum Germanicarum, in illis perpetuis migrationibus & mutationibus, non fuit magna, tamen credibile eſt illas, quas annotauit Ptolemæus, etiam olim cultura & fre-

quentia reliquas antecelluisse. Posteaquàm vero gens Sclauonica post mortem Attilæ sese infudit, hæc etiam vrbs deserta à suis colonis veteribus, qui meo iudicio magna ex parte Longobardis se adiunxerunt, quassata etiam prioribus bellis sub Attila, penè diruta est, ita vt vix exiguæ manserint reliquiæ. Ideo non arbitror veram esse coniecturam illorum, qui putant Vratislauiam conditam esse imperante Carolo Magno in Germania, cuius rei testimonium habeo valde euidens.

Anno Christi 965. imperante in Germania Ottone Primo, Silesia fuit amplexa fidem Christi, anno verò proximo pòst instituta sunt scholæ & Episcopatus in Polonia, tunc Godefridus Romanus, primus Silesiæ Episcopus, sedem suam collocauit Smogram, in vicum aut pagum ignobilem, qui, præsertim vt homo Italus, studiosus elegantiæ & frequentiæ, prætulisset Vratislauiam, si ea tunc fuisset vrbs alicuius nominis.

Vratislauia instaurata ex ruinis veteribus.

Deinde Duglossus, quo nullus inter scriptores Polonos est locupletior, commemorat Vratislauiam conditam esse à Mieslao Polonorum Principe, paulò ante annum Christi millesimum, in quod tempus etiam natales Glogouiæ conijcio: putarim tamen Principem ex veteribus ruinis aut ruderibus ciuitates illas instaurasse, sicut postea expresse in historia dicitur, Boleslaum procerum Lignicium & Lubenam amplificasse. Sed tamen neque proximis annis post aliqua fuit huius oppidi celebritas.

Nam, cum sub Boleslao Rege, Mieslai filio, inter se inciperent dimicare Bohemi & Poloni, & multæ in Silesia fierent vastationes, Episcopus cum suo collegio ex Smogra migrauit Bicinam in agrum Bregensem. Ego vero arbitror vrbem hanc, etsi fortassis ipsius fundamenta iacta sunt à Mieslao, & structura deinde per illa continua bella impedita, reductam in quandam ciuitatis formam eo tempore, qno Bohemi in Silesia dominati sunt, quod accidit circa annum Christi 1030.

Vratislauia instaurata & denominata à Principe Bohemico.

Extincto enim Boleslao viro acerrimo & fortunato, successit filius imbecillis animo & corpore: is amisit Silesiam occupatam à Bohemis, eamq́ deinde mortuo Mieslao Secundo, tempore interregni, cum nobilitas Polonica, per seditionem matrem & filium in exilium pepulisset, munierunt ex autoritate etiam Conradi Saliqui Cæsaris, qui iratus Polonis ob eiectum Principem & matrem Rixam, neptim Ottonis Tertij Cæsaris, Silesiam sub conditione tributi numerandi Imperatori, adiudicauit Bohemo.

Circa hunc igitur temporis articulum colloco vera primordia & veram exornationem huius vrbis, quæ tunc etiam nomen suum, quod omnino Bohemicum est, accepit. Fuit autem is Vratislaus, meo iudicio, filius Bisetislai, natus ex matre Germanica Iuditha, qui mortuo patre factus est Dominus Morauiæ & vicinæ Silesiæ, & demum ab Henrico Quarto renunciatus est Rex Bohemiæ,

niæ, illiq; permissum, vt, quoniam Poloni pacta inita cum Casimiro monacho non seruabant, Silesiam bello repeteret. Celebratur ob pietatem & religionis studium.

Istis annis tam turbulentis Episcopus habitauit Bicinæ: Sed Casimirus exul anno 1041. reuocatus in regnum, cum Polonia Cæsari esset reconciliata, recepit Silesiam à Bohemis, & collegio locum ad studia & exercitia pietatis construxit in Viadri insula, templo ex materia lignea ædificato, cum seculum illud adhuc religioni, non fastui aut pompæ seruiret. Istæ sunt meæ coniecturæ deductæ partim ex appellationibus, partim sumtæ ex annalibus Polonorum. Ex monumentis nostris docere nihil possumus.

Nam, vt testantur viri studiosi antiquitatis nostræ gentis, vetustissimæ literæ, quæ reperiuntur, sunt Friderici Secundi Cæsaris, scriptæ anno 1200. Olim vero, si literarum vsus aliquis fuit, ad sacra illæ imprimis vsurpatæ sunt: sicut non dubium est, Italicos Episcopos & doctores imprimis fuisse occupatos in docenda religione in his populis, quorum fuit mirifica in superstitionem pronitas. Et si quæ etiam scripta sunt, tamen illis crudelissimis vastationibus Scythicis, & deinde alijs, ijsq; diuturnis bellis ea perijsse constat.

Poloni, cum Silesiam recuperassent, præfecerunt illi gubernatorem, cuius domicilium fuit Vratislauiæ, ibiq; est constituta arx & munita contra incursiones hostium. Vratislaus Bohemiæ Rex, de quo supra diximus, mortuo Casimiro, cum filij non soluerent pensionem promissam imperio, acerbe Silesiam vastauit.

Vratislauia defendit exules contra calumniatores aulicos.

Sub annum Christi 1095. annales Polonorum narrant factum præfecti & ciuitatis Vratislauiensis, plenum æquitatis & humanitatis. Vladislaus Princeps detruserat in monasterium filium nothum Sbigneum inuitum, instigatus à coniuge & proceribus: passim vero populus opprimebatur per vim à quodam potente aulico Sececho, ita vt multi ex nobilitate & plebe fugientes tyrannidem se cederent in voluntarium exilium.

Sbigneus autem cum agmine exulum, honestorum hominum, proficiscitur Vratislauiam, orat præfectum prouinciæ Magnum, vt ipsos defendat contra Tyrannum aulicum. Receptus est in vrbem ex autoritate præfecti, & missa legatio ad Principem, quæ ipsi causam exulum commendaret. Sed Vladislaus iratus, armis Vratislauiam adortus est. Ciues autem vnà cum Episcopo Ieroslao obuiam Principi prodierunt, & professi sunt, nunquàm se sumsisse arma contra magistratum, sed recepisse tantum illos bonos homines, qui fuissent supplices, ideo petebant sibi parci.

Vladislaus bonus Princeps cum illis redijt in gratiam, nec multo post Sbigneum filium in pristinum locum restituit. Sbigneus verò cum fratre Boleslao Vratislauiæ inijt consilium in Secechum, eoq; rem deduxerunt, vt ille, exutus sua dignitate, pelleretur in exilium. Digna laude fuit illa vrbis humanitas, quæ non spre-

uit supplices in iusta causa, nec tamen dimicare voluit cum suo magistratu, sed demissione & reuerentia, quod æquum erat, obtinuit. Ita olim laudata est ciuitas Thebana, quæ recepit & texit exules Athenienſium contra triginta tyrannos, etsi Spartani erant socij ipsorum.

Anno Christi 1109. proditum est à scriptoribus Polonis, nobilem illam pugnam, qua Henricus Quintus Cæsar victus est à Boleslao Polono, factam esse non procul à Vratislauia, quam oppugnaturus erat Cæsar, ad vicum illum, qui nominatur Hundsfeldt / & scribitur victoria parta esse opera Silesiorum, qui in mediam aciem inuecti, ordines exercitus Cæsariani turbauerant. De eo prælio supra meam sententiam exposui.

Petri Dani historia. Enitere deinde cœpit Vratislauiæ quidam nobilis Danus Petrus, quem Silesij appellarunt Principem: is apud Ethnarchas Polonos omnia poterat, & sedem suam Vratislauiam collocauit: Monasterium S. Vincentij, & plura alia templa extruxisse legitur. Exitum hominis descripsi in historia. Exectis oculis & lingua mortuus est anno 1149.

Anno 1158. fuit bellum Barbarossæ Cæsaris, cum Boleslao Polono. Ager Vratislauiensis direptus est à milite Cæsaris: reconciliatus est Boleslaus Cæsari sub pactis durissimis, quæ tamen ipse, Cæsare occupato bellis Italicis, non seruauit.

Vratislauiæ Princeps Boleslaus procerus. Anno 1163. Silesia distributa est inter filios Vladislai, & Vratislauia assignata est Boleslao procero, primo Principi Silesiæ, viro bellicoso & iusto, qui ad Mediolanũ Monomachia superauit & interfecit equitem prodigiosæ & Giganteæ staturæ. His annis, cum in Polonia & Silesia cresceret autoritas & opes Sacerdotum, qui immiscebant se negocijs gubernationis, & ipsos Principes regebant, Valtherus Episcopus Vratislauiensis etiam suum collegium ornauit, extruxit templum ex lapide, instituit vestitum & ritum nouum, quem attulerat Lugduno ex Gallia. Nam eò nostri homines solebant proficisci ad studia. Vrbs tunc lingua & structura adhuc fuit Polonica & exigua.

Valtherus Episcopus ornat suum collegium.

Anno 1197. institutus est cœlibatus sacerdotum in Silesia, & multa coniugia à legato Pontificio impio scelere diuulsa. Boleslao patri intulit nefaria arma Iaroslaus filius, natus ex muliere Ruthenica, coëgit patrem, vt traderet ipsi Vratislauiam. Tandem vrbem patri reddidit, & ipse retinuit Nissam.

Anno 1198. illum impium Iaroslaum ex cupiditate escæ collegium creauit Episcopum. Episcopatui attribuit ditionem Nissensem, vt hoc modo mulctaret fratres, natos ex nouerca, quos oderat, sed cito dedit pœnas. Non enim totum superuixit triennium. Boleslaus excoluit Lignicium, eaq; vrbs ita creuit, vt Vratislauiam paulò pòst superaret.

Henricus

Vratislauia perit ex incendijs.

Henricus Barbatus & coniunx Heduigis frequentissimè habitarunt Vratislauiæ, illicque magno studio vrbem exornarunt: Sed aduersata est fortuna. Nam fatali clade, vt quidem ego annotatum reperio, 1200. & rursus 1219. maxima pars vrbis incendijs perijt.

Lignicium ulcit Vratislauiam.

Lignicium obtinebat Henricus Pius, Heduigis filius, qui eò vocauit ex Germania passim colonos, eosque dilexit, ita vrbs creuit frequentia & cultura. Nam in tota Silesia illæ ciuitates citissimè excultæ sunt, in quas migrarunt Germani. Mortuo Henrico Barbato anno 1241. secuta est miserabilis vastatio Tartarica, vbi Silesij corpora sua obiecerunt furori & rabiei Scytharum, qui toti Germaniæ excidium & vastitatem minabantur.

Vratislauiæ arx sustinet impetus Tartarorum.

Tartari deuastata Polonia accesserunt ad Vratislauiam paulò ante ferias Paschatis. Vrbs, quæ parum munita erat propter recentem conflagrationem, à ciuibus fuit deserta. Importata sunt bona in arcem, domus vero inflammatæ. Cinxerunt obsidione arcem Tartari, sed frustra. Nam precantibus pijs dicuntur flammæ & fulgura ex cœlo cecidisse & Tartaros latè ambussisse atque terruisse. Ita diuinitus repulsi sunt Scythæ ab arce Vratislauiensi precibus piorum: sicut olim Attila ab vrbe Aurelia in Gallia. Historia belli Tartarici legatur suo in loco.

Vratislauia accipit formam nouæ urbis.

Post hanc cladem sequitur noua ætas vrbis. Fuit enim dominus Vratislauiæ Henricus Tertius adolescens, quem regebant mater Anna, filia Regis Bohemiæ Ottocari Primi, mulier sapiens, & Thomas Episcopus: illis assentientibus, vt ciuitas citius augeretur, permissum est illi ius Germanicum, & abolitæ sunt iniquæ leges, & seruitus Polonica, concessæ vero immunitates, quales sunt in ciuitatibus Germanicis.

Vratislauiæ trimestris obsidio.

Cito igitur creuit habitatoribus, & mediocriter etiam munita est, propter loci insignem oportunitatem, adeo vt anno 1245. quarto post conflagrationem, iam sustineret trimestrem obsidionem Boleslai Lignicensis, qui fratrem excutere ex Ducatu suo conabatur. Discessit tunc re infecta, & cum non multo pòst bellum redintegraret, propè Vratislauiam captus, & in arcem ductus est.

Legati Pontificij ueniunt Vratislauiam.

Quadragesimæ ieiunium mutatur.

Anno tertio pòst fuerunt Vratislauiæ legati Pontificij, missi Lugduno ab Innocentio Quarto, isti petiuerunt pecuniam à Silesijs Pontifici in vsus bellicos contra Fridericum Secundum Cæsarem, & vt nostros homines simpliciores inescarent, ieiunio quadragesimali ex autoritate Pontificis detraxerunt dies Septendecim, & cum ex veteri more Moschouitico & Græco prius inchoatum esset ieiunium illa Dominica, quæ nominatur Septuagesima, iusserunt fieri initium die cinerum, vt loquimur, & prius more Romano agitare Bacchanalia, ita plebs delinita, concessione conuiuiorum & ludorum Pontifici misit nummos.

Subinde

Boleslaus Caluus fuit pestes Silesiæ.

Subinde autem recruduerunt odia inter fratres Principes, & fiebant continuæ vastationes in Silesia, quarum autor erat Boleslaus Lignicensis, vir supra modum iniustus & stultus. Is non modo Lignicium & Silesiam perdidit, verum etiam animos Polonorum à Silesijs abalienauit, ita vt regnum deinde illis inuiderent.

Anno 1266. mortuus est Henricus Tertius Vratislauiensis, reliquit filium puerum Henricum Quartum, qui postea probus dictus est. Hoc proximè sequenti decennio tranquillus & fortunatus fuit status Vratislauiæ, & auctæ sunt opes ciuium mercimonijs. Princeps enim adolescens habebat curatores aliquos ex præcipuis ciuibus, qui bene gubernabant ditionem, & Principi magnam pecuniæ vim collegerunt.

Vratislauia rursus conflagrat.

Sed anno 1276. rursus secutæ sunt turbæ & calamitates. Nam, vt scriptum reperio, die S. Marci vrbs tota conflagrauit, & anno proximo post Henricus probus captus est à patruo Boleslao Lignicense, & posteaquam multis oppidis mulctatus est, vix tandem dimissus est.

Anno deinde 81. Henricus Probus, vlturus veteres iniurias, per speciem amicitiæ ad se vocatos multos ex Principibus Silesiæ cepit: Poloni ideo indixerunt ipsi bellum, & agrum Vratislauiensem grauiter vastarunt. Iste Princeps, anno 1288. cum recepisset in gratiam Episcopum, quem acerbissimè afflixerat, erexit collegium sacræ Crucis Vratislauiæ, adeoq; in religionem factus est procliuis, vt offerret Episcopo dono vrbem Vratislauiam, quam tamen ipse, metuens inuidiam Principum & bella, non accepit, moritur anno 90. 22. Augusti: successorem habuit Henricum Quintum obœsum Lignicensem, patruelem suum, quem anno 1292. abductum ex balneo in suburbijs Vratislauiæ per insidias, Conradus Glogouiensis in caueam ferream inclusit, ibiq; eum penè necauit, ademit illi oppida pleraq; in territorio Vratislauiensi, & ipse Henricus triennio post moritur. Tutor filiorum Henrici Quinti fuit Episcopus Henricus.

Vratislauia creuit opibus.

Hisce annis viginti rursus respirauit Vratislauia, & cumulauit opes non contemnendas, adeo vt circa annum Christi 1320. ciues Vratislauienses Hannouiam & Goltpergam vrbes, à Boleslao Lignicense Principe prodigo & iniusto, hypothecæ nomine pro magna summa pecuniæ acciperent. Nec multo post consilio vrbis Vratislauiensis facta est illa mutatio in Silesia, quæ adhuc hodie manet.

Vratislauia facit inclinationem ordinum ad regnum Bohemiæ.

Videbant omnes homines prudentes, Principum Silesiæ non modo esse imbecillitatem magnam, in illa prouinciæ inter plures dominos dilaceratione, verumetiam plurimorum enormem petulantiam & tyrannidem, vnde perpetua oriebantur bella, & necesse erat tandem prouinciam ab hoste externo opprimi. His malis

vnica

vnica inueniebatur medicina, si vocaretur Monarcha potens, qui Principes tumultuantes sua autoritate coherceret, & esset custos legum & disciplinæ.

Senatores igitur Vratislauienses, qui autoritate & gratia in aula sui Principis Henrici Sexti valebant, imitati sunt consilium Mecœnatis. Nam & is Augusto deliberanti, ecquid expediret imperium Senatui & populo Romano reddere, dissentiens ab Agrippa, hoc dissuasit, quod putaret, non eam virtutem atque coniunctionem esse Senatus, quæ tueri posset pacem, sed ciuilibus lanienis eos mutuò perituros, potius igitur autoritate Monarchica compescendos esse turbulentos, & illud imperium conseruandum. Respexerunt igitur ad Regem aliquem præstantem virtute & viribus, qui hanc regionem posset pacare.

Vratislauiensis senatus imitatur consilium Mecœnatis.

Etsi autem credibile est, eos magni fecisse Imperium Cæsarum Germanicorum, & futurum erat honorificum, si hæc prouincia fuisset immediatè subiecta Imperio Romano: tamen has cogitationes interuertebat tunc status Germaniæ turbulentissimus. Extincto enim Henrico Septimo Lucelburgense, dissidijs Electorum inuaserunt Imperium duo, Ludouicus Bauaricus, & Fridericus Austriacus, vnde tota Germania motibus ciuilium bellorum amplius viginti annis fuit concussa, atque ita nostra patria inde nihil opis potuit expectare.

Erant autem in vicinia duo Reges, Polonicus Vladislaus Locticus, & Iohannes Lucelburgensis, qui cum filia Venceslai adeptus erat Bohemiæ regnum. Locticus inuisus erat omnibus Silesijs, quia erat Tyrannus, & sceleratus grassator: oderat etiam acerbissimè totum nomen Teutonicum: oppugnabat ordinem in Prussia: sæuiebat in ciuitates Germanicas: peruenerat ad regnum cum contumelia Principum Silesiorum, qui erant iniquè præteriti, & nunquam assensi fuerant isti electioni. Deinde gubernatio Polonica, in qua tunc multum erat seruitutis, non placebat ciuitatibus.

Iohannem vero regem multa commendabant: natus erat ex patre Cæsare laudatissimo, ipse videbatur excellere humanitate & clementia. Florebat tunc etiam regnum Bohemiæ, & longè præstabat Polonico, quod rapinis Scythicis & bellis intestinis planè erat debilitatum: Præterea tenebat iam Bohemus ducatus Silesiæ superioris, ita vt non posset sine incommodo fieri diuulsio.

Has causas grauissimas habuit ciuitas Vratislauiensis, cum suasit suo Principi, vt se cum Bohemis coniungeret, eiusque autoritati obsecutus est Henricus. Non dubium est igitur, gentem Bohemicam debere gratiam huic vrbi, quæ prima fecit inclinationem ad ipsorum regnum. Procatarctica vero erant furiæ Boleslai, qui

Vratislauiensis Senatus motus fuit grauibus causis, quando suasit coniunctionem cum Bohemis.

affligebat

affligebat fratrem, conabatur eum eijcere Vratislauia, quam ipse deinde funditus euertisset.

Transegit igitur Henricus Sextus cum Iohanne: nominauit eum hæredem sui ducatus, cum ipse non suscepisset prolem masculam, muneris autem loco accepit ad tempora vitæ suæ ditionem Glocensem, quam Iohannes emerat à duce Monsterbergense. Rapiebantur etiam reliquæ ciuitates incredibili studio in Iohannem, qui intra proximum decennium deinde, precibus, precio, minis, ferme reliquos omnes sibi deuinxit, præter Suidnicensem, vt suo loco narratum est.

Quare ego existimo, non proditam fuisse libertatem patriæ nostræ, sed fuisse causas huius consilij necessarias, & vtiles huic regioni, quæ intra paucos annos tota concidisset, nisi hæc à Deo fuisset monstrata ratio. Nam diadema regium Poloniæ, Locticus, qui iam genuerat filios, & erat satis fœlix præliator, nunquam erat redditurus Silesijs, & quidem iam gliscebant odia inter has duas gentes, quæ non facilè potuissent restingui.

Iohannes Bohemiæ Rex potitur Silesia.

Grati etiam fuerunt reges Bohemici erga Vratislauiam. Nam & viuente Henrico Iohannes effecit, vt ciuitas administrationem iudiciorum acciperet, emta ea à viris nobilibus, qui negligentia superiorum Principum eam sibi vendicauerant: & Carolus filius eam vrbem in primis dilexit.

Iuratum est in verba Iohannis Regis anno 1337. Sabbato, qui præcessit dominicam Palmarum, Henrico iam mortuo. Qualis tunc fuerit lis Regi cum importuno Episcopo Nancero, scriptum est alibi. Ciuitas etiam experta est grauissima odia collegij, quod magis fauebat Polonis.

Vratislauiense collegium fauit Polonis.

Anno 1341. 7. Septembris rursus conflagrauit Vratislauia penè tota, sed ea calamitas Dei benignitate ciuitati in commodum cessit. Tunc enim inchoata est noua exædificationis forma, & ædes eleganti ordine penè omnes ex lapide extructæ. Deinde anno 1353. Carolus Cæsar suo sumtu templum arduum ædificauit, sub nomine Diuæ Dorotheæ, & ciuitati adiecit insignem appendicem, ripam videlicet vlteriorem Olauiæ fluuij.

Vratislauia denuo perit ex incendio.

Ita igitur excreuit vrbs, vt nulli ex Germanicis structuræ pulcritudine cedat, plerasque autem ordinata concinnitate platearum superet. Carolus Quartus venit Vratislauiam anno 1348. 7. Nouembris. Senatus Vratislauiensis anno 1355. Carolum comitatus est ad coronationem Romam, triennio post Cæsar Senatui magistratum perfecturæ super totum territorium attribuit.

Vratislauiæ structura noua & egregia.

Hoc modo sub tam propitio & benigno Cæsare, qui verè fuit patriæ nostræ pater, conquieuit Silesia, & Vratislauia, Deo benedicente, creuit in vrbem laudatam & elegantem, ita vt plerisque ex Italicis possit opponi. Dixerat idem Carolus, lætari se, quod haberet in

Vratislauia magna ornamenta accepit à Carolo Quarto.

beret in limitibus imperij duas præclaras vrbes, in Italia Romam, in Germania Lubecam, ipsius autem beneficentia effectum est, vt etiam his annumerari possit Vratislauia.

Carolus Quartus euexit vrbes.

Ornauit Pragam quoque, ita vt de ea scripserit Aeneas Syluius, eam parem esse Florentiæ, sed illa euersa fuit furore Hussiticorum. Anno 1381. fuit ciuitati lis cum sacerdotibus, orta ex cereuisia intercepta: Sed pœnas superbiæ dederunt, grauiter mulctati à Venceslao rege, sicut prius dictum est.

Anno 1404. fuerunt Vratislauiæ vnà Vladislaus Iagello Poloniæ Rex, & Venceslaus Bohemus. Sperabat vafer Rex Lithuanicus, se decepturum simplicem & credulum Regem Bohemiæ, sed tamen impedita fuerunt eius consilia, & alioqui leges fœderum inter reges constitutæ. Florebat tunc ciuitas, sed, quod solet accidere, fortunam sequebatur insolentia in populo.

Legerat Venceslaus nouum Senatum, sed eum plebs vrbana anno sequenti post per seditionem 9. Septembris abrogauit, & ab eo tempore in vrbe cœperunt gliscere factiones, quæ eruperunt in tristes motus, & multis extremas calamitates attraxerunt. Non enim sedari potuit furor multitudinis multis annis.

Vratislauiensis seditio.

Anno 1418. 18. Iulij plebs vrbana horribilibus acta furijs expugnauit curiam, plerosq; ex ordine senatorio, aut suis manibus, aut etiam per carnificem trucidauit, vnum ex loco sublimi præcipitem deiecerunt, & hastis armatorum confixerunt. Tam tristia scelera in armis populi confirmauit diuturnum ocium, ignauia Regis & cupiditas licentiæ. Sed tristes sunt secutæ pœnæ, non modo quas inflixit Sigismundus Cæsar, sed etiam bella multorum annorum, quæ vlta sunt contemtum legum & disciplinæ neglectionem.

Cæsar quidem 6. Martij anno 1420. securi percussit autores seditionis viginti duos, qui fermè erant tribuni opificum, multos in exilium eiecit, & bona eorum ærario Senatus adiudicauit. Secutum est deinde bellum Hussiticum. Quia Bohemi irritati sæuitia concilij Constantiensis, & quod Silesij, secuti exercitum Sigismundi, Bohemiam vastassent, Silesiam latè depopulati sunt, grassati ferro, flamma & rapinis, rabie plusquam Turcica.

Seditiosorum supplicia in urbe Vratislauiensi.

Etsi autem agmina illa se nominabant Hussitica: tamen plerumq; conflata erant ex perditissimis latronibus Bohemis, Morauis & Polonis, qui trucidabant pueros in scholis, exurebant templa & statuas, vnà cum ipsis sacerdotibus & hominibus, quos adepti erant, perierunt tunc præcipua & optima oppida Silesiæ: Huic tanto incendio nulla opponebatur defensio à magistratu superiori; procul enim aberat Sigismundus Rex occupatus alijs bellis.

Vratislauia defendit Silesiam contra latrones Hussiticos.

Ibi in publico periculo virtus huius verbis enituit, quæ pro patria fuit in excubijs, sicut olim ciuitas Attica in bello Persico. Coniunxit se ipsi vrbs Suidnicensis, cuius erant tunc opes non vulgares. Conducto exercitu passim represserunt latrones Bohemicos, multa oppida texerunt, atque etiam receperunt ab hostibus.

Laborauerunt in ea statione annos pene sedecim vario & dissimili cum euentu, benignitate tamen Dei ita sunt accisæ vires hostium, vt regionem in suam potestatem redigere non possent. Bellum Bohemicum excepit Polonicum, ortum à fratribus Poloniæ regibus, Vladislao & Casimiro, qui primum Albertum Austriacum, Sigismundi generum, ex regno Bohemiæ excutere, deinde Ladislao Posthumo regnum Hungariæ eripere conati sunt.

Albertus Cæsar venit Vratislauiam 18. Nouembris, 1438. mansit ibi vsque ad ver anni sequentis: prolapsus ex gradibus scalæ, postea claudicauit. Vratislauiensibus belli ducem dedit Marchionem Albertum Brandeburgensem, qui fortiter reiecit Polonos, illisque incussit metum, ne, sicut assueuerant, liberè grassarentur. Certa tamen pax in Silesia non fuit ab anno Christi 1420. vsque ad regnum Vladislai Poloni, annos 70.

Poloni subinde carpebant Silesiam incursionibus, etiam post interitum sui Vladislai ad Varnam, & deprædationes illæ bellicæ tot annorum, repleuerunt regionem latronibus & prædonibus, qui omnes vias obsidebant. Mortuo deinde Ladislao cœperunt litigare de Silesia primum Georgius Bohemus & Mathias, postea Mathias & Vladislaus. Historiam motuum illorum non repeto, cum ea copiosè libro superiori sit descripta.

Ladislaus Posthumus venit Vratislauiam 1454. die S. Nicolai, triennio post Pragæ perijt. Anno priori fuit Vratislauiæ Capistranus hypocrita Italicus. Non fuit alius error maior, & magis perniciosus huic vrbi, quàm ista mirifica & tamen non necessaria fortitudo, quòd ista Respublica se opposuit Georgio Bohemo, eumque tandem armis & consilijs suis Silesia eiecit.

Vratislauiæ error in bello contra Georgium Bohemum.

Erat is vir sapiens & clemens creatus in Regem legitimo modo, tribuebat illi titulum regni Cæsar, tota Silesia & Lusatia agnoscebat eum pro rege. Sola autem hæc vrbs constanter eum reiecit. Cuius ardoris duæ fuerunt causæ: prior sæuum odium erga Bohemos, qui superioribus annis crudelissimè Silesiam afflixerant, deinde persuasio religionis vel pietatis, quam instillabant ipsis sacerdotes, qui publicè sine fine Georgium tanquam hæreticum execrabantur.

Sed illi ipsi, qui erant faces huius incendij, postea leuiter icti resilierunt: plerosque ex ciuibus iuuabant pecunia, sed sub conditione grauis

ne grauis fœnoris, & quasi vniuersas ciuitatis cædes seruitute sibi deuinxerunt. Ipsi autem, vrbe iam exhausta, occultè apud hostem sibi cauerunt.

Georgius vrbem amabat, cui noluit supremam adhibere vim, etsi à principio beneuolentia & viribus suorum egregiè erat instructus: potuisset Respublica per transactionem ab hoc rege libertatem & alia ornamenta adipisci. Nam Georgius etiam illi annuam pensionem de suo promittebat, si modo vellet quiescere, & abstinere à bello: Sed alia fuerunt fata. Peruicit quidem consilium vrbis, & cum immisceret se Mathias Huniades, Georgius Silesia eiectus est: sed graui cum patriæ detrimento.

Vratislauia attraxit Mathiam.

Nam filij Georgij regionem sæpè acerbissimè diripuerunt & exusserunt, & tandem Mathias à duobus regibus Vratislauiæ cum exitio regionis oppugnatus est. Et quamuis Poloni & Bohemi grauiter cæsi sunt, tamen, vt olim dictum est, victus quidem plorauit, sed victor interijt, Silesia nempe ferro & flamma deuastata. Ordinem rerum istarum poterit lector inspicere in historia, quæ ipsa commonefacere debet prudentes de illo præcepto Paulino: In hoc sitis ambitiosi, vt propria faciatis. Item: Patriam quoque perdidit olim Gloria paucorum laudis tituliq; cupido.

Mathias non fuit gratus Vratislauiensi urbi.

Existimatum fuit Mathiam ad extremum non fuisse bonam gratiam relaturum Vratislauiensibus, si diutius vixisset. Quia aduersabantur consilijs ipsius, nimium interdum calidis. Mandauerat ne mutarentur magistratus vrbani ante ipsius aduentum, & denuo volebat Silesiam & hanc præcipuè vrbem constituere arcem belli Polonici. Sed mors Regis hæc omnia interrupit.

Anno igitur 1490. quieuerunt quidem bella, sed successerunt latrocinia admodum terribilia. Vladislaus vero Rex segnis & parum efficax, nullum opponebat præsidium. Vrbs Vratislauiensis & Gorlicensis represserunt grassatores per equites suos emissarios. Deinde Sigismundus frater Regis bonam operam nauauit in extirpandis prædonibus, & multos ex nobilitate etiam, inquinatos rapinis & cædibus affecit supplicijs.

Vladislao regnante fuit fœlix mercatura in Silesia.

Intercessit deinde vrbi breuis quædam lis cum Friderico Lignicense, quæ tamen cito sopita est, & bonus Princeps magno deinde redemisset, si non iræ suæ indulsisset. Sub hoc Rege fuit fœlix successus mercaturæ, & auctæ sunt opes multorum ciuium in vrbe. Floruit etiam Respublica Senatoribus præstantibus consilio & fide, inter quos eminebat Iohannes Haunoldus: is multos annos egregie retudit fastum sacerdotum, qui inflati opibus & potentia meditabantur singularem dominatum constituere, & omnia conabantur figere & refigere pro suo arbitrio.

Vratislauia habuit sapientem Senatum.

Autor fuit Senatui, Academiæ constituendæ in sua vrbe, consilio laudatissimo & vtilissimo. Sed hoc bonum publicum, & singulare prouinciæ nostræ ornamentum euertit iniquitas sacerdotum, qui hoc impedierunt largitione in aula Iulij Pontificis, vere illaudati, cum & lucem doctrinarum in illa sua tyrannica barbarie non ferrent, & quia à Rege quidam reditus sacri, ipsis detracti, donati fuerant recenti Academiæ: putauerim tamen consilia sacerdotum non futura fuisse superiora, cum præsertim Leo, qui Iulio successerat, faueret artibus & literatis, nisi vrbem retardassent duo incommoda: mors Haunoldi viri industrij & magnanimi, deinde disceptationes, quæ fuerunt vrbi cum Polonis propter emporium.

Vratislauiensium lites de Academia & emporio.

Anno enim 1511. 29. Ianuarij cum liberis, Anna & Ludouico, vrbem ingressus est Vladislaus Rex, & mense Februario edicto publico iussit Vratislauiam esse limitem commerciorum inter Poloniam & Germaniam. Sed cum totum quadriennium acriter esset litigatum, & Poloni commercia cum Silesijs vetarent, freti audacia Bohemorum, qui ipsis dabant transitum, cum maximo detrimento vrbis ius illud abrogatum est.

Bartholemæus Monsterbergensis hostis Vratislauiensium.

Fuit deinde vrbi negocium cum Bartholemæo Monsterbergense, Principe facundo, sed inquieto. Is cæsus est ad Cantium, & quamuis ciuitatem apud Regem in odium adduxerat, tamen hoc illi nihil profuit. Anno enim 1515. perijt in Danubio.

Vratislauiæ emendantur Ecclesiæ.

Post mortem Vladislai, & primis annis regni Ludouici, illustre fuit studium vrbis in emendatione doctrinæ cœlestis, & abolendis idolis Pontificijs. Qua in re ipsi etiam exemplo suo, reliquæ Silesiæ optimè præluxerunt, neque moti sunt vlla periculorum denunciatione, etsi in aula Regis habebant aduersarios Episcopos, qui omnia poterant, & domi circumsessi erant à domesticis hostibus sacerdotibus.

Iohannes Hessus & Ambrosius Moibanus instauratores Ecclesiarum in urbe Vratislauiensi.

Nacti sunt ab initio statim doctorem pietate doctrina & modestia excellentem, D. Ambrosium Moibanum, qui circumspectè grauiores abusus taxauit, & peritè monstrato discrimine Euangelij & ordinationum politicarum, animos multitudinis admodum incensos deliniјt, ne orirentur seditiones aut alij violenti motus. Electus etiam tunc fuit Episcopus Iacobus Salzensis, Legum Doctor, vir sapiens & moderatus, qui veritatem opprimere vi, quod petebant sacerdotes, non voluit, cum præuideret inde secutura grauissima mala.

Ipsum D. Moibanum adductum, vt manus ipsi imponeret, his verbis affatus esse dicitur: Vade, doceas Euangelium Iesu Christi in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti. Inchoauit verò primus ministerium purioris doctrinæ vocatus in vrbem ex collegio, anno 1523. D. Iohannes Hessus præstans sapientia & mirifica eaq; quasi

Periclea eloquentia. Illi coniunctis sententijs & operis ceremonias Ecclesiasticas emendarunt, reiectis superstitiosis & idolatricis ritibus, tamen retinuerunt eos, qui prodesse possunt ad ordinem, & ad excitandos motus inuocationis in animis hominum.

Cum etiam in hac regione passim vagarentur errones Enthusiastici, Anabaptistæ & alij, qui homines abducebant à ministerio, & multos in doctrina turbabant, ipsi constanter coniuncti cum Academia Vitebergense eos refutarunt, & ab Ecclesia sua deliria illa excluserunt.

Hoc exemplum cum intuerentur alia pleraq; oppida in Silesia, Enthusiastis non patuit publicè locus docendi, nisi alicubi, vbi singulari fato miseri & dementati populi irrepserunt, eosq; aculeos in animis hominum reliquerunt, qui nondum planè potuerunt eximi. Ea fuit etiam prudentia amplissimi Senatus, vt semper frenum calidis motibus in religione iniecerit, & voluerit dici necessaria, omissis inutilibus disputationibus aut criminationibus, & imprimis autoritatem superioris magistratus diligentissimè curauit muniri, ne vlla specie contumaciæ possent prægrauari.

Vratislauia amauit moderationem in disputationibus religionis.

Ideo mortuo etiam Ludouico, & euecto ad imperium diuo Cæsare Ferdinando, etsi multa crudelitatis flabella in aula fuerunt, & ipse Rex ter vrbem eam reuisit, anno 1527. Calendis Maij, rursus 1538. 9. Maij, & tertio. 1546. 20. Martij, tamen vrbs singulari modestia & demissa obedientiæ significatione, clementissimi Cæsaris animum ita flexit, ne propter emendationem religionis ipsis irasceretur: cui etiam concessione, non dissimili edicto Cyri, permisit vsum rituum receptorum, donec in synodo legitime conuocata posset fieri dijudicatio dogmatum.

Vratislauia impetrauit ut religioni datur pax à Ferdinando Rege.

Hæc tanta moderatio non solum vrbi, verum etiam reliquæ Silesiæ fuit salutaris, adeo vt ardente seditione rustica, fermè in tota Germania, hæc Regio à contagijs furorum illorum fuerit immunis, & æquissimus Cæsar nullam etiam ex minoribus ciuitatibus consentientem in doctrina cum Vratislauiensi perdiderit.

Anabaptistas vero & alios, qui seditiosa & perniciosa dogmata circumferebant, hæc vrbs & reliquæ maturè represserunt, & relegarunt, qui deinde in Morauiam profugerunt, vbi inuenerunt domicilium, ibiq; singularem politiam Platonicam, plenam turpitudinis & scelerum constituerunt.

Anabaptistica colluuies fuit exclusa à Vratislauia.

Fuit etiam hoc beneficium Dei eximium, quod in ea religionis purioris plantatione largitus est duos Episcopos huic regioni, sapientes & bonos, qui admodum propitij fuerunt aduersarij, neque vnquam ad sæuitiam se accendi passi sunt, sed quietem publicam consilijs iracundis anteferre maluerunt.

D. Iacobo enim successit Balthasar Promicius nobilis Freistadiensis Princeps doctus eloquens & beneficus, qui cum imperio

Iacobus Salzensis & Balthasar Promicius fuerunt Episcopi salutares Silesiæ.

etiam Silesiæ, nomine regio, præfuit, & vrbem hanc sicut reliquam Silesiam totam amore verè patrio complexus est, fuit custos pacis, concordiæ & iusticiæ assiduus, neq; vllum ordinem, propter confessionem veræ doctrinæ afflixit.

Non dubium est igitur, æternam huic optimo Principi deberi gratiam, qui verè talis fuit, sicut versus græcus inquit: χρηστὸς ἀνὴρ κοινὸν ἀγαθόν ἐστι: Vir bonus est bonum publicum. Ipse etiam in vita præsentiam Dei expertus est, qui eum euexit, texit & amplissimis opibus auxit, secundum promissionem: Beati mites, illi possidebunt terram.

Recensui seriem euentuum memorabilium, qui acciderunt vrbi vsq; ad necem regis Ludouici, vt illi in vna quasi tabella facilius possint aspici & considerari. Exposita sunt autem ista copiosius in historia. Chorographiam vrbis accuratam non describo, & extant picturæ non inuenustæ. Magnitudo satis ampla est, & ex mea æstimatione, quam tamen non pro certa pono, diameter non est minor sex stadijs.

Vratislauiæ magnitudo.

Vratislauiæ qualis sit aëris constitutio.

Veteres Philosophi & medici iusserunt considerare, quibus ventis quælibet ciuitates expositæ sint. Nam cum corpora nostra ex aëre nobis circumfuso maximè immutentur, prodest ea diligentia ad curam tuendæ valetudinis. Sita est vrbs in magna camporum planicie in ripa Viadri Australi. Ad ortum tamen brumalem montibus protensis excluditur Euronotus. Liberrimè autem perflatur Aquilonibus, excurrentibus per longos campos ex Polonia, deinde etiam ventis orientalibus & Zephyris.

Siccitas vero Aquilonum retunditur ex duabus potentibus causis. Versus Septentrionem enim cingitur plurimis locis palustribus, vliginosis & multum humidis, sicut traditur, ipsam vrbem olim in lacu exiccato extructam. Ripa etiam illa Viadri admodum depressa est & decliuis. Deinde prope vrbem passim est ager, qui habet glebam pinguem & humidam.

Ex his causis siccitas ventorum remittitur, & aër potius ad humiditatem quandam notabilem declinat. Deinde etiam frigiditas propter halitus terrestres & palustres, præditos vuida quadam caliditate, atq; ex incursu calidiorum ventorum remittitur. Ita vt crediderim, constitutionem aëris primo quidem esse humidam, deinde nonnihil calidam, eamq; respondere ex quadam analogia, seruato videlicet discrimine climatum, aëri Italico, præsertim Bononiensi aut etiam Longobardico.

Nec ab hac nostra opinione dissentiunt Astrologi, qui vrbem subijciunt Virgini & Mercurio, eamq; conferunt cum Ticino, Lutetia, Basilea. Ingenia etiam vt plurimum congruere manifestum est, quæ ex temperie quodammodo media sunt inter sanguinea & biliosa. Ideo plurimi ex inclytis ciuibus, non modo sunt excitati ad honestas actiones diligenter efficiendas, capaces artium, prudentes, aman-

Vratislauiensium ingenia.

mantes religionis & artium, verumetiam præditi singulari dexte- itate in familiari consuetudine, affabilitate & morum eleganti ciui- tate, quæ quidem virtutes propriæ sunt gentis Italicæ excultæ.

Morbi familiares, & quasi ἐνδήμιοι sunt, procliuitas in febres x facili errore, calculi renum & dolores articulorum omnis gene- is. Causæ sunt non solum ex aëris qualitate, verum etiam ex ratio- e victus, qui apud plerosque est liberalior & plenior, accedit simul atio in potu, qui constat ex cereuisia succulenta, multi nutrimenti lliusque subuiscidi, ita vt, si cibi potusque in genere facienda sit colla- io, ego eam cereuisiam ex proportione respondere existimauerim arni suillæ, quæ ex testimonio Galeni, vbi bene conficitur, & in abitum corporis distribuitur, præbet alimentum multum, lauda- um & compactum. *Vratislauiæ qui sint morbi familiares.*

Deinde hauriuntur ibi familiariter vina plena, fumosa & dul- ia, Hungarica, Austriaca & Francica. Inde suppeditari ex errori- ous intemperantiæ excrementum partim pituitosum, partim bilio- um, euidens est, multumque repleri caput exhalationibus illis cali- dis & humidis. Humores eiusmodi præbere occasionem genera- ioni calculorum constat. Articulorum vero imbecillitas est à na- urali humiditate, quæ efficit laxitatem, & occasionem ad recipien- da excrementa affluentia ex capite, præcipuè quæ ab humore bilio- so & acri, tanquam à vehiculo eò deducuntur & intruduntur. Sed hanc considerationem prudentissimis Medicis illius ciuitatis relin- quimus & subijcimus.

De statu ciuitatis sparsim iam dictum est. Vetustas laudauit Massiliam, veterum Ionum coloniam, qui ex sua patria in littus illud Gallicum importarunt sapientiam & eruditionem Græcam, ipsaque vrbs tanquam illustris Academia, Romanam iuuentutem & aliarum gentium diu erudijt doctrina & honestis in omni gene- re virtutum exemplis.

Hæc nostra vrbs ciuilibus ornamentis Massiliæ non cedit, alijs verò illisque verioribus bonis, longè eam superat. Nam Princi- pio habet Ecclesias rectè constitutas, in quibus sonat vox incorru- ptæ doctrinæ de agnitione Christi & de vera inuocatione Dei pro- pter Mediatorem, resectis omnibus erroribus idolatricis. *Vratislauiæ ornamenta.*

Ita vero amans est populus publicorum congressuum, vt etiam illa spaciosissima templa tantam multitudinem non capiant, in ea frequentia funduntur preces publicæ pro Ecclesia, pro Magistratu & Oeconomijs ardentes & piæ. Templis adiunctæ sunt scholæ, constitutæ ex pia liberalitate Senatus & ciuiũ, vbi iuuentuti magna cura & assiduitate traduntur initia pietatis & optimarum artium semina. Hæc nimirũ sunt vera & laudata bona, quibus hæc ciuitas illustris est, multasque alias, etsi potentia superiores, sed implicatas idolatria, aut inquinatas barbarie, quales sunt Constantinopolis, Alexandria, atque ipsa etiam Roma, antecellit: de quibus verum est *Vratislauienses Ecclesiæ & scholæ.*

hoc, quod in Græco versu de Helide dicitur, eas esse ebrias & mendaces, hoc est, defendere ipsas idola, & contaminatas esse luxu & libidinum immundicie.

Vratislauiensis Aristocratia.

Respublica autem ipsa pulcra est Aristocratia, in qua nec sunt Oligarchiæ, nec Democraticæ confusiones. Magistratus vrbanus seuerus custos est legis diuinæ in vtraque tabula. Tuetur ministerium, punit blasphemos, homicidas, inquinatos libidinibus, fures & alia scelera cum decalogo pugnantia.

In consiliis sunt circumspecti, non præcipites, sed amantes exquisitæ & cunctatricis cuiusdam prudentiæ. Atque prorsus ea præstantissimi Senatus augusta est dignitas, & ad suos ciues cum graui cultu reuerentiæ caritas, vt verum sit illud poëtæ: Formosi pecoris custos formosior ipse.

Ferdinandi Cæsaris elogium de Repub. Vratislauiẽsi.

Ideo honestissimo hoc elogio Cæsar sapiens, diuus Ferdinandus, vrbem hanc ad fratrem Carolum Imperatorem ornauerat: Est, dixerat, Vratislauia vrbs pulchra, ibique forma gubernationis optima est. Aedificia quidem vrbis etsi sunt splendida, eaque structuræ & ordinis elegantia distincta, vt Germania ea in re non habeat vrbem meliorem, tamen pulchriora non sunt, quàm ipsi domini, & œconomiæ, in quibus sunt multi ciues ornati honestis opibus, quibus benefaciunt discentibus doctrinam Ecclesiæ & artes vitæ necessarias, animi promtitudine maximè pia, ita vt quorundam præstantium ciuium in hoc genere liberalitas sit par magnis Principibus.

Vratislauiæ ædificia & œconomiæ.

Vratislauiensium liberalitas & studia discentium.

Erga ministros etiam doctores suarum Ecclesiarum & Scholarum sunt munifici & officiosi. Magistratui cum superiori tum vrbano largiuntur liberaliter ad conseruationem pacis & disciplinæ. Nulla etiam in Silesia, aut in vicinia quoque est vrbs, vbi ita accurata habetur ratio pauperum, sicut in ista. Nam & publica impensa extructa sunt commodissima nosocomia, vbi inopibus & ægrotis munda & locuples alimonia datur, & præterea peritis medicationibus iuuantur: in eamque rem ciues eleemosynas amplissimas contribuunt.

D. Iohannes Hessus erexit ampla nosocomia Vratislauiæ.

Instituti huius pii primus autor & hortator fuit D. Iohannes Hessus, qui voce sua studia reipublicæ & ciuium ad hanc pietatem mirificè excitauit. Oeconomiæ domi gubernantur piè, sobriè, ciuiliter, & ex conuenienti inprimis ordini. Nam liberi & familia assuefiunt ad precationes & exercitia pietatis: dicuntur preces manè, ante & post cibum, ante somnum à liberis, qui inspectores habent domesticos præter parentes doctos & modestos pædagogos. Matronæ excellentes forma, ingenio & pudicitia filiabus sunt monstratrices pietatis, modestiæ, elegantis culturæ & assiduitatis in œconomiis. Verè itaque in multis piis familiis conspicitur exemplum Prophetici voti: Sint filii nostri sicut plantulæ crescentes in iuuentute sua: Filiæ nostræ sicut anguli ornati ad similitudinem templi: nempe, vt

pe, vt non solum puellæ figura & cultu corporis sint similes templo ornato, verum etiam, vt ipsæ intus sint templa Spiritus sancti, in quibus vera lux de Deo, & veræ virtutes fulgeant.

Neq; facile locum reperies, vbi mundior & exquisitior sit victus, maiorq; elegantia & ciuilitas in œconomijs, quàm in ista vrbe. Sed ego, ne nimium euagari videar, desino, & Deum supplex oro, vt hanc regionem atq; hanc vrbem, quæ est corona huius Prouinciæ, protegat, & ipse faciat, vt ad omnem posteritatem nostræ vrbes sint domicilia pietatis, sapientiæ, doctrinæ & virtutis, ipseq; arceat à nostris ceruicibus, aris & focis latrones Scythicos, ne ista Ecclesiarum atq; politiarum hospitiola & niduli fiant mapalia aut stabula impietatis, blasphemiarum & barbaricæ turpitudinis, propter Filium Mediatorem & Saluatorem nostrum. Non enim frustra dictum est: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

DVCATVS GLOGOVIENSIS.

NOn est mei instituti depingere vel describere omnes Silesiæ vrbes aut loca. Nam & hoc esset laboris infiniti, & multa repetitione rerum non magnarum oboriretur fastidium legentibus, cum præsertim nunc extent picturæ. Verum posteaquam in genere situm & statum Prouinciæ recitaui, & quædam etiam de inclyta vrbe primaria dixi, nunc harum vrbium, in quibus natus sum & magnam partem vitæ meæ transegi, breuem historiam texam: vt in hac re etiam amorem meum patriæ testificer, quam verè diligo, & cui opto, vt Deus tribuat ciues multos, qui ipsi tanquam dulcissimæ matri pareant, à qua victum, leges, disciplinæ, religionis, literarum & artium intellectum acceperunt, & cogitent, tali se fœdere obligatos, vt eadem bona posteris tradant, nec laxent frenos iniustis cupiditatibus odiorum, ambitionis, curiositatis, aut auaritiæ, ex quibus accendi possunt dissensiones, aut alioqui attrahi mala inextricabilia, memores illius tristissimi vocabuli, quod multi ex veteribus Principibus Græciæ, quamuis excelluerunt sapientia & autoritate, tamen, quòd suis consilijs, ortis ex flammis malarum cupiditatum, vrbes suas euerterunt, nominati sunt parricidæ patriæ. *Patriæ debetur gratitudo.*

Nouum regnum Sclauonicum vel Sarmaticum veteres ciues Silesiæ coëgit accipere leges & linguam suam, & inter tot bella vrbes antiquæ, si quæ fuerunt, sunt deletæ: quamuis nunquam sub imperio Lygiorum & Marcomannorum fuisse insignes aut valde amplas ciuitates in hac regione consentaneum est, quia perpetuæ erant harum gentium migrationes, & vix vspiam diu hæserunt. Ideo etiam veteres historici de Germania scribunt, eam non fuisse excultam magnis vrbibus.

Distri-

Silesiæ & Germaniæ ueteris urbes quales.

Distributa erat gens in præfecturas & pagos, ita vt plures vici parerent vni præsidi: sicut ea vocabula manserunt penes Helvetios. Deinde populi Sarmatici nunquam fuerunt studiosi ædificationum. Vrbes igitur Silesiæ penè omnes sunt recentes, & cæperunt ab eo tempore, quo religio Christi his populis innotuit: tunc enim, cum doctrina, etiam ordinem politicum in hæc loca intulerunt homines Itali & Germani: qui huc ex vicina Misia & Saxonia commigrarunt. Interea tamen verisimile est, mansisse aliquorum locorum appellationes veteres, quæ deinde ob memoriam vetustatis sunt repetitæ.

Inuenio nominatim antiquas vrbes esse Lignicium & Lubenam, de quibus dicitur, quod Boleslaus procerus primus Silesiæ Princeps, circa annum Christi 1170. eas exornauit & amplificauit. Tales autem fuerunt veteres vrbes, vt circa arcem aliquam munitam trabibus & cratibus, starent aliquot casæ congestæ ex materia lignea rudi & cespitibus: quales adhuc hodie multæ sunt ciuitates in Lithuania & Moscouia.

Cœnobium Leubense etiam antiquum est: & scribitur locum illum sub idolomania ethnica fuisse sacrum statuæ cuidam, quæ religiose colebatur: aliqui suspicati sunt, eam fuisse Martis. Apud Lucanum nominantur numina veterum Germanorum, quæ fuerunt heroes gentis proculdubio Theudates, Taran & Hesus. Isti sunt Deudschman/Garman, vel Herman: & Hesus, quem dicunt fuisse Martem, forte est Hertzog. Monstrantur etiam alibi adhuc templa, quæ putantur fuisse ethnicorum. Ea fuerunt ab initio parua, sed à Christianis amplificata sunt. Quia templa Christianorum sunt condita propter doctrinam, ethnicorum tantum propter sacrificia: Conciones autem gentium meliorum & cultiorum erant poëmata scenica, quæ recitabantur in theatris.

Germanorum ueterum numina.

Glogouia antiquißima ciuitas in hoc ducatu.

Vtrum Suidnicia & Suibusium nomina sua retineant à Sueuis, non possum certo affirmare. In hoc nostro ducatu non credo esse antiquiorem vrbem Glogouia, quæ est metropolis ducatus. Est quoddam oppidulum Bethania, quod olim appellatum est Bythomia, illud est quidem vetus, & haud scio an non habeat suum nomen à Biturige, sed iam non est in veteri sua sede.

Bythomia uetus oppidum est.

Complectitur hic ducatus præter Glogouiam alia oppida quinque, Freistadium, Guram, Sprottam, Grunbergam & Suibusium, de quibus annotabo ea, quæ videntur memoria digna.

GLOGOVIA.

IN Ptolemæo nominatur vrbs Lugidunum, cuius situs non multum differens est ab hac ciuitate, cui asscribuntur Gradus longitudinis

inis 33. M. 1. Latitud. Gr. 51. M. 31. Existimo igitur antiqua rudera & ἐρείπια Lugiduni excitata & coacta in formam nouæ vrbis Glogouiæ. Origo vocabuli Lugiduni, meo iudicio est, à Lygijs, vel à Luijs: Ita enim hos populos nominant Strabo & Ptolemæus: & proculdubio vetus appellatio in lingua Germanica fuit Lůenau: inde, vt esset mollior flexus, gentes exteræ dixerunt Luiunum & Lugidunum.

Glogouia instauratur ex ruinis Lugiduni.

Lugiduni etymologia.

Vtrum vocabulum Luij sit à leonibus, non certo determino: quamuis sonus alienus non est, & notum est, veteres Principes sibi tribuisse appellationem Leonum, Vrsorum, & talia etiam symbola pinxisse. Apud Herodotum est, Lygios vel Luios sua lingua mercatores nominare Sigynas: & ita scribit appellari gentem, quæ habitet ad ripas Istri in Germania: posset quis existimare, hoc nomen esse nostrum Ziehegan, qua voce maiores nostri appellarunt homines vagabundos, qui in assiduis fuerunt profectionibus, etiam antequam noti fuerunt illi errones Aegyptij: & apparet Herodotum hoc velle, illos populos sic nominari, quod propter commercia longa suscipiant itinera. Ex mea opinione ab eadem sunt origine Lugidunum, Lignicium, Leubusium, Lubena, Libusium, & si quæ sunt alia, videlicet à Lygijs vel à Luijs.

Sigynæ Herodoti qui sint.

Quo tempore Glogouia sit instaurata, & hoc nouum nomen Sclauonicum acceperit, certò non possum indicare, cum nulla extent monumenta. Vetustissimæ literæ, quas ego Glogouiæ videre potui, sunt scriptæ anno 1285. sub nomine Henrici Principis, qui fuit filius Conradi, nepos S. Heduigis. Scio tamen, in hac vicinia apud viros nobiles extare paulò vetustiores, paucis annis post bella Tartarica scriptas.

Glogouiæ instauratio.

Historiæ Polonicæ incipiunt disertè facere mentionem Silesiæ sub annum Christi 1100. & nominatur Glogouia primum apud Duglossum circa annum Christi 1104. vbi dicitur, Boleslaum Crispum Principem collegisse copias Glogouiæ, quas duxit in Pomeranos. Deinde narrat, anno 1109. vrbem eam ab Henrico Quinto Cæsare obsessam esse: Sed eandem non tunc primum cœpisse indicio est, quod Duglossus scribit, oppidum illud tunc fuisse frequens numero hominum, sed mœnia illa fuisse collapsa ex vetustate. Ergo iam vrbs fortassis longius vno seculo steterat. Neque enim muri, etsi ex roboribus constructi, quales fuerunt veterum, cito cadunt.

Existimo igitur natales illius incidere in Vratislauiæ instaurationem: quo tempore nempe in toto regno Poloniæ fuerunt plantatæ Ecclesiæ, scholæ, & vrbes, illarum domicilia, gubernantibus consilia ista hominibus Italis Godefrido Episcopo & alijs. Regnabat autem tunc Mieslaus Princeps. Crebro Episcopi fuerunt

in hac

Breichauuiensis ager donatur Episcopo.

in hac vicinia, quia ager Breichaw prima fuit donatio, quæ Episcopo facta est. Ideo apud maiores nostros fuit sermo, Episcopum domicilium suum ibi habuisse, quod tamen historiæ Polonicæ non testantur. Verum eos ideo sæpe & multum in hæc loca excurrisse constat, vt Ecclesias hinc inde constituerent: cum Episcopus Smogrensis inspector esset Ecclesiarum ad ipsum vsq; Libusium, Marchiæ oppidum.

Deinde hæc mea est opinio, vrbem ab initio sitam fuisse in altera ripa, Aquilonari fluminis Viadri, non vero in Australi, vbi nunc est. Cuius rei istas habeo coniecturas, propemodum certas. Narrat historia, Cæsarem cum exercitu Germanico & Bohemico progressum ex Misnia expugnasse primum Libusium, quod nunc est Marchiæ oppidum, deinde penetrasse eum in loca interiora ad ripam fluuij, & irrito conatu tentasse Bythomiam, postea transijsse ipsum fluuium Oderam die S. Bartholemæi, & oppugnasse magna vi Glogouiam. Deinde interfecto Principe Bohemo, eum, motis castris, in eadem ripa Aquilonari perrexisse Vratislauiam, & ad vicum Hundsfeldt conflixisse cum Polonis. Ex qua narratione manifestè colligitur, vrbem fuisse in altera ripa.

Glogouiæ veteris situs.

In annalibus etiam manuscriptis dicitur, Glogouiam eò loci sitam fuisse, vbi nunc est collegiata Ecclesia S. Mariæ, ita enim loquuntur. Forma quidem loci omnino talis est, qualem amauit vetustas, palustris & vliginosa, vt non facile pateat aditus. In vicinia illa adhuc effodiuntur vrnæ, & similia vestigia sepulturæ ethnicæ, ita vt mihi plane videatur probabile, stetisse vrbem in illa ripa, vbi nunc est sedes collegij sacerdotalis, & via, quæ nominatur lapidea: neq; tunc valde magna fuit.

Glogouiæ etymon.

Facit etiam fidem appellatio, quæ deducitur à frutice spinoso, quem latini nominant paliurum: Significat igitur spinetum vel senticetum. Qua in re accuso nostros maiores, quod non maluerint vrbi attribuere nomen minus horridum, minusq; ominosum. Fermè enim nomina solent esse fatalia. Porro in ista ripa adhuc hodie tale est fruticetum & spinetum.

Nomina sunt fatalia.

Non procul ab ea parte est pagus, qui paret ciuitati, is nominatur das Höckrich, quæ vox planè est interpretatio vocabuli Sclauonici Glogau: & fortassis hic etiam locum habet opinio nostri Philippi, qui putabat inde vsque ab antiquissimis temporibus promiscuè habitasse Teutones & Henetos, qui simil ex oriente sunt progressi versus Aquilonem & Occasum: etsi magna pars Henetorum consedit in Sarmatia vel Moscouia. Quælibet autem gens habitationibus suis, suæ linguæ attribuit nomina. Sicut Lipsia significat tilietum, & non procul ab ipsa vrbe pagus est, qui Germanicam appellationem habet à tilia. Plurima vero similia exempla passim in Germania reperiuntur.

Quo

Quo tempore translata sit Glogouia in hanc, vbi nunc est, ripam, etiam videor posse colligere ex historia. Anno proximo post obsidionem, nempe 1110. Boleslaus Crispus fuit Babebergæ apud Cæsarem, cui tunc est reconciliatus, & vt firmior esset concordia, coniugia ibi sanxit. Reuersus ex Germania diu substitit Glogouiæ, eamq; vrbem bene meritam de nomine Polonico, quassatam verò priori bello, vt historia narrat, restituit & ornauit.

Tunc igitur vrbem ex illa loci angustia, quæ frequentiam ciuium non bene capiebat, & ex illo sabulo transtulit in hanc ripam vberiorem & amœniorem. Descripsit formam vrbis ampliorem, eamq; vt ornaret & cœtibus religiosorum augeret, assentiente & iuuante Haymo Episcopo Vratislauiense, instituit collegium sacerdotum ad doctrinam & ad exercitia pietatis: illudq; cum Vratislauiensi, tanquam cum suo corpore, coniunxit.

Glogouia in alteram ripam translata.

Glogouiense collegium fundatur.

Fundatio scribitur facta 1120. Fuit vero templum Canonicorum in illo loco, vbi postea extructum est cœnobium sodalibus Dominici: & adhuc hodie notum est, quæ ædes fuerint domicilia præcipuorum ex collegio. Huic narrationi de condita vrbe fidem facit euentus. Anno quadragesimo octauo post hoc tempus, Fridericus Barbarossa cum exercitu inuasit Poloniam, ibi Princeps Polonicus, filius huius Boleslai, cum desperasset Glogouiam vrbem magnam, sed recentem, & adhuc non satis munitam, posse defendi aduersus Cæsarem, eam exussit: Si autem in veteri sede ripæ aduersæ fuisset, proculdubio exemplo patris eam muniisset præsidio, cum præsertim prius fœlix fuisset euentus.

Glogouia oppressa à collegio.

Neq; etiam consilium de collegio vrbi fuit salutare. Nam breui tempore annitentibus Episcopis, magna pars vrbis venit in potestatem sacerdotum, qui hic dominati sunt pro suo arbitrio, & cum iniquiores essent Germanis, ciuitas in illo suo oportunissimo situ non magna habuit incrementa. Creuerunt interea Lignicium & Vratislauia excultæ à Germanis.

Tandem sub annum Christi 1260. Conradus Glogouiensis, nepos S. Heduigis, qui domicilium suum in arcem Pridomiam vno milliari ab vrbe distantem collocauerat, eamq; ad vsus bellicos muniuerat, collegium ex vrbe, facta permutatione, in istam, vbi nunc est, Viadri insulam transtulit: ipse autem extructa arce in vrbem migrauit: exemplo fratrum huc accersijt colonos ex Germania. Atq; ita Glogouia serius quàm aliæ vrbes, mores & deinde linguam Polonorum deseruit, & primum sub isto Conrado accepit formam veræ vrbis, cum prius, quod esset inflammata, & quod seruiret sacerdotibus, esset neglecta.

Glogouia exornatur à Conrado.

Inuenio igitur istum Conradum vrbi tribuisse iura & priuilegia ciuitatis Germanicæ, cum abrogasset imperium sacerdotum, & iniquas leges Polonicas. Istorum saluberrimorum consiliorum apud maritum Principem fuit gubernatrix Salome Posnaniensis,

Monasteriorum Glogouiensium fundatio.

cuius opera cœnobium Dominicanorum constructum est in parte ciuitatis occidentali, & rursus ad ortum Solstitialem magna ciuitati adiuncta appendix, & ille locus, vbi olim cruces publicorum suppliciorum steterant, designatus ad cœnobium Virginum erigendum, quam ædificationem absoluit Henricus Tertius Glogouiensis, filius Salomes. Fœmina ista propter pietatem adeo fuit celebris, vt post mortem à Monachis & alijs fuerit adorata.

Glogouiæ magnitudo.

Hoc modo paulatim vrbs aucta est, & in eam formam, qua nunc cernitur, promota. Diameter eius, meo iudicio, est quatuor stadiorum: ambitus duodecim stadiorum fermè. Situs ita oportunus est, vt post Vratislauiam in Silesia locus commodior non sit. Ex Polonia enim, quæ vrbes magnas in hac vicinia non habet, importantur annona, carnes, merces omnis generis magna cum vbertate, ita vt hæc ciuitas multorum populorum sit commune quasi horreum, vnde frumenta magna in copia euehuntur.

Glogouiæ cōmoditates.

Agrorum circa vrbem magna etiam est fertilitas, & rei pecuariæ insignia sunt studia. Flumen piscosum est, piscinæ etiam in vicinia multæ: Secundo fluuio aduehuntur ligna, atque ita forum egregium, refertum omnium rerum necessariarum copia est, nisi auaritia hominum precia augeret.

Vrbs ipsa versus Austrum montibus & locis editioribus cincta est, neque ab vlla alia parte liberè à ventis perflatur, præterquam ab Aquilonibus, & angularibus ventis, ipsi proximis, qui ex planicie Polonica per flumen ad vrbem feruntur. Ipsa ripa meridionalis fluuij alta est, non depressa aut decliuis, qualis est Vratislauiensis: Salubritas igitur aëris satis commoda est, melior etiam quàm Vratislauiæ, & constitutio talis, quæ non facile impressiones putridas recipit.

Glogouiæ salubritas.

Nam cum auram Australem, eamque insalubrem, montes excludant: Aquilones vero, qui omnium maximè aërem à putridis halitibus expurgant, sine impedimento aliquo quotidie aspirent, atque horum tamen mordacitas & acrimonia ab halitibus fluminis humidis, & quasi tepidis refrenetur, manifestum est hunc aërem, qui Vratislauiensi paulò est frigidior & siccior, non esse pronum ad pestifera semina admittenda, neque tamen eundem ob nimiam tenuitatem & mordacitatem inimicum esse cerebro & pulmonibus.

Ratione igitur aëris, qui, vt in hoc climate, nullo enormi vitio præditus est, non multi sunt in hac ciuitate morbi ἐνδήμιοι: propter delicta tamen in potu præcipuè deinde propter ventorum naturam huic etiam vrbi familiarior est Arthritis quàm vicinis.

Cereuisia enim coquitur ex aqua, cuius fontes plerique sunt versus Austrum, in solo pinguiori & limoso, ipse etiam Viadrus vehit aquam lentam, turbidam & tepidiorem: Præterea magna ex parte triticum quidem probum pingueque est, sed ex nimia torrefactione in præparatione contrahit quandam acrimoniam fumosam, quæ procul dubio

uldubio qualitas est accedens ad aliquam putredinem. Cereuisia igitur efficitur succulenta quidem, multiq; nutrimenti sed turbidi- or, acris & fumosa, cum præsertim largè condiatur lupulo, qui sua natura caput petit.

Glogouiensis cereuisia est succulenta & fumosa.

Victus etiam vt plurimum plenus, crassiorisq; succi est ex car- ne suilla, bubula, caseo, brassica condita, & similibus. Ex his vitæ rroribus corpora excremento pituitoso & bilioso impleri manife- stum est, & imprimis caput, in quo fumi isti eleuati & condensati necessario transeunt in serum limosum & acre, quod deinde in caua spatia articulorum, qui alioqui ab Aquilonibus debilitari solent, delabitur.

Glogouiæ familiares morbi.

Secundo loco, corpora hæc multum nephritidi obnoxia sunt, ex eadem causa. Materia enim proxima, ex qua lapis aut arenulæ in renibus concrescunt, est pituita diluta sero bilioso & acri. Aedificia vrbis paulatim emendantur. Nam huc vsq; semper fuit neglectio Sarmatica in ædificando, & vrbs magna ex parte adhuc lignea est. Nihil est amœnius collegio sacerdotum, quod in suburbio flumen- tano extructum est in insula Viadri pulchra, ibiq; sunt horti fera- ces. Nam solum alterius ripæ aridius, arboribus non est æquum.

Glogouiæ ædificia.

Figura vrbis penè est oualis, maximè protenditur ab Austro versus Aquilonem. Fuit olim arx in parte Australi, sed ea diruta est, & commutata in portam vrbis, extructa vero est alia versus oc- casum solstitialem ad ripam fluuij, eaq; studio veterum Principum pro ratione illius ætatis munita est. Fuit ea domicilium veterum Principum, & ibi est magna, & tetra illa turris albicans, vbi fame necatus est Senatus Glogouiensis, ex mandato Ducis Iohannis, vt postea referetur.

Templum vrbanum in loco editiori (nam versus Austrum vrbs assurgit in quandam altitudinem) ad meridiem locatum est, structura vetustissima est, sed subinde annexæ sibi sunt appendices, pro vt aut vrbs creuit frequentia habitatorum, aut inualescentibus subinde superstitionibus, aut nouis cultibus diuorum. Habet hoc templum turrim altam, crassitudinis miræ, ita vt grandiorem Sile- sia vix videat. Aetas eius ignoratur: sed proculdubio ante annos 400. vnà cum ciuitate cœpit, ignoratur etiam quando ipsi sit auul- sum fastigium.

Glogouiensis templi turris.

Sunt in vrbe monasteria tria. Virginum vnum ad ortum sol- stitialem prope flumen, ante annos ferme 300. constitutum, religiosa pietate veterum Principum, qui ibi voluerunt educari puellas ad pietatem & honesta officia disciplinæ, quæ consilia adhuc hodie es- sent vtilissima, ~~si abolitis~~ impijs votis & superstitiosis cultibus ætas puellaris, in hac præsertim domesticæ disciplinæ nostra ætate laxa- tione, assuefierent ad exercitia precationum, lectionum cantionum & modestiæ in omni vita. Ad Aquilonem est Monasterium sodalitij S. Francisci, in quod deinde immigrarunt illi, qui nomi-

Virginum cœnobia sunt utili consilio constituta.

 nantur

nantur obseruantes Bernhardini, & aliud Dominicanorum, vbi olim fuit collegium sacerdotum ad occasum Solis, cum templo spatioso & egregio, extructo ex eleemosynis multorum piorum ciuium. In illis, sicut alibi etiam, olim habitarunt apes, quæ fundebant mella vtilis doctrinæ, deinde successerunt fuci ignaui, & ebrij ventres: faciat Deus, ne immigrent auaræ harpyiæ, sicut in multis locis accidit. Portæ vrbis sunt quinque, ex quibus duæ sunt flumentaneæ, quarum tamen altera tantum seruit molæ vrbanæ: præterea duæ ianuæ minores, pro viatoribus.

Glogouiensis urbis portæ.

Vrbs quidem fermè duplici muro & fossa cincta est, sed tamen ad longas oppugnationes nihil haberet roboris: Pacem igitur poscamus, & Deum oremus, vt ipse sit murus igneus in circuitu nostro, sicut in Propheta dicitur.

FREISTADIVM VEL ELEVTHEROPOLIS ELYSIORVM.

Apud Homerum vir sapiens Vlysses de sua arida & saxosa Ithaca inquit, inter longa sua exilia nondum se reperisse terram dulciorem ista: ita certè ego verè diligo hoc oppidum, quod auo meo paterno, nato in oppido Camencio Lusatiæ, & deinde dulcissimis meis parentibus, Gregorio Cureo & Margarethæ matri, hospitium tribuit annos propemodum 70. ab anno nempè 1494. vsque ad annum 1564. quo matrem nostram, post mortem Vitrici, inde abduximus. Ibi ego quidem non solum vitales spiritus, verum etiam semina cœlestis doctrinæ & artium hausi.

Ioachimi Curei familia.

Cum igitur virtus sit amare patriam, & eius tranquillitatem omni officio tueri, amorem & gratitudinem huic oppido debeo, quod etsi nō ita liberum est, sicut vrbs Veneta, quæ tenet imperium & regias opes, tamen est Eleutheropolis Christi, exemta tyrannidi Diaboli & idolatrarum: adiuncta autem Ecclesiæ filij Dei, in qua est vera libertas in cœlesti republica, parta per Christum, nec tamen etiam oppressa est tyrannica seruitute corporum, sed fruitur libertate, quam honestis legibus circumscripsit legitimus magistratus, & in ea modestè tolerat communes ærumnas imperiorum in hac senecta mundi, & vitat illa vulgaria errata hominum, de quibus dicitur: *Libertatis amor stultas cur decipis Vrbes.*

Freistadij commoda.

Situs oppidi talis fermè est: Longitudo (si modo certæ sunt annotationes Appiani) est Grad. 32. M. 36. Latitudo Grad. 51. M. 28. Est quasi centrum collatum ad vicina oppida, Sprottam, Saganum, Grunbergam, Bethaniam: vbique enim interuallum est milliarium trium: distat à Vratislauia milliaribus 16. versus occasum, à Glogouia quinque. Situm est quasi in valle: Cingitur enim montibus & locis editioribus ad omnes plagas cœli, præterquam ad Aquilonem proximum ortui solstitiali. Defenditur igitur ab omni-

Freistadij situs.

Freistadij constitutio.

omnibus ventis vel aura, & solum liberrimè perflatur ventis Septentrionalibus & orientalibus solstitialibus, qui feriunt ciuitatem, occurrentes per loca decliuia, sabulosa & arida, ita vt ipsis nulli vapores aquei aut humidiores misceantur. Viadrus enim spacio vnius magni milliaris abest. Inde facile est ratiocinari de loci salubritate, quæ esset ad aëris puritatem, & ad putredinem eius arcendam, valde commoda, nisi ex erratis hominum aliquantum deprauaretur. Stagna enim prope vrbem, inquinata cœno & sordibus opificum, tetrum exhalant fœtorem, qui bonitatem aëris corrumpit.

Freistadio familiaris morbus.

Præterea cum maxima sit aëris tenuitas cum frigiditate, manifestum est illum minus commodum esse pulmonibus, qui cum sint aëris receptaculum, & constent ex substantia delicata & flaccida, facilè à talibus halitibus acrioribus sauciantur, & simul propter penetrationis facilitatem ad cerebrū, expressionem factam ab aura frigidiori, excitantur catharri tenues & acres, ad loca thoracis defluentes. Ideo huic oppido morbus ἐνδήμιος & familiaris est Phthisis, eaq́ꝫ immedicabilis, qua totæ familiæ intereunt, præsertim mulieres, cum etiam errata laborum & defatigationum sub Sole, delicta in victu, & expurgationum muliebrium difficultas accedant.

Freistadij magnitudo.

Freistadiensis Mansionarij.

Diameter oppidi, ex æstimatione mea, est duorum stadiorum: ambitus stadiorum ferme 6. Oppidum ligneum est, quamuis etiam quotannis quædam emendentur. Arx posita est ad Aquilonem, extructa & munita fossis à veteribus Principibus, præsertim ab Henrico decimo. Instauratur vero splendide à D. Fabiano Schöneichio ditionis illius hypothecario. Templum & schola sunt ad occasum solstitialem. Nullum fuit in oppido monasterium, sed ab Henrico Decimo templo fuit annexa appendix lapideis fornicibus iuncta, in eam collocati sunt sacerdotes, quos ætas illa nominauit Mansionarios: illis attributi sunt locupletes reditus, & iniunctum, vt sonarent in templo cantilenas de passione Christi. Princeps enim pius, qui iam illa ætate detestabatur scelera monachorum, maluit tales, qui minus essent hypocritæ, eosq́ꝫ voluit seruare memoriam passionis Christi, omissis alijs cancionibus de Sanctis, quæ admodum sunt inuerecundæ. Agri sunt sabulosi, partim etiam lapidosi, sed cultura emendantur. Sunt circa vrbem horti non inamæni, plures & meliores quàm Glogouiæ.

Freistadiense forum.

Frequentes in territorio illo sunt pagi, ideo in hoc oppido etiam, vbi alioqui hominum multitudo magna est, forum est egregium, & mediocre precium omnium rerum, carnium, piscium, leguminum, frumentorum, & cereuisiæ, ita vt tenuiores ibi facilius viuant quàm alibi, vbi precia rerum sunt maiora, aut vbi ea, quæ ad victum plebeium pertinent, venum quotidie non exponuntur.

Freistadij ætas.

Aetas certa oppidi ignoratur, sed ex coniectura probabili ea potest æstimari. In annalibus manu scriptis inuenio, primam mentionem fieri Freistadij sub annum Christi 1380. Sed oppidum esse

vetuſtius inde poteſt intelligi. Tres Henrici fratres, cum partiren-tur ducatum paternum, conſtituerunt pro prima parte Saganum, Croſnam, Naumburgum & Suibuſium, pro ſecunda mediam partem Glogouiæ & Guræ, Stinauiam & Hencedorſium arcem, pro tertia Sprottam & Freiſtadium. Ergo neceſſe eſt hoc oppidum tunc fuiſſe mediocriter cultum, quod vna cum Sprotta potuit æquare aliarum partium vrbes multas.

Anno 1309. poſt mortem Henrici Tertij Glogouienſis, qui fuit filius Conradi, facta eſt diuiſio inter quatuor filios Henrici, ex quibus natu maximus domicilium ſuum collocauit Saganum, & dicitur ſimul obtinuiſſe Sprottam cum vicinis locis. Ibi nulla adhuc fit mentio Freiſtadij. Sed credibile eſt vrbem hanc, ſicut & reliquas, paulatim accepiſſe incrementa, neq; vno anno formam veræ vrbis accepiſſe.

Quia autem appellatio oppidi, ſicut fermè omnium pagorum in vicinia, Germanica eſt, certum eſt illud cœpiſſe eo tempore, cum vſus linguæ Germanicæ in his locis fieret familiarior: quod vt plurimum accidit ſub Henrico Tertio Conradi filio, ſub annum Chriſti 1300. Nupta fuit illi Henrico fœmina ſancta & ſapiens Mechtildis, filia Alberti Ducis Brunſuicenſis, quæ maximo ſtudio ditionem hanc excoluit. Deduxit huc ex Saxonia plurimas familias nobiles & vrbanas, quibus ſedem & amplas immunitates attribuit.

Mechtildis exornauit Freiſtadium.

Ideo, cum Freiſtadium in ſignis ſuis pingat turrim cum litera M grandiori, exiſtimo hoc propter memoriam præſtantis huius dominæ in vſum aſſumtum, vt ad poſteritatem extaret monumentum, ex beneficentia Mechtildis turrim, hoc eſt, vrbem illam ſua accepiſſe exordia. Quæri etiam poteſt de origine glorioſi illius nominis, deducti à libertate. Neſcio an exiſtimare debeam, propoſita immunitate allectos fuiſſe Germanos, vt loca illa excolerent, an vero, quod magis puto, vetus nomen loci ſeruatum eſſe.

Freiſtadienſis character unde.

Nam in illo tractu iacuerunt campi ſpacioſi, conſiti arboribus omnis generis ſylueſtribus, diſtincti pratis & paſcuis, qui erant publici, deſtinati à magiſtratu, vt pro certo vectigali eſſent communes toti viciniæ: ſicut adhuc hodie aliqua reſtant veſtigia. Nam illi campi nominantur liberi ab incolis. Inde igitur cenſeo attributum fuiſſe huic oppido nomen, quod in campis illis fuerit exædificatum: Si tamen prior coniectura cuiquam videtur probabilior, ego non repugno. Nam certum eſt, oppida hæc omnia tunc creuiſſe, quando Reſpublicæ ex legibus Germanicis fuerunt conſtitutæ.

Freiſtadij appellatio.

Poloni nominarunt hanc vrbem Cozuchouiam, à veſtibus pelliceis, quod ipſum documento eſt, frequentes hic conſediſſe opifices Germanos. Multum autem, vt ex omnibus circumſtantijs colligi poteſt, creuit ſub filijs Henrici Tertij, quando Glo-

Freiſtadij nomen Polonicum.

gouia Principibus istis ademta fuit à Iohanne Rege, quod fuit anno Christi 1331.

Tunc enim Princeps Henricus Quartus Saganum migrauit, & vt damna sua resarciret, noua oppida partim condidit, partim iam inchoata excoluit: præcipuè caput suum tamen exeruit, quando Principes domicilium in vrbem eam transtulerunt, quod factum est circa annum Christi 1415. atq; hac occasione accidit.

Mediam partem Glogouiæ vnà cum arce, reges Bohemici attribuerant Principibus Theschinensibus: Saganum etiam assignatum erat fratri natu maximo ex filijs Henrici passeris. Ibi Henricus Decimus sedem suam fixit Freistadium, opibusq; valde creuit, cum ex breui interuallo duos fratres amisisset, quorum ipse solus fuerat hæres, quia Iohannes Saganensis diu antea à fratribus plane fuerat seiunctus. *Freistadium quo tempore creuerit.*

Simul etiam intra annos 18. bis conflagrauit Glogouia, & præterea exposita erat iniurijs & incursionibus Polonorum. Ideo multi ex vicinis vrbibus commigrarunt Freistadinm, & ipse Princeps, vt propitius pater, ciues tegebat & iuuabat omni genere beneficentiæ. Breui itaq; tempore ita auctum est oppidum, vt inueniam annotatum, anno 1444. adeo honestas fuisse opes ciuium Freistadiensium, vt ciuis quidam opifex elocauerit filiam suam, illiq; præter iustam partem patrimonij donauerit vestitum & ornamenta, æquantia precium aureorum Hungaricorum 194. quæ pecuniæ summa tunc non fuit exigua: Similis etiam pietas in ciuitatem fuit Henrici filij, clementis & iusti Principis. *Freistadiensium ciuium opes.*

Sed deinde secuti sunt motus horribiles sub Iohanne Saganense viro furioso, & sub tyrannicis præfectis Regum Poloniæ, vt in historia paulò pòst recensebimus. Ex mea igitur opinione, quæ probabili nititur coniectura, ætas oppidi est circiter 250. annorum. Reliquæ descriptiones & narrationes postea attexentur. Nam ista capita situm vrbium præcipuè recitant.

GVRA.

OPpidum est non valde inæquale Freistadio: Distat à Glogouia versus ortum solstitialem milliaribus quatuor. Situm est in limite Polonico, & ipsum vocabulum, quod significat montem, Sclauonicum est. Stat enim in loco edito, exposito omnibus ventis, præsertim Aquilonibus. Sed versus Septentrionem syluæ & dumeta sunt palustria, & multum cœnosa, quæ vapore humido Aquilonum siccitatem & mordacitatem refrigerant, ideo, etsi sit constitutio frigida & Borealis: tamen minus est sicca, quàm Freistadiensis, minusq; subtilis. Agri sunt sabulosi & lapidosi, mediocriter tamen fertiles. *Guræ oppidi situs.*

Guræ ætas. Oppidum vetustius est quàm Freistadium, quod, sicut existimo, cœpit ætate Henrici Barbati, qui libenter in illa vicinia crebro vixit, propter venationes: & passim in illa vicinia, vt in oppidulo Cobena & alibi dicitur erexisse arces, ad vsus venationum. Neq; tamen subito creuit. Nam sub annum Christi 1300. Conradus Gibbosus à fratre Henrico Glogouiense collocatus est Stinauiam, non vero Guram.

Sed prima mentio Guræ in historijs fit anno 1309. Eo enim anno Iohanni filio Henrici Tertij pro parte sui patrimonij assignata sunt oppida Stinauia & Gura. Non fuit ibi cito magna frequentia habitatorum, quia propter vicinitatem Poloniæ fuit exposita primis periculis.

Nam ipse Henricus Barbatus, & deinde filij atq; nepotes ipsius multis annis dimicarunt de possessione Poloniæ maioris, in quibus bellis crebræ sunt factæ vastationes in illis locis. Deinde culpa Principum inopum oppidum fuit distractum inter plures dominos, & peruenit tandem in potestatem Principum Teschinensium.

Guram amauit Margareta Ciliensis. Valde dilexit oppidum hoc, illiq; benefecit Margareta Ciliensis, vidua Vladislai Glogouiensis, nec quidem iniuria. Nam Gurenses egregia fide & constantia ducissam defenderunt aliquot annos, contra tyrannicam vim Iohannis Saganensis, qui mediam partem Glogouiæ tenebat, & tandem viduam ex arce eiecit: Gurenses eam in suam receperunt vrbem, fecerunt Iohanni bellum, & quamuis ab omnibus essent deserti, tamen transegerunt cum Iohanne conditionibus non iniquis, & interea ex beneficio ducissæ ornati sunt immunitatibus & peculiari iurisdictione in suo territorio. Forum frumentarium in hoc oppido est locuples propter situs oportunitatem ad Poloniam.

SPROTTA.

Sprottæ oppidi ætas. OMnes populi amarunt ripas fluminum in condendis vrbibus, propter plurimas commoditates. Ideo in Silesia etiam cito culta sunt loca vicina fluuijs. Atq; ita Sprotta post Glogouiam & Bythomiam in hoc ducatu est antiquissima, meo iudicio. Ipsum nomen, sicut multorum pagorum in vicinia, Sclauonicum est, quod significat locum repurgatum à vepribus & dumetis ad vsus habitationum, der Reumauff.

Sprottensis arcis antiquitas. Adeo magna opinio est de vetustate, vt in propinquo agro adhuc monstrentur templa, condita ab ethnicis. Arx vero longè ciuitate ipsa est antiquior, & si ex probabili coniectura, in hac veterum monumentorum inopia, iudicandum est, extructa est circa ætatem Boleslai curui paulò pòst annum Christi 1100. Nam in historia illius Principis scribitur, eum, cum præuideret bellum Bohemicum & Germanicum, multa loca oportuna in Silesia munijsse, hinc inde arcibus

arcibus & propugnaculis extructis: Postea vero Silesia iam distributa inter filios Vladislai ethnarchæ, cum sedatis motibus bellicis certa spes pacis appareret, cōfluxit eò multitudo hominum, qui aliquam formam oppidi inchoarunt, excisis vepribus & arboribus in illo syluestri loco. Ante tempora tamen Conradi Glogouiensis non redactum est ad formam vrbis Germanicæ.

In historia, prima mentio Sprottæ fit sub annum Christi 1280. Eo enim tempore, cum Conradus ducatum inter filios partiretur, Sprottam collocauit Primislaum, illiq; etiam Saganum assignauit. Inde æstimari potest iam tunc Sprottam mediocriter fuisse auctam. Ibi enim Princeps suum habuit domicilium, & Saganum, quod Sprotta tunc erat infirmius, locupletauit. Ex oppido Naumburgo huc transtulit collegium Canonicorum, qui vocantur regulares, illiq; donauit reditus admodum vberes, qui tamen deinde paulatim ad maximas opes creuerunt.

Bythoniam debilitauit Glogouia, ideo propter inopiam oppiduli & damna incendiorum, cœnobium Virginum Sprottam translatum est. Sed tandem Saganum, & postea Freistadium, hoc oppidum rursus exhauserunt. Nam Henricus Quartus Saganum migrauit, eoq; sedem suam fixit, & tandem Henricus Freistadiensis Sagano etiam amisso Freistadium Sprottæ prætulit, & cum ibi habitare mallet, oppidum illud multum euexit. *Virginum cœnobium in oppido Sprotta.*

Situs est amœnus & commodus. Ad meridiem alluitur Bobera fluuio, qui cum habeat solum lapidosum & arenosum, vehit pisces optimi succi & admodum salubres. Ab altera parte affluit fluuius minor, cui nomen est à nigredine, & appellatur etiam ab ipso oppidi nomine. Arx sita est versus ortum, loco qui circumdatur à fluuijs & paludibus, atq; ita satis munita est. *Sprottæ situs & cōstitutio.*

Oppidum Freistadio paulò minus est, satis tamen frequens. Aëris salubritas est mediocris, sed tamen impeditur à duabus causis. Nam amnis ille niger, qui vehit aquam cœnosam & limosam, inquinat aërem vaporibus crassis & humidis. Deinde magnam partem auræ Aquilonaris ab vrbe excludunt montes. Rursus tamen Austros multū arcent syluæ magnæ & propinquæ vrbi, eosq; emendant exhalationes à Bobera frigidæ & tenues. Distat à Glogouia versus occasum brumalem milliaribus quinq; magnis.

GRVNBERGA VEL PRASIÆ ELYSIORVM.

Oppidum inter omnia huius ducatus est recentissimum, conditum à Germanis sub filijs Henrici Fidelis, post annum Christi 1320. non multo antequam Silesia venit in potestatem regum Bohemiæ. Apud Thucydidem oppidum est Laconicæ, Prasiæ, quod appellatione huic est affine. *Grunbergæ ætas & situs.*

Situm

Situm est in valle longe amœnissima, quæ egregijs ornata est commoditatibus. Aër frigidus est & humidus. Sunt ibi pulcherrimæ scaturigines & riuuli limpidissimi. Aues & feras suppeditant vicinæ syluæ, pisces Viadrus, qui inde abest milliari vno, & sunt plurimæ piscinæ in vicinia. Sunt etiam egregij horti, & montes exculti ferunt vina mediocriter proba.

Magnitudo congruit cum Sprotta. Abbati Saganensi olim ibi extructum fuit domicilium, qui eò mittebat suos colonos Monachos. Tenuerunt illi templum oppidi: Sed nostra ætate est facta emendatio. Distat à Glogouia versus occasum solstitialem milliaribus septem.

SVIBVSIVM.

Suibusij etymon & situs. EXistimo & hoc oppidum esse vetus, sed tamen rara in historijs illius fit mentio. Sonus appellationis non est alienus à nomine Sueuorum, vel Suionum. Possibile est igitur hæsisse in hoc loco veterem appellationem. Situm est vltra Viadrum versus Aquilonem & Poloniam.

Acerrimè dimicarunt de hoc oppido Marchiones Brandeburgenses & Poloni. Posteaquam enim Polonia fuit distributa inter multos, eosq; discordes Principes, non fuit par Prutenis & Pomeranis, qui subinde totam illam oram hostiliter ferro & flamma percurrebant. Accersiti sunt igitur Germani ex Saxonia & aliunde, illisq; datæ sedes, vt arcerent illos prædones ethnicos. Collocatus est etiam eò ordo militum Teutonicorum, qui nominantur S. Mariæ. Illi homines equestres & militares optimam operam nauarunt Poloniæ, & tandem ita illas gentes afflixerunt, vt fidem & imperium Christianorum acciperent. Sed demum parta victoria Poloni cœperunt litigare de finibus cum Germanis: & repetebant tractus illos, quos Germani suo sanguine emerant, tanquam suos. Inde orta sunt sæua & diuturna bella, quæ nostra ætate vix sunt sedata.

Acerrimè autem dimicarunt de parte illa, quæ nominatur Marchia noua, cum ducibus Poloniæ maioris Marchiones Brandeburgenses, & anno 1296. Primislaum Posnaniensem, cui ex longo interuallo imposita erat corona regni Poloniæ, nocte oppressum vicerunt & trucidarunt. Anno tricesimo post, Vladislaus Locticus Rex, adiutus à Scythis & Moschis, rursus crudeliter vastauit Marchiam & Silesiam.

Suibusij fuit uaria fortuna. Ita tunc variæ fuerunt vices huius etiam vrbis, quæ erat limitanea, & modo fuit in possessione Marchionum, modo Polonorum. Tandem vero opera regum Bohemiæ, qui erant recentes Domini Silesiæ, constitutis limitibus, attributa est duci Glogouiensi, & illius fit mentio sub annum Christi 1380. Iam tunc enim paruit Principi Saganensi.

Hæc

Hæc fuit causa, cur oppidum minus cito creuerit, quod pro- [...]r propinquam Poloniam semper esset in metu: propter loci ta- [...]n oportunitatem magna copia est ibi omnium rerum necessaria- [...]m. Abest à Glogouia versus occasum solstitialem milliaribus [...]tem.

Fuerunt olim cum ducatu Glogouiense coniuncta alia oppi- [...] plura, ditio tota Saganensis, quæ complectitur præter Saganum, [...]ibusium & Naumburgum, præterea Stinauia, Crosna, Zůlichi- [...]n: imo magna pars Poloniæ maioris, sed illi tractus iniquitate [...]mporum sunt auulsi & distracti: sicut inferius narrabimus. *Glogouiensis ducatus amisit multas ditiones.*

Sunt in ducatu isto adhuc alia oppidula ignobilia & parua, [...]rtim vetusta, partim recentia, inter quæ primi locum tenet Be- [...]ania, quam veteres nominarunt Bythomiam. Habuit olim arcem [...]tis munitam, quæ anno 1109. sustinuit oppugnationem Henrici [...]uinti Cæsaris. Sed ea tunc sita fuit in colle quodam excelso pro- [...] ripam Viadri, quem iam in vineam conuertit vir nobilis & [...]ptimus, dominus loci, Volffgangus Glaubisius. Distat spatio [...]rmè medij milliaris ab eo loco, vbi nunc est Bethania. *Bythomiæ oppidi ætas.*

Nam posteaquam vetus oppidum in motibus bellicis fuit in- [...]nsum, incolæ migrarunt in ripam paulò inferiorem & magis oc- [...]identalem. Sed cum Glogouia subinde augeretur, Bythomia non [...]otuit coalescere, & collegium virginum migrauit Sprottam. In [...]idum vero Virginum immigrarunt Monachi Saganenses, quos [...]unc Principes locupletabant. Nunc dominus oppiduli est D. Fa- [...]ianus Schoneichius.

In eodem territorio Glogouiense est aliud oppidulum Polco- [...]icium etiam vetus, quod multis seculis paruit Principibus Glogo- [...]uiensibus. Prope Guram est Cŏbena, quæ cœpit sub Henrico Bar- [...]bato. Ad Freistadium sunt oppidula recentia Neustadia & Var- [...]emberga. Vbicunq; enim nomina sunt Germanica, structuræ sunt [...]nouæ. Ad Sprottam est Primislauia, sic nominata à Principe [...]Sprottensi, qui celebratur hoc nomine, quod fuerit diligens in au- [...]genda & ornanda sua ditione. *Polcouicium. Cŏbena. Neustadium. Vartemberga. Primislauia.*

ANNOTATIO PRÆCIPVARVM MVtationum, & euentuum, qui acciderunt ciuitatibus ducatus Glogouiensis in Silesia inferiori.

IN vestibulo historiæ indicauimus, in Silesia hac inferiori olim consedisse Elysios, Manimos & quosdam ex vicinis populis, teste Tacito, qui fuit Germaniæ inquisitor diligentissimus. Comprehendebatur autem olim & iste tractus sub nomine Sueuorum: sicut non longissimè abest à nostris limitibus fluuius, qui Sueuus est nominatus.

Cogna-

Cognatione vero moueor, vt credam vocabulum Elysij e[...] ab Elischa. Nec dubito de illa opinione, quam secuti sunt viri d[o]ctissimi, quod videlicet nostri maiores ex Asia, cum bella & tyra[n]nidem fugerent, huc progressi sint. Et sicut in Asia vicinas sedes h[a]buerunt Ascanij, Lygij, Mysi & Heneti: ita istæ gentes simul etia[m] profectæ sunt, & promiscuè habitarunt. Deinde aucta multitu[di]ne, cum subinde affluerent noui populi, cognati tamen prioribu[s] ex oriente, ex littore maris Caspij, quæsitæ sunt etiam nouæ sed[es] versus occasum & Aquilonem. Vbi autem quælibet gens diutiss[i]me læsit, ibi impressit locis sua nomina.

Grata autem nobis esse debet recordatio veterum Elysioru[m] de quorum pietate & beatitudine multa dixerunt veteres poëta[e] sicut recentiores de Insulis Fortunatis: & ipsum nomen signific[at] salutem Domini, hoc est, felicitatem à Deo datam.

Ex narratione etiam Taciti manifestum est, in hac vicinia fu[i]sse singularem & celebrem cultum, & quasi religiosum quoddam foedus, quod continebat pacta pietatis & honestatis in vita: illu[d] igitur etiam indicio est, nostros maiores claros fuisse ob pietate[m] & modestiam. Hæc ornamenta vetera nostræ patriæ, non minu[s] quam ipsos agros & ædificia nos tueri & augere par est. Articulo[s] præcipuarum mutationum, ex probabili coniectura, & indicatione veterum historiarum, colligere possumus.

Glogouiensis ducatus veteres incolæ.

Constat Sueuos ante Iulium Cæsarem transijsse Rhenum, ex quibus multi exercitibus Cimbricis in Italia & Græcia permisti fuerunt, multi etiam in Galliam migrarunt: sicut expressè fit mentio Lygiorum & Quadorum in Gallia & Heluetia. Deinde post ætatem Augusti cœpit regnum Marcomannorum, quod complexum est totam hanc viciniam: gessit asperrima bella cum Romanis vario cum euentu: desijt sub annum Christi 400. & aliquanto ante iam innotescere cœperat nomen & potentia Vandalorum. Quia in sedes vacuas Lygiorum, qui aut in bellis ceciderant, aut in alias regiones profecti erant, successerunt magna agmina vicinorum Henetorum ex Sarmatia, vel Moscouia: qui Vandali, hoc est, Heneti vel vagabundi dicti sunt: & tamen illi adhuc imperium Lygiorum acceperunt.

Paulò pòst illi ipsi Vandali, collectis ingentibus copijs ex tota vicinia, inuaserunt Galliam, Hispanias: Ceperunt Romam, & in Aphrica nouum regnum condiderunt: quæ omnia acciderunt circa annum Christi 450. ea ætate magnæ cateruæ nostrorum maiorum ex his locis migrarunt, allecti vbertate illorum regnorum, & quia illis imminebat periculum ex vicina Pannonia, quam occupauerunt populi Scythici Hunni, & deinde Auares.

Seruijt

Seruijt autem nostra Silesia etiam, sicut alij populi multi, tru- ulentissimo Tyranno Attilæ, illiusq; castra est secuta. Vbi cogite- nus de miserijs nostrorum maiorum, qui amplius viginti annis, pertulerunt seruitutem & tyrannidem sæuissimam: sicut gens Iu- daica sub Assyrijs. Necato Attila, Sarmatæ & Sclaui infusi innu- merabili agmine hæc loca, penè deserta, compleuerunt.

Narrant vetusti annales, Lechum & Zechum sine sanguine potitos esse his locis: atq; ego credo illos vltro inuitatos fuisse cōtra Attilam: sicut recitat historia Romana, ex vltima Sarmatia accur- risse populos in Galliam ad opprimendum Attilam. Illi noui ho- spites arripuerunt dominatum, & paulatim aucta multitudine plu- rima loca Germaniæ sibi deuinxerunt. Tandem autem conuenit agmen quoddam, quod nominarunt Longobardos, à longa agro- rum planicie, illud fugiens imperium Sclauonicum, & appetens li- bertatem, per Silesiam transijt in Pannoniam superiorem, vbi nunc est Austria. Factum est hoc sub annum Christi quingentesimum.

Glogouiensis ducatus ueteres incolæ emigrarūt cum Longobardis.

Tunc igitur temporis flos gentis Lygiæ & Elysiæ, ex mea opi- nione, sedes suas reliquit. Illi populi regnum Longobardorum in Italia condiderunt, quod stetit annos 204. vsque ad Carolum Ma- gnum. Ampla laus tribuitur à vetustis scriptoribus Longobardis, quod antecelluerint pietate, virtute & iusticia, domi & foris.

Longobardorum commendatio.

Apud Ligurinum veterem Poëtam, qui vixit ætate Cæsaris Barbarossæ, eiusq; res gestas carmine non inuenusto descripsit, inter alios isti sunt de Longobardis, hoc est, de nostris maioribus versus:

Gens astuta, sagax, prudens, industria, solers,
Prouida consilio, legum iurisq; perita,
Corpore, mente valens, animo vigil, ore venusta,
Membrorum leuitate vigens, patiensq; laboris,
Promta manu, sermone fluens, auidißima laudis.

Inter alias hæc lex Longobardica laudata est, quæ dignita- tem equestrem pro præmio virtutis omnibus tribuit, non solum na- tis ex familia veteri. Ita igitur in Silesia cœpit regnum Sclauoni- cum, quod principio non solum fuit barbarum, sed etiam inops & tenue. Non sunt constitutæ magnæ & splendidæ vrbes, sed passim, præcipuè vbi Principes Sclauonici locum aliquem palustrem mu- nierant, ædificatæ humiles aliquot casæ, quæ sine magno detrimen- to poterant dirui & restitui. Etsi autem opinabile est, aliquas reli- quias etiam veterum habitatorum mansisse in hac terra, tamen illi eandem linguam, imperium & mores Sclauorum acceperunt.

Sclauonicum regnum ab initio fuit inops.

Apparet hodie loca illa, vbi nunc sunt vastissimæ syluæ, olim fuisse arata & consita, postea autem ea neglecta & inculta iacuisse:

quod ipſum indicio eſt, regionem olim expletam fuiſſe habitator bus, ante tempora nimirum Sclauonica, poſtea ſecutam fuiſſe ſo litudinem, populis illis per bella & migrationes varias diſſipati Durauit regnum Sarmaticum ſub idolomania ethnica fermè int gram periodum, hoc eſt, annos quingentos: quo tempore quali huius noſtræ patriæ fuerit fortuna, facile poteſt æſtimari ex hiſt rijs.

Sclauonici regni periodus.

Vſq; ad Carolum Magnum mediocres fuerunt ſucceſſus n ſtrorum, quia Franci diu occupati fuerunt in bellis Italicis & Sa racenicis: ſed eo temporis articulo, cum media periodus eſſet expl ta, Potentia Sclauonica nonnihil eſt languefacta. Nam à Carol Poloni cæſi ſunt & ad penſionem tributi adacti. Deinde, vt omi tam cætera, hæc noſtra patria duriter quaſſata eſt ab Henrico Au cupe, circa annum Chriſti 920. Deuictis enim Sarmatis, Cæſa conſtituit Marchias in hac vicinia, contra noſtros homines: Bra deburgenſem, Luſaticam & Miſnenſem.

Glogouienſis Ducatus fortuna ſub regno Sclauonico.

In illo bellorum feruore, quotannis fermè hæc ditio arſi Nam vbi hoſtis irruebat, illa ſua mapalia ipſi ciues inflammaban ne eſſent vſui hoſti: eodem abeunte, noua conſtituebantur tuguri Expleta periodo ethnica, paulò ante annum Chriſti milleſimun qui erat Iubilæus magnus, propagata eſt in Sileſiam religio Chriſt & cum ea initia quædam culturæ politicæ & œconomicæ. Ducatu iſte fuit ſubiectus inſpectioni Epiſcopi Smogrenſis, & prima dona tio fuit agri Breichauienſis, non procul à Glogouia.

Tunc igitur, ex meo iudicio, cœpit Glogouia, & quidem e conſilio fortaſſis Epiſcopi, excitata ex veteribus ruderibus Lugidu ni: vbi tamen etiam poſt veteris vrbis deletionem ſemper aliquo caſæ propter loci oportunitatem ſteterant. Nec multo poſt etia condita fuit arx Bythomia, & quædam aliæ, inter quas primæ fu runt Sprotta & Croſna, quæ etiam antiqua eſt, ſed tamen long interuallo poſt Glogouiam.

Hinc igitur incepit noua periodus, & initium regni Sclau nici. Nam corona regni impoſita eſt Boleslao Gneſnæ ab Otto Tertio Cæſare, qui procul dubio per hæc noſtra loca iter fecit, ann 1001. Fuit pax vſq; ad annum Chriſti 1012. Nam tunc ex hac S leſia inferiori, Boleslaus Rex bellicoſus, intulit bellum vicini Marchionibus, & latè Germaniam vaſtauit. Poſt quinquenniun bellum hoc ſedatum eſt, & Boleslaus rurſus redijt in gratiam cu Henrico Bauaro Cæſare.

Etſi autem tunc continua fuerunt bella cum Prutenis & Moſchis, ad quæ etiam proculdubio maiores noſtri ducti ſunt tamen ego ſolum facio mentionem earum rerum, quæ in hoc Du catu acciderunt. Incidit in hanc ætatem initium bellorum B hemicorum cum Polonis, quæ Sileſiæ admodum fuerunt exitio & funeſta.

Sul

Sub annum Christi 1030. Marchio Brandeburgensis multa oca in limite huius Silesiæ inferioris ademit Polonis, eaq; immeliatè subiecit imperio Germanico: Sexennio post insignis mutatio oti Silesiæ contigit. Nam cum nobilitas Polonica eiecisset matrem Regis & filium Casimirum, secutæ sunt seditiones, & domestica ella teterrima, ea vsus occasione Princeps Bohemicus, totam Silesiam in suam redegit potestatem. Dicitur eum tenuisse Vratislaiam & Posnaniam. Casimirus tamen reuersus, Silesiam per transctionem à Bohemis recepit.

Valde fuit vastata hæc Silesia sub annum Christi 1090. à Vratislao Bohemiæ Rege: cui titulum Regis tribuerat Henricus Quarus, eiq; permiserat, vt Silesiam Polono, qui contemnebat Cæsarem, riperet.

Narrat historia hanc partem tunc fuisse ex longa pace benè ultam, ideo grauissima tunc fuerũt accepta damna. Nam etsi erant rebra bella ex Bohemia, tamen illa rarius attingebant hanc parem Silesiæ, quæ erat remotior. Boleslaus curuus, qui factus est Princeps Poloniæ anno 1102. iure nominatur pater ducatus Glogouiensis. Meditabatur bellum in Bohemiam & in Cæsarem, ideo nunijt hæc loca, sita in limite imperij Germanici versus Marhiam.

Boleslaus curuus est pater ducatus Glogouiensis.

Anno 1104. Glogouiæ collegit exercitum, quem duxit in Pomeranos, qui erant ethnici, & perpetui hostes Poloniæ.

Anno 1109. ab Henrico Cæsare, qui huc accessit ex Misnia, obsessa est primum Bythomia, deinde Glogouia, sed frustra. Nam iues defenderunt vrbem, & ideo celebrem famam fidei & virtutis Glogouienses apud Polonos adepti sunt. Historia legatur in libro superiori. Oppugnatio cœpit die S. Bartholemæi, Cæsaris castra fuerunt in ripa Viadri Aquilonari, in illis 21. Septembris interfectus est Suantopultus Princeps Bohemicus, & plurimi Germani & Bohemi in illis tumulis arenarum sunt sepulti, sicut adhuc hodie nterdum reperiuntur vestigia. Cæterum tota ditio fœdè fuit vastata & exusta ab exercitu Cæsaris. Rursus igitur nostra patria interijt.

Glogouiæ obsidio.

Anno 1110. incipiunt noui natales Glogouiæ. Nam vrbs ranslata est in nouam sedem, & dati sunt illi spaciosi campi. Verum successum culturæ eripuit fundatio Collegij, facta anno 1120. à Boleslao Principe & ab Episcopo Vratislauiense Haymo. Nam sacerdotes facti sunt non vicini, sed Domini nouæ vrbis, itaq; rexerunt, vt nemo libens illis pareret, aut hic habitaret. Ideo vrbs parum vel nihil creuit. Interea Petrus Danus ornauit Vratislauiam & Silesiam superiorem. Superuenit etiam noua calamitas.

Glogouia in alterã ripam translata.

Nam anno 1158. cum Fridericus Barbarossa duceret exercitum contra Poloniam, Boleslaus Princeps oppida ducatus Glogouiensis exussit, inter quæ præcipua fuerunt Glogouia & Bythomia.

Glogouia incensa à suo Principe.

Imperator non procul à Glogouia transijt flumen 22. Augusti, & deinde à Boleslao obedientiam extorsit.

Anno 1163. Silesia accepit primos suos Principes, cum post bellum Barbarossæ diuideretur inter filios Vladislai. Boleslaus procerus adeptus est Silesiæ ditionem mediam, Vratislauiam nempe & Lignicium. Nam istæ vrbes nominantur: Mieslaus factus est dominus Silesiæ superioris: Conrado adolescenti valetudinario data est Silesia inferior, & nominantur istæ vrbes, Glogouia, Crosna, Saganum: ita tunc quasi est constitutus ducatus Glogouiensis: Sed ea ordinatio non fuit diuturna.

Conradus Primus Princeps Glogouiensis.

Erant adolescentes Principes nati ex matre Germanica, educati in Germania, & moribus Germanicis imbuti. Ideo cœperunt imitari mores & culturam Germanicam in suis oppidis. Sed ducatui Glogouiensi adhuc fuit iniqua fortuna. Nam Conradus Glogouiensis cito mortuus est, atq; ita omnis Glogouiensis ditio peruenit ad Boleslaum, is fuit occupatus in ornando Lignicio, & Glogouia neglecta est.

Conradus Henrici Barbati filius extinguitur in uenatione.

Henricus Barbatus factus est dominus totius Silesiæ, anno 1201. Iste fuit Princeps bonus & amans suorum. Ideo etiam Glogouia, vbi Princeps crebro erat, aliquantum sub ipso creuit. Anno 1213. fuit ciuile bellum inter duos filios Henrici Conradum & Henricum, quod pater putaretur patrimonium assignasse locupletius Henrico quam Conrado. Dederat enim Conrado Crosnam, Saganum & aliquam partem Lusatiæ superioris: præliati sunt prope Lignicium: Conradus ducebat Polonos, Henricus Germanos. Henricus pater eo tempore fuit Glogouiæ: Conradus victus ad patrem eò profugit, vt esset tutus à fratre: paucis diebus post interijt in venatione ad pagum Tarnau, prope Bythomiam, fractis ceruicibus ex lapsu ab equo.

Anno 1221. cœpit ingens fames & lues totam hanc regionem premere, durauit per triennium.

Anno 1233. Polonia maior venit in potestatem Henrici Barbati, quæ deinde cum ducatu Glogouiensi fuit coniuncta.

Anno 1238. Henricus Barbatus inspexit ciuitates ducatus Glogouiensis, mortuus est Crosnæ 19. Martij. Henricus pius tenuit totam Silesiam & Poloniam maiorem: posteaquam fuit expleta media periodus regni Polonici, inciderunt horribiles vastationes Scythicæ, à quibus tamen hic ducatus fuit immunis.

Tartaricæ uastationes incidunt in mediam periodum regni Polonici.

Heduigis cum virginibus Trebnicensibus tempore belli fuit Crosnæ in oppido limitaneo. In ipso prælio fuit egregia virtus Clementis præfecti Glogouiensis, qui Principem suum, desertum ab equitibus, conatus est tegere contra Tartaros, & prope ipsum trucidatus est, cum etiam Princeps in eodem loco cecidisset. Fuit hoc anno 1241. 9. Aprilis.

Glogouiensis præfecti uirtus in prælio Tartarico.

Anno

Anno 1244. Maior Polonia magna ex parte fuit amissa: Silesia vero diuisa est inter filios Henrici Secundi, & exarserunt inde ciuilia bella luctuosa. Boleslaus tenebat Lignicensem & Glogouiensem ducatum: is fratri natu minimo noluit cedere Glogouia, & insuper alteri fratri Henrico conabatur eripere Vratislauiam. Ita autem furijs Principum fuit concussa Silesia, vt, cum alioqui futura fuisset domina totius Poloniæ, tunc autoritatem suam amiserit.

Conradus Secundus occupat Crosnam & munit Pridomiam.

Conradus, qui vixerat in studijs Lutetiæ, & destinatus fuerat ad Episcopatum Bambergensem, repudiato sacerdotio, coniunxit se cum Primislao Duce Gnesnense, sororio suo, & duxit sororem Primislai Salomen. Ab eo fuit adiutus, occupauit primum ditionem Crosnensem: Deinde prope Glogouiam munijt arcem Pridomiam, ex ea vastauit agros Lignicenses & Vratislauienses, & coëgit tandem fratres ad transactionem.

Glogouiensis ducatus tempore Conradi Secundi. Conrado attribuitur Glogouia.

Anno 1255. fuit conuentus Principum Glogouiæ, ibi opera Thomæ Episcopi Vratislauiensis, est facta pax inter fratres, & Conrado attributus Ducatus Glogouiensis, qui tunc simul complectebatur tractus, Costensem & Fraunstadiensem in Polonia maiori: præterea Stinauiam, Sprottam, Saganum & Crosnam. Ab isto Conrado proximè descendunt Principes Glogouienses. Habitasse dicitur aliquot annos in arce Pridomia, cum in vrbe adhuc dominaretur collegium.

Sub hoc Principe paulatim immigrarunt Germani, non solum in oppida ista, verum etiam in agros Poloniæ maioris, Fraunstadiensem & Costensem, qui omnes tunc sub nomine Silesiæ censebantur. Anno 1257. Conradus fratrem Boleslaum Lignicij captum abduxit Glogouiam, illumque coëgit sibi renumerare mulctam, quam paulò ante extorserat ab Episcopo.

Conradus abduxit Boleslaum secum captum.

Non fuerunt æqui isti Principes ordini sacerdotali, quem iam tunc propter auaritiam accusabant, & Episcopus captus, coactus est promittere, se deinceps omissa postulatione decimarum contentum esse velle mediocri pecuniæ summa, vt supra recitatum est. Conradus facta pace adiecit animum ad exornandam Glogouiam, quam primo liberauit ab imperio Sacerdotum.

Conradus exornat Glogouiam.

Transtulit eos in insulam Viadri ad illum locum, vbi olim arx & templum vrbis steterat: ibi extruxit templum & habitationes, pro illa ætate, satis magnificas. Templum collegij in vrbe mutauit, ex contributione multorum piorum hominum (nam ipse Princeps non abundabat) amplificauit, & in illud collocauit monachos instituti S. Dominici, qui tunc recens in lucem editi erant. Hæc consilia præcipuè gubernauit Salome, fœmina sancta & sapiens, quæ anno 1271. apud Dominicanos est sepulta.

Dommicanorum cœnobium extruitur. Salome Glogouiensis moritur.

Tunc simul enituerunt Sprotta, Saganum, Gura, quæ oppida omnia accessione Germanorum auxit Conradus, etsi nobilitas adhuc & aula sermonem retinebat Sclauonicum. Eodem anno Con-

radus egens pecuniæ duxit Brigittam, filiam Marchionis Misnensis cum ampla dote. Sed cum eadem anno proximo post esset mortua, implicatus fuit nouis damnis.

Crosna uenit in potestatem Henrici Probi.

Nam Marchio socer Crosnam & vicinas quasdam arces, donatas filiæ propter nuptias, pignoris loco tribuit Archiepiscopo Magdeburgensi: easdem biennio post sua pecunia redemit Henricus probus Vratislauiensis, & fuit Crosna aliquandiu in potestate Principis Vratislauiensis. Anno 1277. Boleslaus Lignicensis cepit nepotem suum Henricum probum adolescentem ex insidijs. Intulerunt ipsi propter hoc scelus bellum Princeps Posnaniensis & Conradus Glogouiensis. Pugnatum est die S. Georgij. Victoria mansit penes Lignicenses, & captus est Primislaus Posnaniensis adolescens, qui postea fuit Rex.

Henricus Tertius Glogouiensis.

Conradus iam vergens ad senium partitus est ducatum inter filios, ne post mortem suam, sicut prius acciderat, orirentur bella. Henrico assignauit Glogouiam & ditiones in Polonia maiori. Conrado Stinauiam, Guram & vicina loca. Primislao Sprottam & Saganum. Henricus Glogouiensis anno 1281. captus est ab Henrico probo, ductus est Vratislauiam, & tandem dimissus. Is, sicut ostendunt vetustæ literæ, viuente adhuc patre, sustinuit labores gubernationis, & nominatus est Princeps Glogouiensis.

Primislaus Sprottensis interficitur.

Anno 1290. Conradus misit filium suum Primislaum Sprottensem cum exercitu, vt ferret opem Henrico probo, tunc lethaliter decumbenti, contra Polonos, qui ipsi conabantur eripere Cracouiam. Pugnatum est 26. Februarij non procul à Cracouia. Silesij pulsi & superati sunt, ipseq; Primislaus interfectus.

Habet iste Princeps laudem pietatis & prudentiæ: dicitur etiam ornasse cœnobium Canonicorum regularium Sagani, cum mores & religio veterum Canonicorum iudicarentur admodum diffluere: illud deinde Principes sequentes valde locupletarunt. Henricus Probus moriens scripserat hæredem Conradum Glogouiensem patruum, sed Vratislauienses accerserunt Henricum obœsum Lignicensem. Inde ortum est bellum inter Principes.

Anno 1293. Conradus Henricum proditum à suo ministro captiuum abduxit ex balneo in suburbio Vratislauiensi, & Glogouiæ crudeliter eum excruciauit. Inclusit illum in caueam ferream, angustam, humilem & breuem, cuius duo erant orificia, alterum pro porrigendis alimentis, alterum pro excrementis ejciendis, in ea totos menses sex, cum nec sedere erectus nec iacere posset, corpore ita conuoluto delituit, sordibus vermibusq; fermè consumtus.

Fui

Fuit hoc exemplum inusitatæ sæuitiæ allatum ex Italia. Nam ibi & præsertim in ducatu Mediolanensi ijsdem annis tyrãni vrbium talibus enormis crudelitatis artibus inter se certabant. Exoluit pro liberatione sui Conrado 30000. marcas, cessit ipsi magna parte ducatus Vratislauiensis, illis videlicet oppidis, quæ sunt vltra Viadrum, Namslauia, Bernstadia, Creuceberga, Bicina, Cunstadia, Rosenberga, præterea Boleslauia & Hannouia. Ita quidem locupletauit se Conradus, sed hæredes ipsius hac accessione non sunt lætati.

Conradi crudelitas in nepotem ex fratre.

Anno quidem 97. mortuo iam Henrico, territus à tutore pupillorum Conradus, filijs Henrici reddidit Boleslauiam & Hannouiam. Ipse Conradus anno proximo post etiam mortuus est, sepultus in templo Collegij Glogouiæ, vt quidem scribitur in veteribus chartis. Fuit dominus Ducatus annos 43. eumq; ornauit legibus & ædificijs. Sacerdotes non rectè annotarunt hunc decessisse anno 1270. decepti ea occasione, quod viuente adhuc patre filij fuerunt in gubernatione.

Conradi mors.

Fuerunt patri superstites duo filij, Henricus & Conradus: præcipua pars gubernationis tradita est Henrico. Conradus, qui erat ingenio simplici, & præterea gibbosus, fuit præpositus Vratislauiensis, & simul frater ipsi tradidit Stinauiam, Rudnam & vicinos agros.

Fuit anno 1302. renunciatus Archiepiscopus Salzburgensis, sed cum nollet relinquere suam cereuisiam Stinauiensem, Vienna domum reuersus est, & à fratre collocatus in turrim arcis Glogouiensis, quæ tunc fuit ad portam Nosocomij, ex ea ereptus est à sua nobilitate Stinauiense & Rudnense, quam ornauit amplis immunitatibus & priuilegijs.

Conradus Gibbosus Stinauiensis.

Sed anno 1304. ille Conradus mortuus est, & Henricus solus fuit dominus. Habuit vxorem Mechtildem filiam Alberti Ducis Brunsuicensis. Ab initio statim iste Henricus munijt sese auxilijs Germanorum. Sanxit igitur leges honestas & salubres, sustulit latrocinia, repressit licentiam barbaricam nobilitatis Polonicæ, passim attribuit sedes familijs Germanicis, nobilibus & ignobilibus. Ad quas res habuit hortatricem coniugem suam, fœminam sapientia & bonitate præstantem, & cogebant eum tempora, Quia Poloni iam oderant Silesiam, eamq; conabantur traducere ad suos Principes.

Henricus Tertius Glogouiensis addidit nouã formam ducatui Glogouiensi.

Hoc igitur tempore mutatus est sermo, & noua facies rerum orta in hoc Ducatu: habuerunt etiam tunc initia sua vrbes & alia loca, quorum appellatio Germanica est, vt Freistadium, Grunberga, Vartemberga, & alia plurima.

Vetustas celebrauit Orpheum, Linum & alios gubernatores, qui sapienter constituerunt & auxerunt suas vrbes. Retineatur igitur memoria etiam huius Principis, qui nostræ patriæ barbariem

detraxit, eamq́; multis vitæ commodis ornauit. Posteaquam mor tuus est Venceslaus Bohemiæ & Poloniæ Rex anno 1305. Henri cus potitus est tota Polonia maiori. Tunc igitur vulgo appellatu est Rex Poloniæ, sed ipse scripsit talem titulum, Henricus D. G hæres regni Poloniæ, Dux Silesiæ, Dominus Glogouiæ & Posna niæ.

Henrici Tertij Glogouiensis titulus.

Verum anno 1306. Vladislaus Locticus, cui maior Poloni fauebat, & qui armatus erat auxilijs Lithuanorum, Hungarorun atque etiam Scytharum, Henrico Glogouiensi bellum intulit, & quamuis præsidia plerasq; munitiones defenderunt, tamen magn pars ditionis miserabiliter est deuastata rapinis & flammis. Locti cus etiam, cum mutassent fidem Episcopi, in Polonia maiori mult ad se traxit.

Vladislaus Locticus Henrico detrahit Poloniam.

Iohannes Biberstenius Sorauiensis anno 1308. Henrico iam decumbente, cum exercitu ad pacandam Poloniam profectus est sed nulla re perfecta regressus est: Princeps anno proximo pos consumtus animi mœstitia, 15. Decembris decessit. Imagines ipsiu & coniugis sunt collocatæ in templum Collegij. Sepultus est in monasterio Leubensi. Liberis suis Epitaphium in monasterium Leubense posuit, quod propter memoriam veteris & simplici scripturæ annoto: Hic iacent pueri S. Heduigis:

Iohannes Biberstenius Sorauiensis infœliciter gerit bellum.

Henricus Tertius Glogouiensis moritur.

Hedwig vnd auch Salome mit Gott vrohent sich vmmerme/ Hinricus zwey edele Kindt von Glogowe hy begrabẽ ligen/alle hernach.

Quatuor filij huius Henrici Tertij Glogouiensis partiti sunt patrimonium. Henricus Quartus accepit Saganum, Sprottam & loca vicina: Conradus Tertius Olsnam, Volauiam & oppida illa, quæ auus detraxerat Principi Vratislauiensi: Iohanni cessit Stinauia, Gura & vicina ora: Primislaus Secundus natu minimus retinuit Glogouiam, Territorium Costense & Fraunstadiense, cum Locticus Polonia maiori alia esset potitus.

Henrici Tertij Glogouiensis filij diuidunt patrimonium.

Henricus erexit Epitaphium suis liberis.

Hoc tempore facta est inclinatio ad Regem Bohemiæ Iohannem, qui recens fuerat adeptus regnum Bohemiæ. Præbuerunt causam ad hanc mutationem, primum, quod Principes Silesiæ essent adolescentes, & grassarentur mutuo bellis & cædibus: Secundo quod Poloni prætulissent Silesijs Locticum, virum malum, & quod Iohannes Rex esset Princeps Germanus, præstans consilio & humanitate.

Silesia auulsa à Polonia ex fatalibus causis.

Primislaus Glogouiensis, etsi sæpe prece, precio & minis fuerat tentatus, vt se Iohanni subijceret, tamen constanter hoc negauit, & in illa sua adolescentia habet laudem, quod fuit industrius in gubernatione: Pingi se curabat cum gladio erecto, & scripsit se dominum & hæredem Poloniæ.

Primislai Glogouiensis industria & fortitudo.

Anno 1315. fuit illa miserabilis & horribilis inedia, vbi parentes cadauera filiorum, & liberi parentum vorarunt. Boleslaus Bregensis

Bregensis anno 1319. Conrado Olsnicensi oppida pleraq; Vratislauiensis ditionis ademit. Anno 1331. mortuus est sine hærede Primislaus Glogouiensis sepultus in monasterio Leubensi. Exuuias illius diuiserunt fratres, Conrado Olnicensi inopi Principi data est à Iohanne fratre Stinauia, quæ deinceps fermè semper coniuncta mansit cum ducatu Olsnicensi, quem etiam rexit stirps Principum Glogouiensium, sed auulsa & separata à reliquis Principibus.

Glogouia traditur in potestatem Bohemiæ regis.

Ipse autem Iohannes retinuit Guram, & adeptus est mediam partem Glogouiæ, altera pars cessit Henrico Saganensi, qui est quartus inter Henricos Glogouienses. Sed Iohannes Gurensis partem suam vendidit Iohanni Bohemiæ Regi: Is cum non impetraret ab Henrico Saganensi, vt se profiteretur subditum regni Bohemiæ, eiecit eum Glogouia anno 1332. Rex habuit castra in pago Creideluisio, milliaribus duobus ab vrbe.

Interea à ciuibus & nobilibus vexillum regium ab arce suspensum est, & Rex in vrbem receptus, præfecit huic Heinamannum Dubensem, quæ familia apud Reges Bohemiæ Lucelburgenses in magna fuit autoritate. Fuit tota Glogouia immediatè in potestate Regis Bohemiæ amplius viginti annis. Henricus Saganensis, cum quo nupta fuit Mechtildis filia Marchionis Brandeburgensis, Princeps pius & modestus, domi ex mœrore animi mortuus est, successorem habuit Henricum Quintum, qui nominatus est Ferreus.

Henricus Saganensis pater Henrici Ferrei.

Anno 1333. Locticus Rex vastauit agros, quos adhuc Silesij Principes in Polonia maiori tenebant, & tunc amissum est territorium Costense. Biennio post est facta pax inter regem Poloniæ Casimirum, Loctici filium, & Regem Iohannem. Casimirus renunciauit toti Silesiæ, & descripti sunt fines regnorum, eo tempore Suibusium Silesiæ adiudicatum est.

Costense territorium amittitur.

Silesiæ fines describuntur.

Decennio post turbauit pacem inopinatò contra pacta idem Casimirus, & ducibus Glogouiensibus, absente Rege Iohanne, eripuit territorium Fraunstadiense. Occupauit & inflammauit Stinauiam. Principes impares tantæ potentiæ, pacem à Polono cessione Fraunstadij redemerunt. Fraunstadio oppido ius cudendæ monetæ & leges Germanicæ sunt conseruatæ.

Suibusium adiudicatur Silesiæ.

Fraunstadium amittitur.

Anno 1345. Iohannes Rex iniuriam istam vltus est, & fœdè vastauit Poloniam minorem. Conradus etiam Olsnicensis vir proceri corporis, & animi magni Polonos grandi strage fudit, multosq; captiuos abduxit. Henricus ferreus subinde excursionibus hisce annis vexauit præfectum Glogouiensem, nullum tamen bellum grandius exarsit. Carolus Quartus Cæsar, cum faueret virtuti ipsius, promisit restitutionem Glogouiæ, eumq; vnà Romam ad coronationem duxit.

Anno

Glogouia à Carolo Cæsare diuiditur.

Anno 1349. & proximè sequenti sæuissima pestilentia in hoc & in toto orbe cognito grassata est, quam descripserunt Bocatiu Florentinus & Guido Medicus Chirurgus.

Glogouia ducta immunitatibus à Carolo Cæsare.

Anno 1360. scribitur ipse Carolus fuisse Glogouiæ, partitu est vrbem in duas æquales partes, ex quibus alteram tribuit Henri co ferreo, in arcem autem Aquilonarem (Nam Australis paulò an te sub rege Iohanne fuit diruta) collocauit præfectum suum.

Extant monumenta, quibus Carolus Cæsar ciuitati Glogouiensi tribuit ius in syluis Bythomiensibus, quas tunc ad arcem Glogouiensem transtulit, & præterea administrationem iudiciorum Regiorum. Henricus Ferreus, Iohanne Gurense extincto sine sobole, etiam mediam partem oppidi Guræ adeptus est: habitauit Sagani, fuitq; Princeps satis potens. Tenebat enim Crosnam, Suibusium, Zulichium, Freistadium, Sprottam, Saganum, Grunbergam, mediam partem Glogouiæ, mediamq; Guræ.

Henricus ferreus superauit Biberstenium Sorauiensem.

Henricus Ferreus contemnitur in senecta.

Glogouia liberat Principem captiuũ.

Intercessit illi bellum cum Domino Biberstenio Sorauiensi propter aliquos agros, quem coëgit facere imperata. Hic tamen Princeps florens opibus & dignitate, in senecta adeo spretus est à sua nobilitate, vt annotatum inueniam, potentiores quosdam nobiles, eum captum velata facie circumduxisse per ludibrium, frondibus ipsum percussisse, & inclamasse, vt auerso capite ictus ramorum vitaret in sylua. Tandem abdiderunt eum in vicinum pagum Jacobs Kirch in cellam subterraneam: hoc cum à rustico quodam qui ex eodem carcere euaserat, significatum esset, ciuitas Glogouiensis Principem liberatum cum magna lætitia in vrbem reduxit.

Henricus ferreus moritur.

Henrici tres impuberes.

Adeo cum ætate magnæ accrescunt calamitates etiam potentibus & fœlicibus hominibus. Ideo non temere dixit antiquitas: Φόβου τὸ γῆρας· οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον: Formidato senectam: non enim venit sola. Dicitur Principem hunc, quasi intemperanter amasse suam coniugem, cui fuit nomen Catharina, de cuius tamen stirpe nihil est annotatum. Mortuus est Henricus Ferreus anno 1369. sepultus Sagani: reliquit tres filios superstites impuberes, Henricos, illi aliquot annos simul educati sunt, sicut ostendunt multa monumenta, edita sub nomine trium Henricorum.

Henricorum trium diuisio.

Sub annum Christi 1380. facta est diuisio Ducatus inter tres Principes. Henrico Sexto Saganensi, qui est nominatus senior, data sunt territoria Saganense, Crosnense & Suibusiense. Henrico Septimo, Rapoldo dicto, cessit media Glogouia, medietas Guræ & Stinauiæ etiam, præterea arx Hencedorfensis cum suis agris. Henrico Octauo, qui ob fœcunditatem nominatus est Passer, obuenit Freistadium & Sprotta cum vicinis locis, inter quæ proculdubio fuit Grunberga.

Rapol-

Rapoldus Glogouiensis fuit Princeps non ignauus. Anno enim 1388. Polonia fuit quassata bellis ciuilibus, cum Poloni repudiarent Sigismundum, qui postea fuit Cæsar: Ibi Rapoldus adiutus auxilijs Conradi Stinauiensis & Gurensis, adortus est territorium Fraunstadiense, illudq́ post annum quadragesimum, ex quo amissum fuit, conatus est recuperare: Sed non respondit fortuna.

Henricus Rapolus superat Polonos.

Oppidum enim, etsi in diuersis locis fuit incensum, tamen à ciuibus & præsidiarijs est defensum. Poloni etiam maturè noua submiserunt auxilia, quibus cum Rapoldus cederet, factæ sunt vastationes in agro Glogouiensi: Sed Rapoldus sese colligens profligauit Polonos ad pagum Veschiz prope flumen, ibi magna multitudo fugiens in vndis Viadri perijt. Ex spolijs hostilibus Princeps in suburbio Glogouiensi prope pontem fluuij extruxit templum sub nomine & honore diui Georgij.

D. Georgij templum erectum ex manubijs hostiū.

Non diu superstites fuerunt Principes isti. Scribitur enim Henricus Passer adeptus esse Glogouiam & Saganum, fratribus sine liberis extinctis. Grassabatur ea ætate frequens & popularis lues, quæ cum in illa inscitia, atque etiam superstitione hominum, nihil coherceretur, maximam turbam hominum subinde tollebat.

Henricus Passer totum ducatum Glogouiensem adipiscitur.

Anno 1395. Glogouiæ tanta fuit pestilentiæ sæuitia, vt scribatur, extincta esse supra duo millia hominum. Annonæ vero mira fuit vilitas. Annotarunt sacerdotes, medimnum tritici emtum fuisse tribus grossis Glogouiensibus. Olyræ duobus, Auenæ vno, atq́ etiam quatuor numulis. Fuerunt tunc vero vsitati in his vrbibus Grossi Misnenses, insigniti ensibus.

Pestilentia grauis.

Annonæ utilitas.

Eodem anno mortuus est Henricus Passer, qui reliquit filios quatuor, Iohannem Venceslaum, Henricum Nonum dictum Rapoldum, & Henricum Decimum. Natu maximus plane voluit seiungi à fratribus, illi datum est territorium Saganense, quod hoc modo à Glogouiensi ditione auulsuum est, & cœpit habere nomen peculiaris ducatus.

Henrici Passeris mors & filij eius.

Saganēsis ducatus constituitur.

Freistadij longo tempore simul vixerunt tres fratres, sicut ostendunt literæ editæ sub nomine Principum iuniorum scriptæ lingua germanica. Cœpit autem vsus Germanicæ scriptionis sub Carolo Quarto, & paucis annis ante sub Henrico Tertio & filijs eius. Et vt extet testimonium vetustæ simplicitatis, & rectitudinis, subijcio formulam ex antiquis literis Glogouiensibus. Tale igitur est exordium monumenti scripti anno 1373. Glogouiæ.

Germanicæ scripturæ initium.

Wir Rathman der S. G. G. in dem theil des Innerlüchten Fürsten vnsers gnadigen Herrn Carls/ von G. G. vnd gunst göttlicher mildickeit/ Römischen Keisers/ zu allen zeiten mehrer des Reichs/ vnd Kunigs zu Bemen/ etc.

Iudæi exusti Glogouiæ.

Anno 1401. exusti sunt Iudæi Glogouiæ, qui dicti sunt affecisse contumelia panem consecratum in missa Pontificia: tabula rei gestæ pendet in templo Glogouiensi. Paulò ante annum Christi quadringentesimum Venceslaus Bohemiæ Rex mediam partem Glogouiæ attribuit Boleslao Duci Teschinensi, quem ob fidem & virtutem diligebat. Tenuerunt isti Principes Glogouiam ad annos fermè octoginta, habitarunt in arce, & paulò pòst etiam adepti sunt Guram vniuersam, Principibus verò Olsnicensibus tota Stenauia data fuit.

Teschinenses Principes adipiscuntur Glogouiam.

Glogouiæ fuit incendium.

Anno 1406. Glogouiæ magnum fuit incendium in suburbio flumentano. Conflagrauit longa platea, quæ nominatur lapidea, & tota area, vbi sunt casæ piscatorum. Anno 1412. rursus per biennium tota Silesia fuit lue infecta. Anno 1414. Venceslaus Glogouiensis militauit regi Vladislao Polono contra Prutenos, in bello quod nominatum est famelicum.

Gubernatio fuit penes Henricum Decimum, qui paulò pòst duorum fratrum fuit hæres: Venceslao assignata fuerat Crosna & illa vicinia, sed cum in ea vrbe incautè tractaret machinam bellicam, ab ea discerptus est. Henricus Rapoldus, cum aliquamdiu militasset in Bohemia, profectus est in Daniam ad regem, ibique mortuus est.

Henricus Decimus Princeps potens.

Henricus Decimus fuerat vocatus ad possessionem Episcopatus Vratislauiensis, quia amabatur propter morum pietatem & placiditatem, sed ipse hoc repudiauit. Fuit potentissimus inter omnes Principes Silesiæ sui temporis, & complectebatur tunc Ducatus Glogouiensis, mediam partem Glogouiæ, Freistadium, Sprottam, Grunbergam, Zulichium, Suibusium, Crosnam, & præterea oppidula minora multa, arcesque.

Glogouia conflagrauit.

Anno 1420. quo Sigismundus Cæsar venit Vratislauiam, postridie festi Dominicæ Ascensionis tota Glogouia conflagrauit, præter monasterium sodalium Dominici: Princeps habitauit Freistadij, sub quo oppidum illud floruit.

Anno 1426. factum est initium deprædationum Hussiticarum in Silesia, sed illæ non peruenerunt in ducatum Glogouiensem, quia magna erat potentia Henrici Ducis, & ipse non irritabat Bohemos. Quia metuebat fratrem, hominem malum & turbulentum, fecit fœdus cum Biberstenijs, qui tunc erant potentes.

Henrici Decimi fœdus cum Biberstenijs.

Terræmotus in Silesia.

Anno 1433. tota Silesia scribitur esse concussa terræmotu, qui denunciauit sequentia bella.

Anno 1433. die Iacobi filij Zebedæi, qui tunc erat Dominicus, & dicatus recordationi consecrationis templi parœcialis, dum populus spectat missam, tota Glogouia igne perijt, præter cœnobium fratrum S. Francisci. Magnas igitur oportet fuisse calamitates huius vrbis, quæ toties interijt.

Glogouia rursus perit incendio.

Testantur

Testantur etiam historiæ multum mali omnibus temporibus accidisse sub theatricis missis, cum Deus puniret idolatriam. Eodem anno excitatum est bellum Polonicum, cum Poloni conarentur eiecto Alberto Austriaco, Sigismundi genero, collocare in regnum Bohemiæ Casimirum, Vladislai Regis fratrem. *Missæ præbuerunt causam ad multa mala.*

Anno 1439. mense Ianuario, manus quædam prædonum Polonicorum inuasit oram Suibusiensem. Tanta fuit virtus ciuium & agrestium, vt euestigio obuiam irent hostibus, quos circumuentos in syluis iugularunt, capitaneis præcipuis captis. Interfecti sunt ex Polonis supra 250. Mortuus est eo anno Iohannes Saganensis Henrici frater, vir malus & Tyrannus. Scribitur coniugem suam, quæ fuit filia Landgrauij Thuringiæ, calcaribus per ὕβριν agitasse, eamq́ cum duabus filiabus & tribus filijs domo eiecit. Abbati Saganensi eruit oculos, & præterea in multos alios seuijt. *Suibusienses profligant Polonos.* *Iohannis Saganensis scelera & mors.*

Dicitur familiari sermone sæpe multumq́ dixisse, non se moriturum, priusquam turris Saganensis cecidisset. Illa ipsa turris cecidit eodem anno, die Iouis antecedente Orgia Bacchi, ibi Princeps accipiens omen, peccata sua deplorare cœpit, & post Pascha mortuus est. Reliquit superstites quatuor filios, Venceslaum, Rodolphum, Balthasarem & Iohannem, qui proximis istis annis simul Sagani educati sunt.

Anno 1441. Varteberga oppidum agri Freistadiensis totum conflagrauit. Fuit eo anno paræcus Glogouiensis, vir pie liberalis & diues, qui celebratur ob virtutem. Maluit opes suas collocare in vsus pios quàm in luxum. Adiutus ab altero ciue hoc anno instituit in suo templo sacellum, vbi decantari voluit religiosas cantiones de Passione Christi. Tabulæ in ara illa ad statuam Christi crucifixi inscripsit hos rythmos: Vt viuant morior, non est dilectio maior, Pellicanus vocor, pro pullis scindor. *Varteberga oppidum perit incendio.* *Glogouiensis parœci pia liberalitas.*

Anno deinde decimo octauo post accersiuit alios præsbyteros, illisq́ alimoniam de suo constituit, qui in altero sacello sonarent cantum de beata virgine, sed ille magis est superstitiosus. Nam cum videret à sacerdotibus maioribus negligi rem diuinam, hoc modo putabat se mederi aliquantum posse profanitati hominum. In testamento assignauit aureos trecentos ciuitati, ex qua pecunia sculperetur tabula, quæ collocata fuit in altare templi præcipuum. Legauit etiam summam pecuniæ in vsus publicos, qua canales & aquæductus per ciuitatem traducerentur. Quæ omnia cum sint indicia voluntatis honestæ, merentur approbationem, nomen illius fuit Franciscus Launald. *Mansionarij Glogouienses.* *Francisci Launaldi pietas.*

Iudæorum synagoga Glogouiæ euertitur.

Anno 1442. fuit Glogouiæ incendium in platæa Iudæorum die S. Marci, populus vsus ea occasione domos Iudæorum diripuit & synagogam eorum euertit.

Margarita Ciliensis fuit sapiens fœmina.

Anno 1445. Glogouiam venit die S. Dorotheæ Margarita Ciliensis, nupta Vladislao Teschinensi & Glogouiensi, qui his annis bellum fecit Vratislauiensibus, quod supplicio capitis affecissent Hassenheimerum Austriacum. Sedata fuit controuersia triennio post ab Episcopo. Ipsa autem domina fuit sapientior & melior marito. Rursus eo anno platea lapidea suburbij frumentarij exusta est.

Glogouiensis Consul interficitur in seditione.

Anno 1453. Glogouiæ fuerunt motus seditiosi. Aduersatus fuerat tribuni fullonum Consul in parte ciuitatis, quæ parebat Henrico, eosque ad Principem detulerat, ibi tribuni & socij ipsorum Consulem oppressum per vim necarunt. Nomen eius fuit Georgius Schillingius. Seditiosi recepti sunt in cœnobium Dominicanorum.

Rodolphus Saganensis victor cadit in acie.

Anno sequenti post nobilitas Silesia iuit militatum in Prussiam aduersus Casimirum Polonicum: duxerunt ordines duo Principes Saganenses, Rodulphus & Balthasar: prælium commissum est 17. Septembris ad oppidum Cunizum. Exiguum agmē Germanorum grandem exercitum Polonorum profligauit. Rodolphus in acie cecidit, sed Balthasar pugnam restituit, & fuit victor: capta sunt supra 4000. curruum, & impedimenta omnis generis.

Gura oppidum perit incendio. Polcouicium oppidum conflagrat.

Anno 1457. quo Pragæ mortuus est Ladislaus Rex, 6. Septembris, oppidum Gura vniuersum vnà cum templo conflagrauit. Eodem anno 16. Martij oppidum Polcouicium etiam totum incendio absumtum est, sicut ex simili calamitate rursus anno 1564. 26. Iulij interijt.

Sigismundus Freistadiensis moritur.

Anno 1458. 24. Decembris Freistadij decessit Sigismundus Henrici Principis filius, iuuenis annorum 28.

Henricus Decimus recepit Georgium regem.

Hoc tempore cœpit dissensio in Silesia propter electionem Georgij Podiebrachij. Vladislaus Glogouiensis constanter tuebatur partes Georgij. Henricus Princeps sapiens principio noluit consentire in electionem, tandem cum videret Georgium confirmationem regni impetrasse à Cæsare, acquieuit, & cæteris etiam fuit autor, ne amplius reluctarentur. Multos quidem autoritas tanti Principis mouit, soli Vratislauienses manserunt in sententia, & bellum quam imperium Georgij pati maluerunt.

Anno 1459. oppugnauit eos cum alijs Vladislaus Glogouiensis, sed cum in prælio glande scopeti esset percussus, delatus est Glogouiam, vbi integrum penè quadriennium decubuit, & nullo relicto hærede mortuus est.

Anno 1462. 15. Maij ingressus est Glogouiam Rex Georgius cum comitatu equitum 2000. secutus est Regem inter alios Principes Henricus Freistadiensis.

Die 18.

Die 18. Maij Glogouiam venit Casimirus Poloniæ Rex, duxit secum equites 5000. Certarunt reges splendore & pompa, sed Georgius fuit superatus. Casimirus deductus est in arcem, Georgius diuertit in curia vrbana. Magnifico conuiuio excepit Casimirus Georgium, eumq́ luxu & ostentatione ita terruit, vt ipse Polonum ad suas epulas inuitare non auderet. Sancitum est fœdus inter Reges, cum animi interea pleni essent odiorum. Fuerunt vnà dies nouem.

Glogouienses ciuitates emunt nouum cultum à legato Pontificio.

Anno 1463. à legato Pontificio, qui erat Archiepiscopus Cretensis, emerunt istæ ciuitates recentem cultum: permisit ipsis legatus, vt singulis diebus quintis panem consecratum cum theatrica pompa in cœmiterio vrbis gestarent. Adeo stultitia humana Diabolus abutitur ad cumulanda idola. Vt vero Paulus inquit, Corinthios morbis & morte fuisse punitos propter profanationem sacræ cœnæ: ita euestigio pœnæ apud nostros secutæ sunt.

Pestilentiæ contagia unde afferantur in Silesiam.

Nam anno proximo post, inaudita lues sæuijt in tota hac vicinia, propagata ex Misnia. Et quidem ratione atq́ experientia certum est, periculosissima contagia pestifera his locis esse ea, quæ ex Misnia, regione nobis Australi, huc deferuntur. Glogouiæ sæpe vno die extincti sunt homines 68. interdum plures. Grassata fuit à medio mensis Augusti vsq́ ad initium Decembris.

Monasterium Bernhardinorum, extructũ à Margarita Ciliense.

Anno 1465. Margarita Ciliensis vidua extruxit nouum monasterium, in suburbio prope arcem in colle editiori, in quod collocauit fratres obseruantes, quos ante annos duodecim in Silesiam adduxerat Capistranus Italus, animalia non bona. Anno 1467. fuerunt turbæ bellicæ in agro Freistadiensi.

Iohannes Pribusiensis sua bona decoxerat, & appetebat Saganũ, q́ tenebant duo fratres, Venceslaus & Balthasar, cum sororibus. Inuenit πρόφασιν belli, quod Balthasar frater oppugnabat partes Georgij, quas ipse defendebat: inuadit igitur Saganum, & vrbem in suam traducit potestatem. Balthasar Princeps tunc militabat Vratislauiensibus, ab illis impetrat milites quadringentos, properat domum, & putat se fratrem inopinato oppressurum. Sed ille præmonitus de suo periculo, iam vigilabat & erat in armis. Balthasar igitur, diffidens suis copijs, deflectit ex itinere Freistadium, vt patruum Principem de auxilijs interpellaret.

Iohannes Pribusiensis profligat fratrem Balthasarem.

Iohannes subito fratrem est consecutus, eumq́ 12. Octobris, qui tunc fuit dies Lunæ, prope vrbem Freistadiensem profligauit. Ademta sunt militibus Vratislauiensibus arma & impedimenta, eosq́ spoliatos nudosq́ domum remisit. Episcopus Vratislauiensis offensus iniusticia Iohannis, fulmen sacrum in ipsum emisit, quod tamen ipse derisit. Ideo Henricus Freistadiensis excogitauit fulmen efficacius, armauit suos, 18. Octobris accessit ad Saganum, coëgit Iohannem cedere vrbe, promittere pacem, & Saganum restituere fratri.

Iohannes Pribusiensis retunditur ab Henrico Decimo.

Verum iſta fuerunt initia maiorum motuum, qui poſtea orti ſunt. Vndecimo die Nouembris proximè poſt, optimus Princeps, ſapientia, virtute & clementia excellens, Freiſtadij moritur. Retineat memoriam Principis huius Freiſtadium, quod nec expertum eſt, nec fortaſſis experietur ſimilem dominum. Verè hoc de ipſo prædicare noſtra patria poteſt, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν. Erat tanquam propitius pater.

Henrici Decimi mors & elogium.

Succeſſit ipſi vnicus filius Henricus Vndecimus, bonitate patre non inferior, ſed ingenio & corpore imbecillior. Anna filia nupſit domino Roſenbergio Bohemio. Elizabeth vixit apud fratrem, & dicitur habitaſſe in vrbe. Hoc anno rurſus ſæuijt hic peſtilentia: contagia allata eſſe dicuntur ex Auſtria: plura fuerunt funera in pagis quàm in vrbibus. Henricus nouus Princeps fuit Vratislauiæ in conuentu, & ibi adduci ſe paſſus fuit ad rem non bonam.

Anno enim 1468. motus à ſacerdotibus, qui execrabantur Georgium Regem, miſit auxilia collecta ex ſua ditione ciuitatibus Luſatiæ ſuperioris: illa multitudo imperita inuaſit Bohemiam, & grauiter cæſa eſt. Multum detrimenti acceperunt ciuitates Freſtadium & Glogouia.

Henrici ultimi copiæ uincuntur à Bohemis.

Anno 1469. cum Matthias Rex Vratislauia domum rediens in Morauia cepiſſet Victorinum Georgij filium, venit in Sileſiam Henricus Monſterbergenſis, frater Victorini, eamq́ crudeliter vaſtauit. Videbatur is etiam imminere ducatui Glogouienſi, ſed Henricus ſubitò comparatis auxilijs profectus eſt ad Lubenam vſque, & ita terruit Henricum Monſterbergenſem, vt copias alio duceret, & hoc modo ducatum ſuum incolumem ſeruauit.

Maiores noſtri annotauerunt, conſtitutionem anni ſeptuageſimi primi, quæ fuit calidiſſima & ſicciſſima. Sexto Martij apparuerunt Violæ. Die Baptiſtæ in foro Glogouienſi poma & pyra recentia fuerunt venalia: meſſis finita fuit ante ferias Apoſtolorum Petri & Pauli. Sub medium menſis Decembris adhuc flores in campis conſpecti ſunt. Hoc vero anno & ſequenti fulſerunt Cometæ. Menſe Septembri ex hoc ducatu & reliqua vicinia conſcripti ſunt equites quadringenti ductore Abrahamo Donauienſe & Iohanne Leſtio ex mandato Caſimiri Regis Poloniæ. Miſſi ſunt cum Caſimiro filio in Hungariam. Redierunt amiſſis equis & ſine ſtipendio.

Annus calidiſſimus & ſicciſsimus.

Annus 1472. fuit infœlix ducatui Saganenſi. Iohannes Pribuſienſis Tyrannus deſierat metuere Henricum Freiſtadienſem patruum, ideo anno 1470. rurſus fuerat minatus bellum fratribus, qui placauerant eum data pecunia, quam ſingulis annis ex Pruſſia & Dania ſolebant accipere. Ipſe iuit militatum ad Regem Mathiam, vt conciliaret ſibi patronum potentem. Hoc anno quarto Maij

Iohannes Pribuſienſis eijcit & necat fratrem ſuum.

collegit

collegit prædones exteros, & armauit suam multitudinem rusticam & oppidanos, ista manu oppugnauit Saganum.

Balthasar Princeps, qui & ipse erat vir militaris aliquamdiu sustinuit obsidionem. Sed Iohannes septimo Maij, quo, eo anno celebrata fuit memoria triumphi filij Dei ascendentis in cœlum, coniecit ex machinis in vrbem faces & ignita tela, vnde tecta conceperunt flammam, & tota ciuitas vnà cum templo & magna monasterij parte, in quod ciues bona sua congesserant, exusta est. Balthasar in arce, paucos dies adhuc se defendit. Dedidit arcem 16. Maij, quod erat pridie Pentecostes.

Crudelis frater etiam contra fidem datam fratrem vinctum duxit Pribusium in vicinum oppidum, eumq; in tetram turrim coniecit, vbi squalore carceris & morbo paulò pòst interijt. Sepultus est Sagani 15. Iulij. Coniunx ipsius, quæ fuit filia Ducis Teschinensis, in exilium à leuiro impio pulsa est. Commorata est ea Glogouiæ per aliquot septimanas, post mortem mariti deinde redijt ad patrem.

Iohannes ducatum Saganensem uendit Saxoniæ Principibus.

Iohannes perpetrato hoc scelere, cum metueret odia reliquæ Silesiæ, totum ducatum vendidit Principibus Saxoniæ fratribus, Ernesto & Alberto. Fuit ipse Dresdæ mense Decembri, precium fuit 55000. aureorum Hungaricorum. Venceslao fratri Iohannis Principes ex summa ista exoluerunt aureos 2100. qui deinde in honesto ocio omnibus carus ob bonitatem & virtutem Vratislauiæ consenuit. Tribus sororibus singulis mille aureos numerarunt. Reliquum promiserunt Iohanni post triennium, vbi prius assensum Regis Mathiæ impetrasset.

Saganum fuit tranquillum & fœlix sub Principibus Saxoniæ.

Nobilitas & oppida iurarunt eodem mense in verba Principum, qui eò miserant suos legatos. Ita Saganum, quod olim fuit territorium ducatus Glogouiensis, peruenit in manus Ducum Saxoniæ: mansit in eorum potestate annos 77. fuitq; gubernatio horum Principum salutaris & fœlix isti ditioni. Nam bella & calamitates, quæ paulò pòst reliquam Silesiam, & inprimis ducatum Glogouiensem duriter oppresserunt, prudentia & virtute Principum Saganum non attigerunt.

Henricus ultimus ducit Barbaram Brandeburgicam.

Recuperauit ditionem eandem per transactionem ab Electore Saxoniæ Mauricio, anno 1549. potentissimus Cæsar Ferdinandus, cui nunc nomine Cæsaris præest Sigefridus Promicius Baro liber dominus Sorauiensis, pietate in Deum & virtutibus heroicis ornatissimus. Mense Iulio eiusdem æstatis Henrico Freistadiensi desponsata est Barbara filia Alberti Electoris Brandeburgensis, puella annorum septem. Fuit constitutum, vt traderetur ipsi post quinquennium. Mense octobri publice sunt facta sponsalia.

Eadem æstate in hoc Ducatu magna fuit lis de moneta. Superiori anno ex decreto conuentus prouincialis ciuitas Vratislauiensis mutauerat monetam, cudebat numulos, quorum octoni valerent vsitato grosso Misnensi, cuius insigne sunt gladij, duodeni vero æstimarentur grosso Silesio, quem album nominamus, rursus seni grosso albo medio, qui respondet cruciatis Germanicis. Hæc ratio tandem præualuit. Sed cum ciuitates Glogouienses imitari vellent hanc constitutionem, non successit.

Monetæ mutatio in ducatu Glogouiensi.

Aureus Hungaricus, cuius precium iam tunc iudicabatur nimium crescere, iubebatur valere albis grossis quadraginta: & grossi ensiferi, qui existimabantur esse minus probi, excludebantur. Edebantur Glogouiæ & Freistadij noui numuli, & tertio Augusti numuli veteres, quorum duodeni æquabant grossum ensiferum, edicto tollebantur. Verum, cum precia omnium rerum crescerent, populus concurrebat, petebat rem numariam relinqui priori in loco, & iam omnia spectabant ad seditionem.

Post varias autem actiones, cum Princeps sæpe autoritatem suam frustra interposuisset, mense Septembri negocium fuit suspensum, & veteres numuli in vsum recepti. Excogitatum est vectigal nouum frumenti, ex quo ciuitatibus facta est compensatio sumtuum. Sacerdotes annotarunt, in illo fremitu populi iactatos esse hos rythmos, Der Gloger Gebot / der Freistedter Rath / der Sprotter Vrtel / geschehen selden on furtel.

Rythmi Sparsi de ciuitatibus Ducatus Glogouiensis.

Ciuitas Glogouiensis, assentiente Henrico Principe, eodem anno instituit mercatum annuum hybernum sub festo D. Andreæ. Anno 1473. 4. Ianuarij Rodulphus Episcopus Vratislauiensis, legatus Pontificius, primo venit Glogouiam, & ne nihil ageret, consecrauit suo more templum Monachorum instituti Bernhardini post arcem.

Glogouia nouas instituit nundinas.

Rodolphus Episcopus primò uenit Glogouiam.

Nocte, quæ antecessit diem festum, quo celebratur memoria Christi infantis gestati à matre in templum, columna lapidea in templo maximo corruit, cum qua tres proximæ testudines ingenti cum fragore sunt collapsæ. Oppressi fuissent multi homines, si hoc accidisset die sequenti. Fuit omen denuncians huic Reipublicæ euersionem, & inprimis interitum Senatus.

Glogouiensis templi ruina.

Pridie diei S. Margaritæ hora matutina octaua oppidum Sprotta totum conflagrauit cum monasterio & templo, arx non est læsa: perierunt incendio duo homines, adolescens & puella.

Sprotta perit incendio.

BELLVM

BELLVM POLONICVM.

OCcaſionem & ſeriem belli, quod geſſit Mathias cum Rege Polonico patre & filio, retulimus in parte ſcripti ſuperiori. Hic mentionem faciemus ſolum eorum, quæ attigerunt hunc ducatum.

Mandante Rege Mathia, Iohannes Saganenſis exul ſpontaneus conſcripſit Stinauiæ ex Sileſia equites ter mille, & pedites totidem, præfecit huic exercitui ductorem, virum rei militaris peritum, Melchiorem Lôbelium: 18. die Martij, anno 1474. tranſierunt flumen Stinauiæ, progreſſi per agrum Gurenſem, 20. die menſis illius oppugnarunt Fraunſtadium, oppidum ditionis Polonicæ: per quadriduum excitata fuerunt in eo incendia diuerſis in locis, ſed tamen ciues vrbem non dediderunt.

Iohannes deuaſtat Poloniam maiorem.

Totum autem agrum vicinum, fœdè diripuerunt, & exuſſerunt hoſtes, proceſſerunt in loca Poloniæ interiora, omnia ferro & flamma, ſurſum & deorſum miſcentes. Conſumti ſunt incedijs ſupra 600. pagi & vici: Palatini Polonici contraxerunt agmen duodecim millium militum tumultuariorum, verum non ſunt auſi præliari cum hoſte armis & bombardis optimè inſtructo.

Dum verò ita circumfert flammas Iohannes, in oppido Kiſelio incenſo, præceps in ignem ſubterraneum, ſuperiori contignatione corruente, lapſus eſt, eripuit eum ex flamma, miſerè iam vſtulatum, quidam nobilis Freiſtadienſis Buſſus, quem Princeps poſtea patrem nominauit. In media flamma dicitur alta voce inclamaſſe opem Heduigis cognatæ. Sub initium Aprilis ductus eſt Stinauiam ad ſocrum, vt ibi ſanaretur. Nam etiam crus perfregerat. Luſit in eum populus talibus Rythmis: **Hertzog Hans one Landt/ hat für der Kiefel das Maul verbrandt.**

Fraunſtadium defenditur contra Iohannem Pribuſienſem.

Rythmi in Iohannem exulem.

Milites regreſſi ex Polonia, inhiabant collegio ſacerdotum Glogouiæ, vt ex illa quaſi certa arce ſubinde facerent excurſiones in Poloniam. Sed Henricus Princeps, qui nihil fidebat Iohanni, ſtatim ſub initium Aprilis, de nocte miſit præfectos duos, Georgium Glaubiſium & Melchiorem Gurum, qui ex mandato Principis coëgerunt validum agmen ciuium & agreſtium ex vicinia, atq; ſubito oportunis locis munitiones in collegio excitarunt. Poſtquam autem 28. die Aprilis indictæ fuerunt induciæ inter Polonos & Sileſios, domum reuerſi ſunt. Exercitus autem Regius, qui in limite Poloniæ partim in pago Vilca, partim in Suuſa deſidebat, dilapſus eſt.

Vere ſuperioris anni Henrico, qui videbatur valetudine eſſe parum firma, ſponſa Marchica Croſnam adducta fuit, ipſiq; ſponſo commendata, qui iſto anno cum ea concubuit, cum ætatis annum

decimum nondum expleſſet: Sacerdotes ſcripſerunt de illa vſitatum Canonem: Malicia ſupplet ætatem.

Autumno recruduit bellum Polonicum. Miſſi ſunt à Rege Mathia Fridericus Lignicenſis & Stephanus Sepuſienſis, pater Iohannis Veidani Hungari, illis adiunxit ex ſua nobilitate multos Henricus Freiſtadienſis, ductore Caſparo Noſticio. Venerunt Glogouiam 20. Octobris, ducebant ſecum equites ſeptingentos, inter quos erant multi Pannonij, & ducentos pedites. Intromiſſi fuerunt in ciuitatem, ſed timidè.

Mandauerat Rex, vt illis traderetur arx, vnde inuadere poſſent Poloniam, ſed hoc Margarita Cilienſis conſtanter negauit. 25. Octobris propè pagum Beichau tranſierunt flumen, & ſubito viſa eſt ardere tota ea Poloniæ ora, quam Iohannes reliquerat intactam. 28. die occuparunt oppidum & arcem Meſericium, quod in illis locis magni eſt nominis, ditati ſunt multa præda.

Meſericium oppidum capitur à Sileſijs & Hungaris.

Calendis Nouembris, Fridericus Lignicenſis cum paucis domum recurrit, repreſſurus hoſtes Polonos in ſuo ducatu. Iiſdem diebus venit Glogouiam Melchior Lobelius Capitaneus Regius cum comitatu equitum quadringentorum, in vrbem non eſt intromiſſus, pagi ſacerdotum fuerunt prædæ equitibus, qui deinde ingreſſi in Poloniam conſederunt Suibuſij, vt inde Regionem depopularentur. Agmen Stephani Hungari manſit Meſericij, & totum oppidum inflammauit. Sedato bello arx eſt reſtituta Poloniæ ex pacto. Collegio ſumtu ſacerdotum impoſuit mediocre præſidium Princeps.

Venceslaus Stinauienſis moritur. Neuſtadium conflagrat.

Circa initium menſis Februarij eiuſdem anni mortuus eſt Stinauiæ ſocer Iohannis Venceslaus Princeps, qui fuerat dominus loci annos viginti duos. Menſe Martio oppidum Neuſtadium propè Freiſtadium totum conflagrauit. Hyeme huius anni aſcriptus eſt collegio ſacerdotum ſuperiorum Iohannes Dobergaſtius Freiſtadienſis patruus auiæ paternæ Ioachimi Curæi.

Iohannes Dobergaſtius Freiſtadienſis.

Habet laudem ingenij, & amauit ſtudia Mathematum. Duos nepotes ex fratre, Iohannem & Martinum aluit in Academia Colonienſi, ea ratione, vt, cum in ſtudijs profeciſſent, alternis vicibus in ſcholis alter doceret, & illis reditibus fratrem in Academia ſuſtentaret. Fuit ingenio magno Iohannes, & celebris ob doctrinam illa ætate, ſed Coloniæ immatura morte deceſſit. Martinus autem vir doctrinæ non mediocris & vitæ laudatæ, poſtea floruit Cracouiæ, adeptus laudem oratoriam in religione Pontificia.

Martinus Dobergaſtius Freiſtadienſis.

Duellum in urbe Glogouienſe.

Anno 1475. poſt Paſcha, Glogouiæ, ſpectante Henrico Principe, duello decertarunt duo nobiles in circo, Buſuius & Bernhardus Noſticius, qui fuit victus, & vitam ab altero impetrauit. Pontifex

tifex hunc annum habuit pro Iubilæo, & multi homines ex ciuitatibus istis Romam profecti sunt, inter quos fuit Fridericus Lignicensis.

Ex mandato Regis sancita est moneta Vratislauiensis, & prior abolita, populus tamen diu reluctatus est. Pontifex etiam misit his ciuitatibus nundinas indulgentiarum domum, & auexerunt quæstores ipsius ex hac ciuitate vltra septingentos aureos Hungaricos. Mense Septembri conflagrauit oppidum Beuthen, templum tamen mansit incolume.

Moneta Vratislauiensis sancitur.

Hactenus fuit mediocris fœlicitas harum vrbium, sed proximis annis viginti post magnis fluctibus calamitatum obrutæ sunt, ita vt penè ex toto conciderent. Initium ærumnarum fuit mors Henrici Principis modesti & iusti, qui anno 1476. 21. Februarij, qui erat dies Iouis antecedens festa Bacchi, Freistadij mortuus est. Nullam reliquit sobolem Heinricus, neq; coniunx Barbara egressa erat annum ætatis duodecimum, cui, cum Iohannem propter feritatem & iniusticiam odisset, vniuersam suam ditionem legauerat.

Henrici ultimi mors & testamentum.

Vt vero vniuersæ huic historiæ lucem addamus, deficiente iam stirpe, pingo Genealogiam Principum Glogouiensium.

STIRPS DVCVM GLOGOVIENSIVM.

Vladislaus Secundus Ethnarcha Poloniæ, exul, natus ex familia Regia, cui ex transactione fuit promissa Silesia à fratribus, quam tamen ipse non est adeptus. Distributa est Silesia inter filios huius Vladislai anno 1163.

Mieslaus Princeps Silesiæ superioris, dominus Ducatuum Opoliensis, Ratiboriensis, Teschinensis. Stirps eius extincta fuit circa annum Christi 1250. Si modo Duglosso creditur.

Boleslaus Procerus, Dux Vratislauiæ & Lignicij, mortuo demum fratre etiam Glogouiæ. Habuit duas coniuges.

Conradus I. Loripes dictus, dux Glogouiæ, Sagani, Crosnæ, decessit sine liberis.

Ex Venceslaua Moscouitica suscepit

Iaroslaum, qui intulit bellum patri, factus est Episcopus Vratislauiensis. Nissense territoriũ detractum patri attribuit Episcopæ. Sed non fuit postea superstes vltra triennium.

Ex Adelheide, quæ erat soror coniugis Conradi Sueui Cæsaris nati sunt.

Boleslaus mortuus in adolescentia.

Ottilia

Henricus Barbatus vnicus hæres & dominus totius Silesiæ, coniunx ipsius S. Heduigis filiæ ducis Merauiæ.

Conradus mortuus in adolescentia.

Iohannes puer mortuus in Germania.

Adelheidis nupta Diepoldo Marchioni Morauiæ.

Henricus

Henricus Barbatus moritur Crosnæ 1238. 19. Martij

FILII.

Boleslaus constitutus à patre dominus Lusatiæ inferioris, prodigè vixit, & cito mortuus est.

Conradus Secundus, collocatus à patre in extremam oram Silesiæ & Lusatiæ superioris, dominus Sagani & Crosnæ. Post bellum ciuile motum in fratrem perijt in venatione ad Bythomiam anno 1213.

Henricus Secundus, Pius post patrem dominus totius Silesiæ & Poloniæ maioris. Coniunx eius Anna filia Ottocari Primi Bohemiæ Regis, interfectus à Tartaris, anno 1241. 9. Aprilis.

Henricus Tertius Princeps Vratislauiensis, cuius progenies mascula defecit anno 1290. dominati sunt post eũ duo Principes Lignicenses vsq; ad annum 1337.

Boleslaus sæuus ex quo longo ordine nati sunt Principes Lignicenses, quorum stirps adhuc Bregæ & Lignicij fœliciter superstes est.

Vladislaus Archiepiscopus Salzburgensis, mortuus anno 1270.

Conradus Tertius primũ consecratus in Diaconum, deinde Princeps Glogouiensis, coniunx eius Salome, filia Ducis Posnaniensis, mortuus 129[illegible].

Filij Conradi Glogouiensis.

Primislaus dux Sprotensis & Saganensis, interfectus in prælio Polonico 1290.

Conradus Quartus, Gibbosus præpositus Vratislauiensis, electus in Archiepiscopum Salzburgensem, sed noluit relinquere suam cereuisiã, moritur anno 1304. Stinauiæ.

Henricus Tertius Glogouiensis, coniunx eius Mechtildis, filia Ducis Brunsuicensis, dominus Poloniæ maioris, præterea ditionum Glogouiensis, Saganensis, Stinauiensis, Volauiensis & Olsnicensis, electus ab aliquibus ordinibus in Regem Poloniæ, mortuus 1309.

Henricus Quartus, Glogouiensis & Saganensis, dictus fidelis, cõiunx Mechtildis, filia Marchionis Brandeburgẽsis, mortuus circa annum Christi 1334.

Primislaus Glogouiensis mortuus sine liberis 1331.

Iohannes Gurensis mortuus sine liberis.

Conradus Olsnicensis à quo descendunt duces Olsnicenses & Stinauienses, pleriq; dicti Conradi, stirps deleta est anno Christi 149[illegible]

Henricus Quintus Ferreus Glogouienſis & Saganenſis mortuus, anno 1369.

Henricus Sextus, Senior dictus Saganenſis & Croſnenſis, non relinquit ſobolem.

Henricus Septimus, Rapoldus, Glogouienſis mortuus ſine hærede.

Henricus Octauus, Paſſer, Freiſtadienſis & Sprottenſis, mortuis fratrib⁹ etiam Glogouienſis & Saganenſis, deceſſit anno 1395.

Iohannes Saganenſis ſeiunctus à reliquis fratribus, moritur anno 1437.

Venceslaus Croſnenſis periјt adoleſcens.

Henricus Nonus, Rapoldus dictus, mortuus in Dania.

Henricus Decimus, dominus totius Ducatus Glogouienſis, Coniunx Heduigis mortuus anno 1467.

Henricus Vndecimus, Glogouienſis, coniunx Barbara Brandeburgica moritur ſine liberis, anno 1476.

Filiј Iohannis Saganenſis.

Rodulphus interfectus in bello Prutenico.

Balthaſar mortuus in turri Pribuſienſi.

Venceslaus mortuus Vratislauiæ, anno 1488.

Iohannes Pribuſienſis, ſucceſſor Henrici Vndecimi, coniunx Catharina, filia Venceslai Stinauienſis, quæ peperit ipſi quatuor filias.

Margarita nupta Baroni Pannonio.

Salome nupta Alberto Monſterbergēſi.

Heduigis nupta Georgio Monſterbergenſi.

Anna nupta Carolo Monſterbergenſi, vnde eſt materna ſtirps Ducum Olſnicenſium.

BELLVM MARCHICVM.

EXtincto Principe, die 27. Februariј, qui eo anno erat is, quo Pontificiј ſolent cinerem ſpargere in capita, fuit conuentus ordinum ducatus Freiſtadiј, & in illo mœrore & metu omnium, fuerunt propoſitæ deliberationes de ſtatu publico. Auditæ ſunt legationes multorum Principum, qui omnes petebant ducatum.

Glogouienſis ducatus uocatur in diſceptationem.

Primo loco præfecti Regis Mathiæ commemorabant, ducatum morte Henrici, qui non reliquiſſet ſobolem, rediјſſe ad regem, totius prouinciæ dominum. Secundo legati Marchici allegabant teſtamentū mortui Principis, qui totum territorium coniugi ſuæ viduæ aſſignaſſet. Tertio Vladislaus Bohemus vrgebat ſuū ius, quod ſe pro legitimo Rege Bohemiæ, ratione acceptæ coronæ gereret. Quarto Iohannes Saganenſis proponebat iura agnationis in ſucceſſionem, quod Henricus fuiſſet frater ſuus patruelis, ideo æquū eſſe ſui haberi rationem.

Ordines re deliberata prudenter reſponderunt, ſeſe diſceptationem hanc æquo & legitimo permiſſuros iudicio, & habituros pro domino illum, quem leges dominari iuberent. Interea viſum eſt, iuſtum eſſe, vt vidua ante cognitionem maneret in poſſeſſione ducatus: atq; ita poſt paucos dies gubernator ſupremus à Marchione nominatus eſt dominus Schencius, qui magiſtratum vrbanum in ciuitatibus conſtituit. Sed is obfuit cauſæ ſui domini. Accuſabatur propter ſuperbiam, quæ in ipſo maior fuit, quàm in Principe mortuo, viro placidiſſimo & humaniſſimo.

Schencius Marchicus nocuit ſuis dominis.

Die 29. Martij Rodulphus Epiſcopus Vratislauienſis acceſſit ad Glogouiam eo conſilio, ſicut conſtabat, vt ciuitati perſuaderet imperium Regis Mathiæ. Etſi autem ipſe, vt callidè propoſitum ſuum tegeret, plures eò miſerat, qui ordines ſacros ibi eſſent accepturi: tamen præfecti ciuitatis mandarunt Senatui, ne ipſum in vrbem reciperent.

Rodolphus Epiſcopus excluditur à Glogouia.

Fuit hoc denunciatum Epiſcopo, qui petebat, vt cum comitibus octo, vel ſex paterentur adire ipſum collegium, & in ſuam aulam diuertere: verum etiam hoc fuit negatum. Pernoctauit igitur fremens ira in habitatione Cruciferorum in ſuburbio Noſocomij, ‡ mane aliquos initiauit ſacris, & finita miſſa, cum nihil cibi guſtaſſet, Vratislauiam rediit, fulmen excommunicationis in omnem magiſtratum ciuitatis torſit.

Glogouia excõmunicatur ab Epiſcopo.

Erat hoc Dominico die Palmarum, & ſeptimana ſancta, ideo valde laboratum eſt de reconciliatione. Placatus eſt tandem Epiſcopus mulcta aureorum Hungaricorum 16. & rurſus ciuitati vſum ſacrorum permiſit. Sacerdotes ſcripſerunt, Deum excitato bello Glogouienſi puniuiſſe hoc ſcelus, quod non fuit receptus Epiſcopus.

Iohannes Saganenſis ſciebat fouere ſe cauſam non valde bonam. Quia olim diſertè cautum erat, vt patri & liberis nullum eſſet ius in ducatu Glogouienſi, & Henricus Decimus ſolus fuerat hæres fratrum mortuorum, præterito Iohanne. Præterea ipſe Iohannes, cum Saganum diſſipauiſſet, nullum territorium in Sileſia poſſidebat, atq; ideo ſecundum leges ad has ciuitates vix poterat habere acceſſum.

Confugit vero ad Mathiam, qui legibus & armis erat validior. Is tunc parabat nuptias, præuidebat bellum Auſtriacum, amabat etiam Iohannem, qui ipſi operam egregiam contra Polonos nauauerat, ideo huic conceſſit, vt ducatum in ſuam poteſtatem traduceret, eaq; de re mandata ad Glogouienſes miſit: ſed iam tum certa pacta interuenerunt. Quia Rex ducatum illum deſtinabat filio ſuo naturali Iohanni Coruino.

Iohanni Saganenſi traditur ducatus Glogouienſis à Mathia.

Hæc conſilia cum intelligeret Elector Brandeburgicus Albertus, quem Germania nominauit Achillem, pater Barbaræ, conuertit ſe ad Vladislaum, & tandem poſt longam tractionem hæc

fuit

fuit inuenta ratio, vt Barbara vidua nuberet Vladislao, ipsiq; loco dotis, & tanquam Regi Bohemiæ traderetur possessio Ducatus Glogouiensis.

Barbara Brandeburgica promittitur Vladislao Regi.

Actum hoc fuit sub exitum Augusti: 26. Augusti conuocati fuerunt ordines Freistadium, fuerunt ibi legati Vladislai & Marchionis, quorum Principes erant Henricus Dux Monsterbergensis, cum quo nupta erat Vrsula, filia Electoris Alberti, & Schencius, qui postulabant iuramentum fidelitatis ab ordinibus. Eo die quidem perfici hoc non potuit, sed postridiè curarunt cum certa conditione, hoc nempe pacto: Promittimus fidelitatem & obedientiam, Vladislao Bohemiæ Regi, marito nostræ dominæ, quatenus ipsa domina de iure in nos potest habere imperium. In hanc sententiam etiam fuerunt confectæ literæ.

Glogouiensis ducatus iurat in uerba Vladislai.

Non multo post Iohannes, qui nitebatur Mathia, & sciebat Vladislaum esse segnem bellatorem, non amplius lege, sed armis statuit agere. Stinauiæ igitur magnas spirans minas coëgit exercitum equestrem & pedestrem. Calendis Decembris ordines denuo congregati Freistadij, missa legatione rogauerunt eum, vt ageret mitius, & responsum ipsorum expectaret.

Iohannes occupat armis ducatum Glogouiensem.

Septimo Decembris vocauit ordines Saganum: vbi cum prius de iure suo quædam esset locutus, protulit literas Mathiæ Regis, quibus tribuebatur ipsi possessio Ducatus. Ordines multum ancipites, in diuersa studia scindebantur, quia iam præuidebant bellum funestum patriæ. 9. Decembris iurauit in verba eius tota nobilitas ducatus, & ciuitas Glogouia sola, quam præ cæteris oderat Iohannes: reliquæ vero vrbes, quibus cara erat Barbara vidua, discesserunt.

Iohannes nihil cunctatus, post biduum accessit ad Sprottam armatus. Vrbs re deliberata elegit minus malum, aperuit ipsi portas, & promisit obedientiam. Postridie iuit Freistadium, & idem obtinuit. Sequenti die Grunbergæ, ipsum oppidum, præterea Zulichienses & Suibusienses eò vocati, potestati eius se permiserunt.

Crosna occupatur à Marchione.

Hæc cum summa celeritate perfecisset, 14. Decembris properauit Crosnam, sed ea iam erat munita præsidio Marchionis. Conabatur Iohannes ab illis exprimere deditionem: per triduum inflammauit ædificia suburbana, sed cum præsidiarij eum contemnerent, reuersus est Sprottam.

Die 9. Ianuarij, anno 1477. ordines conuenerunt Freistadij, collocuti sunt per triduum, & pacti sunt inducias cum Marchione vsq; ad ferias S. Georgij. Tempore induciarum Iohannes domicilium suum collocauit Sprottam, & occultè nobilitatem in Lusatia inferiori, quæ parebat Marchioni, ad Cotbusium & Sprembergam, conatus est sibi conciliare, sed frustra.

Vix dum elapsis inducijs, Iohannes conuertit se ad bellum. Tenebatur præsidio Marchico arx Freistadiensis, illud statuit eijcere. Die lunæ sequenti ferias Dominicæ Ascensionis venit Freistadium: vrbs, quæ diligebat viduam, & præterea prohibebatur à præsidio, non recepit eum: recessit plenus furoris. Reuersus est post octiduum, in ferijs Pentecostes armatus, ciuitas ipsi aperiit portas, sed arx exclusit eum.

Freistadiensis arx obsidetur à Iohanne.

Marchio Albertus, Princeps non solum militaris, sed etiam prudens, nolebat rem cito deduci ad arma. Parcebat enim miseris ciuibus, & sperabat Mathiam facturum quod esset æquum, ideo segniter opposuit se Iohanni. Arcem Freistadiensem muniuit præsidio militum solum sexaginta, quibus præerat Sigismundus Rotebergius.

Vladislaus Bohemus promiserat suæ sponsæ auxilia & defensionem, & sub initium Maij duplex agmen ex Bohemia emisent, quod Glogouiam proficisceretur, sed vtrumque infœliciter rem gessit: Prius in ducatu Suidnicensi exterritum armis incolarum, domum redijt: alterum, cum in Lusatia superiori frustra ciuitates aliquas tentasset, etiam dilapsum est. Ipse Vladislaus respiciebat bellum Austriacum, & iam eum affinitatis Marchiæ pœnitebat: atque ita Barbaram suam deseruit, & Cæsarem non defendit.

Barbara Brãdeburgica deseritur à Vladislao.

Die sexta post Pentecosten, præsidiarij & ciues Crosnenses conati sunt pulso Iohanne, soluere obsidionem arcis, verum hoc frustra fuit: in reditu aliquot pagos agri Freistadiensis & Grunbergensis inflammarunt.

Crosnenses deuastãt agrum Freistadiensem.

Die Sabbati Iohannes conuentum suorum habuit in pago Brega, agri Glogouiensis, & petijt auxilia. Sequenti die, qui erat festus S. Trinitati, Glogouienses, qui multum formidabant iram Iohannis, miserunt ipsi ex oppidanis pedites triginta, equites 16. detinuit eos Freistadij septimanas tres: 21. Iunij de nocte venit in suburbium Glogouiense, mane vix tandem exoratus à senatu vtriusque partis, vrbem ingressus est. Abijt inde Calendis Iulij, collocutus fuit cum Margarita Ciliensi, sed non obtinuit quod quærebat.

Quarto Iulij, prope Francofurtum, interceptus est ab equitibus Iohannis Episcopus Hauelburgensis, ductus fuit captiuus Sprottam, deinde mense Octobri missus est Freistadium, donec mense Martio anni sequentis soluit λύτρον aureorum mille, & dimissus est.

Iohannes Episcopus Hauelbergensis capitur à Iohanne.

Quinto Iulij Iohannes Marchio Alberti filius, missus à patre cum mediocri exercitu, venit Freistadium: Castra prope vrbem posuit, obsidionem arcis soluere non potuit: multa parua prælia facta sunt, in quibus plerisque Silesij fuerunt superiores: sed pagi multi in territorio Freistadiensi & Grunbergensi à Marchicis sunt exusti.

Iohannes Marchio frustra conatur soluere obsidionem arcis Freistadiensis.

Die 27. Iulij Iohannes Glogouiæ armauit suam nobilitatem, & conscripsit milites stipendio in bellum Marchicum. Eodem die, qui fuit Dominicus, Grunbergenses conflixerunt cum Crosnensibus, qui populabantur agros ipsorum: victoria fuit penes Grunbergenses. Interfecerunt viros 60. ceperunt viuos 150.

Grunbergenses profligarunt Crosnenses.

Vltimo Iulij in oppidulo Bethania vna fuerunt Episcopus Varadiensis, Iohannes, & Fridericus Lignicensis, egerunt de pace inter Iohannem & Marchionem, pax non conuenit, sed rursus dictæ fuerunt induciæ vsq; ad festum Galli, hac conditione permissum est, vt obsessi ex arce egrederentur, si vero pax intra dictum diem constitui non posset, promiserunt ijdem se redituros in arcem, & fortunam belli expectaturos.

Freistadiensis arcis obsidio soluitur.

Sic obsidio post decimam septimanam est soluta, & Marchio domum redijt. 27. Augusti Iohannes, quem priores successus animauerant, statuit vrgere bellum contra pacta, omnem nobilitatem vocauit Freistadium, eam sibi denuo deuinxit iuramento, multos ex illis, quod putarentur fauisse Marchioni, afflixit acerbè, aliquos vero in gratiam recepit.

Die Iohannis interfecti, traduxit in suam potestatem Zulichium, & pauló pòst Suibusium vrbem & arcem. 28. Septembris ante finem induciarum euocauit suos ad expeditionem Neustadium. Glogouia misit ipsi equites quadraginta, pedites centum. Contraxit stipendiarios magno numero: prætergressus Viadrum obsedit arcem Beutenicium, vbi Bohemi erant in præsidio, qui relictis equis & impedimentis fugerunt. Adeptus est Iohannes equos centum, arcem captam inflammauit.

Iohannes occupat Zulichium & Suibusium.

Iohannes occupat arcem Beutenicium.

Accessit ad Crosnam, vastauit suburbia, processit vlterius. Quinto Octobris venit ad Francofurtum, quam vrbem cum præsidio tenebat Marchio filius, is erupit, & prope pontem conflixit cum Iohanne improsperè, Marchici in vrbem compulsi sunt, capti sunt 350. Vastauit ædificia suburbana, abegit armenta pecorum, extorsit pecuniam à vicis & pagis hinc inde.

Iohannes ad Francofurtum improspere dimicat.

Vrbs Francofurtensis fidem suam pro captiuis interposuit, promisit numeraturam sese Iohanni aureorum 14000. aut captiuos omnes ad festa Martini Sprottam missuram. His rebus confectis, 17. Octobris domum redijt, suosq; ditatos spolijs dimisit. 29. Octobris denuo nobilitatem Neustadium euocauit. Die Martini Episcopi, secundum pacta, Marchici Sprottæ se sistebant, distribuit eos in carceres hinc inde per vrbes, quidam se ipsos redemerunt. Mense vero Martio ciuitas Francofurtensis numerauit pro reliquis 8000. aureorum, eosq; liberauit.

Eodem anno nocte, quæ præcessit diem Dominicæ Ascensionis, oppidum Gura exceptis quadraginta ædiculis & templo totum conflagrauit. Iohannes hac æstate asscripsit collegio Sacerdotum

Opicius Colouir turbulentus.

primariorum Opicium Colonem consiliarium suum, eumq; deinde ad magnam dignitatem euexit.

Fuit is vir fax & pestis huius ditionis, proiectus in omne scelus & flagitium. Die 18. Septembris prope Cöbenum oppidulum in ducatu Glogouiensi, capti sunt legati Regij, Doctor Fabianus & scriba Reipub: Vratislauiensis à prædonibus: omnes Principes Silesiæ, qui metuebant iram Regis, fecerunt diligentissimam inquisitionem, neq; tamen constabat, quo ducti essent.

Mathiæ Regis consiliarij intercipiuntur in Silesia.

Vere anni sequentis emissi sunt ex carcere arcis prope Sittauiam, cum Vratislauiensis scriba soluisset aureos trecentos, Consiliarius vero Regius 1500. Sub initium veris anni 1478. rursus fuit actum de concordia ex mandato Regis inter Marchionem & Iohannem: sed frustra. Quia Marchio irritatus, iam armabat se contra hostem.

Post Pascha milites Iohannis tempore nundinarum per fraudem occuparunt Belicium, Marchiæ oppidum, plenum bonarum rerum. Marchio re cognita obsedit oppidum spacio trium septimanarum, tandem iniecit ignem, quo ciuitas, supellex & equi militum omnes perierunt. Ipsi milites nudi se Marchioni dediderunt, fuerunt numero 160.

Iohannes occupat Belicium oppidum Marchicæ.

Circa festum Pentecostes rursus constitutæ sunt induciæ vsq; ad diem recordationis Bartholemæi Apostoli, redditi sunt vtrimque captiui, & causa tota permissa est arbitrio Regis Matthiæ. Sub medium mensis Iunij ipse Iohannes ad Regem profectus est, redijt 18. Iulij plenus bonæ spei, quia ardente bello inter Mathiam & Cæsarem, etiam Principes Germaniæ distineri voluit hinc inde Mathias, ne possent opitulari Cæsari.

Circa hoc tempus mortuus est Glogouiæ Primislaus, Dux Teschinensis, scholasticus collegij Glogouiensis, & gubernator Margaritæ Ciliensis: exuuias ipsius tribuit Princeps scelerum suorum ministro Opicio. Margarita iam tunc metuebat Iohannem, quem videbat clam tentare suorum ciuium animos: ideo accersiuit leuirum Casimirum Teschinensem, vt sibi esset præsidio. Venit is cum magno comitatu Glogouiam 5. Septembris.

Primislaus Princeps scholasticus Glogouiensis moritur.

Tertio die post ab omnibus subditis Margaritæ postulauit iuramentum obedientiæ. Ipsi autem hoc negarunt, vsi tali excusatione, quod nondum esset hæres. Postridie nobiles & magistratum vrbis vocauit in arcem, eosq; captiuos esse iussit. Senatores decem in turrim inclusit. Sequenti die accersiuit ciues quosdam Gura, vt essent præsidio arci in isto motu.

Casimirus Teschinensis punit magistratum Glogouiensem.

Venit interea Iohannes in vrbem, qui per suos egit de concordia, atq; ita 11. Septembris iuratum est Casimiro vt tutori in quinq; annos. Ipse ante abitum mutauit magistratum arcis & vrbis, atq;

Guram

Guram successit, vbi aliquandiu expectauit, vt videret conatum Iohannis. 20. Septembris Iohannes denuo inchoauit bellum, armauit suos subditos & stipendiarios, accessit ad Crosnam, 22. die inflammauit pontem fluminis, vastauit vineas, per dies septem populatus est territorium Cotbusiense, deinde ad Crosnam rediit.

Interea, rogatus à suis, iuit Francofurtum ad Marchionem, sub fide publica. Sed nulla potuit sanciri pax. 10. Octobris, cum Princeps ex castris Crosnensibus iuisset Freistadium, Marchio Silesios, incautè se gerentes, cum exercitu adortus est. Commissa pugna Marchici magna strage Silesios superarunt, euaserunt pauci equites, pedites capti sunt omnes, omnia arma & impedimenta. Captiui ducti sunt Francofurtum, per totum autem quadriennium sæpe coacti sunt illi se ad mandatum Marchicorum hinc inde sistere, donec tandem prorsus pax facta est.

Iohannis exercitus in castris ad Crosnam profligatur à Marchione.

Octobris die 16. venit ad Glogouiam Selenus Bohemus, missus à Mathia cum turma equitum Pannoniorum 1800. populati sunt vicinos pagos, vbi habebant diuersoria sua. 26. Octobris Princeps subditos suos ad arma exciuit: Conscripsit Glogouiæ stipendiarios 300. & coniunxit se cum Hungaris. Ingressi sunt Marchiam, eamque duriter vastarunt. Ipse Princeps cum suis reuersus est sub initium mensis Nouembris, stipendiarij 14. die post. Pannonij diutius ibi hæserunt, & vastitatem in multis locis fecerunt.

Mathias Rex mittit equites Pannonios in Silesiam.

Interea miserum hunc ducatum Iohannes etiam grauissimis exactionibus exhauriebat. Nam sub ferias sanctorum Angelorum, singula capita in sua ditione, tam hominum quàm brutorum grandiorum exoluerunt ipsi singulos grossos Bohemicos, oues singulæ grossum medium. Sub finem Nouembris indixit aliam contributionem, coëgit omnes suos subditos pendere marcam tricesimam suarum facultatum, ita vt de mille darentur marcæ triginta tres & paulò amplius, quod certè fuit graue.

Iohannes exhaurit suos subditus grauibus exactionibus.

Mense tamen Februario anni sequentis, cum milites ob non soluta stipendia occupassent oppidula Beuthen & Neustadium, illis etiam cogente Principe satisfecerunt ordines. Nobilitas contribuit quatermille aureos, ciuitates bis mille, & tamen suo sumtu simul alebant milites in castris ducis. Hæc onera tulerunt maiores nostri, quæ etiam nostræ ætati, quamuis magis pecuniosæ, viderentur intolerabilia. Sed & inaudita tamen tyrannis tandem mutationem publici status attulit.

Anno 1479. Mathias inclinauit ad pacem, & sua incipiebat patefacere consilia. Miserat ad eum Iohannes legationem mense Februario: Mense vero Aprili venerunt à Rege Episcopus Vra-

tislauiensis & orator Pontificius, acturi cum Marchione de pace, quæ tamen tunc non conuenit. Selenus cum Pannonijs deserta Marchia transijt in vicinam Lusatiam, deinde in Silesiam montanam, & passim multos concussit. Ademit aliquot oppida Conrado Albo Olsnicensi, propterea quod mortuo fratre totum Ducatum vendere volebat Principibus Saxoniæ inuito Mathia.

Iohannes sæuit in suum consiliarium.

Pacificatio belli Marchici reiecta fuit ad cognitionem Mathiæ, cuius animum iam callebat Marchio. Iohannes vltro citroq́ misit ad Regem, sed nihil explicati referebatur. Sæuijt autem in quendam ex suis consiliarijs valde atrociter. Is erat Theophilus Bergmanus Glogouiensis vir doctus & facundus, qui multos annos in aula vixerat, carissimus Principi, cuius arcana fermè solus sciebat.

Fortunam vero florentem comitata est inuidia. Nobiles enim oderant illum propter potentiam, & dolebant eum ipsis anteferri: ideo criminati sunt eum apud Principem varijs artibus, & tandem hoc anno, cum à Rege reuersus esset, vicerunt accusationes, & extrema ipsi est conflata calamitas.

Theophilus Bergmanus plectitur capite.

Die 13. Iunij coniecit eum in turrim Sprottæ, detinuit eum sine cibo & potu vsq; ad noctem, quæ secuta est diem Viti, tunc extra oppidum ductus est, & nocte intempesta, spectantibus duobus hominibus, capite truncatus est, cum prius opem Dei supplex implorasset, & lugubri sermone questus esset de tyrannide sui Domini, qui ipsi inaudito & indemnato vitam eriperet. Iohannes etiam coëgit omnes ordines sui Ducatus exoluere exactionem, quam priori anno dederant.

BELLVM GVRENSE.

Tempestas in ducatu Glogouiensi.

ANnus sequens, qui fuit 1480. rursus fuit turbulentus in hac ditione, & fuit etiam causa sequentium calamitatum. Prædixit illas ærumnas sæuissima tempestas, quæ fuit 21. Februarij, horis duabus ante Solis occasum, Glogouiæ & in vicinia.

Fuit ingens ventorum commotio, tonitrua & fulmina horribilia, ceciderunt lapilli grandinosi, æquantes magnitudinem oui columbini, qui excusserunt fenestras in ædificijs publicis & priuatis, confracta sunt tecta multarum ædium, & in agris passim inuenta sunt cadauera anserum, leporum, volucrium omnis generis.

Eodem tempore Mathias, iam sedato bello Austriaco, nunciauit Iohanni, Glogouiensem Ducatum ex lege deuolutum esse

ad ipsum, qui sit dominus Prouinciæ, se igitur illum in suam potestatem traducturum, cum præsertim Iohannes Marchioni non possit esse par. Interea tamen Regem Iohanni, coniugi & filiabus ipsius prospecturum commodè & luculenter, ita vt causam querelarum habere non possint.

Mathias Rex conatur eripere Iohanni ducatum Glogouiensem.

Tulit hoc Princeps ægerrimè, & euestigio, sicut fuit incogitans, & audax, deliberauit de vindicta. Terruit primum ciuitates reliquas, quæ ipsi promiserunt auxilia, ex illis armauit manum aliquam, venit Glogouiam 5. Martij de nocte. Mane in curia conuocata plebe conquestus est oratione admodum demissa & lugubri de iniusticia Regis, qui ipsi vellet eripere vetus patrimonium Ducum Glogouiensium, petijt igitur vt ipsum iuuarent contra regem. Populus persuasus oratione Principis est assensus.

Iohannes Episcopus Varadiensis, qui intelligebat traduci suum Regem de iniusta violentia, & accendi populum rerum imperitum ad exitiosum bellum, subito Vratislauia excurrit iturus Glogouiam, vbi in conuentu expositurus erat voluntatem sui Regis. Iohannes Princeps vero diffidens suæ causæ, vsus technis Opicij, virum illum, sapientia & gratia Regis florentem, vrbe Glogouia exclusit, illicq; nunciauit, in vicino pago, cui nomen est Ecclesiæ altæ, se ipsum velle operiri, vrbem autem ipsi patere non posse. Tulit hoc indignè Episcopus, & Lûbena Vratislauiam, non viso Principe, regressus est.

Iohannes Varadiensis Episcopus excluditur Glogouia.

Iohannes magna celeritate, antequam de turbis istis doceri posset Rex, inuenit rationem, qua posset ejcere Margaritam Ciliensem, quam intelligebat moto bello futuram à partibus Regis. Misit suos internuncios ad ducissam & ciues ipsi subiectos, qui proposuerunt nomine Principis, censere Iohannem, rectè facturam ducissam, cum suis ciuibus, si omnino quiescerent, nec cum hostibus Iohannis sese coniungerent.

Responsum est, ducissam nihil hostile moliri contra Principem: sed ipsam non posse præliari cum Rege, cui esset deuincta religione iuramenti, quare orare se, daret operam Iohannes, ne Rex irritaretur.

Ipsa 9. Martij misit, qui vocarent Casimirum Teschinensem in auxilium, quod tamen frustra fuit: Simul ciues, qui iam odorabantur mentem Iohannis, comportarunt in arcem ducissæ alimoniam & bona sua: data sunt etiam mandata, vt singuli parati essent ad subitos casus.

Vndecimo Martij Iohannes hanc causam belli arripuit, quod ducissa videretur munire arcem, armauit oppidanos & nobiles suos, & paulo ante Solis occasum bellum miseræ viduæ indixit.

Iohannes oppugnat arcem Glogouiensem.

Nocte intempesta armatus arcem inuasit, occupauit vestibulum, abstulit obsessis aliquot tormenta bellica, & multa vasa cereuisiæ. Ipsi ciues præsidiarij compulsi in arcem interioremq;, sub auroram ædificia vestibuli incenderunt. Venit in potestatem Iohannis etiam turris vicinæ portæ, quam muniuerat ducissa, vt retineret potestatem portæ flumentaneæ.

Sic factum est initium deprædationum & latrociniorum in ipsa vrbe. Adduxit tormenta & alias machinas Sprotta & Freistadio, totamq; arcem obsidione cinxit. 13. Martij ciues subditi Margaritæ, qui in vrbe manserunt, renunciant ducissæ, & iurant in verba Iohannis: Præsidiarij in arce aliquoties egressi sunt, & domos hostiles diripuerunt. Fugerunt in arcem Iudæi, quos texerat prius Margarita, domos eorum spoliarunt, synagogam spoliatam euerterunt milites stipendiarij, mandante ita Principe.

Ordines in Silesia grauiter commouebantur isto furore insani Principis, & præuidebant iram asperrimi Regis, ideo diligenter laborabant de pace. 18. Martij venerunt in pagum Hohekirch Conradus Olsnicensis, & Legati Friderici Lignicensis, vt Iohanni pacem persuaderent, quam ipse planè repudiauit.

Nec tamen propter salutem patriæ communis, quæ in discrimen proijciebatur, cessarunt ordines: Sed denuo 22. Martij in eundem pagum venerunt Iohannes Varadiensis, qui cum Imperio Regio erat in Silesia, Rodulphus Vratislauiensis Episcopus, Fridericus Lignicensis, Legati Vratislauienses & Suidnicenses, multiq; alij præstantes viri, qui omnes longa & prudenti oratione dehortabantur Principem ab isto furore, sed ipse superbè omnia contemsit, & cum multa de iniusticia Regis locutus esset, dixit, se iuuante Deo, prosecuturum ea, quæ inchoasset, itaq; colloquium abrupit.

Iactauit postea, resciuisse se ex consiliarijs Marchionis, ducissam aliquando agitasse consilia cum Marchione, ipsiq; tradituram fuisse arcem, si voluisset. Gessit igitur sæuum bellum, & inter alia imitatus est factum obsidionis Bohemicæ. Nam ex machina quadam in arcem proiecit vasa referta putridis cadaueribus equorum, cattorum, canum & stercore humano, quæ fœtore intolerabili miseram ducissam cum suis penè necassent. Neq; tamen præsidiarij fuerunt inertes, sed globis emissis & glandibus, multos quotidie feriebant.

Iohannes proijcit stercora in arcem Glogouiensem.

Annotatum est diebus festiuis, quales fuerunt Christi concepti in aluo virginis, diebus Palmarum, quinta & sexta in septimana sancta, quasi tacitas fuisse inducias. Quieuit enim omne bellum, nullaq; sunt explosa tormenta.

Die,

Die, quo fit recordatio sanctæ cœnæ, Princeps in collegio peccata sua pro more sacerdoti confessus est, & longa oratione in cœtu sacerdotum omnium bonitatem suæ causæ prædicauit, & blandis verbis sacerdotes sibi conciliauit, ita vt in suis annotationibus factum Principis non multum vituperare videantur. Muniit Iohannes proximos pontes & templum S. Georgij in suburbio flumentano impositis præsidijs, quæ arcere possent Gurenses.

Tertio Aprilis, qui tunc erat dies secundus festiuitatis Christiani Paschatis, eiecit ex vrbe vxores & paruos liberos ciuium illorum, qui erant in arce, illasq; domus attribuit alijs. Ingens vero ab illo misero grege fuit excitatus planctus & eiulatus in vrbe. 5. Aprilis agmen Gurensium ostendit se prope pontem collegij, nullo cum successu. Redierunt de nocte 9. Aprilis, cohortati sunt obsessos in arce, vt fortiter agerent, se ipsis affuturos.

Eodem die venerunt legati Principum & ciuitatum Silesiæ, qui rursus Iohannem hortabantur ad pacem, sed frustra. 20. Aprilis eiecit Monachos Dominicanos, quod existimarentur colludere cum obsessa ducissa. Die Marci deuastarunt totum agrum Cobensem, prædas aduexerunt Glogouiam. Venerunt eo die equites Poloni 50. quos collocauit in collegium. 30. Aprilis ducissa ex arce misit nuncios, qui peterent pacem à Principe, inter quos fuit Nicolaus Dreissimarchius, res dilata est in diem sequentem.

Nicolaus Dreißimarchius conciliat Margaritam cum Iohanne.

Calendis igitur Maij facta est transactio, cum ducissa nullibi auxilium reperiret: Arx est tradita Principi, res suas singuli exportarunt, exules sunt restituti, sed in domos spoliatas. Ducissæ permissum est, vt aut habitaret in arce, aut in ciuitate, frueretur rebus suis vsq; ad mortem, Iohannes iam teneret imperium, & postea esset hæres ducissæ. Ipsa noluit assentiri, sed relicta arce, eodem die migrauit Guram. 8. Maij Gurenses in suburbio flumentano rapuerunt armenta ciuium, & domum suam abegerunt: Sic demum mutua exercuerunt latrocinia per duos menses.

Glogouiensis arx traditur Iohanni.

Cœpit litigare eodem tempore cum collegio, quia sperauerat sacerdotes emollitos blandis suis verbis collaturos pecuniam in stipendia militum, sed cum ipsi hoc negarent, cœpit per vim hoc extorquere à præcipuis tantum. Nam cum senatus collegij inuoluere etiam vellet sacerdotes minores, eosq; posceret pecuniam, Princeps dixisse fertur: Taus Es hats nicht/Sechs Zinck mus geben: Addens interpretationem Allegoriæ talibus verbis: Volo vt vos sacerdotes Primarij contribuatis quantum postulo, aut si refragabimini, eijciam vos, retraham ad me reditus vestros, & inde meos milites alam. Ita collegium denuo agmine Polonorum repleuit.

Die 17. Aprilis Gurenses transgressi Viadrum, in ripa Australi plurimos pagos depopulati sunt, Crampscicium & alios, abactis inde pecoribus redierunt domum, insecutus est eos Princeps Cobenum vsq; nullo cum successu. Gubernabat vero bellum Casimirus Teschinensis, qui erat Guræ. Die Vrbani ipse Princeps agrum Gurensem deuastauit, 18. Maij Iudæi Glogouia pulsi sunt, & iussi sunt perpetuo vrbe exulare. Hoc vnicum pro salute ciuitatis susceptum fuit ab hoc Principe.

Iohannes Glogouiensis ex urbe eijcit Iudæos.

Sexto Iunij manus quædam prædatoria, quæ militauerat Principi, ob non soluta stipendia inuasit agrum Freistadiensem, & ex pascuis illis armenta rapuit. Secutus est eos Princeps ad Tribelium oppidulum vsque, ibiq; cum illis transegit. 13. Iunij Princeps collectis omnibus suis copijs infudit se in ditionem Gurensem, ibiq; grassatus est rapina & ferro. Arcem, quæ fuit in Narthau obsedit per octiduum, præsidiarijs extorsit deditionem, & arcem exussit.

Die 19. Iunij ad ipsum oppidum Guram factum est paruum prælium, vbi tanta fuit alacritas Principis, vt in ipsum pontem insiliret, & cepisset vrbem ea die, si Poloni maturè eum fuissent secuti. 23. Iunij Conradus Olsnicensis sanciuit inducias annuas inter Principem & Gurenses. Captiui sunt redditi vtrinq;. Non multo pòst cum existimaretur esse debellatum, maior confusio est secuta.

Gurense bellum sedatur.

Senserat Iohannes venisse fulmen ex aula, ideo cœpit se communire contra Regem. Postulauit à ciuitate, vt conscriberet ex pecunia sua pedites quingentos, extorsit trecentos, atq; rursus graui exactione onerati sunt homines. Postulauit etiam à nobilitate, vt esset in procinctu, & cum non impetraret quod vellet, nobiles viros 19. conjecit in turrim. Vltimo Iulij legatus Regius Vratislauiæ mandauit ex Imperio Mathiæ toti Silesiæ, vt Iohanni eriperent ducatum, eumq; captum & vinctum in Pannoniam mitterent.

Mathias irascitur Iohanni.

Ordines Iohannem monuerunt de suo periculo, & legatum Regium exorarunt, vt paulum rem differret. 12. Augusti fuit conuentus Parchenicij in oppido agri Lignicensis, ibi Iohannes Varadiensis, vt parceret afflicto ducatui Glogouiensi, largitus est pacem Iohanni ad vnum annum, vt interea culpam suam apud Regem posset deprecari, & quærere reconciliationem. Sed pacem pene turbassent stipendiarij Iohannis, qui apud legatum questi fuerunt quod ipsis non soluerentur promissa stipendia.

Tandem onera incubuerunt in miseros subditos. Nam 14. Septembris Freistadij in conuentu nobilitas & ciuitates fidem suam pro illo debito interposuerunt, professi sunt hoc apud legatum Vratislauiæ, & coacti sunt soluere sequenti anno. Redundauit autem malum in ciuitates, quia à nobilitate parum potuit extorqueri.

Iohannes concutit grauiter suos subditos.

Marga-

Margarita Ciliensis, consumta dolore animi & ærumnis obsidionis, Guræ mortua est die Magdalenæ, sepulta est in templo collegij Glogouiensis, vbi ante annos vndecim sibi curauerat extrui sepulchrum. Anno 1481. sæpe legati Regij egerunt cum Iohanne de reconciliatione, sed non potuerunt conuenire.

Margarita Ciliensis moritur.

Tandem igitur persuasus à Georgio Stenio misit ad regem, suum Opicium & scribam ciuitatis, Iohannem Keppelium, quem tunc magnifaciebat, illi exorarunt regem, & die S. Laurentij renunciarunt suo Principi, recipi ipsum in gratiam à Rege. Ideo proximo die Dominico pòst, publicè in templis & in arce Glogouiæ fuit excitata lætícia cantu & ignibus. Postea rursus emunxit suos, vt posset soluere suis latronibus, & circa Martiniana coëgit nobilitatem & ciuitates fideiubere pro aureis Hungaricis 12000.

Iohannes recipitur in gratiam à Mathia.

Anno proximo post die Iunij 18. venit Glogouiam cum mandatis Regijs Georgius Stenius, is renunciauit Iohannem publicè dominum ducatus Glogouiensis, nempe vrbium Glogouiæ, Freistadij, Sprottæ, Grumbergæ, Suibusij & Zulchij. Sed ipse Princeps & omnes ordines iuramento se deuinxerunt Regi, si Iohannes decederet sine liberis masculis, omnem ditionem immediatè futuram sub imperio Regis.

Ita Glogouia post annos ferme 120. rursus peruenit sub vnum Principem. Annitente deinde Georgio Stenio, sedatum est etiam bellum Marchicum die 16. Septembris Camencij, vbi fuerunt vnà Principum Saxoniæ fratrum, & Electoris Brandeburgici Consiliarij, Princeps Iohannes & Georgius Stenius.

Glogouia redit ad imperium unius domini.

Transactum est hoc modo: Iohannes resignauit in manus Regis oppida, Zulchium, Crosnam, Sommerfeldium, & Boberospergam, illa Georgius nomine Regis, vt quidem inuenio in vetustis chartis, pro dotalicio Barbaræ viduæ, quod fuit 50000. aureorum tanquam hypothecam tradidit Marchioni. Die deinde Dominico, qui fuit 13. Octobris, in omnibus ciuitatibus cantu publico Deo sunt actæ gratiæ pro concordia. Sed oppidi Crosnæ eadem æstate misera fuit fortuna.

Iohannes Glogouiensis trãsigit cũ Marchione.

Nam 27. Iulij vniuersum conflagrauit, ita vt ne vna quidem reliqua esset domus: conciderunt cellæ subterraneæ, & plurimi homines omnis ætatis interierunt, templum etiam oppidi corruit, sed conclaue supellectilis sacræ, quod mirum est, fuit seruatum, restincto igne sanguine vituli, qui subito fuit iugulatus, fortassis vt eo casu præmonerentur omnes, in publicis & fatalibus pœnis mitigari calamitates, & seruari aliquas reliquias, propter intercessionem filij, qui est victima, cuius sanguis ex terra clamat in cœlum, sicut sanguis iusti Abel, & placat iram æterni patris, ne totum genus humanum redigatur ad nihilum. Quomodo fuerit excitatum incendium, nunquam potuit cognosci.

Crosnæ miserabilis conflagratio.

Editum

Editum est aliud memorabile exemplum in familia nobili eodem anno. Erant Tsabelij viri nobiles, domini Vuartembergæ, & vicini territorij Contupensis, quod longum tractum complectitur in ripa Viadri Aquilonari. Erant fratres tres: Caspar, Bruno & Christophorus. Nec erat familia potentior & ditior in hoc ducatu. Ex fratribus Caspar erat magister equitum in aula Principis Iohannis.

Tsabeliæ nobilis familiæ interitus.

Die vero 21. Octobris, qui appellationem eo anno habebat à Luna, vbi ex consuetudine agrestes in vrbem conueniunt ad forum, ministri ciuitatis, ita mandante Rege Mathia, armati ex mensa captiuos abduxerunt Casparum & Brunonem, illum in curiam vrbanam, hunc in turrim. Portæ ciuitatis euestigio clausæ sunt, nec vlli hominum patuerunt.

Interea properauit cum paucis familiaribus Freistadium Princeps, armauit ibi viros ducentos, venit Vuartembergam hora noctis secunda, ibiq; oppressit fratrem tertium Christophorum, quem captiuum misit Freistadium. Eadem nocte occupauit arcem Contupensem: Postridie Vuarteberga & omnes pagi nobilium illorum iurarunt in verba Principis.

Deinde in arcibus quæsiuit prædam, quam congessisse dicebantur ex latrocinijs, inuenerunt merces omnis generis, pannos intertextos auro, sericum diuersæ formæ, aromata copiosa, margaritas, deinde merces iocularias, grande vas nouacularum, præterea pelles Sabellinas & alias: ex istis multa misit Glogouiam, vbi hora secunda noctis Caspar capite truncatus est, die 23. Octobris Bruno eodem fuit affectus supplicio. Tertius frater Christophorus in turri Freistadiensi fame perijt.

Confessi sunt, sicut scribitur, quod agitassent consilia de Principe tradendo hostibus. Tam funestum exitium habuit dignitas huius familiæ. Annus 1483. fuit luctuosus his ciuitatibus, quæ cum respirare debuissent ex bellis tot annorum, subito oppressæ sunt, primum magna annonæ caritate, quam auxit turbatio propter monetam, cum princeps seuerè iuberet tantum valere monetam Vratislauiensem. Inediam secuta fuit pestilentia atrocissima, quæ magnam partem populi absumsit.

Annonæ caritas & pestilentia in ducatu Glogouiensi.

Sequenti anno mediocria fuerunt halcyonia. Iohannes filiam natu maximam nuptum tradidit in Pannoniam cum magna pompa. Anno 1486. 18. Maij Saganum vniuersum incendio perijt, unà cum omnibus templis & monasterijs. Glogouiæ princeps arcem munijt, excitata fossa, compulit omnes agrestes ex territorio Glogouiensi in vrbem, eosq; coegit vt laborarent ad ipsam hyemem vsq;.

Saganum incendio perit.

Glogouiensis arx munitur.

Mense Ianuario anni 1487. Salome filia Iohannis desponsata fuit Alberto Monsterbergensi, Henrici filio: Glogouiæ fuit pompa nuptialis. Sponsa nondum egressa erat annum ætatis duodecimum;

mum;

num : coniugium dilatum est in annum secundum pòst. Promisit lotem filiæ 6000. aureorum, quos in se receperunt ordines.

Autumno tamen anni eiusdem nouam eos postulauit pecuniam, qui cum humilimo sermone suam testarentur inopiam, tamen yrannicis comminationibus territi, coacti sunt facere quod volebat Princeps, cui promiserunt aureos 18000. Simulabat se redemurum ea summa bona sua, quæ partim erant oppignorata, Sed ipse parabat sibi subsidium ad bellum contra Regem.

BELLVM GLOGOVIENSE.

ORdior narrationem belli non maximi quidem, sed valde tristis & exitiosi nostræ patriæ, & maioribus nostris, qui concussi uerunt continua mole ærumnarum multorum annorum, quem atalogum miseriarum, vbi legit posteritas, grata mente prædicet Dei bonitatem, qui hactenus nobis pepercit, ne inuolueremur tam ragicis calamitatibus, & oremus Deum, vt porro nos suo auxilio egat propter Filium, qui est vmbraculum, ne ira Dei totum genus humanum absorbeat.

Suauis erit hæc lectio nostris popularibus, etsi exteros histoia rerum non celeberrimarum frigidius afficit. Et debemus hanc ratiam patriæ, vt in perpetua memoria vices, quas ipsa sustinuit, onseruemus, & inde exempla virtutum & modestiæ in tota vita petamus : sicut sapientissimus inter omnes historicos, Thucydides narrationibus suis hanc præfixit commonefactionem : Historiam esse thesaurum vitæ, non tantum declamationem ad delectationem scriptam. Annotabo igitur seriem omnium rerum, quæ memoria dignæ sunt.

Dominabatur annos quatuordecim in hoc ducatu Iohannes Saganensis, varia cum fortuna, quam tamen mores sui ipsi fermè fingebant, & exhauriebat hanc suam ditionem perpetuis penè bellis, latrocinijs & exactionibus, ita vt omnes ciues, supplices palmas Deo porrigerent, & peterent liberationem.

Secuta est igitur fatalis mutatio. Nam, sicut Stesichorus eruditè scripsit : Cicadas in campis sonare Tyrannorum scelera, & petere vindictam à Deo : ita Deus audijt gemitus miseræ & rusticæ plebis, & Tyrannum ex regno suo deturbari voluit, etsi prius hæc ditio asperè fuit quassata. *Tyrannis mutat imperia.*

Statuebat Rex Mathias in hunc Ducatum collocare filium suum nothum, Iohannem Coruinum. Ideo non aliter pacem largitus fuerat Iohanni, quàm hac conditione, vt post mortem ipsius ducatus rediret in manus Regis, & ante sexennium omnes ordines in verba Regis iurauerant. Tulerat hoc ægerrimè Iohannes, tamen obsecutus tempori aliquamdiu quieuit.

Interea subinde circumspiciebat, quomodo hoc iugum posse excutere, & ducatum transferre ad filias suas. Quærebat igitur illi maritos potentes opibus & armis, qui possent sustinere iram Ma thiæ, atq; conuertit se ad Henricum Monsterbergensem, Princi pem florentem non solum potentia, sed etiam autoritate apud Re gem suum Vladislaum, quem totum solus possidebat, & iudica batur nutu suo armare posse Bohemiam. Deinde sciebat Rege Poloniæ, Bohemiæ & vniuersam Germaniam vnà cum Cæsar agitare bellum contra Mathiam.

Sperabat igitur Regem, distractum tot curis bellicis, non re specturum ad exiguam hanc ditionem, nec Pannoniam spoliatu rum exercitu. Deniq; animabant eum priores successus, quo inuito Rege Margaritam Ciliensem eiecisset, & tamen pacem im petrasset.

Opicius Colo accendit bellum Glogouiense.

Horum consiliorum autem, quæ Principem & populu euerterunt, architectus fuit Cancellarius Opicius, sacerdos vaf & iniustus. Nam in ipso Principe potius erat rustica quædam fe rocia, quàm magna calliditas, ita vt hoc exemplum etiam doce iniustam πολυπραγμοσύνην, & ambitionem sacerdotum semper fuis exitiosam Rebuspublicis & regnis. Exitus enim prorsus congru ad has Regulas: Εἱμαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων, κακὰς ἀμοιβ ἐστὶν καρποῦσθαι βροτοῖς.

Iohannes Glogouiensis parat nuptias filiabus suis.

Ineunte anno 1488. vocati sunt ad nuptias Glogouiam Pri cipes, & simul conscripti eò ordines, quos armis terrere volebat, v facerent imperata. Venerunt Glogouiam die Epiphaniorum, qu tunc erat Dominicus, Henricus Monsterbergensis, & tres fil eius, Albertus, Georgius & Carolus, præterea Dominus Rose bergius, natus ex filia Henrici Freistadiensis, & plures alij Bohem traxerunt secum equites 150. Excepti sunt à Principe honorific data illis cœna hora tertia noctis: Præses senatus Collegij, quer nominant Præpositum, ex ritu sacro connubia sanxit.

Henricus Monsterbergensis uenit Glogouiam.

Alberto iuncta est Salome, Georgio Heduigis, Carolo A na. Postridie fuit apparata in sacello arcis theatrica missa, ea pe acta, cum omnes expectarent epulas, Iohannes tragœdiam exo sus est, quæ ditionem hanc cruore & cæde repleuit. Vocauit ord nes nobilitatis & ciuitatum in atrium, locutus est de suo iure, co questus est præteritas esse filias suas iniquè à Rege, qui patrim nium ipsis eriperet: postulauit igitur, vt moti his causis iurame tum præstarent Principibus Monsterbergensibus, illisq; post mo tem suam parerent.

Nouum hoc erat omnibus, & quia ante sexennium obstrici erant iuramento Regi, re deliberata, nobilitas & ciuitates vno co sensu responderunt: Futuros sese in potestate sui Domini, qu cunque tempore, modo Princeps hac in re ipsis parceret. Non eni

pos

posse ipsos discedere à pactis initis cum Rege Mathia. Supplices etiam rogarunt Principem, vt consideratione tantorum malorum, quæ paulò pòst essent secutura, sententiam mutaret.

Disceptatum fuit ea die vsq; ad horam secundam noctis, & acerbæ epulæ conuiuis appositæ sunt. Sequenti die vocauit in curiam multitudinem vrbanam, concionatus est ibi de suo iure vsq; ad horam 22. sed frustra: Laborauit deinde per suos singulis diebus, donec ordines, metuentes vim, in consilium venerunt armati.

Tunc die Sabbati, qui erat 12. Ianuarij, Henricus cum omnibus suis discessit. Tandem Princeps conatus est per Senatores aliquos, sibi addictos, populum mouere, vt iurarent, & iactatum fuit, consulem vrbis, Iohannem Keppelium, cuius opera Princeps prius in magnis rebus vsus fuerat, fecisse ipsi aliquam spem populi flectendi. Sed omnia frustra sunt tentata, cum præ oculis versaretur ira Regia. Ciues tamen, ne viderentur reluctari ex contumacia, responderunt, iuraturos se, si prius hoc fecissent nobiles, quorum potior est conditio & locus. Sed Princeps dicebat, si modo obedientem haberet ciuitatem, facile se nobilitatem armis coacturum, vt pareret.

Cum igitur non obtineret, quod volebat, vim meditabatur, & 27. Ianuarij denunciauit Senatui collegij, vt res preciosas Ecclesiæ collocaret in tutum, imminere enim nouos motus. 4. autem Februarij coniugem & filias vnà cum præcipua supellectile Suibusium misit: quia præ se ferebat, Senatum concitare sibi seditionem, ciuibus edictum proposuit, ne quis rerum suarum aliquid ex vrbe exportaret, quod magnos fletus in promiscua multitudine mulierum excitauit.

Iohannes Senatum Glogouiensem insimulat seditionis.

Subinde Princeps interea à nobilitate conabatur extorquere iuramentum, & die Sexto Februarij in arce præcipuos ex nobilitate ita exagitauit, vt Iohannes Crecouicius à Vircheuicio, vir optimus & carus omnibus, ex animi anxietate phrenitide corriperetur, ex qua duodecimo die post mortuus est.

Postridie venit Bregam, in pagum Glogouiæ vicinum, Comes Crossicensis cum comitatu equitum centum, qui putabatur opem laturus esse Iohanni, sed tamen nulla re perfecta abijt. Magnum capiebant dolorem ex illa vesania Iohannis Silesij Principes. Ideo Fridericus Lignicensis, qui cum imperio Regio præerat Silesiæ, vt maturè turbis illis mederetur, ad diem 10. Februarij conuentum indixerat Lignicij.

Venerunt eò Episcopus Iohannes, Georgius Stenius & alij: Sed Iohannes pertinaciter omnem tractationem pacis reiecit. Quia iam resciuerat, generum suum Georgium Monsterbergensem, collecta manu militum Bohemorum Silesiam attigisse, & perue-

Georgius Monsterbergensis profligatur in ducatu Suidnicensi.

nerat ille quidem his ipsis diebus vsq; ad oppidulum Schönau, prope Goltpergam.

Sed Fridericus Lignicensis subitò euocauit suam nobilitatem, armauit etiam suos homines Vlricus Gotschius, illi Bohemos numero 1500. adorti sunt, eosq; ita terruerunt, vt potestati Principis se permitterent, & sponsione facta, quod Silesia excedere, nec militare vellent Iohanni Glogouiensi, dimissi sunt. Ipsi autem Georgio permissum est, vt comitatu equitum 45. ad socerum proficisceretur. Fuit hoc Februarij die nono. Ex Bohemis multi frigore in agris extincti sunt.

Iohannes cum comitatu suo aulico progressus erat Sprottam, vt generum cum exercitu exciperet, sed ibi accepit nuncium de dissipatione suorum. Fremens igitur domum reuersus est. Georgius ad coniugem suam Suibusium profectus est.

Fridericus Lignicensis & Episcopus, cum putarent Iohannem spiritus suos post tantam cladem remissurum, miserunt legatos, qui eum diligenter ad pacem hortati sunt: proposuerunt, cogitaret conatum esse similem insaniæ, velle præliari cum Rege potentia & fortuna excellentissimo Mathia: parceret igitur sibi suisq;, & tandem resipisceret, sese Regem omni arte placaturos.

Opolienses Principes negant auxilia Iohanni Glogouiensi.

Non audijt Iohannes, sed cum de dolo & fraude Georgij Stenij esset prolixè conquestus, legatos re infecta domum remisit. Suum autem idolum Opicium misit ad Principes Opolienses, quos Mathias etiam recens mulctauerat, eosq; ad belli societatem pertrahere nitebatur: Sed illi rectius sapuerunt, neq; malum malo medicari voluerunt. Opicium vacuum dimiserunt, qui in itinere penè interceptus esset ab equitibus Pannonicis.

Mathias Rex mittit exercitum in Silesiam aduersus Iohannem Glogouiensem.

Interea nunciatur multorum sermonibus & scriptionibus, Mathiam Regem, irritatum audacia & perfidia Iohannis, mittere exercitum ex Pannonia, cuius ductor præcipuus esset Tetaurus, rei bellicæ imprimis peritus. Nam & Rex ægre ferebat, tam superbè à suo cliente, quem ipse ditauerat, sese contemni, & metuebat, ne suo exemplo Principes Germaniæ ad bellum concitaret.

Iohannes munit Glogouiam ad tolerandam obsidionem.

Iohannes nihil motus ea fama, cum semel fortunam suam & aleam belli periclitari decreuisset, vocauit suam nobilitatem in arcem, ab illis obtinuit, vt suo sumtu militem alerent præsidiarium, & annonam in arcem importarent. Instituta fuit talis ratio: Qui singulos equos Principi in vsus bellicos debebant, alebant binos pedites, pendebant medimnos olyræ senos, singulos medimnos pisorum, salis medimnum medium, præterea carnes salitas & duratas fumo, caseos, butyrum & similia.

Vt

Vt autem aliqua ſimulatione retardaret impetum regiorum, ijſdem diebus edidit ſcriptum, quod publicè affixit Vratislauiæ, & alibi, in quo profitebatur, nunquam à ſuis ordinibus ſe iuramentum fidelitatis pro generis petiuiſſe, & minis adduxit aliquos ex ciuitatibus & nobilitate, vt ſigilla ſua imprimerent. Meliores tamen conſtanter hoc negauerunt.

Extruxerat Margarita Cilienſis Monachis inſtituti Bernhardini monaſterium in ſuburbio prope arcem ad Viadri ripam, & erat adiunctus hortus conſitus multis egregijs arboribus: quia verò illud ædificium tempore obſidionis poterat eſſe detrimentoſum arci, totum monaſterium Princeps funditus demolitus eſt: Monachis verò donauit nouum domicilium in horto ſuo ſuburbano ad orientem, vbi deinde habitarunt. *Monaſterium Bernhardinorum ad arcem deſtruitur.*

Bohemis, qui à Friderico Lignicenſe ſuperiori menſe fuerant diſſipati, impetrauit tranſitum per Miſniam ab Alberto Miſnenſe, qui exercebat inimicitias cum Mathia, & Sprottam vſq; ipſis obuiam profectus eſt. Adduxit eos Glogouiam 8. Martij, qui tunc erat dies Sabbati, antecedens diem Dominicum, quem Eccleſia nominat, Oculi. Diſtributi erant in quatuor ſigna, erant numero 1000. inſtructi armis idoneis.

Tranſierunt per arcem in aream fori ad curiam circa meridiem: fuit ibi præſto Princeps, cui nunc erat oblata occaſio ſæuiendi in miſeram vrbem: pro certò relatum eſt, ſtatuiſſe illum ex ſuo furore eijcere ex vrbe omnes ciues, & in vacuas domos collocare Bohemos ſcelerum ſuorum miniſtros. Sed hæc conſilia inſana diſſuaſit ipſe præfectus Bohemorum, vir non malus, Naslouius. *Iohannes munit Glogouiam præſidio Bohemico.*

Vocauit in curiam omnem magiſtratum vrbis, Senatum, aſſeſſores iudiciorum & tribunos opificum, ibi in foro ad populum atroci oratione ſenatum accuſauit, quod ſeditionem ipſi concitaſſent inter ſuos, quòd fidem datam fregiſſent, ipſum ad Regem eſſent criminati, & hoſtem in Sileſiam attraxiſſent.

His dictis, cum ipſi parati eſſent ad reddendam rationem conſiliorum ſuorũ, reiecti ſunt, & captiui facti vniuerſi, cauſa nunquam cognita. Claues ciuitatis ſenatui eripuit, curiam ſpoliauit, ademit ciuitati literas, continentes antiqua iura & immunitates, ærarium expilauit, pagos & bona ciuitatis fiſco ſuo adiudicauit. *Iohãnes atrociter ſæuit in Senatum & magiſtratum Glogouienſe.*

In turrim arcis tetram coniecti ſunt Senatores fide erga ſuum Regem & virtute præſtantes, quorum nomina ſunt iſta: Iohannes Keppelius, qui antea fuerat cariſſimus Principi, Mathias Kelnerus, Caſpar Tonſor, Iohannes Pruferus, Antonius Knapius, Bernhardinus Dreiſſimarchius, & Nicolaus Kunzelius. Iudices vrbanos & tribunos in turres vrbis incluſit eoſq; vinctos ſeruauit in tertium diem vſq;, tunc emiſſi ſunt, cùm iuraſſent ipſi fidelitatem, & omnibus bonis, quæ Princeps, ciuitati abſtulerat, renunciaſſent: ſeruati

tamen sunt in carcere duo, Christophorus Lursius, qui tandem emissus fuit, & Nicolaus Fisch, qui fuit necatus fame. De exitu aliorum suo ordine plura dicemus.

Iohannis scurrilitas cum legeret nouum senatum.

Postridie in curia ex plebe legit nouum senatum homines hebetes & improbos, qui sub iuramento Principi cesserunt de omnibus bonis Reipublicæ, claues ciuitatis tradidit capitaneo Bohemorum. Memoria proditum est, cum senatum recentem ex fece illa plebis legeret, vocatum fuisse cerdonem prodigiosæ staturæ, quem Princeps renunciauit consulem, is cum diceret, minimè se ad gerendum tale officium esse idoneum, subiecit Princeps: Equidem talem quæro: nam priores nebulones astutiores erant quam volebam.

Ita quidem tunc sæuijt & lusit Tyrannus. 15. Martij ex ciuitate relegauit Christophorum Lursium & coniugem Keppelij fœminam primariam. Freistadij proscripsit Iohannem Scultetum, & Nicolaum Bergmannum. Bohemi graues erant inquilini ciuitati, grassabantur pro suo arbitrio, & silebant omnes leges in vrbe. 24. Martij redijt Suibusio in vrbem coniunx Ducis cum Gynecæo magna cum lætitia, quæ tamen ipsis non fuit diuturna.

Septimo Aprilis, qui tunc erat dies secundus festiuitatis in Paschatæ, Princeps senatui sacerdotum mandauit, vt collegium præsidio suo sumtu munirent, & propugnacula idoneis in locis extruerent. Die sequenti fuit ἐξέτασις militiæ in vrbe. Inspexit enim Princeps in campo omnes, qui poterant gestare arma. Ciues Glogouienses numero Bohemos superarunt, sed armis similibus instructi non erant.

Peruenerat Tetaurus in Silesiam, & castra ad Nouoforum locauerat, ducebat secum exercitum 3500. collectum ex legione nigra Pannonica, ex Rascijs & Triballis, sed illud agmen subinde accessione nouorum militum, à Rege augebatur. Mandabat Tetaurus toti Silesiæ, vt euestigio in castra milites ex vsitata formula mitterent. Sed Fridericus Lignicensis & Episcopus diligenter laborabant de pace, & sperabant Iohannem Principem rediturum ad mentem meliorem. Placuit tamen, vt ex propinquo illi ostenderetur periculum.

Accessit Tetaurus Stinauiam, miserunt eo militem Principes & ciuitates Silesiæ superioris: hæserunt ibi in tertiam septimanam vsque, quia expectabant auxilia ciuitatum Lusaticarum, & omnes abhorrebant à bello. 12. Aprilis Tyrannus vrbe ejecit coniuges & liberos illorum, qui erant captiui.

Anno 1488.

Glogouiæ suburbia exuruntur à Iohāne.

Calendis Maij, cum præuideret vicinam obsidionem, suburbium Prosthicense inflammauit, exussit domos, horrea, excidit arbores in hortis: Postridie Bohemi, qui erant Hussitici, templum Cruciferorum euerterunt, sacras vestes induerunt, & imagines per ludibrium in foro vrbis gestarunt.

Quarto

Quarto Maij, qui tunc incidebat in eam dominicam, quam vetustas nominauit Cantate, exoratus est Iohannes precibus Silesiorum, vt veniret ad conuentum in pagum suum Hohekirch. Excepit Principes & Legatos magnifico conuiuio. Erant ibi Tetaurus, Georgius Stenius, legati ciuitatum Vratislauiæ & aliarum.

Proposuit Tetaurus, & prolixa oratione Iohannem ad pacem hortatus est, denuncians illi mala, quæ passurus esset, si pugnare pergeret cum tanto Rege. Tandem re diu disceptata, Tetaurus dixit: Iohannes Princeps, vide quàm tibi tuisq; velim bene, proficiscere mecum ad Regem, spondeo tibi fidem publicam sine dolo & fraude, promitto etiam, meos milites non venturos interea temporis in tuam ditionem. Apud Regem vero certo tibi veniam & gratiam impetrabo, taliaq; commoda, quæ tu nunquam potuisti sperare.

Iohannes, quem consiliarij ex stulto insanum faciebant, scurrili sermone omnia reijciebat. Suspexit in cœlum atque dixit: Agite, videtis me consenuisse, & ad longa itinera ineptum esse, rupti mihi sunt ramices, & longè propendet scrotum, non videbo ego Hungariam. *Iohannis scurrilitas in colloquio publico.*

Offensi tanta scurrilitate Regij, euestigio consurrexerunt, & in castra reuersi sunt. 9. Maij Tetaurus & tota Silesia furioso Principi bellum scripto indixerunt. Eodem die decessit Lignicij Fridericus Princeps, anno ætatis 40. de quo ea fuit opinio, quod si vixisset, & collecto iam exercitu, præsens cum Iohanne colloqui potuisset, hoc bellum non fuisse futurum. *Iohanni indicitur bellum ab ordinibus Silesiæ.*

Sequenti die Dominico antecursores Pannonij & Germani ciuitati se ostenderunt. Emissi sunt equites ex vrbe, qui fortunam experirentur, sed nullus fuit successus: duo ex vrbe vulnerati sunt. Interea Iohannes bellum gerebat cum suis suburbijs, eoq; die exussit reliqua ædificia suburbana, templa, nosocomia, molas & omnes villas. *Fridericus Primus Lignicensis moritur.*

Postridie, qui erat 12. Maij, exercitus Regius ad vrbem accessit: castra posita sunt in plaga orientali, ad pagos, Nasteuicium, Schropium & Zarcouium. Gerebant autem bellum mite, quia sperabant Principem, agnita sua temeritate, adhuc insaniam suam mutaturum. *Glogouiensis obsidionis initium.*

Tantum igitur ciuitati intercludebant commeatum, & his primis diebus prope Zarcouium construxerunt pontem super Viadrum, vnde & annonam importabant in castra, & prohibebant ne ex Polonia comeatus in vrbem adueheretur. Bohemi præsidiarij egressi spoliarunt omnes domos collegij, & proximam plateam lapideam: Princeps, vt præcaueret occasionem motuum, die 13. Maij proposuit edictum, ne amplius campanæ sacræ, aut horologiorum sonarent.

Calendis Iunij, qui fuit dies Sanctæ Trinitati, Iohannes Glo gouia eduxit equites 130. transiuit Freistadium, infudit se in agrum Sorauiensem, abegit aliquot armenta pecorum, & cum diceretu adducturus esse octo millia equitum, reuersus est. 5. Iulij, qui fui dies profanationis sanctæ Cœnæ, comitati eum sunt 260. pedite Austriaci, qui ad ipsum peruenerant ex Misnia.

Iohannes adducit Glogouiam milites Austriacos.

Die Iunij septimo venerunt in castra Regia milites 4000. mis si à Rege ex legione nigra: quia Matthias audiuerat arma parari i Bohemia, fuerunt inter illos sclopetarij 400. His copijs auctu Tetaurus cœpit cogitare, quomodo Iohanni detraheret collegium Nocte, quæ secuta fuit diem Iunij vndecimum, Regij magno labo re excitarunt castellum ad ripam fluminis prope collegium, vt ind posset fieri oppugnatio. Explosa fuerunt quidem tormenta creber rimè ista nocte à præsidiarijs collegij, sed Regij non sunt deterriti.

Iohannes inprospere dimicat cum Tetauro.

Die sequenti Iohannes, cùm desperasset de collegij defensione statuit aliquid audere. Circa meridiem emisit Bohemos, qui inflam marunt ædes & ædificia omnia collegij. Excitato iam incendio, ips collectis copijs erupit ex vrbe, milites, qui erant in propugnacul recenti, penè incautos oppressisset, accessit ad ipsum vallum & ab duxit duo tormenta, quorum alterum fuit Vratislauienses, alterum Budissinense, in vrbem, quæ demum finito bello fuerunt reddita Hoc vbi resciuit Tetaurus, subitò suis submisit auxilia.

Constiterant primò loco Glogouienses, deinde Bohemi, po stremo agrestes, & quamuis fortiter præliati sunt, tamen multitu dine & violentia tormentorum sunt superati ei repulsi. Capti sun ciues 15. Bohemi 40. ceciderunt 17. qui postridie, cum essent indu ciæ, sunt sepulti. Redeuntibus oppidanis in vrbem, totum collegi um vnà cum suis templis arsit, similiter platea lapidea & area pisca torum.

Glogouia obsessa aluit multa sacerdotes.

Irruerunt eadem hora in collegium hostes, milites Vratislaui ensium, primo, postea Episcopi & alij, qui non modo domos, se etiam templa spoliarunt, rapuerunt omnia ornamenta, libros & ali am supellectilem sacram. Sacerdotes dissipati sunt, & multi in vr bem fugerunt. Fuerunt in vrbe tempore obsidionis sacerdotes se ptuaginta, inter quos fuit Iohannes Dobergastius Freistadiensis Nobiles verò viginti septem.

Georgius Monsterbergensis fuit Glogouiæ tempore obsidionis.

Decimoquarto Iunij Princeps vocauit in curiam ciues & mi lites, illisq; constituit capitaneos, summum imperium traditum e Georgio Principis genero, sed interea pro suo arbitrio omnia gu bernauit, & promiscuè sæuijt Opicius Colo.

His ita constitutis, Princeps obsessos impleuit magnificis pro missis, pollicitus est, nunquam se deserturum istam ciuitatem, prius cerebrum & sanguinem suum effusurum, nunc verò egredi se, & ac ductu-

ducturum exercitum 22000. qui iam appropinquaret, & breui castra regia dissipaturum. Ita quidem vrbem reliquit Iohannes, in quam deinde nunquam rediit.

Decimo sexto Iunij de nocte regij castra propius vrbem mouerunt: sed tamen eo die tormentis reiecti sunt. Ex vrbe aliquot equites emissi sunt, qui non bene rem gesserunt. Vicesimo primo Iunij, nocte regij cœperunt vrbem circumdare excitatis castellis ex ordine sex, ad portam Polonicam, in monte qui nomen habet ab hirundinibus, ad portam nosocomij, ad templum Diui Iohannis, ad portam Prosthicensem, & ad arcem, illa, cum abundarent multitudine, cito munierunt, vt tormentis peti non possent.

Iohannes Glogouiam deserit.

Princeps tumultuariam manum militum collegerat ad Sprottam, & exspectabat Bohemicum exercitum, qui iam dicebatur aduentare: hisce vero diebus excursionem fecerat ad Boleslauiam, & vrbi rapuerat armenta, hoc fuit nunciatum obsessis ideo, vt viderentur bene sperare. Opicius 27. Iunij excitauit læticiam sonitu campanarum & cantu in templis.

Aegre tulerunt hoc regij, & nocte sequenti faces & globos ignitos in vrbem coniecerunt, sed tamen incendium nullum excitatum est. Moti illo periculo postridie Georgius Dux & Opicius circumierunt, & mandarunt ciuibus, vt ædibus vicinis muro detraherent tecta, nõ omnes tamen paruerunt. Venit iisdem diebus in ciuitatem nobilis prædo Sueuus, missus à Principe, ex cuius denunciatione Opicius obsessis proposuit, consociasse arma in Mathiam, & mittere auxilia Iohanni, Reges Poloniæ & Bohemiæ, Principes Saxonicos & Marchionem, atq; ita regios non diu victuros. Ipse Sueuus triduo post, cum metueret suo corio, ex vrbe euasit.

Hoc tempore canales aquæductum incisi sunt ab hoste, & aqua intercepta ciuitati. Vltimo Iunij venerunt in castra equites Rascij octingenti. Ideo hoc bellum à rustica plebe nominatum fuit Rascianum. Calendis Iulij accesserunt ad Francosteinum Bohemi 4500. qui excurrebant in vicinas oras, ad ipsa vsq; castra Glogouiensia. Decimo nono Iulij Tetaurus misit ex castris Rascios 1000. qui ad Suidniciam profecti sunt, vt expectarent motus Bohemorum.

Rascij uenerunt ad Glogouiam.

Sexto Iulij in castra Regis venit multus peditatus, conscriptus in Austria & vicinis locis: triduo post eruperunt oppidani, verum iterum cum clade in vrbem compulsi sunt.

Die Diuæ Margaritæ, Opicius magno cum fastu adiit paræcum vrbis, ostẽdit ipsi literas Principis, quibus nunciabat post quatriduum se affuturum cum exercitu 20000. Rursus igitur theatrica missa cum læticia est decantata. Senatui autem mandauit, vt tentoria in forum collocaret, tormenta ante curiam duceret, legit etiam ex omni numero equites centum, pedites 200. qui veniente Principe facerent eruptionem, regiosq; ab vrbe fugarent.

Miſit eodem die Princeps in vrbem virum quendam Alſeni um, quem conſtituebat imperatorem ſupremum totius militiæ, ſed Bohemi eum ſunt aſpernati. Naslauius in pomeria ciuitatis col locauit præſidia ex ciuibus & ſtipendarijs ad ſubita pericula.

Prostha pagus exuritur.

Decimoſexto Iunij ſtipendiarij ciuitatis excurrerunt, & vici num pagum Proſtham inflammarunt, totumq́ exuſſerunt. Poſtri die caſtra Regia rurſus aucta ſunt acceſſione multorum militum pedeſtrium, qui literis ſcriptis bellum ciuitati indixerunt.

Die Peccatricis caſtra mutata ſunt: exercitus commigrauit ad pagum Proſtham verſus plagam occidentalem, & in vicino a gro vbiq́ caſtra locata ſunt. Eo in metu præſidiarij rurſus fortu nam ſuam experiri voluerunt, egreſſi vrbe conflixerunt cum tur ma hoſtili, interfectus fuit ex ciuitate quidam ciuis Sprottenſis, multiq́ vulnerati.

Poſtridie contracta fuit acrior dimicatio, vbi, cum oppidani timidius refugerent ad vrbem, Regij eos longius inſecuti pene por tam Proſthenſem occupaſſent, accurrentibus tamen pluribus re pulſi ſunt. Interea fratres duces Monſterbergenſes ſeniores, con tracto vndiq́ exercitu validiſſimo, equeſtri & pedeſtri, in Sileſiam profecti ſunt opem laturi Iohanni. Interuenientibus certis pactis per ducatum Suidnicenſem tranſierunt ad Hannouiam vſq́.

Accurrit propere ex Hungaria Iohannes Hauguicius Baro Morauus, qui ex mandato Regis ducebat copias ex legione nigra: coniunxit is ſibi equites Raſcios miſſos à Tetauro, cui etiam nun ciauit, vt aliquot expeditas cohortes ſibi ſubmitteret. Ipſo veniente, ſubito nobilitatem Lignicenſem armauit præfectus Ducatus Hen- ricus Zedelicius.

Regij, etſi longe ſuperabantur multitudine ab hoſtibus, adeo, vt annotatum ſit ſingulis Sileſijs fuiſſe rem cum denis Bohemis, (quod tamen ego non certo affirmo) ſtatuerunt prælio decertare. Inſtruxit Hauguicius acies quinque, vt altera alteram releuaret. Raſcijs locus pugnandi extra ordinem datus eſt: prælium com- miſſum eſt 28. Iulij, quo die fuit æſtus intolerabilis, in campis Hannouienſibus.

Impetum primum in hoſtem fecit equitatus Sileſius, cui dein- de opem tulere Raſcij. Submiſſæ ſunt ſero re iam inclinata acies ſecunda, tertia & quarta: Legio nigra, quæ putabatur eſſe robur exercitus, non fuit educta ad prælium. Nam Hauguicius non exiſtimabat hoſtes ita facile ceſſuros, ideo triarios illos retinebat in ordinibus, vt in ſubitis caſibus alij haberent ad hos receptus.

Silesij ad Hanouiam profligant auxilia Iohannis Glogouiensis.

Sed Sileſij terribili boatu tormentorum ita terruerunt Bohe- mos, vt hoſte vix viſo in fugam ſeſe conijcerent: potuiſſent deleri omnes eo die, ſi Tetaurus miſiſſet equitatum ex caſtris, ſicut promi- ſerat,

ferat, qui ipsis iter Sprottam præcideret. Interfecta fuit ingens multitudo Bohemorum tormentis & gladijs Silesiorum, reliqui receperunt se Sprottam ad Iohannem, qui non putauerat pugnam in illo loco futuram, ibi posuerunt castra, eaq; munierunt.

Hauguicius reuersus est Hannouiam, collegit suos, vt bellum vrgeret, sed non multo pòst cognitum est Bohemos Principes domum esse dilapsos, Iohannem vero retinuisse paucos aliquos, quos distribuisset in præsidia vicinarum vrbium, Freistadij, Suibusij. Prælij fama cito Gloglouiam perlata est, spargebant Capitanei vrbis, Bohemos fuisse victores, sed facile intellecta fuit vanitas. *Iohannis copiæ auxiliares dilabuntur.*

Quarto Augusti, Hauguicius cum suis venit Glogouiam & auxit castra Regia.

In vrbe crescebat difficultas victus, & Principe profligato ciues atq; stipendiarij spectabant ad deditionem. Opicius & Dux Georgius militem placarunt rapinis: passim enim spoliabant domos ciuium & sacerdotum, atq; annonam distribuebant inter milites.

Vicesimo septimo Iulij de nocte Regij cœperunt construere sepem cum duplici fossa, quæ totum ambitum vrbis cingebat ab vna ripa Viadri ad alteram: idoneis in locis constituerunt sportas expletas arena. Intra octiduum totum opus perfecerunt, vrbemq; ita clauserunt, vt ne canis quidem posset egredi.

Eodem die oppidani obsepserunt portam Prosthensem. Nam nosocomij portam sub initium belli statim clauserant.

Die Baptistæ necati, conuenerunt in curia vrbana nobiles & ciues, conquesti sunt de miserabili statu rerum suarum, elegerunt Legatos tres, quos miserunt ad Principem, iussi sunt illi exponere calamitatem vrbis, extremas ærumnas obsidionis, & denunciare, non se amplius toleraturos obsidionem.

Vltimo Iulij hostes tormenta grandia in locum munitum prope portam Prosthensem collocarunt, multis ictibus plusquam tertiam partem turris decusserunt, fregerunt ipsam portam, pontem & magnam muri partem: Turre nutante Bohemi conati sunt eam funibus demoliri, & attrahere, vt versus vrbem caderet, & quasi nouum propugnaculum efficeret, sed Germani, qui videbant rudera expletura esse fossam ciuitatis, hoc impedierunt.

Etsi vero tormenta multa explosa sunt à Regijs, tamen de industria factum est, ne læderentur homines, quia omnes dolebant vicem ciuium, quos sciebant oppressos esse à Bohemis, neq; plures quàm tres homines toto tempore obsidionis tormentis interfecti sunt, infans, Bohemus & Faber ferrarius. *Glogouia habuit mites hostes.*

Quarto Septembris redierunt legati missi ad Principem, illos comitabatur Busco, qui nominabatur pater Principis, quod eum gestasset

gestasset ex incendio Kiseliensi. Attulit is aliquantum numorum, vt stipendiarij retinerentur in officio, ciuibus autem nunciauit, Principem breui affuturum cum exercitu vniuerso. Expectarent igitur adhuc septimanas sex, & viriliter agerent, se finito bello singulis satisfacturum pro damnis acceptis.

Ciues aperte reclamarunt, & testati sunt, non se amplius expectaturos vnum diem. Nobiles & Capitanei tacuerunt. Hoc vbi fuit renunciatum Principi, inuenit rationem, qua ciues compesceret. Octauo Septembris de nocte per flumen immisit in vrbem milites 400. quos collegerat ex præsidijs vicinarum vrbium. Postra die Opicius, cui creuerat animus ex istis nouis auxilijs, cum Duce Georgio vocauit multitudinem in curiam, & multos volebat plectere, qui suaserant deditionem. Mitigatus tamen fuit precibus suorum, pepercit multitudini, aliquos autem inclusit in carcere ad multos dies.

Octauo Septembris in castra Regia venerunt recentes milites, inter alias adducta fuit, bombarda Suidnicensis, quam trahebant equi 32. castra propius vrbem transtulerunt: Tetaurus ab vna parte, Hauguicius ab altera, qui aduexerat bombardam, quam trahebant equi 40. Reuertebatur tunc is ab expugnatione arcis Hencedorffij, quam Iohannes munierat præsidio, sed præsidiarij desperantes de defensione, ipsi arcem inflammarunt & dilapsi sunt.

Decimo Septembris decretum est ex communi consilio in vrbe, vt emitterent equos, quibus iam deficiebat pabulum. Emissi sunt equi 300. quibus singuli insidebant ministri, & iussi sunt euadere per munitiones hostiles. Regij sub auroram eos sunt insecuti, quosdam retraxerunt ex fuga, cæteri euaserunt.

Hisce diebus sine intermissione murus tormentis quatiebatur, & is ad plagam Australem late prostratus fuit. Die Mauricij turma quædam regiorum adhibitis scalis murum armati adorti sunt cum truci clamore. Bohemi territi audacia hostis relicta custodia ex porta Prosthensi ad Cœmiterium Dominicanorum fugerunt, sed Austriaci fortiter sese hosti opposuerunt. Iudicio tamen omnium ciuitas eo die capta fuisset, nisi Tetaurus & Hauguitius proprios suos milites graui cum imperio inuitos à muro reuocassent. Volebant enim parcere ciuitati innoxiæ.

Mandauit etiam, ne tormentis peteretur turris templi vrbani, ne videretur bellum gerere cum religione. Tanta quidem tunc fuit virtus & clementia in his ductoribus. Ex oppidanis aliquot eo die sunt interfecti.

Secundo Octobris Princeps ad ripam Viadri miserat boues ferme trecentos, vt pasceret suos obsessos, sed hostis tota armenta intercepit, & oppidanos delusit.

INTE

INTERITVS SENATORVM GLOGOVIENSIVM.

SVperiori loco recitabam de carcere Senatus Glogouiensis, & tyrannide Principis Iohannis. Quia vero optimi viri circa hoc tempus anni necati inedia decesserunt, referam capita rerum ex scripto quodam, quod ipsi in turri confecerunt, eius hæc ferme est sententia.

Anno, inquiunt, 1488. octauo Martij, die Sabbati, qui antecedebat dominicam Oculi, Iohannes Princeps, notus ob enormem tyrannidem, qui fratrem suum Balthasarem fame necauerat, sorores suas in triste eiecerat exilium, Ducissam etiam Margaritam Glogouia per vim expulerat, nos miseros, qui tunc in senatum lecti eramus, captiuos statuit.

Glogouiensium senatorum scriptum in carcere.

Confinxit in nos crimina atrocia, quasi Regi ipsum prodere decreuissemus, vrbem arcemq; in potestatem Regis tradere promisissemus, & præterea alia multa. Sed supremum numen testabitur de nostra innocentia, nos nihil tale vnquam conatos esse.

Petebamus vt in legitimo iudicio causa cognosceretur: verum irritæ fuerunt omnes preces. Furens ex ira, duci nos iussit in rotundam turrim arcis, carcerem tetrum & horribilem. Alius etiam vir bonus Nicolaus Fisch coniectus fuit in turrim Polonicam vrbis. Sedimus in eo squalore vsq; ad ferias lætissimi Paschatis, tunc ex instituto Christiano petebamus sanctam Christi cœnam, ea tamen miseris fuit denegata.

Hactenus etiam pauerant nos nostri ex vrbe, sed deinceps & hoc fuit edicto prohibitum: paruo spatio temporis largiti sunt nobis cibum aulicum bis singulis diebus, demum semel.

Cogitent verò pij & boni homines, qualis fuerit vita, quales ærumnæ & animi anxietates nostrum septem hoc tempore, possemus multa narrare, sed commendamus ista propitio Deo. Viximus igitur vna vsq; ad diem Augusti 14. tunc vnus ex nostris Antonius Knappius extinctus est sine ceremonijs sacris, etsi & ipse & nos vna diligenter hoc petebamus. Ita quidem expirauit iste, serio dolens de suis peccatis, & magna pietate intuens misericordiam Dei, cui benefaciat Deus.

Post mortem istius grauia rursus passi sumus, obiecerunt nobis varia & dissimilia scelera, cum tamen teste Deo simus innocentes. Tandem cum nullam inuenirent causam, relicti sumus in carcere, alias quidem nos pascebant, alias cibum detrahebant.

Die natali Virginis dabant aliquid, deinde totum quatriduum nihil accepimus nec cibi nec potus: quilibet vero facile potest æstimare, hoc modo nos diu non fore superstites, postulauimus vsum sacramentorum Ecclesiæ, sed nihil impetrauimus. Nunc quidem

dem intelligimus nobis paratam esse crudelem & tristem necem, nisi quidem ope diuina mirabiliter sustentabimur.

Testamur autem publicè coram omnibus, quicunq; hoc scriptum lecturi sunt, aut audituri, cum arceamur ab vsu Sacramentorum Ecclesiæ, nihilominus nos decessuros in vera & sancta fide in Christum, & nos innocentes tam diris affici supplicijs, neq; aliquid in nobis residere culpæ, de qua Princeps nos accusauit in area fori ad curiam, & quotiescunq; ea in nos congerit crimina, equidem affirmamus nobis fieri iniuriam, & prouocamus ad Deum, & quidem Iohanni Principi nostro inclementi respondebimus coram iusto & tremendo tribunali Dei.

Neq; enim difficile est intellectu, siquidem conuincere nos potuisset legitimo modo, non tam crudeliter nos in hoc tetrum antrum detrusos enecaret: verum si in lucem producti fuissemus, procul dubio vidit, crudelitatem & iniusticiam suam omnes fuisse cognituros.

Cum igitur omnipotens Deus iuste hoc modo propter peccata nostra nos plectat, tolerabimus patienter & pie. Rogamus vero, vt propter infinitam suam misericordiam tribuat nobis vitæ exitum beatum. Atq; ita oramus omnes bonos, ad quos fama isti perueniet, vt de innocentia nostra testes sint, in gratiam nostri, vxorum & liberorum nostrorum.

Verè enim affirmare possumus, quod honeste & fideliter egerimus. Supplices etiam preces fundant ad Deum pro nobis miserrimis viris, vt per infinitam misericordiam & mortem suam nos consoletur in tantis ærumnis, largiatur nobis patientiam, & verum fidei robur vsq; ad finem vitæ, & ducat nos in vitam æternam.

Scripta sunt hæc inter dolores & cruciatus inenarrabiles die sexta post ferias Exaltationis Christianæ crucis, fuit vero is decimus nonus Septembris. Paulò pòst subiecit hæc: Fermè quatuordecim dies nihil cibi aut potus nobis dederunt, parcat illis & omnibus, qui hæc consilia cudunt, propitius Deus.

Die Sabbati post ferias Crucis venerunt, & Nicolaum Kunzelium ex quadam gratia abduxerunt ex turri, nos autem in eadem reliquerunt. Rursus petebamus vsum sacramentorum, sed responsi nihil tulimus, rogabamus ne paterentur ita miserabiliter nos perire, sed darent aliquid cibi: attulerunt tunc triginta paruos panes aulicos, duos cantharos impletos cereuisia, & cantharum aquæ: produximus ita vitam vsque ad diem tertium septimanæ, eo die tantum petiuimus potum, dederunt nobis cantharum, qui capiebat mensuras cereuisiæ decem: rursus ad diem Iouis vsq; quieuimus ibi in maxima siti propter Deum & beatam ipsius matrem petebamus vnum potum aquæ, nihil obtinuimus. Cruciati igitur sumus siti inenarrabili, & scitote boni homines, grauius nos torqueri siti quam inedia.

Super-

Superuenit deinde nobilis dictus pater Principis, is claues turris ad se recepit & abijt. Relicti igitur sumus in carcere, Deus adsit nobis. Inter hos dolores, anxietates & ærumnas tristissimas, ego Iohannes Keppelius ista scripsi, & atramentum miscui ex fuligine, quam præbuit candela, quæ sit deinde futura nostra conditio, positum est in manu Dei, & in misericordia ipsius. Nam si nobis cibum & potum detrahunt, non diu viuemus: iuuet & seruet nos Deus.

Hæc quidem est scriptura captiuorum sane miserabilis, præsertim si legatur sermone patrio, qui ex vetusta simplicitate est admodum querulus & lugubris. Miretur sane quis, quomodo in pectus humanum cadere possit tanta rabies immanitatis, & certe talia corda efferantur, vt duriora fiant omnibus in Caucaso scopulis. Terreant igitur nos talia exempla, & cogitemus de potentia diaboli in impijs, sicut scriptum est: Intrauit in eum satanas.

Rursus etiam subeat animum nostrum cogitatio de ira Dei punientis tragica scelera tragicis exemplis, vt testantur dicta: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Visitat Deus iniquitatem patrum in tertiam & quartam generationem. Et manifestum est, multos potentes homines accersere suis familijs & posteritati longam telam tragicorum malorum.

Glogouienses senatores in turri arcis extinguũtur.

Fuerunt ad ministri tyrannidis Principis præcipuè duo detestanda capita, Opicius, vir vere sacer scelere & immanitate. Deinde Buscus, quem Princeps vocabat patrem, quibus tamen etiam improbitas non fuit impunita. Nam Opicium exulem tota Silesia est execrata tanquam κάθαρμα, & commune piaculum: Alter autem, quod claues turris Glogouia abstulisset, Freistadij finito bello capitali supplicio affectus est.

Sub initium Octobris mortui sunt quatuor, Iohannes Keppelius, Mathias Kellerus, Iohannes Pruferus, & Caspar Tonsor. Scriptum est, eos in agone, vt leones horribili voce vlulasse, & frustra misericordiam hominum implorasse. Gestati sunt nudi, spoliati omnibus vestibus, quas habuerant in turri satis elegantes, impositi scalis, ad sepulturam in templum Dominicanorum quinto Octobris, qui erat Dominicus, hora quarta noctis, & sepulti sunt in ambitu Monasterij.

Triduo pòst septimo Octobris extinctus est etiam Bernhardinus Dreissimargius, quem exportarunt ad sepulturam amictum indusio, quod vix vmbilicum attingebat, sed concionator Monasterij eum vestijt & sepelijt honorifice. Nicolaus Kuntzelius, quem ex turri extraxerant, mortuus est 17. Octobris. Extincta est mœrere animi etiam Casparis Tonsoris coniunx.

Edictum fuit, ne qua illorum mentio publice aut priuatim fieret, vt quasi memoria eorum vniuersa deleretur, sed longe aliter recidit. Nam vbi iusto Dei iudicio facta est rerum commutatio, sunt illis peractæ publice exequiæ, & vt extaret monumentum ad posteritatem, erectum est illis in primario templo vrbis Cenotaphion cum pictura, illicq; rudior illa ætas inscripsit hos versus:

Glogouiensibus senatoribus erigitur Cenotaphion.

Lector aue, lachrymanda leges, memoranda notatu,
Quæ peperit quondam liuor & ambitio.
Accurrunt tacite Princeps cum Principe, tandem
In Slesiam, vt fundant intoleranda mala.
Inclytus Hungariæ vt nouit Rex rite Mathias,
Vallauit populo mœnia Glogouiæ.
Illico & iniuste clausit Ducis ira Iohannis
Carcere, consilij quos habuere viros.
Ille cibum negat, his exhaustis viribus heu mox,
Dira fames vitam soluit, & astra petunt.
Rem cape, mille, quadringent: octogint: simul octo,
Horum, qui legis hæc, dic miserere Deus.

Decimo tertio Octobris fuit monomachia in campo ex pacto inter Bohemum oppidanum & Polonum hostem magnæ staturæ virum, Bohemus fuit victor. Dies 14. fuit fatalis Freistadio. Desperabat iam tyrannus de sua salute, nec poterat ex inopia pecuniæ Bohemos amplius alere & retinere in præsidijs. Fremens igitur ira paulò ante vesperam, quæ iam erat festiua propter memoriam Heduigis Silesiæ, cui dies sequens est dicatus, mandat præsidiarijs, vt sequenti nocte oppidum diuersis in locis incendant, rapiant quæ possent & abeant.

Freistadium incenditur à militibus præsidiarijs.

His mandatis datis, ipse monstrum hominis oppido excessit. Bohemi auari & crudeles paruerunt, hora quarta noctis vrbem inflammarunt, quæ tota incendio perijt præter arcem, domum parœci, & scholam. Supellectilem, quam ciues exportabant ex flammis, abripiebant Bohemi, quorum erant 400. Tetaurus illis fide publica cauit, & permisit vt domum redirent. Arx fuit munita præsidio aliquot militum.

Circa hoc tempus inualescebat fames Glogouiæ. Nam prius mediocris fuerat rerum necessariarum copia. Scribunt vnum ouum emtum fuisse sex numulis, gallinam sex grossulis Silesijs, ternos medimnos auenæ singulis aureis Rhenensibus, quindecim caseolos sex cruciatis: Cereuisiæ maximum precium fuit in vas vna marca, hoc est, viginti quatuor grossi Albi: & dicitur ea fuisse proba: sed ad exitum Septembris non potuit amplius haberi.

Hisce

Hiſce etiam diebus Bohemi cœperunt mactare equos pro cibo, & rapiebant paſſim panem & potum tanquam latrones. Vagati ſunt ex illo victu inſalubri contagioſi morbi in ciuitate, & multi ex præſidiarijs extincti, & cadauera eorum abiecta hinc inde. Scribunt aliquos ex Bohemis mortuos fuiſſe in cœmiterio Dominicanorum ſepultos, aſtabat autem inter reliquos ſpectatores quidam adoleſcens ſcriba Capitanei Naslouij, ille eo ipſo momento cecidit ex paroxiſmo Epilepſiæ in terram tanquam mortuus, eum Bohemi ſubito in ſepulchrum abiecerunt, cum autem ille oculos attolleret, & ingemiſceret, & aliqui inclamarent milites, viuere iſtum, Bohemi tamen terram iniecerunt, eumq; viuum ſepelierunt: Omnino enim deinceps ipſi moriendum fuiſſe dicebant.

Glogouia obſeſſa ſuſtinuit magnam famem.

Viceſimo quarto Octobris Regij infœliciter oppugnarunt templum S. Georgij in ſuburbio flumentano, quod Princeps munierat, vt eſſet propugnaculum. Concuſſerunt illud tormentis per triduum tanta cum violentia, vt bombarda Lignicenſis vaſtæ magnitudinis diſſiliret, tamen præſidiarij hoſtem reiecerunt. Propter rem bene geſtam publicam læticiam cantu celebrauit Opicius.

S. Georgij templum in ſuburbio fruſtra tentatur à Regijs.

Regij prope arcem extruxerunt ſemitam per flumen, vt tranſire poſſent ad loca collegij, vbi liberet. Viceſimo nono Octobris fuerunt in curia vnà magiſtratus omnes in vrbe, & palam ſignificarunt Opicio & Duci Georgio, non inuenire ſe vllam rationem, quomodo diutius poſſit tolerari obſidio. Cederent igitur tempori, & vltimæ neceſſitati: illi aliquandiu tergiuerſati promiſerunt, ſe reſponſuros die ſequenti: ſed ipſi poſtridie de nocte ducti ſunt clam per flumen, & euaſerunt per ſyluas: poſt triduum Opicius miſit literas in vrbem, ſed nuncius cum contumelia reiectus eſt. Vltimo Octobris magiſtratus pactus eſt inducias cum hoſtibus, cœptum eſt agi de pace, & nulla amplius tormenta explosa ſunt.

Georgius Monſterbergenſis & Opicius Colo profugiunt Glogouia.

Tertio Nouembris Tetaurus propoſuit conditiones tales: Expectarent omnes reſcriptum Regis, & illius ſe permitterent poteſtati ſine exceptione. Ciuibus, quod fideliter erga Regem ſuum egiſſent, promiſit ſecuritatem & beneuolentiam Regis. Nobilibus mandauit cogitarent, quomodo ſatisfacerent Regi, contra quem geſtaſſent arma. Militibus præſidiarijs hæc propoſuit. Exoluant omne æs alienum contractum apud ciues, reſarciant damna, ſint captiui Regis, neq; militent contra ipſum ſpatio vnius anni, nullas amplius domos in vrbe demoliantur, nec cauſam damni alicui præbeant, permiſit vt exirent & colligerent ligna: & cum non aſſentirentur conditionibus propoſitis, rurſus eos incluſit, vt deliberarent.

Interea deficiebat victus in ciuitate, & ingrauescebat fames, ideo omnes supplices, orabant Tetaurum, vt aliquid ex conditionibus mitigaret, ipse misertus inopiæ obsessorum, decimotertio Nouembris concessit vt exirent, & emerent victum in castris: postridie vero tota res fuit transacta. Inusitatum tunc fuit gelu, ita vt flumen glacie concresceret, & pontem regiorum plane euerteret. Decimo sexto demum die Nouembris restituta sunt commercia, apertæ portæ ciuitatis, oppidani exiuerunt maximo numero, liberati ex diuturna captiuitate, læti emerunt necessaria ad victum. Regij ingressi conspexerunt ciuitatem, & iuerunt ad balneum.

Glogouia deditur exercitui Mathiæ.

Postridie, qui fuit dies Dominicus, præsidiarij vrbe excesserunt, iussi sunt exoluere debita ciuibus, verum cum ipsi properarent & essent armati, euaserunt: ægroti, quorum fuit ingens numerus, eiecti sunt ex ciuitate & misere perierunt. Ipse Tetaurus inermis cum paucis equitibus in ciuitatem venit, & cum mandata de aliquibus rebus dedisset, in castra reuersus est. Hungari splendide sonantibus tubis & tympanis circa meridiem arcem occuparunt. Ex omni vicinia apportata est annona, potus & res necessariæ in vrbem.

Die decimo octauo Nouembris, Tetaurus cum præfectis præcipuis primarium templum ingressus est, & cantu Deo gratiæ actæ sunt pro pace. Postridie ciuitas iurauit in verba Regis: nobilitas impetrauit dilationem ad initium vsque noui anni. Eodem die ciuitati sunt redditæ claues portarum, & promisit Tetaurus, se primo quoque tempore post rescriptum Regis etiam omnia bona ipsis restituturum.

Iohannes vagatur exul.

Iohannes Princeps sub exitum Octobris Suibusio profugerat, & hoc tempore oberrabat in Polonia, venit ad Casimirum Regem, ab eo petijt auxilia contra Mathiam, sed quamuis ipsi prius fuerat ostensa aliqua spes: tamen, sicut infœlicium rari sunt amici, iussus est relinquere regnum: neque enim Regem ipsius causa motuum esse bellum. Venit deinde Opoliam, vt illos Principes concitaret contra Regem, sed nunquam in conspectum ipsorum admissus est. Mœrens igitur & gemens profectus est Glocium, in itinere insecuti sunt eum equites Nissenses, ab illis pene fuisset comprehensus, ex comitatu quidem plerique capti sunt, ipse autem prolapsus ex equo latuit in paludibus & syluis aliquot dies, tandem vir rusticus vexit eum Glocium: ibi, cum ex frigore & dolore animi periculosum contraxisset morbum, diu decubuit: venit ad eum vxor cum filiabus, habitarunt in oppido in vulgari domo, & fortunam, quam sibi finxit, passus est.

Die 22. Nouembris, Tetaurus exercitum ex castris duxit occupaturus reliquas vrbes, quæ adhuc tenebantur præsidio Iohannis,

Tetaurus

Tetaurus quidem profectus est ad oppugnandam Sprottam, Hauguicius Freistadium. Hungari incolas passim crudeliter afflixerunt, & ciuitates oppressæ à præsidiarijs non poterant petere pacem. Calendis Decembris Freistadium fecit deditionem, quia vrbs erat vasta & inops: arx vero à præsidiarijs defensa est ad ipsum vsq; tempus Quadragesimæ: & cum oppidani crebro peterentur tormentis, interfectus est quidam præfectus Regius magni nominis Sturmius: tandem, cum Iohannes vltro renunciaret omni suo iuri in ducatu, illi arce excesserunt, quibus tamen nunquam fuerat suprema vis adhibita à Regijs. *Freistadium deditur Mathiæ Regi.*

Cogitent vero nostri ciues, qualis fuerit fortuna nostrorum maiorum, qui in illis fauillis & ruderibus exustæ ciuitatis casas & tuguria aliqua vilia excitauerant, in quibus ipsis, propter pericula globorum ex tormentis, securi non poterant cum suis paruis natis & puerperis consistere. Vetustas non male dixit, Amandam & colendam esse pacem. In ea enim liberos sepelire parentes, cum tempore belli parentes efferant liberos: & in eadem homines dormientes ad vsitatas operas excitari cantu galli & sonitu campanarum, in bello vero clangore buccinarum & crepitu tympanorum ciues ad necem euocari. *Glogouiensis ducatus calamitates.*

Die Mariæ conceptæ constitutus est nomine Regis præfectus ducatus Vrbanus Nimcius, vir peritus rei militaris, sed auarus & rapax, illi denuo Glogouienses præstiterunt iuramentum fidelitatis, & iurarunt in verba Regis & Iohannis Coruini filij. Legit nouum senatum, in quo fuit Melchior Dreissimargius: ciuitati detraxit mediam partem vectigalis publici, & molas flumentanas, quas tamen deinde ex beneficio Regis recuperarunt. *Glogouiensis Ducatus despondetur Iohanni Coruino.*

Statim post brumam Vilhelmus Tetaurus bellator egregius reuocatus est à Rege in Pannoniam. Milites ciuitatum dimissi sunt domum. Ex Regio exercitu copiæ aliquot missæ sunt, quæ occuparunt Francostenum & Monsterbergam. Tertio Calendas Ianuarij vrbs & arx Sprottensis Regijs fecit deditionem. Venit in potestatem Regis eodem tempore etiam Grunberga. *Sprotta deditur Mathiæ Regi.*

Post diem Epiphaniorum omnes copiæ Regis profectæ sunt ad oppugnandum Suibusium. Erat in vrbe coniunx Iohannis cum filiabus. Oppidum deditum est 15. Februarij, arx 17. Magnis precibus orabat ducissa, vt hæc vnica vrbs sibi relinqueretur pro habitatione, sed nihil impetrauit: permissum tamen est, vt inde aueheret suam supellectilem. Inter magnos igitur dolores filias collocauit in currus, profecta est Stinauiam ad matrem, & inde Glocium ad maritum ægrotum. Suibusium attributum est Baroni Hungarico. *Suibusium deditur Regi Mathiæ.*

Glogouia mense Ianuario misit Legatum ad Regem, vt recuperaret iura ciuitatis, quæ ipsis interuertebat Capitaneus, & peteret libertatem ab oneribus publicis in aliquot annos, vt possent respirare post tantas ærumnas. Rex clementer eos affatus est, promisit se illis liberaliter benefacturum, daturum etiam immunitatem in triennium, modo expectarent, donec ipse veniret in Silesiam, quod futurum esset breui. Nam decreuerat ex Silesia bellum inferre Casimiro Polonico & tandem eum retundere, ne ipsi deinceps facesseret negotium. Ideo non modo priores copias in Silesia retinuit, sed etiam submisit noua agmina Pannoniorum, vt ea haberet ad manus, vbi opus esset.

Occupato ducatu Glogouiensi copiæ Regiæ bifariam distributæ sunt. Hauguicius cum suis transijt in Lusatiam inferiorem ad limites Marchionis Iohannis. Copiæ autem, quæ occupauerant Francostenum, profectæ sunt in Lusatiam superiorem ad fines Ducum Saxoniæ. Mathias enim iudicabat Principes illos alieno esse à se animo, illos fauisse Principi Iohanni, & nunc auxilia missuros esse Cæsari: ideo vt retinerentur domi, terruit eos domestico bello. Hæserunt ibi in tertium vsq; mensem, longiq; tractus vastati sunt.

Principes Saxoniæ & Marchio collectis copijs sese muniebant, multos ex illis prædonibus occiderunt, & videbatur res spectare ad graue bellum. Venit autem in Silesiam, missus à Rege, Iohannes Varadiensis, vir præditus egregia animi dexteritate; is primum negocia quædam Vratislauiæ expediuit. Nam ineunte anno Rex dederat signa offensionis erga vrbem, & mandauerat, ne pro more suo mutarent magistratum, donec ipse veniret. Istos motus sopiuit Episcopus.

Iohannes Ducatum Glogouiensem resignat in manus Regis Mathiæ.

Venit deinde Glogouiam 23. Aprilis, qui fuit eo anno quartus dies in festiuitate Paschatis, fuerunt præsto Legati Ducis Iohannis, Opicius Colo, Ernestus Tschamerus & alij, qui nomine Iohannis renunciarunt toti Ducatui, eumq; Regi resignarunt. Graui contumelia affectus fuit Opicius, & tanquam pestis huius ditionis iussus est vrbe excedere. Episcopus fuit æquior sacerdotibus, & quamuis Rex ciuitati promisisset immunitatem, ne quid exoluerent ex vsitatis censibus ad triennium, tamen mandauit, vt aliquid darent sacerdotibus præsentibus ad vrbem.

Iohannes Varadiensis Episcopus Principes Saxonicos & Marchicos reconciliat Regi Mathiæ.

Sub medium mensis Maij fuit in oppido Luca, ibi sedauit bellum inter Regem & principes vicinos, quo nomine non dubium est, illum optime meritum esse de Silesia. Post eam reconciliationem quassatus est Conradus Albus Olsnicensis. Milites ex Lusatia superiori regressi sunt in Ducatum Suidnicensem, ibiq; graues fuerunt hospites ciuitatibus & agrestibus. Omnes enim mulctarunt & duriter afflixerunt.

Hauguí-

Hauguicius vero adortus est Conradum propter hanc causam. Ante annum decimumquartum fuerat reconciliatus Regi, & receperat suas vrbes, ita vt eas regeret tanquam gubernator: hoc anno vero mense Februario, cum mortua esset Salome vidua Ducis Venceslai Stinauiensis, socrus Iohannis Saganensis, ipse tanquam verus hæres Stinauiam ad se inconsulto Regi traduxerat. Hoc facto offensus Rex, mandauit suis Capitaneis, vt eum prorsus eijcerent.

Salome Stinauiensis moritur.

Diu rem distulit Hauguicius, & quamuis milites in vrbes distribuerat, tamen à vi abstinebat. Venerat autem in Silesiam Despotus Rasciæ, missus à Rege cum equitibus ter mille, belli Polonici causa: fuit is Glogouiæ mense Maio, postea profectus est in oppida Conradi Albi. Mense Septembri circa diem natalem Mariæ, cum Mathias sententiam non mutaret, & Despotus vrgeret, Hauguicius militem ex oppidis in campum eduxit, postulauit à Conrado, vt omni suo Ducatu cederet, eumq; in manus Regis traderet.

Conradus Albus Olsnicensis eijcitur ex suo ducatu.

Conradus Princeps prudens & bonus, cum nollet inutili pertinacia sibi & Silesiæ creare periculum, obtemperauit. Reliquerunt ipsi solum arcem Auriensem, & promisit ipsi Rex in victum singulis annis aureos 1600. Paulò pôst Stinauiensis & Rudensis ditio iurauit in verba Regis, & Georgij Stenij, qui promisit, se duas sorores mortuæ Ducissæ placaturum data pecunia. Erant illæ, Abbatissa Trebnicensis & Catharina vxor Iohannis Saganensis.

Georgius Stenius adipiscitur Stinauiam & Rudnam.

Hauguicius deinde excussit aliquot nobiles, qui fouebant prædones in suis arcibus. Baronibus etiam Donauiensibus ex mandato Regis ademit agrum Hernstadiensem. Deinde afflixit Principes Opolienses, eosq; grandi pecunia mulctauit. Tandem pertæsus tam crudelium vastationum, paulò ante brumam militem in Morauiam abduxit.

Donauiensibus Baronibus adimitur Hernstadiensis ditio.

Talem exitum sortitum fuit bellum excitatum à furioso & crudeli Principe Iohanne, & tota Silesia insania ipsius pene fuit pessundata. Imprimis vero misera Glogouia fuit oppressa malis & ærumnis intolerabilibus. Nam finito bello incendium vrbis, si quid mansit reliquum, absumsit. Grassatum fuit illud nocte, quæ præcessit diem 28. Maij, anni 1489. quo eo anno celebrata fuit memoria triumphi Filij Dei ascendentis in cœlum.

Glogouia incendio perijt.

In platea nosocomij ignis excitatus fuit hora quarta noctis negligentia mulieris, quæ cum ad lucernam florem siliginis excuteret, facem ardentem in conclaui reliquerat. Exustæ sunt tres partes vrbis, inter alia domus paræcialis & monasterium virginum, in quo vna ex virginibus fuit suffocata: Perierunt in flamma homines 18. pars ciuitatis ad plagam occidentalem mansit.

Capita-

Capitaneus ducatus ſæuijt in ſcribam Reipublicæ Danielem Timonem Freiſtadienſem, coniecit eum in turrim, vbi alterum crus & dentes ex lapſu perfregit, iuſſit eum amoueri ex officio. Erat vir doctus & celebris in Sileſia, ſed venerat in odium apud Capitaneum, quod putaretur intelligere artes ipſius non bonas, eaſq́ ſignificaſſe Regi, cum notus eſſet aulæ.

Glogouia accipit beneficium à Rege Mathia.

Ciuitas à Rege impetrauit immunitatem in decennium, & mandatum eſt Capitaneo, vt omnia in priorem locum reſtitueret, & bona ademta ciuitati redderet. Receptus eſt in gratiam à Rege, cum culpam deprecatus eſſet, Erneſtus Tſchamerus, qui fuit intimus Iohanni, & ciuitatibus non carus. Hyeme eiuſdem anni miſit Rex Glogouiam Legatum, cui mandata dederat, vt cognoſceret, ecquid abuteretur ſua poteſtate capitaneus ducatus.

Timo Freiſtadienſis publice eum de iniuſta violentia accuſauit, res tamen, cum Capitaneus argenteis lanceis pugnaret, fuit ſuppreſſa. Etiam in hoc Ducatu propoſitum eſt mandatum Regium, quod iubebat oſtendere literas de cenſibus Eccleſiaſticis: quia Rex iudicabat vſuris exhauriri ſuas regiones, & ipſe pecuniam ad futurum bellum colligebat.

Matthias ornauit Glogouiam.

Ineunte anno 1490. nobilitas & ciuitates concordes miſerunt legationem ad Regem, quæ peteret remiſſionem cenſuum ſacrorum in aliquot annos, donec Ducatus poſſet ſe colligere, impetrarunt immunitatem in triennium. Inprimis autem Rex benigne complexus eſt ciuitatem Glogouienſem propter fidem, eamq́ ſingulari munere ornauit, vt vteretur inſigni ipſius Regis, coruo geſtante annulum, & cera rubea. Multum quidem commodaſſet vrbi huic, quæ egregie erga ipſum in fide fuit conſtans, Mathias, ſi diutius vixiſſet: Extinctus vero fuit Apoplexia quinto Aprilis. Nono Maij, qui fuit dies Dominicus, quem Eccleſia nominat Cantate, ſolennes exequiæ ipſi Glogouiæ peractæ ſunt in templo vrbis primario. Regnauit poſt eum Vladislaus.

Mathiæ Regi Glogouiæ peraguntur exequiæ.

Graues fuerunt lites ordinibus in ducatu cum ſacerdotibus, qui ſpreto edicto Regio poſtulabant ſuos cenſus. Vrbanus Nimcius Capitaneus, qui fuit receptator prædonum, & collocauerat Sprottam miniſtros, qui exercebant latrocinia, remotus eſt ab officio menſe Septembri. Iohannes enim Coruinus profligatus à copijs Vladislai, & illi tandem reconciliatus, ceſſit Regi de poſſeſſione Ducatus.

Iohãnes Coruinus amittit ducatum Glouienſem.

Pridie Calendas Octobris ordines abſoluti ſunt à iuramento præſtito Coruino: eodem die iuratum eſt Glogouiæ in verba Vladislai, qui inſtituit Capitaneum Ducatus Chriſtophorum Talcebergium.

Mense Nouembri nobilitas & ciuitates missa legatione impetrarunt à Vladislao confirmationem immunitatis triennalis contra sacerdotes. Conradus Olsnicensis & Henricus Monsterbergensis amissas suas vrbes recuperarunt. Elapsus etiam est fuga ex Silesia Georgius Stenius, & ditio Stinauiensis reddita est duabus sororibus, Abbatissæ Trebnicensi & Catharinæ Saganensi. Talcebergio mense Decembri, ita mandante Casimiro Teschinensi, præside prouinciæ nomine Regis, successit Glogouiæ nouus capitaneus.

Georgius Stenius eijcitur ex Silesia.

Sub initium statim regni Vladislai omnis Silesia fuit infesta latrociniis, prædabantur tunc latrones magni nominis, Sueuus, Maxius, Cotbusius, quos valde segniter reprimebant præfecti Regii. Anno proximo pòst Ducatus Glogouiensis rursus mutauit Dominum. Facta fuerat pax inter Vladislaum Regem & Iohannem Albertum Principem, fratrem Regis, huic Rex donauit in Silesia Ducatus, Glogouiensem & Tropauiensem, cum Casimirus pater adhuc esset superstes.

Venit Glogouiam Casimirus Teschinensis Silesiæ præses Dominica proxima post Christianum Pascha, ordines Ducatus exemit ab obedientia Vladislai, & iussit eos iurare Alberto Polono. Deliberatum fuit aliquandiu ab ordinibus, vtrum hoc expediret.

Iohannes Albertus efficitur dominus ducatus Glogouiensis.

Verum cum Regii exposuissent, non propterea Ducatum auelli à regno Bohemiæ, sed manere eos ciues eiusdem Regni, sicut prius, omnes sunt assensi. Capitaneus renunciatus est Iohannes Polacus Ceruicouius vir militaris, sed sæuus & iniustus.

TYRANNIS EDITA IN CIVITAtem Glogouiensem & reliquas à Polaco capitaneo ducatus.

Apud Iohannem Principem fuerat flabellum & administer ad varia scelera quidam relatus inter nobilitatem, vt arbitror, Buscus, quem nominabant patrem Principis, is post profligatum suum Principem fuerat aliquandiu hinc inde vagatus: Hoc vero anno comprehenderunt eum Freistadienses: venerunt Freistadium, vocati eò, legati Glogouiensium die Dominicæ Ascensionis, tota nocte sequenti Buscum in equuleo suspensum excruciarunt, qui non solum historiam vitæ & scelerum suorum recitabat, sed etiam nominabat, quos habuisset socios & adiutores, quod deinde multos offendit.

Buscus minister Iohannis Glogouiensis afficitur supplicio.

Necaue-

Necauerat Balthaſarem Principis fratrem, vxorem eius Sagano eiecerat, Theophilum Bergmannum Sprottæ interfecerat, claues Glogouia abſtulerat, & Senatores in turri fame ſuſtulerat: ob hæc ſcelera poſtridie ipſi in foro ceruices abſciſſæ ſunt. Nobilitas accenſa à quibuſdam, quorum famam attigerat Buſcus, ob hanc cauſam fuit irata ciuitatibus, & ſecutæ ſunt inde inimicitiæ non leues, ita vt vix deinceps, vera potuerit coaleſcere beneuolentia inter ipſos, cum magno malo publico.

Glogouienſis ducatus ordines diſtrahuntur.

Nam, vt leniſſime dicam, in diſſidijs ordinum coniunctorum ſub eodem imperio, omnino illud Thucydideum verum eſt:

Ἐν τῷ διαλλάσσειν τῆς γνώμης, καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται:

Vbi ſententiæ ſociorum diſcordes ſunt, etiam contrariæ ſuſcipiuntur actiones.

Accendebat vero vltro odia iſta Polacus, qui propter memoriam Mathiæ Regis & bellorum Polonicorum, ciuitates, quæ Regi fuerant fideles, oderat, conabatur ipſorum libertatem abolere, rapere bona publica, & ipſas ciuitates redigere in ſeruitutem Scyticam. Auellebat igitur nobilitatem à ciuitatibus, & augebat diſſenſiones vbi poterat. In ipſo Senatu ſpargebat ſemina diſſidiorum, & cum tribuni opificum cœpiſſent diſſentire à conſule vrbis Melchiore Dreiſſimargio, ipſe odia illa amplificauit, ciuitatem ad Regem criminatus eſt, & tandem in eam crudeliter ſæuijt.

Iohannes Varadienſis Monachus uenit Glogouiam.

Anno 1492. venit Glogouiam Iohannes quondam Epiſcopus Varadienſis & Olomucenſis, quem euexerant ſtudia Poëtices & Philoſophiæ ad tantum faſtigium, vt Mathiam Regem totum poſſideret, Eo vero mortuo noua ipſum inceſſit religio, & ingreſſus eſt ordinem monachorum Bernhardinorum. Templum igitur recens ſui ſodalitij in horto Principis in ſuburbio orientali hoc anno Glogouiæ ex ritu Pontificio conſecrauit.

Iohannes Polacus euertit Glogouiam.

Poloniæ Rex renunciatus eſt Iohannes Albertus Glogouienſis: fuit apud ſuum Principem Polacus, redijt ſub exitum anni, & à miſeris ciuitatibus nouum vectigal cereuiſiæ extorſit, in ſingulos enim medimnos tritici impoſuit ſingulos groſſos Vratislauienſes. Sub initium quadrageſimæ anni 1493. vbi ſolent creari noui magiſtratus vrbani, Polacus contra leges ciuitatis totum ſenatum Glogouiæ mutauit, & priores omnes loco mouit, iubente illo idem factum eſt in magiſtratu inferiori. Legit autem illos, quos ſciebat non aduerſaturos eſſe ſuis conſilijs.

Martinus Arnoldus Glogouiæ capitur.

Glogouiæ excitatur motus populi contra capitaneum.

Geſſerat conſulatum ſuperioribus annis Martinus Arnoldus, is acriter iura ciuitatis contra præfectum defenderat: eum igitur vt plecteret ex inſidijs comprehendit in ſuburbio 9. Martij, qui erat dies Sabbati antecedens Dominicam Lætare, & cum eo Nicolaum Lincium, vtrumque coniecit in turrim arcis: poſtridie, vbi violentia iſta multitudini vrbanæ innotuit, ſonitu campanarum populus ad arma vocatus eſt.

Conſti-

Constiterunt armati ante curiam, & reposcebant captiuos, responsum est à senatu, ductos esse illos in arcem, missi etiam, qui nomine populi illos expeterent. Respondit præfectus, ex mandato Regis se ista fecisse, expectarent igitur eius rescriptum: promisit tamen, se illos non necaturum. Motus populi irati non potuerunt sedari ante vesperam. Ablegati sunt ad Regem Albertum, qui tunc erat Posnaniæ, nomine senatus & ciuitatis Legati sedecim, sed nihil impetrarunt: quia animum Regis nimis creduli plane exulcerauerat Polacus: denuo vrgente plebe profecti sunt in aulam post Pascha nullo etiam cum successu.

Sacerdotes ægre ferebant immunitatibus ordinum diminutos esse suos census, ideo apud Regem continuo vrgebant, vt res restitueretur in integrum, & videbatur Rex morem esse gesturus Episcopo Vratislauiensi, qui 20. Aprilis, ita petente Rege, venit Glogouiam, sed Rex ad diem constitutum suos non misit: Polaco tamen, qui aduueniente Episcopo vrbe excesserat, profecturus Posnaniam, nunciauit, vt ex itinere domum rediret, & obseruaret Episcopum.

Sub ferias Dominicæ Ascensionis senatus obtemperans præfecto, qui omnia poterat in aula, captiuos statuit ciues decem, qui putabantur fuisse autores motus vrbani. Accidit hoc præter multorum expectationem, quia sperabant senatum potius laboraturum, vt cæteri dimitterentur.

Die Apostolorum Petri & Pauli accesserunt Glogouiam Legati Regij & Episcopi Vratislauiensis. Regij fuerunt Ambrosius Pampouius, qui multos magistratus in Polonia gerebat, Raphaël Liscinius magister aulæ Regiæ, Iohannes Lubrantius D. & Iohannes Sapientius. *Glogouiensium ciuitatum actiones coram Legatis Regijs.*

Primis diebus disputatum est de censibus sacris, & tandem assentientibus Legatis Episcopi & Sacerdotibus facta talis transactio, vt per quinquennium aliquid remitterent sacerdotes, deinde rursus vterentur suo iure. Quinto Iulij cœperunt disputationes inter nobilitatem & ciuitates: Polacus adiunxit sibi nobilitatem, conquestus est de ciuitatibus, quod non essent audientes dicto, & varia comminiscebatur, sicut solent homines vafri & sanguinarij. Producti sunt captiui in conspectum legatorum, qui deserti fuerunt à popularibus, quos deterruerat Polacus, & cum non multa essent locuti, in carcerem reducti sunt.

Octauo Iulij vocatus est solus Arnoldus, quem accusabat præfectus & nobilitas, exorata ad iniquam causam. Omnis multitudo eum prius impleuerat bona spe, ageret viriliter, tueretur causam communem ciuitatis contra iniquum Polacum, sese ipsi futuros præsidio, sed tunc, cum senatus metu resiliret, ab omnibus fuit desertus. Ipse tamen constanter proposuit, non sibi conscium esse

vllius ſeditionis: ſed cum videret malitioſe interuerti iura & liber-
tatem vrbis, ſe de ea vi iniuſta coram præfecto eſſe locutum, &
diſceptationem tamen magiſtratui ſuperiori reliquiſſe. Interea au-
tem cauſa non cognita ſe eſſe detruſum in tetrum carcerem: quod
vero populus armatus ipſum repoſceret, hoc ſe non debere præſta-
re: & cum iure naturæ æquum eſſet, Vim vi repellere, nullam eſſe
tamen vim factam Polaco.

Legati, qui erant æquiores Polaco, mandarunt vt reduce-
retur in turrim, donec Rex renunciaret quid fieri vellet. Decimo
Iulij Polacus cum nobilitate accuſauit Freiſtadienſes, quod cude-
rent monetam ſine conceſſione præfecti, & quod interfeciſſent no-
bilem Buſcum miniſtrum Principis Iohannis, virum omnium pe-
ne, quos tunc ſol videbat, ſceleratiſſimum. Ciuitas propoſuit ius
ſuum tam de moneta, quam de plectendis reis, & prouocauit ad
cognitionem Regis, neq; aliud tunc fuit decretum. Poſtridie à
Legatis abſolutus eſt Melchior Dreiſſimargius, & conſcripta mo-
numenta de innocentia ipſius: atq; his rebus perfectis Legati ad
Regem reuerſi ſunt.

Melchior Dreiſimarchius abſoluitur.

Poſt abitum illorum Polacus Lincium & præterea alium ex
carcere ciuitatis emiſit. Inſtituta fuit alia legatio à Senatu ita volen-
te populo ad Regem: ſed aures eius ſurdæ fuerunt, quas calumnijs
iniuſtis occupauerat Polacus. Is tandem menſe Octobri cœpit ex-
qui, quod diu fuerat meditatus, protulit mandatum Regium, quod
iubebat parere immani Polaco, neq; repugnare audebat ſenatus.
Nono Octobris in foro capite truncatus eſt Nicolaus Agricola
ciuis, pronunciata fuit cauſa, quod ipſe ſigno dato ex campana ple-
bem ad arma concitaſſet.

Die Galli Abbatis Polacus accerſiuit ſenatum prima cum luce,
illiſq; terribili mandato præcepit nomine ſui regis, vt eo die omnes
captiuos publice interficerent: edito hoc fulmine, ipſe ſe proripuit
ex vrbe Polceuicium, ne poſſet res impediri. Sparſa hac fama tota
ciuitas luctu fuit impleta: erat planctus & fremitus paſſim miſera-
bilis: Senatus obtemperaturus tyranno, iuſſit vt captiui veſcere-
tur ſacra cœna, & ſe ad necem pararent.

Polacus Capitaneus ſæuit in ciues Glogouienſes.

Erat tunc in vrbe Erneſtus Tſchamerus conſiliarius olim pri-
marius Principis Iohannis, & ideo infeſtus ciuitati, tunc verò con-
ſcius omnium conſiliorum præfecti: ad eum tanquam ad cuſpidem
Herculis confugiunt cognati aliqui captiuorum, & orant per mi-
ſericordiam Dei, flecti ſe patiatur, & iuuet miſeros viros. Ille pri-
mum tergiuerſatus eſt, tamen quod haberet cauſas ſui conſilij, &
magis ab extrema ſæuicia abhorreret quam Polacus, paſſus eſt ſe
exorari, iuit in curiam, rogauit ſenatum ne iſtos necarent. Reſpon-
ſum eſt, ſenatum non poſſe negligere mandatum Capitanei, alio-
qui ipſis parata eſſe grauiſſima pericula. Erneſtus vero inquit,

Quieſcite

Quiescite, ego placabo præfectum, & rem omnem in me recipio: Sic illis seruata est vita.

Rediјt Capitaneus sub vesperam, & euestigio sciscitatus est, an fusus esset sanguis, & cum audisset viuere adhuc captiuos, furere cœpit, & exitium toti senatui minabatur. Interea accedit Ernestus, Age inquit Domine, colligas te, neq; tam immanem in modum sæuias: prolocutus est præterea alia quædam, quibus bilem Polaci mitigabat, & vitam insontibus seruauit excepto Arnoldo.

Postridie senatus Duce Ernesto Capitaneum adiјt, interposuit preces pro captiuis. Assensus fuit capitaneus, sed hac conditione, vt suum prius expleret animum, & ciuitas ipsi supplex fieret. Post meridiem vocatus est in curiam omnis magistratus vrbanus, & omnes ciues, ibiq; propositum est, publice agendam esse pœnitentiam & capitaneo supplicandum.

Accersiti sunt in curiam captiui, iussi sunt exuere calceos, nudare capita, tegere corpus solo panno laneo, imitati sunt hoc omnes ciues, & ordine processerunt ad arcem. Stabat in ponte arcis Polacus cum ministris & Ernesto Tschamero, tunc etiam senatores capita & pedes nudarunt, atque supplices ad pontem accesserunt. Captiui sex prostrauerunt se expansis brachiјs in terram ad pedes Capitanei.

Polacus, vt videretur humanus, iussit senatores tegere capita, quòd ipsi non deliquissent: deinde Ernestus omnium istorum consiliorum architectus concionem Scythicam habuit ad populum: commemorauit iustam iram Regis in ciues propter contumaciam erga capitaneum. Deinde pronunciauit abolendam esse memoriam omnium euentuum præteritorum, sanciendam vero ἀμνηστίαν, donari captiuis vitam, restitui omnibus priorem tranquillitatem, modo deinceps essent in officio: captiuos tandem iussit exurgere: Vnum vero ciuem Petrum Glogouiensem mandauit Polacus, vt arctè vincirent, illum enim esse venia indignum.

Hoc spectaculo Turcico cum satis oblectatus esset Polacus, discessum est. Ciuitas comitata est captiuos in templum vrbis primarium, & ad Diuum Iohannem in cœmiterium, ibiq; Deo sunt actæ gratiæ, & Diuo Nicolao liberatori: tandem in curia vrbana captiui constituerunt fideiussores, quod futuri essent in potestate magistratus, & acturi secundum leges. Vltimo Octobris, cum exoratus esset Polacus barbaricum caput, etiam Petrus Glogouiensis publice egit pœnitentiam, sed acerbiorem.

Magistratus & vniuersa ciuitas eum est comitata ad arcem, ipse autem genibus insidens ex carcere in curiam, ex curia ad arcem per cænum repere coactus fuit, in ponte nudauit corpus, & supplicem se prostrauit ad Capitaneum, qui tandem illi donauit vitam. Primis diebus huius mensis Polacus Arnoldum, cuius cruorem

omnino statuerat haurire, coniecerat in fundum turris, septim[o] Nouembris collocatus est in domunculam turris superiorem: interea nemo ad ipsum admittebatur: Ipse paratus erat in omnem euentum, condiderat testamentum, & expectabat exitum.

Martinus Arnoldus Glogouiensis necatur.

Postridie Polacus vetuit aperire portas vrbis: circa auroram venit in carcerem minister capitalium suppliciorum, dormiebat vero Arnoldus in suo strato, iussus est surgere: Ipse cum non suspicaretur sine legitimo iudicio clandestina & tyrannica nece se interfectum iri, dixit, quis tu es? Agnosces, inquit ille, & manus capitu vinxit, eumq; per posticum arcis eduxit in aream, vbi ante aliquot annos steterat cœnobium Bernhardinorum, & iussit ipsum flectere genua. Quid facies inquit, Arnoldus: confusus iam metu vltimi & iniusti supplicij? Experieris dixit alter, & simul vno ictu bono viro ceruices abscidit, vestimenta detraxit & cadauere relicto abijt, quod post aliquot horas ministri ciuitatis pheretro impositum a[d] turam in cœmiterium suburbanum gestarunt: tunc apertæ sepu[l] sunt portæ ciuitatis, sonitu campanarum conuocatus est populus, & vsitatæ decantatæ sunt næniæ.

Tanta verò fuit ciuitatis consternatio, & tam mœstum silentium in vrbe, vt nemo tam violentam rabiem Polaci detestari videretur, & cum distracti essent animi factionibus, atq; plærique essent mali, nullus alteri poterat fidere, neq; satis tuto ingemiscere de perturbatione publici status & calamitate bonorum. Nos vero, vbi legendo in hæc tam horribilia spectacula, quæ maiores nostri sustinuerunt, deducimur, cogitemus de communibus miserijs generis humani, & flectamur ad pietatem & modestiam in omni vita.

Non commeruerant tantam suppliciorum atrocitatem, eamq; noui exempli, delicta ciuitatis in capitaneum, etsi liberius quædam contra tyrannidem ipsius erant dicta, sed oderat tota aula Polonica acerbe has ciuitates ob fidem & constantiam erga Mathiam, cui Polonia fuit infestissima, & cupiebat grassari hic Scythico more, sicut alibi inter mancipia sua assueuerat Polacus: deinde accedebant faces, aliqui ex nobilitate, qui coniuncti fuerant cum Iohanne, & à Mathia, annitentibus ciuitatibus, ob perfidiam erga Regem suum, eiecti fuerant in exilium.

Inde igitur hoc incendium excitatum est, & structæ insidiæ vitæ & saluti omnium ciuium: benignitate tamen Dei fuerunt mitigatæ ærumnæ innocentibus hominibus, & imperium tyranni cum non fuit diuturnum. Nam & ipsi Regi, qui sibi & suis nimium indulgebat, in flore ætatis Deus vitam præcidit, & Polacus cito e[x] suo fastigio deturbatus & eiectus est.

Interea tamen, cum omnino verum sit illud Prophetæ: Vtinam auscultasses mandatis meis, quod si fecisses, pax velut flumen rigasset terram vestram, proculdubio aliqua enormia peccata po-

puli

puli ista tam tragica mala bellorum, incendiorum & tyrannidis attraxerunt. Et cum apud maiores nostros fuerit alioqui disciplina honestior & seuerior: omnino credibile est, præcipue propter idolatriam eos tam graues pœnas luisse.

Oppressa erat lux veræ doctrinæ idolomania intolerabili, vera vox ministerij pene tota conticuerat, proponebantur publice ea idolorum & mendaciorum portenta, vt nunc etiam saniores ex aduersarijs Ecclesiæ eorum suppudeat, populus cœcus inuoluebatur superstitionum horribilium caligine, prouoluebant se homines ad statuas, easq; adorabant, sicut negari nõ potest, more plane ethnico.

Idolatria attrahit pœnas publicas.

Ita creuerat & quotidie amplificabatur cultus Dei Maozim, vt illæ theatricæ circumgestationes nihil differrent ab Ethnicis & Persicis pompis: paulatim in singulos annos etiam magna cura, magnisq; sumtibus excogitabantur noua Numina, noui cultus diuæ Annæ, Heduigis Silesiæ & alia. Vt non commemorem, quam vere inuerecundæ factæ fuerint salutationes aut potius deformationes beatæ Virginis in his & similibus compellationibus: Fuga mortem, Confer sortem in cœli patria. Solue vincla reis: Monstra te esse matrem: Cogitent modo piæ mentes has similesq; cantilenas, quæ passim in templis cum magno applausu & studio repetebantur, Heduigis sancta, inclyta, nos serues à ruina, nosq; frui facias gratia diuina: Item de S. Catharina: Ab æstu mundi transfer nos ad amœna Paradysi: Item, Sancta Dorothea cor mundum in nobis crea: cum tamen, vt nihil dicam de idolatrica adoratione, ferme constet narrationem hanc vtramq; de Catharina & Dorothea esse Apologos, scriptos ad imitationem Græcorum Poëtarum ab Apollinari. Hæc cum nunc etiam sonent Pontificij, saltem cogitare debebant, quam incaute iactitent, se defendere consensum Ecclesiæ Catholicæ, cui profecto ista fuerunt ignotissima.

Quia vero ærumnosi nostri parentes tam grauibus calamitatibus propter idolorum cultum oppressi fuerunt, nos maiori cura puritatem doctrinæ amemus, tueamur, & seriam vitæ emendationem instituamus. Non enim dubium est, nunc etiam tyrannidem Turcicam vindicem esse idolomaniæ & aliorum peccatorum orbis Christiani. Polacus etiam postea non cessauit incommodare vrbibus, subinde aluit & auxit odia inter nobilitatem & ciuitates, quas vltimo iugo seruitutis premi cupiebat. Vulnera quidem illa ne nunc quidem coaluerunt, neq; postea firma fuit coniunctio ordinum in hoc ducatu, quod ipsum coniunctum semper fuit cum magna pernicie.

Litigatum est sequenti anno, cum senatui præsideret Melchior Dreissimargius, cum sacerdotibus, qui in illa calamitate vrbis etiam aliquid emungere conabantur, & graues sunt facti sumtus, nec tamen superbæ & segnes illæ aulæ finiebant lites: paulò

pôst castigata est insolentia Polonorum, cum Rex anno 1496. ma-ximum exercitum in Valachia amisisset. Cœpit eo anno grassari i Silesia pestis sæuissima, eaq; biennio post in hoc Ducatu, præsertin Freistadij inualuit & magnam turbam hominum interemit.

Vladislaus Rex iam dudum ex pacto reposcebat à fratre du catum Glogouiensem: fuit ipsi is redditus anno 1498. & ita scel ratus Polacus amotus fuit à gubernatione. Ducatus traditus e Sigismundo fratri Regis, qui tamen primum post mortem Albe ti fratris Glogouiam commigrauit. Viuebat quidem adhuc Iohan nes Saganensis exul, sed nullam apud fratres Polonos potuit imp trare gratiam, etsi putabatur ab ipsis fuisse incitatus contra M thiam. Posteaquam re perdita Glocium euaserat, diu ibi æger d cubuit, & per Legatos se suaq; Mathiæ Regi permisit.

Iohannis Saganensis exitus.

Eo mortuo plenus bonæ spei volauit ad Vladislaum, nec du bitabat, se breui futurum diuitem: sed Regem opinione sua inuen duriorem, & animaduertit, non restinctam esse apud eum memo riam veteris odij. Fuit etiam Vratislauiæ eodem anno in conuent ordinum Silesiæ, & proponebat noua consilia, sed iussus fuit egre di ex vrbe. Iratus Vladislao, contulit se ad fratrem Iohan nem Albertum, fuit illi socius in bello Hungarico contra fratren Regem, sed quia illius belli fuit exitus infœlix, Iohannes hunc nu lo beneficio sibi deuinxit. Regem vero grauissime offendit. Mans Cracouiæ, donec Iohannes Albertus est renunciatus Poloniæ Rex deinde venit eodem anno sub hyemem in ducatum Glogouiensem vagatus est præcipue in territorio Crosnensi, & nobiles passin eum pascebant.

Anno sequenti iuit Dresdam ad Principes Saxoniæ, vt para ret sibi intercessores ad Regem, illi dato munere eum dimiserunt Fuit deinde Cotbusij per aliquot dies, & rursus properauit ad Re gem Petricouiam. Eundem paulò pôst adijt Posnaniæ, multa po stulauit, & nihil impetrauit, cum non desineret instare apud Re gem, donati sunt ipsi aurei sexaginta, & iussus est abire, nec ampliu ingredi in prouincias Regis: edicto etiam Regis prohibitum est ne quis in ducatu Glogouiensi eum hospitio exciperet. Venit etiam Posnaniam coniunx ipsius, sed Rex noluit eam videre.

Inops igitur consilij diuertit ad Marchionem, à quo impetra uit hospitium Francofurti. Ciuitas eum inuita suscepit ob memo riam cladium superiorum annorum, tamen mandato Principis ob temperarunt. Habitauit ibi in domo conducta humilis & egens, vt esset exemplum illius vetustæ imprecationis:

ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.

Exulet hic longe vrbe sua Laribusq; domoq;,
Qui cupit in sese ciues dira arma parare.

Recu,

Recuperauit quidem ditionem Stinauiensem coniunx, sed cautum erat, ne marito ibi vllum esse ius. Serò igitur in illa sua egestate & solitudine cœpit deplorare scelera sua, & anno Iubilæo iuit Romam, vt à Pontifice expiaretur. Dicitur tamen & ibi more suo scurriliter lusisse. Cum ipsi sacerdos ἐπιτίμια indixisset, nunciauit illi postridie, excidisse sibi in confessione, quod Senatum Glogouiensem fame necasset, annumeraret tamen hoc cæteris peccatis, nec pœnam augeret.

Relatum est etiam ipsi, Pontificem, qui audiuisset in vrbe esse Principem germanum, ipsum admissurum ad oscula sanctorum pedum, Princeps Pontifici renunciauit, se properare domum, nec appetere linctus istos. Reuersus in Silesiam à generis Monsterbergensibus Principibus impetrauit ad tempora vitæ suæ possessionem ditionis Volauiensis, quam vna cum Ducatu Olsnicensi pater Henricus permutatione à Rege fuerat consecutus. In illam igitur vrbem suum collocauit domicilium, ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans, vt olim dictum est.

Instituit vero, ne nihil ageret, alchymicen, & loco ciuitatum, quas decoxerat, nouum aurum coquebat numero non magno. Ibi igitur vitã suam clausit in miseria, cuius ipse sibi fuerat faber. Adeo dicitur indoluisse de suis peccatis, vt post mortem sparsus sit rumor, dignum eum esse, qui pro exemplo peccatoribus statueretur, & in numerum sanctorum referretur. Fuit in eo animus magnus & plane impauidus: sed ingenium agreste & nimis crudele: in sermone fuit facetus vsq; ad scurrilitatem.

Narrabant maiores nostri, sacerdotes, nescio ex qua causa, misisse fulmen suum Ecclesiasticum in totam vrbem, ita vt ceremoniæ & cantus in omnibus templis conticerent: Princeps, qui putabat eos non habere causam, cur hoc facerent, rogauit sacerdotes collegij, quoniam aulam suam, tanquam hominis damnati, fugerent, saltem in pontem fluminis venirent ad colloquium. Cupere enim se reconciliationem: paruerunt senatores collegij, venerunt in locum dictum, vbi etiam præsto erat Princeps cum aulico suo comitatu frequenti: interea vero dum in medio ponte consistunt sacerdotes, piscatores ex mandato Principis trabes & asseres pontis à tergo demoliuntur: re perfecta inclamat eos Princeps: Agite, inquit, patres circumspicite vtrum velitis cantare, an vero saltare: Illi, cum vndiq; vndas, vim irati Principis, & præsentem mortem cernerent, territi clamarunt: Domine cantabimus. Redite igitur, inquit, domum, & vestro officio fungamini, aut omnes mala morte peribitis.

Non recitabo plura, sed potius communibus votis precemur Deum, vt nostræ patriæ præficiat magistratus, qui sint organa salutaria Ecclesiæ & Reipublicæ, non verò vasa iræ & pestes patriæ.

Vtilis Princeps huic Ducatui fuit Sigismundus, qui migrauit Glogouiam anno 1502. Ipse etiam in illa mediocritate suauiter vixit & postea, cum in regno experiretur ærumnas & fortunam aduersam, sæpe dicitur huc respexisse, & Glogouiam, quam suam vrbem appellabat, desiderasse.

Sigismundus Poloniæ Rex dilexit Glogouiam.

Sustulit latrocinia in Silesia, quæ superioribus annis, conniuentibus & interdum iuuantibus præfectis, præter omnem modum creuerant, adeo vt honesti homines vix tuto vrbe egredi possent. Hominibus enim profligatis coniungebant se multi ex nobilitate, quæ in illa annonæ vilitate, rei agrariæ & œconomiæ negligentia facile decoquebat, & ad inopiam redigebatur: illi spoliabant mercatores, & ex rapto viuebant. Sigismundus vero vigilantia sua & pœnarum atrocitate itinera repurgauit, cum multos hinc inde, nulla habita generis ratione, meritis supplicijs afficeret.

Francisci Fabri carmen de Sigismundi Regis uigilantia.

Celebrauit hoc Sigismundi beneficium versibus amœnis & vere heroicis vir & Poëta optimus Franciscus Faber, quos propter memoriam ascribo:

Quodq́ omnis posthac pacatior ora quieuit,
Tutus & in quauis mercator valle diurnum
Carpsit iter, tibi præstantissime Iagellonum
Iure tuo, meritisq́ tuis Sismunde fatemur
Deberi, te magna sequi non Herculis acta
Inuicto puduit nostris grassantia terris
Monstra domare animo, sontum nec sanguinis ortus,
Aut equitum splendor mouit, nec honestior ensis
Diuisit pœnam, sed equiso pependit eadem
Cannabe cum domino, cupidam & crocantibus escam
Effractæq́ olim afflictis solatia cistæ
Præbuit, hic primum nostri videre trementes
Et quauis magnos furca pallescere fures.

In hoc Ducatu etiam Sigismundus constituit iudicium publicum ex nobilitate, & in illo tanquam supremo ditionis tribunali lites dirimi, & pacem custodiri voluit. Laborabat vt vrbem, superiorum Principum culpa deformatam, exornaret legibus & structura: & valde fuit munificus erga omnes ordines, ita vt aula ipsius bonam partem ciuitatis pasceret: sed nimis cito hinc auocatus est, postquam frater Rex Alexander decessit anno 1506.

Ducatus redijt in potestatem Regis, quem deinceps gubernauit per præfectos: Sed statim is discerptus est: Bartholemæo enim Monsterbergensi attributum est pro pecuniæ summa non magna Freistadium, sedes veterum Principum, quibus ipse fuit dissimili-

mus:

mus: pollebat quidem aliqua aulica dexteritate, sed erat iniustus, & rapina medebatur suæ inopiæ. Trahebat in suo comitatu nobiles prædones, Christophorum Nigrum & alios. Indixit deinde bellum Vratislauiensibus, & multos passim excitauit tumultus, donec tandem Danubij vndis absorptus est.

Anno 1511. cœperunt lites de emporio Vratislauiensi, ibi multi ex Polonis Glogouiam merces aduexerunt, & nisi dissensio illa mature fuisset sopita, magna esset facta mercaturæ mutatio.

Glogouia tota conflagrat.

Annus 1517. quo factum est initium repurgationis doctrinæ sacræ, fuit fatalis Glogouiæ. Nam 26. Septembris, qui erat dies Sabbati, sub horam noctis quartam, cum minister ebrius incaute tractasset lumen, in area fori occidentali, incendium excitatum est, quod subito inualescentibus ventis, & hominibus improuiso malo consternatis, celerrime in omnes partes peruagatum est, & conflagrauit vrbs pene vniuersa.

Extincti sunt etiam flamma & fumo homines ferme 80. inter quos fuerunt familiæ in vrbe celebres, quæ pernicioso consilio absdiderant se in cellas subterraneas, vbi fumo & halituum multitudine sunt suffocati. Mansit incolume templum vrbis primarium. Schola & vicinæ ædiculæ paucæ, & monasterium sodalium Dominici. Audiuimus vero scholasticum quendam ea nocte ebrium in sua camera scholæ obdormijsse, itaq; sopitum fuisse ex crapula, vt tumultum concidentis & pereuntis vrbis non exaudiuerit, sed in multam lucem vix euigilauerit. Fuit ista nox, quæ antecedebat diem, qui consecratus est à Pontificijs apotheosi Stanislai Episcopi Polonici, vbi nostra gens solita est in templis sonare talia vota valde contumeliosa in Deum: Plebem tuam Stanislae pastor bone foue benedictione, guberna protectione, sana, salua intercessione.

Docent vero historiæ, articulos fatalium pœnarum sæpe congruere ad circumstantias peccatorum. Sacerdotes medicantes, vt est in prouerbio, malum malo, frustra panem consecratum, flammam sedaturi, circumgestarunt. Annus notatus est illo hymni sacri versu: Tibi Cherubin & Seraphin incessabili voce proclamant: Characteres enim Arithmetici numerum annorum implent. Congruit vere hoc vaticinium ad vocem Lutheri, quæ illo anno, Deo sic volente, cœpit tonare, & æternum suum hymnum ordiri.

Iohannes Rechenbergius adipiscitur Freistadium.

Extincto Bartholemæo Monsterbergense arcem Freistadiensem cũ suis agris adeptus est vir nobilis & magnæ autoritatis apud Reges fratres Iohannes Rechenbergus, qui magna cum laude virtutis & industriæ ordines in Hungaria, Moscouia & Prussia duxerat: Fuit æquus ciuitati eamq; dilexit, ipse etiam carus omnibus ibi consenuit, & anno vigesimo primo, postquam eo migrauerat, Pragæ decessit, & Freistadij cum luctu publico in monumentum, quod viuens sibi extruxerat, conditus est anno 1537. Ducatum nomine Regis gubernauit Iacobus à Salza legum Doctor, qui interfuit

terfuit electioni Caroli Quinti nomine sui Regis Ludouici: Vbi ita enituit eloquentia & sapientia viri, vt deinde electus sit in Episcopum Vratislauiensem.

Fama de emendatione religionis populariter increbuit in his vrbibus sub annum 1519. postquam Lutherus ex conuentu Augustano superioris anni reuersus, Eccium publice Lipsiæ retudisset, & cum paulò ante integra periodus annorum ab accepta religione Christi in Silesia esset expleta. Obuijs vlnis vero multi pij homines, implicati laqueis inextricabilibus Pontificiorum, lucem veritatis amplexi sunt, & auidissime excipiebantur libelli refutantes impiam doctrinam de pœnitentia & indulgentijs.

Freistadiensis Ecclesiæ initium.

Publice primum puriorem doctrinam doceri curarunt Freistadienses in hoc ducatu, nacti viros non indoctos: & omnium tunc erat feruens studium pietatis, quod nunc certe in multorum animis illanguit & refrixit. Turbati sunt multorum animi clamoribus Enthusiastarum, qui passim vagari cœperunt sub annum Christi 1524. & proxime sequentibus.

Extenuabant illi à Principio dignitatem & vsum Sacramentorum maledicebant literis & artibus, paulatim deinde assuerunt plures errores arreptos ex libris multorum fanaticorum hominum Serueti & aliorum. Prima tuba illorum motuum fuit Andreas Carolostadius, qui odio & ambitione ardens à Luthero discessit. Captabat auram popularem & plausus indoctæ plebis, volebat deleri studia & artes, & quidem Vitebergæ scholam puerorum euertit absente Luthero.

Anabaptistarum & Enthusiastarum origo.

Academia vero vix magna cura & vigilantia Philippi Melanthonis & D. Hieronymi Schurffij, qui acerrime fanaticis hominibus aduersabantur, fuit conseruata. Ipse demum Carolostadius, deserta sua vocatione, cum esset Theologiæ Doctor, migrauit ad rusticos, & opera seruilia cum simulatione singularis humilitatis fecit, donec desperans de successu sui consilij in alia loco commigrauit. Irrepserunt etiam Anabaptistæ, quorum primus autor fuit quidam fullo Nicolaus Storch, is fuit magister Monetarij, iactabat afflatus, colloquia cum Deo & Angelo Gabriele, passim vagabatur & spargebat suum virus, tandem mortuus est Monaci in nosocomio in magna miseria.

Latissime contagia illa in Silesia grassata sunt. Populus enim auide quærebat veritatem, magistratus vero, accensus à Sacerdotibus, doctores puriores ejciebat, interea clam se insinuabant isti errones, qui specie mirabilis sanctimoniæ & commertij cum Deo animos hominum terrebant & plane capiebant. Tantum effecit hac arte diabolus, vt ex tota Silesia, & ex hoc præcipuè ducatu, magna agmina plebis, præsertim rusticæ, venditis omnibus bonis currerent in Morauiam, vbi Anabaptistæ constituebant suas Respublicas turpes & impias.

Legi

Legi annales scriptos ab ipsis Anabaptistis in Morauia, recitantes adeo tetrum multorum furorum Catalogum, vt piam mentem expauescere oporteat, & deplorare, tantam & tam infinitam potentiam esse diaboli, vt animos hominum plane possit excœcare, in ijs etiam vsum naturalis, & quæ ferme bestijs communis est, intellectionis delere, eosq; ad tam enormia flagitia & scelera abripere. *Anabaptistarum historia ex Morauia.*

Initia fuerunt similia exordijs Tragœdiæ Monasteriensis. Confluebat multitudo imperitorum hominum ex multis Germaniæ partibus, cui Morauia propter quæstum dabat hospitium. Illos simulatione arcanorum colloquiorum cum Deo, repræsentatione mirabilium, & sæpe stultorum gestuum, & prodigiosis verborum præstigijs plane mente mouebant illi fanatici impostores. Miseri illi & dementati cœtus, scurriliter sæpe ludentibus suis doctoribus, iacebant prostrati in terra, & cum magno eiulatu preces suas ad Deum fundebant.

Crescente turba Anabaptistica, tandem venerunt duo Magistri homines Bauarici, Iacobus Hutterus, & quidam Gabriel Scherdingensis pellio, qui maiores cœtus collegerunt, eosq; gubernarunt paulò maiori cum calliditate, ne propter imposturas nimis euidentes fierent dissipationes. Sed cito, vt malum seipsum destruit, orta sunt inter ipsos ambitiosos doctores dissidia. Ideo factæ fuerunt separationes, & ipsi Magistri diuersas sectas condiderunt. *Anabaptistarum magistri.*

Hutterus vir toruior, audax & seditiosus palam docebat, suam toruitatem, Stoicam ἀπάθειαν, & rigidam vitam esse iusticiam Euangelicam: abolebat ordinem politicum, magistratus, iudicia, sanciebat communionem rerum, quæ quidem miseræ plebeculæ satis fuit grauis, ipsi autem & socijs eius quæstuosa & vtilis. Iste Hutterus, cum diu insanijsset: tandem propter seditiosum scriptum ex fuga retractus est, & Oeniponte vltimo affectus supplicio.

Gabriel fuit vir paulò astutior & ciuilior: inflectebat sua dogmata ad temporum conditionem: quando poterat imitabatur ritus Anabaptisticos, vbi imminebat periculum, vt labrax piscis post deuoratum hamum maxillas sibi lacerat, quærebat ἐπιείκειαν, addebat molliores interpretationes, iubebat suos dissimulare genus suæ professionis, & obsequi magistratui prohibenti propagationem impiorum dogmatum. Isti duo, præsertim vero Gabriel, habebant suos emissarios, qui in Silesia magnas cateruas hominum ex bonis suis & sedibus eliciebant, & in Morauiam, tanquam in terram promissionis traducebant.

Fuerunt in vno cœtu supra mille homines magna ex parte Silesij, qui collegerant supra septem millia aureorum ex facultatibus vili pretio venditis. Eam pecuniæ summam credebant Gabrieli &

socijs.

socijs eius: ipsi inclusi in easdem habitationes, interdum angustas & incommodas, misere victitabant: fatigabant corpora duro labore in agris & vineis dominorum Morauiæ, mercedem colligebant magistri, & de ea statuebant pro suo arbitrio: ex quibus multi scelerate viuebant, & subinde alter alterum ex communione excludebat: tamen populus fascinatus suis persuasionibus, non modo grauissimam seruitutem patienter ferebat, sed etiam flagitia suorum doctorum dissimulabat.

Extructæ illis fuerunt ædes in agro in loco solo, vbi sæpe latrunculis fuerunt prædæ impune. Nam cum docerentur, Euangelium damnare omnem vindictam, quando nuntiabatur venire aliquod agmen vagabundorum militum, qui insidiabantur pecuniæ aut armentis ipsorum, ipsi patefactis ianuis conueniebant in vno conclaui ad precationem, & expectabant percussores.

Gabriel demum ille iussus à magistratu Morauia excessit, & in limite Poloniæ vitam suam finijt, autorq́ue fuit suis auditoribus vt manerent in suis possessionibus deinceps, & suas opiniones de religione clam fouerent. Grandis vero illa pecunia, quæ ex collatione & labore multorum tenuium hominum conflata fuit, fraudulenter dissipata, & populus egens & inops in patriam remissus est.

Glogouiæ quatuor ex istis erronibus Doctoribus fuerunt affecti supplicio, ex quibus vnus fuit Clemens, qui plurimos deceperat, & qui tamen paulò ante à Gabriele cum suo cœtu peculiari fuerat exclusus. Reliquiæ agminum Hutteri adhuc hodie sunt in Morauia superstites, quæ suam seruant Rempublicam, & Gabrielíticos tanquam transfugas & apostatas damnant.

Sunt tamen ibidem & alij cœtus fanaticorum hominum separati ab istis, ex quibus aliqui se nominant Sabbatarios, quod more Iudaico septimum diem volunt esse festum, isti probant vsum armorum & legum forensium, & quasdam singulares opiniones defendunt. Immiscent vero se illis cateruis quidam errones admodum blasphemi, qui circumferunt & spargunt furores contumeliosos in diuinitatem Christi & Spiritus sancti, haustos ex fontibus Arrij, Mahometi & Serueti.

Arrianum uirus renouatur.

Tales nunc veniunt applausores in Polonia, & præcipuè in Lithuania: arcent infantes à Baptismo: sanciunt communionem rerum: maledicunt Christo, & Spiritui sancto: & omnes festiuitates, vt Paschatos, Pentecostes, Natalis saluatoris, in quibus solent fieri congressus ad commemorationem beneficiorum Christi, abolent.

Inter istas confusiones opinionum & dogmatum etiam in Ducatu Glogouiensi multa bona ingenia abstracta sunt à studijs, cum

um existimaretur professionem illam esse vitæ genus otiosum & nutile. Eximia tamen, gliscentibus illis motibus, fuit prudentia enatus Freistadiensis, qui intuebatur exemplum vrbis Vratislauiæ: nunquam præbuit locum publicum docendi Enthusiastis, sed diligenter se ad sententiam & doctrinam Academiæ Vitebergensis coniunxit, eam consulebat, audiebat, & inde Doctores petebat.

Freistadiensis Ecclesiæ fœlicitas.

Et quamuis sæuicia magistratuum in hoc Ducatu, qui pios doctores passim eijciebant, atque etiam necabant, impediebantur, tamen ipsi, imitati exemplum pij Abdiæ, Prophetas suffurabantur, eosque alebant sicut poterant. Deinde subleuabat eos æquitas & clementia Episcopi Iacobi, qui non patiebatur se accendi ad tyrannidem erga nascentes Ecclesias.

Fuit ad Episcopum illum ablegatus à senatu Georgius Pezeltus senator egregiæ sapientiæ & virtutis, vt supplex peteret ab Episcopo, permitteret ciuitati Freistadiensi concionatores suos, qui modeste dicturi essent vera & necessaria populo, & acriter refutaturi Anabaptistas. Episcopus audita oratione commoda viri diserti: Ergo, dixit, ex templo vestro altaria & statuas eiecistis Freistadienses. Respondit Legatus: Equidem Princeps, consistunt illa suo in loco. Maneant, inquit Episcopus, in suis sedibus, & si quis erit, qui ambiget, an lapides & ligna sint, admoneatur denuo. Sacra vero cœna integra vtimini? Omnino, dixit Georgius, secundum Christi institutum. Poteram, inquit Episcopus, hoc existimare. Video igitur ex tuo sermone, vos esse semiLutheranos.

Georgius Bezeltus Freistadiensis placat Episcopum Vratislauiensem.

Tum Georgius, qui erat mire facetus, profecto, inquit, Domine, qui nunc noster concionator futurus est, tantum dimidium laboris sustinebit. Episcopus vero ridens subduxit se, & legatus, qui erat admonitus, vt modo ciuitas moderate abusus emendari curaret, lætus domum redijt.

Profuit ea circumspectio & pietas oppido inprimis. Nam & Ecclesiæ & Scholæ fuerunt bene constitutæ, & ciuibus assuefactis ad officia pietatis & virtutis melior ibi fuit forma status politici, & honestior disciplina in omni vita. Et propria laus est huius oppidi, quod amat studia & literatos, & quod vix alia vrbs in Silesia reperitur, quæ in illa tenuitate sua plures viros excellentes doctrina educauit & aluit, quam ista.

Freistadiensis Reipublicæ laus.

Seueritate etiam & vigilantia magistratus honesta ibi custoditur disciplina, & populus, qui plærumque viuit ex opificijs, modestior & fugalior est in vestitu & victu, quam alibi: fœminæ etiam vsque ad dispendium valetudinis sunt laboriosæ.

Docet nunc ibi Euangelium Christi in 22. annum vir pietate & eruditione excellens D. Iohannes Gigas Northusanus, qui assi-

Iohannes Gigas pastor Ecclesiæ Freistadiensis.

duus hortator est suis ciuibus ad veram agnitionem Dei, & ad virtutem in omni vita: tuetur concordiam publicam maximo studio, & vicissim colitur & diligitur à magistratu, & omnibus suis auditoribus reuerenter: ita vt vere exemplum antiqui dicti ibi conspiciatur: Ἐυδαῖμον πτολίεθρον ἐνὸς κήρυκος ἀκόυον.

Erasmus Benedictus instauratur scholæ Freistadiensis.

Puericiam subinde etiam ibi erudierunt viri doctrina & industria præstantes: & cum ante annos 18. amore patriæ motus, vir clarissimus Erasmus Benedictus, piæ memoriæ, studiorum gubernationem in oppido illo susciperet, simul cum eo in scholam illam fœlicitas docendi Philippica, sicut in Lesbum Lyra Orphei, immigrauit: adeo vt etiam post beatam decessionem Erasmi possessio vtilis doctrinæ, & mediocris discentium frequentia à viris eruditione, & fide excellentibus ibi conseruata sit.

Die Innocentium inchoante annum 1523. in oppido illo vndecim ædes incendio perierunt, & tota ciuitas fuit in periculo, sed benignitate Dei flammæ sunt sedatæ. Paulatim in alijs oppidis etiam vicinis veritas illuxit, & Ecclesiæ, etsi inter magnas difficultates, sunt emendatæ. Reuerendus D. Abrahamus Buchholtzerus bonitate naturæ formata à Spiritu sancto & præceptore Philippo præstantissimus, Ecclesiam Sprottensem 22. annum exulantem in suburbio, traduxit in templum oppidi, assentientibus virginibus cœnobij anno 1564.

Glogouiæ post longum interuallum ministerium veræ doctrinæ instauratæ ad vocem scripturæ Propheticæ & Apostolicæ, & normam confessionis, quæ fuit exhibita Carolo Cæsari Augustæ, ex clementissima concessione, non dissimili edicto Cyri de restitutione veri templi, inuictissimi Cæsaris Maximiliani inchoauit in pago vicino vrbi vir reuerendus D. Ioachim Picus Glogouiensis, auditor Lutheri & Philippi, inter magnas gratulationes populosissimæ ciuitatis, agentis Deo & benignissimo Cæsari gratias pro luce veræ doctrinæ, anno 1564. Dominico die, quo celebratur gloria trium personarum diuinitatis.

Sed iam ad metam præfiniti temporis nostra annotatio peruenit. Tribuat nostræ patriæ & toti huic territorio lucem veræ & sanæ doctrinæ, atque salutarem pacem & tranquillitatem propitius Deus, & nobis omnibus clementer mitiget ærumnas, quas in hac mundi senecta peccata horribiliter cumulata totis gentibus attrahunt.

CATA-

CATALOGUS EPISCOPORUM SILESIAE.

Etiam vetustas sapientior & melior iudicauit, præcipua bona in ciuili hominum societate esse ordinem disciplinæ, honestarum legum, iudiciorum & bonorum morum. Ideo Gorgias hos ciuitatum neruos nominauit ψυχὴν πόλεως, opes vero, multitudinem, apparatum armorum sine politico ordine vocabat corpus sine anima.

Nos verò, qui veræ Ecclesiæ sumus ciues, scimus præcipuum & vltimum finem consociationis politicæ esse communicationem & propagationem sinceræ religionis, doctrinæ de vera agnitione & inuocatione Dei, artium necessariarum ad conseruationem vitæ & aliarum bonarum rerum, generi humano à Deo traditarum. Hoc vere debebat esse ἡγεμονικὸν & caput omnium honestorum cœtuum, illique τὸ δορυφορικὸν, vt Plato loquitur, seruire debebat. *Religio uera est anima Reipub:*

Non est enim alia anima præstantior in humanis cœtibus quam Ecclesia. Ideo merito nostra gens Silesia etiam gratam retinet memoriam illorum, qui in plantatione veræ doctrinæ de Deo, & propagatione studiorum & literarum nostris ciuibus verá animæ ornamenta instillarunt, iisque iter ad cœlestem patriam monstrarunt.

Etsi igitur in historia sparsim Episcoporum, qui Ecclesias & studia in hac prouincia gubernarunt, facta est mentio, tamen perspicuitatis gratia in vna tabella ordinem & successionem illorum describere volui, vt posteritati noti essent illi boni & pij viri, qui ab initio, cum nondum opes nimiæ & fastus doctores impedirent, religionis & artium fuerunt apud nos propagatores. Sequor autem annotationes Duglossi, cum aliæ meliores narrationes non extent.

GODEFRIDUS PRIMUS EPISCOpus Smogrensis.

Mieslaus Princeps Polonicus, cum amplexus esset doctrinam Christi, condidit in suo regno nouem Ecclesias, illisque reditus amplos attribuit, inter quas vna fuit Smogrensis. Doctores accersiti sunt ex Italia, & misit Pontifex Iohannes 13. anno 966. in Poloniam Egidium Cardinalem Tusculanum, qui Ecclesias in Polonia constituit. Is in Ecclesiam Smogrensem collocauit hunc Godefridum. Literæ fundationis, vt quidem in quodam scripto Canonicorum Vratislauiensium refertur, non extant.

Godefridus Episcopus est instaurator pietatis in Silesia.

Fuit is Godefridus ciuis Romanus, natus ex familia nobil, quæ fortassis, cum nomen sit Germanicum, ex Germania orta fui. Et fuit Godefridus Catecheta Silesiæ. Vnicum longo tempor, vt scriptum illud Canonicorum recitat, in tota hac Prouincia fu templum, dicatum memoriæ diui Baptistæ, quem semper nostr gens est venerata, & quidem veteres Principes in suis titulis, v vetustæ literæ Henrici Barbati ostendunt, nomen sancti Iohann præscribebant.

Ad illud ligneum & vile templum nostra gens ad certas f stiuitates conuenit, in illo sedit Episcopus humilis: sed vera m rum pietate ornatus, & infirmæ atque imperitæ plebeculæ verb Symboli, Decalogi & Dominicæ precationis est præfatus. A ducebat paulatim animos ab opinionibus & cultibus Ethnicis, & monstrabat elementa doctrinæ de essentia & voluntate veri De. Sæpe etiam iter faciebat per prouinciam in loca, vbi aliqua er frequentia hominum, & ciues suos erudiebat, & impios ritus sacr ficiorum & rituum abolebat.

Godefridi pij labores & ærumnæ.

In hoc laudabili vitæ cursu & digno vero Episcopo consum sit annos septendecim inter ærumnas grauissimas. Nam multi e populo idolomaniam ethnicam pertinaciter defendebant: nobil tas etiam vocem pij Pastoris aspernabatur, & ipsi aduersabatu atque omnia plena erant, vt initia mutationum solent essent turbu lenta, confusionum. Ipse tamen in statione sua fideliter mansit, & anno 983. piè decessit.

Delector vero omine ex nomine, cum nomina sint fatali. Primus Episcopus Silesiæ est Godefridus: Ergo Deo agamus gr tias, qui nos ex tenebris idolatricis retraxit ad lumen agnition veri Dei, & eum precemur, vt perpetuo inter nos seruet inco ruptam lucem suæ doctrinæ, & faciat vt nostri Episcopi & doct res semper sint Godefridi, sonantes Deo gloriam, hominibus p cem & læticiam.

VRBANVS PRIMVS.

NOn erant in hoc regno viri eruditi, ideo post mortem pij P storis alius gubernator Ecclesiæ ex autoritate Regis Bolesl fuit accersitus Roma Vrbanus, qui fuit Canonicus in vrbe Rom, natus ex nobili stirpe: habuit laudem iusticiæ & prudentiæ: Vid nec propagari nec conseruari religionem posse sine erudition,

ido

ideo, ſicut ab initio Eccleſiæ ſemper fuerunt coniunctæ ſcholæ: ita ipſe ex Italia adduxit ſecum cœtum piorum & doctorum hominum, & ſupellectilem vtilium librorum; Inſtituit igitur ſcholam ad templum Smogrenſe, in qua viri docti adoleſcentiæ inſtillarunt ſemina pietatis, linguam latinam & initia artium, eamq́ ad exercitia pietatis, & vtiles ceremonias aſſuefecerunt.

Vrbanus inſtituit ſcholam Smogrenſem.

Hoc igitur tunc fuit Collegium Smogrenſe, in quo Epiſcopus, tanquam ſupremus inſpector, & totius miniſterij gubernator, doctoribus & auditoribus victum ex ſua menſa dedit: Et hoc conſilio vbiq́ olim erecta ſunt Collegia, vt eſſent ſcholæ: ſicut ipſa nomina dignitatum Decani, Scholaſtici, Cuſtodis, quæ olim fuerunt officiorum ſcholaſticorum appellationes, teſtantur.

Ab hoc igitur Vrbano Sileſia vere vrbana & ciuilia ornamenta ſtudiorum accepit: in quibus etſi tunc multum fuit caliginis & barbariei, ex vitio barbari ſeculi: tamen recta voluntas meretur approbationem, neq́ illa initia fuerunt ſine fructu. Nam & religio fœlicius fuit propagata, & mores gentis ſunt facti molliores & humaniores. Rexit Vrbanus Eccleſiam ſuam annos 22. mortuus eſt anno 1005.

CLEMENS PRIMVS.

Iſte fuit vnus ex ſocijs Collegij Smogrenſis, homo Romanus, qui cum Vrbano ex Italia venerat: Et conſiderandus eſt mos electionis vſitatus illo tempore, congruens ad conſuetudinem primæ & purioris Eccleſiæ. Manifeſte dicit hiſtoria, fuiſſe eum electum à Collegio & populo Eccleſiæ Smogrenſis, aſſentiente rege.

Clemens extirpauit idolomaniam.

Olim fiebat exploratio doctrinæ & morum ab vniuerſa Eccleſia, & commendabatur miniſterium docendi idoneis, & qui videbantur futuri in ſuo munere fideles. Scribitur fuiſſe aſſiduus in extirpandis cultibus ethnicis, quod ea occaſione accidiſſe puto. Vixit tempore belli Saxonici, quod Boleslaus acer geſſit cum Germanis, in quo fuit tanta rabies populi Sclauonici, vt odio nominis Germanici etiam religionem Chriſti abijcerent, & doctores Eccleſiarum trucidarent. Ideo iſte bonus Clemens præliatus eſt ardenter, ne idem accideret in hac regione, & motus inſani populi proculdubio non ſine graui labore frenauit. Deceſſit ex febri anno 1027.

Electionis mos in Eccleſia.

LVCILIVS PRIMVS.

Lucilius instruxit Bibliothecam in schola Silesia.

ET iste fuit natus in Italia, instructus magna eruditione. Amauit studia & doctos: comparauit sibi Bibliothecam amplissimam, & omne tempus, quod à labore docendi habebat vacuum, consumsit in studijs. Mores eius fuerunt casti & honesti.

Iam tunc autem crescentibus opibus, nimium sibi indulgebant sacerdotes, & multi sibi sumebant licentiam non bonam. Ideo seuere flagitia illa puniuit Episcopus, & asperas pœnas in delinquentes sanciuit. Moriens reliquit Bibliothecam suam Collegio Smogrensi, decessit anno 1036.

LEONARDVS PRIMVS.

Leonardus Episcopus migrat Bicinam.

FVit Decanus & gubernator studiorum in Collegio, homo Italus. Cumulauit opes: sed cum illo tempore graues fierent vastationes in Silesia à Bohemis, & ipse fuit afflictus. Post bellum anno 1041. cum rediisset in regnum Casimirus, migrauit in vicinum oppidulum Bicinam. Mortuus anno 1045.

TIMOTHEVS PRIMVS.

Electionis mos mutatur in Ecclesia.

CRescentibus opibus creuit ambitio: plures igitur tunc locum illum, qui antea fuerat spretus, appetebant, & mutabatur tota forma electionis. Electus fuit à Collegio & iste ortus ex Italia, peritus legum Pontificiarum, & vitæ laudatæ. Mortuus anno 1051.

HIERONYMVS PRIMVS.

Hieronymus Episcopus migrat Vratislauiam.

VT homo Romanus quæsiuit incrementa opum & dignitatis. Migrauit cum suo Collegio ad ripam Viadri in vrbem Vratislauiam. Casimirus Rex, qui viderat splendorem Italicum & Gallicum, multa huic Episcopo donauit. Templum tamen fuit frabricatum ex ligno, & ligneum etiam pedum gestabat pastor. Mortuus ex dissenteria 1062.

IOHAN

IOHANNES PRIMVS.

COmmendatum fuit huic munus Episcopi iubente Rege Boleslao. Fuit nobilis Polonus: & tantum hoc annotatum est, egisse eum magno studio, vt in Collegium solum reciperentur homines Poloni, non exteri. Ita ambitione & luxu paulatim studia sunt languefacta & oppressa. Mortuus anno 1072.

PETRVS PRIMVS.

FVerat Ecclesiæ Vratislauiensis Scholasticus, natus est familia nobili in Polonia, creatus est Episcopus ex autoritate Boleslai Secundi Poloniæ Regis: fuit familiariter notus Stanislao Episcopo Cracouiensi, quem Boleslaus interfecit: Ob cuius necem, cum totum regnum fulmine anathematis ferirent Episcopi, regem eijcerent, & titulum etiam regium Poloniæ detraherent, secutæ sunt confusiones miserabiles, vt quidem in historia relatum est.

Petrus Primus fuit familiaris Stanislao Cracouiensi.

Petrus scribitur imprimis valde rigide censuram illam obseruasse: etsi miser populus, cui tam graues laquei inijciebantur, nihil deliquerat. Sed opprimebatur tunc orbis Christianus horribili caligine, & artificijs Hildebrandi Pontificis gliscebant sub Henricis in Germania bella plusquam ciuilia, per quæ maiestas & potentia istius imperij fuit quassata & euersa. Ipse Episcopus locupletauit Ecclesiam suam opibus, emtis multis prædijs. Auxit etiam numerum personarum sacrarum in Collegio, & tenuioribus dedit victum ex suis reditibus. Moritur anno 1091.

ZYROSLAVS.

Zyroslaus instituit Ceremonias Ecclesiæ Cracouiensis.

NAtus fuit in nobili familia in illa Poloniæ parte, quam patria lingua nominant Cuiauiam. Erat Ecclesiæ præpositus: amauit ceremonias, & sacros ritus: instituit in templis ordinem lectionum & cantus vsitatum in Ecclesia Cracouiensi, in quo tamen tunc etiam adhuc plus fuit sinceritatis, cum nondum exorti essent cultus multorum sanctorum, quos ætas recentior peperit.

Neq; dubium est hanc curam pertinere ad Episcopos, vt instituantur ritus vtiles ad disciplinam, & qui rudiores assuefaciant ad amorem doctrinæ & pietatis. Omnes etiam homines non efferi

delectantur honestis ritibus & ceremonijs, præsertim quibus à teneris annis assueuerunt: vt prudenter apud Herodotum dictum est:

οὔκων εἰκὸς ἐστὶ ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἄνδρα γέλωτα τοὺς νόμους ποιεῖσθαι:

Non est consentaneum alium nisi insanum hominem aspernari vsitatos ritus vitæ. Sed in Ecclesia oportet esse delectum & modum ceremoniarum, & necesse est remouere opiniones & abusus superstitiosos. Decessit anno 1120.

IMISLAVS VEL HEIMO.

Imislaus fundauit collegium Glogouiense.

SVnt flexus Sclauonici in appellationibus. Non fuit diu superstes. Ex consilio ipsius à Boleslao distorto erectum est Collegium Canonicorum in vrbe Glogouia, quam Princeps diligebat. Fuerunt tunc sacerdotes in Silesia mariti, & pauciores ordines monachorum tunc erant noti. Erat etiam integer vsus sacræ Cœnæ vsitatus, neque dum instituta erat circumgestatio. Moritur anno 1126.

RVPERTVS PRIMVS.

REXit Ecclesiam Vratislauiensem annos decem & septem, & cum laudaretur ipsius dexteritas & industria, collocatus est ex voluntate Principis Boleslai in Ecclesiam Cracouiensem.

MAGNVS PRIMVS.

NAtus fuit ex stirpe nobili Zarambiorum, collocatus in Ecclesiam ex aula. Fuit enim Principis Cancellarius. Vt vir politicus quæsiuit dignitates, locupletauit suos cognatos. Commendabat eum eruditio. Moritur anno 1146.

IOHANNES SECVNDVS.

Iohannes Secundus Episcopus accersiuit Cistercienses in Silesiam.

CElebrata fuit huius pietas. Adiutus à fratre construxit cœnobium in territorio Cracouiensi, & in illud collocauit monachos ordinis Cisterciensium accersitos ex Burgundia ex loco, qui nominatur Morimundus. In Collegijs sacerdotum crescentibus opibus studia refrixerant, ideo passim erigebantur monasteria, vt essent scholæ: & inclaruerant propter exercitia doctrinæ & pietatis sodales Cistercienses propter gubernatorem ordinis Bernhardum,

hardum, qui tunc adhuc erat superstes, in quo scriptore certe aliquid fuit lucis, cum recitet sententias de iusticia fidei præclaras. Iohannes accersitus fuit Gnesnam, vt esset Archiepiscopus regni.

VALTHERVS PRIMVS.

ETiam iste fuit Cancellarius Principis Boleslai proceri. Induit aliam formam Ecclesiæ suæ. Voluit imitari splendorem Gallicum. Nam in illud regnum tunc nostri homines proficiscebantur ad studia. Vsurpauit insignia Gallica liliorum & Lugduno accersiuit ordinem ceremoniarum cantus & vestitus in sua Collegia.

Valtherus instituit noua ædificia & uarios cultus in Ecclesia Vratislauiensi.

Totos annos 22. quam diu fuit in gubernatione, consumsit in constructione noui templi Cathedralis. Forma ædificationis nunc etiam conspicitur. Fecit graues sumtus. Nam vt homo aulicus amabat pompam, & Silesia, iam propemodum alienata à Polonia voluit etiam distinctionem in ritibus seruari. Mortuus anno 1176.

ZYROSLAVS SECVNDVS.

REstituebat huius ætate Boleslaus procerus cœnobium Leubense, & impetrauit ab Episcopo, vt monachis, qui erant recentes hospites in hac prouincia, donaret decimas ex ditione Lignicensi. Quia Princeps iudicabat sustentanda esse studia monachorum opibus Episcopi: sed ea liberalitas offendit Collegium. Moritur 1181.

FRANCISCVS PRIMVS.

ISte fuit Silesius natus, vt videtur, ex familia nobili Germanica, cum plures Germani tunc in Silesiam commigrarent. Fuerat etiam Principis Cancellarius, ex cuius autoritate gubernatio Ecclesiæ ipsi fuit commendata. Sed fuit valetudine admodum tenui & afflicta.

Paulò ante huius decessionem Ecclesijs Polonicis & Silesijs graue vulnus inflictum est. Pontifex enim Romanus Cælestinus Tertius legem cœlibatus sacerdotibus imposuit, & multa coniugia diremit. Moritur 1198.

IAROS-

IAROSLAVS PRIMVS
Princeps Silesius.

Iaroslaus Episcopus fuit impius in patriam.

FVit filius Boleslai proceri natus in priori coniugio. Ex autori tate patris euectus fuit ad hanc dignitatem: ſed fuit impius in patrem, cui intulit ſcelerata arma. Nouercam Adelheidem fœminam nobiliſſimam etiam grauidam ex Prouincia eiecit.

Cœnobio Leubenſi ademit reditus donatos ab anteceſſore Niſſenſe territorium totum attribuit ſuæ Eccleſiæ, ne perueniret in manus fratris. Ἀστοργία & crudelitas in parentes præcidit ipſi vitam. Extinguitur 1201.

CYPRIANVS PRIMVS.

IRaſcebatur Canonicis Princeps, quod iuuiſſent impia conſilia & conatus Epiſcopi. Ideo nullum ex Collegio ſuo elegerunt, ſed ac cerſiuerunt iſtum, qui erat Epiſcopus Libuſienſis, olim Abba monaſterij S. Vincentij. Poſt ſextum annum interijt apoplexia anno 1217.

LAVRENTIVS PRIMVS.

Henrichouienſis & Camencenſis monaſteriorum fundatio.

AVxit opes Epiſcopatus. In prædio ſuo Preichau agri Stinaui enſis, cum nimium ſe oblectaret odoriferis roſis, conciliauit ſibi catharrum, qui deſijt in tabem. Mortuus anno 1232. Aetate huius extructa ſunt cœnobia, Heinrichouienſe à Cancellario Principis Henrici Barbati, & Camencenſe in monte editiori, vbi olim Vratislaus Bohemiæ Dux, & tunc Dominus Sileſiæ, qui Vratislauiam exornauit, ſacellum in memoriam beati Procopi erexerat. Locus poſtea attributus fuerat monachis Vratislauien ſibus in arena, qui ſunt Canonici regulares, qui eum reliquerun Ciſtercienſibus.

THOMAS PRIMVS.

NAtus fuit ex genere nobili in Polonia. Amauit eum Henri cus Barbatus initio: ſed poſtea auaricia eius Principem pa trem, filios & nepotes offendit, & graues ipſi creauit calamitates. Retraxit ad ſe reditus, quos Cœnobijs Leubenſi & Trebnicenſi

vrgente

vrgente Principe donauerant antecessores. Boleslaus sæuus Lignicensis eum cum duobus Canonicis Vratislauiensibus expaciatum in pagum ad consecrationem noui templi, captiuum abduxit, & quamuis Archiepiscopus Gnesnensis & Pontifex Romanus sua fulmina in Principem emittebant, tamen nihil est motus: coëgit Episcopum facere pacta de commutatione decimarum in certam summam pecuniæ. Rexit Ecclesiam annos 35. inter calamitates publicas & priuatas magnas. Nam in eius ætatem incidit vastatio Scythica in Silesia. Moritur 1267.

THOMAS SECVNDVS.

ERat nepos prioris Thomæ, vir ærumnosus & infœlix: reditibus sacris, qui ad magnas iam opes excreuerant, insidiabantur Principes. Vladislaus Archiepiscopus Salzburgensis, filius Henrici pij interfecti à Tartaris, qui tunc erat tutor nepotum, impetrauit in suum sumtum reditus Episcopatus: post triennium tamen mortuo Vladislao ius suum Romæ obtinuit Thomas.

Postea duriter quassauit eum Henricus probus Vratislauiensis, cui negauerat pecuniam, eumque ex tota ditione eiecit. Archiepiscopus Probum terrebat sacro fulmine: sed Franciscani, qui erant recentes coloni in vrbe, peragebant sua sacra palam, nihil morati edictum Episcopi. Exulauit Thomas Ratiboriæ, & ibi post longas lites & bella supplex est factus Principi, illique reconciliatus. Vt esset gratus hospiti suo Casimiro Opoliensi, erexit Ratisboriæ Collegium Canonicorum, illique donauit reditus. Moritur 1292.

Ratiboriensis collegij fundatio.

IOHANNES TERTIVS.

FVit prælatus Conrado Gibboso Glogouiensi Principi: ideo non fuit gratus aulis, ipse tamen, cum esset nobilis Polonus, vicit apud Archiepiscopum. Aetate huius extructum est Cœnobium Grissense. Mortuus anno 1301.

Grissensis cœnobij fundatio.

HENRICVS PRIMVS.

ORtus fuit ex celebri stirpe dominorum de Virbna. Quæsiuit pompam & aulicum fastum. Fuit tutor Principum Vratislauiensium, illisque ex patrimonio grandem pecuniam dissipauit: à quibus deinde fuit afflictus: adeo fuit exhaustus, vt sumtus funebres dati sint ipsi à Collegio. Mortuus 1319.

VITVS PRIMVS.

FVit dissensio inter Canonicos in electione, & gliscentibus tun dissidijs inter Polonos & Silesios, vbiq; creuerunt odia. Litigauit iste, qui erat Germanus, cum Lutoldo Polono, post septenni um vicit Romæ in iudicio, & superuixit post victoriam octiduum Mortuus anno 1326.

NANCERVS PRIMVS.

Nancerus fuit Episcopus nimis asper.

MIgrauit ex Episcopatu Cracouiensi Vratislauiam, quod in odi esset apud Regem Locticum, à quo, cum loqueretur liberius acceperat colaphos. Valde commendatur propter zelum erga Re gem Iohannem. Narratio nota est, quam non repeto. Mag digna est admiratione Regis patientia, quam Episcopi audaci quam armabat fiducia autoritatis Pontificiæ. Fons dissidij fu inuidia & superbia. Multi ægreferebant diuelli Silesiam à Poloni eaq; potiri Lucelburgenses, qui erant Germani. Ideo Regi para bantur multi aduersarij. Moritur anno 1341.

PRETISLAVS PRIMVS.

FVit nobilis Silesius, electus dum viueret in Academia Bononi ensi. Casimirus Rex Polonicus pugnabat, vt Episcopatus posse sio maneret apud solos Polonos, sed iste vicit Romæ. Fuit diligen paterfamilias, emit à Boleslao Bregense oppidum & ditione Grotcouiensem, & ita Ecclesiam suam locupletauit, vt deinde ist Episcopatus sit appellatus aureus. Et ab eo tempore Episcopi ple riq; præcipuam partem gubernationis publicæ sustinuerunt.

Grotcouiensis ditio emitur ab Episcopo Vratislauiense.

Eximie veneratus est Gothardum, tanquam datorem tant fœlicitatis, illicq; nouos instituit cultus. Sed officia Ecclesiastica & scholastica infœliciter onerantur gubernatione: & sicut à principi in mundum peruasit idolatria ex exemplis non recte accommoda tis: ita κακοζηλία subinde eam cumulauit & stabiliuit. Rexit Eccl siam annos 35. mortuus 1376.

THEODORICVS PRIMVS.

NOn numeratur ab omnibus in Catalogo Episcoporum: qui etsi fuit electus, tamen confirmationem à Pontifice non potu impetrare. Aula Romana audiuerat de aureo Episcopatu: ide Pontifex reditus ad se traxit, & intra paucos annos emunxit vltr 50000. aureorum. Hæc nimirum sunt fœlicia aucupia.

VEN

VENCESLAVS PRIMVS.

ERat Princeps Lignicensis, collocatus fuit Vratislauiam, cum esset Episcopus Libusianus, à Pontifice. Ingratus fuit Regi Venceslao: Ideo multis modis Episcopum & Regem mulctauit: placatus est tandem data pecunia. Erexit Collegium Canonicorum in oppido Otmachouio. Resignauit Episcopatum in manus Martini Pontificis, quem creauerat Concilium Constantiense. Moritur 1417.

CONRADVS PRIMVS
Senior.

FVit Princeps Olsnicensis ex stirpe Glogouiensi, commendatus fuit ipsi Episcopatus à Pontifice opera Sigismundi Cæsaris. Fuit ingenium Musicum, pronum ad hilaritatem & voluptates. Erat comis & liberalis vsque ad prodigalitatem. Amabat dulces harmonias in sacris, & multas cantilenas ipse scripsit. Cumulauit superstitiosos cultus Heduigis Silesiæ, S. Annæ, D. Baptistæ. Accusatur ipsius gubernationis infœlicitas, sed incidit in misera tempora, cum Hussitici Silesiam, & præcipue ditiones sacras crudeliter vastarent.

Conradus Episcopus Vratislauiensis amauit ceremonias.

Ex Synodo Basiliensi impetrauit constitutionem, quæ vetat tribuere dignitates sacras alijs nisi illis, qui aut sunt nati in hac diocæsi, aut ornati gradu doctoris in professionibus superioribus. Moriens 1447. reliquit Ecclesiam implicatam grandi ære alieno.

PETRVS SECVNDVS
dictus Nouack.

PRopter magnitudinem æris alieni non facile inueniebat Ecclesia gubernatorem, etsi multis apud exteros, qui erant pecuniosi, honor ille fuit oblatus: tandem fuit electus iste Petrus, natus in humili pago ex parentibus rusticis. Erat doctor legum Pontificiarum, & collegij præpositus. Fuit vir industrius, præditus magna doctrina & vsu rerum. Frugalitate sua corrasit opes, & bona oppignorata ab antecessore redemit. Auxit & iste ceremonias multis modis.

Vtili consilio instituit preces publicas, fundendas pro pace, cum tunc in Pannonia inualescerent arma Turcica. Sanciuit nouam formam theatricæ circumgestationis die dicato memoriæ corporis Christi, & amplificauit cultum in ferijs Omnium sanctorum. Ita paulatim inuecti & confirmati sunt abusus, qui non solum Ecclesiæ vetustiori, sed etiam antiquitati in hac gente fuerunt ignoti.

Ecclesiæ in Silesia paulatim sunt inquinatæ superstitionibus.

Fouit & promouit Capistranum, qui in Silesiam deduxit colonias sodalium Bernhardini, & sua mirabili vafricie Italica nostros homines in reuerentia Pontificiæ maiestatis continuit. Conuocauit Episcopus vniuersum cœtum religiosorum, ad quem in templo ianuis clausis, vt arceretur populus, orationem habuit Capistranus, & cum vitia acriter esset insectatus, disputauit de emendatione morum & vitæ. Duglossus annotauit Petrum esse mortuum anno 1456.

IODOCVS PRIMVS.

EX commendatione Ladislai Regis creatus est Episcopus Iodocus ex clara familia dominorum de Rosenberg Bohemus, etsi adhuc esset adolescens. Fuit in eo egregia doctrina, facundia & prudentia. Multa erant flabella tunc in Silesia ad bellum Bohemicum, sed Episcopus constanter suadebat, vt acciperetur pax, quæ sub honestis conditionibus posset impetrari. Ideo apud multos fuit in odio.

Iodocus Episcopus fuit autor pacis.

Ipse iuit Romam ad Pium Senensem Pontificem pacificationis causa. Archiepiscopum Cretensem, qui eum propter studium pacis graui conuicio sauciauerat, acri recriminatione refutauit. Sed cum Episcopus ad bellum videretur segnior, subinde Vratislauiam veniebant legati Pontificij, qui canebant classicum, & populum accendebant.

Cardinalis Papiensis Romæ descripsit historiam illorum motuum. Episcopus Iodocus Vratislauiæ, cum idiomatis Germanici minus esset peritus, latinas conciones in suo templo habuit, quas deinde alius est interpretatus. Moritur anno 1467. ex nephritide, vt apparet.

RODOLPHVS PRIMVS.

NAtus fuit in oppido non celebri ad Moguntiam. Euexerunt eum literæ. Sedit Romæ in iudicio Rotæ, & fuit deinde familiaris duobus Pontificibus, Pio Senensi, & Paulo secundo. Renunciatus est Episcopus Lauantinus, & missus à Paulo secundo in Poloniam, vbi sedauit bellum Prutenicum conditionibus iniquissimis Ordini.

In Silesia assiduo erat tuba belli aduersus Georgium. Ideo propter talia consilia valde annitente Casimiro Poloniæ rege creatus est Episcopus Silesiæ. Fuit vir politicus, & in illis negocijs vitam suam consumsit. Mathiæ Regi sponsam suam ex Apulia adduxit. Obijt apoplexia 1482. elatus est humeris Canonicorum, quibus fuit gratus.

IOHAN-

IOHANNES QVARTVS dictus Rotus.

OMnes suos antecessores superauit eruditione. Natus fuit Vendingæ in oppido Sueuæ. Legibus operam dedit Patauij. Romæ fuit auditor Vallensis, ex cuius assuefactione, & imitatione formauit orationem bene latinam, elegantem & splendidam, vt quidem ostendunt aliqua eius scripta, quæ hodie leguntur. Notus fuit plerisque viris doctis suæ ætatis, Philelpho, Guarino, Pogio: scripsit ad eum etiam familiariter Pius Senensis. *Iohānis Quarti Episcopi egregia doctrina.*

Fuit Consiliarius Regis Ladislai, deinde Friderici Cæsaris, apud quem præcipua negotia Imperij Germanici gubernabat: postea fuit familiaris Mathiæ Regi, quo nemo Regum suæ ætatis liberalius homines literatos fouebat, & huic statim spem fecit certam ex autoritate Pontificis de Episcopatu Vratislauiensi, cum prius Rodolpho successisset in Ecclesia Lauantena.

Sæpe dixit, apud præstantissimos homines suæ ætatis fuisse sese in pretio, sed singulari fato esse in odio apud sua Collegia. Cum in solenni pompa progrederetur post electionem ad templum, terribilis fuit orta tempestas, & ex collisione ingentis turbæ hominum fores maximi templi ex cardine euulsæ pene procidissent. Quod omen significabat fatalem ruinam.

Fuit Iohannes vir vitæ admodum honestæ & continentis, qui omne tempus vacuum à laboribus publicis consumebat in studijs, & suis scriptionibus. Ideo, cum reuirescentibus iam tunc bonis literis, multos abusus crassiores non probaret, & esset amans disciplinæ, cogitauit quomodo ritus aliquos profanos emendaret, & restituere posset disciplinam collapsam.

In Collegio vero erant tunc multi valde factiosi, ambitiosi & superbi homines, cum ingentes opes & otium in multis confirmarent fastum & mala consilia. Ideo cœperunt Episcopo, tanquam censori nimis seuero, aduersari: primo tamen anno Iohannes aboleuit pompam circumgestationis pomeridianæ die Corporis Christi, & emendauit alios abusus multos, qui ex superstitione & incuria inoleuerant.

In Ecclesias voluit reuocari veterem Cantum Gregorianum, qui est sincerior, & sustulit modos Musicæ, quæ nominatur figuratæ, illosque nominabat cantum crispum. Coniecit in carcerem quosdam ex Collegio, qui ipsi contumatius repugnabant, eaque seueritate maiora sunt accensa dissidia. *Iohannes Quartus quædam correxit in abusibus Ecclesiæ.*

Cum itaque finem odiorum nullum prospiceret, & ipsius etiam cordis robur frangerent calumniæ, statuit sibi cooptare viuens successorem, quem nominant coadiutorem, non solum vt sese muniret contra aduersarios, sed etiam, vt onere gubernationis commu-

nicato cum altero, ipſe frui poſſet ſuo otio in literis. Sed conſili huius exitus fuit valde infauſtus.

Principes & ordines petebant, vt aſſumeret Fridericum Caſi miri Teſchinenſis Ducis filium, qui operam dabat literis Bononiæ Antequam vero res confici potuit, interuenit Iohannes Turſo, vi magna dignitate & multis opibus clarus, qui cum Epiſcopo Pata uij in adoleſcentia contraxerat familiaritatem: is magno conatu & largitionibus in aulis pugnabat pro ſuo filio.

Iohannes negotium inuidioſum magna parte reiecit ad Col legium, in quo fiebant diſtractiones & factiones admodum tetræ Opicius Colo, qui fuit fax belli & calamitatis Glogouienſis, op pugnabat Principes Sileſiæ magno furore. Illi aduerſabatur in Collegio pars altera, etiam munita ſuis præſidijs. Trahebat ſecum Opicius gregem latronum & nobilium ſcortorum, & inſidiabatu vitæ & ſaluti æmulorum.

Collegij Vratislauienſis inteſtina diſſidia.

Spargebantur libelli pleni turpiſſimorum conuitiorum, & recitantes ſpurciſſima exempla: Ita vt de iſtis contentionibus an nales ſcripti in Collegio talia verba recitent: Ea de ſe mutuo iacta bant, quæ non de ſcurra Mimus, non de latrone homicida, non d ſcorto meretrix diceret, & tamen impollutis manibus Miſſas ſe ce lebrare credunt.

Nec vero commemorabo plura, ſed certum eſt, tunc multo rum animos in hac Prouincia valde tam tetris exemplis fuiſſe ſau ciatos, & ab ordine Eccleſiaſtico alienatos, donec deinde lux veri tatis cœleſtis effulſit: quam cupidæ, perterritæ & ambigentes men tes ſunt complexæ.

Turſo pater placauit competitores muneribus, & filio digni tatem obtinuit. Iohannes aliquandiu etiam politicum munus ſuſti nuit: fuit enim Prouinciæ ſupremus præſes, & in ipſius ciuitat ſumtum fuit ſupplicium nouo exemplo de Nicolao Principe Opo lienſe. Verum ipſe defatigatus temporum & hominum iniquitate abduxit ſe à negotijs, & vltimam ætatem tribuebat ſuis ſtudijs, la tens in ſua Bibliotheca, quam habebat ampliſſimam. Obijt die S Agnetis 1506.

IOHANNES QVINTVS.

FVit ex familia Turſonum Cracouienſium, acceptus ad ſucceſſio nem, non ſine magno labore. Placati ſunt Principes & ordine Sileſiæ conceſſione quarundam rerum, de quibus prius fuerar magnæ diſſenſiones. Ipſe Iohannes Turſo non fuit etiam carus ſui Collegijs, quæ eum, vt ſegnem & parum efficacem in rebus geren dis, ſpernebant: ſed fuit ingenio miti, cupidus pacis, humanus, & qui neminem lædebat.

Non erat rudis literarum, & delectabatur consuetudine doctorum, fuit etiam liberalis in discentes. Moritur 1520. mense Augusto ex tabe catharrali. Contraxit grande æs alienum, quia superbia quorundam in Collegio toti ordini conflauerat plurimos & potentes inimicos, qui sæpe dabant grauia damna.

Iohanni Tursoni successit nobilis D. Iacobus à Salza, præses ducatus Glogouiensis, cuius prudentia & virtus præcipuè in electione Caroli Cæsaris Francofurti innotuerat, eaq; deinde in tota gubernatione ipsius fœliciter est conspecta. Ingruente enim fatali mutatione, orta ex religionis dissidijs, ipse magna sapientia & æquitate certamina illa mitigauit, nec ad sæuitiam iniustam erga Ecclesias nascentes se accendi passus est.

Eam prudentiam imitatus est etiam successor Iacobi Balthasar Promicius, eques Freistadiensis, & sua moderatione dulcem pacem in hac regione, & concordiam inter ordines conseruauit. Intelligebant enim illi sapientes viri, gubernatores oportere consulere saluti totius gentis, & sæpe vt in senili corpore quædam lenire. Et vbi, vt olim dictum est, non contingit ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς, non decere prudentes, vt iracundia, odijs & pertinacia publicas difficultates augeant: sed rectius esse tentare δεύτερον πλοῦν, sua æquitate lenire incommoda, & sanare rempublicam.

Fatebantur Ecclesiæ opus esse emendatione, sparsa igitur aliqua Euangelij luce nolebant cogi populum ad obseruationem veterum abusuum contra conscientiam. Nam in tali perturbatione animorum & inuocatio multis excutitur, & vbi desunt boni concionatores, qui publice doceant, sæpe à dubitantibus concipiuntur prauæ opiniones, quæ animabus & paci publicæ nocent: Vt quidem exempla satis tristia alicubi in hac ipsa nostra regione ostendunt.

Religionis dissidia non non descernenda armis.

Placebat igitur prudentibus illis Episcopis hæc mutua & maxime ciuilis moderatio, vt neutra pars alteram impediret, sed communis tranquillitas politica retineretur. Sciebant enim semper in ciuium dissensionibus magis salutaria fuisse mitia consilia, quam violentia, & non æquum esse labefactari conscientias illorum, qui abusus in Ecclesia intelligunt & vitare cupiunt, inutili pertinacia, quæ aditum deinde posset patefacere impijs opinionibus, pacíq; publicæ pernitiosis.

Hanc prudentem moderationem si etiam posteritas intuebitur, non solum timorem Dei & veram inuocationem in populo conseruabit, sed etiam pacem patriæ muniet, & ciuilem crudelitatem prohibebit.

Iacobus Episcopus decessit anno 1539. 25. Augusti, Balthasar 1561. 20. Ianuarij, de quibus ideo plura non dicimus, quia nostræ narrationes desinunt in nece Ludouici Regis, & quia multa horum optimorum Episcoporum mentio in historia est facta.

Nunc vt breui epilogo totum hoc opus concludam, breuem subijcio commemorationem de facie quarundam rerum in publico statu, qualis nunc conspicitur.

Dei beneficio intra annos octoginta in hac prouincia non sunt factæ vastationes bellicæ: & quamuis regimina, præsertim in hac languida mundi senecta, non sunt sine miserijs: tamen grato animo omnes nostros ciues fateri oportet, illam fuisse hactenus sub propitio magistratu nostro formam gubernationis, vt in ea potuerimus viuere vitam tranquillam & placidam ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, vt Apostoli verbis vtamur.

Cum Monarchiam Romanam discerperent Arctoæ & barbaræ gentes, narrat historia, graues tunc fuisse querelas de Christo, quasi propter mutatos veteres ritus, & abolita priora numina imperium prædæ esset immanibus populis: tales propemodum multorum nunc sunt sermones, qui declamitant, propter emendationem quorundam abusuum in Ecclesia crescere ærumnas & difficultates publicas.

Sed, vt quidem omnibus temporibus, sicut in nocte primi Paschatos, filius Dei per mundum transiens potentissima regna propter blasphemiam & scelera delet, præstantissimos etiam homines veritati suæ aduersantes horribiliter euertit: ita non dubium est nunc quoque Europam propter idola multis seculis cumulata, & crudeliter etiam defensa, & simul propter alia peccata multa à Christo plecti, non vero propter veritatis professionem. Et tamen Dei beneficium esse agnoscamus, quod ærumnas hactenus clementer nobis mitigauit, & aliquam Ecclesiam & Rempub: in nostra patria conseruauit.

Silesia floruit sub imperio diui Ferdinandi.

Finis pacis in qualibet honesta societate debet esse propagatio veræ doctrinæ de Deo & alijs rebus bonis, & mutua multorum officiorum communicatio, educatio & institutio sobolis, officia iusticiæ, beneficentiæ, veracitatis & similia. Ista bona cumulate sub imperio diui Ferdinandi nostra patria est adepta.

In multis locis Ecclesiæ piè constitutæ sunt, & populus de Deo, de obedientia debita magistratui, & alijs operibus mandatis à Deo fideliter & recte eruditur. In scholis etiam nostris exculta sunt literis & disciplina multa præclara ingenia, quorum in Ecclesia, & ciuili vita vsus est.

Silesiæ ciues aliquot clari propter doctrinam.

Superioribus annis celebres fuerunt, Vrsinus Velius Poëta diui Ferdinandi, Trocedorffius, D. Iohannes Mezlerus, D. Hessus, D. Moibanus, Erasmus Benedictus: in aula Friderici Secundi Lignicensis floruit vir nobilis Volffgangus Bock, doctrina & quasi Periclea eloquentia præstans: poëma D. Fabri nominat eum eleganti compositione Lycotragum. Enituit ipsius amor & pietas in patriam, cum alias sæpe, tum anno 1546. Vratislauiæ, quando

quando coram Rege Ferdinando Silesiæ ardua fuit disceptatio cum Bohemis, qui libertatem huius prouinciæ in præcipuis capitibus oppugnabant.

Bohemorum accusationem pronunciauit D. Philippus Gundelius vir eruditus & eloquens, oratione, vt dicitur à multis annis præmeditata: patriam oratione graui, diserta & neruosa fœliciter ille D. Bock defendit eáque subito cogitata. Respub: Vratislauiensis suppeditauit ipsi argumenta & priuilegia.

Amisit recens Silesia, & præcipuè vrbs Vratislauiensis, viros doctrina, pietate & politica etiam prudentia celebres, primo Franciscum Fabrum virum & Poëtam optimum, Reipub: scribam, cuius fidem, prudentiam & industriam in difficillimis negotijs inclyta illa vrbs conspexit & probauit: fuit excultus multiplici doctrina, & ex vena quadam ingenij graui & seuera fudit carmen vere heroicum & numerosum, eamq; scribendi facultatem ad ornandam patriam contulit: etsi propter occupationum varietatem poëmati suo culturam, quam volebat, addere non potuit.

In eadem etiam vrbe decessit hoc anno D. Vilhelmus Kurtzbachius præses consilij Cæsarei, cuius doctrina, sapientia & moderatio toti huic prouinciæ maxime fuit vsui & emolumento.

Die deinde Scholasticæ extinctus est D. Iohannes Morebergius, qui vere, vt olim Augustus de Cicerone mortuo dixit, fuit ἀνὴρ λόγιος καὶ φιλόπατρις. Et cum longo tempore ipsi ab inclyto senatu mandata esset Ecclesiarum & Scholarum inspectio, in eo amplissimo munere ita fuit in docentes & discentes munificus, vt totus noster ordo iure huius viri memoriam grato pectore debeat conseruare.

Nam vt Paulus dulcissimis verbis suo Philemoni agit gratias propter beneficia erga Ecclesiam, & inquit: Viscera sanctorum per te reficiuntur: ita iste suis officijs studia necessaria Ecclesiæ & Reipub: iuuit, fouit & ornauit: & doctoribus Ecclesiæ hospitium, victum & alia beneficia tribuit.

Quarto etiam Calend: Nouemb: anno 1566. in eadem vrbe immatura morte ex maligna febri superatus emigrauit ad æternam Dei & beatorum consuetudinem, M. Adamus Cureus, vnicus & dulciss: frater Ioachimi Curei, qui hos annales edidit, cum amplius quatuordecim annis Euangelium Christi fideliter docuisset. Epitaphium, quod ad ornandam memoriam ipsius scriptum est, subijcio. *Adamus Cureus.*

Memoriam M. Adami Curei Freistadiensis, qui fuit Ecclesiarum instauratarum in Silesia sua ætate oculus, cum doceret & gubernaret Ecclesiam in inclyta vrbe Vratislauia fide, industria, *Epitaphium Adami Curei.*

circumſpectione, tolerantia laborum & ærumnarum eximia, cum ſtudio tuendi conſenſum in eadem voce doctrinæ repurgatæ inter docentes nunquam ſatis laudato, viri ingenij bonitate, doctrina vberrima, facundia blanda & compoſita morum ſuauitate præſtantiſſimi, donis vero fidei & regenerationis viuificæ beati, ſui cum pijs lachrymis & læta in ſpe ornarunt. Vixit annos 39. Menſes quatuor, dies 15. horam nullam. Emiſit ſpiritum in manus æterni patris anno 1566. Menſe Octobri, die 29. Elatus funere honorificentiſſimo ad dulce ſuum cubile inter luctus, gemitus & lachrymas vniuerſæ inclytæ ciuitatis, pridie Calend. Nouemb. Natus fuit in honeſta familia Freiſtadij, quæ etiam prius viros doctrina præſtantes peperit, Dobergaſtios tres, ex quibus Martinus clarus propter doctrinam & eloquentiam, accerſitus fuit ad munus docendi in Eccleſia Cracouienſi à Rege Sigiſmundo, qui eum admodum dilexit.

Caſpar etiam Iungius, auunculus Adami Curæi, fuit Cancellarius Friderici Secundi Lignicenſis, & Principi & omnibus ordinibus propter fidem & induſtriam cariſſimus. Superſtites ſunt adhuc ex eadem Sileſia gente multi donis naturæ & Spiritus ſancti excellentes, quorum ſapientia & virtus Eccleſiæ & Reipub: Deo iuuante fœliciter ſeruit.

In aula inuictiſſimi Cæſaris, dignitate, autoritate & ſapientia, regente conſilia ſupremæ gubernationis, florent cum alij, tum viri magnifici, nobilitate, doctrina & omni virtutum genere ampliſſimi, D. Ioachim à Berg, D. Georgius Mehlius, regni Bohemiæ procancellarius, D. Iohannes Crato Archiatros Imperialis, & valetudinis Cæſareæ cuſtos.

In aula vero illuſtriſſimi Electoris Saxoniæ, D. Abraham à Bock, D. Hieronymus Kiſuetterus Cancellarius, viri doctrina vberrima, eloquentia & magna virtute ornati. In Pruſſia conſilia politica diu apud Principem iuuit & rexit cum magna laude iuſticiæ & moderationis vir Clariſs: D. Franciſcus Tegius Iuriſconſultus Freiſtadienſis. Nec minus in militia honeſta, egregia noſtrorum hominum virtus enituit.

Mathiæ regis iudicium de gente Sileſia.

In quodam vetuſto ſcripto reperio, magiſtratum Sileſiæ, cum accerſeret Regem Mathiam ad defenſionem huius Prouinciæ contra Georgium Bohemum, ſignificaſſe Regi, in Sileſia ſupra ſeptuaginta eſſe oppida mediocriter munita, & hanc etiam terram gignere homines non imbelles. Ipſe deinde Mathias, cum naturam gentis cognouiſſet, dixiſſe ſcribitur, hominem Sileſium domi ſuæ enutritum non multum eſſe ad arma idoneum, ſed eundem, ſi militari diſciplina imbuatur, eſſe plus quam virum. Quæ oratio Regis prudentis & magnanimi noſtræ genti & ingenium capax bonarum rerum atque docile, & ſimul robur animi tribuit.

Mani-

Manifestum est etiam, aliquos ex nobilitate Silesia cum magna commendatione fidei & fortitudinis recentibus his annis in multis locis exercitus duxisse. Cum hæc scriberem, in annum septimum Episcopus Vratislauiensis erat, & simul prouinciæ nomine Cæsaris præses, Reuerendissimus D. Caspar Logus, natus in familia equestri Suidnicensi, egregia doctrina & virtute præstans. Ducatum Glogouiensem gubernabat D. Caspar Baro à Kitliz, magna doctrina præditus, ornatus iusticia & quadam dexteritate leniente & dirimente controuersias ex æquitate, & propter pietatem in Ecclesias sinceras non dissimilis præsidi Nazianzeno Olympio, quem prolixe laudat Episcopus ipsius Gregorius.

Senatus Vratislauiensis ad gubernationem Ecclesiæ instauratæ vocauerat D. Iohannem Aurifabrum Vratislauiensem, generum D. Hessi, virum vniuersæ doctrinæ cœlestis rectissime intelligentem, & ornatum cognitione multarum artium, vera pietate & integritate vitæ, & insigni moderationis & concordiæ communis studio, qui & in Academia Vitebergensi publice docuit, & multas Ecclesias in littore Balthico fœliciter constituit & rexit. Sed ego viuentium timide mentionem facio, cum virtus post funera viuat.

Hoc igitur opus, quod amor patriæ mihi expressit, finio cum εὐφημία, quæ vere, vt olim dictum est, ἐστὶ εὐκολώτατος πόνων: & oro æternum Deum patrem Domini nostri Iesu Christi, vt ipse sit οἰκοδεσπότης, Princeps & gubernator nostræ dulcissimæ patriæ, ipse faciat, vt hæc Prouincia vere sit campus Elysius, sedes beatorum, domicilium veræ religionis, disciplinæ, honestæ societatis politicæ, & omnium virtutum, ipse procul ab his campis, agris & tuguriolis depellat barbarum acinacem latronum Turcicorum, Scythicorum aut Moschorum, vastatorem Ecclesiarum & Rerumb: ipse tribuat, vt pax velut flumen terram nostram riget, & in ea animos nostros præparemus ad amorem veræ patriæ, quæ est in cœlo.

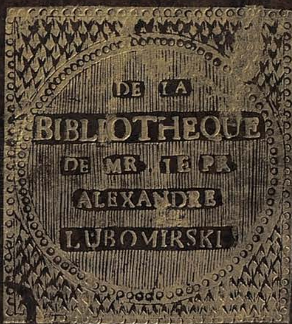
AMEN.

WITEBERGÆ

EXCUDEBAT IOHANNES CRATO,

ANNO M. D. LXXI.

DE LA
BIBLIOTHEQUE
DE MR. Ie PR.
ALEXANDRE
LUBOMIRSKI

MARTINI
CROMERI

1568

O